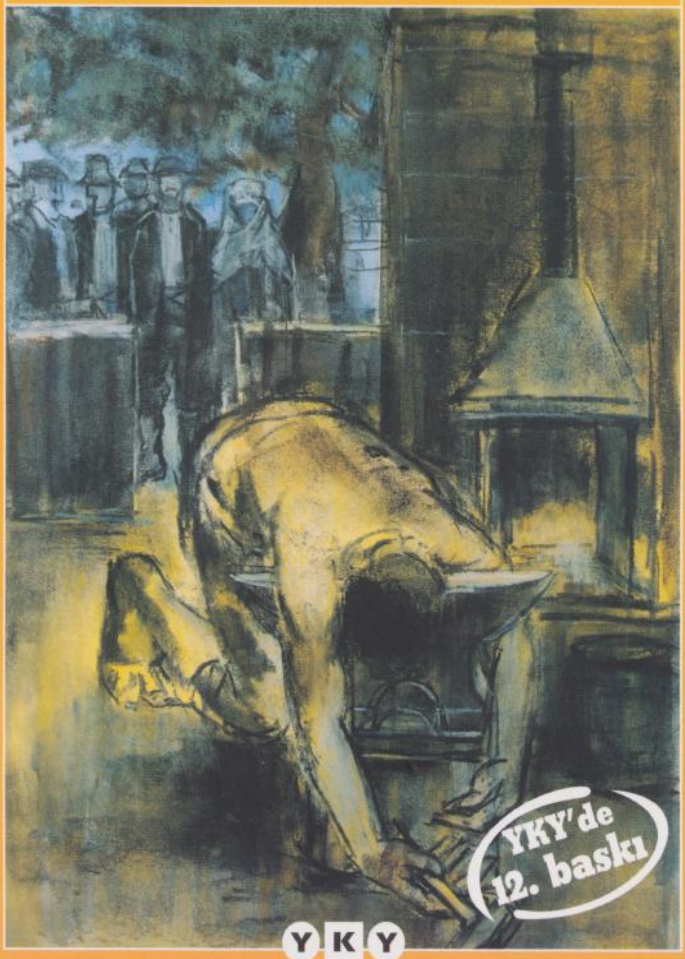
Yaşar Kemal

DEMİRCİLER ÇARŞISI CİNAYETİ

Akçasazın Ağaları 1

YKY

YAPI KREDİ YAYINLARI

DEMİRCİLER ÇARŞISI CİNAYETİ

Akçasazın Ağaları 1

Yaşar Kemal Asıl adı Kemal Sadık Gökçeli. Van Gölü'ne yakın Ernis (bugün Ünseli) köyünden olan ailesinin Birinci Dünya Savaşı'ndaki Rus işgali yüzünden uzun bir göç süreci sonunda yerleştiği Osmaniye'nin Kadirli ilçesine bağlı Hemite köyünde 1926'da doğdu. Doğum yılı bazı biyografilerde 1923 olarak geçer.

Ortaokulu son sınıf öğrencisiyken terk ettikten sonra ırgat kâtipliği, ırgatbaşılık, öğretmen vekilliği, kütüphane memurluğu, traktör sürücülüğü, çeltik tarlalarında kontrolörlük yaptı. 1940'lı yılların başlarında Pertev Naili Boratav, Abidin Dino ve Arif Dino gibi sol eğilimli sanatçı ve yazarlarla ilişki kurdu; 17 yaşındayken siyasi nedenlerle ilk tutukluluk deneyimini yaşadı. 1943'te bir folklor derlemesi olan ilk kitabı *Ağıtlar*'ı yayımladı. Askerliğini yaptıktan sonra 1946'da gittiği İstanbul'da Fransızlara ait Havagazı Şirketi'nde gaz kontrol memuru olarak çalıştı. 1948'de Kadirli'ye döndü, bir süre yine çeltik tarlalarında kontrolörlük, daha sonra arzuhalcilik yaptı. 1950'de Komünizm propagandası yaptığı iddiasıyla tutuklandı, Kozan cezaevinde yattı. 1951'de salıverildikten sonra İstanbul'a gitti, 1951-63 arasında *Cumhuriyet* gazetesinde Yaşar Kemal imzası ile fıkra ve röportaj yazarı olarak çalıştı. Bu arada 1952'de ilk öykü kitabı *Sarı Sıcak*'ı, 1955'te ise bugüne dek kırktan fazla dile çevrilen romanı *İnce Memed*'i yayımladı. 1962'de girdiği Türkiye İşçi Partisi'nde genel yönetim kurulu üyeliği, merkez yürütme kurulu üyeliği görevlerinde bulundu. Yazıları ve siyasi etkinlikleri dolayısıyla birçok kez kovuşturmaya uğradı. 1967'de haftalık siyasi dergi *Ant*'ın kurucuları arasında yer aldı. 1973'te Türkiye Yazarlar Sendikası'nın kuruluşuna katıldı ve 1974-75 arasında ilk genel başkanlığını üstlendi. 1988'de kurulan PEN Yazarlar Derneği'nin de ilk başkanı oldu. 1995'te *Der Spiegel*'deki bir yazısı nedeniyle İstanbul Devlet Güvenlik Mahkemesi'nde yargılandı, aklandı. Aynı yıl bu kez *Index on Censorship*'teki yazısı nedeniyle 1 yıl 8 ay hapis cezasına mahkûm edildiyse de cezası ertelendi.

Şaşırtıcı imgelemi, insan ruhunun derinliklerini kavrayışı, anlatımının şiirselliğiyle yalnızca Türk romanının değil dünya edebiyatının da önde gelen isimlerinden biri olan Yaşar Kemal'in yapıtları kırkı aşkın dile çevrilmiştir. Yaşar Kemal, Türkiye'de aldığı çok sayıda ödülün yanı sıra yurtdışında aralarında Uluslararası Cino del Duca ödülü, Légion d'Honneur nişanı Commandeur payesi, Fransız Kültür Bakanlığı Commandeur des Arts et des Lettres nişanı, Premi Internacional Catalunya, Fransa Cumhuriyeti tarafından Légion d'Honneur Grand Officier rütbesi, Alman Kitapçılar Birliği Frankfurt Kitap Fuarı Barış Ödülü'nün de bulunduğu yirmiyi aşkın ödül, ikisi yurtdışında beşi Türkiye'de olmak üzere, yedi fahri doktorluk payesi aldı. En son, 9 Kasım 2013'te Norveç Edebiyat ve İfade Özgürlüğü Akademisi'nin (Bjørnson Akademi) Norveç'in ünlü milli şairi Bjørnstjerne Bjørnson adına verdiği "Bjørnson Ödülü"nü aldı. 28 Şubat 2015 tarihinde İstanbul'da hayatını kaybetti.

YAŞAR KEMAL

DEMİRCİLER ÇARŞISI CİNAYETİ

Akçasazın Ağaları 1

Roman

YAPI KREDİ YAYINLARI

Yapı Kredi Yayınları - 1978
Edebiyat - 573

Demirciler Çarşısı Cinayeti - Akçasazın Ağaları 1 / Yaşar Kemal

Kitap editörleri: Ayça Sezen - Tamer Erdoğan
Düzelti: İncilay Yılmazyurt

Kapak tasarımı: Yeşim Balaban

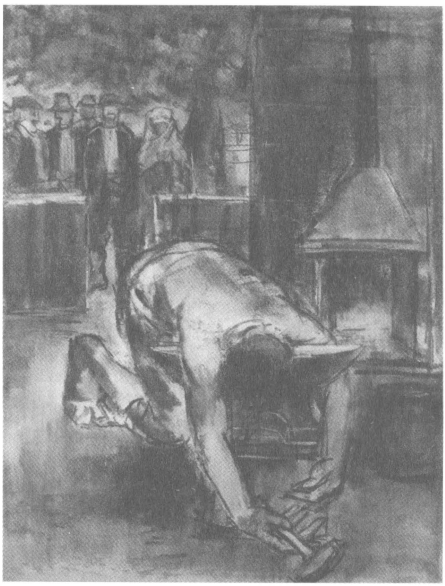
Baskı: Bilnet Matbaacılık ve Ambalaj San. A.Ş.
Dudullu Organize San. Bölgesi 1.Cad. No:16 Ümraniye-İstanbul
Tel: 444 44 03 • Fax: (0216) 365 99 07-08 • www.bilnet.net.tr
Sertifika No: 31345

1. baskı: 1973, Cem Yayınevi
1973-2003, Cem Yayınevi, Tekin Yayınevi, Toros Yayınları, Adam Yayınları
YKY'de 1. baskı: İstanbul, Ocak 2004
12. baskı: İstanbul, Mart 2016
ISBN 978-975-08-0736-7
Takım ISBN 978-975-08-0732-4

© Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş., 2014
Sertifika No: 12334
Bütün yayın hakları saklıdır.
Kaynak gösterilerek tanıtım için yapılacak kısa alıntılar dışında
yayıncının yazılı izni olmaksızın hiçbir yolla çoğaltılamaz.

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık Ticaret ve Sanayi A.Ş.
Kemeraltı Caddesi Karaköy Palas No: 4 Kat: 2-3 34425 Karaköy / İstanbul
Telefon: (0 212) 252 47 00 (pbx) Faks: (0 212) 293 07 23
http://www.ykykultur.com.tr
e-posta: ykykultur@ykykultur.com.tr
İnternet satış adresi: http://alisveris.yapikredi.com.tr

Yapı Kredi Kültür Sanat Yayıncılık
PEN International Publishers Circle üyesidir.

1

"O iyi insanlar, o güzel atlara bindiler çekip gittiler."

Derviş Bey bir ağıt tutturmuştu. Yıllanmış, ağır, uzak bir ağıt. Uzun yıllar önce yaşadığı büyülü düşü yeniden yaşayabilmek için durmadan söylüyordu: "O iyi, o iyi insanlar..."

Hışım gibi bir yağmur yağıyordu. Yağan yağmur sapsarıydı. Ne bir gök gürültüsü, ne bir şimşek ışığı, durmadan, bozulmadan biteviye yukardan aşağı düşen, kesintisiz sular, aydınlık, koygun sarı yağmur.

Gece duvar gibi karanlıktı. Yağmurun koygun, uzak sesi ovayı doldurmuştu. Toprak gibi, taş gibi yoğun. Başkaca ortada çıt yoktu.

Derviş Bey bir inilti duyar gibi oldu, dışardan bir hoş, boğuk bir ses karıştı yağmurun sesine. Pencereye koştu, avlunun ortasında, hayal meyal bir atlı karartısı gördü. Yüreği hop etti, telaşla eli tabancasına gitti, panjurun aralığından namluyu dışarı uzattı, tetiğe çökecekti vazgeçti. Karartı hiç kıpırdamıyor, gecede görülür görülmez, dahaca kara bir leke gibi duruyordu.

Derviş Bey öteki odalara, öteki pencerelere gitti, gözleri karanlıkta ne bir leke ne bir karartı gördü. Her yer derin, uzun, biteviye giden karanlıktı. Yağmur sarıydı, sıcak toprakta sarı, bulaşık buğulanıyordu. Kızgın saca düşmüş gibi. Yağmur, gece, karanlık buğulanıyor, tütüyordu.

Döndü, gene ikircikli geniş avluya bakan pencereye gitti, gözlerini kıstı baktı. Karartı olduğu yerde olduğu gibi duruyordu. Tabancasını çekti, topunu birkaç kere döndürdü, namluyu

panjurun aralığından uzattı. İçine kurt düşmüştü. Bu adam avluda ne bekliyordu? Düşman olsa böyle bekler durur muydu? Dost olsa, konuk gelse bir ses vermez miydi? Böyle yağmurun altında ne bekliyordu? Başına bir iş gelmiş bir kimse olmasın? Derviş Bey tabancayı aralıktan çekti, topunu döndürerek sofayı bir uçtan bir uca dolanmaya başladı. Dışardan boğuk, kısık bir at kişnemesi geldi. Derviş Bey hemen pencereye koştu, karartı daha yitmiş, belli belirsiz orada avluda karanlığa, yağmura yapışmış duruyordu. İkircikli Derviş Beyin eli gene tabancasını aradı ama, sonra hemen o anda vazgeçti, içindeki merak artıyordu.

Konaktakiler uyuyorlardı. Dışarda bahçedeki nöbetçiler, içerdeki nöbetçiler belki de uyuyorlardı. Şu karşıdaki karartı gelip kapıda durmuş binicisiz bir at olamaz mıydı? At bir daha üşümüş, boğuk, kısık kişnedi. Geceye yapışmış karartıda gene bir kıpırdama olmadı.

Geceye, yağmurun içine bir hoş belli belirsiz kuşlar düştüler. Leke leke, top top uçuştular. Kuşlar, pare pare gökten iniyor, geceye, toprağa sarı, pul pul dökülüyorlardı. Derviş Bey avludaki karartıyı unuttu, bahçeye dökülen, durmadan gelip dökülen kuşlara daldı. Dışarda bir hoş bir hava vardı. Durgun, buğulu, yağmurlu, boğucu.

Gece açıldı, tanyeri sapsarı, donuk dağların üstünde salındı, buğulandı. Sapsarı yağan yağmur, sarı toprağa, sulara, ağaçlara, hüyüklere, sazlıklara düşen ışıklar buğulandı. Sapsarı tüttü. Günün atmasıyla yağmur da şiddetlendi. Gittikçe de altın sarısına, buğusuna, dumanına, pırıltısına dönüştü. Bıçak ağzı gibi pırıltılı, keskin bir yağmur inmeye başladı.

Avluda ince, uzun Türkmen eyerli al bir ata binili, kapkara bir yamçıya sarınmış, ata yapışmış bir adam yağmurun altında öylece duruyordu. Atın sağrısı, adamın yamçısı sapsarı yağan yağmurda tütüyordu. At boynunu uzatmış yağan yağmuru, geniş, açılmış burun delikleriyle koklar gibiydi. Attan, yamçıdan aşağılara doğru sular süzülüyordu. Yamçının sırmalı püsküllleri, püskül bağları aşağılara, atın boynuna sarkmış, uçlarından tıp tıp damlalar yere düşüyordu.

Atın boynuna yumulmuş kalmış adam uyur gibiydi. Gözleri de kapalıydı.

Atlının gölgesi toprağa düştü, kopkoyu, çizmelerine kan dolmuş, köpürmüştü. Sası sası kokuyordu dört yan. Yeşil sinekler ışıltılı sarıda, çelik şimşek yeşilinde atlının yöresinde yüzlerce çakıp yitiyorlardı. Üzengiden avlunun tozlarına şıp şıp kan damlıyor, damlalar tozu derinlemesine oyuyorlardı. Atın üstüne yumulmuş kartal burunlu, yeşillenen abanoz, kıvırcık sakallı, göğsüne düşmüş başını ağır ağır kaldırdı, yalım gibi kara, kedere, acıya kesmiş, bomboş gözleriyle konağa düş içinde, ikircikli, inançsız baktı. Yanına düşmüş kolları kıpırdadı, atın dizginini çektiler. At başını havaya dikti, ağzından kurumaya yüz tutmuş bir iki parça köpük saçıldı.

Çizmede yol yol kanlar kuruyor, köpükler kuruyor, toprağa şıp şıp damlayan kan azalıyordu. Adamın kolları birkaç kere daha gerildi, atın başı dikildi. Sonra adamın başı kopmuş gibi göğsüne düştü. Yeşil sinekler, sarı yağmurun ışıltısında yüzlerce çaktılar söndüler, çaktılar söndüler. Bir çelik yeşili çağıldadı. Tozdaki kanın gölgesinde söndüler. Derviş Bey ötedeki adamlarına bir işmar etti. Adamlar koşarak merdiveni telaşla indiler, kıpırtısız atlıyı atından indirdiler. Adamın elleri dizgine kenetlenmişti. Ellerini açmak, dizginden ayırmak güç oldu. Çizmelerindeki kan donmuştu. Şalvarından aşağı süzülen, karışan kan donuyordu. Şimşek yeşili çakan sinekler kanda donuyorlardı.

"Sultan Ağa, Sultan Ağa!"

Donmuş, uyurgezer adamı yanaşmalar içeriye taşıdılar. Merdiven başında ıslak yamçısını üstünden aldılar. Yamçının altından bir Alaman filintası çıktı. Koşar koşar fişeklik bağlamıştı bedenine. Sol kalçasına, aşağılara kan birikmiş, donmuştu.

Derviş Bey koşarak indi, adamı alt basamakta karşıladı:

"Yukarı, yukarı," dedi. "Hemen soyun adamı. Sonra da nine yarasına baksın."

Yukarda adamı soydular, çay içirdiler. Nine onun yarasını buldu, temizledi, yakıladı. Bu ara adam iri gözlerini açtı. Gözleri kömür karası, simsiyahtı. Kirpikleri kıvırcık, çok uzundu. Gözleri, kirpikleri çok ışıklıydı. Islak kara saçları kıvrılarak alnına dökülüyordu. Uzun yüzü, çukur çenesi, çok uzun parmakları, upuzun boyu Derviş Beyde bu adama karşı bir saygı

uyandırdı. Bir de çok merak etti. Bir yaralı kuş gibi bir gece yarısı gelip de kapısına konan bu adam kim olabilirdi?

"Sultan Ağa, Sultan Ağa! O iyi insanlar... O iyi insanlar... İyi insanlar... Sultan Ağa!"

Adam birkaç sözcük de söyledi. Dişleri biçimli, sütbeyazdı. Dudakları soluk yüzünün ortasında pembe, dolgun, biçimli, tazeydi. Bir çocuk dişi, dudakları gibi. Dili bir hoştu. Çok uzak güneyin, güneydoğunun diline çalıyordu. Güneş ve yağmur kokuyordu. Yağmurda, güneşte yanmış kuru ekin sapı kokusu geliyordu adamdan.

"Sultan Ağa, Sultan Ağa! İşte böyle..."

Adam sıcağı bedeninde duyunca gevşedi, uyuyordu. Temiz, sabun kokan sakız gibi bir yatak yaptılar ona. Yatağa yatırdılar. Uykuda bile adamın elleri kenetliydi, tırnakları avuçlarına geçmişti.

Ayaştan, Zeytinbelinden, Akdenizin aşağı ucundan bir toz direği kalktı. Yukarda ışıklı, lekesiz mavi göğün altında top top ak bulutlar salınıyordu. İkindiüstlerinin şişmiş, ışığa batıp büyümüş yelken bulutları. Toz direği kendi yöresinde hızla dönerek büyüyor, büyüdükçe savruluyor, hızlanıyor, uğunuyordu.

Toz direği bir süre oralarda, Akdenizin kıyıları boyunca dolaştı durdu. İçine aldığı samanlardan, ekin saplarından ötürü güneşe geldikçe yüz binlerce kıvılcımla balkıyıp sönüyordu. Ve toz direği üstteki şişmiş bulutların ışıltılı kar aklığındaydı.

Garbi yelinin hızıyla birlikte direk biraz daha büyüdü, uzadı, hızlandı, Akdenizden kuzeydeki Binboğa dağlarına doğru. İkindiüstleri Çukurovada hep böyle olur.

Az sonra toz direkleri çoğaldı. Arka arkaya sıralandılar, doludizgin Kozan üstüne akmaya başladılar.

Dağların gölgeleri doğuya uzamıştı. Bulutların gölgeleri yer yer ovayı durmadan geçiyordu.

Bulut aklığındaki toz direkleri uzun, iki üç kavak boyu... Tepelerinden tozları fışkırtarak, ipiltilerle kıvılcımlanarak, tozlu yolları izleyerek oraya buraya dağıldılar. Dağılıp birleşiyor, toparlanıp yok oluyorlardı.

Birkaç kırmızıya boyanmış toz direği de Dumlu üstünden, kırmızı kayalıkların dibinden kopmuş gelip Anavarzanın mor,

dik kayalıklarının önünde durmuştu. Akçasazın kıyılarında dolanıp duruyorlardı. Bir süre Akçasazda, Savrun kıyılarında dolanan kırmızı hortumlar Ceyhan ırmağını aşıp Sakarcalığın uzaktan koyu, karanlık kocaman bir tepe gibi görünen dut bahçelerine geldiler. Oradaki yemyeşil direklere katışıp Gavur dağlarına doludizgin sürdüler.

Toprakkalede, Telkubbede de patladı on, on beş kadar toz direği. Demiryolu boyunca sıralandılar.

İnceden başladı yağmur. Sarı, kehribar gibi, azıcık da ışıltılı. Damla damla düşmüyor, sağılıyordu. İplik gibi. Işıktan iplikler gibi. Sonra yağmur hışımladı. Yerler gölek oldu. Sarı çamur kabardı. Karanlık sapsarı kesildi, karanlığın içinde bir atlı süzüldü, doludizgin. Atlı üç kere Anavarza yöresini dolandı. Atlıyı dokuz atlı kovalıyordu. Uzun, sırma agelli, ter içinde kalmış adamlar. Arap atları köpüğe batmış. Adamlar, uzak olsun, yakın olsun önde kaçan atlıya hiç ara vermeden ateş ediyorlardı. Öndeki at hem alabildiğine, karnı yere değecekmiş gibi sürünerek koşuyor, hem de arada bir tökezliyordu. Atlılar, yağmura girdiler. Karanlık yağmurdan sapsarı çıktılar. Heybeleri, yamçıları, başlıkları, atları, saçları, giyitleri hep sarılamıştı. Atlılar toz direklerine girdiler. Toz direklerine, öbek öbek dumanlarına giriyor çıkıyorlar kurşun sıkıyorlardı. Arada bir de güneşe gelince tüfeklerinin, tabancalarının parlak namluları çakıyor, sonra birden sönüyordu. Toza girdiler, yağmura düştüler, ormanda yittiler, arada bir gözden kaçırdıkları atlıyı bulamayıp ovanın ortasında şaşkına döndüler, düzlüğe saçılıp, sonra toparlandılar.

Öndeki atlının sağ kuluncundan kan fışkırıyordu. Yakut gibi, yakıcı bir kan... Kan çizmeye doluyordu. Atlı atından indi, orada büyümüş, uzun bir dut ağacına sırtını verdi. Dut ağacı terledi. Tozlu yaprakları, pürtüklü, çukur gövdesi, dalları, toprağın derinine dalmış saçaklı kökleriyle terledi. Kan içinde, sırtını duta dayamış, atını bir köke bağlamış adam da terledi.

"Sultan Ağa, Sultan Ağa... İki gözüm, canım kardeşim Sultan Ağa geliyorlar, yetiştiler. Kalk, bin atına da savuş. Ya da çek tabancanı, gafil avlanma. Geliyorlar, geldiler, çek tabancanı."

Adam tabancasını çekti, kendisini ağacın öte yüzüne attı. Ağaç çok terliyordu. Ortalık toz içinde kaldı. Bir hortum geldi

geçti. Ağaca on altı kurşun birden yapıştı. Ağacın on altı yerinden sarı sular şakırdadı bir an, hemencecik de kesildi. Atlılar bir anda ağacın öte başına döndüler. Adam da kendini hemen bu yana attı. O anda da, ağacın gövdesine on altı sarı kurşun saplandı. Ağacın gövdesi şakırdadı. Adam tüfeğine dayandı. Üç atlı birden atlarının ayakları dibine düştüler. Atlar aldılar gündoğudan yana yatırdılar. Yaralıların ayakları atlarının üzengisinde kalmış, başları yolun tozları içinde sürükleniyordu.

Dut ağacına sırtını vermiş adamın yalım karası iri gözleri büyüdü. Şaşkınlıkla kaçanlara dikildi, bir süre öyle kaldı. Atlılar üst üste yığılışarak sel yatağına doluşup gözden yittiler.

Yaralı adamın sırtı çok ağrıyordu. Atı da az ilerde gür, yeşil otları yiyordu. Hışırtıyla burnundan soluyarak, durup havayı koklayarak, burun deliklerini geniş geniş açarak, kulaklarını dikerek, hem de uzun kuyruğunu uzaklara savurarak, sonra da sağrısının üstünden, nazlı, usulca, dirseklerinin üstüne, oradan topuklarına doğru dökerek.

Adam acıdan duramaz oldu, hemen atını kökten çözdü, üstüne atladı sürdü sel yatağına geldi. Altındaki atı gözlerini, kulaklarını kısarak sel yatağının üstünden uçtu. Bir ağaçlığa geldi. Binlerce uzun güzel gagalı, mavi, sarı, ince gagaları kızarmış sarıasma havalandı. Uzun bir süre aydınlık havada mavi lekeler balkıdı söndü, balkıdı söndü. Başparmak büyüklüğünde hışırdım gibi, gökyüzünü örterek, patlayıp sıçrayarak sarı kuşlar sağıldı ormana. Konup kalkmaları bir oldu. Bir tavşan kulağını dikti. Bir tilki uzun, besili kuyruğunu bir yalım parçası gibi savurdu. Bir yılan öttü. Kuytuluklar cikiledi. Orman kuşatıldı. Kurşunlar ağaçların yapraklarını doluya tutulmuşçana döktü. Yaralı adamın ormandan, girmesiyle çıkması bir oldu.

Gün kavuştu kavuşacak. Sarı bir yağmur hızlandı. Kayalıklar, ağaçlar, patlamış çeltikler, gökyüzü, gürültüyle akan ırmak, bataklık, sazlar, bük, zıncarlar sarıya boyandı.

Dışardan bir kişneme geldi. Derviş Bey pencereye koştu. Eli tabancasına gitti. Dışarda, ağaçları kökünden söken bir yel esiyordu, sapsarı. Atın yelesi, uzun kuyruğu esen yele kapılmış uçuşuyordu. Sarı gece esen yele kapılmış uçuşuyordu.

"Çabuk," diye bağırdı Derviş Bey. "Çabuk olun."

Adamlar gittiler geldiler, avlunun ortasında dikilip kalmış, atının sırtına yumulmuş yamçılı adamın yanına yaklaşamadılar.

Gün doğdu, tanyerleri ışıdı. Sarı yağmur siyim siyim iniyordu. Fırtına arada bir yağmuru alıp ötelere toptan döküyordu, küt diye.

Islak, kana bulanmış yamçı, al at, al atın dikilmiş, tetikte kulakları... Atlıya sonunda yaklaştılar, yanına vardılar. At, hiç kıpırdamadı. Eli tüfeğinin tetiğine kenetlenmişti. Ata dokununca adam cansız gibi atın tırnağının dibine sağılıverdi. Yere, sarı çamura düşünce gözleri açıldı. İri söbe gözleri karaydı. Kara, uzun sakalı, ince kıvırcıktı. Yüzü solgun, dudakları kırmızı dolgundu. Adamı yerden kaldırdılar, içeriye taşıdılar. Adam sırmalı yamçısıyla uzun boylu, inceydi, yakışıklıydı. Otuzunda gösteriyordu. Ocağın başına getirdiler. Adam bir daha gözlerini açtı. Gözleri soru doluydu. Konuşamadı. Ocağa çok odun koydular, çok ateş yaktılar. Adam hep, derin derin içini çekerek uyuyordu. Kuluncundan giren kurşun omzunu parçalayarak dışarı çıkmıştı.

Sarıçamdan, Misis yöresinden de hortumlar çıktı. Bunlar dev toz direkleriydi. Her bir direk Nurhak dağının doruğuna kadar uzanıyordu.

Garbi yeli azıttı. Garbi azıttıkça toz direkleri de ovayı doldurdu. Ovanın üstünü, ak yolları, örümcek ağı gibi, renk renk, kırmızı, mor, sarı, mavi, ak, uçuk yeşil, hepsi de soluk, içlerinde güne değip çıkan binlerce ipiltide, çakmada kaynaşan toz direkleri ormanı kapladı. Orman hem kendi yöresinde uğunarak dönüyor, hem de gidişi belirsiz, baş döndürücü bir hızla oradan oraya akıp duruyordu. Ova dümdüzdü. Esiksiz kesiksiz, cilalanmış gibi.

Ormanın bir kısmı Misis yörelerini sarmış, bir kısmı da kara bir ada gibi ayrılıp Anavarzaya geliyordu.

Hacılarla Dumlu arasındaki toz direkleri pul pul ışıklı, balkıyan bir turuncuya kestiler.

Garbi yeli daha da azıtıp yeri göğü savurmaya başladı. Direk ormanlarını kuzeye, ovayı bir kuşak gibi görülür görülmez, bir uçuk mor tülle sarmış gibi duran yatık Toros dağlarına sürdü. Toz direkleri ormanının her birisi bir yandan gelerek...

"O güzel atlara bindiler, çekip gittiler."

Ulu bir ormancasına arada yürüyerek doludizgin Toros önlerine yığılışıyorlardı. Sanki tekmil ova şehirleri, köyleri, ağaçları, çığlık çığlığa kuşları, telgraf direkleri, canlı cansız bütün varıyla orada durup duran Torosun üstüne yürüyordu.

"O iyi insanlar, o güzel atlara..."

Bir ara Toros dağları toz direklerinin ardında yitti. Birden de ortalık karardı. Bu, bir an sürdü. Sonra ortalık gün doğmuşçana yeniden açıldı. Ortada dümdüz, yunmuş arınmış, ıssız, sabah güneşinde kalmışlığın tazeliğinde, azıcık da tüten, yanık ot kokusuyla kokan dümdüz bir ova kaldı.

Ovanın üstünden benek benek, bulutların gölgeleri geçiyordu, akarak.

Bir de ovanın ortasında, ötelerde, uzakta, kara bir leke gibi Hemite dağından yana doğru ağır ağır giden, atının başı yere değecek kadar sarkmış ölgün bitkin bir atlı.

Bindiler de çektiler gittiler, o iyi insanlar, o dünya güzeli atlara... O yiğitler, o her birisi kaplan örneği şahinler, o ceren gibi atlara bindiler de başlarını aldılar gittiler. Bir daha, bir daha hiç gelmeyecekler. Hiç, hiç, hiç! Demirin tuncuna, insanın piçine kaldık. Şu dünyanın yaşaması müşkül hal ilen. Bin iyiyi bir kötüye kul eden...

Yapayalnız kimsesiz. Hem de çaresiz. Yalnızlığı, çaresizliği yüreğinin başında ağılı bir hançer yarası gibi... Çaresizlik, hem de boşluk.

Yanıyor yüreğim. Eskiden, daha korlu, daha beter, delirten, yüreğim ne güzel yanardı. İçimde bir ateş harmanı. Keşki şimdi de öyle olsa. Yansa yüreğim, acısa, korksam. Ölüm gibi, ölümden beter, korksam yüreğim dayanamasa. Orta yerinden çat diye çatlasa, tam ortasından. Sabır taşı gibi...

Şu dünyada her bir yaratığın tutunacak bir dalı var, insanın yok. Şu dünyada yalnız olan, kimsesiz, çaresiz olan yalnız be yalnız insandır. Herkesin, her şeyin yaşaması, ölümsüzlüğü var, insanın yok. Ağaç, kuş, otlar, böcekler, yılanlar çıyanlar, hiçbirisi, hiçbirisi yok olmuyor. Ama insan yok oluyor. Çünkü insan kendinde başlayıp kendinde bitiyor.

Bu kadar yalnızlık, bu kadar kimsesizlik yalnız be yalnız Allaha mahsustur.

İnsanın kendi kendine acıması... Kendine acımakta bir sığınma, bir aşağılanma, bir yaltaklanma, bir güçsüzlük var gibi.

Derviş Beyin kalın kara kaşlarının altındaki gözleri bir yangın gibiydi. Elmacık kemikleri çıkık, gözleri biraz çekikti. Çenesinin çukuru derin, gölgeli ve çenesi güçlüydü. Güneş yanığından da daha koyu yanık yüzü, derin yüz çizgileri, geniş alnı kendine çok güvenmiş bir adamın bütün benliğini ortaya koyuyor, konuştuğu, güldüğü zamanlar inanılmaz bir ışıltıyla parlayan harikulade güzel ak dişleri ortaya çıkıyordu.

İnce, seyrek bıyıkları azıcık sarkıktı. Sarkık, seyrek bıyıkları, kalın kara kaşları, güçlü çenesiyle bağdaşamıyor, yüzüne dengesiz, bir hoş bir yabansılık veriyordu.

Sol elinde kamçısı, sağ eli sağ kasığının üstüne sokulu tabancasının kabzasında, ayağında parlak tozlu çizmeleri konağın büyük sofasında baştan ayağa gidip geliyor, gidip geliyordu.

Terlemiş yüzü kapkara kesilmiş, öfkeden derisi gerilmişti.

Mavi çuhadan ceplerinin kenarları sırma işleme şalvar giyerdi. Şalvarının geniş kıvrımları çizmelerinin üstüne dökülür, üst kısımların tozlarını siler, böylelikle de çizmelerin ağızlarına yakın yerlerinin tozunu alır, orayı parlatır, pırıl pırıl, yeni boyanmış gibi ederdi. Buralarda artık bu şalvarı biçen, diken, nakışlayan kimse kalmamıştı. Ama Derviş ne yapıp ediyor, yılda bu şalvardan bir ya da iki tane mutlaka ediniyordu. Ta Halepten, Şamdan, daha da olmazsa Mısırdan getirtiyordu. Şalvarın üstüne de her zaman çizgili, göğsü ibrişim işlemeli yakasız mintan giyerdi. Ceketleri de her zaman son modaya uygun olurdu. İstanbulun en ünlü terzisi bu ceketleri en pahalı kumaşlardan dikerdi.

Bu karmakarışık kılık ona çok yakışırdı.

Yaşı elliye yakın, saçları apak ama, o, daha sırım gibi, dimdik. Ve yirmi yaşında bir delikanlı çevikliğiyle ata biner, Arap atının üstünde gözleri ilerde, göğsü dışarda sol kamçılı eli baldırının üstünde görkemli otururdu.

Nakışlı, fildişi saplı nagant tabancası sağ kasığının üstüne, kuşağının altına çıplak olarak sokuluydu. Bu renk renk kuşağı ona Bağdattan bir gençlik arkadaşı gönderirdi. Hint kumaşıydı.

Nereye giderse gitsin, ister kasabaya, ister Adanaya, Ankaraya, İstanbula... İster valiye, bakana çıksın tabancası hep yerinde durur, sağ eli de tabancanın kabzasında olurdu, yapışmışçana. Birinde, zamanın başbakanına bile böyle çıkmıştı. Gece uyurken de tabancası elinde böylece uyurdu. Bu hali çocukluğundan beri böyleydi.

Uzun boyu, ince uzun, zayıf bedeni de yüzüne uygun düşüyor, onun yüzünü biraz daha keskinleştirip sertleştiriyordu.

Yüzünde soylu, erkek bir büyü vardı. Kalın, etli dudakları esmer yüzünde taze, pembe bir çocuk dudağı, dişleri çocuk dişleri... Yüzünde yabansılıkla çocuksuluk çatışıyordu. Yabansıl, büyülü, bıçkın, özgür, hiçbir sınıra girmez bir incelik. Bir kadın, bir insan bu yüzü nerede görürse görsün orada öylecene durur kalır, gözlerini bu yüzden alamaz. Kendinde olmadan bu yüzün düşünde sürüklenip gider. Bakmaya doyamaz. Derviş Bey de kendi yüzünü dehşet severdi. O da kendi yüzüne bakmaya doyamazdı. Aynaya bakar bakar, yüzü aynada değişir, güler, ağlar, acı çeker, sevinir, taş gibi donar, sonra sapsarı kesilir:

"Ölüm," der aynayı elinden fırlatırdı.

Konağın bir alan kadar geniş sofası kilimlerle döşeliydi. Koskoca sofada azıcık olsun bir taban tahtası parçası gözükmüyordu.

Çiçekli, iyi bakımlı, yabanıl, başka, harikulade, akıl almayacak kadar cömert bilinmeyen dünyalardan koparılıp getirilmiş, tuhaf, olmayacak, erişilmeyecek, gerçekle düş arası, günle gece arası bir bahçeye benziyordu sofa. Bir tuhaf, görülmemiş bir yeşilin üstüne yıldız yıldız yüz binlerce nakış çiçeği serpilmiş... Buğulu bir bahar sabahında kırmızı bakır sertliğinde, pırıltısında ışıklı renkler. Balkıyıp sönüyorlar, balkıyıp sönüyorlar.

Bu kocaman sofadaki bakır pırıltısı, kütür kütür. Bin yıllık bir köz içinde tüten, eriyen bakır yoğunlaşması. Bu kocaman sofadaki yeşeren ışık, nakış, taze bakır, bahar dünyası çok uzaklardan, belki de ta dünyanın kurulduğu zamanlardan geliyordu.

Bir sabah uyanmış bakmışsın ki, dünya bütün ululuğuyla gözlerinin önünde. Otu, çimeni, baharı, yazı, güzü, kışı, karı, soğuğu, fırtınası, çiçekleri, ağaçları, ormanları, kayaları, dağla-

rı, denizleri, nar çiçekleri, bakır çiçekleri, yağmurları, bulutları, akarsuları, su çiçekleri, ormanlardaki su gözlerinde alabalıkları, ışığı, kokusu, yıldızları, inanılmayacak ışıklı günleri, yıldızlı, karanlık geceleri... Göz gözü görmez karanlıkları... Belleri ince, kırmızı çizgili, titreyen, uğunan kanatlarıyla, ışıltılı, renk renk balkıyan koca gözlü arıları, karıncası, kuşu, balığı, aşık kaplumbağaları, kurtları, kartalları, sürmeli gözlü cerenleri, bacakları üstünde gerilmiş, sülün gibi, gergin bacaklı atları, mutlu, sevinçten dolup taşan insanları kaynaşıyorlar. Sıcacık, can gibi.

Derviş Beyin konağının sofası. Bütün güzelliği, tazeliği, eskiliği, tadıyla. Her sabah günün ışımasıyla yeniden doğan, kurulan, yoğunlaşan, çok uzaklarda sallanan ışıklarıyla, yeşili, mavisi, bakırı, karası ışıltıda, yanıp sönen, bakırı, turuncusu, nar çiçeği, canlı, uçuşan, kıvıl kıvıl, koşan, her an değişen, binbir çeşide giren, binbir ışıkla balkıyan bir kilim, bir yerlerde bir tanyerleriyle.

Bu her gün, her tanyerleri attığında kurulan dünya belki yüz bin yıllık, belki çok daha eski, bilinmeyecek kadar eskidir. İnsanoğlunun alnının teri, gözünün nuru, elinin hüneridir.

Derviş Bey hiçbir şeyi görmüyordu. Ayağının altındaki ince yünün yumuşaklığını, sıcaklığını da duymuyordu. Karşısındaki mor, çatır çatır eden Anavarza kayalıklarını, doğuda, kuzeyde belli belirsiz göğe yaslanmış Toros dağlarını, önüne dümdüz serilmiş deniz gibi, inceden dalgalanan ovayı da görmüyordu.

O hiçbir şeyi görmüyordu.

Vakit öğleyi çoktan geçmişti. Onunsa aklına yemek gelmiyordu.

Gün ışıdığından bu yana Derviş Bey hep böyle gidip gidip geliyor, gidip geliyordu. Günlerdir de hali hep böyle.

Yağmur yağıyordu. Sarı, cıvık bir yağmur. Sarı yağmurkuşakları Anavarza üstünden Gavur dağlarına, ovayı bir uçtan bir uca çevreleyen geniş yaylar geriyorlardı. Güneş sarısı, turuncuya çalan yaylar soluyor, sönüyorlar, sonra harikulade bir yoğunlukta ovanın mavisine yaylarını geriyorlardı.

Mor kayalıklı, tüten yamacın yüzünden önce bir atlı gözüktü. Kayalıklardan ağır ağır, başı yerde düze indi. Düzde de

öyle ölgün ovanın ortasındaki çınar ağacına ilerledi, geldi ağacın gölgesinde durdu. Sonra yamaçtan doludizgin atlılar indiler, çınar ağacına doğru sürdüler. Geçtikleri yollarda, uzun, ak bir duvar gibi toz duvarları havada asılı kalıyordu. Hiç yel esmiyor, yakan güneş ortalığı kavuruyordu. Otlar, yeşili kararmış tozlu yapraklar, samanların, anızların pırıltısı göğünüyordu. Atlılar geldiler, çınarın dibinde kümelendiler. Tek atlı doludizgin ovanın yüzünde nerden bittiyse, bitiverdi. Yukarı Cığcık altına doğru sürdü. Yalnızdutun deresinde gözden yitti. O yiter yitmez de çınarın gölgesindeki atlılar doludizgin ovaya serpildiler. Gün ışığı içinde atların gümüş koşumları ışıladı. Derken tek atlı ta aşağıda Ceyhan suyuna yakın yerde dereden çıktı. Atlılar dağılıp toparlanıyorlardı. Derenin kıyısından aşağı, Ceyhan suyuna inen tek atlının ardına düştüler. Orada top top toz öbekleri bırakıyorlardı. Atlıya beş yüz adım yaklaştılar, sekiz tüfek sekiz elden biribiri ardına patladı. Öndeki at üç kere tökezledi geri kalktı. Ceyhan suyunun derin, uçurum gibi yarına geldi, bir an yarın başında duran atlı geriye döndü, bir top olmuş kendine doğru gelen atlılara baktı. Atların ayaklarından çıkan sesler koygun, tok, boğuk, yakan güneşte ölüyordu.

At gerildi, sündü, yarın kıyısından suyun içine atladı. Öteki atlılar da teker teker, bir yangın gibi parıldayan güneşli, sıcak, yanan suya kendilerini bırakıverdiler.

Önde tek atlı, arkada öteki atlılar suyun içinden, atlarının başları yukarda, burun delikleri açılmış, horultulu aşağıya Anavarzaya doğru aktılar. Arada bir silahlar patlıyor, öndeki atlının atı iyi yüzüyor, arayı açıyordu. Anavarza burnunda sudan çıktı. At silkindi, dört yana su fışkırttı, şaha kalktı, doludizgin doğuya sürdü. Ortalık karardı. Kara bulutlar kuzeyden gelip bütün ovanın üstünü kaynaşarak örttü. Şimşekler sarı, donuk, turuncu çaktı. Bulutlar turuncuya boyandı, donuk. Ovanın bütün köpekleri bir ağızdan ürüşmeye başladılar. Sonra horozlar ta Hemite dağından, Anavarzaya kadar öttüler. Dönen, fırtınalanan, dört bir yönden aynı hızla esen bir yel başladı. Tozları, hortumları, ekin saplarını, otlarını biribirine kattı. Sıcak iri damlalar patır patır tozlara düştü, patladı. Yağmur gittikçe gürleşti, hızlandı, sarıya kesti.

Atlılar yetiştiler, belalı bir kovalamaca başladı. Tüfekler patladı, yağmur altında kargılar, kementler atıldı. Öndeki atlı her seferinde de kurtuldu. Akçasazın karanlık yeşiline daldı, gözden ıradı. Atlılar da arkasından bataklığa daldılar. Tek atlı sazlıktan çıktı. Kendi de atı da tepeden tırnağa çamura batmış çıkmıştı. Yeşil, yosunlu, sası sası kokan bir çamur. Atlılar da bir süre sonra bataklıktan çıktılar. Onlar da baştan aşağı çamur içindeydiler. Yalnız dişleri ışılıyordu.

Yağmur durdu gün doğdu. Atlıların sırtı buğulandı. Sonra çamurlar sırtlarında kurudu, takır takır. Kuruyup yer yer döküldüler. Öndeki at sünmüş kaçıyordu. Karnı yere değiyordu. Akçasazın üst başındaki otluk yanıyordu. Arkadan gelenler öndekini çok sıkıştırdılar. Yangın gittikçe genişliyor, yalımları da gökyüzüne çıkıyordu. Öndeki atlı yangının yöresinde dönmeye başladı. Yangın genişledikçe o da halkasını büyütüyordu. Arkasındaki atlılar da onunla birlikte yangının yöresini dolanıyorlardı. Yaklaşıyorlar hep birden silahlarını çekiyor boşaltıyorlar, öndeki at tökezliyor, sonra kalkıp daha hızlı dolanmaya başlıyordu. At yalımlara bir giriyor bir çıkıyordu. Gün ikindiye kadar bu böyle sürdü. Gün ikindi olunca arkadakiler iyice kavuştular, tüfekler patladı, at tökezledi. Tam bu sırada da bir yalım dalgası geldi tökezlemiş atı aldı götürdü. Atlılar yalım dalgasına çok yaklaşmışlardı, dalga onları da sardı.

Yağmur gene başladı. Otluk sapsarı, göğe çıkan yoğun bir duman içinde kaldı. Dumandan atlılar dışarıya, kıyıya fışkırdılar. Teker teker, çeltik tarlasına düştüler. Çeltik tarlasından çıktıklarında arkadakiler öndeki atlıya bir at başı yaklaşmışlardı. Nedense artık kurşun sıkmıyorlardı. Yağmur gittikçe gürleşiyordu. Akşama doğru konağın yanına geldiler, konağın yöresinde de dönmeye başladılar. Yağmur geceyi turunculadı. Göz gözü görmez gecede konağın yöresinden boğuk, çamurlu at ayakları sesi geldi, sabaha kadar biteviye at ayakları sesi doldurdu konağı. Bir ara ayak sesleri kesilince ortalık bir derin sessizliğe gömüldü. Sabah açıldı. Sarı, aydınlık bir yağmur perdesi yanardöner, binbir renkte tanyerine gerildi. Gavur dağlarının üstü buğulandı, binbir renkte billurladı, tüttü.

Avluda ince, uzun, Türkmen eyerli bir al ata binili bir atlı

duruyordu. Uzun, sararmış yüzü, kıvırcık kirpikleri, abanoz sakalıyla bir ermişe benziyordu. Belki de bir hoş bir dervişe... Yanaşmalar hemen vardılar, yamçılı, yamçısının yakaları, bağları som sırma işlemeli adamı attan indirmeye kalktılar. Adam cansız gibi atının tırnağının dibine sağıldı. Yamçısı, üstü başı, kara sakalları kan içindeydi. Çizmesi de kanla dolmuştu. Adam soluk alıyordu. Yerden alıp konağa götürdüler. Adam içeriye girer girmez dışardan bir çığlıktır koptu. Atlılar konağın yöresinde uluyarak dönmeye başladılar. Döndüler, döndüler geldiler, avluda donmuş gibi durdular kaldılar bir sıra. Bir sıra Türkmen eyerli, al atlı, sırma işleme kara yamçılı adamlar. Atlarının burunlarının deliklerinden gürültüyle duman fışkırıyordu.

En baştaki ak sakallı tam öğleüstü atından indi, yamçısını eyere koydu konağın kapısına yürüdü üç kere çaldı. Kapı açıldı. Derviş Bey karşısındaydı. Sağ elini yüreğinin üstüne götürdü, boyun kırdı. Aksakallının uzun, bir atın kirpiklerine benzeyen seyrek kirpikleri kalın, kıvırcıktı.

"Kalktık Urfadan, Harran ovasından düştük yollara, altımızda yavuz atlarımız, keskin tüfeklerimiz, kılıçlarımız... İyi günlerimiz, kötü günlerimiz. Yollarda her birimizin altında üç at çatladı. Yedi dağı aştık. Amik ovasına, gölüne, Suriye çölüne. Hamaya düştük... Musa dağını yedi kere dolandık buraya geldik. Ver onu bize. Bize o gerek. Eğer onu bize vermezsen, hanumanın sönecek. Soyunda erkek çocuk büyümeyecek, kandan gidecek. Evinde soylu atlar yaşamayacak, ver onu bize."

Kapı yüzüne kapkara, kurşun gibi kapandı.

Sonra ikinci adam atından indi. Geldi kapıyı dört kere çaldı, kapı açıldı, aynı sözleri o da söyledi. Kapı onun da yüzüne, kapkara, bir kılıç ağzı gibi indi. Üçüncü geldi beş kere çaldı. Teker teker atlardan indiler, geldiler kapıyı çaldılar. Sonuncusu on bir kere çaldı. On birincide kapı açıldı, açılmasıyla kapanması bir oldu. Adam hiçbir şey söyleyemedi. Binicisiz kalmış dokuz al at geldi, kapıya başlarını sürdüler. Boyun kırıp iri gözlerinden kan yaş akıttılar. Karanlık çökünceye kadar atlar ağladılar. Sonra birden hep bir ağızdan kişnediler. At kişnemeleri Anavarza kayalıklarında sabaha kadar yankılandı.

Gün açıldı, soylu atlar kişnemelerini kesip kapıdan çekildiler. Onlar çekilince kapıya gözlerinden uyku akan adamlar geldiler. Kapıyı durmadan çaldılar, kapı açılmadı. Gün kuşluğa doğru kapı açılıverdi. Kara büyük gözlü, abanoz sakallı, kıvırcık kirpikli, uzun yüzlü üç adam fırladı dışarıya. Ağır, vakur, güvenli, yerleri sarsarak yamçılı adamların üstüne yürüdüler.

"Urfa çölünden, Harrandan, Abdülaziz dağlarından indik de geldik."

Adamlar atlarına bindiler, gün batıncaya kadar konağın yöresini dolandılar durdular. Atlar kişnedi, horozlar öttü, toprak sarsıldı, ovadaki her canlı sonuna kadar bağırdı, kurt kuş, yılan çıyan, börtü böcek.

Sabah gene açıldı. Yağmur gene tanyerlerini örttü. Adamlar, atlar gene geldiler kapıya yüklendiler. Kara, yalım gibi, ışıltılı gözleri buğulandı.

Ulu, kocaman bir hortum geldi, pamuk fidanlarını kökünden söktü, bir harman samanı aldı, evlerin çatılarını kopardı, tavukları, ördekleri, kuşları aldı, konağın kiremitlerini savurdu, yerlere çaldı. Ortalık öylesine karanlığa kesti. Derviş Bey kapının kenarına yapıştı. Yapışmasa hortum onu alıp konaktan aşağı atacaktı. Bir an tozdan soluk alamaz oldu. Ağzı burnu tozla doldu.

Gözünü açıp da baktı ki hortum şişmiş, uzamış, başını almış Torosa doğru gidiyor. Üstü başı toz toprak, saman içinde kalmıştı.

İçinde bir boşalma duydu. Şu hortum bir daha, bir daha, bütün hışmıyla bir daha gelse. Bomboş bir boşlukta dört döndü. Bazı bazı bedeni de yok oluyordu. Bedeninin farkına varmak, boşlukta ağırlığını duyabilmek için tabancasının sapını var gücüyle sıktı. Eli acıyıncaya, kemikleri çatırdayıncaya kadar.

Atın başı yere sarkmış. Ağır ağır ilerliyor. İlerliyor ama kımıldadığı yok gibi. Çatırdayan bir sıcağın altında. Atın gölgesi doğuya doğru uzamış. Üstündeki adam dizginleri bırakmış. Yaslı gibi, kendinden habersiz birisi gibi. At durmadan, uzakta, ulu bataklığın kıyısından doğuya doğru kımıldanıyor. Bir ara duruyor, başını yere değdirircesine sarkıtıyor, uzun bir süre böyle, sessiz, kıpırtısız. Sonra bir iki adım atıyor.

Atlı bir ara ince uzun, bir bahar dumanı gibi ak toz direğinin içinde kaldı. Az bir süre sonra da toz direği başını aldı gitti. Atlı hiçbir şey olmamış gibi gene öyle, güneşin altında, ölgün.

Ortalık yanık, göğnümüş ekin sapı, ağır bataklık, acı, keskin pıtırak karışımı bir kokuyla kokuyordu.

Atlı küçük dut ağaçlarının altında kaldı. Ötede bataklık ta Anavarzanın dibinden, gün vurmuş bir kalaylı yol gibi parlayan Ceyhan ırmağına kadar kapkara uzanmıştı.

Bir şeyler aranmaya başladı. Çok önemli, ansıyamadığı, dilinin ucunda, bir şeyini yitirmiş, durmadan aranıyordu. Ceplerine baktı, teker teker, tabancasını kuşağının altından çıkardı. Tabanca gün ışığına gelince menevişledi. Kurşunları eline döktü. Kurşunlar yağlı, donuk. Tabancayı doldurdu, topunu uzun bir süre çevirdi, fır döndürdü, usandı, gene tabancayı yerine soktu. Odasına girdi, çıktı. Beylik odasında durakaldı. Beylik yadigarlara hüzünle baktı, aradığını bulamıyordu. Bahçeye indi, su kuyusunun başına vardı. Kuyuya eğildi, derin kuyunun dibindeki suyun aynasında yüzünü gördü. Hiçbir aynada yüzünü böylesine canlı görememişti. Yüzüne uzun uzun baktı, gene bulamadı. Kuyudaki suyun yüzüne küçücük bir taş attı, suyun yüzü incecikten kırıştı, dalgalandı. Zeytin ağaçları toz içindeydi. Dut ağacının yaprakları da tozdan bombozdu. Dut ağacından zeytinlere, kuyuya, kuyudan yola, yoldan eve, evden tarlalara, tarlalardan sebze bahçesine gidiyor geliyor, gidiyor geliyordu. Durmadan, hiç durmadan yürüyor, ata biniyor, atı doludizgin sürüyor, at son hızla ilerlerken attan atlıyor, geri biniyor, atı uçsuz bucaksız ovanın düzlüğünde, sonsuzluğunda sürüyor, nereye gittiğini, ne yaptığını bilmiyor, dikenli çalılıklara giriyor, dikenli çalılıklar giyitlerini, derisini yırtıyor, kan içinde kalmış, testere gibi Anavarza kayalıklarına çıkıyor, gece yarısına kadar, karanlıkta kayadan kayaya atlıyor.

Ortalıkta uğunuyor, dört dönüyor, başını oradan oraya vuruyor.

Sedire oturdu çizmelerini çıkardı, iyice, her iki çizmenin de içine baktı. Sonra odasına girdi. Odasının kalın kilim perdeleri kapalıydı, yalnız ince bir aralıktan odaya gün ışığı sızıyordu. Karanlıkta bu uzayıp giden, içinde tuhaf tanecikler uçuşan ay-

dınlık yola gözlerini dikip bakmayı severdi. Aydınlığın içine bir kocaman, kırmızı, yeşil, mavi halkalı arı düştü. Arı aydınlık yoldan çıkamayıp öfkeli, çırpınan, titreşen kanatlarıyla yerden yukarı tavana kadar gitti geldi, gitti geldi. Vızıltısı bütün odayı doldurdu. Kapalı, uzun bir tüpe girmişçesine çabalıyor çabalıyor karanlık duvarını aşamıyor, veryansın ediyordu vızıldamaya, başını yerden tavana vura vura dönmeye.

Derviş Bey:

"Ahmak hayvancık," dedi. "Ne de ahmak. Karanlığı aşılmaz çelik duvar sanıyor, tıpkı insanoğlu gibi."

Avucunun içi kanla doldu. Burnuna taze, büyülü, köpürmüş bir kan kokusu geldi. Ellerine baktı, ellerinde hiçbir şeycikler, yara mara yoktu ama gene de kanıyordu. Vıcık vıcık, kansız kanama. Elleri ağır ağır yanına düştü. Avucu gene kanla doldu, vıcık vıcık. Kan kokusu sası sası yöresine yayılıyor, genzini yakıyordu. Kendinden geçmiş, uzun bir süre kanı kokladı.

Durmadan sağ avucundan tabancasının soğuk demirine, oradan kasığına, bacaklarına ılık ılık kan sızıyor, cıvık kanın yapış yapış sıcaklığı gittikçe bütün bedenine yayılıyordu.

Az sonra kanı unuttu. Kanı unutunca da gene o yitirdiği, yitirip bulamadığı şey geldi aklına. Gene içinin bomboş kaldığını duydu. Olduğu yerde birkaç kere döndü. Gözleri karardı, düşecekti, kendini hemen toparladı. Çabuk çabuk yürümeye başladı. Yürürken yalpalıyordu.

Sonra birden yitirdiğini bulmuşçasına, unuttuğu aklına gelmişçesine içini gene o eski ağıt geldi sardı. Sıcacık, dost, dopdolu. "O iyi insanlar, o güzel atlara bindiler çektiler gittiler." Bir kere, iki, üç, dört, beş kere, yüz kere, bin kere söylüyor, içini bir ağlamanın, doya doya ağlamanın, kırgınlığın korkunç bir öfkeden geri kalmışlığın yumuşaklığı, hüznü, ağlamak isteği dolduruyor, bu erişilmez duyguyu kaçırmamak için de durmadan sözleri arka arkaya söylüyor, bir kaçırırsa, bir daha bu erişilmez tada varamayacağını sanıyordu.

Sonunda yorgun düştü. Bıkkın, her şeyi yitirmiş, boşalmış, bitmiş:

"Allah topunun belasını versin. Topunun, topunun, topunun belasını..." diye var gücüyle bağırdı. Sesi, toz içinde kal-

mış, toz direklerinin dönerek savrulduğu köyün ta öteki ucunda çınladı.

Bütün ilikleri titredi, gerildi, sarsıldı. Kendini bir öfkenin nöbetine kaptı koyverdi, zangır zangır titredi. Sevinciyle öfkesi bir an çatıştı. O anda da öfke onu bıraktı gitti.

Her gün birkaç kere öfkeden yumuşaklığa, yumuşaklıktan hüzne, ağlamaya düşüyor, yok oluyor, boşlukta salınıp kalıyor, dünyanın sonsuzluğunda tek başına... Yokluğun, hiçliğin, boşluğun çaresizliğine düşmek. Hep yitirilmiş bir şeyi aramak. Unutulmuş bir tada yeniden varabilmek.

En iyisi öfke... En iyisi, en iyisi... Kendini ince, acıyan, yarı ağlamaklı, tatlı bir hüzne kaptırıvereceksin, sonra birden, ta iliklerine kadar öfkeden titreyeceksin. Ve öfke sürecek. Bir gün, beş gün, bir ay, bir yıl, bir yüzyıl... Öfkeden öyle tir tir, ağzın köpük içinde, zangır zangır, kudurmuş, gözler dışarı uğramış, pörtlemiş, öfkede, işkencede, hüzünde yaşamak. Böyle yaşamak, hiçte, dayanaksız, sevgisiz, kimsiz, hiç kimseyi hiçbir zaman kıskanamamanın insaniyetsizliği. Acısız, öfkesiz, uykusuz, düşsüz. Ot gibi, ağaç, böcek gibi. Böcek bile, sinek bile bu kadar hiçte, boşlukta değildir. Böcek bile, ağaç bile, sümüklüböcek, solucan bile. Ölüm korkusu. Gerine gerine ölüm korkusunun içine düşmek. Ölüm korkusunda çıldırmak. Çaresizliğinde dört dönmek. Acı, hüzünlü yok olmanın sessiz sızısını yaşamak... Ve ölüm korkusu, ölüm korkusunun bittiği yerin korkunçluğu.

Bir ömür boyu gerilmiş, kudurmuş, al kan içinde, ölmekle öldürmekten başka bir şey düşünmemiş, kaçmış, saklanmış, öldürmeyi, ölüm korkusunu ömrünün her saniyesinde yaşamış. Ve bütün bedeni korkudan korkuya kesmiş bir adam. Bütün bunların elinden kayıp gitmesi.

Hürüuşağının ordan bir toz direği patladı, bir anda uzadı. Ceyhan ırmağının üstüne geldi. Bir tanesi de kuru Ceyhanın alt başında patladı, bir tane de Endel üstünde. Toz direkleri yıldırım gibi, göz açıp kapayıncaya kadar ovayı geçip Kesikkeli üstüne geldiler. Görünmezce kendi yörelerinde dönüyorlar, ekin saplarını, samanları, kurumuş otları koparıp alıyorlar, düz ovada yeyni yükleriyle akıyorlardı. Toz direkleri bir süre Ceyhan

suyunu izleyerek, suyun aktığı yöne, suyun üstünden kayarak Ceyhan kasabasının yanına varıp, orada, bucakta kapkara dut ormanında gözden bir anda yittiler.

Avlunun kuzey köşesinde duvarın dibinde yan yana sıralanmış dört tane, kuyu gibi derin Kürt tandırı vardı. Tandırlardan yukarı doğru bir adam boyundan daha yüksek yalımlar fışkırıyordu. Tandırların yöresinde kadınlar hamur beziliyorlardı. Beziliyorlar, tandırların ağarmış duvarlarına yapıştırıyorlardı.

Bey yanını yönünü görmüyordu. Koygun bir duman içinde kalmıştı. El yordamıyla ilerler gibiydi. Tandırın yanına vardı. Kadınlar sırtlarını dönüp, yüzlerini örttüler. Duvara karşı çömeldiler. Avlu duvarı boyunca sıralandılar. Derviş Bey leğenlerdeki hamurları, savanlardaki yeni pişmiş ekmekleri aldı, hepsini tandırların içine doldurdu. Orada durdu bacaklarını gerip derin bir soluk aldı. Yüzü usuldan açılmaya başlıyordu.

Kadınlara döndü:

"Dokunmayın kadınlar, ekmekler, hamurlar yansın," dedi. Avlu koyu bir duman içinde kaldı.

Ekmekler, hamurlar yanıyor, tandırlardan alabildiğine koyu, katran gibi dumanlar yükseliyordu. Derviş Bey bir dumana giriyor, boğulur gibi oluyor, geri çıkıyordu.

Terledi, saçları, giyitleri uzun bir süre yağmur altında kalmış bir adamın giyitleriydi.

Burnunda yanmış ekmek kokusu, ta çocukluk günlerine vardı. Ayaklarını tozda sürüyerek, toza çizgiler çizerek çiftliğin dışına çıktı. Bir karınca köresinin başında durdu. Karıncaların yolu inceydi, uzundu, aktı. Yolu izledi. Yol uzaklara, bataklığa doğru gidiyordu. Arka arkaya sıralanmış karıncaların her birisinin ağzında birer tohum vardı. Bir karınca topluluğu da sert kabuklu, yanardöner, benekli, kurumuş bir böceğe var güçleriyle yapışmışlar kıpırdatmaya çalışıyorlardı. Güz otlarının altındaki yolları inişli çıkışlıydı. Bazan bir yarığa düşüyorlar, uzun bir süre gözükmüyorlardı.

Koyu karanlık, yıldızsız bir geceydi ortalık. Gece cikiliyordu. Anavarza kayalıklarından tek bir kuşun durup durup, birden bırakılıveren bir hoş ötüşü geliyordu. Derviş Bey en çok

Türkmenin eski günlerini düşünmeyi severdi. Çizmesinin ucuyla karınca köresini deşti. Toprakları getirdi körenin ağzına yığdı. Karıncalar geldiler körelerinin ağızlarına, toprak öbeğin dibine yığılıştılar. Ağızlarındaki tohumu bir yana bırakıp ince bıyıklarını oynatarak toprağı merakla kokladılar. Eski Türkmenin ceren kovan altı Arap atlı Çukurovasını. Eli şahinli Beyler Çukurovasını. O zamanlar Çukurova temiz, yabanıl, el değmemiş büyük bir Tanrı bahçesiydi.

Derviş Beyin ne zaman başı dara gelse bu ölmez Çukurovayı düşlerdi. Bir Türkmen ağıdı duyar, tatlı bir ağlama tuttururr, erişilmez bir tat içinde kendinden geçer, erir giderdi.

Yüzünü elleriyle kapatıp koşarak çiftliğe geldi, konağa çıktı. Ayaklarının altında tahta merdivenler yaylandı. Ortalık daha yanmış ekmek kokuyordu. Kadınlar tandırlardan kömür olmuş ekmekleri, tüten, dışarı çıkarıyorlardı, ter içinde.

"Şu koskoca evrenin en acı çeken yaratığı benim, insanlar çok acı çekiyorlar. En beteri ölüm acısını çekiyorlar. Ben daha ilerinin, acı olmayanın, acısızlığın acısını çekiyorum."

Uzun, kırmızı dillerini sonuna kadar dışarıya çıkarmışlar, gülüyorlar. Her şeyi anlıyorlar, her şeyi biliyorlar. Bilmeseler olmaz. Öğrendikçe azıcık korkularından sıyrılıyorlar, azıcık. Tutsaklar, çanak yalayıcılar, gözlerini fal taşı gibi açmışlar. Evrenin en korkak yaratığı insandır. Onun içindeki korkuyu sök al, o zaman onda elle tutulacak çok az şey kalır. İnsan soyunun da en korkağı köylüdür.

"Baltaları alın gelin," diye gürledi Derviş Bey. Eli baltalı beş adam karşısına dikildi.

"Gelin."

Arkasından bahçeye yürüdüler. Derviş Bey arkasındaki adamın elindeki baltayı kaptı. Ulu çınar aşağıda durgun, karanlık, kıpırtısız akan çayın yarının tümseğinde bitmişti. Geceyi balta sesleri inletti. Ulu çınarla Derviş Bey arasında zorlu bir dövüş başladı. İnip kalkan baltası uğunuyor, ışıktan, parıltıdan yaylar çiziyordu havaya. Gece ağır, sessiz, donuk bir pırıltıda, ipiltisiz. Tok balta sesleri uzaklara, Anavarza kayalıklarına kadar gidiyor, oralarda yankılanıyordu. Çınar ağacının gerilmiş dalları, üstte, karanlık, ağır, fırtınalı bir gök gibi. Her baltayı ka-

lın, yumuşak gövdeye indirdikçe Derviş Bey, karmakarış duygulara, acılara, özlemlere gidiyor. Sabah aydınlığı gibi bir şey kıpırdıyor içinde, bir ışık geceyi bir uçtan bir uca yarmış. Aydınlık bir su yeli geceyi sallıyor. Suda balıklar. Böğürtlenler, çınar ağaçları, altlarına çakıltaşları serilmiş. Ortalıkta taze, nemli, bataklık kokusu. Yarpuzlar, pıtıraklar, güneşte karpuz tevekleri, eşekarıları... Karpuzlara inip kalkan.

Balta çınarın gövdesine her inip kalktıkça ortalığa keskin, kekremsi, acı, sert bir ağaç kokusu fışkırıyor. Gecede kokular da ses gibi daha kolay, belirli, apaçık yayılır.

Balta seslerine bütün köy uyandı. Köyün köpekleri hep bir ağızdan ürüşmeye başladılar. Anavarzanın dibindeki köyün köpekleri de onlara katıldı.

Gece ilerledikçe balta sesleri seyreliyor, küçülüyordu. Bir an geldi ki Derviş Bey baltayı kaldıramaz oldu. Baltayı her kaldırdıkça ağacın gövdesinin üstüne düşecekmiş gibi sallanıyor, bütün ağırlığıyla ağaca girmiş baltaya abanıyor, baltayı ağaçtan çıkarırken güçlük çekiyordu.

Kan tere batmıştı. Kendi terinin kokusu, ağaçtan fışkıran kokuya ve gecenin kokusuna serin, üşütücü karışıyordu.

Sonunda ağacın köküne sapladığı baltayı uğraştı uğraştı çıkaramadı. Baltayı oradan çekecek gücü kalmamıştı.

"Benim baltam orada, olduğu yerde dursun. Siz ağacın öteki yanından başlayın."

Soluğu taşıyor, göğsü harlamış atın göğsü gibi inip inip kalkıyordu. Belini bir ağaca verdi oturdu. Toprak sıcacık. İnceden bir uyku bastırır gibi. Rahat, terli, yavaş yavaş dinlenerek adamlarının balta seslerini dinliyor.

Toz direkleri çekildi gitti. Şimdi artık karanlığın içinde oradan oraya, oradan oraya kaçışıp duruyorlar. Toz direkleri ay ışığında gün ışığındaymışlar gibi balkırlar. Alacakaranlıkta toz direkleri daha bir heybetli olurlar.

Şimdi, şu anda toz direkleri teker teker sönmüş, yuvaya çekilmişlerdir. Yel esmiyor, yaprak kımıldamıyor. Yumuşak, ipek gibi, serin bir ağustos gecesi havası. Işıklı, dönen, kıvılcımlanan parlak yıldızlarla döşeli gökyüzü. Yıldızlar sürülerle oradan oraya akıyorlar. Gökyüzünde bir yıldız karmaşığı.

Dinlenen Derviş Bey vardı, bir eliyle baltasını ağacın gövdesinden aldı, avuçlarına tükürdü, başladı. Baltanın parlak demirinin ucu yıldız ışığında mavi mavi şimşeklenerek yanıp söndü.

"Bu gece sabaha kadar da olsa, bu ağacı keseceğiz. Ha gayret."

Yıldızlar, baltaların şimşekleri gecede uçuşuyorlardı. Tanyeri attı, doğuda, dağların üstündeki bulutların kırakları yandı, sırmalandı. Koca çınar ağacı tanyerinin üstüne kütürtüyle, geniş dalları çatırdayarak yıkıldı.

Bir akşamları gün kavuşurken, bir de sabahları gün ışıdı ışıyacak kuşlarla dolardı çınarın üstü. Salkım salkım, üst üste. Sığırcıkların sesleri, benek benek, yeşil, sivri, güzel gagalı, kapkara gözlü, yeri göğü dellendirirdi. Bir kara bulut gibi gelirler ağacın üstünü sarıverirlerdi. Kulakları sağır edercesine. Dallar arasında yüzlerce kuş yuvası. Sarı ağızlı civcivler. Boyunlarını uzatmışlar, ağızları sonuna kadar açılmış, büyük bir telaşta, çırpınma, bağırmada.

Koskocaman ağaç kütürtüyle, bir dünya devrilir gibi karanlığın üstüne devrildi. Ardında gün ışır gibi ışık dalgalandı. Binlerce civciv sonuna kadar ağızlarını, sarı kenarlı ağızlarını açmış çığlık çığlığa yuvalarından döküldüler. Boyunlarını uzatmış.

Gün doğdu. Ve uçsuz bucaksız bozkırdan yüz binlerce atlı çıkıp tek tek düzlüğe dağıldılar. Gölgeleri günbatıya uzadı. Atlılar ak libaslıydılar.

Yağmur yağıyordu. Işıklı, sarı. Anavarza kayalıkları yağan yağmurun ardında mor bir duman gibi sallanıyordu. Tüysüz, sarı ağızlı binlerce civciv, çıplak, çamurlu, toprağın üstünde debeleniyor, can çekişiyorlardı.

Atlılar konağın yöresinde, atlarının ayakları dize kadar kırmızı bir çamura batmış dolanıyorlardı. Bazı eşkin, bazı hara kalkmış, bazı da doludizgin. Kantarmaları köpüğe batmış. Atlarının gözleri kıpkırmızı.

Yağız atlısı avluya girdi. Boz bir maşlaha bürünmüştü. Ageli sırma, sim işleme. Gözleri kara, çenesi sivri, kara sakalı değirmi, bıyıkları sarkmış.

"Evimi yaktı," dedi. "Dört kardaşım var idi dördünü de

kesti. Sen onu bana ver Bey. Sen onu bana vermezsen, bu konak başına yıkılacaktır."

Atını doludizgin surların üstünden dışarıya aşırdı. Konağın yöresini dolanan atlıların halkasına girdi, dolanmalarını sürdürdüler.

Halkadan bir atlı daha ayrıldı, geldi avlunun ortasında durdu. Hiç konuşmadı, gözlerini konağın sofasına dikmiş kırpmadan bakıyordu. Altındaki atı aldı, uzun, sallıydı. Gözleri mercan gibi kıpkırmızıydı. Sarı yağmur yağıyordu. Al atlı adam hiç kıpırdamıyordu. Yağmur iliklerine işlemişti. Altındaki al atının sırtından aşağılara doğru altın gibi bir su süzülüyordu. Adam durdu, durdu, ne kadar orada öyle durduğu belli değil, atını sürdü, avlunun yüksek duvarını kolaylıkla aştı gitti, konağın yöresinde dönüp duran öteki atlılara karıştı.

Kır atlı atının üstünde dimdik duruyordu. Çakır gözleri çakmak çakmaktı. İnce uzun parmakları kamış gibiydi. Atın yelesi savruluyordu. Kuyruğu topuklarına kadar uzamıştı. Yağmurun altında sararıyordu.

"Etme eyleme," diyordu. "Sen bir soylu kişisin. Biz memlekete ne yüzle döneriz? Onsuz nasıl döneriz? Onsuz dönersek köpekler bakmaz yüzümüze. Köpekler bile. Ne dersin Bey? Sen bilirsin... Ya bizi teker teker öldürürsün, ya da bize onu, verirsin. Ne hakkın var? Biz onu Harran çölünden ta buraya kadar adım adım izledik..."

Sonra sustu, gözlerini çelik ışıltısında pencereye dikti bekledi. Sonra da birden yağmurun ardına atını doldurup süzüldü. Daha arkada mor Anavarza kayalıkları bir tül gibi esen ince yelde dalgalanıyordu.

Akşama doğru tekmil atlılar avlu duvarını aştılar geldiler, avlunun ortasına dizildiler. Hiç konuşmadılar, kıpırdamadılar, gözlerini konağa diktiler orada öyle kaldılar. Yağmur yağıyordu, sarı, ışıltılı, arada bir donup kalan, çakırtılı. Dereler, sel yatakları, çukurlar doldular. Seller Anavarza kayalıklarından gürültülerle indi.

Atlılar bütün gece karanlıkta, avlunun ortasında, bir öne bir arkaya sallandılar durdular. Tam gün ışırken arka arkaya tirkenmişçene avlu duvarının üstünden dışarıya süzüldüler,

konağın yöresinde dönmeye başladılar. Atların ayakları dizkapaklarına kadar çamura gömülüyordu.

Ocağa boyuna odun atıyorlardı. Sultan Ağa titriyor, yanıyordu. Yarası şişmişti. Daha şişiyordu. Cerrah Abdo onun yaralarını açmış, temizliyor, ilaçlıyordu. Yaralı kendinden geçmiş dişlerini sıkıyor, gözlerini bir türlü açamıyordu.

Derviş Bey, öfkeli, konağın sofasında bir gidiyor, bir geliyor. Çizmelerinin altındaki eski taban tahtaları binbir yerden gıcırdıyordu.

Atlılar gecenin içinde bir doludizgin, bir ölü gibi... Atların başı toprağa değecekmiş gibi ölgün.

Atlıların ötesinde, Anavarza ovasında, düzlüğünde gözlerinin önüne yüzlerce eli şahinli Türkmen atlısı geldi. Yüzlerce atlı yüzlerce şahini havaya salıveriyor, şahinler kurşun sesi gibi bir hışıltıyla, görünmemecesine gökyüzüne doğru ağıyorlar, şahinler, gene aynı hışımla toprağa inip gözden ırıyorlar. Ve atlılar Çukurova düzünde, Anavarza önlerinden ceren kovuyorlar. Binlerce koşuşan, atlayan, havada süzülen ceren... Arkalarında kır, doru, yağız, güneş içinde atlara binmiş eski Türkmen atlıları... Üzengileri som gümüş, eyerleri, kantarmaları savatlı, bellemeleri kılaptan işleme... Önde yalım gibi, düzlüğü dalga dalga yalayan cerenler, arkada yel gibi esen, sünen atlar. Eski Türkmen atları, ta Horasandan Çukurovaya kadar.

Binlerce, yüz binlerce sünmüş at, hepsi de eyersiz pusatsız. Ve çıplak. Ve hepsinin de üstünde ak libaslara bürünmüş çimeni yeşil gözlü birer adam. Ovaya dağılmışlar uçuyorlar. Sünmüşler, uğunuyorlar. En öndeki at tökezleyip tepesi üstü gitti. Onun arkasındaki, onun arkasındaki de... Daha arkasındaki... Atlar ak bir bulut gibi ovanın ortasından akıyorlar. Ak libaslar, ak yeleler, kuyruklar savrularak. Yüzlerce, binlerce. Bir tökezliyorlar, üstlerindeki adamları tepesi üstü toprağa çakıyorlar. Toza belenmiş ak libaslar toprakta uçuşuyor.

Atlar ulu bir su gibi, dağlardan boşanmış sel uğultusunda, toprağı sarsarak, nalları binlerce pırıltıyla şimşeklenerek, geçtiği yerlerde sütbeyaz yollar bırakarak, ak ipiltilerle çoğalarak akıyorlar. Durmadan akıp geliyorlar, üstlerindeki binicileri toprağa fırlatıyorlar. Ovanın yüzü köpürmüş bir denizin aklığında.

Nal ışıltısından ova pırıltıya kesmiş. Ortalığı da binlerce atın kişnemesi doldurmuş. Atlar karmakarış, üst üste, telaşlı. Ova taşmış, yele, kuyruk, baş, ayak, gövde, nal, kırmızı, mercan, kor gibi yanan iri gözler biribirine karışmış. Sanki atları görünmez bir Anavarza ejderhası kovalıyor. Ve atlar Çukurovaya, dünyanın dört bir yanından akarak gelmiş doluşmuşlar. Çukurovadan başka hiçbir çareleri kalmamış.

Kulakları sağır eden kişnemeler ovanın her bir yanından geliyor. Tekmil kuşlar yuvalarından, dallardan çığlık çığlığa dışarı uğramışlar. Gökyüzü kuştan kapkara. Güneşi örtmüşler. Telaşlı çığlıklar at kişnemelerine karışmış. Dağların geyiği keçisi, şahini kartalı, çakalı tilkisi, ayısı kurdu, börtü böceği akmış soluk soluğa Çukura dökülmüşler. Onların da sesleri at seslerine karışmış.

Atlar öyle kişneme gibi değil, sevinçli değil, yaralı yılgın, özlemli değil, ağıt söyler gibi derinden, yıkılmış kişniyorlar.

Şimdi şu kocaman Çukurova toprağı uyanan insanlar, kişneyen atlar, böğüren sığırlar, heykiren parslarla dolmuş, ötüşen, biribirine değen kanatları gökyüzünü hışırtıyla doldurmuş kuşlar, kuşlarla, kelebekler, böcekler, ceylanlar, geyikler, sansarlarla dolmuş. Ağzına kadar dolmuş çalkanan, zelzeleye uğramışçana şangırdayan Çukurova toprağı...

Birden her şey duruldu. Ak bulut çekildi gitti. Düzlükte tek bir atlı kaldı. Atın başı yere sarkmış ve atlı kayıtsız. Dizgini atın boynuna atmış, ovada tek başına, ağır ağır yürüyor.

"O iyi insanlar, o güzel atlara bindiler çekip gittiler."

Dünyayı dolaşan genç adam güzel bir şehre geldi. Gözleri Emir Sultanın gözlerine benzerdi. Kaşları çatık, rengi yanık sarı, kalın dudakları soluk. İnce, uzun boylu. Erkeğin yakışıklısı dünyadaki en güzel yaratıktır. Dünyada bir Arap atının tayı güzel olur, bir de erkeğin yakışıklısı. Genç adam atından indi, baktı ki bu şehir başka, öteki şehirlere hiç benzemiyor.

Atlılar geldiler, yan yana sıralandılar, sustular. Sarı yağmur indiriyordu. Hepsi birden gözlerini konağın penceresine dikmiştiler. Gün kararıncaya kadar orada kaldılar. Toprağın altından, Anavarza kayalıklarından uğultular geliyordu.

Atının başı ta toprağa kadar sarkmış kızgın sıcağın alnında öylesine, ölücesine, belki de hiç kıpırdamadan ilerliyordu. Koyu kapkara gölgesi ayaklarının dibine düşmüş. Elini alnına siper edip edip uzaklara, Dumlukale yöresine bakıyor. Dumlukale gelmiş Çukurovanın ortasına oturmuş kırmızı bir gemi gibi. Az sonra yelkenlerini açıp güneye doğru uçup gidecek. Atlı bir süre durdu. Önünde Ceyhan suyu, Ceyhan suyunun kıyılarını ılgın almış, ormancasına. Altından akan suları çizgiliyor.

Uzaktan bir koyu mavi toz hortumu dönerek geldi. Döndükçe hızlandı, hızlandıkça büyüdü. Yolda belde, nerede ne bulduysa içine aldı ve atlının üstünden aşıp gitti. Erimiş mavi bir cam gibi, su gibi genişledi, buğulandı, yayıldı, soldu Torosun alt yanında göğe ağdı, gözden usul usul silindi.

Kır atlı adam elini gözünden indirdi. Sağ sol, dünya, akan su acı pıtırak, toz, ekin sapı, sığırkuyruğu, bataklık kokuyordu. Böyle çok kızgın sıcaklarda Çukurova böyle hep yanık toz, bir de harman yeri ıslaklığı kokar.

Avludaki atlılar en sonunda hep bir ağızdan:

"Emir, Emir, Emir Sultan," diye bağırdılar, avlu duvarını bir anda aştılar. Anavarzanın kayalıklarına doğru sürdüler. Sarı yağmur inceden belli belirsiz yağıyordu.

Şehrin insanları dünyanın en kanı sıcak, en cana yakın insanları. Konuk için dersen deli divane oluyorlar. Fıkarası yok gibi, zengini de cömert. Bet bereket dersen yedi iklim dört bucaktan taşıyor. Bütün şehrin insanlarının yüzyıllardan beri büyük bir mutluluk içinde oldukları besbelli. Bura halkının hiç mi hiçbir şeyden şikayetleri yok. Bir şikayetleri varsa o da ölümden. Herhal ölüm bile güzel olur bu şehirde. Yolcu böyle düşündü.

Bir sürü ceren çıktı Hemite dağının önünden. Anavarzaya doğru gidiyorlar. Atlılar, yağız atlısı önde, arka arkaya sıralanmışlar geldiler konağın avlusunun dışında durdular, hep bir ağızdan gene bağırdılar:

"Emir Sultan, Emir Sultan, Emir Sultan... Bir can için mi bu kadar zillete katlanıyorsun?"

Yağmur dinmiş, sarı, pırıltılı bir toz tabaka tabaka, ince havada uçuşuyordu. Atlılar sonra Arapça, Çerkesçe, Kürtçe, Süryanice bağırdılar.

"Emir Sultan, Emir Sultan, ne yaptın?"

Sesleri Anavarza kayalıklarında koygun, büyümüş yankılandı. Atlılar uzun bir süre bağırdılar, kayalıklardaki koyaktan koyağa tekrarlanan seslerini dinlediler.

Sazının üstüne yumulmuş çok yaşlı bir aşık saz çalıyor. Akyol üstünden büyük bir Türkmen göçü kilimli develeri, Türkmen eyerli atları, başı sırmalı fesli kızlarıyla yaylaya gidiyor.

Ceren sürüsü bir idi ikileşti. İkiyken üç oldu, beş oldu. Hep Hemite dağının kırmızı, mor alıçlı koyağından kırmızı bir su gibi durmadan ovaya aşağı fışkırıyorlar. Uzun, geniş, taşkın bir yalım seli gibi sıçrayarak Ceyhan kıyısına, Anavarza düzlüğüne, Hacılara, Dumlukaleye akıyorlar. Bir bakmışsın bir bölük ceren Toprakkale önünden Ceyhanbekirliye süzülüp gelir, bir bakmışsın Kozan altından Mercimek çiftliğine akıp gider.

Şubat sonları aşağıdan, çölden gelen cerenlerle öylesine dolarmış ki Çukurova yer gök cerene kesermiş, cerenler köylerin obaların içlerine kadar yayılır, ovadaki koyun sürülerine katılırlarmış. On binlerce ceren bir bakmışsın Akçadenizden büyük bir dalga gibi gelir Toros eteklerine vurur, oradan da ovaya yayılır, sonra gerisin geri yatağına Arabistan çölüne çekilirmiş. Bir zamanlar Çukurovada, eski, çok eski zamanlarda ceren avlamak günah sayılır, hiç kimse bir cerenin tüyüne bile dokunmazmış.

İlkin bir Osmanlı zabiti orada ceren avlamış. Ondan sonra da soysuz Beyler ona öykünmüşler. Ondan sonra da Beylerin uşakları, köleleri... Ondan sonra da köylüler, herkes.

Eli ayağı küt olup da ocağı sönesi Osmanlı. Ocağı da kökten kurudu, söndü ya! İşte böylece Çukurovada cerenin kökü kesilmiş. Ölenler ölmüş, avlananlar avlanmış, kalanlar da başlarını alıp kendi çöllerine çekip gitmişler.

Geçen yıl Anavarza kayalığının oralarda beş tane tezikmiş ceren. Nasıl kalmışlar, ya da ne zaman, nereden gelmişler? Yakında onları da avlayacaklar. Hemite dağının dibinden, alıçlı koyaktan yalımlar gibi sünerek cerenler fışkırıyor. Gözün görebildiği yere kadar ceren... Cerenlerle kıvılcımlanıyor ova, ya-

maçlar, koyaklar. Bir atlıyorlar... Binlerce ceren birer yalım gibi koyu mavinin, yeşilin, kurşun geçmez bin yıllık karanlığın üstüne yüz binlerce, havada asılıp kalan, kıvılcımlanan yaylar çiziyorlar. Ve sonra toprakta rüzgar gibi dalgalanarak, ovayı bir uçtan bir uca yalayarak akıyorlar.

Atlı gitti vardı Hemite dağının tam dibinde duruverdi. Gölgesi ayaklarının dibinde yuvarlak, kopkoyu bir leke. Atın tırnağının dibine yapışmış.

Atlı elini duluğuna dayamış derin düşüncelere dalmış. Taş kesilmiş. Altındaki at da öyle. Kuyruğunu bile sallamıyor. Ovada atlıdan ve onun gölgesinden başka hiçbir şey yok. Bir ıpıssız, yalnız, uykuda düzlük. Kıpırtısız. Yel fisilemiyor. Bir tek donmuş, gölgesi taş kesilmiş atlı. Anavarza kayalıklarının üstü mavi pullarla ipileşip dumanlanıyor.

Issızlıktan teker teker, ağır atlılar çıktı. Uzun bir süre ovada dağılarak, toparlanarak konağa geldiler. Konağın önünde halka oldular. Atları, kendileri, atlarının tırnakları dibine düşmüş gölgeleri silme kapkaraydı.

"Derviş Bey, Derviş Bey sen bunun altından kalkamazsın. Ver Emir Sultanı bize. Bir yıldır Arabistan çölünden ta buraya kadar onu kovalarız. Derviş Bey, Derviş Bey ya onun canını bize ver, ya da bizim canımızı al! Derviş Bey, Derviş Bey!"

Bir turuncu toz direği kalktı öteden. Toprakkale üstünden. Dönüyor, dönüyor, büyüyor, yalazlıyor. Gittikçe de turunculaşıyor. Toz direği göz açıp kapayıncaya kadar Hemite dağının dibine geldi durdu. Olduğu yerde durdu kaldı. Döndükçe de büyüdü.

Az sonra Tilkibucağı yörelerinden başka turuncu direkler geldiler. Çoğaldılar. Hemite dağının yöresini dolanmaya başladılar.

İlk olaraktan gelip de Hemite dağının dibinde duran turuncu direk atlının üstünden hışımla geçti, sonra on binlerce cereni içine alıp göğe kaldırdı, ince mavi bir tül gibi gökle Çukurova arasına gerilmiş Toroslara sürdü.

Bu şehirde bir de çok güzel atlar vardı. Küheylanı, seklavisi, cins cins, don don. Dorusu doruların en parlağı, alı kırı, ku-

lası, abeşi, demirkırı, yağızı da öyle. Burada atların donları da bir başka. Her bir atlar ki tüyleri yıldır yıldır. Her birisi sürmeli gözlü ceren gibi. Tıpkı.

"Derviş Bey, Derviş Bey bu kötülüğü yapma bize. Ver Emiri, ver bize. Emiri alıncaya kadar, kemiğimiz çürüyünceye kadar bu Çukurovadan gitmeyeceğiz. Ya Emiri alacağız, ya da burada, bu kapının eşiğinde öleceğiz."

Uzundu, usuldu. Emirin boyu. Gözleri kudretten sürmeliydi. İnce bilekli Arap atlarına benzerdi. Uzun, kamış parmaklı. İnce belli. Adını kırk arşından karşıdaki kapıya yazardı, insanın bir elini candan tutuşu, bir kardeş deyişi vardı ki dünyanın tekmil sevgisi bu adamın yüreğinde cem olmuş sanırdın. Bir kardeş derdi ki, ağzından bin kardeş sözcüğü çıkardı. Çınara arkasını verir, elinde sedef kakma tüfeği, inceden duyulur duyulmaz bir sesle bir hoş, bir ağıt tutturur, sabaha kadar söyler, ağlar.

"Derviş Bey, Derviş Bey sende hiç insaf yok mu? Emir Sultanı azıcık, bir göz açıp kapayıncaya kadarlık bir sürelik dışarı çıkar. Bir görelim nasıldır? Derviş Bey, Derviş Bey..."

Sarı yağmur çıvgına varmış, eğri uçuşarak yağıyordu.

Adam bu güzel şehre, bu iyi insanlara, bu cins atlara hayran kaldı. Bu şehirde bir süre kaldı. Sonra ayrıldı. Bundan sonra da nereye gittiyse, kimi gördüyse yıllar yılı bu şehri, bu insanları, bu atları söyledi. Dilinden düşürmedi. Hayranlığını bir ömür dile getirip, bütün insanları da bu şehre hayran kıldı.

Yaşlı, kıvırcık sakallı adam atından indi. Dizleyerek avlu kapısına geldi. Kapı hemen açıldı. Adam dizleyerek çıktı. Çıkar çıkmaz da kılıcını çekti, sofada kılıç salladı. Derviş Bey köşeye sinmiş. Gözleri büyümüş, orada, sırtı duvarda, elinde tabancası bekliyordu. Kıvırcık sakallı adam onu görünce üstüne atıldı. Tam bu anda da bir kurşun patladı, kıvırcık sakallı havada bir yumuldu, iki kat oldu yere düştü, boylu boyunca kilimlere serildi. Kılıcı da yanına düşmüştü.

Kıvırcık sakallıdan kan damlıyordu. Sıcak, köpüklü, sarı bir kan kokusu bütün konağı aldı.

Kıvırcık sakallı birkaç kere ağzını geniş geniş açtı sonra kapadı. Bir şey söylemek istiyordu. Sonunda da söyledi:

"Ver onu bize Derviş Bey. Yoksa hepimizi öldüreceksin, işte böyle. Sonunda sen de öldürüleceksin. Şu karın da, şu kızın da, oğlun da, senden türeyecek kim varsa, hepsi de öldürülecek. Bu konağın da yıkılacak. Yerinde incir bitecek. Kocaman, üç adam el ele verse gövdesini çeviremez bir incir ağacı. Ver onu bize."

Yarasından kan fışkırdı. Birden ayağa fırladı kılıcına el vurdu.

"Tutun şunu dışarı atın," dedi Derviş Bey.

Adam dizleyerek avluyu geçti, dışarı çıktı. Onu aldılar atına bindirdiler. Kanı altındaki kır atı tepeden tırnağa boyadı.

"Derviş Bey, Derviş Bey."

Birden bir uğultu, kulakları sağır eden. Binlerce, ak noktalı, yanardöner sığırcık savruldu, göğe saçıldı. Balta sesleri, yüz binlerce kocaman sarı ağızlı civcivler, boyunlarını yuvalarından çıkardılar, ağızlarını gerdiler, kıyameti kopardılar. Baltalı adamlar çınar ormanına çoktan girmişlerdi. Atlılar da ormana çekildiler. Gecede, belli belirsiz. Ormanın ortasında bir ateş parladı, ağaçların doruklarını aşan. Orman dumana battı.

Adam çok yaşlandı. Günlerden bir gün kendi kendine dedi ki, ölmeden, şu güzelim dünyayı terk etmeden varayım da o güzel şehri, o iyi insanları, o soylu atları bir daha göreyim. Göreyim de, hiç olmazsa, şu dünyadan ağız tadıyla ayrılayım.

Ora senin, bura benim günlerce yol tepti, bir sabah iyi insanların, güzel atların mutlu şehrine geldi.

Atlar, adamlar çamura batmışlar. Kızgın güneşte kurudular. Atların tüyleri, adamların giyitleri güneşte kavruldu, takır takır oldu. Kılıçları, tüfekleri, gümüş savatlı koşumları, altın köstekleri, sırmalı abaları, bellemeleri, eyerleri güneşte takır takır oldu. Adamların saçları, derileri de güneşte kurudu. Kılıçlarını çektiler, konağa saldırdılar, kapılardan, pencerelerden girdiler. Konağın içini didik didik eylediler, hiçbir şeyi, hiç kimseyi bulamadılar. Aradılar taradılar bulamadılar.

"Derviş Bey, Derviş Bey senden isteriz."

Kurumuş atlarına bindiler Ceyhan ırmağına sürdüler. Yumuşacık, inceden, görülür görülmez, kelebek kanatlarındaki tozlar yalınlığında bir sarı yağmur başladı.

Atların gözleri yalım kırmızısı, mercan kırmızısı, billur kırmızısıydı. Suya daldılar. Suyla birlikte ta aşağılara, Anavarza kayalıklarının burnuna kadar aktılar.

Kayalıklarda geniş, kara kanatlı kartallar, kanatlarını güneşe germişler akarsuyun üstünde dönüyorlardı. Gölgeleri gerilmiş, suya düşüyordu.

Emir Sultan gözlerini açtı. Kara, abanoz gibi sakalında bir yaş tanesi irileşiyordu. Gün vurmuş. Saçları kıvır kıvır. Yeşil.

Geldi ki ne görsün, şehir ne o eski şehir, insanlar ne o eski insanlar, atlar da yok. Her şey değişmiş, her şey bambaşka.

Atlılar doludizgin geldiler, konağa saldırdılar. Yalınkılıçları güneşte parıldadı, çaktı söndü. Korkunç sesler çıkarıyorlardı. Sesleri Anavarza kayalıklarında yankılanıyor, ovayı bir baştan bir başa dolanıyor sönüyordu. Ne söylediklerini, ne dediklerini hiç kimse anlamıyordu. Hangi dilden bağırıyor, söyleniyorlar kimsecikler bilemiyordu. Bağırdılar, ovada, konağın yöresinde at sürdüler, kılıç salladılar, kurşun sıktılar, avlu duvarından atladılar, süzüldüler içeriye girdiler. Merdivenleri odaları tuttular. Bütün kapıları, pencereleri açtılar, içerde ne varsa dışarı çıkarıp güneşe serdiler.

"Emir Sultan, Emir Sultan," diye gün doğumundan gün batımına kadar bağırdılar.

Gün kavuşurken konaktan aşağı atladılar. Atlarına yapıştılar. Atları tam avlunun ortasına götürdüler, bağrışmaya başladılar. Geniş yüzlü, kıvırcık, uzun, lüle lüle sakallısı önce kılıcını çekti, var gücüyle bağırarak kendi atına sapladı. Bir oluk kan fışkırdı attan, at devrildi. Sonra ötekiler de kılıçlarını çektiler, teker teker atlarına sapladılar. Atlardan oluk oluk kan fışkırdı. Bağırdılar. Atların ölüm kişnemeleri, adamların çığlıklarına karıştı. Ellerinde kanlı kılıçları, üst üste yığılmış, kesik kesik kişneyen atlarını avlunun ortasında bıraktılar, bacakları çemrek,

ayakları yalın karaçalılığa daldılar. Ceyhan ırmağına yürüdüler. Ceyhan ırmağı som ışık akıyordu. Parıltısı buğulanıyor, yanını yöresini ışığa boğuyordu. Ayakları çıplak, bacakları dizlerine kadar çemrek, kanlı yalınkılıçlarını sallayan adamlar derinden, uğultuya benzer, yanık, çok eskiden gelen, mayalanmış, milyonlarca insanın, milyonlarca yıl söylediği bir ağıt tutturdular hep bir ağızdan.

Emir Sultan uyandı, elini yanda yanan ocağın harman olmuş köz öbeğine soktu. Solgun yüzünde, kırmızı, kalın, biçimli dudaklarında bir gülümseme uçuştu. Kara gözleri biraz daha kapkara kesildi, yeşillendi.

"Aaaah," dedi derinden. "Aaaaah, aaaah!"

Başını geri yastığa koyup gözlerini kapadı. Uzaktan, derinden adamların söylediği ağıdın sesi, kesik kesik, can veren atların ölgün kişnemeleri geliyordu.

"Aaaah, aaaah, aaaah!"

O eski konuksever, her bir sözleri cana can katan kişiler verdiği selamı bile almıyorlar. Geldi ki ne görsün, yalnız selamını almamak değil, yüzüne bile bakmıyorlar. Yüzleri kara, karanlık, mutsuz.

Şehrin büyük çayırları, ovası, tarlaları, ahırları da bomboş. O ceren gibi atların imi timi yok.

Adam şaşkınlığından, kederinden ne edeceğini bilemedi. Beli büküldü. Issız, yıkık, bir örene dönmüş şehri lalü ebkem dolaşırken o eski, mutlu günlerden kalmış yaşlı bir adama rastladı. Adam sırtını bir hanın yıkık duvarına vermiş güneşleniyordu. Ak sakalı kir içinde, kızarmış hastalıklı gözlerine sinekler üşüşmüş.

Yağmur yağıyordu. Kılıçlarının kanını yıkamışlardı. Bedenlerinin üst yanları çıplak. Kalın pazıları, kalın enseleri, kocaman, iri elleri, uzun kılıçları, sarı sarı balkıyarak, eyersiz, gemsiz çıplak atlara binili, sayısız, günün doğduğu yerden geldiler.

"Emir Sultan, Emir Sultan sen bizim ocağımızı söndürdün, yuvamızı yıktın, köyümüzü yaktın. Çık dışarı, çık dışarı, çık dı-

şarı. Saklanma o Türkmenin evinde. Türkmenin evine girsen de, yılanın deliğine, kuşun yuvasına, kurdun inine sığınsan da, Çine Maçine, çöl Arabistana, Serendip Adasına, Frenk toprağına, Rus bozkırına, çekik gözlü Moğol yurduna varsan da, yıldızlara ulaşsan da seni ele geçireceğiz. Ahdettik. Ahdi aman verdik. Yollara düştük. Çık dışarı, çık dışarı. Bir yıl üç aydır seni kovalarız, on bin yıldır, yüz bin yıldır... Çık dışarı."

Gene ağıt tutturdular, derinden, uzak yerin altından gelir gibi. Atlar kesik kesik, son, can verişte kişneyip sustular. Adamlar çıplak atlarından indiler, ölü atları dışarıya sürüdüler. Aldılar Anavarzanın dibine götürdüler, oraya, kayalara serdiler, çıplak atlarını pusatladılar, geriye geldiler, konağın yöresinde doludizgin dönmeye başladılar.

Kederinden dişleri kenetlenmiş, sakalı ak, sakalı kirli, aydınlık yüzlü, geniş alınlı duvar dibinde güneşlenen yaşlı adama sordu:

"Bir zamanlar bu şehirde konuksever, sıcak yürekli, dost canlısı iyi insanlar, ceren gibi, kırmızı mercan gözlü, uzun boyunlu, kalem kulaklı, suna gibi cins atlar vardı. Onlara ne oldu?"

Yaşlı adamdır ki, azıcık doğruldu, ak sakalı kirli, titredi, yüzü eski bir ışıkla parıldadı, derin bir aaah dedi, ciğeri söken. Aaaah! Duvara sırtını iyice verdi.

Neden sonra gözlerini açtı:

"O iyi insanlar," dedi, "o güzel atlara bindiler çekip gittiler... Aaaah! Aaaaah! Aaaaaah!"

Akdenizin tam kıyısından, kumluklarından, Payasın altından yüzlerce bulut aklığında, ince ince, pırıltılı, pul pul dönen mavi, turuncu, boz, kırmızı, ta gökyüzüne ağmış uzun toz direkleri çıktı. Akdenizin üstünde top top şişmiş, kabarmış ak yelken bulutları sallanıyordu. Islak. Toz direkleri hızlandılar. Yelken bulutları kabardı hızlandı, şiştiler. Korkunç bir hızda uğunarak, balkıyarak, yanardöner, ayağa kalkmış, doludizgin ovada ne var, ne yok içlerine alıp geliyorlar. Yeri göğe katıp, geçtikleri yerleri karmakarış edip geliyorlar.

Hortumlar önce hep birden kıpkırmızı, sonra yemyeşil, sonra kapkara kesildiler. Ovanın kuzey yanını, Torosların önünü kapkara, göğe ağmış bir hortum ormanı örttü. Her şey soluk aldırmaz yoğun bir karanlığa gömüldü. Işık geçmez bir karanlığa. Kara bulutlar güneyden, kuzeyden, doğudan, batıdan geldiler, ovanın göğünde birikişip kaynaştılar. Kaynaşıp dönüyorlardı. Sert bir yel esti, soğuk, sonra sıcak. İri taneler ağır döküldüler, tek tek. Hışım gibi sapsarı bir yağmur başladı sonra da. Atlılar arka arkaya sıralanmışlar, uzun aralıklarla, atlarının başı yerde, ölü gibi, ovadan aşağı kırmızı kayalıklı Dumlukaleye gidiyorlar. Duyulur duyulmaz bir ağıt tutturmuşlar. Yağmur yağıyor, atların sağrılarından, kuyruklarından toprağa oluk oluk sular akıyor. Bir şimşek çaktı. Anavarza kayalıklarına bir yıldırım indi. Bütün kale ışık içinde bir parladı sonra söndü. Bir şimşek daha çaktı, Anavarzaya bir yıldırım daha düştü, gök derinden gürledi. Ve Derviş Bey elleriyle kapattı yüzünü.

Konaktan aşağı seslendi:

"Atımı getirin!"

Atına atladı. Yağız at bir anda avlunun dışına süzüldü. Tavşan gibi yumulmuş binicisini Çukurova düzünün derinliklerine götürüyordu.

Uzakta, düzlükte arkasında bir toz bulutu bırakarak süzülen bir nokta. Atın ayakları altında toprak dürülüyor ve sert rüzgar Derviş Beyi uçuruyordu.

Ta derinlerde, Çukurovanın dümdüz, mavileşen derinliği üstünde, inceden yekinmiş bir toz direği üstüne doğru akan bir top olmuş bir kara leke... Durmadan akan, dönen, uğunan.

2

Kızılgediğin kayalıklarının arkasına sinmiş, ovanın yüzüne incecik, ak bir ip gibi serilmiş yola yüreği dolup taşarak bakıyordu. Gözleri günlerdir aç kalmış bir kurdun öfkeli, yılgın gözleriydi. Hiç kırpmıyordu.

Kızılgedik ıssız, in cin yok bir yer. Kertenkelesi bol. Kocaman, sırtları yarılmış kertenkeleler kırmızı dilleriyle elini, ayaklarını yalıyorlar. Akşamın alacakaranlığının yarasaları fırt fırt diye burnunun ucuna değecekmişçene uçuşuyorlar.

Yoldan günde ya bir, ya iki kişi geçiyor. Çoğu yaya, kimi de eşekli. Atlı olaraktan bir kişi geçti. Bir yumruk büyüklüğünde üstü kıllı bir burnu vardı yolcunun. Ta uzaklardan burun deliklerinden fışkırmış kıllar belli oluyordu.

Baharla yaz arası. Yollardaki tozlar daha ayak bileklerine çıkmıyor. Ve yolun tozları saatlarca bulut örneği havada asılı kalmıyor. Otlarda, kamışlarda, çalılarda ince bir yeşillik.

Yüzüne gözüne mucuk sıvanıyor. İri, yeşil dağ sinekleri kanatırcasına ısırıyorlar. Isırdıkları yer çıban gibi şişiyor.

Mor, ak benekli, kuzeyini yosun tutmuş kayaların üstünde ak, sarı, yeşile, maviye çalan boynuzlu, iğne gözlü sümüklüböcekler sabah aydınlığında ağır ağır, sersem dolaşıyorlar.

Gecede sesler biribirine karışıyor. Gece sesi, kuş sesi, nadas yapan traktörlerin sesi... Ova yıldız yıldız. Mazot kokuları geliyor ta uzaklardan, bataklık, kuru ekin, yanmış çiçek, toz, pıtırak kokularına karışıp.

Gün açılıncaya kadar bu sessiz toprakta bir kıyamettir ko-

puyor. Tekmil yaratık yuvalarından dışarıya uğramışlar. Bir hayat çabasında, bir kaynaşmada. Günün doğmasıyla deliklerine, yuvalarına dönecekler. Ya da Kızılgedikte bekleyene öyle gelecek.

Gün açılıncaya kadar böyle. Uzaktaki bataklıktan kokularla birlikte, bir tuhaf sesler de geliyor. Bataklık, ocakta unutulmuş dev bir buğday kazanı gibi fokurduyor.

Kayalıkların arasında Çukurovanın dikenli, mavi kengeri ıslak, buğulu, sabah yelinde.

Kengerin, ince, sert dikeni göğsüne batmış. O farkında değil.

Gün ışığı diken diken kenger mavisini kesti. Mavi çiçek, çam dikenleri gibi pırıltılı. Kengerin toparlak meyvesini dikenlerinden soydu, yedi. Tadı kekremsiydi.

Ovaya serilip kalmış yolu, buradan ta Torosun dibine kadar görüyordu. Yolun çalılarını, tozlarını, yolcularını, çiçek açtı açacak tozlu devedikenlerini, saman dökülmüş yerlerin su gibi parlayan kesimlerini, uzaktaki kurumuş yapraksız dut ağacını, her bir şeyini inceden inceye belleğine yerleştiriyordu.

Apak, kireçtenmiş gibi, ovaya çizmişler gibi, düz ovaya serilmiş bir ince çizgi. Resim çizgisi gibi. Hiç yola benzemiyor. Ova boş kalmasın, nakışlansın diye bir okul çocuğu eline bir kova kireç almış da bu yolu buraya çekivermiş.

Akşamüstü ince bir duman çöktü ovaya. Ak çizgi duman içinde belli belirsiz kaldı. Sonra ay doğdu. Ak çizgi ay ışığında yeniden ortaya çıktı. Bir hoş, bir büyülü. Az sonra görünmez eller gelip bu ak çizgiyi toplayıp gidecekler. Bundan dolayı ödü patlıyor.

Yerinde duramaz oldu. Ya gelmezse? Ya başka yoldan giderse? Ya adamları ona yalan söylemişlerse... Olamaz, bu sefer mümkünü yok gelecek. Gelmemek olmaz. Yeter artık, şu işe bir son vermeli.

Yola serçeler konuyor. Büyük, kartala benzer bir kuş, kanatlarını germiş, esen yele dönmüş öyle süzülüp durur. Hep yola bakıyor, başını bir yana eğip. Bu kuşun da bir aradığı, bir baktığı var. Olduğu yerde öyle salınıyor, kımıldamadan. Kanatlarını da hiç oynatmıyor.

Üç tane önü eşekli köylü geçti. Hepsinin ayağı yalındı. Gözünüz çıksın aç köpekler, köleler. Allah sizi köle yaratmış. Köle yaratmış da şu mahlukatın üstüne efendi yapmış. Vay efendiler vay! Efendiliğinizle giresiniz kör mezarlara.

Ayağa kalkıyor, yarı belinden aşağısı kayanın ardında. Üstü başı kurumuş ot kırıntıları içinde. Dizleri ağrıyor. Ayakları, sağ kolu uyuşmuş. Uzaktan yoldan toz çıkararak birisi geliyor. Bir atlı olmalı. Yüreği ağzına gelerek bekliyor.

Sırtı iyice iyice uyuşuyor. Keçe gibi. Donmuş gibi oluyor her bir yanı. Bacakları, sırtı, ayakları, kafası, boynu tutulmuş.

Elleri büyük. Parmakları uzun, sapsarı. İki el yan yana. Uzun bir süre hiç kıpırtısız. Ölü elleri gibi. Ölü elleri gibi hüzünlü, ağlamsı.

Sağ eli canlandı, bir hortlak eli gibi. Sertleşti, kaya parçası gibi. Hırsla vardı tabancayı kavradı. Bu bir ışıltı içinde, yanardöner Bulgar beyliğiydi. Sol eli büyük bir ustalıkla namluyu kavradı. Bir anda tabancanın topu büyük bir hızla döndü ve tabancanın içindeki kurşunlar fışkıran bir su gibi önüne döküldü. Gene aynı anda da usta eller kurşunları tabancaya doldurdular. Kurşunlar, ellerle tabanca arasında büyük bir hızla gidip geliyordu. Kurşunlar öyle çabuk dolup boşalıyorlardı ki, parmaklar kurşunlara, kurşunlar parmaklara karışıyordu. Belki şu yer yuvarlağında bu eller üstüne böyle çabuk tabanca doldurup boşaltan başka hiçbir el yoktu.

Bir mekiğin tekdüzenli sesi gibi de bir ses geliyordu tabancadan. Durmadan çalışan...

Uzun bir süre kurşunlar ellerle tabanca arasında mekik dokudu. Sesi ortalıkta çınladı. Sonra birdenbire her şey durdu, tabanca yana cansızca düştü. Eller yan yana gelip uzanıverdiler.

Başını kaldırdı, Kızılgediğin kayalıklarına gün vurmuş, kayalığın ıslak, mor yüzündeki parlak damarlar ışıldamıştı. Gözleri kamaştı. Ovaya bir bulut indi, ak yol bulutun altında kaldı.

Güneş kızdırınca ağustosböceklerinin cırıltıları ortalığı aldı. Güneş çatır çatır ediyordu, kayalara parmağının ucuyla değemezsin. Kıpkızıl kora dönmüş demire dokunmuş gibi olursun.

Solunda da bir yol serilmiş gidiyordu. Dumlukaleden Sarıçama aşağı. Bir yol da Çukurköprüye aşağı iniyordu. Yüzlerce,

binlerce küçücük yol... Örümcek ağını daldan almışlar da Çukurovanın üstüne serivermişler. Yolların üstünde asılmış tozlar.

Gelecek atlının Türkmeni eyerinin kaşı, üzengilerinin kayışı, dizginleri som gümüşten olacak. Gümüş ta uzaktan yalp yalp edecek.

Uzaktan bir toz kalktı, Kozan altından. Tozun içinden bir parıltı çaktı söndü. Hemen ayağa fırladı, toza gözünü dikti, kırpmadan baktı. Bir süre sonra toz indi, yitti. Tozun içinden hiçbir şey çıkmadı. Öfkelenen adam kendini kayaların üstüne attı. Dizlerini kayalar parçaladı. Kemikleri göründü. Sonra başı da kayalara çarptı. Saçları ıpıslak kan içinde kaldı. Kanı bir kayanın oyuğuna göllenip köpürdü. Sonra kanı azıcık kesilir gibi oldu, şıp şıp damlamaya başladı. Bu kan şıpırtıları deli ediyordu adamı ama, elinden bir gelir yok. Kan durmuyordu. Kan kokuyordu. Kan kokusu insanı kusturur.

Ölmüş el gene hızla tabancaya gitti, kurşunlar tekdüzenli gene şıkırdamaya başladı. Aralıksız, tekdüzenli, insanı deli eden bir ses.

Eller gene capcanlı.

Güneş tam tepede. Yollara samanlar dökülmüş. Bu göz kamaştıran, şimşek gibi çakan ışıltılar. Yoldan, dili bir karış dışarıda toz toprağa belenmiş, kaşı kirpiği aklaşmış, yanık yüzlü bir adam geliyor. Bu mu acaba? Bu olamaz. Böyle dili dışarda, bu sıcakta yürümez. Bu adam gidiyor, giyitlerini bile çıkarmadan olduğu gibi, akan suya cup diye kendini atıyor.

Tabanca ta uzağa fırladı düştü. Orada öylece kalakaldı.

Başka bir adam geçti yoldan, sırtına yüzlerce kiloluk taşlar yüklenmiş, iki büklüm, taşların altında ezilmiş.

Kayalar çatır çatır ediyor, kireçtaşları gibi yarılıp tütüyor.

Eli kıpkırmızı kesilmiş kızgın güneşten. Dağlanmış gibi yanmış. Parça parça dökülecek nerdeyse. Terlemiş. Boğuldu boğulacak. Hiç mi hiç soluk alamıyor. Ter içinde kalmış. Birden ayağa fırladı, göğsünü yele verdi. Uzaktan bir atlı göründü. Atlı gittikçe yaklaşıyordu. At güzel, alımlı bir attı. Üstündeki de... Yüreği ağzına geldi. Eli ayağı zangır zangır titremeye başladı.

Elleri tabancayı tutamadı. Kurşunlar ellerinden döküldüler.

Kızılgediğin kayalığından uçarcasına yola atıldı. Tam bu sırada da yolcu gelmişti, oydu.

Tabanca patladı ve yolcu attan aşağı sarktı, yere yığılıverdi. Vardı, yolcuyu omzundan tuttu kaldırdı. Korkudan büyümüş gözlerine gözlerini dikti:

"Tanıdın mı beni kafir?" diye bağırdı.

Öteki hiç karşılık vermedi. Beriki birkaç kere daha yeniledi sorusunu, öteki duymuyordu bile.

"Ulan bir yerine bir şey oldu mu?"

Taşta ses var, adamda ses yok. Ama soluk alıyor.

Omuzlarından hınçla, yılların birikmiş öfkesiyle tuttu onu ayağa dikiverdi. Yolcu çürük bir ağaç gibi o anda devrildi.

"Kalk, kalk kafir kalk! On yıldır, on beş, yirmi yıldır, yüz yıldır ben bugünü bekliyordum."

Böğrüne bir tekme indirdi, ayağının ucu adamın böğrünü deldi geçti.

"Tam yüz yıldır... Bugünü..."

Hışımla üstüne abandı, kaldırdı dikti. Adam gene düştü. Birden bir yağmur boşandı. Zehir yeşili bir yağmur. Ortalık yeşil bir karanlığa kesti. Kayalıklardan boyuna duman fışkırıyordu. Zehir yeşili yağmur, ak duman biribirine karışmış, ötelere, bataklığa kadar müthiş bir fışkırma.

Adamı gene omuzlarından var gücüyle yakaladı. Adam ellerinden kaydı gitti. Yol boyunca Torosa doğru gözükmez bir hızla kayıyordu. Vardı, adamın üstüne atıldı. Adam gene kaydı. Gene uzaklara doğru kayıyordu. O yakalıyor, öteki kayıyor. Birden yağmur dindi, kayalıklardan fışkıran duman da durdu.

Kavurucu bir güneş o anda ortalığı kuruttu. Toprak, kayalar kuraklıktan çatladılar.

Yolcu da kupkuru oldu. Kaldırdı. Boynundan iyice kavrayıp kaldırdı, kayaya dayadı sırtını. Dudakları çatlamıştı. Gözlerini açmıyordu ya, soluk alıyordu.

Yolcunun atının da dudakları çatlamıştı. Ata yazık. At bir heykelden atmış gibi olduğu yerde durmuş kalmış, kıpırdamıyordu. Ata yazık. Gemini, eyerini, bellemesini aldı, karnına bir tekme yapıştırıp onu bıraktı. At birkaç kere şaha kalktıktan

sonra kuyruğu dikti, başını aldı Çukurova düzlüğüne doludizgin düştü. Bir an içinde gözden ıradı, yitti gitti.

Kulağından tuttu, onu kayadan ayırdı. Şimdi kafir dipdiriydi. Atın gemini ağzına vurdu. Eyeri de sırtına verdi, üstüne de bindi akarsuyun oralara doğru sürdü. Akarsu uzaklarda, bir dünya kadar ötede parıldayıp akıyordu. Çok çok uzaktı su. Bir erimiş som gümüş parıltısıydı. Sıcak, ipileşen güneş altında kalmış. Öğleye kadar altındakini, kızgın güneş altında, akarsuya sürdü. Acelesi vardı. Suyun duman olup uçacağından korkuyordu, bu sıcakta. Bazan kocaman, sıcak, soluk aldırmaz bir toz bulutu içine, tozun karanlığına düşüyorlardı. Önce bir çakırdikenliğe girdiler, ilkin altındaki çakırdikenliğe girmek istemedi. Ama, o hiç istifini bozmadan, hiçbir şey demeden belinden hançerini çıkardı, onun kalçasına daldırıverdi. Öteki hemen sıçrayıp çakırdikenliğe atladı. Çakırdikenlikten çıktıklarında vakit ikindiyi geçiyordu ve adamın da belden aşağısı kan içindeydi.

Yarım saat kadar da pıtıraklar içinde yürüdüler. Adamın yarı belinden aşağısına silme pıtırak sıvandı. Alttakinin dizleri titrer gibi etti. Sonra bir karaçalılığa girdiler. Alttaki karaçalılığın kıyısına gelince durdu, sonra da yere yatıverdi.

"Yoook, yok öyle şey. Kalk yiğidim kalk! Olur mu hiç. Canımı sıkarsan seni çırılçıplak eder de öyle sürerim karaçalılığa. Aslanım benim, kalk yürü. Kalk da yürü aslanım. Seni nasıl, nasıl, nasıl öldürsem? Ne biçim ki? Seni ne yapsam ki? Sana ölüm bulamıyorum. Şaşırdım kaldım. Tam yirmi yıl geceli gündüzlü düşündüm de sana layık bir ölüm bulamadım."

Tabancanın kurşunları avuçlarında. O avucundan ona, o avucundan ona aktarıp duruyor. Kurşunlar ter içinde kaldı, ıpıslak. Yandaki tabancayı aldı, almasıyla doldurması bir oldu. Sonra da hemencecik, aynı çabuklukla tabancayı boşalttı.

Çalıştı, çabaladı yerde yatan adam kalkmadı. O da vardı kunduralarını, çoraplarını çıkardı. Hançeriyle kulağını deldi. Şöyle azıcık. Canı acıyınca adam ayağa fırladı, karaçalılığın içine doğru koşmaya başladı. Yakaladı, ağzına gemi, sırtına eyeri vurdu, üstüne bindi. Kafir koşuyordu. Ona hep kafir diyordu. Adını unutmuştu. Unutmasa bile... Adından kusacağı geliyor-

du. Kafir, kendini çok dikenli bir karaçalı kümesinin içine kaldırdı attı. Kan içinde çalının köküne köküne gidiyordu, can havliyle. Bacağından tuttu onu, dışarıya çekti. Kafir, bin gözlü bir pınar gibi durmadan kanıyordu. Yaralarına toprak sürdü. Toprak kanlı çamur oldu, güneşte de kurudu. Ayağa kaldırdı, kafir kaçmaya çalıştı. Kafir kaçıyor o kovalıyor. Kafirin ayakları yalın, koşamıyor. Kafirin ceplerinin yanı sırmalı şalvarı iyice yırtıldı. Bacakları gene kan içinde kaldı. Kafir büyük bir karaçalı kümesini dolanırken yetişti, sıçradı üstüne bindi. Elinde boğa aletinden kırbacı vur babam vur ediyor. Vur ha vur. Vur ha vur!

Gece karanlığı bastı. Karaçalılıkta kaldılar. Kafirin ağzındaki gem onun avurdunu parçalamış. Ağzı paramparça olmuş. Gecenin karanlığında bir elinden kaçırırsa kafiri sittinsene bir daha eline geçiremez. Dizginin bir ucunu da bileğine bağladı, karaçalılığın içinde dönüp duruyorlar. Kafir inliyor. Öyle bir inliyor ki sesi gökyüzüne çıkıyor.

Gün atıncaya kadar karaçalılıkta böyle dolaştılar. Gün attığında bir baktı ki ne görsün kafir çırılçıplak kalmış, her bir yeri de yırtılmış, kan içinde kalmış. Burnu yok, düşmüş. Dudaklar liyme liyme, kulaklar bir ip gibi sarkıp boynuna dolanmış. Kanı kurumuş.

Karaçalılığı çıkınca bir yola düştüler. Kafir kendisini kaldırdı yolun tozları içine attı. Bütün bedeninden kan çıkıyordu. Kafirin yere düşer düşmez sesi soluğu kesildi. Öldü mü? Ya öldüyse? Ödü koptu. Kafirin ölümü bu kadar çabuk olmamalı.

Tabancanın sapını var gücüyle sıktı, sonra kurşunlarını çıkardı, sonra doldurdu. Eli ayağı titrediği için öyle eskisi gibi çabuk, düzenli doldurup boşaltamıyordu.

Eğildi, kulağını yüreğine dayadı, bir sevinç çığlığı attı:

"Sen kolay kolay ölmezsin kafir," diye bağırdı, sevinçle.

Utanmasa, iğrenmese, bu anda ölmedi diye varıp kafirin boynuna sarılacaktı. Dizgini sol eline aldı, sağ eliyle de onu elinden tutup arkasınca sürüklemeye başladı. Yoruldu. Yorulunca, kafiri bir top kendirle iyice bağladı, kendi de ata bindi. Kafirin kendirini atın boynuna bağladı. Ağır ağır sürdü. Kafir ölü gibi yolun tozları üstünde sürüklenip geliyordu.

Kafir kolay kolay ölmez. Kafir sağlam. Derken suyun kıyısına geldiler. Bir ağaçlık yerde durdular.

Büyük bir tenekeye tuz doldurdu, tuzun üstüne su koydu, uzun bir süre karıştırdı. Tuz eridi. Eriyince getirdi kafirin üstüne boşalttı. Kafir tuzu yer yemez, havaya doğru bir metre hopladı, sonra yere düşüp serildi. Sonra gerildi, ayağa kalktı, uykudan uyanırcasına gözlerini ovuşturdu, sonra da koşmaya başladı. Bir at gibi hızlı koşuyordu. Baktı ki arkasından yetişemeyecek, ata atladı, sürdü. Nerdeyse ona at bile yetişemeyecekti. Sonunda vardı kendisini suya attı. Suyun dibine bir demir külçesi gibi battı. Yetişmese boğulacaktı. Bin güçlükle sudan çıkarıp kıyıya yatırdı.

Uzun bir süre hiç dokunmadı. Kafir uyudu. Kanı ılık toprağa damlıyor, uyuyan insanın kanı damarlarından boşalıyordu.

Uyanır uyanmaz gene başını alıp koşmaya başladı. Uzaktaki köylerin horozları hep bir ağızdan ötüşüyorlardı. Onu istese yakalayabilirdi, yakalamak istemiyor, az gerisinden kolluyordu. Kafir, kurtuluyorum umuduyla arkasına dönüp dönüp bakıyordu. O her baktıkça kendi de bir iki adım geriliyordu. Kafir, arayı açıyorum diye umutlanıyor, seviniyordu.

Sonra kafir bir baktı arkasındaki yaklaşmış, ense kökünde. Adımlarını açtı. Beriki geride kaldı, isteyerek. Bu kovalamaca uzun bir zaman böyle sürdü.

Kafir en sonunda olduğu yerde durup:

"Al ne yaparsan yap," dedi. "Her şeye dayanırım da işte bu andan ana ölüp dirilmeye dayanamam."

"Öyle mi?" dedi. "Öyle mi?"

Çok güldü.

Tuttu, kollarını pazılarından arkasına, ayaklarını dizlerinden sıkıca bağladı, sürükleyerek suyun kıyısına götürdü. Hep yalvarıyordu. Dünya dünya oldu olalı hiçbir insan böylesine yalvarmamıştı. Yalvarmaları hoşuna gidiyor, daha köpekleşsin istiyordu. O yalvardığı sürece ona bir şey yapmamaya karar verdi. Az sonra bunu anlayan kafir yalvarmayı artırdıkça artırdı. Yalvarmanın onu kurtaracağını sandı. Akşam oldu gün battı, o yalvarmayı kesmedi. Ses neredeyse çıkmıyor, söyledikleri anlaşılmıyordu.

Sabaha kadar o öylece bir köpek gibi inledi. Sabah, gün ışırken kalktı sırça parmağını arkaya kanırarak kırdı. Sonra öksüz parmağını, sonra orta, sonra şahadet, sonra başparmağını kanırarak kırdı, un ufak etti. Sonra öteki elinin parmaklarını... Arkasından sağ kolunu mafsal yerinden arkaya kanırdı. Kafirin yüzü acıdan allak bullak gerilmiş. Sol kolunu kanırır kırarken kafir sustu.

Atının heybesinden usturayı aldı, iyice kılavladı, kulağına yanaştı, kulağını ince bir ip gibi uzun uzun kesti. Kanlı kulak ipini boynuna doladı. Öteki kulağını da aynen kestikten sonra, boynunun kökünden aşağı derisini yüzmeye başladı. Artık işini çabuk çabuk görüyordu. Bütün sırtının derisini yüzdü, üstüne tuz, kezzap ekledi. Kafir korkunç bir gerilmeyle toprağa upuzun uzandı. Hiç de ses çıkarmadı. Onu, orada toprakta öylece bıraktı. Büyük bir tat, mutluluk içinde can çekişeni seyretmeye başladı.

Tabancadaki kurşunlar bir anda avucuna döküldü. Sonra kurşunlar topun içine girip çıkmaya başladılar. Sevinçli.

Şimdi kurşunları havaya, çok yükseklere atıyor, hepsini aynı anda yere düşürmeden tutuyordu. Kurşunlar elle tutula tutula, tabancaya girip çıka parıl parıl olmuşlardı. Tabancayı fırlattı. Tabanca gitti tam ayakucuna düştü. Yorulmuştu.

Güneş kızdırıyordu. Toprak çatır çatır ederek çatlıyor, akarsu duman olup göğe doğru savruluyor, uçup gidiyordu.

"Aaaah," dedi, derinden, "aaah."

Ah çekişi ta ötelerden duyuldu. Acaba duymuşlar mıydı?

Kafirin üstündeki kan da bu sıcakta kurumuş, kara bir kemiğe benzemişti, diken diken. İp gibi kıyılmış kulakları da boynuna dolanıp yapışmıştı. Kurumuş toht gibi.

Hızla kafirin üstüne atıldı, saçlarına yapıştı bir tutam saçını derisiyle birlikte kopardı. Kanlı saçı kurumuş suyun yatağına attı. Sıcak yakıyor, taşı toprağı eritiyordu. Baktı ki kafirin dili dışarda, iki eliyle dile yapıştı, çek ha çek... Öğleye kadar çekti dil kopmadı. Uzuyor da uzuyor. Sonra usturayı çalıverdi.

Ayak parmaklarını teker teker kırdı. Sonra bacaklarını, sonra tüm kemiklerini un ufak etti.

Kulağını yüreğine dayadı, daha hızlı hızlı atıyordu. Sağ gözünü bir ağaç parçasıyla usul usul oydu. O, her ağacı batırdıkça

öteki bir doğrulur gibi ediyor, sonra toprağa yayılıveriyordu. Sol gözünü de öyle çıkardı. İşte bundan sonradır ki kafirin bütün bedenini bir titreme aldı. Bedenin her parçası bir yerden dehşet bir ürperti içinde durmadan titriyordu.

Sarıca karıncalar dökülmeye başladı. Karıncalar kurumuş suyun yatağından, otların içinden, ağaçların gövdesinden durmadan toprağı sapsarı ederek geliyorlar oyulmuş göze, yarılmış dudaklara, yüzülmüş, parça parça bedene çokuşuyorlardı. Az bir süre içinde titreyen beden sapsarı oldu karıncadan, bedende karıncalar kıvıl kıvıl kaynaşıyorlardı.

Az öteye, bir taşın üstüne oturdu. Gözlerinin önünde, kıvıl kıvıl sarıca karıncalar onu yiyip bitirecekler. Ne güzel. Bundan iyisi de can sağlığı.

Gözlerini kapadı. İşte zafer diye buna derlerdi. Tarihler böyle bir zafer yazmadı. Ölmez o kolay kolay. Karıncalar onu yarı yarıya, canlı canlı yerler...

Gözlerini büyük bir gürültüyle açtı, yaralı adamı ayağa kalkmış gördü. Şaşkınlığından ne yaptığını bilemedi. Bu adam şeytan mıydı? Şeytan değilse yedi canlı, köpek canlıydı.

Bereket ki adam bir iki saniye sonra cansızcasına yere yuvarlandı. Kulağını yüreğine dayadı. Yürek hızlı hızlı atıyordu.

Gitti deli atı yakaladı. Bu at hiçbir yabancının eline geçmezdi. Bir ay, beş ay, beş yıl hiç kimseye yakalanmazdı. Onu yakalayacak insan onu ancak vurarak yakalardı. Yağız bir attı.

Yaralıyı kaldırdı, ağzı yukarı atın sırtına attı. Başı bir yana, kırık, un ufak kolları bir yana sarktı. Başını, kollarını atın karnının altından iyice bağladı. Belki yüz metrelik halatla. Yaralının yüreğini dinledi, daha atıyordu. Şimdi bu ele geçmez atın sırtında onu günlerce akbabalar, kartallar, öteki irili ufaklı alıcı kuşlar bölük parça yiyeceklerdi.

Ata var gücüyle bir kırbaç indirdi, at bütün hızıyla koştu.

"Atı seversin yiğidim, varsın atlar götürsün seni kuşlara..."

Mezarı da olmayacak, her bölüğü bir yerde kalacak. Alıcı kuşların kursağında olacak.

Yorulmuş bitmişti. Elini kaldıracak hali yoktu.

Soğuk suyu, durarak, ağır ağır, yudum yudum içti. Şimdi güzel bir yemek yemeliydi.

Yağız at durmadan çifteler atıyordu. Üstündekini yere atmak için delicesine oraya buraya sıçrıyor, şaha şalkıyor, kişniyor, deliriyordu.

Kırbaç on beş kere yağız atın sağrısında şakladı. Anavarza kayalıkları on beş kere yankılandı.

Birden gökyüzü çığlık çığlığa, öfkeli, kapkara kartallarla doldu. Gökyüzü kapandı. Öteden Anavarza üstünden akbabalar geldiler.

Birden ağır bir kartal tostop oldu, hışımla, fısıldayarak atın üstüne indi. Oradan bir parça et koparıp gene aynı hızla yükseldi.

Az bir sürede at çırpınan kanatlar arasında gözükmez oldu. At aldı yatırdı. At koşuyor, üstünde de bir sürü kartal, akbaba, öteki alıcı kuşlar, onunla... Kartallar ata yetişiyorlar, yetişen bir parça koparıyor. At bir an yavaşlamasın, alıcı kuşlardan gözükmez oluyor.

Ve at kuşlardan ürküp koşuyor. Yıldırım gibi. Kuşlar da ardında. Gökyüzünü kartallar, akbabalar, çaylaklar, doğanlar, karakuşlar doldurmuş.

Atın üstünde hızla Çukurova göğünde oradan oraya, oradan oraya sürüklenip duruyorlar.

Durmadan gagalarından toprağa tozlara, yağmur gibi kan damlıyor. Durmadan, şıp şıp...

3

Siyim siyim, inceden bir yağmur çiseliyordu. Yazdan bu yana kurumuş otlar, çürümüş yapraklar yağmur kokuyordu. En küçük bir ışık, en küçük bir yıldız bile gözükmüyordu. Silme karanlık.

Mahmut, içinde utanç, korku, sebebi belirsiz bir kıvançla konağın merdivenlerini çıktı, kendisini iki gündür bekleyen Derviş Beyin yanına vardı.

"Ne haber? Bir hayırlı haber inşallah."

Mahmut karşılık vermedi.

"Gene mi kaçırdın?"

"Gene kaçtı," dedi. "Bu adam şeytan. Bu adamı yakalayıp öldürmek için de kırk şeytan gerek, insanlar bu adamla başa çıkamazlar. Tam söyledikleri yerde. Yalnızdutun sel yatağında onu yakaladım. İki el ateş ettim, düştü. Ben yanına varırken atına bindi kaçtı. Arkasından beş el daha ateş ettim, beşi de değdi, ama adam aldırmadı, kaçtı gitti. Bu adama kurşun işlemiyor. Mümkünü yok düşürürdüm. Kurşun işlemiyor."

Derviş Bey soludu:

"Ne demek kurşun işlemiyor, vuramıyorsun," dedi.

Mahmut:

"Beyim," diye karşılık verdi, "sen bilmez misin ben mi, ben mi attığımı vuramayacakmışım? Sen sağ olasın Bey, bu adamda bir iş var. Tam altı defadır ki kurşun sallarım üstüne, bana mısın demez. Bunda bir şey var. Bir muska var."

Derviş Bey kızdı:

"Bir şey varsa bu adamda, kurşun işlemiyorsa, sen de onu yakala, elinle parça parça et. Kurşunla öldürmek şart mı yani? Tam beş yıldır peşindeyiz, bir adamı öldüremediniz gitti. Ne biçim adamlarsınız yahu? O bizim Ağamızı öldürdü. Nasıl öldürttü, yağdan kıl çekercesine? Aaah, ah ocağım söndü. Cana can dost kalmadı. Herkes muhannet oldu."

Mahmut:

"Öyle deme Bey," dedi. "Bizim için öyle laf söyleme. Bizim de canımız sana, senin yoluna kurbandır."

Bey sustu. Susunca artık bir daha ağzını açmaz, demir kazık gibi öyle ortada dimdik çakılır kalırdı. Mahmuda da git demedi. Bu yüzden Mahmut da karşısında çakıldı kaldı.

Bey öfkelendikçe öfkeleniyor, Mahmutsa durmadan kendisini suçluyordu. Beş yıldır Murtaza Beyi bir türlü öldüremiyordu. Beş yılda onu en az on kere ele geçirmiş, bir keresinde olsun ona tetik çekememişti. Bir şeyler gelip elini bağlıyor, ne kadar çok isterse istesin ona tetik çektirmiyordu.

Mahmut her seferinde bu sefer olmadı, onu bir daha yakalarsam, yakalayacağım da, mutlaka öldüreceğim, diyordu.

Mahmut başını ağır ağır kaldırıp Derviş Beyin acı içinde kıvranan, donmuş, buz kesilmiş, kinle yoğrulmuş gözlerine, yüzüne baktı. Ona acıdı. "Kendisi neden öldürmüyor?" diye geçirdi içinden. "Bizim Dördüncü Orduda herkes düşmanını kendi eliyle öldürür. Kanını kendi eliyle temizler. Bunlar kanlarını başkalarına yuduruyorlar. Bunun için de, sırf bunun için de çocukluktan alıp adam öldürecek adam yetiştiriyorlar." Mahmut kendini düşündü. Kendini, Çukurovaya gelişlerini, babasının, anasının... Düşündükçe bir hoş, bayılır gibi oluyor, hemen o anıları aklından kovuyordu. "Bunlar da mı adam? Bunlar da mı Bey? Böyle Beyler düşman başına... Git Beyim, yiğitsen, sen öldür Murtaza Beyi, olur mu?" Biliyordu ki erinde gecinde ne yaparsa yapsın, nereye kaçarsa kaçsın Murtaza Beyi öldürmek zorundaydı. Onu öldürdükten sonra ya kurtulacak, kurtulup Derviş Beyi, her gece sabahlara kadar bekleyecek, ya da mahpusanede Akyollunun adamlarınca öldürülecekti. Bunun bir üçüncü yönü yoktu.

Gün ışıyordu ki Derviş Beyin dudakları kıpırdadı:

"Git," dedi, başka bir şey demedi. Bu "git" sözü ta onun yüreğinin başına saplandı kaldı. Başka bir şey söylememesi de onu mahvetti. Ayaklarını sürükleyerek evine geldi. Meyro onu saç baş darmadağınık öyle karşıladı. Onu hep böyle beklerdi. O, Murtaza Beyin takibine gittiğinde gelinceye kadar gözüne ne uyku girer, ne de o gelinceye kadar ağzına bir lokma ekmek alırdı. Çocukları yatakta uyuyordu. Mahmut yatağın çarşafını açtı, kocaman başını yatağa eğdi, uyanmalarına aldırmadan çocukları içten, şapırtıyla öptü.

Meyro:

"Bir hayırlı haber mi?"

Mahmut, yok, diye başını salladı.

Meyro:

"Sen bu adamı öldüremeyeceksin. Çünküm sen bu adamı öldüreceğine inanmıyorsun," diye gürledi. "Gideyim de Beye söyleyim. Söyleyim ki Mahmut bu adamı öldüremeyecek. Sen vazgeç Mahmuttan da Murtazayı öldürecek başka bir adam bul. İzin ver bana da gideyim Mahmut. Sen bu adamı öldüremeyeceksin. Bunu ben biliyorum, sen de biliyorsun."

Mahmut çocuğunun yatağına eğilmişti:

"Yavrum, yavrum," dedi birkaç kere.

Çocuğun elleri yorganın dışına çıkmış biribirine dolaşmıştı.

"Yavrum, yavrum... Yavrum..."

Mahmudun çok tatlı bir sesi vardı. Meyro, Mahmut kadar bu sese de aşıktı. Mahmut yavrum sözünü bir ninni söyler gibi ezgiyle söylüyordu boyuna. Ninni az sonra uzun, dertli, özlemli bir Kürt türküsüne dönüştü. Ve Meyro türküyle birlikte ağlamaya başladı. Mahmut da ağladı. Sonra uyudular.

Mahmut için adam öldürmek bir şey değildi ki. Bu kapıda salt adam öldürmek için duruyordu. Bey bunun için besliyordu onu. Onu da ötekileri de... Peki, Murtaza Beyin öldürülmesini neden ötekilerden birisine vermedi? Vermedi de kendine verdi?

"En güvendiği adamı benim de onun için," dedi, sevindi. "Ben de onun dediğini beş yıldır yerine getiremiyorum. Ben adam değilim ki... O da amma saklanıyor. O adamı da ele geçirmenin hiçbir mümkünü çaresi yok."

İki yılda bir de ele geçtiğinde işte böyle oluyor. Onu görünce tutuluyor. O ise elini kolunu sallaya sallaya önünden geçip gidiyor.

Mahmut, "Meyro doğru söylüyor," dedi kendi kendine. "Ben hiçbir zaman Murtaza Beyi öldüreceğime inanmadım. Onun için de onunla ne zaman karşılaşsam bir yolunu bulup onu öldüremedim. Bu sefer onu öldüreceğim, öldüreceğim. Ben yemek yediğim sofraya bıçak sokmayacağım. İnsanlıkta bu yok. Sana iyilik edene yalan söylemek yok. Murtaza Beyi öldüreceğim."

"Murtaza Beyi kim öldürürse onu da öldürürler. Akyollu evi, Çukurovadaki en güçlü ev."

"Murtaza Beyi öldüreceğim."

"Daha gencecik bir adam. Çiçeği burnunda. Adam ona kıyar mı? Anası da Dördüncü Ordudan. Bir Kürt kızı..."

"Murtaza Beyi öldüreceğim."

"Murtaza Bey hiç kimseye bir kötülük etmemiş, halim selim bir adam. Kız gibi. Fakir fıkaranın da dostu. Derviş Bey gibi bir kan düşmanı olduğu halde tabanca bile taşımıyor. Böyle adama el kalkar mı?"

"Yalan. Tabancası olmadığı yalan. Fakir fıkaranın dostu olduğu yalan. Hiçbir bey, hiçbir fıkaranın dostu olmaz. Fıkaranın yanlarında hiçbir kıymeti yok. Fıkaralar onların yanında insan sayılmazlar. Murtaza Beyi öldüreceğim. Derviş Beyin ağasını öldürenler onlar değil mi?"

"Derviş Beyin eli armut mu topluyor?"

"Derviş Beyin dedesini? Dedesinin dedesini... Onun da dedesini onlar öldürmediler mi?"

"Derviş Beyler de onlardan öldürdüler."

"Murtaza Beyi öldüreceğim."

Meyro yanına yaklaştı, aşkla kocasını kucakladı. Öfkeyle, ta yürekten:

"Öldür onu," dedi. "Ele güne karşı Beyi rezil etme. Bak, fıkara Bey el yüzüne çıkamaz oldu."

Murtaza Bey öldürülürse, Murtaza Beyin ağabeyi Akyollu Mustafa Ağa da Derviş Beyi öldürmez mi? Beye yazık değil mi? Halbuki Murtaza Beyi kimse öldürmezse Akyollular da ge-

lip Derviş Beyi öldürmezler. Çünkü öldürmek sırası Derviş Beyde. Çünkü bir yaz gecesi Akyollu Murtaza Beyin adamı Kel Muharrem Derviş Beyin ağası Cevdet Beyi uyurken çardağın altından kurşunlayarak öldürdü. Cevdet Bey, gece yarısı kurşunu yiyince çardağın iki metre yukarısına kadar sıçradı, sonra çardaktan yere müthiş bir bağırtıyla düştü ve yere düşer düşmez de bağırtısı kesildi, o anda da canı çıkıverdi. Göğsünden üç kurşunu yemiş, domdom kurşunları göğüs kafesini parça parça etmişti.

Derviş Bey iki ay sonra Kel Muharremi hapisanede öldürttü. Sıra Murtaza Beye gelmişti. Çünkü o, onun kardeşini öldürtmüştü. Derviş de onun kardeşini öldürtmeliydi. Ve töreye göre de kendi eliyle öldüremezdi. Öteki nasıl yapmışsa, o da öyle yapmak zorundaydı. Hangi töre? Töreyi Derviş uydurmuyor muydu?

Bunun böyle olacağını bilen Murtaza Bey, Cevdet Beyin vurulduğunun ikinci günü ortadan yitti. İmi timi bellisiz oldu. Ama nereye gitse kurtulamazdı. Bu kaderdi. Kaderden de beter bir kaderdi. Yılanın deliğine de girse, kuşun kanadının altına da sığınsa, Derviş Bey onu bulduracak, öldürtecekti.

Murtaza Bey ancak üç yıl gizli kalabildi. Dördüncü yıl Derviş Beyin adamları onun yerini buldular ve arkasını bırakmadılar. İsteseler hemen öldürürlerdi.

Derviş emir yolladı:

"Zinhar öldürmeyesiniz. Yeri bulunan Murtaza Bey mutlaka memlekete dönecektir. Burada öldürürsünüz. Arkasını bırakmayın."

Murtaza Bey açıkta, savunmasız, silahsız kalmış güçsüz bir çocuk gibiydi. Öylesine bir korktu ki soluğu hemen Akyollu konağında aldı. Burada kendisini daha iyi koruyabilirdi.

İşte beş yıldır da koruyordu.

"Seni Akyollu Mustafa hapisanede öldürtür. O hiçbir şeyi bağışlamaz. Sonra da Derviş Beyini öldürtür. Bu dünyada Akyollu Mustafa Ağa yaradılışında kurnaz, kan içici kimse yoktur. Nasıl öldürttü Cevdet Beyi?"

"Murtaza Beyi öldüreceğim."

"Murtaza Beyi öldüreceksin. Başka hiçbir çaresi yok. Bu

dünyada senin işin budur. Bu iş de sana düşmüştür. Murtaza Beyi öldürmek ve de yakalanmamak."

"Hapiste seni saçımı süpürge eder de beslerim. Kuşsütüyle beslerim. Oğlunu da vezir oğulları gibi büyütürüm. Murtaza Beyi öldür. Seni kim evlendirdi? Seni kim bugüne eriştirdi, kim?"

"Murtaza Beyi öldüreceğim."

Derviş Bey tam bir ay onun yüzüne bakmadı. Derviş Bey tam bir ay konağından da dışarıya çıkmadı. Kimseyle de konuşmadı. Sofrasına da kimseyi çağırmadı. Yas içindeydi sanki. Bu bir ay içinde Mahmut tam beş kere Derviş Beyin huzuruna çıkmak istedi, beşinde de korktu, yapamadı. Utandı yapamadı, çekindi yapamadı. Öfkesi arttıkça artıyor, arttıkça artıyor, kendini Murtaza Beyi öldüreceğine inandırmaya çalışıyor, çalıştıkça da bir türlü inanamıyordu.

"Öldüreceğim, öldüreceğim."

En sonunda cesaretini topladı. Beye çıktı:

"Sana söz Bey," dedi, "Murtaza Beyi öldürmeden bu tüfeği elimden bırakmayacağım. Murtaza Beyi öldürmeden bu çiftliğe gelmeyeceğim, avradımın yatağına girmeyeceğim, çocuğumun beşiğini sallamayacağım. Senin yüzüne bakmayacağım. Kurana el basarım huzurunda ki böyle yapacağım."

Derviş Bey inanmaz, onu küçümser bir surat takındı:

"Hiç sanmıyorum, hiç sanmıyorum ki yavrum Mahmut, sen o şeytanın hakkından gelesin. Ben başka bir adam bulmalıyım. Sen bu işin üstesinden gelemeyeceksin, ne yapalım. Herkesin her iş elinden gelmez ki... Ne ise al şunları... Mademki bu çiftliğe ayak basmayacaksın sana bunlar gerek olur..."

Derviş Bey ona bir deste para uzattı. Mahmut:

"Sağ olasın Bey, almam," dedi.

Bey kaşlarını çattı, emreder bir sesle:

"Al!" diye gürledi.

Mahmudun genç yüzü kıpkırmızı kesildi:

"Üstüme varma Bey," dedi. "Ben ölürüm de almam bu parayı. Murtaza Bey ölmeden ben de hiçbir paraya el sürmeyeceğim."

Yana doğru birkaç adım attı, gitti sırmalı bir kap içindeki duvara asılı Kurana el sürdü.

"İşte bu kitap gözüme dizime dursun. Çocuklarımın başı için, avradımın başı için, Bey, senin şu güzel başın üstüne yemin eder, ant veririm ki..."

Koşarak merdivenleri indi, atına atladı.

Gene de, gene de Murtaza Beyi öldüreceğine inanamıyordu. Bu yaptıkları ona hep oyunmuş gibi geliyordu. Ama artık yemin etmiş, Kurana el basmıştı. Evine vardı, aynı yemini karısının önünde, çocuğunun beşiğinin başında da yaptı.

Artık kurtulmuştu. Murtaza Beyi öldürmeye inanmasa da öldürecekti. Yemin içip ant vermişti. Hem de çocuklarının, sevgili karısının başı üstüne. Hem de Beyinin...

Hep kafasını kurcalamıştı. Nasıl adamdı bu Murtaza Bey? Genç, tüysüz denecek kadar yüzü sakalsız, bıyıksız. Bir de yüzü uzun, soluk, kederli. Hiç yüzü gülmezdi fıkaranın. Bunca yıl neden öldürmemişti? Hiiç, öldürmemişti işte. Şimdi öldürecekti.

Üç yıldır bir gölge gibi Murtaza Beyin izinden ayrılmamıştı. Ne ettiğini, nereye gittiğini biliyordu. Şimdi, şu anda gitse, eliyle koymuş gibi onun nerede olduğunu bulabilirdi.

Gecenin üstüne ağır, siyim siyim bir yağmur yağıyor, taze toprak baş döndürücü bir kokuyla kokuyordu. Atını Akyollu çiftliğine sürdü. İçinde ne bir acıma, ne heyecan, ne korku, ne de yılgı vardı. Yıllar yılı bunun hepsini, hem de tepeleme yaşamıştı.

Akyollu çiftliğinin aşağısındaki kamışlıkta suyun kıyısına indi, atını bir ağaca bağladı. Bundan önce belki de yüz kere atını aynı ağaca bağlamıştı. Yağmur iliklerine geçmiş, tenini ürpertiyordu.

Yağmurlu, boğucu, ıslak, yapış yapış bir sıcak duyuyordu etinde.

El yordamıyla kamışlıktan yola çıktı. Hiçbir tehlike yoktu onun için. Akyollu konağının azgın köpekleri bile yıllardan bu yana onu tanıyorlar, ona ürmüyorlardı bile. Ama gene de köpeklerin onu görünce üreceğinden çekiniyordu. Çiftliğin adamları da onu tanıyorlardı. Mahmudun adam öldürebileceğini, Murtaza Beyin peşinde bunun için yıllar yılı dolaştığını unutmuş gitmişlerdi. Mahmudun çocuksu, kederli, adam öldüre-

mez yüzüne kimse adam öldürmeyi yakıştırmıyor, onun için de ona kimse aldırmıyordu.

Akyollu çiftliğinde onun Derviş Beyin adamı olduğunu herkes biliyordu. Ama hiç kimse ona aldırmıyordu. Utangaç, hep yere bakan, iki söz söyleyince kıpkırmızı kesiliveren, ellerini saklayacak bir yer bulamayan, utancından ne yapacağını bilemeyip, kendi yöresinde dönüp duran... Kimse kimse, bu dünyada kimse, Sarıoğlu konağında, Akyollu konağında da kimse onu önemsemiyordu. Mahmut bu önemsememenin acısını ta yüreğinin başında ağılı, keskin bir bıçak gibi duyuyordu.

Hiç telaşsız çiftliğe girdi. Köpekler ürüşmediler. Üstelik de onu tanıyıp geldiler, bacaklarına süründüler, önüne yattılar. Köpeklerden dolayı konağa yaklaştığını anladı. Konağın duvarını az bir aramayla buldu. El yordamıyla duvar boyunca yürüdü.

Konağın nöbetçileri her zaman kapının yanında olurlardı. Gene orada olacaklar. Ayak sesleri gelmiyor. Cıgara da içmiyorlar. Yağmur çiseliyor. Gökte bir tek yıldız yok. Burnunun dibinde olsalar bile onları göremezsin. Karanlıkta karartıları bile fark edilmiyor.

Sonunda aradığı pencereyi buldu. Pencerenin demirlerine tutunup bir kedi çevikliğiyle balkona atladı. Murtaza Bey evin tavan arasındaki çardağımsı odasında uyuyordu. Odaya daldı. Hiçbir şeyi göremiyordu. Yüreği çarpmaya başladı.

Tabancasını yokladı. Yatakta iki kişi vardı. Soluk alışlarından kadını ve erkeği tanıdı. Murtaza Bey iki karış ötesindeydi.

Tabancasını çekti. Eli titredi. Kurşun sesini duyanlar konağın dört yanını, merdiveni, o anda sarmazlar mıydı? Tabancasını yerine soktu. Kocaman bir şimşek çaktı, her yan ışıdı. Murtaza Beyin ince, soluk, kederli yüzünü gördü. Yüz ter içinde kalmıştı. Karısının da açık göğsünü gördü. Bir memesi dışarı çıkmıştı, iri. Bir şehvet kasırgasına tutuldu. O anda da tabancasını çekti ateşledi. Tabancasında ne kadar kurşun varsa hepsini boşalttı. Kurşunu yiyen Murtaza Bey korkunç bir çığlıkla tavana kadar sıçradı.

Mahmut, son derece soğukkanlı, tabancasını kınına soktu, ağır ağır, telaşsız merdivenleri indi. Konağın içi bir ana baba

günüydü. Herkes bir yana koşuşuyor, kimse bir ışık yakmayı akıl etmiyordu. Mustafa Ağa üç kere bağırdı:

"Ocağım söndü, ocağım söndü, ocağım söndü," dedi.

Konağın büyük kapısından elini kolunu sallaya sallaya çıktı. Herkes koşuşuyordu. Köpekler ürüşüyor, çiftlikte kıyamet kopuyor, oradan buradan kurşun sesleri geliyor, gök gürlüyordu. Yürüyüşünü bozmadan kamışlığa geldi, atını çözdü atladı, bir de cıgara yaktı. Bir de usuldan, yanık bir Kürt türküsü tutturdu. Çiftlik bir hayhuy, bir gürültü içinde kaldı. Uzakta Hemite dağının üstünde de durmadan şimşek çakıyor, gök gürlüyordu.

Eve geldi, Meyro hemen kapıyı açıp atını ahıra çekti. Ve Mahmut yatağa girer girmez uyudu.

Sabahleyin erkenden kalkıp Beye gitti. Müthiş yorgundu. Sanki bin yılın yükü omuzlarından yeni kalkmıştı.

"Düşmanıyın ömrü bu kadar olsun," diye tabancasını Derviş Beyin önüne attı. Derviş Bey de tuttu onu alnından üç kere öptü:

"Var olasın," dedi. "Var olasın. Gazan mübarek olsun. Yediğin ekmek içtiğin su helal olsun."

Siyim siyim, yapış yapış, ağır, yağmıyor gibi donmuş bir yağmur yağıyordu. Sanki bu yağmur bin yıldır böyle durmadan yağıyor, hiç durmadan da yağacak. Kirli, karanlık, kaygan, çamur içinde, yeşilsiz kül gibi...

4

Uzak yakın köylerden, dağlardan, Toros köylüklerinden en ünlü ağıtçı kadınlar gelmişler, Murtaza Beyin kanlı ölüsü başında sallanarak, çırpınarak ağıt söylüyorlardı. Konak ince, yürekli, korkak, kalın, yanık, gür, ölgün sesli beyaz başörtülü kadınlarla dolmuştu.

Konağın avlusu çamur içindeydi, vıcık vıcık. Durmadan yapış yapış, sarı, kirli, karanlıkça bir yağmur, ağır ağır hep yağıyordu. Bütün insanlar tepeden tırnağa çamura bulanmışlardı. Konağın pencereleri, kapıları, merdivenleri, bahçedeki ağaçları çamur içindeydi. Uzayıp sararmış, kederli yüzlü insanlar konağın bahçesinde ne yaptıklarını, ne yapacaklarını bilmeden oradan oraya koşuşuyorlardı. Hiç kimsenin ağzını bıçak açmıyordu. Ağıt söyleyen kadınlardan birisi arada bir, uzun bir çığlık atıyor, kadının çığlığı ta öteki köyden duyulurcasına, avludaki insanları bir anlık irkiltiyordu.

Ağlayan, ağıt söyleyen kadınlar bir an için bile durmuyorlar, ortalarında, ak bir çarşafın altında uzanmış yatan ölünün bütün yaşamını, soyunu sopunu, yaptıkları iyilikleri, her şeyini, her şeyini en ince yerlerini bulup çıkararak övüyorlardı. Bütün çiftlik, ova, her yer çığlığa kesmişti. Ve yağmur, bulaşık, yapış yapış durmadan indiriyordu.

Akyollu Mustafa Beyse odasına çekilmiş ne kadınların ağıdını duyuyor, ne de yapış yapış yağan yağmuru görüyor, hep düşünüyor, hep bir şeyler kuruyordu. Yüreği, bütün sinirleri, damarları kopacakmışçasına gerilmişti. Gerilmekten bütün be-

deni, havanda dövülmüşçesine acıyor. İçinde kötü, umutsuz bir karanlık...

Hemen bugün, bu gece başlamalı. Derviş Bey bir haftaya varmadan mutlak be mutlak öldürülmeli. Murtazanın mezarında daha bedeni soğumadan Derviş kara topraklar altına girmeli.

Adamlar avluda gidip geliyor, bir şeyler yapıyorlardı. Bir arabada murt çalısı duruyor, yağmur altında ezilmiş murt yaprakları koyu yeşil, acı kokuyor, kokusu Akyollu Mustafa Beyin burnuna kadar geliyordu. Mustafa Bey ansıdı ki, çocukluğundan bu yana, bütün ölüler kan ve murt kokar. Bir de kadın çığlıkları... Bir de büzülmüş insanlar... Bir de inanılmaz bir kin, bir öfkeyle kısılmış dudaklar, bıçak açmayan ağızlar. Bir de yapış yapış hiç durmadan yağan karanlık, sarı, pis bir yağmur. Bir de poyraz yeli vurmuş başaklar gibi dalgalanan ak başörtüler...

Birden ağıtlar durdu. Kadın çığlıkları, avludaki adamların gidiş gelişleri, hayhuy durdu. Sonra birden yağmur durdu.

Mezarlığa gittiler. Balçık, tutkal gibi yapışkan, killi bir toprağı kazdılar. Mezar taşları küçücük, irice çakıltaşlarından... Hititlerden kalma bir hüyüğün yamacında. Bir tek, yarı gövdesi çürümüş bir dut ağacı da öylecene, yarısı kurumuş, yarısının yaprakları fidan yaprakları tazeliğinde. Balçık toprak, mezar taşları, yarısı çürük dut, Hitit hüyüğü, ötedeki kamışlık, adamların sırtları tütüyor. Her yandan mavi, kör edici bir bulut örneği buğu fışkırıyor.

Ölüyü balçıktan kazdıkları tutkal gibi kil mezara indirdiler. Saldırmaları dayadılar. Saldırmalar yağlı çam ağacındandı. Saldırmaların üstüne murt çalıları yığdılar. Çalıların üstünü toprakladılar. Hoca Kuran okudu. Adamlar orada ellerini kavuşturup beklediler. Burunlarında acı murt kokusu. Yağmur yeniden yağmaya başladı. Mustafa Bey ayaklarını sürüye sürüye mezarlıktan uzaklaştı. Sonsuz bir düşüncenin ağırlığı omuzlarına binmiş çökertmişti. Ne ölümü, ne ölüyü düşünüyordu. Sadece bir tek şeyi düşünüyordu, Derviş Beyi. Ölünün yaralarından sarı, durulmuş, kan gibi bir ılık su sızıyordu boyuna. Az sonra mezarının içi bu suyla dolacaktır.

Derviş Bey beş gün içinde öldürülecektir. Ne pahasına olursa olsun. Çünkü onun öldürülmesi için her şey, yıllardan bu yana hazırlanmıştır.

Derviş Bey ne yapar, nasıl yapar, nasıl hareket eder, ta çocukluklarından bu yana Mustafa Beyce biliniyordu. Belki de yüz yıldır bu iki evden herkes herkesin her şeyini biliyordu. Düşman düşmanı bağışlamaz. Düşman kadar kimse düşmanı bilemez. Savrun suyunun batısındaki tepenin üstüne kurulmuş konak Akyollular için bir karanlık ölüm dağıydı. Gözlerini açtıklarında karşılarında ilk bu karanlık korku, bu ölüm dağını görürlerdi. Sarıoğlu konağı için de Akyollunun gene bir hüyük üstüne kurulmuş konağı öyle, karanlık bir ölüm, bir ölüm korkusuydu. Akyollulardan hiç kimse Sarıoğlu konağının içini görmemişti ama, konağın içini orada doğup büyümüşçesine bilirlerdi. Sarıoğulları da Akyollu konağını...

Yağmur gene başladı. Yağ gibi bulaşık, ağır bir yağmur. Yağmur bir yağıyor, az sonra bir güneş açıyordu. Her yer cıvık, bulaşık bir buğuya gömülüyor, sonra gene sıcak, buğulu pis bir yağmur başlıyordu.

Islanmış, kanatları ağırlaşmış, tüyleri diken diken, top top olmuş kel kafalı bir kuş ötedeki yapraksız, yaşlı incir ağacının dalına konmuş, boynunu da içine çekmiş bekliyor. Yağmur iliklerine işlemiş.

Mustafa Bey adamına seslendi:

"Koca Hasan," dedi, "git de şu kuşu al getir. Al getir de kanatlarını kurut. Kurut da koyver gitsin. Genç bir kuşa benziyor."

Koca Hasan kıvançla:

"Kocamış bir karakuştur o," dedi, fırladı gitti, karakuşu elini dala uzatıp tuttu, getirdi. "Bunun kanadını kurşunlamışlar Bey."

"Kanadına ilaç yap, iyileştir."

Kanatları ıslanmış serçeler pencerenin ağzındaki dut ağacına yüzlerce bir top indiler, cıvıldaşarak geri uçuştular.

Yanağının çukurunda iri bir yaş damlası kurumuştu. Yüzü sert, kıpırtısız, taş gibiydi. Murtaza Bey vurulmadan önce de o böyleydi. Canı kadar sevdiği kardeşinin ölümü sanki onu hiç etkilememişti. Süzülmüş yüzü kocaman elleri arasında ve

önünde yanardöner bir Bulgar beyliği... Masanın üstünde bir yığın mermi...

"Koca Hasan!"

"Buyur Beyim."

Kapıda bekleyen Koca Hasan odaya girdi.

"Derviş ne yapıyor?"

"Ne yapacak Beyim? Ne yaptığını sen benden daha iyi bilirsin. O artık konağından bir adım dışarı adım atmaz. Ölünceye kadar da odasından dışarıya çıkmaz. Ben onun huyunu iyi bilirim."

"Öyleyse biz onu nasıl öldüreceğiz Koca Hasan? Dört beş gün içinde onu öldürmemiz şart."

"Onu öldürmemiz şart ya... Şimdi gelir."

Mustafa Bey:

"Kaç gün oldu? Kara Hüseyin kaç gündür Sarıbağ köyünde?"

"Üç gün oluyor. Haber saldım ona, şimdi gelir."

Hiçbir ışık sızmıyordu hiçbir yerden. Pencerenin altından doğru içeriye yağmur suları geliyordu. Titrek petrol lambasının ışığında yüzü daha uzamış, sararmış, alnı da kırış kırış olmuştu. Sakalları da bir gün içinde bir aylık uzamıştı, diken diken, seyrek.

İçi alıp alıp veriyor, kaynaşıyordu. Bunu titreyen elleri dışında, hiçbir davranışı belli etmiyordu.

Beş gün içinde onu yakalamalı. Öldürmek kolay, yakalamalı. Getirmeli, gencecik, dal gibi, kederli, erkek güzeli Murtazanın mezarı üstüne, orada bir ağaca bağlamalı... Sonra ağır ağır öldürmeli.

Bu Derviş nasıl bir adamdı acaba? Huyunu husunu çok iyi biliyordu. Ve böyle bir düşmanı olduğundan dolayı da övünüyordu. Açık sözlü, yalan söylemez, mert, cömert, yürekli, geleneklere düşkün, gözünü daldan budaktan esirgemez bir adamdı. İçi sevgiden dolup taşan bir adamdı. Şu Çukurovada kötülüklerle, alçaklık, namussuzluk, namertlikle çevrilmiş bir cennet adasına benziyordu. Çukurovada da iki ada kalmıştı. Yürekli, temiz, insanca, dostça yaşayan iki hüyükte iki ada. Sarıoğlu konağıyla, Akyollu konağı. İkisi de batmaya mahkumdu.

İkisi de son günlerini yaşıyordu. Bu hafta içinde Derviş Bey tamam. Daha sonra da kendisi... Bütün Çukurova artık kokan, çirkef fışkırtan bir bataklık... Çocuklar mı? Artık onlar yok. Onların her birisi yeni yetme ağalar gibi birer Ağa... Tıpkı tıpkısına bunlar gibi. Alın yazımız böyle imiş, ne yapalım! Yazgıdan başkası olmaz. Acaba Derviş Bey bu sorunlar üstüne ne düşünür?

Pencereyi açtı, dışarıya başını çıkardı, yüzüne bir iki tane serin damla düştü.

"Derviş ne düşünür acaba? İdam fermanının bugün değilse yarın, bu gece değilse yarın gece boynuna geçirileceğini bilip durur. Bilip durur da ne yapar acaba? Murtaza da, can kardeşim de bilip duruyordu ama hiçbir şey yapamıyor, kurbanlık koyun gibi boynunu bıçağın altına uzatmış bekleyip duruyordu. İstese daha uzatırdı ölümünü. Düşman sahibi adam kapısını açık bırakır mı? Bir yattığı yerde her gün yatar mı? O da bıkmıştı beklemekten, her gün bir kere, her an ölmekten bıkmış, bütün gücü tükenmişti. Gözlerinden belliydi. İş daha uzasa Sarıoğlu konağına gidecek, işte ben geldim. Eline ayağına düştüm Derviş Bey, beni çabuk öldür, diyecekti. Nasıl, nasıl korkmuştu ilk günler. Yere göğe sığamamış, beni nasıl nasıl öldürürler, ne hakları var, ne yaptım onlara, diye bağırıp çağırmış, İstanbula kaçmıştı. İstanbulda her hafta bir ev, bir semt değiştiriyormuş. Ama gene düşmanın elinden kurtulamamış, gerisin geri baba toprağına gelmiş, ölüme teslim olmuştu. Hiç kimse onun gibi hayattan bıkıp böylesine ölüme teslim olmamıştır. Hiç kimse... Ölüm onun imdadına yetişti. Birkaç yıl daha ona yetişmeseydi ölüm, o, ya kendi kendini öldürür, ya da delirirdi.

Yağmur gittikçe artıyor, konağın kiremitindeki tıpırtılar ağırlaşıyor, çoğalıyordu. Kapı açıldı, içeriye Kara Hüseyin girdi. Giyitleri tüm üstüne yapışmış, üstünden oluk oluk su sızıyordu aşağılara... Islak, bedenine yapışmış giyitlerine samanlar, çerçöp sıvanmıştı.

Mustafa Bey:

"Söyle Hüseyin," dedi.

"Murtaza Beyi öldüren Mahmuttur. Duydunuz herhalde.

Onu bir iyice izledim, Mahmut sapsarı olmuş. Mahmut ölü gibiymiş, hiç yürüyemiyormuş. Mahmut demiş ki köylülere, Mahmut demiş ki, varayım gideyim Akyollulara, ölümün çaresi var, Akyolludan kurtulmanın çaresi yok. Mahmut demiş ki, Mahmut çok ağlamış, kıydım dünya yiğidi ceren gibi Murtaza Beye... Murtaza Bey öldükten sonra demiş, dünyadaki bütün insanlar yaşamış ki neye yarar... Varayım gideyim de Akyollu konağının kapısının eşiğini öpeyim, sonra ben o eşiği öperken, beni nasıl olsa birisi gelir öldürür. Mezarımı Murtaza Beyin mezarının yanına kazsınlar. Bir yanda cennet, bir yanda cehennem yan yana uyuyalım, demiş. Çok ağlamış, zari, figan eylemiş. Tabancasını yere çalmış, başlamış üstünde tepinmeye. Durmadan, Murtaza Beyi öldüren tabanca diyormuş, seni yerin dibine gömeceğim. Seni gözlerim görmesin. Öyle öyle çok tepinmiş tabancanın üstünde, bir delice oyun tutturmuş. Tabanca çamura, ta toprağın dibine gömülünceye kadar, görünmez oluncaya kadar Mahmut tepinmiş, sonra düşmüş yola, uzun Kürtçe bir ağıt tutturmuş, buraya doğru ağlayarak geliyormuş. Derviş Beyin adamları onu yolundan çevirmeye uğraşmışlar, yanına kimse yaklaşamamış, Mahmut bir acayip, bir hoşmuş... Kimse yanına varıp bir şey söyleyemiyormuş. Söylediği Kürtçe ağıtta, Çiyanlı Kürtleri söylediler, hep dünya yiğidi Murtaza Bey, diyormuş, sana bakan gözler kör olsun, sana kalkan eller çürüsün, diyormuş. Sebep oy, diyormuş, sebep evin yıkılsın, sebep gözün kör olsun, diyormuş. Geceye karışmış, geceden, uzaklardan uzun bir ağıt sesi, bir çığrışma durmadan Anavarzada yankılanıyormuş. Mahmudun sesinden köylüler sabaha kadar uyuyamamışlar."

Mustafa Bey, Hüseyini önce durgun, hiç oralı olmuyormuşçasına dinliyordu. Sonra yüzü yavaş yavaş sararmaya başladı. Sonra yüzü kağıt gibi oldu. Elleri titredi sonra da... Birden:

"Kes!" diye bağırdı bıçak gibi. "Kes, Hüseyin!.. Kes, yeter!"

Bir süre ortalıkta çıt çıkmadı.

Mustafa Bey uzun bir aradan sonra hiçbir şey olmamışçasına, durgun bir sesle:

"Onu, onu, onu ne yapacağız?" diye sordu.

Hüseyin:

"Derviş Beye gelince, evden hiç çıkmıyor."

"Onu evden çıkarmanın bir yolu?"

"Hiç yolu yok. Dünya yıkılsa o bir daha konağından dışarıya adımını atmaz."

"Konağı da yıkamayız ya..."

Hamdi:

"Yıkarız," dedi. "Başka hiçbir yolu kalmamışsa..."

"Öyleyse biz Dervişi nasıl öldürürüz? Hem de bu hafta içinde öldürmemiz gerek."

"Beni tanırlar," dedi Hüseyin. "Ben bir daha o çiftliğin yakınına bile ayak basamam."

"Kurdu ininden nasıl çıkarmalı? Bütün iş bunda. Bu hafta içinde olacak bu. Bir hafta vaktimiz var. İş uzarsa hiçbir şeye yaramaz. Ettiğimiz hayır ürküttüğümüz kurbağayı karşılamaz. Ne diyorsunuz, ne düşünüyorsunuz?"

Düşündüler, hemen karşılık vermediler.

"Nasıl çıkarmalı?"

Hamdi başparmağını ağzına soktu, somurmaya başladı. Sıkışınca hep böyle yapardı:

"Öldürmeli," dedi. "Onu çok öldürmeli." Çok öfkelenmişti. Bütün bedeni zangır zangır titriyordu. "Öldürmeli."

"Nasıl öldürmeli?"

"Beyimiz bilir," dedi Hamdi. "O nasıl emrederse, biz düşmanımızı o biçimde öldürürüz. Öldürmeli."

Koca Hasan:

"Evinden çıkmaz adam olur mu? Nasıl olsa bir gün evinden çıkar, biz de onu tuzaklar, öldürürüz."

Hamdi:

"Öldürmeli."

Mustafa Bey:

"Bekleyemem."

Hüseyin:

"Konağa ateş vermekten başka çare yok. O dışarı çıkınca da... Konak yanarken..."

"Senin çaren bu mu?"

"Başkaca hiçbir yolu var mı?"

Mustafa Bey:

"Bunlar yol değil. Derviş bu hafta içinde öldürülecek. Bunun çaresini bulan varsa bana hemen söylesin. Şimdilik haydin gidin, bulunca gelin."

Koca Hasan:

"Bey," dedi, "Derviş Bey gibi bir kurdu dört beş gün içinde öldürmenin bir çaresi var mı? Kolay mı böyle bir kurdu birkaç gün içinde öldürmek? Bakalım onu öldürmek için ömrümüz yetecek mi?"

"Onu bu hafta içinde öldürmek zorundayım, anladın mı dediğimi Koca Hasan?"

Koca Hasan hiçbir karşılık vermeden odadan çıktı.

Akyollu Mustafa Bey önündeki tabancayı doldurdu, kınına koydu ve beline taktı. Önündeki mermileri de fişekliklere doldurdu, onu da beline bağladı, düşünceli, ağır merdivenleri indi:

"Atımı çekin," dedi, atına bindi, karanlığa sürdü.

Yağmur hiç durmadan, azalıp çoğalmadan biteviye yağıyordu. Tepeyi aşağı yavaş yavaş indi. Altındaki at birkaç kere durup karanlığa kulak dikti. Düzlüğe inince atı doldurdu. Savrun çayını geçti, atı gene doldurdu. At karanlıkta dizine kadar çamura gömülüyor bir türlü gerektiği gibi koşamıyordu. Bir saat kadar sonra at direkledi kaldı, artık bir adım bile koşamazdı.

Yağmur gittikçe azıtıyordu. O, atın başını çevirmedi. Uzakta, yüksek bir yerde bir ışık ipiliyordu. Atın başını ışığa çevirdi. Ve o ışığı Mustafa Bey çok iyi tanırdı. Yıllar yılı gözünü dikip de düşündüğü, hayal ettiği ışık buydu.

Sabaha karşı ışığa yaklaştı ve ışık gün atarken söndü.

Alacakaranlıkta, hüyüğün üstündeki ve çınar ağaçları arasındaki Derviş Beyin konağı seçilmeye başladı. Atın başını çekti, durdurdu. Boğazı tıkandı. Gözleri acımaya başladı. Bu konak onun elinden ne kadar, ne kadar çok yiğit almıştı. İki sıcak damla yaş gözlerinden dudağının kıyısına, oradan da boğazına kadar indi.

Kardeşi Murtaza bu üşütücü, bu cıvık çamur içinde yatıyor, düşmanı da koca konakta safa sürüyordu.

"Hayır hayır, ne olursa olsun, seni bu hafta içinde öldüreceğim. Bu yağmur dinmeden, bu öldürücü yağmur dinmeden sen de kara topraklara gireceksin."

Konağın duvarları yavaş yavaş ışıklandı, beyazlandı, çınarların gölgeleri uzadı. Çiftlikte bir gürültü başladı. Sonra kalın, tok bir ses bütün sesleri bastırdı.

Yağmur siyim siyim, kalın, buğulu, kaygan, ip gibi, hiç durmayacakmış gibi indirip duruyordu.

5

Gavur dağları üstünden gelen turna katarı Anavarzadan süzüldü geçti ve batıda Gülek boğazı yönünde gözden ıradı, kayboldu gitti.

Turna katarı her zaman gözükmez. Turna katarı görmek belki de uğurdur. Bir acayip iştir turna katarı işi. Öyle nasıl da gökte nakışlanırlar! Turna katarı görmek belki de gönül ferahlığına işarettir. Belki de uzun ömre, hasretliğe ve kavuşmaya işarettir. Turnalar göllere yakın yabanıl yerlere konarlar ve turnalar uçarken çok uzak, çok yükseklerden uçup göğün mavisine dizilmiş kara noktalar gibi dururlar.

Serince bir rüzgar esti. Bulutlar kapkara güneyden, Akdeniz üstünden yukarıya, dağlara çekildiler. Ortalık karardı. Sağdan soldan, doğudan batıdan delicene yeller esti. Gökte bir turna katarı vardı bu sıra. Doğuya doğru uçuyordu. Gökte bir fırtınaya kaptırmış olacak kendini, katar bozuldu, karmakarış oldu. Bir top olmuş turna katarı bir süre soldan sağa, sağdan sola çalkandı. Batıya doğru azıcık açılacak oldu. Bir fırtına daha yedi. Yönünü nereye dönse bir fırtına yiyordu. Turnalar bir süre, bozguna uğramış, gökte oradan oraya çalkandılar durdular. Sonra rüzgar dindi. Turnalar gene katar oldular. Hışım gibi bir yağmur başladı. Turnalar ıslandı. Bulutlara karıştı.

Turna açık yeşile çalar. Hüzünlü, kaba bir sesi vardır.

Yağmur dinmiyordu. Ve bu yağmur bu yasa yakışıyordu. Konağın avlusuna bir yaralı turna düştü. Derviş Bey bu turnanın düşüşünü gözleriyle gördü. Öyle yaralı kuş gibi değil, bir

taş parçası gibi pat diye düştü. Turnayı Beye getirdiler. Turnanın tüyleri yapış yapış. İliklerine kadar işlemiş yağmur. Bir tuhaf buğulu, acı kokuyor. Terli insan gibi... Turna daha sıcacık... Birkaç kere ağzını açtı açtı kapadı, sonra öldü. Derviş Bey ölü kuşun her yerine baktı. En küçük bir yara izi bile yoktu. Usulca turnayı yere koydu.

Yağmur gökten bir ırmak boşanmışçana yağıyordu.

Turnayı alıp götürdüler. Bahçedeki kamış kümesi yağmurda karanlık karanlık balkıyordu. Bir ölüye bakar gibi bakıyorlar. Ölü sayıyorlar. Acıyorlar. Ölüme acır gibi acıyorlar. Ölü büyülü, kutsal bir nesnedir. İnsan ölüsü.

Yağmur altında turna ölüsüyle karnı çıplak çocuklar oynuyorlar. Turnanın iki kanadı kocaman kocaman açılıp gerilmiş. Bir oğlan çocuğu gerilmiş kanadın bir ucundan, başka birisi de öteki ucundan tutmuş. Her bir bacağından da birisi. Çocuklar dizkapaklarına kadar çamura gömülmüşler. Turnanın başı düşmüş, gagası çamur içinde sürükleniyor. Öteki çocukların ellerinde renkli turna telleri... Çocuklar bağrışıyorlar. Turna üstünde korkunç bir yabanıl oyun oynuyorlar. Gözleri dönmüş. Bağırtıları çığırtıları bütün köyü alıyor. Çocuklar gittikçe çoğalıyor, kız erkek çocuklar, gerilmiş, telleri yolunmuş turna ölüsü yöresinde.

Turnayı çamura buladılar. Köyün dışına çıkıyorlar. Turna ölüsüyle yabanıl bir oyun sürüp gidiyor. Yağmur yağıyor. Çocukların üstlerinden yere oluk oluk sular sızıyor. Giyitleri bedenlerine yapışmış.

Çocuk kalabalığı derenin kıyısına vardı. Çamur içinde turnayı bir iyice yıkadılar. Turna bir iskelet gibi. Tüyleri top top yapışık ve yolunmuş.

Ölüye acır gibi şefkat duyuyorlar.

Kocaman, kederle, acımayla açılmış, büyümüş gözlerle bakıyorlar. Gözlerin ağırlığını taşımak zor. Gözler hep üstünde. Kutsal bir hayvana, büyülü, korkulu bir şeye bakar gibi...

Herkes biliyor, bugün değilse yarın öldürülecek. Öldürüleceğim.

Akyollu Mustafa Ağanın yıllar yılı beklediği oldu. Birlikte ölseler bile Akyollu tez günde öldürecek.

Ama yaşıyorum. Üç gün içinde de ölsem, şimdi yaşıyorum ya... Ben onlara ölüye bakar gibi bakıyor muyum? Onların hepsi de ölecekler. Nasıl olsa ölecekler. Onlar biribirlerine ölüye bakar gibi bakıyorlar mı?

Ve turna gökten ölüme düştü. Turna öleceğini bilmez. Turnalar biribirlerine böyle bakamazlar. Turnalar sevinirler, acı duyarlar mı? Ölümü bilmeyen hiçbir şeyi bilmez. Ölümü bilmeyenler yaşıyor da sayılmazlar. Ya ölüm olmasaydı, ya ölüm korkusu olmasaydı? Usandırıcı bir şey... Ölüm olduğu için biraz daha çok yaşamak istiyoruz. Ölüm olmasaydı... Turnaların biraz daha yaşamak tutkunlukları var mı, böylesine, insancasına...

Hiç kimsenin ölümden kurtuluşu yok. Benim erken olacak. Bütün çabam birkaç günü daha kurtarabilmek. Birkaç günü, bir anı...

Gerçekten hiç mi hiç kurtuluş umudu kalmamış mıydı? Ölüm artık bir kurtuluşu yok alın yazısı mı? Bir çare, ölüme karşın küçük bir çare...

Ve birkaç gün içinde mukadder son... Uzasa uzasa birkaç gün. Birkaç ay... En çok da, taş çatlasa bir yıl... Öldürüleceğim.

Yüreğinden başlayan sıcak, acı, şehvetli bir ürperti bütün bedenini sardı, onu titretti ve bütün bedeni bir çımgışma içinde kaldı.

"Yok olacağım, yok olacağım. Yok, yok, yok olacağım. Hem de bu genç yaşımda. Üstümden yıllar, yıllar, yıllar geçecek. Yüzyıllar geçecek. Milyonlarca, milyonlarca yıllar geçecek. Ben yokluğu yaşayacağım. Yokluğu, yokluğu yaşayacağım... Hiç hiç var olmayacağım. Bu yağan yağmur, bu esen yel, doğan güneş... Açan bahar, sıcak bir dost eli... Öyleyse Murtazayı niçin öldürttüm? Ölümden, hiç olmazsa benim korktuğumdan daha çok korkuyordu. Murtaza ölmeseydi, ben de sonuna kadar yaşardım. Murtazayı öldürtmekle ölümü çağırdım. Neden, sebep ne? Murtaza yaşasaydı bu iş de bitmiş olurdu. Mahmut onu hiç öldürmek istemiyordu. Neden zorladım adamı? Murtazanın ölümü Mahmudun da ölümü demekti. Mahmut bunu biliyordu. Neden kabul etti ölümü?"

Kendi sesini duyması hoşuna gidiyordu. Ölümü, yokluğu çılgıncasına ta yüreğinin başında duyuyordu. Sesini azıcık daha yükseltti. Belki de sesi hiç çıkmıyordu. Ona yükseltti gibi geldi.

"Hiçbir yaratık, hiçbir yaratık bu kadar acı çekmemiştir. İnsanın acısını hafifleten şey, insanın hiçbir zaman kendi ölümüne inanmamasıdır, derler. Yalan yalan... Herkes ölümüne inanır. En aptallar bile. Ölümüne inanmayan bu kadar sevmez dünyayı. Bu kadar bağlanmaz ona. Ben Sarıoğlu Derviş Bey öldürüleceğime, hem de birkaç gün içinde öldürüleceğime inanıyorum. Bugün değilse yarın mutlaka öldürüleceğime, hem de birkaç gün içinde öldürüleceğime inanıyorum. Bugün değilse yarın mutlaka öldürüleceğimi biliyorum. Kurşunu neremden yiyeceğimi de biliyorum aşağı yukarı. Biliyorum, netsem neylesem, bu ölümden kurtulamam. Bunu bildiğim için her yaşadığım an bir kere ölüyorum. En ince ayrıntısına kadar her an ölümü bir kere yaşıyorum. Ve bundan dolayı da yeryüzüne gelmiş en acı çeken insan benim.

"Ne kötü oyun şu ölüm oyunları. İnsan soyunun icat ettiği en kötü oyunlar ölüm oyunları... Varıp en sona dayamak ve bitirmek, neden? Bu ölüm oyunlarının da en korkuncu, kan gütme oyunu. İğrenç! Ve insan öldürmeyi gelenek haline getirmek, korkunç!

"Bu oyunu burada kesmek, bitirmek benim elimdeydi. Murtaza Bey öldürülmese bu iş burada bitecekti. Her şey bitecekti. Öyleyse yıllar yılı canımı dişime takıp da, alın yazısının önüne katıp oradan oraya sürüklediği adamı neden kovaladım? Neden ona en küçük bir kurtulma şansı tanımadım? Mecbur muydum? Mecbur olmasam bu kadar peşine düşer miydim adamın? Bu korkunç oyunda vazgeçilmez bir şey mi var yoksa?

"Olan oldu. Akyollu Mustafa çok akıllı bir adam. Onlar kardeşimiz Cevdet Beyi öldürdüler, biz de onların kardeşi Murtaza Beyi öldürdük. Artık tamam, bu iş burada bitsin. Bir bizden, bir onlardan... Ama bitmez. Akyollu akıllı bir adam, her bir şeyi inceden ince düşünür ama bu işi burada bitirecek gücü kendinde bulamaz. Ben nasıl bulamadımsa, o da bulamaz.

"Akyollu beni öldürecek, hem de kendi eliyle... İşkence ederek. Kardeşini canından çok severmiş."

"Ölmeyeceğim," diye bağırdı. Sonra da etraftan duydular mı diye yanına yöresine bakındı. "Bu korkunç alın yazısını da yeneceğim. Bu korkunç alın yazısından yüzyıllardır kimse kurtulamamış ama, ben kurtulacağım."

Ama nasıl kurtulacaktı? İşte orasını bilmiyordu. Yalnız, içinden inanlı bir ses, kurtulacaksın Derviş, diyordu.

Kudurmuş Akyollu Mustafa şimdi her şeyi, kendisiyle birlikte bütün öteki insanları da mahvedecek bir öfkededir. Öfkesi dininceye, aklı başına gelinceye kadar gözüne gözükmemek var. Şimdi, şu anda onun yapmayacağı bir delilik yoktur. Birkaç ay sonra her şey değişebilir. İş bugünlerdeki öfkeyi atlatabilmekte, ama nasıl?

Saklanamazsın, şu koskoca Çukurovada saklanacak bir yerin yok. İşin gücün var. Bir gün başından eksik olursan işinin, yandın gittin. Başka yerlere gidip yerleşmek kimsenin aklından bile geçmez. Başka bir diyar, bir dünya hayallemek bile akla gelmez.

Derviş Bey, Murtaza vurulduğu andan bu yana büyük bir çaresizlik içinde başını oradan oraya vuruyor, derdine hiçbir yerden olumlu bir derman bulamıyordu. Bunalıyor, göz göre göre ölümün kucağına atılmanın öfkesi ölüm korkusundan da ona ağır geliyordu.

"Hatun, Hatun, duyuyor musun beni, öldüremeyecek, öldüremeyecek beni. Öldüremeyecek. Sonuna kadar yaşayacağım. Yetmiş yaşıma, yüz yaşıma kadar yaşayacağım. Dedem kadar yaşayacağım. Dedemi nasıl öldüremedilerse, beni de öyle öldüremeyecekler. Ne bakıyorsun bana öyle, Hatun? Ne, ne bakıyorsunuz bana öyle, ölüye bakar gibi? Ben ölü müyüm ben? Ben öldürülmüş müyüm? Söyleyin bana mendeburlar!"

Alabildiğine bağırıyor, sesi çiftliğin üstünde dalgalanıyordu.

"Beni hiç kimse, Akyollu Mustafa, hiç kimse öldüremeyecek. Ben kefeni dedem gibi yırtacağım. Tıpkı dedem gibi. Bana ölüye bakar gibi bakanın da boynunu koparacağım. Ben ölü değilim ve de ölmeyeceğim. Anladın mı Hatun, anladınız mı mendebur köylüler? Herkesi herkes öldüremez."

Karısının ağzından bir inilti gibi sözler döküldü. Duyulur duyulmaz:

"Aaah, keşki," diyordu. "Aaah, keşki... Bilmem ki... Keşki, keşki öyle olsa. Keşki öyle olsa da bir kolum, bir ayağım, iki gözüm olmasa. Keşki öyle olsa da ikimiz el ele tutuşup kapı kapı dilensek. Ölünceye kadar. Aaaah, keşki öyle olsa..."

"Öldüremeyecek, öldüremeyecek Hatun. Bunu böylece bilesin de yüreğini sağlam, içini sevinçli tutasın."

Bu anda bunu ta yüreğinden söylüyordu ama, hemen şimdi pencereden bir kurşunun gelip de onu öldürüp öldürmeyeceğini bilmiyordu.

Konağın korkulu, ağır, ölümlü havası ona ölümden de beter geliyor, bu ağırlıktan kurtulmanın yolunu bir türlü bulamıyordu. Belki bir yolunu bulur ölümden kurtulabilirdi, ama bu ölüm havasından nasıl kurtulurdu?

O seni öldürmeden, sen onu öldürsen... Nasıl? Ama ikisi de ölüm... Böylesi ölüm daha güzel değil mi? Hiç olmazsa öldürerek ölmek... Bütün Akyollu sülalesini çoluk çocuk, genç yaşlı, kadın erkek doğrayıp sonra dağa çıkmak...

Bu düşünce ona azıcık akla yatkın göründü. Bir süre bu olumlu düşüncenin tadını yaşadı.

Bir gece... Şafağa karşı... Herkes uykuda. Konağın her köşesinde... Akyollu konağının her köşesine birkaç kilo dinamit yerleştirilmiş... Sonra ateş... İçindekilerle birlikte... Mustafa Bey... Konağın yerinde yeller esiyor... Bir kül ve taş yığını. Ve ondan sonra el elde, baş başta. Ver elini Toros dağları. Dağda ne kadar yaşayabilirsen o kadarı kardan.

İnsanı yürek değil, düşünce yürekli yapar. Koşullar yürekli yapar.

"Hidayet," diye bağırdı.

Hidayet o anda konağın bahçesinden karşılık verdi:

"Buyur Beyim."

Elinde gıcır gıcır bir Alaman filintasıyla karşısına gelip dikildi, hazır ol durdu. Boyu kısacıktı. Kız yüzü gibi yüzü köse, çocuğumsuydu. Bu köse yüzdeki bir iki kırışık, onun çok da gün gördüğünü her görene ilk anda söylüyordu. Çocuksu, sert, hileci, saf, yırtıcı, bıyıksız yüz karmakarışıktı. Beline üç koşar üst üste, göğsüne iki koşar çaprazlama fişek bağlamıştı. Savatlı, kılaptan işleme, eskilerden kalma değerli fişeklikler göz alıyor,

Köse Hidayetin karmakarışıklığına hiç uymuyor, Köse Hidayeti bir masal adamına benzetiyordu.

"Hidayet, ortalıkta bir şey var mı?"

"Yok... Yalnız dün gece bir atlı geldi. Şafaktan önce. Sabaha kadar yağmur altında kıpırdamadan durdu. Gözlerini de konağın pencerelerine dikmişti. Ne atı, ne de kendisi hiç kıpırdamıyordu. Tanyerleri ışırken atını doldurdu gitti."

"Kim ola ki dersin?"

"Onu tanıdım. Akyollu Mustafanın ta kendisiydi. Onu çok yakından gördüm. Tam atının burnunun dibine sokuldum da o beni görmedi. Öyle donmuş gibi bir adamdı. Ne görüyor derdin, ne de duyuyor. Tüfeğim üç kere atının burnuna değdi, o gene beni görmedi. Bütün bunlar ortalık ışırken oldu. Gözleri cam gibi olmuştu. Hiç kırpmadan konağa bakıyordu. Tanyerleri ışıyıp ortalık açılırken alnına bir tutam ışık düştü. Mustafa birden bağırdı, hopladı, beni gördü o zaman. Hemen de atını üzengiledi. Öyle bir sürdü ki... Delirmiş sandım. Ben onu çok iyi bilirim. O da beni bilir."

"Sekiz yıl çalıştın onun evinde değil mi Hidayet?"

"Sekiz yıl Beyim. Onu iyi tanırım. Onun bu halinden korkulur. Akyollu bu hale gelmişse onun elinden artık kurtuluş yoktur. Keşki onu öldürseydim Bey, öyle değil mi?"

"Keşki öldürseydin Hidayet. Bu fırsat bir daha ele geçer mi dersin?"

"İznin olmadan öldüremezdim. Bu fırsat bir daha da hiçbir zaman elimize geçmeyecek Bey."

"Bir daha geçerse böyle bir fırsat, karar verdim, onu öldürmeliyiz."

"Aaah, bir daha böyle bir fırsat ele geçer mi ki..."

"Mahmuttan ne haber?"

"Mahmut candarmaların elinden kaçınca... Dağa çıkmış... Bizim köylere gitmiş. Köylüden tüfek, cephane almış. Ölünceye kadar dağdan inmem, teslim olmam, diyormuş. Beye selam söyleyin, kusuruma kalmasın, bu genç yaşımda ölmek istemiyorum. Çocuğum var, diyormuş. Bana yardım edecekse dağda yardım etsin, diyormuş. Önümüzdeki yaza avradımı, çocuğumu alıp memleketime, Vana gideceğim, diyormuş."

"Yardım etsinler Mahmuda diye haber gönderdin mi köylere?"

"Göndermedim ama, gönderirim."

"Şimdi sen nöbeti Muharreme ver. Sen de atları çek, binelim, şöyle bir kasabaya kadar gidelim."

Müthiş bir yağmur indiriyordu. Filintaları ağzı aşağı omuzlarına asılmıştı. Atlarının ayakları şapırtıyla suya girip çıkıyordu. Uzun süre hiç konuşmadılar.

Akarsuyu geçerken Hidayet:

"Bey," dedi, "tetikte olmalıyız. Az sonra yakalar bizi Akyollu."

"Deli olma Hidayet."

"Onu iyi tanırım. O şimdi senin gölgen gibidir. Bir ancık bile senin ardını bırakmaz. Bugün çıktığımıza yanlış ettik Bey."

"Yanlış etmedik Hidayet."

"Baş üstüne Bey. Yanlış etmedik."

Yamçı, pardösü, hiçbir şey almadan çıkmışlardı. Hızlı yağmur bir anda iliklerine geçti. Giyitleri çoktan bedenlerine yapışmıştı. Oralı görünmüyordu ama Derviş Bey her an tetikteydi.

Suyu geçtiler. Yolda taze at ayağı izleri vardı. Akarsuyun üstünde, ağaç dallarının, çam kozalaklarının ve kabuklarının arasında kanatlarını germiş, başı suyun içinde bir kartal ölüsü akıp gidiyordu.

Atını çekti, bulanık, kırmızı akan suyun başında durdu. Gözünü kartal ölüsüne dikti.

"Bunda bir iş var, Hidayet. Anlamadın mı, bunda bir iş var Hidayet..."

"Anlamadım Beyim."

"Sabahleyin bizim avluya düşen turna, şimdi de bu. Bu kartalı kim öldürdü dersin Hidayet?"

"Kartalları kolay kolay kimse öldüremez Beyim. Onlar kendiliklerinden ölürler."

"Kartalları da öldürürler Hidayet, kartalları da."

Kartal ölüsünü küçük bir akıntı kıyıya sürdü. Kıyıda suyu tarayan ılgın dallarına vardı takıldı kartal. Bir süre dallarda çırpındı. Sonra boşandı. Başka bir akıntı onu karşı kıyıya sürdü. Kartal ölüsü bir süre akıntıdan akıntıya geçti, sonra suyun orta-

sındaki köpüklenen çağıltıya düştü, bir anda aşağıya doğru uzaklaştı gitti.

Derviş Bey, iç çeker gibi:

"Ne tuhaf," dedi. "Çok tuhaf..."

Hidayet:

"Çok tuhaf," diye karşılık verdi. "Ben kartalları ölmez bilirdim."

Derviş Bey atını sürdü. İçini bir üşüme sardı. Sudan uzaklaşıp bir karaçalılığa düştüler. Atlar balçık toprağa saplanan ayaklarını zor çekiyorlardı. Toprak sakız gibiydi.

Bir ara yağmur dindi. Güneş açtı. Ortalık kalın, ıslak, kokulu bir buğulu sis içinde kaldı. Güneşin bir anda ısıttığı balçık topraktan buhar fışkırıyordu.

Karaçalılıktan buğuya karışmış keskin çiçek kokuları geldi.

Doğuda toplanan bulutlar bir anda bütün Çukurova göğüne, Akdenizden Torosa yayıldılar. Ortalık karardı. Sıcak, iri yağmur taneleri kütürtüyle toprağa inmeye başladı. Güneş battı batacak. O kadar yavaş gidiyorlar ki atlar yürümüyorlar dersin.

Ortalık kararırken önlerinden bir kuş kalktı, sonra da bir tüfek patladı. Hidayet kendini atın üstünden yere attı. Derviş Beyse atın üstünde öyle kalakaldı.

Hiç oralı olmadan:

"Ne o, Hidayet?" dedi. "Canın bu kadar tatlı mı?"

Sağından solundan kurşunlar vızır vızır geçiyordu. Bir kurşun sağ kulağını sıyırdı geçti. Sağ kulağı, sağ yüzü uyuştu.

"Bey, in attan. Onlar Akyollular. Yolumuzu kestiler."

Hidayet bir karaçalı kökünü siper almış, karşıya kurşunu ver ediyor, onlara göz açtırmıyordu. Hem attan insin diye Beye yalvarıyor, hem eli makinalı gibi işliyordu.

Çarpışma gün batımına kadar, ortalığa göz gözü görmez bir karanlık düşünceye kadar sürdü.

Çarpışma durunca Derviş Bey:

"Haydi, geriye dönelim Hidayet," dedi. "Bu adam kudurmuş."

6

Bir türlü uyku girmiyordu gözlerine. Amcası geliyordu gözlerinin önüne. Uzun boylu bir adamdı. Arap atlarına benzerdi. Ataktı, gözünü daldan budaktan esirgemezdi.

Yamaçtan aşağı indi. Çoraplarını kenger dikenleri dalamış, çoraplarına, bacaklarına dikenler yapışmıştı. İki bacağı üstünde sanki yaylanıyordu. Akşamın alacasına mor kayalıklardan duman ve keçiler iniyordu. Keskin, mor kaya aralıklarındaki kesme ağaçlarında bir ışık yandı. Sonra ak gömlekler gerildi kesme çalılarına. Soluk soluğa geliyordu. Yere düştü. Sol eli boğazının orasını sıkı sıkıya tutmuştu. Çiftlikte kulakları sağır eden bir hayhuy vardı, sürüp gidiyordu. Bir kayaya ayağı takıldı, kayanın üstünden öbür yana savruldu. Bir süre orada uzandı kaldı. Ellerini yakasından çekti. Çeker çekmez de kan fışkırdı. Alacakaranlıkta yere göllendi. Düşe kalka köye girdi. Bir sudan geçmiş, ya da suya girmişti. Her bir yerlerinden su sızıyordu. Konağa kadar tepeyi tırmandı. Yolda büyük, sarı, mavi, pembe çiçekler açmış pabuçincirleri konağın yolunu kapatmışlardı, yolda pabuçinciri dikenlerinin üstüne düştü. Her yerine diken battı. Geldi, evin önüne boylu boyunca gübreli tozların içine, sığırların arasına yıkıldı.

"Bir su," dedi. Evdeki herkes telaşla koştu. Başucunda ince bir şeftali ağacı vardı. Başını ona dayamıştı. Parmakları arasından kan fışkırıyordu. Tozların arasına göllenmiş.

"Beni," dedi, "vuranı biliyorsunuz."

Durmadan tüfekler patlıyordu. Durmadan, ardı arkası kesilmeden. Her yer, herkes, evler, yücedeki ay, pabuçincirleri, kayalıklar, akar büyük su toz duman içinde kaldı. Gecede, toz dumanın içinde ıslak ıslak fesleğen koktu.

Nal sesleri bastırdı bir ara köyü. Kurşun sesleri durdu. Suyun çağıltısı durdu. Fesleğen kokusu da gelmez oldu. Köyün içi çığlık çığlığa. Kayalıklardan karanlığa doğru bir sürü uyumuş kartal havalandı, köyün üstünden büyük ırmağın öte yanına nalları şakırdayarak atlılar geçtiler. Atlılar geçtiler. Her şey karanlığa kesti. Kartal kanatlarının şapırtısı biraz daha sürdü. Korkunç bir sessizliğe gömüldü her yer.

Sabahleyin kıpkırmızı, bir yığın köz gibi güneş çıktı. Mor kayalar terledi. Öylesine terledi ki, uzaktan bakınca yağmur yağmış sanırdın. Sonra kayaların terleri kurudu. Kayalarda iğne ucu gibi ipiltiler, çelik ışıltılar kaldı.

Ölü kapıda, tozların içinde, kucağına doğru göllenip, sıcaktan köpürmüş kanı tüterek, ıpıssız, tek başına bacaklarını karnına doğru çekmiş güneşin altında yatıyor, dört yanında yumurtadan yeni çıkmış, yumak yumak, tüylü, sarı civcivler kurk bir tavuğun ardına takılmışlar dolaşıyorlardı.

Kocaman, çelik yeşili bir ışıltıyla bir sinek ölünün burnuna girdi, çıktı, havalandı. Az sonra üç oldular. Bir tanesi vızıltıyla ölünün başı üstünde bıkmadan, yorulmadan dön ha dön ediyordu.

Akyollu Mustafa Bey şimdiki gibi ansıyordu. Babası ölünün başına dikilmiş gözlerini kırpmadan bakıyor, yüzü hiç kıpırdamıyordu. Yüzü gerilmiş, gözleri dışarıya pörtlemiş, cam gibi olmuş, dudakları da mosmor. Saçları ıpıslak. Güneş öyle yakıyor ki, insanın giyitlerini gövündürüyor. En küçük bir fisilti yok.

Ne ölüyü yerinden kaldırabiliyorlar, ne de taş kesilmişe dokunabiliyorlar.

Gölgesi upuzun gübreli, dize kadar, kızgın demire dönmüş tozun üstüne, ölünün yanı başına uzanmıştı. Öğleye doğru toparlandı. Kapkara bir kedi geldi, göllenmiş kanı kokladı, sonra geldi babanın ayakları dibindeki karanlık gölgeye sığındı. Kedinin gözleri yemyeşildi.

Bir toz fırtınası geldi. Kedi hemen o anda fırladı konağın çatısına çıktı, uzun, karayılan gibi yeşillenen kuyruğu sinirli sinirli arkasında dalgalanıyordu. Tozdan güneş kapandı. Toz, güneş acı bir pembelikteydi. Tozdan bir süre hiçbir şey gözükmedi. Ağızlar, gözler, burunlar tozla doldu. Kimse bir süre soluk alamadı. Toz evlere, kapalı sandıklara, kutulara, ağaçların kabukları altına, insanların derilerine işledi. Her şey, her şey toza battı. Toz fırtınası dindiği zaman bahçedeki ağaçlar, çimenler, konağın çatısındaki kiremitler, insanların yüzleri, giyitleri, elleri ayakları, büyük hayvanlar, tavuklar, kazlar boz bir pembelikteydi. Ölü, toz yığını altında kalmıştı. Ve babanın gözleri daha toz altında kalmış ölünün üstündeydi. Tozdan bir Hitit heykeline dönmüştü.

Uzun yıllar geçti aradan, baba konağın avlusunda daha öyle durur. Gözlerini kırpmadan. Üstüne üstüne bir toz bulutu gelir.

Mustafa Bey atına atladı, doludizgin sürdü. Bütün bedeni çelik bir yay gibi gerildi. Altındaki at da öylesine gergindi. Tozu dumana katarak ovayı bir uçtan bir uca geçti. Toz fırtınası durmuş, havada asılı kalmış tozlar ağır ağır toprağa iniyordu. Bu toz bir gün, iki gün böyle salınıp kalır. Sonra bir gün bulut ağar gibi, bir yel eser, bulut da Torosa doğru ağar gider.

Tozun üstüne inceden, usul usul, bir yağmur çiseler gibi ediyordu. Çiy düşer gibi ince, tozlu bir çiselti.

Değirmenin karaçalılığında attan indiler. Ötelerde Sekizgözün bataklığı uzanıyordu. Yol, değirmenin karaçalılığıyla Sekizgözün bataklığı arasından geçiyor, oradan Savrun kıyısına varıyordu. Bataklık bir ucundan akarsuya karışıyordu. Hep nergisler açan, içine hiçbir zaman ne insan, ne de hayvan girmemiş bir bataklıktı. Karaçalılıkla Sekizgöz arasında yol inceliyor, bir de yokuşa vuruyordu. Bir yan kurtulunmaz bataklık, bir yan yarılmaz karaçalılık, önde yokuş. Mezarlığın hüyüğünün yokuşu.

Atları karaçalılığa çektiler.

Kara Hüseyinin kucağında bir makinalı tüfek vardı. Mustafa Bey bir Alaman filintası, Koca Hasan da kocaman bir Rus mavzeri taşıyordu.

Güneşli bir gün. Usul usul, belli etmeden bir yağmur çiseliyor. Toza karışmış bir buğu... Çiselti kızgın toza değer değmez buhar oluyor.

Balçık toprak. Kazmalara, küreklere yapışmış bir türlü ayrılmıyor. Ölünün yarasından sarı bir su akıyor... Kefen ıpıslak, tabut, murt çalıları ıpıslak. Güneş kıpkırmızı, buğulu. Tozdan soluk almanın mümkünü yok.

"Koca Hasan... Sen ateş etmeyeceksin. Dervişe ateş etmeyeceksin. Yanında kim varsa ona... Kara Hüseyin, otomobillen geliyorsa, sen otomobilin tekerine... İyi nişan al... Kimsenin burnu kanamayacak. Yalnız tekere... Dervişi yakalar yakalamaz, siz öteki adamları alır götürürsünüz. Alır götürür, konağın bodrumuna kilitlersiniz. Kollarını sıkı bağlayın..."

Ötekiler kocaman bir kamış kökünün arkasına, tüfeklerinin başına uzanmışlar, gözleri yolda soluk almadan bekliyorlar.

Mustafa Bey de bir kamış kökünün ardına yattı.

Dervişin yüzünü bir kere görmüştü. Saçları kapkara, elmacık kemikleri çıkık yüzü esmer, yanık, büyük ela gözleri zeytin tanesi gibi kara, büyük, çekikti. Hep korkuyla, telaşla, dört bir yanına bakıyor, yalpalayarak hızlı hızlı yürüyordu. İstanbulda, Beyazıt meydanında ulu çınarın altında görmüştü onu. O zamanın modasına göre çok şık giyinmişti. Lacivert giyiti ve apak kolalı gömleği geliyor gözlerinin önüne.

Birinci Dünya Savaşı öncesiydi ve Derviş Hukuku Alide okuyordu. Onun için diyorlardı ki, her işi, çiftliği, kan davasını bırakacak, bir daha kasabaya dönmeyecek, hakim olacak, diyorlardı.

Mustafa Bey gülümsedi. Toprakta bir karınca kataı yol yapmış, yollarından, ağızlarında buğday taneleri, çabuk çabuk yuvalarına gidiyorlardı.

"Onu ben öldüreceğim. Alın yazısının elinden kurtuluş var, benim elimden kurtuluş yok."

Sultaniyi bitirdikten sonra Mustafa Bey okulu terk etmişti. Halbuki öteki yükseköğrenim yapıyordu.

"Yapsın, bütün bildikleriyle kara topraklara gömülecek."

Acaba Derviş onu hiç görmüş müydü? Acaba hiç merak ediyor muydu?

Merak etmez olur mu! Kendisi onu görmek için deli oluyordu. Görmese onu, hıncından çatlar ölürdü. Onun hakkında o kadar çok şey duymuştu ki... Merak etmemek mümkün değildi. Şimdi de, şimdi de bir merak ediyordu ki onu... Aradan ne kadar çok zaman geçmişti. "Onu ben öldüreceğim," dediğini ansıdı. Acaba onu kıskanmış mıydı? Kıskanıyor muydu?

Dişlerini gıcırdattı, elindeki tüfeğin kabzasını sıktı. Yüzü, boynu kırışık içinde kaldı. Öfkelendi. Durup dururken elleri titredi.

"Onu ben öldüreceğim."

İçini acı bir sevinç, kıvanç doldurdu. Kardeşinin ölümünden sonra içinden kovamadığı, utandığı bir sevinç ve kıvanç vardı. Hiç kardeşi öldürülmüş bir adam, kardeşinin ölümünden dolayı böylesine sevinir mi? Ayıp, iğrenç. Ama ne zaman bunu düşünse... Dünyada en çok Murtazayı severdi. Karısından, çocuklarından, canından bile çok Murtazayı severdi. Acaba ona her zaman bir ölü gözüyle baktığından dolayı mı onu severdi? Vurulduğunda kendi de ölmüş gibi olmuştu. Öyle miydi acaba? Acıdan geberiyordu. Sonra da içini inceden, utangaç, belli belirsiz bir sevinç sarmıştı. İşte bu sevinç ona kardeşinin ölümünden daha zor geldi. Ediyor ediyor, bir türlü gelip yüreğine yerleşen, içinde pır pır eden sevinci yüreğinden kovamıyor, sebebini de bir türlü bilemiyordu bu sevincin.

Şimdi, şu anda bile sevinç geldi yüreğinin başına oturdu. Ağlamak istedi. Kardeşinin ölüsünü, kan içindeki bedenini, kardeşinin ölüsüne sarılmış karısını, çocuklarını gözünün önüne getirdi. Olmuyor, olmuyor, olmuyor işte... Bir tuhaf delilik bu. Çılgınlık... İçindeki sevinç gittikçe büyüyor.

Elleri kocaman oldu. Çiseleyen yağmur açıldı. Toz bulutu aşağı indi. Bataklıktan nergis kokuları geldi. Harikulade bir toprak kokuyordu ortalık. Yağmur sonu toprağı...

"Onu ben öldüreceğim."

En güzel ata binen Derviştir. Yalan! Tabanca kurşunuyla kırk metreden kendi adını güzel bir sülüsle yazan kimdir, Derviştir. Yalan!

Tekmil kadınların onu görmek için pencerelere koştuğu kimdir, Derviştir! Yalan!

En yakışıklı? Derviş... Yalan, yalan, yalan!

En nişancı Dervişmiş, adını yazarmış... Şimdi göreceğiz, adını nasıl yazdığını.

"Onu ben öldüreceğim. Dervişe, kafire siz kurşun atmayacaksınız. Önce ben, sonra siz. İyi dinleyin, önce ben, sonra siz. Bacağına, kollarına... Yakalamak istiyorum onu. Diri diri..."

Koca Hasan:

"Beyime de o yakışır," dedi. "Sana da, senin gibi soylu bir Beye de o yakışır. Karşı karşıya... Karşı karşıya, yek be yek."

"Dediğimi kılı kılına... Kılı kılına yerine getirin."

Kara Hüseyin:

"Çakal yakalar gibi kulağından yakalamak kolay mı? Derviş Bey gibi adamı da... Şimdi önümüzden yel gibi... Otomobilin içinde... Tekerlekleri vurduk... Kendisini kamışlığa atar. Çarpışırız, karanlık kavuşunca da... Kurtuluş. Biz üç kişiysek, o da üç... Pusu dediğin, hemen öldürmek içindir. Yoksa kuş kafesten uçar," dedi.

"Onu bu hafta içinde öldüreceğim. Onu bugün öldüreceğim. Öldürmeliyim. Peki, Kara Hüseyin, istediğin gibi olsun. Nasıl istersen öyle ateş et. Ama beni bekle. Önce ben... Sonra hepimiz. Otomobili kalbur gibi... Aaah, onun gözlerinin içine baka baka... Onu yalvarta yalvarta... Her saatta bir parçasını kerpetenle kopara kopara... Kopara, kopara..."

Kara Hüseyin:

"Derviş yalvarmaz. Yalvaran düşman, düşman değildir. Ve de hiçbir makbulluğu yoktur," diye üsteledi.

"Onu öldüreceğim."

Sekizgöz bataklığının üstüne doğru, karşıdan, Ceyhan ırmağı yönünden bir top ışık balkıdı, geldi, yeşil, sudan doymuş, patlarcasına şişmiş sazların üstünde patladı, tuz buz oldu.

Uzaklardan bir otomobil sesi geldi kulaklarına. Ortalık çok sessizdi. Sarıca arıların vızıltıları bile duyuluyordu.

"Öldüreceğim... Kalbur gibi edeceğim onu. Dilini koparacağım..."

Bir eline dilini dolamış çek ha çek ediyor, çek ha çek... Dilden damla damla kan düşüyor tozlu yola. Tozların içine gömülüyor.

Otomobil yaklaştıkça Mustafa Beyin heyecanı büyüyüp, yüreği şişiyor. Bir hoş inanılmaz bir şehvette kıvranıyor... İçine ışık dolmuş. İçinde inanılmaz, erişilmez bir tat patlıyor. Eli tetikte... Önünden yel gibi geçecek otomobili bekliyor. Hiç şaşmaz. Şoförü de... Otomobilin içinde kim varsa...

"Otomobili kalbur gibi edeceğiz."

"Kalbur gibi Bey..."

"Otomobil geçmeden içindekilerin her birisi beş kurşunu yemiş olmalı. İnşallah Derviş yaralı kalır."

"Evelallah Bey... Yaralı, inşallah."

Gün kavuştu kavuşacak. Mustafa Bey ayağa kalkıp kalkıp geri yatıyor. Otomobil geliyor mu, diye bakıyor. Bilinmez, alışılmamış bir hummada kıvranıyor. Hiç tatmadığı bir tat, almadığı bir koku. Hiçbir tada benzemiyor... Hiçbir sarhoşluğa benzemiyor. Müthiş, ince, bir ömürde bir kere ele geçen bir tat. Bütün bedeni erişilmez bir tatta çımgıştı.

Gün kavuştu kavuşacak. Mustafa Bey duyulur duyulmaz üşüdü, ürperdi. Elleri, göğsü, tüm bedeni bir mest olma ateşinde yanıyordu. Anavarzanın üstünde batan günün kızartısı. Kendinden geçmiş, gözlerinin önünden pul pul uçuşan ışıklar, renkler... Otomobil geldi zınk diye tam önlerinde durdu. İçinden Derviş Bey çıktı. Çıplak tabancası elindeydi. Sağa sola gözlerini kirpiştirerek baktı. Bütün bedenini bir korku örtüsünün sardığı belli oluyordu. Yüzünün sağ yanı üst üste seğiriyordu. Ve yüzü apak olmuştu, tozlu. Kanı çekilmiş, cansız acınacak bir yüz. Yol boyunca dimdik durmaya, yürümeye çalışarak ağır ağır, ölü gibi, sallanarak, yalpalayarak gidiyordu. Gözleri de pörsümüştü. Üç günlük bir ölü gözü cansızlığındaydı. Sararmış, bir ölü eli gibi yanına sarkmış sol eli, dudakları, yere bastıkça ayakları usuldan titriyordu. Her adımında bir ölüme atıyordu sanki ayağını.

Birden gök kütürdedi, her yan karanlığa kesti. Ağır, sıcak, kocaman damlalarla bir yağmur hışım gibi gümbürtüyle indi. Bir an Mustafa Beyin gözü hiçbir şeyi görmedi.

Az ötesinden, dimdik, ölüme gidercene bir karartı yolun ortasından yürüyor. Neredeyse küt diye cansız, yere düşüp ölecek. Yürüyen ölünün arkasından Hamza Dayı da otomobilini ağır ağır sürüyor.

"İzin ver Beyim, izin ver de onu kalbura çevireyim. İzin ver Beyim. Kurban olayım Mustafa Bey..."

Mustafa Bey sevincinden uçuyordu. Nerdeyse kalkıp yolda yürüyen ölünün boynuna sarılacaktı. Ellerini filintadan çekip, bir elini Koca Hasanın, bir elini de Kara Hüseyinin elinin üstüne koydu, okşadı, ellerin üstüne bastırdı ellerini.

Az sonra Dervişin ayağı bir taşa, ya da tümseğe takılmış olacak, tökezledi, yere yuvarlandı. Arkasından adamları yetişip onu yerden kaldırdılar. Bütün göğsü, karnı, elleri, yüzü toz içinde kalmıştı. Gene dimdik yürümeye çalıştı. Bacakları biribirine dolanıyordu. Ha düştü, ha düşecek. Dimdik Derviş Beyin az sonra beli bükülüp kamburu çıktı. Adamları onu kollarından tutup, cansızcasına otomobile koydular.

Güneş batıp da ortalık iyice kararınca Koca Hasan sordu:

"Ne var, ne oldu bize Bey?"

Mustafa Bey ışıl ışıl, kıvanç dolu bir sesle:

"Bilmem," dedi.

Başka hiçbir şey konuşmadılar. Atlarına bindiler, kasabaya doğru yöneldiler.

Savcı Mustafa Beye sordu:

"Kardeşiniz Murtaza Beyi eskiden beri sürüp gelen ailevi kan davası yüzünden Sarıoğlu Derviş Beyin öldürttüğüne dair ihbar var, ne dersiniz? Kardeşinizin katili Kürt Mahmudun, Derviş Beyin silahşoru olduğu söyleniyor, onun çiftliğinde büyümüş. Bütün bunlar doğru mu?"

Mustafa Beyin sevinç içindeki yüzünde gözleri parladı:

"Gerçi aramızda çok eskiden bu yana sürüp gelen küçük bir anlaşmazlık var ama," dedi. "Derviş benim kardeşimi niçin öldürtsün? Hiçbir sebep yokken böyle bir şey olamaz. Böyle bir şeyin düşünülmemesi gerektir. Mahmuda gelince, Mahmut Dervişin konağında değil, benim konağımda büyüdü. Kardeşimle aralarında hususi bir anlaşmazlık olsa gerek. Derviş Beyi böyle küçültücü, aşağılık bir vakadan vareste tutmakla vicdani bir iş yaptığıma kaniyim."

Dimdik, başka hiçbir şey demeden çıktı gitti. Yürürken ayakları halay çeker gibi uçuyordu.

O çıktıktan bir saat sonra Savcının yanına Derviş Bey girdi.

Yüzü hiç değişmemiş, apaktı. Toprak gibi, kanı çekilmiş. Gözleri solmuş, ölü koyun gözü gibi, bitkin... Elleri tir tir...

Sesi titreyerek, öfkeli, yılgın, bezgin, başka birinden çıkarcasına yaygın:

"Kim demiş onu?" diye inledi. "Olamaz öyle şey. Kürt Mahmudu tanırım. Benim çiftliğimde Kürt Mahmut gibi iki yüz kişi var. Bunun için mi beni kasabaya çağırdınız Savcı Bey? Yoksa Akyollu Mustafa mı şikayette bulundu?"

"Hayır."

Derviş Bey Savcının yanından biraz daha bitkin çıktı ve utancından iki kocaman eliyle yüzünü kapattı. Bir "Hayır" onu iyice bitirmişti.

7

Konakta hummalı bir çalışma sürüp gidiyordu. Ortakçı kadınlar konağın büyük sofasına dizilmişler, boyuna bezler biçip, önlerinde dikiş makinaları, durmadan irili ufaklı torbalar dikiyorlardı. Yanaşmalar avluya arabalarını sokup kum boşaltıyorlar, bir kısım çocuklar, kızlar, yanaşmalar da torbaları kumla dolduruyorlardı. Bir kısım köylüler de bu ağır kum torbalarını sırtlarında konağa taşıyorlar ve Bey bu torbaları pencerelere, kapı arkalarına yerleştiriyordu.

Konaktaki bu çalışma geceli gündüzlü üç gün sürdü. Artık konak bir kale olmuştu. Akyollu Mustafa da ne yaparsa yapsın, hangi çareye başvurursa vursun konağa yaklaşamayacaktı bile.

Gece ve gündüz bahçe kapısında en güvenilir adamlarından birisi, Muharremin gözcülüğünde, nöbet bekliyordu. Konağın kapısında da Hidayet. Konağın her köşesinde de dört adam.

Gün batar batmaz odasına giren Derviş Bey kapıyı üst üste iki üç kere kilitliyor, sonra kapının ardına kum torbalarını üst üste koyuyordu. Pencereler de öyle, üst üste, zırh gibi kum torbalarıyla kapalı.

İlk günler Derviş Bey bu durumda uyuyamadı, belki bir hafta. Sonra ona da alıştı.

Ne gece, ne de gündüz konaktan dışarıya adımını bile atmadı. Çiftlikteki ortakçıları, yanaşmaları sabahtan akşama kadar başına topluyor, onlarla konuşuyordu. Onlara türkü söyletiyor, hikayeler anlatıyor, daha da çok onları anlamaya çalışıyordu.

Aradan iki ay geçti. Akyolludan ses seda çıkmıyordu. Bütün araştırmasına karşın Derviş Bey ondan en küçük bir haber bile alamadı. Ortakçılarından birisinin on iki yaşındaki çocuğu Akyollu çiftliğinde bir hafta kaldı, ortakçı Rüstem bütün o yöreyi bir bir aradı, Akyollu üstüne en küçük bir ipucu bile bulamadılar. Akyollu kasabada da oturmuyordu, dağa da çıkmamış, Adanaya, Ankaraya, İstanbula da gitmemişti. Öyleyse ne oldu bu adama? Yer yarıldı, yere mi geçti? Akyollunun böylesine yitişi, imi timi bellisiz oluşu onu ürkütüyordu. Bir yerlerden öylesine bir vuracaktı ki, darbenin ne yandan geldiğini kimse bilemeyecekti.

Derken yaz geldi. Korkunç sarı sıcaklar çöktü. Konağın içi bir cehennem gibi soluyordu bütün gün. İçinde durulur gibi değil. Gündüzler neyse ne... Derviş Bey gündüzleri büyük sofanın bir köşesine, güneş vurmayan bir yerine sığınıyor, çalışmaya gitmemiş çiftliğin çocuklarını başına topluyor, onlarla türlü oyunlar icat ediyor, oynuyordu. Çünkü yazın bütün ortakçılar, yanaşmalar tarlaya gidiyorlardı. Ve ancak geceleri toplanıyorlardı Beylerinin başına.

Bütün çiftlik halkı, çocuklar bunun dışında, Beylerini, kartal gibi Beylerini bu hale getiren Akyolluya kızıyorlar, ona diş biliyorlardı. Onurlarına dokunuyordu Beylerinin bu hali. Böyle konağından dışarıya bir adım atamayışı, gün yüzü görmeyişi onları deli ediyordu.

Bir de bütün köyü bir korku almıştı. Onlar da geceleri dışarı çıkamıyorlar, onların da tarlada, dağda kırda önlerinden bir kuş parlasa ödleri kopuyordu. Bir şaşkınlık içindeydiler. Ne yapacaklarını bilmez bir haldeydiler. Her an bir yerden bir ölüm bekliyorlardı. Sebebini bilmeden, araştırmadan, Beyleriyle birlikte, aynı heyecanı duyarak bekliyorlardı.

Geceleri bir iyice cehennem, zindan olmuştu Derviş Beye, gene kışınki gibi işten dönen ortakçılarıyla konuşuyor, onlarla birlikte akşam yemeğini yiyor, onlar gece yarısına doğru dağıldıktan sonra karısının odasına gidiyor, onu öptükten sonra odasına girip kapısını kapatıyor ve anahtarı iki kere çevirip kapıyı kilitliyor, sonra da kapının ardına kum torbalarını yığıyordu. Pencerelerden içeriye en küçük bir ışık bile sızamazdı.

Ve yaz geceleri yapış yapış, boğucu sıcaktı. Hele Beyin odasının içi cehennem gibiydi. Derviş Bey uykuyu yitirmiş, sabahlara kadar odanın içinde çırılçıplak kendini o duvardan o duvara vuruyor, ama pencerelerden birinden en küçük bir delik açmıyordu. Sabah olunca gerçekten Derviş Beye gün doğuyor, sabah olur olmaz kendini konağın büyük sofasındaki kerevetin üstüne atıyor, deliksiz bir uyku çekiyordu.

Ve hep terliyordu. Nerdeyse Derviş Bey ter olup tükenip gidecekti. Bazı bazı düşünüyordu. Ölüm mü daha iyi, böyle yaşamak mı?

"Ölüm iyi olmasına daha iyi ya, yaşamak inadına yaşamak... Alçakçasına, teslim olarak ölmektense böyle yaşamak daha iyi. Biraz daha iyi."

Ve terli hayat sürüp gidiyordu. Her bir yön ter kokuyordu. Ağaçlar, otlar, kilimler, konağın duvarları, insanlar. Derviş Beyin Hatunu, yeryüzü, gökyüzü, tüm giyitleri ekşi ekşi ter kokuyordu. Her şey, dünyada ne varsa, burada neyi görüyor, neye dokunuyorsa herkes, her şey zırıl zırıl terliyordu.

Bir gece Derviş Bey dayanamadı, kendisini bağırarak dışarı attı:

"Yanıyorum, boğuluyorum. Yanıyorum!"

Üstüne kova kova su döktüler, kendine geldi ve gene odasına girdi, kapıyı kilitledi.

Bu kadar tedbire karşın gene de korkuyordu. Başını yastığa koyunca artık bir daha uyanamayacağını sanıyordu. Bir daha hiç hiç uyanamayacak, artık dünyada ne olup bitiyor bilemeyecekti. Bir varmış bir yokmuş olacaktı. Dünyaya hiç gelmemiş gibi... Hiç yaşamamış gibi... Dünyada birkaç kişi bilecekti onun var olduğunu, karısı, çocukları, eli aşireti, sonra tanışları... Onu unutmayacak bir tek kişi vardı, hiç unutmayacak, ta yüreğinin başında sonuna kadar duyacak, mezarına kadar onu taşıyacak, Akyollu Mustafa Bey.

Ama öldükten sonra onun için hiç, hiçbir şey... Ve dünya olmayacaktı ki... Dünya olmayacaktı. Gerisi vız gelir... Vız gelmese bile, onlar da öleceklerdi. Karısı, çocukları, Akyollu Mustafa... Onlar da er geç öleceklerdi. Ölümüyle bütün dünya, sonsuz evren de ölecekti. Demek ki her şey ölecekti... Biraz daha

yaşamak neden? Yaşamakta bir büyü var. Sonsuz bir güç, sonsuz, erişilmez bir büyü.

Gitmeli, diyordu, gitmeli Akyolluyu bulmalı, bütün bunları, ölümü ve yaşamı inceden inceye onunla konuşmalı. Birkaç kere atına binip ona gitmeye karar verdi, sonradan vazgeçti.

Ne acayip iş bu böyle. İnada binip biribirini öldürmek... Bir türlü sonu da gelmiyor. Bu işin korkağı, yiğidi de yok. Sırası gelen öldürüyor da, ölüyor da... Kimse bu kan oyunundan dışarıda kalmayı kendine yediremiyor. Bu kadar tatlı bir şey mi bu kan oyunu?

Bir sabah odasından kapıyı kırıp baygın çıkardılar Derviş Beyi. Baygın, çırılçıplak Derviş Beyin bedeninden bir pınarın gözünden su sızarcasına ter akıyordu. Yattığı tahta ıpıslak olmuştu. Kuyudan çektikleri kova kova soğuk suyu döktüler üstüne de öyle kendine geldi.

Karısının artık burasına gelmişti, birden patladı:

"Sen kurşundan değil, bu inadından öleceksin Bey," dedi. "Azıcık, hava alacak bir delik bıraksana... Bey... Ne olursun! Her gün başka bir odada yatsan kim bilecek? Bir de tavandan bir delik açsan, oradan sana kim kurşun sıkacak?"

Derviş Bey, delicene öfkelendi:

"Sus Hatun," dedi. "Sen sus bakalım. Ben işimi bilirim. Ölmek istemiyorum. Anlıyor musun, ölmek istemiyorum."

"Sıcaktan boğulup öleceksin."

"Kurşundan, kurşundan ölmeyim de... Varsın sıcak öldürsün beni."

"Kurban olduğum Bey, küçücük bir delik açsan pencereden, düşman o deliği nasıl bulur da gelir seni öldürür?"

"Bulur ve de öldürür. Ben tere alıştım. Bundan sonra terlemeden duramam. Sonra her yer kapalı olunca sivrisinek de girmiyor içeriye."

Derviş Bey ortakçıların, karısının, akrabalarının bütün diretmelerine karşın ne pencerelerden, ne de tavandan el kadar bir delik açtı. Geceler boyunca odasında su dolu bir testi gibi terleyerek, sıcaktan yapış yapış, dili dışarda, soluk alamayarak dolandı durdu. Terli bedenini duvardan duvara yapıştırıyor,

duvarların azıcık serinliğini yalım gibi olmuş bedeni bir anda emiveriyordu.

Doludizgin giden at ayakları sesi geliyordu kulaklarına. At ayakları sesi sabahlara dek bir türlü kesilmiyordu. Bir an kesilir gibi yapıyor, sonra birden gene başlıyordu.

Çiftlik konağı on beş, yirmi metre yüksekliğinde geniş, büyücek bir hüyüğün üstüne kurulmuştu. Konağın dört bir yanı bir, bir buçuk metre yüksekliğinde bütün tepeyi içine alan bir avlu duvarıyla çevrilmişti. Duvarın üstüne, renk renk sivri cam kırıkları çakmışlardı. Eski duvarın çok yerlerini yosun bağlamış, yağmur, toz, sıcak, soğuk bir zamanlar apak olan duvarı karartmıştı. Konağın duvarları da avlu duvarları rengindeydi.

Asma çardaklı, çakıltaşı döşeli bir yoldan geçilerek konağa girilirdi. Konağın avlusunda büyük ağaçlar vardı. Asma sarınmış incir ağaçları. İncir ağaçlarının bir kısmının gövdeleri çürümüştü. Çınar ağaçları ululaşmış, üstlerini leylek yuvaları doldurmuştu. Büyük bahçenin doğuya bakan kısmı büyük, uzun bir nar bahçesiydi. Avlu duvarını fırdolayı kavaklar, pabuçincirleri çeviriyordu. Dikenli, iri, renk renk parlak çiçekli pabuçincirleri...

Yarıcıların evleri çiftliğin önüne, yani güneye düşüyordu. Büyük avlu kapısının sağında Beyin tarlaları uzanıyor, solundaki evlerde de yanaşmaları oturuyordu. Sonra yarıcıların, yanaşmaların ve Derviş Beyin adamlarının evleri başlıyordu. Çiftlikte yarıcı, yanaşma, Derviş Beyin adamı olmayanlar da vardı. Çiftlik tarlalarına yakın, beş on dönüm toprağı olan birkaç aile de bu çiftlikte oturuyordu. Ve çiftlikte bir tek ağaç yoktu.

Atlar konağın doğusundaki düzlükten, pamuk tarlalarından geçip gidiyorlardı. Atların geçtiği yerde yatık, sütbeyaz, kocaman bir kaya parçası vardı. Bu kaya parçası öylesine büyüktü ki hiçbir güç onu bir yerden bir yere kaldırıp götüremezdi. Bir tek taş kırığı bile olmayan bu kara, yağlı topraklı ovaya bu taş nasıl, niçin getirilmişti öyleyse? Bu taş üstüne bu ovada birçok efsaneler çıkarılmıştı. Bu ünlü taş türkülere de girmişti.

Atlılar her gece işte bu taşın yanından geçip gidiyorlardı.

Derviş Bey merak ediyordu. Kimdi bunlar? Neydi, niçin her gece durmadan böyle nereye geçip gidiyorlardı?

"Muharrem," dedi, "daha öğrenemedin mi kim olduklarını? Tam on beş gündür, durmadan gelip gidiyorlar. Nal seslerinden sabaha kadar gözümüze uyku girmiyor."

"Öğrenemedim Bey, kim olduklarını bir türlü öğrenemedim. Gece karanlık... Kim olduklarını öğrenmek için ayın doğmasını bekleyeceğiz. Hep de aynı zamanlarda geçiyorlar. Gece yarıya doğru dağlardan yana gidiyorlar, az sonra da dönüp güneye, Ceyhan ırmağına sürüyorlar atları. Sonra şafağa karşı da gene dağlara sürüp, ortadan yitiyorlar. Ne diyorsun, kovalayayım mı onları?"

"Kovalama. Ayın doğmasını bekle. Bir hendeğe yat, yüzlerini seçmeye çalış."

Köylüler de meraktaydılar ve tedirgindiler. Atlıların ak taşın oradan geçiş vakitleri gelince bütün köy, genci kocası, kızı karısı, çoluğu çocuğu uyanıyor, kulaklarını toprağa verip atların ta uzaklardan gelen ayak tapırtılarını dinliyorlardı.

Köylüler ve Derviş Bey at ayağı seslerinden dolayı kuşkuda, meraktaydılar. Bu atlılar kimin atlılarıydı, kimse kimseye ağzını açıp da bir şey söylemiyordu.

8

Akyollu Mustafa Bey az zamanda kendini toparladı, içinde bir karaçalı dikeni gibi büyüyen, onu yerinde durdurmayan öfkesini yendi, olayları bütün etkilerden uzak, aklıyla değerlendirmeye başladı.

Konağı kale yapan Derviş Bey ne pahasına olursa olsun artık dışarıya bir adım atmayacaktı. Otomobilden indiği zamanki yüzü, hali, şaşılacak gibiydi. Yüzündeki, gözlerindeki, tekmil bedenindeki korku... Salt korkuya kesmişti Derviş Bey. Tepeden tırnağa, ta tırnağından tepesine kadar, koskocaman bir korkudan ibaretti Derviş Bey. Ne güzel, ne güzel! Oooh, ne güzel! O, bazı bazı dünyanın en yürekli adamı, bazı da en korkağıdır. Onda korkaklık da, yüreklilik de bir deliliktir. Onun bu huyundan faydalanmak gerek.

Yel Veli uzun ince bir adamdı. Şu koskoca Çukurovayı iki günde yürür gelirdi. Birinde, bir atlıyla yarışa çıkmış, anlı şanlı Arap atını çatlatmıştı. Yel Velinin efsanesi dillerdeydi. Çukurovanın düzüne düşüp de yürümeye başladığında, uğunur, ardından kurşun ulaşmazdı.

Büyük, hep keder içinde, ela gözlüydü Yel Veli. Hiç evlenmemişti. Evlenmeye de niyeti yoktu.

Bir de Çukurovanın en birinci izcisiydi Yel Veli. Kuşun kanadının değdiği yeri bile izlerdi.

"Muharrem avlunun büyük kapısını gece yarısına kadar bekliyor, gece yarıyı az geçe nöbeti başkasına devredip doğru çardağına gidiyor, karısıyla en küçük çocuğunun arasına yatı-

yor. Başını yastığa koyar koymaz da hemen uyuyor. Tüfeği kucağında, öylece uyuyup kalıyor. Çardağın tahtaları sağlam, kalın... Ama Muharremin üstünde uyuduğu döşek ince... Bir tabanca kurşunu bile geçer bu döşeği. Geçer de arkasındakini öldürür. Muharrem her gece böyle. Hiç değişmiyor."

"Muharrem giderse, karşı taraf da seni öldürecek, ne dersin Yel Veli?"

"Kader böyle imiş derim ya, Yel Veli postu öyle kolay kolay vereceklerden değildir de, derim."

"Kara Hüseyin, Yel Veliyle git. Binbir ata da Yel Veliyle git..."

"At istemez Beyim. Bu işte yayalık daha iyidir."

"Yel Veliye ulaşamazsın."

"Yel Veli ayağını bana uydursun."

"Kara köpek, sana nasıl uydururum ayağımı?"

Kara Hüseyinle Yel Veli, Muharremi iyi tanıyorlardı. Çelimsiz, sarışın, kısa boylu, çakmak gibi, hareketli, yerinde duramaz, hep gülümseyen birisiydi. Bu bölgede onun gibi ata binen kimse yoktu. Ve onun gibi kurşun sıkan. Uçan turnayı gözünden, kaçan tavşanı art ayağından vurur derler ya, onlardandı. Derviş Beyin konağına nereden, kaç yaşında geldiğini kimse bilmiyordu. Belki kendisi de bilmiyordu. Ta çocukluğundan bu yana konağın birinci silahşoru oydu. En güzel atlara o biner, en güzel silahları o kuşanırdı. Köyün dışında hep at üstünde gözükürdü. Kasabada, çarşıda, pazarda hep at üstünde. At üstünde alışverişini eder, at üstünde de yemeğini yerdi. Altı tane oğlu vardı. En büyüğü yirmi yaşında. Ve İstanbulda okuyordu.

Kara Hüseyinin içi sızladı.

Geceydi, karanlıktı. Gökte kara bulutlar Akdenizden Toros üstüne doğru ağıyordu. Kara Hüseyinle Yel Veli bir sel çukurundan Derviş Beyin çiftliğine doğru gidiyorlardı. İkisi de terlemişti. Bir ara bir yağmur yeli gibi serince bir yel esti, Kara Hüseyin üşüdü. Halbuki boğucu bir sıcak vardı. Toprağa bu gecede bile elini dokunduramazsın. Kızgın demir olmuş toprak. Sabaha karşı bu toprak soğur ama, daha gün atımına çok var.

İki gündür Yel Veliyle Kara Hüseyin yürüyorlar, saklanıyorlar, acıkıyorlar, bellerinden azıklarını çıkarıp bir kuytulukta

yemek yiyorlar ama konuşmuyorlardı. İki gündür ne o bir tek sözcük söylemişti, ne öteki.

Köye girdiler... Yel Veliye köpekler ürmezlerdi. Kara Hüseyin de köpekler için hamur ve et almıştı yanına. Ürecek olan köpeğe atmak için.

Muharremin çardağının dibine geldiler. Birkaç sığır çardağın altına yatmışlar geviş getiriyorlardı.

"İşte bu çardak, Hüseyin. Az sonra Muharrem gelir, şu merdivenden yukarı çıkar. Birinci tahtadan sonra şavulla... Tam dördüncü tahtanın üstünde yatar. Karısıyla çocuğunu vurma. İyi şavullarsan, dördüncü tahtanın tam ortasını nişan alırsan Muharremi tam yüreğinden çivilersin. Kolay gelsin. Ben seni Akçasazın kıyısındaki tek dutun altında beklerim."

Sözünü bitirir bitirmez ortadan, o anda yok oldu, süzüldü, çiftliğin dışına çıkıverdi. Kara Hüseyin, Yel Velinin çok çabuk bir adam olduğunu biliyordu ama, bu kadarlığını o da bilmiyordu.

Çardağı usul usul araştırdı. Dördüncü tahtayı buldu, sonra gitti, evin çitinin oraya, bir susam yığınının arkasına saklandı. Buradan çardağın üstündeki karartı görülebilirdi.

İki gündür, Muharrem hakkında ilk olarak düşündü. İki gündür öldürmek için yollara düştüğü adam hiç aklına gelmemişti. Şimdi az sonra Muharremi öldürecek, çocuklarını öksüz koyacaktı. Belki de Muharremi öldüremeyecek, Muharrem onu öldürecekti.

"Ya Muharrem beni öldürürse benim çocuklarım öksüz kalmayacak mı?" diyordu. "Muharrem benim çocuklarımın öksüz kalacağını düşünür mü?"

Çok kalabalık olacak. Yarın sabah burası kıyamet insanla dolacak. Kadınlar, çocuklar ağlayacaklar. Beddualar okuyacaklar, öteki köylerden insanlar gelecek. Dağlardan, kasabadan insanlar, candarmalar, doktorlar, hükümet gelecek, Muharremi parça parça edecekler.

Çardaktan sabaha kadar, şu geviş getiren ineklerin üstüne şıp şıp kan damlayacak. Kıyamet kalabalığın üstüne kan damlayacak. Çardaktan üstlerine yağmur gibi kan yağacak...

Kurtarsa kurtarsa bataklık kurtarır. Yoksa bu ovanın yü-

zünde Derviş Beyin adamları onu keklik gibi avlarlar... Bereket ki bataklık... Ucu bucağı belirsiz. Ve bu bataklıkta Yel Veliden başka, ve de Yel Velisiz kimse dolaşamaz. Bu bataklığa yılan gövdesiyle, kuş kanadıyla giremez. Bataklık bir koşuluk yer, dut ağacının altında da Yel Veli. Böyle olunca adam öldürmekten kolay ne var ki...

Gece yarıyı geçti. Muharrem bir türlü gelmiyor. Gelmeyecek mi ola? Eğer bu gece gelmezse yarın gece de burada beklemesi var.

Elini uzattı yandaki otu tuttu. Ot ısırganmış, elini kolunu yaktı.

Hırsla tüfeğine sarıldı. Şimdi, şu anda Muharrem gelse de onu görse ne olurdu? Muharrem bela adamdır. Hiç düşünmeden, hemen, o anda tüfeğinde ne kadar kurşun varsa üstüne boşaltırdı. Ve bir tek kurşun da boşa gitmezdi.

Kara bulutların arasından el kadar bir aydınlık parçası gözüktü, sonra yitti. Ortalık kurumuş, taze sığır pisliği kokuyordu. Usuldan esen yel Akçasazdan çürümüş batak kokusu getiriyordu. Çürümüş, ıslak, yapış yapış boğucu bir sıcak koku...

Kara Hüseyin ayağa kalktı, sonra birden gene geri oturdu.

Muharrem gene aklından çıktı. Bey, diyordu, bu işten sonra bana elli dönüm tarla verse Akçasazın kıyısından. Sürsem eksem bu tarlayı. Bir pamuk olsa, boyumca... Her bir koza yumruğum kadar. Satsam pamuğu, çok para kazansam. Çukurova batsın. Allah bin belasını versin bu Çukurovanın. Çukurova, Çukurova değil, Çukurova bir fırın içidir. Burada yaşanır mı ki! Alsam karımı, alsam çocuklarımı çıksam Torosun tepesine, yaylasam. İnsan ömrü ne kadar ki zaten... Onu istediği gibi geçirmedikten sonra... Kamalıklı, kara ardıcın arası... Kekikli dağlar... Yarpuz kokan pınarlar... Yaşamak ki yaşamak derim sana! Bir yılcık da olsa, bir yazcık da olsa... İnsan ömrü pamuk ipliğine bağlı, bugün varsın yarın yoksun... Bey bir elli dönüm tarla verse, beni de artık azat eylese... Yaşlandım gayrı...

Muharrem mi bu gelen? Boyu bir çocuk kadar olduğuna göre o olsa gerek. Muharrem yorgun, uykulu, sarsak adımlarla geldi çardağın merdiveninin yanında durdu. Başını önüne sarkıtıp orada bir süre düşündü. Kara Hüseyin, şimdi şunu devir-

sem olmaz mı, ille de yatağına mı girecek, dedi. Sonra, ya yaralanırsam, dedi, elinde de zehir gibi mavzeri. Üstelik de Muharrem bu, elinden uçan da kurtulamaz kaçan da...

Derken, Muharrem ağır ağır çardağın merdivenini çıktı. Soyunmadan öylece yatağa devriliverdi. Kara Hüseyin onun başının hangi yanda olduğunu gördü.

Biraz daha bekledi. Azıcık heyecanlanmıştı. Muharrem geldi gözünün önüne. Doru bir atın üstündeydi ve atını büyük bir bahçenin yanındaki yoldan dağlara doğru doludizgin sürüyor, elindeki tabancayla da önündeki boş yola durmadan ateş ediyordu. Çok gençti o zamanlar Muharrem. Böyle, bugünler gibi saçı dökük değildi. Neden hep önündeki boş yola kurşun sıkıyordu ola? O zaman düşünmemişti bunu, şimdi düşünüyordu. Gerçekten deliler yapmazdı onun yaptığı bu işi.

Birkaç horoz öttü, bir tay kişnedi. Akçasazın üstünden çirkin sesli bataklık kuşlarının çığırtıları geldi.

Kara Hüseyin ayağa kalktı. Çardağın altına geldi. Tüfeğini bir iyice şavulladı ve tetiğe bastı... Alaman filintası otomatik gibi işledi ve beş kurşunu birden kustu. Kurşunları yiyen Muharrem, yattığı yerden bir metre kadar yukarı, korkunç bir çığlıkla bağırarak sıçradı ve yatağının üstüne geri düştü. Çardak sallandı, çatırdadı. Ve geriye düşer düşmez de ölüverdi. Onun düşmesinden uzun bir süre sonra da çardak beşik gibi sallandı.

Karısı, çocukları neye uğradıklarını bilemeden uyandılar. Sersem sersem orada, Muharremin yanında durdular kaldılar. Neden sonra kadın lambayı yakmayı akıl etti.

Bütün çiftlik uyandı. Muharremin evine geldiler. Kadınlar, çocuklar ağlamaya başladı. Bir hayhuy çiftliği sardı.

Derviş Bey:

"Eyvah," dedi, "Muharrem gitti! Bu alçaklığı yapacağını bilmezdim Akyollunun. İnsanlık defteri böyle bir alçaklığı yazmaz. Beylere gücü yetmeyenler, yanaşmalardan öç alıyorlar."

Dışarıya çıkmak istiyor ama, kendini tutuyordu. Belki kendi dışarı çıksın diye işlemişlerdi bu cinayeti.

Tabancası elinde, bir baştan öbür başa odayı gidip geliyordu.

Dışarıya seslendi:

"Ölmemişse, çabuk doktora yetiştirin Muharremi," dedi.

Az sonra sözünün karşılığı geldi:

"Muharrem öldü," dediler.

Derviş Bey bu ölüme çok üzüldü. Demir kafes içinde öfkelenmiş bir aslana benziyordu. Duvardan duvara kendini vuruyor ve elindeki tabancasının kabzasını elini kanatıncaya kadar sıkıyordu.

"Ne aslanı, ne aslanı be. Serçe bile değil... İnsan da bu kadar korkar mı?"

Yazık, yazık Muharreme. Atlar tepişiyor, arada bu zavallılar ölüyor. Ne haksızlık.

Şimdi de Yel Veli ölecek. Muharremin karşılığı olsa olsa ancak Yel Veli olur. Belki Muharremi Yel Veli öldürmüştür. Bunlar akılsız. Akyollu gelip de Muharremi öldürmez. Muharremi, Muharrem gibi birisi öldürmüştür. Yel Veliyi de Yel Veli gibi birisi öldürecektir. Salt Beyler böyle istedi diye. Harpler de böyle değil mi? Tıpkı. Böyle istedi Beyler diye, milyonlar biribirlerini öldürüyorlar.

"Biz istedik diye."

Ne acayip bir kuruluş. Ne alçak bir düzen bu.

"Bizim düzenimiz. Onların düzeni, şu aşağıdan yukarı gelenlerin. Ağaların düzeni daha kanlı, daha alçakça bir düzen. Şu ağaların bezirganların düzeni. Bizimkinden de alçak."

Dünyayı kan boğdu, kana battı dünya... Çanakkale günlerinde... Kan daha sürüp gidiyor.

"Aaaah, bir dışarıya çıkabilsem. Şu kaynaşan kalabalığın içine. Aaaah, bir çıkabilsem."

Kapının oraya yaklaşıp dışarıya seslendi:

"Kim vurmuş Muharremi?"

Korku içinde, yılgın bir ses, Hidayetin sesi karşılık verdi:

"Yatağına yatmış, uyudu uyuyacak, çardağın altından kurşunlar... İki metre göğe sıçramış Muharrem kurşunu yiyince... Bir bağırıyordu ki, kulağım sağır olacaktı nerdeyse... Nerdeyse... Onu vuranı kimse görememiş. Ortalık karanlık. Göz gözü görmüyor."

"Arkasına düştüler mi Muharremi vuranın?"

"Düştüler. Düştüler ama Akçasaz varken burada adam yakalanmaz. Kurtuldu gitti."

Nasıl da can atıyordu çıkmaya... Ama söz vermişti kendi kendine, kıyamet kopsa da, hiçbir gece bu odadan dışarıya adım atmayacaktı.

Bütün bedeni ıpıslak olmuş, donu gömleği de su içinde kalmıştı. Donunu gömleğini de çıkardı, çırılçıplak kaldı. Sıcaktan boğuluyordu. Azıcık, azıcık bir serinlik... Soluk alamıyordu. Azıcık daha dursa boğulacak. Zırıl zırıl ter...

"Hidayet..."

"Buyur Beyim."

"Gel kapının ağzına otur. Tüfeğin elinde mi, dolu mu?"

"Dolu Beyim."

"Kapıyı açıyorum. Yoksa havasızlıktan öleceğim."

Hemencecik kapının ardındaki kum torbalarını devirdi ve kapıyı açtı. Ağzını susuz kalmış balıklar gibi açtı, havayı içine çekti.

"Bayılacağım, bayılacağım, bir su getir. Bir kova su getir Hidayet. Çabuk ol. Getir de başımdan aşağı döküver."

Karısı sofanın öteki ucundaki pencereden ona bakıyor, hallerine şaşıyordu. Kim gelecek de şu koca konağın içinde onu öldürecekti! Bu adam aklını mı oynatıyordu acaba?

Hidayet bir koca kova suyu tepesinden aşağı boca etti ve Derviş Bey serinler serinlemez hemen odasına girdi, kapıyı kilitledi, kum torbalarını kapının ardına yığdı.

"Kışın daha iyi olacak, daha iyi olacak," diyordu kendi kendine. "Yakarsın ocağı, geçersin karşısına, oooh! Kimseyi de almazsın eve. Olur biter. Bundan sonra üstünü aramadan kimseyi yanıma sokmasınlar. Herif azıttı. Hiçbir alçaklığı yapmaktan çekinmeyecek. Canavarlaşıp hayvanlaştı. Bizimkilerden birisini satın alamaz mı? Alamaz. Hidayeti satın alamaz mı? Alamaz."

Hidayete seslendi:

"Yel Veli öldürülmeli. Kim öldürecek?"

"İzin verirsen, ben öldüreyim onu Beyim. Muharreme yüreğim yanıyor. Onun öcünü yerde koymayayım."

Bey:

"Öyleyse sen öldür Yel Veliyi," dedi. "Yarından tezi yok, çık yola. Öldür onu. Muharrem onun gibi yüz adama değerdi ama, ne fayda."

Kara Hüseyin tek dutun oraya vardığında soluk soluğaydı. Yel Veli onu dutun altında karşıladı:

"Duydum," dedi. "Tüfeğiyin sesini duydum. Çiftlikten bağrışmalar geliyor. Seni kovalayan var mı?"

Kara Hüseyin:

"Beş kişi geliyor ardımdan," dedi.

Yel Veli:

"Haydi öyleyse Akçasaza... Bir ordu gelse bizi bulamaz Akçasazın zıncarında, bükünde."

Elinden tuttu, Akçasaza girdiler. Bataklık dizlerine kadar ancak geliyordu. Ve altı sertti, batmadılar.

Büyük, karanlık büklere doğru ilerlediler.

Onları izleyen Derviş Beyin adamlarının tek dutun yanına geldiklerini, orada biribirleriyle konuşmaya başladıklarını duydular.

9

Sarıoğlu Derviş Bey Sarılar Aşiretinin Beyiydi. Bundan doksan yıl öncesine, iskana kadar bu aşiret çadırlarda yaşardı.

İskandan önce kışlakları gene burası, Savrun çayıyla Sumbas çayının arasıydı. Sarılar Beyi gene Beylik çadırını Anavarzanın yakınındaki bu yassı tepenin üstüne, şimdiki konağın yerine dikerdi.

Yazın da yaylakları Binboğalardı. Sarıoğlu aşireti çok büyük bir aşiret değildi ama, gözü pek, kolu güçlü, törelerine bağlı, zengin bir aşiretti. İskan olmuş bitmiş, dünya karmakarış olmuş, her şey değişmiş, Sarılar aşiretinde hiçbir değişiklik olmamıştı.

Varsa varsa bir onulmaz dertleri vardı içlerinde... Osmanlıya yenilgilerinin acısı Beyinden çobanına kadar bir ağı gibi çökmüştü yüreklerine. Bu unutamadıkları bir şeydi.

Kozanoğlu isyanına Derviş Beyin dedesi girmişti. Osmanlıya yenilen Beylerden birisi de oydu. Hiçbir zaman, son soluğuna kadar bu yenilgiyi bir türlü yutamamıştı. Yutamamıştı ama, onları yenilgiye uğratan kumandana da hayrandı. Torununa, kumandanın adını, bu yüzden koymuştu. Ne kadar düşmansa Derviş Paşaya o kadar da hayrandı.

Kozanoğlu yenilgisinden sonra aşiretler darmadağın edilmişti. Yenilgiden sonra zaten aşiretler darmadağın olmuşlar, kendiliklerinden her biri Anadolunun bir yerine kaçmıştı. Yenilgiden sonra aşiretler kırgın bekliyorlardı. Derviş Paşanın kellelerden kale yüceltmesini bekliyorlardı. Halbuki bekledikleri

kırgın olmamıştı ama aşiretler kırgından da daha büyük belaya uğramışlardı.

Aşiretin bir kısmı, daha önce de sürgün edildikleri Bozoka yollanmışlar, bir kısmı Diyarbakıra, Kayseriye, Sivasa sürgün edilmişlerdi.

Sarılar aşiretine gelince onlar da, bir sürü başka aşiretlerle Çukurovaya doldurulmuşlardı. Artık baharın ucu gözükür gözükmez yukarı Torosa kaçmak yok. Bütün yaz bir Çukurova cehenneminde yanacaklardı. Bütün dağ yollarına, yaylaya çıkış yerlerine Osmanlı asker dikmişti. Dağlara, dağların arkasına kuş uçurtmuyorlardı. Korkunç bir kırım oldu Çukurovada. Sıtmadan, sinekten, sıcaktan ölmeyen kalmadı. İlkin öylesine bir kırım oldu ki Çukurda, ölüleri kaldıracak adam kalmadı. Ölüler ortalıkta öylecene koktular kaldılar.

Osmanlı onlara bereketli Çukurova toprağından tarlalar vermişti. Tarlaya kim bakar! Kim eker, kim biçer tarlayı! Bu bereketli topraklara düşman kesilmişlerdi. Ağacına, kuşuna, otuna, böceğine düşman kesilmişlerdi. Zaten onlar toprağı sürmeyi, ekmeyi, biçmeyi bilmiyorlardı ki... Onlar hayvancıydılar, hayvanları da bu kanlı, bu her sineği bir alıcı kuş olan Çukurovada insanlardan daha çok kırılıyordu.

Hayvanlar sıcağa, sineğe, bu boğucu havaya insanlar kadar dayanamıyorlardı.

Ölüm, açlık, kırgın, salgın hastalıklar babayı oğula, karıyı kocaya, aşireti Beye düşman etti. Birkaç yıl içinde töreler darmadağın olup unutuldu.

İşte bu hengamede Sarıoğlu Süleyman Bey kendini de aşiretini de kurtardı. Baktı ki insanlar ve hayvanlar sam değmişçene kırılıyorlar. Gerçekte de insanları böyle sapır sapır döken samdı. Baktı ki Süleyman kendisi de, karısı da, çocukları da ölecek. Baktı ki bu Çukura insan dayanmayacak, bu büyük hapisaneden kurtulmanın yolunu aradı.

Atına atladı. Osmanlının dağlardaki kumandanını buldu. Bu çok iyi okumuş, iyi yürekli bir binbaşıydı. Olanı biteni ona anlattıktan sonra:

"Maldan mal, altından altın, kızdan kız beğen kumandan," dedi.

Ve kumandan maldan mal, altından altın, kızdan da kız beğendi.

O yılın temmuzunda Sarıoğlu aşireti sıcağa, sineğe, salgın hastalıklara bir kısım insanı ve hayvanı kurban vererek canını dar attı Binboğa yaylasına.

Bu beş on yıl böyle sürdü. Sonra dağ yollarını tutanlar işi gevşettiler.

Aşiretler artık sazlardan, kamışlardan, çalılardan evler yapıp köyler kurmuşlar, toprağı sürmeyi öğrenmişler, yerli olmanın, bu toprağa bağlanmanın tadına varmışlardı.

Dağlardaki Osmanlı karakolları toptan kalktığında bile Çukurovada yazın kalanlar oluyordu. Her köyde her yaz, ekinlerin başında dört beş erkek kalıyordu. Çukurda kalan erkeklerin karıları çocuklarıysa yaylaya gidiyorlardı. Bu böyle Birinci Dünya Savaşına kadar sürdü. Birinci Dünya Savaşından sonradır ki ancak Çukurovada yazın bir köyün toptan çıkmadığı, Çukurda kaldığı görüldü.

Sarıoğlu aşireti işte bu yüzden Çukurovada kalıp kırgına uğramadı, geleneklerini, göreneklerini öteki aşiretler kadar yitirmedi.

Bu büyük konağı da Derviş Beyin dedesi Osmanlı yeniği Süleyman Bey yaptırdı. İskandan çok sonralarıydı. Aşiret yavaş yavaş toprağa, çift sürmeye, ekin ekmeye alışıyordu. Sarıoğlu bir iş için Maraşa gitmiş, orada Beyazıtoğullarından bir Beyle görüşmüştü.

Beyazıtoğlu:

"Süleyman Bey," demişti. "Osmanlıya kızma. Göçebelik yarı yabanıllık demektir, Osmanlıya göre. Osmanlı yumurtadan çıkmış kabuğunu beğenmez. Osmanlı ne kazandı, ne yitirdi bundan, ne kendi bilir, ne kimse... Artık dünyada göçebe kalmadı. Bak, Firengistanda hiç göçebe var mı? Yerleşmek zorundayız Süleyman. Biz yerleştik kötü mü ettik? Bir küçücük aşiretin Beyi iken koca Maraşın Beyi olduk. Sen de yerleşeceksin. Sarıoğlu aşiretinin Beyi iken koca Çukurovanın, Adananın, Tarsusun, hem de Sisin Beyi olabilirsin. İnat etme, bırak şu çadırı da bir konak yaptır kendine, yaptır da konağı, evine Osmanlı, beyler insin. Ondan sonrası kolay..."

Bunun, bu göçebeliğin böyle gitmeyeceğini Süleyman Bey de anlamıştı, çoktan. Daha Maraştayken, hemen orada kendine Zeytinli bir duvarcı, bir marangoz buldurdu. Çırakları, işçileriyle onları aldı, takım taklavat Çukurovaya getirdi. Hemen o kış konağın temeli atıldı. Kazılan temelden nakışlı, yazılı, kabartma resimli bir sürü taş çıktı. Hüyüğü kazdıkça nakışlı, yazılı taşlar, türlü türlü insan, hayvan yontuları çıkıyordu. Ev yerleri, temelleri çıkıyordu. Süleyman Bey bütün yazılı mermer taşları, yontuları biltekmil kireç ocağına gönderdi. Yazılı taş, suret, put günahtır. Bir Müslüman konağının temelinde, duvarında bulunamaz. Ama taş bulmak da meseleydi. Şu Çukurun düzlüğünde yumruk büyüklüğünde bir taş parçası yokken, nasıl yapacaksın bu koskocaman konağı? Nasıl yükselteceksin duvarları? Hüyükten çıkan mermerleri de kireç yapınca...

Demek daha önce de bu hüyükte, bu Çukurovada, bu sinekte, bu cehennemde, bu fırında insanlar otururlarmış, taşlar yazar, suretler çizer, putlar yaparlarmış. Demek bizden önce de, ne deliler, ne sapkınlar varmış, bu cehennemi yurt tutan...

Beyazıtoğlu:

"Konağı yaptır da, istersen içinde oturma," demişti. "Şimdi Beylik konakla olur. Bir konak senin itibarını Osmanlı yanında yüceye çıkarır. Konağın ne kadar büyük, ne kadar göz alıcıysa Osmanlı yanında itibarın o kadar büyük olur. Çadırın Padişah çadırı gibi de olsa, içini som atlastan da döşesen, direklerini de som altından diksen, yirmi dört ayar, saçaklarını inci mercanla donatsan çadırın Osmanlı yanında gene de bir değeri olamaz. Çadır öleli çok oldu. Süleyman Bey, çooook. Konakta oturan beye konak beyi, çadırda oturan beye de çadır beyi gözüyle bakarlar. Beylik çadırın bir çingene çadırı kadar kıymeti kalmadı. Süleyman Bey, aaah, Süleyman Bey, geçti o günler. Çadırın görkemli günleri yandı gitti, bir top duman oldu bilinmeze ağdı gitti. Taşlar alıp da kara bağrımızı dövelim, Süleyman Bey!"

Zeytinli Ermeni ustası Sivasta, Sivas Beyinin konağında çalışmıştı gençliğinde, çırak olaraktan. Bu konağa hayran kalmıştı. O gün bugündür, yüreğinde dertti. Böyle bir konağı, şu darı dünyadan gitmeden önce kalın toprağın sırtına ben de dikece-

ğim. Hem de daha büyük, görkemli hem de daha hünerli, diyordu.

İşte fırsat bu fırsattı. Şimdiye kadar eline geçmeyen fırsat bundan sonra da geçmezdi. Ha gayret, dedi kendi kendine, ha gayret Onnik Usta, namın kıyamete kadar kalacak, Onnik Usta adı dillerden düşmeyecek. Konağın yeri de çok güzel. Bir hüyükte, hem de düzlüğün ortasında. Nerden, ne yönden baksan gün gibi parlayacak.

Çukurova hep kara toprak. Bir yumruk büyüklüğünde taş bile yok. Temelden çıkan taşlar da, yazılı taşlar da... Onnik Usta yapıtaşı bulmalıydı. Hem de çok... Anavarza kalesi çarptı gözüne. Surları, yapıları, su kemerleri... Onnik Usta birkaç hafta merakla Anavarza kalesinde dolaştı. Bu kayalıklardan taş indirmek, indirip hüyüğe taşımak zordu. Zordu, hem de mümkünsüzdü. Süleyman Bey:

"Sen meraklanma Onnik Usta, istediğin Anavarza kalesinin taşı olsun. Sen şuraya bir konak konduracaksın ki Osmanlının, İran Şahının da parmakları ağızlarında kalsın. Senin istediğin taş olsun."

Ve aşireti erkek kadın, çoluk çocuk, yaşlı sakat ta Anavarzadan hüyüğe kadar dizdi. Birer ikişer, üçer dörder adım aralıklarla... Sarıoğlu aşireti yetmedi. Sumbaslıdan insan aldı, Ceritliden, Lek Kürdünden, Tatarlıdan adam aldı. Anavarza örenlerinden sökülen taşlar elden ele, elden ele gelip ta hüyüğün dibine yığıldılar. Dört köşe, yuvarlak, kefenk, çinke, mermer taşlar. Kilometrelerce dizilmiş insanlar taşları elden ele geçirerek ta hüyüğe götürüp yığıyorlardı. Anavarzadan hüyüğe kadar kımıldayan, eğilen doğrulan, inceden dalgalanan bir insan çizgisi, kapkara... Kara bir duvar gibi. Ve ellerden ellere kayan taşlar... Ağır, pürtüklü, cilalanmış, sarı, koyu mavi, ak, yeşile çalan, cam damarlı taşlar. Ta Anavarzadan hüyüğe kadar insanların ellerinden durmadan taşlar aktı, aktı, hüyüğün dibine yığıldı. Ellerin içi soyuldu. Taşlar avuçları, parmakları, tırnakları yedi. Eller kızıl et kaldı, korkmuş. Ellerden aylarca Anavarza kayalığından Çukurova düzüne sular gibi taşlar aktı. Günlerce ayakta durmaya dayanamayıp düşüp ölenler oldu. Kaçanlar, başını alıp gidenler oldu, bir daha dönmemecesine.

Onnik Usta şu Türkmen Beyi Süleymanın aklına, ferasetine şaşıyordu. Kimin aklına gelirdi bu, sen insanları Anavarza kayalıklarından ta hüyüğe kadar diz, elden ele, elden ele taşları Çukurovanın ortasına dağlar gibi yığ! Olacak iş mi? Bu gayret karşısında Onnik Ustanın coşkusu artıyor, içi içine sığmıyordu.

Sarılar aşiretinin kadınları, erkekleri, çocukları geceleri gündüze katarak çalışmalarını aşkla şevkle sürdürdüler. Konak üstüne, ellerden ellere akan taşlar üstüne, daha temele başlanmadan destanlar söylenmeye başladı. Sazını çeken aşık Sarıoğlunun Beylik çadırına geldi. Uzun destanlar söylediler Sarıoğlu soyu üstüne, yapılacak konak üstüne. Sarıoğlu Süleyman Bey de onları ağırladı, dinledi, hoş tuttu, armağanladı. Süleyman Beyin öyle bir konağı olacaktı ki, Osmanlı sarayı gibi. Çukurovanın düzünde ta ötelerden, Akdeniz kıyılarından bile gözükecek, Peri Padişahının sarayı örneği parıl parıl edecekti.

Bu taşlar, yontulmuş kadim mermerler, çinkeler, kefenkler üç konaklık yoldan dizilmiş insanlarca elden ele geçirilerek, kan, ölüm, sabır, alın teri, kum, yanmış kireç, kırmızı demir, insan elleri, insan ellerinin hüneri, görenekler, nakışlar, kilimler... Ta Horasandan koparılmış, buralara atılmış, yıldırılmış, aşağılanmış, başını topraktan toprağa, ülkeden ülkeye vurmuş, tuz buz olmuş bir obanın, aşiretin, yenilginin bir konakta zaferi, övüncesi... Son bir yekiniş gibi, öç alma, diriliş gibi. Son bir.

İnsanların sırtları taş, kum, kireç, tahta taşımaktan nasır bağladı. Yakınmadılar, karşılığında bir şey istemediler, üstelik de neleri var, neleri yoksa Beylerinin önüne serdiler. Sabırsızlıkla, yürekleri kalaklayarak konağın yapılmasını beklediler. Bey, konağı yaptırmaktan vazgeçtim, param, mümkünüm kalmadı diyecek olsaydı eğer, canlarını bile satar konağı bitirirlerdi. Son umuttu, yılgınlığa, perişanlığa... Ya da konağı yaptırmaktan vazgeçen Beylerini öldürürlerdi.

Sarıoğlu konağının humması, coşkusu bütün Anavarza ovasını, Çukurovadaki aşiretlerin çoğunu da sarmıştı. Peri Padişahının bir sabah birden ortaya çıkıverecek sırça sarayını bekliyordu herkes.

Konağa, elden ele taşınan taşlardan başka, her önüne gelen, en güçsüz Türkmen bile Sis öreninden, Bodrum, Hemite

kalesinden, Yılankaleden, Misisten kim eline nereden yapılı bir taş geçirdiyse taşıdı. Öyle ki taşınan taşlardan böyle iki konak daha yapılabilirdi. O taşlar hüyüğün günbatı dibinde yığılmış, daha öyle durup durur.

Süleyman Bey konağı boyayacak ustayı da ta Sivastan getirtti. Duvarcının işlediği taşlar, marangozun doğradığı kapılar, pencereler, saçaklar gerçekten görülmeye değerdi. Bu konağa tekmil Anavarza yöresi emeğini, gönlünü, Anadolunun en namlı ustaları hünerlerini koymuşlardı.

Konak bittiğinde tam bir hafta toy düğün edildi. Ulu şölenler diriltildi. Bu düğüne sürgündeki, Çukurovadaki bütün Beyler, Maraşın, Antebin Beyleri çağrıldı. Halepteki, Adanadaki Osmanlı Paşaları da çağrıldı. Görülmedik bir toy düğün oldu. Bu tören "Konak Şöleni" diye daha Çukurovada anılır, söylenir. Sarılar aşireti, konağa emeği geçmiş öteki aşiretler konaklarıyla övündüler. Sarıoğlu konağı Çukurovanın ortasında bir inci gibi balkıyordu. Hele gün doğarken, hele gün batarken konağın pencerelerine vuran gün ışığından aydınlıklar dolduruyordu ovayı.

Süleyman Bey bu konağı yaptırdı ama, oturmak için yaptırmamıştı ki... Konağı döşedi dayadı ama, bir kerecik olsun içine girip de içinde ne bir kere uyudu, ne de oturdu. Osmanlıdan adam geldikçe konağın kapıları açılıyor, onlar gittikten sonra da bir iyice kilitleniyordu. Sarıoğlu Süleyman büyük Beylik çadırını konağın geniş avlusuna kurdurmuş gene onun içinde oturuyordu. Nedense bu konağa bir türlü ısınamamıştı. Konağını çok seviyor, onunla övünüyordu ama, o kadar. Konak oturmak için değil, ağır misafirler içindi.

Bu çadır da konak kadar, konaktan daha da ünlüydü. Yedi direkliydi. Her bir direği bir türlü işlenmişti. Her bir direğine bir başka türlü değerli taşlar çakılmıştı. İçi kaplan postlarıyla döşeliydi. Çadırın içini öyle güzel kilimler süslüyordu ki, bu kilimleri aşiret Horasandan gelirken birlikte getirmiş diyorlardı. Öylesine eski ve güzel. Horasanlı kilim ustaları öylesine renk, nakış vurmuşlar ki bu kilimlere Horasan toprağının tekmil renkleri, kökleri, yaprakları, çiçekleri, kokuları bütün ışıltılarıyla birlikte gelmişti.

Süleyman Bey bu kilimlere bakıyor bakıyor da:

"Şu dünyada renk, ışık komamışlar da bu kilimlere vurmuşlar," diyordu. "Şu kilimlere bakıp da anlayalım. Horasan toprağı ne ulu bir topraktır. Bir ne erenler, bir ne ışıklar toprağıdır. Ne kutsal bir topraktır. Bakıp da anlayalım."

Süleyman Bey ölünceye kadar konakta kimse oturmadı. Konak kız oğlan kız ve kapalı kaldı. Konakta kimse oturmadığı sürece de tekmil Anavarza yöresi aşiretleri bu konağı kendilerinin saydılar. Ve konak onların gözünde büyülü bir Peri Padişahı sarayı gibi her sabah, her akşam balkıdı durdu.

Savrun suyunun öte geçesini, Küp tepeyi yurt tutmuş Akyollular da kendi tepelerine Sarıoğlu konağı gibi öyle güzel, öyle ince, öyle parlayan bir konak oturtamadılar Çukurun düzüne. Akyolluların konakları da büyüklüğüne büyüktü ama, belki de Sarıoğlu konağından daha da büyüktü ama, olmuyordu. Ötekisi gibi tutmamıştı. Öyle göz kamaştırıcı değildi. Bir de konak biter bitmez Akyollu Beyleri konağa girip oturuvermişlerdi. İşte aşiretler bunu yutamamışlar.

"Görmemişin bir çocuğu olmuş da onu tutup bacaklarından ikiye ayırmış," demişlerdi.

Sarıoğlularla Akyollu Beyleri can düşmanıydılar. Aralarında kan gütme vardı. Kim kimi nerede görürse vuruveriyordu. Bu kan gütme ne zaman, nerede, niçin başlamış kimse bir şey bilmiyordu. Böyle görmüşler, böyle sürüp gidiyordu.

Belki bir talan, belki bir kadın meselesiydi. Belki de kan gütmelerini ta Horasandan buraya getirmişlerdi. Belki de kışlak, yaylak meselesiydi. Kozanoğlu ayaklanması bütün düşmanları dost kılmış, bin yıllık kan gütmeleri barıştırmıştı da Sarıoğluyla Akyollu Beyleri bana mısın dememişlerdi.

Diyorlardı ki kıyamet bile kopsa bunlar barışmazlar. Soyları tükenene kadar kan gütmeleri de sürer gider.

Ne onlar Savrunun bu yanına geçebilirler, ne bunlar öte geçeye varabilirlerdi. Savrun devlet sınırı gibi sınırlarıydı.

Birinci Dünya Savaşı sıraları Rumelinden göçmenler gelmişti Çukurovaya. On kadar köyü şeneltecek göçmen de Ceyhan nehrinin bu yanına Anavarza yöresine düşmüştü. Ve bu sırada bu göçmenleri yerleştirmek için bir komisyon kuruldu.

Komisyon Başkanı da Derviş Beyin kardeşi Cevdet oldu. Ve bu İskan Komisyonu bütün göçmenleri Savrunun doğusuna, yani Akyollu Beylerinin bulunduğu yakaya yerleştirdi. Göçmenler o yanda on kadar köy kurdular. Savrunun batısınaysa bir göçmen ayağı bile basmadı. Halbuki Savrunun doğusunda ne kadar boş toprak varsa, batısında da o kadar boş toprak vardı. Bu haksızlık Akyollu Beylerini deliye çevirdi.

Derviş Beyin dedesi Süleyman Bey, konağı yaptırdıktan sonra Akyollu Beylerinden üç kişiyi de öldürmüştü. Bu anlı şanlı konak da Akyollulardan üç kurban isterdi hani.

Akyollular Süleyman Beye bir şey yapamıyorlardı. Yıllar yılı bir an bile onun ardından ayrılmamışlar, hiçbirinin de eli onu vurmak için tetiğe varmamıştı.

"Süleyman Beyde de bir büyü var," diyorlardı. "Onda öyle bir büyü var ki, onu görünce elini atıp tabancayı bile çekemiyorsun, değil onu vurmak. Bir hoş gözleri var. Onun gözlerine bakan bir hoş olup kendinden geçiyor."

Ayıplarını, korkaklıklarını örtmek için Akyollu Beyleri onun üstüne türlü efsaneler çıkardılar. Ve bu efsaneleri adamlarıyla Çukurovanın her bir yanına yaydılar.

Aşıklar türküler yaktı Süleyman Bey efsaneleri üstüne.

Bir gün Akyollulardan beş kişi Torosta, yalçın kayalıklı bir gedikte Süleyman Beyle karşı karşıya geliyorlar. Beşi birden tabancalarını çekip ona ateş ediyorlar. Bir de ne görsünler, Süleyman Bey gülerekten avucunda beş tane kurşun onlara geri uzatıyor. Efsanelerden birisi bu.

Bir seferinde de yakalıyorlar Süleyman Beyi, bir ateş yakıyorlar ki, kocaman. Süleyman Beyi bir ağaca bağlayıp bu büyük ateşin içine atıyorlar, orada onu bırakıp gidiyorlar. Birkaç gün sonra bir de bakıyorlar ki Süleyman Bey gene aynı gedikte gene karşılarında... Süleyman Beyi görür görmez arkalarını dönüp alıp yatırıyorlar.

Ve Süleyman Bey doksanına kadar yaşadı. Beli büküktü, gözlerinin feri kaçmıştı ama, gene de atından inmiyordu.

Bir gün hastalandı, ama yatağa girmedi.

"Yatakta osura osura avratlar ölür," diyordu. "Yatakta ölmek erkekliğe yaraşmaz."

Cerrah getirmek istediler, istemedi.

"Benim cerrahım Allahtır," dedi.

Birkaç gün sonra ayağa kalkamadı. Belini duvara dayayıp akşamlara kadar öyle oturdu.

Sonra boynunu dik tutamadı. Sonra kaşığı tutamadı. Çorbayı başkaları içirdi ona. Çenesini açamadı sonra da...

Tam bu sıralar oğlunu çağırdı:

"En güzel giyitlerimi getir de bana giydir. Al atımı da sırmalı, kılaptan işlemeli takımımla donat," dedi.

Dediklerini hemen yaptılar. Süleyman Bey bir şey istesin de yapmasınlar! Ölü de olsa dünyayı insanın başına zindan eder.

Ayağa kalkmak istedi. Çabaladı çabaladı kalkamadı.

Sert sert:

"Ne bakıyorsun orada öyle durmuş da... Gel de elimden tutsana," dedi oğluna.

Oğul onu elinden tutup kaldırdı.

"Atıma götür."

Atın yanına vardılar.

"Atı binektaşına çek."

Kimsenin yardımı olmadan binektaşına çıktı ve kimsenin yardımı olmadan atına bindi. Atın üstünde bir süre durup dört bir yana baktı. Sonra bakışları geldi oğlunun üstünde durdu. Atını üzengiledi. At kara bir bulut gibi avludan ovaya süzüldü çıktı. Süleyman Bey atın yönünü mor, ıslak dağlara çevirdi.

Yumulmuş at, dağlara aktı gitti.

Günlerce, aylarca oğulları, adamları yüzlerce insanla birlikte dağlarda onun ölüsünü, dirisini, atını aradılar, ondan en küçük bir iz bile bulamadılar.

Ve oğulları Süleyman Beyin töresini sürdürdüler. Sürdürdüler ama, ilk işleri konağın avlusundaki çadırı yıkıp konağa geçmek oldu.

Süleyman Beyin oğullarına vasiyeti vardı. Her sözünün başı buydu:

"Amanın oğullarım, amanı biliniz mi Osmanlıyla iyi geçinin, aşirete zulmetmeyin. Aşiret toprağımız, Osmanlı kolumuzdur."

Birinci Dünya Savaşına kadar, bura toprakları hiçti. Ne ekilir, ne biçilirdi o kadar. Değeri otlak değeriydi. Birinci Dünya Savaşından az önceleri hayat azıcık değişti, kıpırdadı. Anavarza dolayları ekilmeye başlandı.

Derviş Beyin babası ulu Anavarza ovasına şöyle bir baktı, sonra oğullarına:

"Varın şu tek duta, gölek çukura takım koyun," dedi. Ceyhan ırmağı yönünü gösterdi. Kuzeye döndü: "Bu yandan da hüyükten berisi bizim olsun," dedi. "Yeter mi? Gidin Hükümete, bu tarlaları üstümüze yazsınlar. Sonra bize gerekecek bu topraklar. Öyle duruyor. Bu kadar toprak bize yeter mi?"

Oğullar:

"Yeter," dediler.

Akyollu Beyleri de öyle yaptılar. Onların da kışlakları çiftlikleri oldu. Yaylaklarını da böylece üstlerine yazdırdılar.

Derviş Bey yetişip gelirken Akyollu Beyleri babasını öldürttüler. Bir sabah babası atına binmiş ceren avına çıkmıştı. Kova kova ceren yakalayacaktı. Yani atı cereni yakalıyor mu ya da yakalayamıyor mu bir deneyecekti. Babasını gözlerinin önünde vurdular. Gün ışıyordu. Kanlı ölüsü her şafak vakti kanar durur.

Babası daha sekiz yaşındayken Derviş Beyin beline bu sapı fildişi nagant tabancayı takmıştı. On yaşına varmadan Derviş en usta nişancı kadar nişancı olmuş, dallardaki serçeleri indirmeye başlamıştı. Nişan öğretmenleri Torosun en namlı eşkıyaları, Dersimin meteliği vurur kangal bıyıklı Kürtleriydi.

On beşine geldiğinde nişancılıktaki ünü biltekmil Çukurovayı tutmuştu.

Kurşun sesleri, barut kokuları, kara kangal bıyıklı, gözleri damar damar kanlı, sert bakışlı, kaya gibi suratlı eşkıyalar, atış öğretmenleri arasında bir çocuk dünyası değil, ağı gibi, her an onu ağılayan, kanına damla damla karışan, iliklerine işleyen bir korku yaşamıştı. Ona ölümden korkmamayı, ölüm karşısında yiğitçe durmayı öğretiyorlardı ama, korku hepsinden üstün geliyor, günler yıllar geçtikçe önündeki karanlık duvarı yoğunlaşıyordu.

Her an, her saniye öldürmek için ona ateş edeceklerdi. Korkudan her an tetikte, çelik bir yay gibi gerilmiş, titreşimde... Her köşede, her kuytuda, her yolda, her çalının, her kapının, her duvarın, karartının ardında ölüm pusu kurmuştu. Bunun için de ölüm daha tabancasına davranmadan... Göz açıp kapayıncaya kadar o tabancasını çekip karşısındakini, önündeki gölgeleri, canlıları cansızları devirmeliydi.

Yetişip geliyordu, kaç yaşındaydı şimdi hiç ansımıyor. Belki on, on beş... Aklında kalmamış. Kırmızı, tozlu, tozun altındaki mermer kızıltısı pırıldıyor, yalnız bu duvarı, bir de sünen yalımları anımsıyor. Babası önde, at koşturuyor... Yel gibi akan bir at. Kendisi de yüz adım kadar babasının ardında, o da at koşturuyor. Birden kurşunlar vızıldadı. Babasının uzun uzun bağıran yırtıcı sesini duydu. Atı şaha kalktı, üç dört kere. Uzak, ön ayakları göğe uzandı indi. Babası küt diye yere düştü.

Çalının ardından, hendeğin içine yatmış ateş edenleri gördü. Büyük gözlü, uzun, kara, sarkık bıyıklı adamlardı. Orada öyle, atının üstünde dondu kaldı. Kıpırdayamadı bile. Eli tabancasına gitmedi. Kaçamadı, konuşamadı, bağıramadı. Adamlara, ellerine, gerilmiş yüzlerine, titreyen ellerine, kulaklarına, gözlerine açılmış karanlık gözlerine baktı kaldı. Babası toprakta kıvranıyordu. Elleriyle toprağı yırtıyor, dişlerini bir çalıya takmış, çekiştiriyor, boğazından hırıltılar çıkarıyordu. Adamlar kıvranmasını, büyümüş gözlerle şaşkın şaşkın seyreyliyorlardı. Babası bir ara ayağa fırladı, adamların üstüne koştu, o koşarken üç tüfekten üç kurşun yeniden babasını yere serdi. Babası upuzun serildi kaldı. Adamlar hendekten doğruldular, ayağa kalkıp üstlerini silktiler, hiçbir şey olmamış gibi pamuk tarlasının içinden Ceyhan ırmağına aşağı yürüdüler. Derviş Bey orada öylece atının üstünde kıpırtısız, donmuş ne kadar kaldı, bilmiyor.

Kanı yumuşak toprağa göllendi. Ağzı yukarı, elleri ayakları açılmış, toprağa boylu boyunca serili. Sonra toprak köpürmüş kanı ağır ağır yuttu. Bir süre babasının başında dört döndüğünü ansıyor. Ne yapacağını şaşırmış orada dönüp duruyordu. Bir süre adamların ardınca ırmağa aşağı yürüdü. Adamlar durmadan gürültüyle konuşuyorlardı. Sonra nedense olduğu

yerde durdu, adamlar gözden ırayıncaya kadar arkalarından baktı. Adamlar yitip gidince babasının ölüsü başına döndü, bir süre ölünün başucunda oturdu kaldı. Birden yerinden fırlayıp çiftliğe doğru bağırarak alıp yatırdığını yıllar sonra hayal meyal ansıyabildi. Eve geldiğinde dili tutulmuştu. İşte kırmızı, saçak saçak, toz içinde kalmış yüce duvarı burada gördü. Adamlar babasını ulu, kırmızı kayanın dibine dayamışlar ver ediyorlardı kurşunu. Babası kurşunu yiyor yiyor, kırmızı damarlı mor kayalığa elleriyle tüm bedeniyle yapışıyor, yapışıp düşmüyordu. Kalın kırmızı damarlı kayalık kıpkırmızı oldu. Babası da kıpkırmızı oldu, duvara karıştı. Kırmızı bir toz altında kaldı. Bir hafta on gün kadar dili hiç açılmadı. Bir sabah hiçbir şey olmamış gibi dili açıldı, üç gün konuştu, sonra epeyce bir süre, belki bir yıl dili hiç açılmadı.

Şimdi gözlerini kapasa, her gece yatağa girdiğinde babasının kırmızı damarlı kayalar önündeki çırpınan ölüsü gözlerinin önüne olduğu gibi gelir. Açmış pamuklar, kana bulanmış, kıpkırmızı olmuşlar. Tarladaki mermer, nakışlı ak bir taşın da yarısı kana bulanmış. Babası taşı kucaklamış kaldırmak istiyor. Taşı kemiriyor, taşın yöresini fır dönüyor. Kıpkırmızı, yabanıl, yüce, keskin, çakmaktaşı kayalıklar, göğe ağmış, babası kayalığın dibinde kıpkırmızı, küçücük, yapışmış... Avuçlarından ufalanan kaya parçaları, otlar, kökler... Kana bulaşmış. Ulu bir toz dalgası, kırmızı esiyor.

Babası öldükten sonra bütün işler ağabey Cevdet Beyin üstüne kaldı. Cevdet Bey tez günde Akyollulardan birisini öldürmek zorundaydı.

Derviş, Cevdet Beyin dehşet, inanılmaz, karmakarışık, hem öldürmek isteyen, hem de ölmekten, öldürülmekten çılgıncasına korkan halini onunla birlikte, tüm yoğunluğuyla yaşadı. Zaten onlar, oldum olası, sevinçleri, acıları, korkuları, ölümleri tek başlarına yaşamıyorlardı. Her şeyde, her olayda bütün Sarıoğlu obası onlarla birlikti.

Cevdet Bey büyük çabalardan, ikirciklerden, korkulardan sonra bir gün Akyollunun ağabeysini öldürttü. Ve ölüyü atının boynuna sağlam bir kementle bağlayıp salıverdiler. At, ölüyü ardından da sürüyerek tarlalardan, bataklıklardan, çalı-

lıklardan, taşlıklardan Akyollu konağına götürdü. Azgın at boynuna bağlı ölüyü sürüklerken huylandıkça oradan oraya çarpmıştı.

Derviş Bey Rüştiyeyi kasabada bitirdikten sonra Adana Sultanisine yazıldı. Sekiz yaşından beri taşıdığı tabancayı Rüştiye boyunca da belinden eksik etmedi. Bütün öğretmenler, öğrenciler onun tabancasını biliyorlar, ama bilmiyor gibi davranıyorlardı. Sultanide de tabanca yerindeydi. Sultani öğretmenleri de öğrencileri de Dervişin macerasını öğrenmişlerdi. Hiç kimse macerasını, tabancasını ona soramadı. Onunla hiç kimse en küçük bir şaka bile yapamıyordu. Dervişin tavırları buna hiçbir zaman izin vermiyordu. Gururlu, kendine güvenen, taş gibi bir insan duygusu uyandırıyordu her görende. Onu her tanıyanda da başka bir duygu uyandırıyordu. Onu her tanıyan, onun macerasını her öğrenen ona bir ölü gözüyle bakıyor, böyle bir insana nasıl davranılması gerekse öyle davranıyordu. Ona acıyorlar, ondan korkuyorlardı. Ona büyülü, kutsal, yasak bir şeye, bir ermişe yaklaşır gibi saygıyla yaklaşıyorlardı.

Derviş bütün okul süresince bu korkunç duyguların, durmadan durmadan bu korkunç duyguları söyleyen gözlerin ağırlığı, bunalımı altında yaşadı. Şimdi de ev halkı aynı duyguyla ona bakıyor, ona yaklaşıyordu. Hele son günlerde... Hiçbir zaman ağırlığından kurtulamadığı bu duygu onu kudurtmuştu. Sultaniden sonra İstanbul Darülfünununun Hukuk kısmına yazıldı. Burada bir iki yıl kimse onun ne tabancasının, ne de macerasının farkına vardı. Derviş Bey tabancasını ve macerasını öylesine bir sakladı ki... Fakat bir kötü talih onu ele verdi, ondan sonra da hayatı gene cehenneme döndü.

Bir gün Beyazıtta çınarların altındaki kahvede oturup sohbet ediyorlardı. Yanlarındaki masada da arkadaşlarından ikisiyle tanımadığı bir genç oturuyordu. İnce, soluk yüzlü, büyük kara kömür gözlü bir genç. Az sonra yakın masalar birleşti.

Derviş Beyin arkadaşlarından birisi, ince, soluk yüzlü delikanlıyı göstererek:

"Tanışmıyor musunuz?" diye sordu. Sonra da ekledi. "Hayret, nasıl olup da tanışmıyorsunuz? Aynı kasabadansınız?"

Derviş elini uzattı.

"Akyollu Beylerinden Mustafa."

Derviş elini köz içine sokmuş gibi, yıldırım gibi çekti. Mustafa da ona doğru uzanmış elini aynı biçimde çekmişti.

Derviş masadan şimşek gibi kalktı, arkasını döndü, o anda da ortadan kayboldu. Mustafa da Dervişin hareketini o anda tıpkısı tıpkısına tekrar etmişti.

Bu tuhaf hareketin sebebini merak eden arkadaşları kısa bir sürede her şeyi öğrendiler. Bundan sonradır ki, iki yıl cennet hayatı yaşadığı İstanbul, artık Dervişe cehennem oldu. Ve herkes, arkadaşları, seviştiği kızlar, hocaları gene bir ölüye bakar gibi saygıyla, ürkerek, çekinerek, korkarak baktılar. O artık herkesin gözünde bir tuhaf bir yaratıktı.

Hukuk dersleri onu sarmıyordu. Derslere şöyle böyle çalışıyor, ancak sınıfını geçiyordu. Vazgeçilmez iki tutkusu olmuştu İstanbulda, kadınlar ve yabancı dil. Her gün değilse bile, her ay bir Rum, Türk, Levanten, Yahudi kızına delicesine aşık oluyor, sonra da birden o kadından bıkıp, aynı çabuklukla onu unutuyordu. İnanılmayacak kadar çok, çabuk para harcıyor, bu yüzden de çoğu zaman meteliksiz dolaşıyordu. Çukurovadan İstanbula oluk oluk para akıyor, onun harcadığı paralar İstanbulda da, Çukurovada da dillerde dolaşıyordu. Çok cömert bir insandı Derviş. Hayatını ve parasını, nesi var, nesi yoksa, tekmil duygularını su gibi cömertçesine harcıyordu.

Yakışıklı, her şeyini karşısındakine veren, her an yalım yalım yanan, hemen hemen hiç almayan bir gençti. Tanıdığı kadınlar onun için, bu yüzden deli divane oluyorlardı.

Bir de Derviş durmadan dil öğreniyordu. Altı ay içinde Fransızcayı söktü. Haftanın her günü özel olaraktan Fransızca ders alıyordu. Fransızcayla birlikte İngilizceyi de öğreniyordu. Hukuku bitirmeden Fransızcayı, İngilizceyi ve Rumcayı, Arapçayı öğrendi. Hele Fransızcası erişilmez bir Fransızcaydı. İstanbulun kibarları arasına girmişti. Ve kibarlar arasında onun kadar iyi Fransızca bilen az kişi vardı. Macerasından ve yakışıklılığından dolayı İstanbul kibarları ona hayrandı. Bu hayranlık ona çok olağan geliyordu. Hayran olunmaya, insanlara etki yapmaya alışmış bir soydandı.

Hukuku bitirmedi. Son sınıfta üst üste Hukukta, isteyerek, iki yıl kaldı.

Sonra Çanakkalede savaştı ve yaralandı. Sonra da Kurtuluş Savaşında Toroslarda çete kurdu ve Fransızlara karşı dövüştü. Binbaşı rütbesiyle ve göğsünde parlayan İstiklal Madalyasıyla terhis edildi, çiftliğe geldi yerleşti. Anasının ve ninesinin buldukları bir kızla evlendi. Kız güneyden, Amik ovasındandı ve büyük bir Türkmen Beyinin kızıydı. Derviş kızın yüzünü ancak evlendiği gün gördü.

Sarıoğlu çiftliğinde düğün on beş gün sürdü. Bu yönlerde Dervişin düğününe gelmeyen hiçbir Bey, Ağa, amir, memur kalmadı.

Ve Derviş Bey İstanbulu, oradaki hayatını bir daha hiç mi hiç ansımadı. İstanbul deyince gözlerinin önüne kalın bir sis içindeki minareleri, kubbeleriyle hayal meyal bir şehir geliyordu. Derviş Bey İstanbul alışkanlığından yalnız iki şeyi bırakmadı, okumayı ve yabancı dillerdeki bilgisini derinleştirmeyi. Çiftlikte boyuna felsefe okuyordu. Okuyor, ölümü, hayatı, insanları, dünyayı, evreni düşünüyordu. Tam beş yıl, nereden gelip nereye gidiyoruz, dedi ve Allahın yokluğunu uzun bir cebelleşmeden sonra kabul etti. Allah yok, insanlar vardı. Bir de Akyollu Beyleri vardı. Hiçbir şey yok, hiçbir şey yoktu şu evrende, ölüm vardı.

Bir süre ölüler dünyasında dolaştı. Onun için her baktığı şey ölüydü. İnsanlar, hayvanlar, otlar, ağaçlar, böcekler, her şey, her şey ölüydü. Her şeye, her güzel şeye, her çirkin şeye, her canlıya acıyarak bakıyordu. Tek başına büyük, sonsuz bir mezarlıkta dolaşıyordu hep. Hiçbir şeyi kıskanmıyor, hiçbir şeye kızmıyor, sevinmiyor, gülmüyordu. Çünkü her şey ölüydü.

Uzun yıllar sonra karşısına ak sakallı, uzun bıyıklı, güzel gözlü bir piri fani, bir Alevi Dedesi çıktı. Ona söyledi ki, her şey ne kadar ölümse o kadar yaşamdır. Bu tek yönlü olamaz.

Ve Dede kızdı, onu aşağıladı:

"Sen kötü bakıyorsun dünyaya," dedi. "Hayır, sana kötü bakıyorsun demeyim. Kötü bakıyorsun demek yanlış. Tek yönlü bakıyorsun. Baksana, ölümden daha güçlü olan yaşamadır. Yaşam yoksa, hiçbir şey olmayacak. Yaşam olduğu için

ölüm de vardır. Her şeyin, tekmil evrenin başı yaşamdır. Sürüp giden ölüm değil, yaşamdır. Ters bakıyorsun Bey, tam tersinden bakıyorsun dünyaya. Ben aldanıyorsam da, böyle aldanma öteki türlü aldanmadan iyidir. Çünkü ölümü de var eden hayattır."

Derviş Bey ömründe bir tek adama, yalnız bu Alevi Dedesine inandı. Onu sevdi. İşte yaşam bu Dedeydi. Yaşamın, tekmil ölümler üstündeki ışığıydı. Bu inançsız, ölümden başka hiçbir şeyin varlığına inanmaz adam, Derviş Bey, yaşamın bir ipilti kadar ışığı olarak yalnız be yalnız bu Alevi Dedesine inandı.

10

Gün ışıyordu ki, kararan büklüğe ulaştılar. İkisinde de ayakta duracak hal kalmamıştı. Sabaha kadar ayaklarına tutkal gibi yapışan batağın, çamurun içinde koşmuşlardı.

Sarıoğlu çiftliğindeki gürültü uzaklaşıp azalacağına, gittikçe büyüyor, yakınlaşıyordu. Anavarza kayalıkları Sarıoğlu çiftliğindeki gürültüyü alıyor, birkaç misli çoğaltıp Akçasaz bataklığına geri gönderiyordu.

"Batıyorum, Yel Veli, yetiş!"

Yel Veli sağına döndü, baktı. Kara Hüseyin bükün altındaki suyun içinde. Göğsüne kadar suya batmış çırpınıyor. Çırpındıkça da gömülüyor.

Yel Veli bir zıncarın üstüne atladı, bir eliyle sağlam bir dala yapıştı, öteki elini de Kara Hüseyine uzattı:

"Yapış elime Allahın belası herif... Yapış..." dedi.

Kara Hüseyin onun eline yapıştı:

"Çekiyorlar Veli, ayaklarımdan tutmuş çekiyorlar."

"İyi sarıl elime, iyi sarıl, mendebur adam."

Çekti çıkardı.

Kara Hüseyin yarı beline kadar tutkal gibi bir çamura bulanmıştı. Çiftlikten gelen Anavarza kayalıklarının yankılandırdığı gürültü kulaklarını sağır edercesine patlayıp duruyordu.

"Yeri göğü adam almış! Şu gelen gürültüye bak. Top gibi... Kıyamet kopuyor orada. Yel Veli, sen olmasan deriyi tuzladık gittiydi. Battıkça batıyordum. Azıcık daha yetişmeseydin, ara ki bulasın Kara Hüseyini! Öyle değil mi? Sana bir şey deyim mi

Yel Veli, bu bataklık hep böyleyse buradan bizim ölümüz bile çıkamaz. Buradan çıkalım da, dışardan kaçalım. Ne dersin?"

"Ulan Kara Hüseyin sende hiç akıl kalmamış! Kurtarırsa bizi bu batak kurtarır. Akçasazdan yürüye yürüye Akyolluya varırsak varırız, başka yerden ölümüz varır. Şimdi yazı yaban, dağ taş adama kesmiştir. Delik delik bizi arıyorlardır. Şimdi Sarılar aşireti yediden yetmişe yola düşmüştür. Şimdi çık ovaya, çık Anavarza yamaçlarına bak iğne atsan adamdan yere düşmez. Seni değil, üstelik de beni arıyorlar. Sıra bende..."

"Öyleyse şu büklüğün içine girelim."

"Sen saçmalıyorsun Hüseyin! Ne oldu sana? Başına mı vurdu kan? Kan mı tuttu seni?"

"Sus Veli!" diye bağırdı olanca sesiyle Hüseyin.

Yel Veli onun öfkesinden korktu, bir süre sustu. Sonra usuldan:

"Ulan akılsız, onlar bizim buraya, sazlığa kaçtığımızı bilmiyorlar mı? Sazlığı aramayacaklar mı sanıyorsun? Derviş şimdi arkamıza yüz canavarını salmıştır. Biz bugün geceye bizim çiftliği tutmalıyız. Tek kurtuluş yolu bu."

Kara Hüseyin hiç yerinden kıpırdamıyor, doğan günde kamaşan gözlerini kısmış kirpiştirip duruyordu.

"Gözlerim görmüyor Veli. Şu ışık gözlerimi kör etti. Gün azıcık daha ışısın da..."

Yel Veli Kara Hüseyinin tüfeğini elinden aldı. Elinden de tuttu, ardınca çekti. Gözleri bir kurdun gözleri gibi keskindi Velinin. Ne kamaşıyor, ne de bir şey oluyordu onun gözlerine.

Güneşin ışınları ağır, ustura gibiydi. Bataklık dizlerine kadardı. Ve altı sertti. Batmıyorlardı.

"Koyver elimi Yel Veli. Bataklık dediğin böyle olur işte. Bataklık böyle giderse onlar ardımızdan ulaşamazlar."

"Bataklık böyle gitmez."

"Duyuyor musun, sesler gittikçe yaklaşıyor."

"Yaklaşıyor. Onlar bu sazlığın içini evlerinin içi gibi bilirler. Bu sazlıkta kaç kamış, kaç bük var, kaç arı dolaşır burada, onlar bir bir bilirler."

"Yel Veli!"

"Söyle aslanım."

"Sen bu yalanlarınla birlikte şu bataklığın çamuruna bat da bir daha çıkma e mi? Kaç arı dolaşır burada, bilirler mi? Kaç sinek?"

"Alimallah bilirler!"

"Ver şu tüfeğimi de fazla gevezelik etme. Bilirlerse ne olurmuş, bizi yakalarlar değil mi? Şu tüfek elimdeyken onların bir ordusu gelsin üstüme."

Tüfeğini Velinin elinden çekti aldı ve onun önüne geçti.

"Ayağımızı çabuk tutmazsak, senin tüfeğe yakında iş düşer. Onlar da bataklığı tuttular. Girdiler bizim girdiğimiz yerden. Haydi."

Bir anda öne fırladı.

Veli yüz elli adım kadar önde, Kara Hüseyin arkada gün kızdırıncaya kadar çalılara, kamışlara, böğürtlenlere yene parçalana bataklığın ortalarına doğru yürüdüler. Bir yere geldiler ki önleri duvar gibi, kapkara bük. Bükü yarıp içinden gitmenin mümkünü yok. Büklüğü dolanıp ötesine geçmek de en azından bir gün sürer. Bir anda kendilerini büklüğün bir açıklığında buldular. Burası batak değil, kupkuru yarılmış topraktı. Burasının otları da kurumuş solmuştu.

Bu açıklıkta yüzlerine gözlerine mucuk dedikleri sinekler sıvanmaya başladı. Mucuklar ne yaparlarsa yapsınlar gözlerine doluşuveriyordu. Veli iki kocaman eliyle her dakikada bir yüzünden boynundan mucukları sıyırıp atıyor, mucuklar bana mısın demiyorlar, gene hiçbir şey olmamış gibi yüzüne sıvanıveriyorlardı.

Uzaktan bakan onları kapkara birer zenci sanırdı. Ellerine, saçlarına, sırtlarına silme mucuk sıvanmıştı.

Güneş kızdırdıkça mucuk çoğalıyor, hava ağır, yapış yapış bir buğu oluyor, ortalık delicesine, insanın ciğerini sökercesine bir bataklık kokusuyla kokuyordu. Buğudan havanın arkasında güneş bulanık, küllenmiş bir yığın köze benziyordu.

Kara Hüseyin başını sağa çevirince bütün bir kamış kökünü peteklerle doldurmuş sarıca arılar gördü. Yüzlerce peteğin üstünde binlerce sarıca arı. Üst üste kaynaşıyordu.

Böyle boğucu, yapış yapış havalarda arılar azarlar. Önlerine bir canlı gelmeyegörsün, hemen sıvanır, iflahını keserler.

"Hişt, Yel Veli, baksana şunlara! Uyandırmadan şuradan bir sıvışsak, tatlı canı kurtardık demektir."

"Vay ocağın bata vay! Ölümün ocağına düşmüşüz Kara Hüseyin. Vay ocağın bata vay! Yürü!"

Ayaklarının ucuna basa basa oradan uzaklaşmaya başladılar.

Bütün bir kamış köküne tepeden tırnağa sıvanmış arılar güneşin altında kıvıl kıvıl ediyorlar. Kamışların, peteklerin üstünde ağır ağır kıpırdanıyorlardı.

Arılar, bu kadar ağır sıcakta kendilerinden geçip, güneşe böylece serilirler, tek tük de olsa hiç uçmazlar. Ama bir de dışardan bir ses, bir kıpırtı duymasınlar, hep birden azarlar, karşılarına ne çıkarsa saldırırlar.

Şimdi arıların titreyen, uğunan kanatları yüzlerce binlerce renk ışıltısıyla ipiliyordu. Arılardan uzaklaştıklarını anlayınca, bük boyunca başladılar koşmaya. Soluk alamaz oluncaya kadar koştular. Kesilip durdular. Soluklarını toparlıyorlar, göğüsleri hırıltıyla inip inip kalkıyordu.

"Şimdi hangi yöne?"

"Gündoğusuna. Bu bükü geçmenin mümkünü yok, dolanacağız. Akşam olurken de, bu akşam karşıyı tutmamız gerek. Yoksa kurtulmanın bir mümkünü çaresi yok. Yürü!"

Veli ilk adımı atar atmaz, önü derinmiş, bataklığa gömüldü gitti. Hüseyin orada, öylece baktı kaldı. Biraz sonra Veli suyun yüzüne çıktı, yüzerek geldi, bir dala yapışıp kendini dışarı çekti.

Hüseyin:

"Kusura kalma kardaş elinden tutacak halim kalmadı. İyi ki ben düşmedim. Yoksa çıkamazdım."

Sazlığın öte kıyısındaki gürültülere kurşun sesleri de karıştı. Arada bir üst üste birkaç tüfek patlıyor, sonra yerini uğuldayıp gelen gürültülere bırakıyordu.

Yürüdüler. Hüseyin Velinin koluna girmişti. Artık yüzlerine sıvanmış mucuğu kovamıyorlardı. Güneş kızdırdıkça kızdırıyor, hava gittikçe ağırlaşıyor, bulaş bulaş bir şey oluyordu. Bu ıslak, yoğun havayı içine çekmek gittikçe mesele oluyor, burun delikleri yetmiyor, alabildiğine ağızlarını açıyorlardı.

"Boğuluyorum Veli. Ne oluyor? Bir şeyler oluyor, haberin var mı?"

"Ben de, ben de... Boğuluyorum. Ağır..."

Ortalıkta hiçbir canlı yoktu. Onları görünce, kamışların dibinden bataklığa dökülüveren su kaplumbağalarından başka. Bir de sinekler... Bin türlüsü, arı kadar büyüğü... Seslisi sessizi...

Berdiler, sazlar, bodur, kalın yapraklı ağaçlar. Bütün bataklık bitkilerinde bir ağzına kadar doymuşluk, şişmişlik vardır. Bir yaprağı, bir dalı, bir otu, çiçeği tutup koparsan günlerce oradan yeşil bir su fışkıracak gibi gelir.

Öğle oldu. Tere batmıştılar. Güneş de gittikçe kızdırmıştı. Güneş kızdırdıkça mucuklar, öteki sinekler de gittikçe azgınlaşıyorlardı.

"Yediler parçaladılar, yediler parçaladılar Yel Veli."

"Yediler parçaladılar, Hüseyin."

İkisinin de elleri makina gibi işleyerek sinekleri kovmaya başladı. Elleri bir an dursa... Sinek soluk aldırmıyor.

Ve bataklık fıkır fıkır kaynamaya başladı. Kaynamanın sesi derinden, uzak, yerin altından gelir gibi geliyordu. Uğultulu.

Bereket versin ayaklarına çarık giymişlerdi. Yel Veli köyden ne zaman dışarı çıksa çarık giyerdi. Arkadaşlarına da giydirirdi. Ayaklarında çarık olmasaydı bu bataklıkta mümkünü yok yürüyemezlerdi. Bir de bacaklarını çemremek zorunda kalsalardı, hele sülükten hiç yürüyemezlerdi. Kanlarını emer, damarlarını bir gün sabahtan öğleye kadar boşaltıverirlerdi.

Öğle sıcağı çatır çatır ediyor, bataklığı kaynatıyordu. Ter kulunçlarından fışkırmış, gözleri terden yanıyordu.

"Gözüm kararıyor Veli. Bir gölge bulsak da azıcık otursak. Bir el parçası kadar kuru yer. Bir ağaç bulsak da üstüne çıksak. Dallarına şöyle bir uzanıp..."

Uzaklarda, sazlığın güney yönünde ulu, kararmış ağaçlar kümeleniyordu.

Kara Hüseyin ağaçları gördü:

"O ağaçlığı gördün mü Veli?"

"Gördüm."

"Oraya gitsek olmaz mı?"

"O ağaçlara gidelim, gidelim ama... O ağaçların altında bir de soğuk çaykara var ki adamın dişini söker. Bir de... Orası tekin yer değil. Tekmil kaçaklar oraya sığınır. Orası kaçaklara ölüm tuzağıdır. Çevrilirsek, gün batıncaya kadar çarpışacak kurşun var mı yanında?"

Kara Hüseyin:

"Var," dedi. "Görmüyor musun?"

Yel Veli sustu, bir süre düşündü:

"Şeytana uymayalım. Soğuk su iyi. Bir de uyku çekeriz ağaçların dallarında, o da iyi... Anadan yeni doğmuş gibi oluruz ama... Vazgel arkadaş... İte dalanmadansa, çalıyı dolanmak yeğdir."

"Bende yürüyecek hal kalmadı. Baksana dudaklarım kurudu çatladı. Susumdan ölüyorum."

Eğildi, yarı çamur, kaynayan kan gibi suyu içti.

"Oof, kokuyor. İçim bulandı, kusacağım. Su değil bu, tüm zehir."

Veli:

"Tüm zehir," dedi.

Uzaktaki topağaçlar gittikçe ışığa boğuluyor, parlıyor, cennetleşiyor, onlarsa gittikçe yavaşlıyor, halden düşüyorlardı.

"Ya orada bizi bekliyorlarsa... Orası hiç tekin değil. Adam şu bataklığın içinde sürteceğine, ölüp gebereceğine, gider de düşmanını orada bekler."

"Gel şuraya, zıncarların altına oturalım, geceyi buluncaya kadar." Zıncarlara yürüdüler. Altına girdiler, çamurların üstüne zıncar dallarını yatırıp, dikenli dallara oturdular. İlkin bir yayla gibi serin geldi ıslak zıncar dallarının arası, sonra gittikçe bunaltıcı, soluk aldırmaz bir sıcak çökmeye başladı.

"Burdan da kurtulursam, Mustafa Beye gideceğim, emekli yap gayrı beni Bey, diyeceğim. Çok emek verdim sana. Senin yoluna çok cana kıydım. Canımı yoluna harcadım. O da bana yüz elli dönüm tarla vermeli. Öyle değil mi, Yel Veli? Ben de bu tarlayı sürmeliyim ekmeliyim, yazın da yaylaya çıkmalıyım. Canımın istediğini almalıyım. Çocuklarımı okutmalıyım, varsın adam olsunlar, eşşek kalmasınlar. Tarla bire otuz kırk vermeli. İşte oldum bir yılda zengin. Bir ev yaptır-

malıyım. Öyle değil mi Veli? Bey beni emekli yapsın gayrı. Hak ettim."

"Yaa, sana emekli maaşı bağlamalı Hükümet gibi... Koca kaymakam nasıl emekli oluyorsa..."

"Benimle oynama Veli. Benim derdim bana yeter. Bir de acıktım ki... O ağaçların orada bence karpuz var."

"Sen aklını bozdun. Kim ekecek oraya karpuzu?"

"Hani, belki ekmişlerdir, dedim, o soğuk çaykaranın yanına..."

"Oraya insan ayağı değmemiştir, kaçakçılardan başka."

"Gidelim mi oraya? Soluk alamaz oldum gene."

"Ben de..."

Boğucu hava... Buğulu... Sazlığın üstünü koyu, odun dumanı gibi bir sis sardı.

"Kim akıl edecek... Biz oraya gitmeyiz ki. Biz yabancıyız. Akçasazın ortasındaki topağaçlığı biz ne biliriz?"

"Ne biliriz," dedi Yel Veli.

Birden Kara Hüseyin tütsü verilmiş tilki gibi kovuktan fırladı, arkasından da Yel Veli.

Topağaçlara gün kavuşurken vardılar. Vardılar ama, onlarda da ayakta duracak hal kalmamıştı. Topağaçların altı küçücük bir tepecikti, kuruydu da... Sevinçle tepeye ayak bastılar. Yeşil, taze, yumuşacık çayırların üstünde bir süre yürüdüler. Ortalık azıcık serinledi. Gene de susuzlukları dayanılır gibi değildi. Yanıyorlardı.

"Soğuk su ilerde. Şu ulu söğüt ağacının kökünden fışkırır."

Hüseyin var gücünü topladı, ulu söğüdün köküne doğru koştu. Vardı, suyun başında bir an durdu. Çaykara söğüdün kökünden aydınlık, kütür kütür, buz gibi kaynıyor, ağacın kocaman gövdesine aydınlık suyun ipiltileri vuruyordu.

Hüseyin suya eğilirken iki tüfek birden patladı ve kurşun yağdırmaya başladı. Hüseyin tam çaykaranın yanına, suyun bir karış berisine dizleri üstüne düştü ve suyun üstüne yumuldu, suyun içine doğru upuzun uzandı. Önce eli değdi buz gibi suya. Sonra dudakları. Kana kana içti. İçtikçe yanıyordu. Su içerken iki kurşun daha yedi. Kanı çaykaranın sularına karıştı. Küçücük çaykara az bir zaman içinde kıpkızıl oldu. Kara Hüseyin

bir iki çırpındı, sonra titredi. Sonra da başı küçük, kanlı suya gömülüverdi.

Yel Veli ilk kurşun sesinde kendini bir ağacın arkasına atmış, sonra da bataklığın içine o anda girmiş, kaybolmuş gitmişti.

Büklerin, sazların, zıncarların, kamışların, böğürtlenlerin, yabanasmalarının arasından yılan gibi akıyordu.

Hidayetle yanındaki adam ölüyü çaykaradan çektiler çıkardılar, uzun bir kendirle omuzlarından bağladılar, arkalarından sürüyerek sazlığın dışına çıkardılar. Sazlığın kıyısı topağaçlara o kadar uzak değildi. Sonra da ölüyü bir ata bağlayıp Akyollunun çiftliğine sürdüler.

Sabaha karşı çiftliğin aşağısındaki dereye geldiler. Derenin kıyısında ulu, çok uzun çınar ağaçları vardı. Hüseyinin ölüsünü en ulu çınarın en üst dalına astılar. Atlarına binip doldurdular, deli gibi sürüp Sarıoğluna şafağa karşı geldiler.

Ölü, doğan gün içinde, seher yelinde çıplak, sararmış ayaklarıyla usul usul sallanıyordu.

11

Şöyle rivayet ederler kim:

İskandan çok sonraları Amber Ağa adında bir Avşar Beyi vardı. Bu Avşar Beyi kışın Çukura iner, çadırını şimdiki Vayvaylının üst başına kurar, yazın da Binboğalara çekilirdi. Öyle başı kalabalık bir Bey değildi Amber Ağa ama, cin fikirli birisiydi. Her gün sabahtan akşama kadar olmadık işler düşünürdü.

Bir gün gene düşünürken aklına düştü: "Bu ovada," dedi, "zorlu çeltik yetişir. Ben Çukurovaya çeltik ekeceğim."

Halebe adamlar gönderdi. Oradan tohumluk ve çeltik ekme ustaları getirtti. Ustalar Çukurovayı görünce parmakları ağızlarında kaldı. Burada öylesine çeltik olurdu ki, görülmüş değil... Halepli ustalar çalışmalarına karşılık Amber Ağadan para değil, çıkan üründen yüzde alacaklardı.

Amber Ağa Sülemişin bir kilometre kadar aşağısından bir ark başlattı. Bu arkta kendi obasının erkekleri beleş çalıştı. Öteki obaların erkeklerine de birer cıgara parası gündelik verdi. Ve ark Sülemişten Vayvaylının üstüne kadar uzadı. Ve Halepli ustalar göz alabildiğine bir ovayı çeltik yaptılar. O yıl güzün Amber Ağa Binboğalardan döndüğünde ambarlar almaz ürünle karşılaştı. Bu çeltikleri develerle Halebe taşıttı. Oradan kese kese altın paralar geldi.

Amber Ağanın çeltikçiliğe ne zaman başladığını kimse bilmiyor. Yalnız Amber Ağanın ölünceye kadar çeltikçilik yaptığı herkesçe biliniyor.

Birkaç yıl sonra Amber Ağa ölünce çeltik de, çeltikçilik de unutuldu gitti. Yalnız Amber Ağanın arkı ve bendi olduğu gibi kaldı. Hiç kimse Savrunun üstündeki Amber Ağa bendini yıkmayı akıl etmedi. Kışın taşan Savrunun sularının büyük bir kısmı Amber arkına geçti, çeltik salağını doldurdu, çeltik salağını da geçip bütün Anavarza ovasını doldurdu. O kış su o kadar çok gelmişti ki yazın da kurumadı. Kurumazdı da, çünkü Amberin arkı ovaya yayılmış bu su baskınını durmadan besliyordu.

Anavarza önünde, yerleşmiş, yerleşmekte olan on yedi köy vardı. İkinci kış bu köylerden üçü su altında kaldı ve köylüler evlerini bırakıp ovanın başka yerlerine gittiler, oralarda köy kurdular. Ertesi kış da öteki köyler, daha ertesi kış da bütün Anavarza ovası su altında kaldı. Ve birkaç yıl içinde ova bataklık oldu. Bataklığın adına da Akçasaz dediler. Akçasaz yıllar geçtikçe taştı, büyüdü, kuzeyde şimdi Amberinarkı dedikleri yere kadar geldi, doğu-güneyde Cığcık altını buldu, güneyde Kesikkeliye, Endele, Ceyhan suyuna kadar uzadı.

Akçasaz sinek, sıtma yaptı. Artık yakınında köy, insan barınamaz oldu. Sıtmadan ölen öldü, kalanlar da başlarını alıp dağlara sığındılar. Çukurovanın ağır olan havası Akçasaz yüzünden bir kat daha ağırlaştı, yaşanmaz bir cehennem oldu Çukurova. Yazın Akçasazın yakınına yaklaşmanın mümkünü kalmadı. Ancak kışlağa inen Türkmenler yaklaşabildiler Akçasaza...

Gel zaman git zaman Kadirli Ağaları gene çeltik ekmeye başladılar. Ve Savrundan ark üstüne ark çıkardılar. Akçasazın yanına Akçasazdan da büyük bataklıklar yaptılar, çeltik bataklıkları... O kadar çok çeltik ektiler ki ovaya, Savrun suyu bu kadar çeltiğe yetmedi. Büyük su kavgaları başladı çeltikçiler arasında, kan döküldü.

Savrun da her yıl hazirandan ekime kadar kurudu. İşte bu beş ayda Akçasaz, her yıl ana kaynağı olan Savrundan mahrum kaldı. Yıldan yıla kurumaya başladı. Her yıl kuruyan Akçasaza köylüler, Ağalar üşüştüler, Akçasaz toprağını yağma ettiler. Bentler yaptılar, kanallar açtılar. Köylüler Akçasazdan tarla kazandılar, ama kazandıkları tarlalar ellerinde kalmadı, çeltikçi yeni yetme Ağalara kaptırdılar. Akçasaz bir dönüm toprağı ol-

mayan nice adamları büyük çiftlik sahibi etti, zengin, milyoner etti. Fabrika sahibi etti. Akçasazdan yetişen Ağalar politikaya atılıp bir süre koca bir memleketin kaderine hükmedenlerin arasına katılıp, en olumsuz, en korkunç rolleri oynadılar.

Bütün bu işler olur, Akçasaz yağma edilir, topraktan mantar gibi yeni zenginler, Ağalar, çeltikçiler türerken Derviş Beyle Mustafa Akyollu işte bu haldeydiler. Biribirlerine düşmüşler, dünyadan habersiz kendi dünyalarına kapanmış, bir ölüm kalım savaşındaydılar. Akçasaz taşmış, onların gırtlaklarına sarılacak hale gelmiş, onlar görmüyor, duymuyor, bilmiyorlardı. Görseler, bilseler de onları biribirlerinden başka hiçbir şey ilgilendirmiyordu.

12

Hidayet:

"Öyle bir kaçıyordu ki Bey," dedi, "arkasından kurşun ulaşmaz. Ben kurşunu sürdüm, tetiğe basacaktım ki ortadan kayboldu gitti. Ben böyle bir adam görmedim. Adam değil, şeytanın öz bir kardaşı. Derlerdi de Yel Velinin böyle bir adam olduğuna inanmazdım. Bir gün nasıl olsa yakalarım. Yakalar da onun canını cehenneme yollarım. Ben Muharremin öcünü yerde komam Bey."

Sıcaktı. Bütün konak, bahçedeki ağaçlar, otlar, pamuk fidanları, toprak durmadan terliyordu. Derviş Bey de durmadan terliyordu. Üstündeki giyitleri suya batmış çıkmış gibi olmuştu.

Birden, uzaklardan bir tüfek patladı, kurşun geldi Derviş Beyin odasının pencere altına yapıştı. Bu birkaç gündür böyleydi. İlk kurşun yatsı vakti patlıyor, geliyor pencerenin altına yapışıyor, ikinci kurşun tam gece yarısı horozları öterken, üçüncü kurşun da tanyerleri ışırken geliyor pencerenin altına, ötekilerin oraya yapışıyordu.

Önceleri Derviş Bey bu kurşunlara kızdı, köpürdü, dışarı çıkmak, bu kurşunları atanı bulmak için can attı ama, kafesinden dışarıya bir adım atamadı, çatır çatır yanan, boğucu, hamam gibi odasında soluk alamaz oldu, köpürdü durdu.

Ne Hidayet, ne de öteki adamları bu kurşunları atanın yanına yaklaşamıyorlardı. Adamı pusuya düşüremezler miydi? Fakat ne sihirdir, ne keramet adamı bir türlü göremiyorlardı. Daha doğrusu Derviş Beye göremediklerini söylüyorlardı. Der-

viş Beyse buna inanmıyordu. Bir gün bütün yürekliliğini üstüne topladı, canını dişine taktı, kum torbalarını bir el girecek kadar araladı, dışarıyı gözetlemeye başladı. Karanlık kavuşurken Akçasazdan bir atlının doludizgin geldiğini, akarsuyun öte kıyısındaki karacan ağacının yanında atın başını çektiğini, hemen o anda da attan inip, kurşunu sıktıktan sonra gene atına atlayıp doludizgin gittiğini gördü. Adam neden attan iniyordu acaba? Atın üstünden ateş edemez miydi? Yoksa adam attan inmiyordu da öyle mi geliyordu? Çünkü olanı biteni hayal meyal görüyordu. Belki de görmüyor, öyle hayalliyordu.

Atlı tam gece yarısı horozlar öterken de geldi, tanyerleri ışırken de geldi. Silik bir gölge gibi. Derviş Bey bunu böylece gördü ama adamlarına bir şey söylemedi, siz bana yalan söylediniz, halbuki, demedi.

Artık her gün kurşun sıkan atlıyı sabırsızlıkla bekliyordu. Biraz gecikmeyegörsün içinde bir boşluk oluyor, onu bir tuhaf ediyordu. Gece yarısı da tam horozlar öterken, ne kadar derin uykuda bulunursa bulunsun, hemen uyanıyor, deliğine koşuyor, karanlıkta konağa kurşun sıkan atlıyı yüreği kütür kütür, seyrediyordu. Tanyerleri ışımadan çok önce de uyanıyor, delikte atlının gelmesini bekliyordu.

Atlılar birden üç oldu, sonra dört, beş oldu. Her gün bir, birkaç atlı karanlığın içinden doludizgin geliyorlar, karacan ağacının yanında bir an duruyorlar, kurşunlarını konağa boşaltıp gene doludizgin uçup gidiyorlardı. Atlılar gittikçe çoğaldı. Uykusunda boyuna kulaklarına at ayaklarının tapırtısı geliyordu. Bir de çok uzaklardan, Anavarza kayalıklarının oralardan olacak, nal sesleri duyuyordu. Hele bir ay doğsun, ayın on dördü olsun, o zaman da atlılar böyle geçerlerse belki kim olduklarını görebilir, anlayabilirdi.

Hidayete yeniden sordu:

"Kurşun seslerini duyuyor musun Hidayet?"

"Duyuyorum Beyim."

"Atlıları görüyor musun Hidayet?"

"Görüyorum Beyim."

"Kim ola ki bunlar?"

"Bilemem Beyim."

"Pusu kursak olmaz mı?"

"Her gece başka yerden geçiyorlar."

"Karacan ağacının altında..."

"Öyle gözüküyor Beyim... Her gece bir başka yerde duruyorlar. Belki de bizim pusu kurmamızı istiyorlar... Bizi pusuya çekip..."

"Beni kızdırıp dışarı çekmek istiyor Mustafa... Dışarı çekmek. Çıkmayacağım dışarı... Yiğitse buraya gelsin. Çıkmayacağım. Çıldırıyor ben çıkmayınca. Onunla dövüşmeyince. O benden bir adam öldürttükçe, ben ondan iki adam öldürteceğim. Yel Veliyi de öldürebilseydin Hidayet, işte o zaman!"

"Bir gördüm, tüfeği doğrulttum, yok oluverdi ortadan! Cin mi şeytan mı bu adam, şaşırdım kaldım."

Ay doğdu. Ağaçların gölgeleri, Anavarza kayalıklarının, öreninin gölgeleri batıya doğru uzadı. Ortalık gündüz gibiydi. Ta uzaklara kadar bütün ova, ağaçlar apaçık gözüküyordu.

Uzaktan bir sürü atlı koptu, konağın avlu duvarının tam dibine geldiler, atlardan indiler, konağa ateş ettiler ve geri bindiler, uçarcasına Toros yönüne gittiler. Adamlar bu kadar yakın oldukları halde hiçbirisinin yüzünü göremedi. Belki adamların hepsi de bıyıklıydı. Atların hepsi de soylu atlardı.

Atlar gittikçe çoğaldı. Beş, on, yirmi, otuz... Nal sesleri sabaha kadar kulaklarından gitmiyordu.

Uzak bir yerlerde de köpekler ürüşüyordu.

Nal seslerinin, köpek ürüşmelerinin üstüne bir ses çıkıyordu. Akçasazdaki kurbağaların sesi... İnanılmayacak kadar gürültü ediyorlardı kurbağalar. Sanki dağ taş, ot ağaç, toprak, kurbağaya kesmiş.

Bir gün bekledi bekledi atlılar gelmediler. Köpekler ürüşmüyor, kurbağalar ötüşmüyordu. Derviş Beyin içini ince bir keder sardı. İnce bir keder, derin bir korku. Bu atlılar gelmezse, şu anda gelmezse başına büyük felaket gelecekti. Bunu avucunun içi gibi biliyor ve felaketi bekliyordu.

Bekliyordu ki, Anavarzanın altından göğe doğru korkunç bir yalım patladı. Güneyden gelen yel azıttıkça azıtmış, kasırga gibi olmuş, evlerin damlarını uçuruyordu. Sonra ateş yayıldı. Yer yer patladı. Harmanlar yanıyordu.

Hidayet:

"Bizde harman komadılar, çiftliğin tekmil harmanlarına ateş verdiler. Hepimiz aç kaldık Bey," diye inledi. "Söndürmeye gidelim mi? Bir yel esiyor ki..."

"Demek bu alçaklığı da yapacaktın Mustafa? Demek bu kadar harman yakacak, fakir fıkaranın çocuklarının rızkına kıyacak kadar alçaldın Mustafa? Seni de insan diye, düşman diye karşıma alıyorum, öyle mi Mustafa?"

Hiçbir şey Derviş Beyi düşmanının böylesine alçalışı kadar yaralayamazdı. Odasının içinde boğularak, çıpıldak ter olarak dört dönüyor. "Olamaz, olamaz, bunca yıldır düşmanım olan, onurlu bir insan bunu yapamaz. Benim, benim düşmanım bu kadar alçalamaz. Mümkünü yoook, yok, bu olamaz."

Bir türlü, bir türlü bu işe inanamıyordu.

"Bu işi sen yapmışsan Mustafa, ama olamaz, benim düşmanım olan bir kişi bu kadar alçalamaz, bu işi sen yapmışsan Mustafa, ben de dışarı çıkacağım Mustafa, teslim olacağım sana, var istediğini yap bana... İstersen kurşuna diz, gözümü kırpmayacağım. Seni görür görmez bütün silahlarımı suratına fırlatacağım, al alçak, sen bu kadar alçaldıktan sonra ben seni bir düşman değil, alçak bir cellat, bir çingene cellat sayarım. O zaman ne yaparsan yap bana... Ne yaparsan yap... Senin beni öldüreceğinden korkmuyorum artık Mustafa. Bir iğrenç katil gibi davrandın Mustafa. Her şeyi yıktın batırdın, bundan sonra sen de yaşasan ne olur, ben de Mustafa. Bu kadar alçak bir düşmanı olan da alçalır Mustafa. Teslim Mustafa, teslim sana. Ne istersen onu yap bana bundan sonra. Kanım sana helal."

Öfkesi arttıkça artıyor, odada dört dönüyor, duvarları yumrukluyordu.

"Kanına, kanına, atalarımızın bunca dökülen kanına, insanlığa, yiğitliğe, dostluğa, onura ihanet ettin Mustafa! Bundan böyle artık benim senin gibi bir düşmanım yok. Beni öldürmek isteyen adi, adinin adisi, alçağın alçağı bir katil var. Buyur Mustafa, kanım sana helal."

Yarıcılar, yanaşmalar konağın avlusunu doldurmuşlar, susuyorlar, çıt çıkarmıyorlardı. Taştan adamlar gibi öyle kıpırtısız, ay ışığında duruyorlardı.

Derviş Bey konağın balkonuna çıktı, bir süre parmaklığa tutundu, bekledi... Sonra konuştu:

"İnsan soyu her zaman bu kadar alçak değil. Bu başınıza gelen benim yüzümdendir. Ne yapalım, alçak alçaklığını yapmış. Aç kalacak değilsiniz. Kimin ne zararı olmuşsa tespit ettireceğim, herkes zararını alacak. Ben buna yanmıyorum. Düşmanımın bu kadar alçalışına yanıyorum. Akyollu soyu bu kudurmuş adama gelinceye kadar böylesine bir alçaklığa hiçbir zaman başvurmadı. Biz de Akyollular gibi düşmanımız var diye, her zaman övündük. Ürünler için hiç canınızı sıkmayın..."

O konuşmasını daha bitirmemişti ki, konağın arka cumbasında kulakları sağır eden bir patlama oldu ve bir uzun yalım konağın tavanına doğru sündü. Derviş Bey yerinden hiç kıpırdamadı. Yanaşmalar, köylüler yanan yere doğru saldırdılar, ateşi söndürmek için uğraşmaya başladılar.

Derviş Beyin Hatunu geldi, onun kolundan tuttu, tir tir titriyordu.

"Haydi aşağı in Bey. Burada görüp de sana ateş ederler. Seni dışarı çıkarmak için yapıyorlar bunu. Aşağı inelim Bey de, bir eve gidip saklanalım."

Derviş Bey elini sinek kovar gibi salladı:

"Benim için fark etmez Hatun," dedi. "Ölmek de yaşamak da bir benim için. Bundan gayrı... Düşmanım bu kadar düştükten, bunca alçaldıktan sonra... Ölsem daha iyi. Çok kırıldım Hatun, çok gücendim. İncindim Hatun. Mustafadan bunu beklemezdim. Ona nasıl düşmanım derim bundan sonra?"

Bir daha ağzını bıçak açmadı. Yerinden de kıpırdamadı. İnce, uzun, güçlü parmaklarıyla balkonun parmaklığını sık ha sık ediyordu. Tırnaklarının dibinden kan çıkasıya.

Yalımlar üstüne üstüne geliyor, koca konak çatırdıyor, yanaşmalar suyla, toprakla, ıslak çullarla, kilimlerle ateşin önüne geçmek için var güçlerini harcıyorlardı.

"Bey yanacaksın. Yanacaksın, yanacaksın! Buradan gidelim," diye onu sarsarak, kulağının dibinde Hatun birkaç kere bağırdı. O duymuyor, görmüyordu.

13

Akyar kamışlığının içine oturmuş bekliyorlardı. En küçük bir fısıltı bile yoktu. Kamışları en küçük bir yel bile sallamıyordu. Kamışlar uzun ve sıktılar. Büyük, gösterişli bir tozak vardı her bir kamışın ucunda. Ağır bir sıcak çökmüştü. Islak, buğu gibi bir sıcak. Boğucu.

Mustafa Bey ayağa kalktı, sapsarı olmuş, üstünü kırış kırış toz kaymağı bağlamış, saman çöplerinin yüzdüğü suya gitti, eğildi, eliyle suyun yüzünü arıttı çarpa çarpa ılık, kan gibi suyla yüzünü, boynunu yıkadı, geri geldi, sırtını bir kamış köküne dayadı, tüfeğini kucağına aldı oturdu. Koca Hasan uyukluyordu. Sert, kartal gagası gibi burnunun delikleri bir açılıp bir kapanıyordu. Büyük, elmacık kemikleri çıkık esmer yüzünde belli belirsiz bir sarılık göze çarpıyordu. Suyun yüzündeki saman parçaları güneşe geldikçe göz kamaştırıcı bir parıltıyla çakıp sönüyorlardı. Kamışlar yer yer suyun yüzünü örtmüştü.

Kocaman yırtıcı bir kuş uzun kanatlarını açmış, kamışlığın üstünde uçuyordu. Uçuyor değil, sanki mavi gökyüzüne çakılmış. Orada öylece gerilmiş duruyor. Yanına, az ötesine bir kuş daha geldi gerildi. Sıcak cikiliyor, kuruyan, yarılan toprağın, sıcaktan göğünen otların, ağaçların, kamışların çatırtıları duyuluyordu. Az ilerilerindeki derin tekerlek izlerinin uzayıp gittiği tozlu yoldan kimsecikler geçmiyordu.

Az sonra Hamza Dayının toz içinde kalmış Fordu göründü, yoldaki tozları sular gibi dört bir yanına fışkırta fışkırta

önlerinden geçti gitti. Otomobilde Hamza Dayıdan başka kimse yoktu.

Mustafa Bey:

"Ne oldu?" diye Koca Hasana sordu. "Otomobil boş geçti."

Hasan:

"Vallahi Bey, Derviş kasabaya gitmeliydi. Hem de mecburi gidecekti. Bir yanlışlık ne, olamaz. Bankadan para almaya gidecekti. Bu paraya da çok ihtiyaçlığı vardı. Kurtkulağındaki çiftliğini de satacaktı. Çerkes Adil Ağaya satacaktı. Onu kasabada bekliyorlar. Bekleyelim bakalım. Otomobille değil de belki başka bir şeyle gelir." "Bekleyelim bakalım."

Dumlukale üstünden apak, top, pırıltıya kesmiş bir bulut yükseldi, üstlerine doğru gelmeye başladı. Masmavi lekesiz gökte Dumlunun üstünden yekinen bulut tek başına kalmış bir bulut, ulu bir kuş gibi hızla hem geliyor, hem de göğe yukarı ağdıkça ağıyordu.

Bulutun arkasından bir yel kalktı, yolların tozunu kaldırdı, Çukurova bir süre tozdan bir sis içinde kaldı. Yel azıttıkça azıtıyor, yolların tozları biribirine karışıyordu.

Yel durdu, tozlar ağır ağır toprağa indi, yağmur çiselemeye başladı. Tozlu yapış yapış bir yağmur... Sarı, saman suyundan süzülür gibi bulanık, buğu gibi, yerden yukarı, gökten aşağı tüten ağır, bulaşık bir yağmur... Bir buhar kazanından fışkırır gibi çıkan bir yağmur. Sıcak da bastırdıkça bastırıyor. Ötede, uzaklarda bir köz yığını olmuş, buğunun ardından gözüken hayal meyal güneş...

Sular kamışlardan oluk oluk süzüldü. Mustafa Beyle Koca Hasan ıpıslak oldular. Giyitleri tenlerine bir iyice yapıştı.

"Başka bir yoldan, başka bir araçla gitmiş olmasın, başka bir otomobillen?"

"Hangi yol olabilir?"

"Doğru, başka yol da yok ki... Onu bir yakalamalıyım, bir yakalamalıyım ki şimdi onu. Öldürmezdim. Hiç öldürür müydüm ki... Senin eline geçse Derviş sen öldürür müsün Koca Hasan?"

Koca Hasan dalmıştı, birden kendine geldi, hoplarcana:

"Öldürmezdim," diye bağırdı. "Hiç öldürür müydüm? Yalvartırdım."

"Derviş bir can için sana yalvaracak adam değil..."

"Ben onu yalvartmasını bilirdim. Aaah, bir elime geçseydi..."

"O yalvarmaz dedim sana."

"Onu yakalayınca alır götürürdüm Anavarza kayalığının başına... Alır götürürdüm, çırılçıplak ederdim. Sonra sırtına omuzdan kuyruksokumuna kadar bir bıçak atar yardım. Sonra yarığın tam dibine tuz ekerdim. Yüzü ağaca doğru onu iyice sara sara ağaca, kıpırdayamaz, bağlardım. Sonra yarasının üstüne şerbet ekerdim. Anavarzanın yeşil sinekleri nah, böyle, parmağım gibi kemikli olur. Arıları azgın olur. Sinekler, arılar yaranın üstüne çokuşurlardı. Yerlerdi. Yalvarmaz mı dersin?"

"Derviş yalvarmaz."

"Sonracığıma tırnaklarının altına sivriltilmiş, ince kamış parçaları çakarım. Yalvarmaz mı dersin?"

"Yalvarmaz."

"Sonracığıma onu çözerim ağaçtan... Kuyruksokumundan boynuna kadar deler, oraya yere çakılı bir kazık sokardım. Güneşin alnında susuz... İstedikçe birer yudum tuzlu su verirdim. İstedikçe sade tuza pişirilmiş ekmek verirdim. Önünde de bir gün iki gün, iki gün buzlu buzlu suları içerdim. Bilirsin Bey, Anavarza kayalıkları yaz öğleleri ocaktaki demir gibi olur, elini dokunduramazsm. Yalvarmaz mı bir damla su için? Yalvarır Bey. İnsan her şeye dayanır da susuzluğa dayanamaz, hele tuz yaladıktan sonra."

"Derviş hiçbir şey için hiç kimseye yalvarmaz. Bana bak Hasan, şimdi bana bir haber göndersin, desin ki, onun ocağına düştüm, çoluk çocuğum var, yalvarmasın, yakarmasın, bes bunu söylesin, bütün kanımdan vazgeçerim. Babamın, dedemin, kardeşimin, oğlumun da, onu da öldürmüş olsaydı, bütün kanımdan vazgeçerdim. Aaah, onu bir yakalasam da, kıyma canıma Mustafa dedirebilsem ona!"

"Ben dedireceğim ona..."

"De sus gayrı Hasan. Yapamayacağın işleri konuşma. Onu ben bir yakalasam, önce hiçbir şey yapmam. Elinden tutar başköşeye yerleştiririm. Ona hiçbir saygıda kusur etmem. Gece yarısına doğru yanına varırım, ölümlerden ölüm beğen

Derviş derim. O da beni kurşunla öldür, der... Hay hay Derviş Bey efendimiz, derim, seni kurşunla öldüreceğim. O bunu söyleyince bilir ki ben onu kurşunla öldürürüm. Onun isteğini yerine getiririm. Alırım Dervişi, gözlerini bağlarım, Torosa, Tekedağının tepesine götürürüm, bağlarım onu bir ağaca. Bir gün sabahtan akşama kadar durmadan üstüne ateş ederim. Amma vurmam onu. Hiç vurmam. Belki bir kurşun şöyle tenini, saçlarını yalar geçer. Kulağını yalar geçer. Su isterse su, yemek isterse yemek veririm. Yeter, kıyma canıma kardaş Mustafa, derse, ben de onu hemen bırakırım. Ama demez o. İkinci gün de ona ateş ederim. Durmadan ateş ederim. Bir günde beş tabancayla yüzlerce kurşun sıkarım üstüne. Bacaklarının arasına, omzuyla boynu arasına, tam alnının hizasına, gözlerine doğru durmadan ateş ederim. Bir de derim ki ona, dur, dediğin anda duracağım, derim. Vazgeç dediğin zaman vazgeçeceğim. Üçüncü gün, dördüncü, beşinci onuncu, yüzüncü gün... O dur deyinceye kadar. Ne zaman öldüreceğimi bilmemesi gerek."

Koca Hasan:

"Dayanamaz o... Dur, der, vazgeç, der... Dayanamaz, insan bu."

"Dayanır. İnsan değil o, Derviş o... Bir de yeter artık beni öldür Mustafa diye yalvarsa... Onu da söylerim. Yeter artık beni öldür Mustafa dediğin anda da seni bırakırım Derviş, derim. Yeter beni öldür, dediği anda da onu bırakırım. Bütün Akyollu kanı ona kurban olsun. İsterse bundan sonra beni öldürsün."

Koca Hasan:

"Dur dediği anda, beni öldür, vazgeç dediği anda da ben onu öldürürüm. O ölecek..." diye yaltaklanarak sözünü kesti.

Sarı yağmur biteviye öyle irin gibi çiseliyor, yere düşer düşmez de, kızgın saca düşmüş gibi bir anda buğu oluveriyordu. Tozlar sarı, yapış yapış balçık oldu. Bulutlar da balçık gibi sarardı.

Birden kapkara bir bulut geldi, ortalık göz gözü görmez bir karanlığa kesti. Bu bir an sürdü, sonra ortalık hemen açıldı.

İkindiüstü pusu kurdukları yerden çıktılar, yarın üstüne vardılar, aşağı ovayı, kasabayı, Sarılar çiftliği yönünü gözleriyle

taramaya başladılar. Ova bir insanın yarı boyunca buğu içinde... Her şey yarım. Buğudan gözükmüyor. Buğu bir yerlerde kırmızıya kesti bir ara...

Kasaba altından Savrunun oradan, çınarların güneyinden doludizgin bir atlı çıktı. Yağmur çiseliyordu. At bir top olmuş, atlı da atın boynuna yatmış ovayı bir uçtan bir uca kılıç gibi kesiyordu. Binicisiyle bir olmuş akan at yumuldukça yumuluyor, küçücük bir nokta oluyordu.

"Gördün mü Koca Hasan? Kasabaya gitmiş de geri dönüyor. Gayrı bu gavuru yakalamanın, vurmanın mümkünü yok. Sen buraya kurmuşsun pusuyu, o iki saatlık ötenden gidiyor. Aaaah, aaah, yakalayamayacağım onu. Aaah, aaah... Aaah, Koca Hasan."

"Belki o değildir Bey. Öyle bir atlı. Belki hastadır, evinden çıkmamıştır."

Mustafa Bey, Derviş Bey hasta sözünü duyunca sapsarı kesildi, düşmanca Koca Hasana baktı:

"Sus sus, ağzından yel alsın," dedi. "O hasta falan değildir. İnşallah hasta değildir."

Koca Hasan devirdiği çamın farkına varmış, düzeltmeye çalışıyordu:

"Hani dedim ki, azıcık kırıklığı vardır, nezle olmuştur belki. Hani dedim ki canı sıkılmıştır da azıcık... Azıcık canı... Ona ne olur ki, daha gencecik."

"Bu giden odur o... Vurabilir miyim dersin?"

Sağ dizini yere koydu, nişan aldı, ateş etti vuramadı.

Koca Hasan:

"Çok uzak Bey," dedi. "Bir de ben deneyim mi?"

"Olmaz."

Bey bir daha, bir iyice nişan aldıktan sonra yumulmuş uçarcasına giden atın tam karnına dedi, tetiğe çöktü ama, at gene olduğu gibi biteviye koşuyordu.

"Oydu, o! Ama çok uzak. Kurşun tutmuyor."

Ayağa kalktı.

Sarı yağmur buğulanarak çiseliyor, gökte üç kartal, tepelerinde, kanatlarını iyicene germişler, yağmur altında ıslak, karanlık, kıpırdamadan süzülüyorlardı.

Mustafa Bey tüfeğini doğrulttu, ortadaki hiç kıpırdamadan duran uzun kanatlı kartala nişan aldı. Bir süre gözü kartalda, eli tetikte öyle kaldı, sonra tüfeğini ağırca indirdi. Sarkık, kara bıyıkları azıcık alaycı gülümsediler.

Kartallar orada, oldukları yerde öyle süzülüp duruyorlardı.

Sarı, şimşek gibi bir yağmur durmadan ıydırıyordu.

14

Savrunun doğu geçesine yerleşen göçmenler köyler kurmaya başladılar. Bir göçmen köyü de Bozkuyunun alt yanındaki boş Ermeni köyünü yurt tutmuş, oraya yerleşmişti.

Göçmenler geldiklerinde Çukurovada bahar yeni patlamıştı. Böyle bir toprağa yerleştirildiklerinden dolayı derecesiz sevindiler. Yaz gelinceye, sarı sıcaklar çökünceye kadar günleri düğün bayram oldu. Yaz gelip de çatır çatır Çukurova sıcağı ortalığı kavurunca işler değişti. Sivrisinekler de doldurdu sıcak, yapış yapış geceleri.

Bu göçmenler Balkanların yayla adamlarıydılar. Böylesi sıcağı, sivrisineği ne görmüşler, ne de hayal etmişlerdi. Yazın burnu gözükür gözükmez birer ikişer sıtmalanmaya başladılar. İlk ağızda zehirli sıtmaya tutulan üç çocuk öldü ve köye ilk göçmen mezarı yapıldı. Ne doktor, ne kinin, ne de ilaç vardı. Göçmenler kasabada başvurmadık adam bırakmadılar. Aldıkları karşılık hep: "Tevekkel olun, sıtmanın doktoru ilacı yoktur," oluyordu.

Derken yaşlılar da ölmeye başladı. Ölüler her gün o kadar çoğaldı ki, göçmenler ölüleri gömmeye yetişemiyorlardı. Sonunda köyde sıtmalanmayan kimse kalmadı, her gün sabahtan akşama kadar, güneşin alnına, kara toprağın üstüne serilmiş yüzlerce çoluk çocuk, genç yaşlı göçmen sıtmadan titreşip duruyor, yalıma dönmüş toprağın üstünde kemikleri çatırdayıncaya kadar geriniyorlardı. Köyde ölüleri gömebilecek, sağlıklı

hiç kimse kalmadı. Ocak başlarına, kapı aralıklarına, sel çukurlarına düşüp kıvrılmış ölüler kokmaya başladı.

Yağmur yağmaya başladı. Çukurovada yazın bir yağmur tuttururursa bir daha kolay kolay dinmez. Sarı sarı, bulaşık, çamurlu, tozlu, yapış yapış, ağır ağır yağar durur. Saman suyu gibi sarı bir yağmur usulca durmadan yağıyordu.

Mustafa Akyollu atına binmiş yağmur altında köyü ev ev dolaşıyor, ölülere, durmadan titreyen, inleyen göçmenlere bakıyor, konuşmadan, onlara bir geçmiş olsun bile demeden köyün içini gezip duruyordu. Arkasında da Koca Hasan, başka birkaç adamı daha vardı.

Akyollu Mustafa ikide bir toprağa tükürüyordu.

Birkaç saat içinde kendi de atı da sırılsıklam oldu. Sonra atını doldurdu, göçmen köyünden çıktı gitti.

O gece köyü eşkıyalar bastılar, köyden yetişkin beş tane sıtmalı kızı dağa kaldırdılar. Birkaç gün sonra da köyün başını çeken genç İdris Efendi evinin kapısında öldürüldü. Göçmenler neye uğradıklarını bilemediler.

Biraz inek, at, eşek edinmiştiler. Bir gece hırsızlar gelip hayvanlarını sürüp gittiler.

Göçmenler sıtmalı sıtmalı hükümete başvurdular. Kasabanın hükümet konağının kapısını durmadan titreyen bir paçavra yığını günlerce bekledi. Üç kişi de hükümet konağının kapısında can verdi.

İyi bir adam onlara salık verdi ki:

"Hükümet mükümet size yardım edemez. Bu işleri sizin başınıza getiren Akyollu Mustafa Beydir. Varın ona dehalet edin, eline ayağına düşün," dedi.

Bu sefer göçmenler Akyollu çiftliği kapısını tuttular. Mustafa Bey onları görmek istemedi ve adamlarına göçmenleri çiftlikten kovmalarını emretti. Göçmenler ne yapacaklarını bilemeyip Çukurovada adamdan adama, köyden köye ilendiler durdular.

Bir gün yağmur durdu, güneş açtı... Göçmenler evlerini sazdan ve kamıştan yapmıştılar. Yağmur durduktan iki gün sonra köyde yangın çıktı. Bu yangında evlerinden çıkamayan beş sıtmalı yandı.

Gün açınca baktılar ki, köy kapkara bir kömür ve kül yığı-

nı. Sıtmalı göçmenler köyün orta yerine yığılışıp akşamlara kadar ağlaştılar. Ağlaşıp titreştiler.

Arada sırada bir göçmen:

"Vatanımız dedik de, kardeş dedik de geldik," diyordu.

O geceyi de yanmış köyün alanında geçiren göçmenler sabaha karşı uzaktan, yankılanan, geceyi yırtan yabanıl bir ses duydular. Ses:

"Göçmenler, göçmen uşakları, sizin oturduğunuz topraklar Akyollu Mustafa Beyin topraklarıdır. Çıkın bu topraklardan. Eğer iki gün içinde bu toprakları bırakmazsanız başınıza daha çok işler gelecektir. Duyasınız," diyordu.

Yabanıl ses gün atıncaya kadar yeniden yeniden duyuldu. Göçmenler hem titriyorlar, hem de gittikçe biribirlerine sokuluyorlardı. Onlara uzaktan bakan, yanmış köyün alanında biribirine sokulmuş bir koyun sürüsü sanırdı. Bütün gün hiç konuşmadılar. Biribirlerine sokuluştular durdular. Ne su içtiler, ne bir lokma yemek yediler... Ne istek vardı içlerinde, ne de su, ne de yemek vardı yanmış köyde. Çatırdayan sıcağın alnında öylece kaldılar.

Ve akşam olup gün kararınca yola düştüler. Ne yöne gittiklerini bilmiyorlar. Biribirlerine sokulmuşlar var güçlerini harcayıp bir yana koşuyorlar. Yanık köy yerinde orta yaşlı bir incir ağacı yıkık bir duvara yaslanmış öyle durur... Bundan başka köy yerinde bir zamanlar evler olduğu orada insanlar yaşadığı üstüne hiçbir iz yoktur.

Kimse yanık köyün insanlarının nereye gittiğini, ne yaptığını bilemedi. Kimse onlarla ilgilenmedi. Öldüler mi, kaldılar mı, kaçtılar mı? Ne olduklarını ne kimse sordu, ne de öğrendi.

Bir koca köyün insanları iki üç ay içinde bir varmış bir yokmuş oldu.

Yalnız, o da birkaç ay için Akyolluoğlu soylu Mustafa Beye "Köy Göçüren Mustafa Bey" dediler. Onun bu ünü bütün Çukurovaya yayıldı. Bütün Çukurova halkı, genci yaşlısı, akıllısı akılsızı, zengini fıkarası:

"Yaşasın Mustafa Bey," dediler. "İşte adam dediğin böyle olur. Toprağında oturtmadı elin gavurunu," dediler.

Mustafa Bey de bununla övündü.

15

Karaçalılık o zamanlar çiftliğin ağılından başlar, uzakta, Akçasazın ucunda, Hacılar yolunda biterdi. Geniş, kaplan giremez, sık bir karaçalılıktı burası.

Karaçalılık her bahar bakımlı bir bahçe gibi, sapsarı, güneş rengi çiçeklerle donanır, güze kadar ortalık karaçalılıktan gelen keskin, bir hoş kokularla kokardı. Güz gelip de karaçalılık yapraklarını dökünce, işte o zaman karaçalılığın ne olduğu, asıl yüzü ortaya çıkardı. O eski, çiçekli, kokulu bahçeyi koydunsa bul, imi timi belirsiz olurdu.

En yüksek karaçalı bir insan boyunu aşmaz. Bir karaçalı kökünden de yüzlerce dal çıkar, her dalın üstünde de kartal çırnağı gibi, büyük iğneler gibi sert, binlerce diken bulunur. Dikenler öylesine serttir ki, uçları çelik ucu gibi parlar. Karaçalı ormanı güz günlerinin öğle sıcağında milyonlarca ufacık ufacık ipiltiyle kaynaşır.

Karaçalılık öylesine sık, öylesine dikenlidir ki içine yılan giremez, dalına kuş konamaz. Karaçalılığın çiçekli günlerinde bütün Çukurovanın arıları gelir de çalılığa doluşur ve çalılıktan kulakları sağır eden uğultular gelir.

Derviş Bey salt öfkeye kesmişti. Doru atının üstündeydi. Elinde boğa aletinden uzun kamçısı vardı. Kamili ahırdan çıkarıp getirdiler. Yakası bağrı açılmış, saçı başı karmakarış olmuş, giyitleri tüm yırtılmış bir paçavra yığını haline gelmişti. Alnından da sağ duluğuna doğru bir kan sızıyordu.

Sarı saçlı, yeşil gözlü, geniş alınlı, iriyarı, çok yakışıklı bir adamdı Kamil... Kamili karaçalılığın ucuna bıraktılar. Derviş Bey atı uzaktan doldurdu Kamilin üstüne sürdü. At, Kamili azıcık yanladı, atın yeliyle Kamil yere düştü, sonra hemen geri ayağa kalktı, dimdik dikildi. Derviş Bey çavan atının başını epeyi uzaktan çevirebildi ve aynı hızla Kamilin üstüne geldi, yanından geçerken kırbacını Kamilin sırtında şaklattı. Kırbacın sesi Anavarza kayalıklarında yankılandı.

Atın hızının verdiği güç Derviş Beyin öfkesinden gelen güçle birleşince kırbacı kılıç gibi keskin etmişti. Kırbaç her değdiği yeri biçiyordu.

Derviş Bey tam öğleye kadar at üstünde Kamili hırsla kırbaçladı. Öğle olurken Kamili karaçalılığa sürdü. Karaçalılığa canını zor atan Kamilin her yeri kanıyordu. Yüzü, kafası, elleri ayakları, sırtı, omuzları, göğsü, her yeri kanıyordu.

Karaçalılığa sığınan Kamilin arkasından Derviş Bey de at sürdü. Önden, karaçalılığın derinliklerine doğru Kamil, canını dişine takmış koşuyor, arkasından da Derviş Bey, at üstünde durmadan onu kırbaçlıyordu.

İkindiye kadar Derviş Bey önündeki adamı böyle kırbaçlayarak Anavarzanın dibine kadar sürdü. Kamilin üstünde en küçük bir bez parçası bile kalmamış, çalılar parça parça giyitlerini almış bitirmişlerdi. Pınar gibi Kamilin bedeninin her yeri kanıyordu.

Derviş Beyin çiftliğindeki köylüler, olayı duyup öteki köylerden gelmiş köylüler, kadın erkek, genç yaşlı, çoluk çocuk karaçalılığın kıyısına dizilmişler olanı biteni seyreyliyorlardı. Bir kısmı da çalılığa girmişler, Derviş Beyle Kamil nereye giderlerse, ardınca oraya gidiyorlardı. Kırbacın sesi durmadan Anavarza kayalıklarında yankılanıyordu. İkindiye doğru Derviş Bey yoruldu, kolu kanadı kalkmaz oldu.

Hidayeti çağırdı:

"Git Hidayet," dedi. "Bin atına da gel. Eline bir de kırılmaz kırbaç al. Yanına da gene atlı iki kişi al..."

Hidayet gitti, çabucak yanında atlı iki kişiyle geri geldi.

"Bunu sonuna kadar kırbaçlayacaksın," dedi, Kamili onlara teslim etti.

O gece sabaha kadar Anavarza kayalıklarında kırbaçlar şakladı, derinden derinden iniltiler yankılandı.

Sabah gün ışırken Kamilin ölüsünü, dilim dilim olmuş, insana benzer hiçbir yeri kalmamış bir et külçesini getirip konak ağılının kapısına attılar. Derviş Bey ağır ağır konaktan indi, geldi dilim dilim et yığınının üstünde durdu:

"Bu mu Kamil?" diye sordu.

Hidayet:

"Düşmanıyın ömrü bu kadar olsun Beyimiz," dedi. "Her bir parçası bir çalıda asılı kaldı, ancak bu kadarını getirebildik."

Derviş Bey gülümsedi:

"Götürün şunu da şöyle çiftliğin dışına, köpeklere atın," diye et parçasına ayağının ucuyla dokundu.

Kamil, Derviş Beyin tek kız kardeşinin kocası olurdu. Kız kardeş de bu hali konağın penceresinden hep seyrediyordu.

Kamilin karaçalılıkta böylecene öldürülüşü bütün Çukurovada duyuldu. Valisinden milletvekiline, candarma komutanından emniyet müdürüne kadar herkes duydu.

"Yaşasın Derviş Bey," dediler. "İşte adam dediğin böyle olur. Gerekeni, gerekenden daha güzel yaptı. Yaptı ama azıcık sert yaptı."

Ve Derviş Bey bununla övündü.

16

Hidayet, Beyin karşısında ayakta kıpırdamadan duruyor.

"Bu böyle olmaz ki," diyordu. "Bu adam bir iyicene şaşırmış."

Beyin yüzü asıktı ve konuşmuyor, başını da yerden kaldırmıyordu.

"Bu adamın yaptığını hiç kimse yapamaz. Yapsa yapsa şu yeni yetme Ağalar yapar."

Derviş Bey neden sonra başını yerden kaldırıp Hidayete baktı, keskin gözlerini onun gözlerinin içine dikti:

"Hala, hala inanamıyorum Hidayet. Başkası yapmış olmasın, ne dersin Hidayet? Koca Akyolluoğlu Mustafa, soylu adam, benim düşmanım bu kadar alçağa düşer mi? Fakir fıkaranın ekinini yakacak kadar düşer mi, bu kadar küçülür mü? Bunun uyurken baskın verip, adam boğazlamaktan bir farkı var mı? Akyollu Mustafa benim düşmanım..." Benim düşmanım derken üstüne basıyordu. "Yaaa benim düşmanım bu kadar aşağılık bir kimse olabilir mi, ne dersin Hidayet? Konağı yakan, ekinlere ateş veren başkası olmasın? Hele bir düşün."

Hidayet güvençli bir sesle:

"Şu koca Çukurovadan ondan başka bizim ekinlere ateş verecek, konağı yakacak adam mı çıkar sanıyorsun Bey? Olur mu öyle şey! Öyle bir yürek var mı Çukurovada? Ondan başkası akla gelebilir mi?" Derviş ellerini dizlerine vurup ayağa kalktı, yarısı yanmış odasında bir duvardan bir duvara yürümeye başladı.

"İnanamıyorum, inanamıyorum, inanamıyorum! Düşmanımın bu hale gelmesi ağırıma gidiyor. Hatun, sen ne diyorsun bu işe?"

Ötede konağın yanık merdiveninde durmuş onlara bakan karısına seslendi. Hatun ona doğru yürüdü, odanın kapısında durdu.

"Ben sana söylerim Bey, ama sen dinlemezsin. Devran değişti. İnsan yozlaştı. Şimdi herkes Akyollu gibi... Ya da Akyollu herkes gibi. Ben senin yerinde olsam, bundan sonra Akyolluya düşmanım demem. Ona onurlu bir düşman gözüyle bakmam. Ne yaparsa yapsın, ona karşılık vermem. Onun bu yaptığına karşılık vermek, onun kadar aşağılanmak demektir. Ama sen laf dinlemezsin, öfkeni yenemezsin, onun sana yaptığını tıpkısı tıpkısına sen de ona yaparsın. Bundan sonra da şu Çukurovada adam arama Derviş."

Arkasını döndü, ayaklarının altında bastıkça dökülen yarı yanmış tahtalara öfkeyle basarak, yanık, kömüre kesmiş merdivenden aşağı indi. Aklına hemen düşmüşçesine:

"Bu konakta yaşanmaz görmüyor musun? Bugünden tezi yok kasabaya göçelim. Ben çocukları alıp gidiyorum."

Derviş Bey onun bu sözlerini duymadı, duydu da üstünde düşünmedi.

"Doğru," dedi, "bizim Hatun çok doğru söylüyor. Ben öfkemi yenemeyeceğim. Akyollunun düştüğü çukura düşeceğim. Ona aynen karşılığını vereceğim. İnsanlıktan da çıkacağım. Ele aleme rezil olacağım. Biliyorum, biliyorum, her şeyi biliyorum. Günlerdir düşündüm Hidayet, günlerdir kendimi yenmeye çalıştım, elimden gelmedi. Kendimi bir yenebilsem de ona karşılık vermesem, onun bu ölümü olurdu. Pusuda, o kendini yendi, beni vurmadı. Nasıl yendi kendini, nasıl da her şeyi anlayıp beni beş paralık edip şuraya attı. Halbuki ben otomobilin önünden yürürken, onun beni yüzde yüz vuracağını sanıyordum. Onun bu kadar güçlü bir adam olabileceğini, ben önünden yürürken tetiğe çökmeyecek kadar kendini tutabilen yiğitlikte bir adam olabileceğini bilmiyordum. Böyle bir adam, böyle yiğit bir adam nasıl olur da fakir fıkaranın ekinini, benim konağımı yakabilecek kadar küçülür? Anlamıyorum, anlamıyorum, anla-

mıyorum. Ah, aaah, ona karşılık vermeyecek gücü bulsam kendimde... Aaah Hidayet, aaah!"

Sustu, yanık odada yürümeye başladı. Konağın cumbası, büyük sofa, odalar tüm yanmış, her bir yer kapkara kömür kesilmiş, konak yarı iskelet haline gelmişti. Bereket ki konakta öteberi olarak hiçbir şey yanmamıştı. Her şeyi kurtarmışlardı.

O gece Derviş Beyi odasından zor çıkarmışlardı. Hatun olmasa odasına kimse giremiyor, yanına kimse yaklaşamıyordu. Ya dumandan boğulup ölecek, ya da kavrulacaktı.

Uzun uzun konağı süzdü, sonra derinden, içten aydınlanan bir gülümseyişle gülümsedi, başını çevirdi.

"Ağırıma gidiyor, ağırıma gidiyor, ağırıma gidiyor," dedi. "Böyle bir düşmanla karşı karşıya olmak beni kahrediyor. Görsün o, görsün o," diye bağırdı ve o yılgın, öfkeli halinden o anda silkindi. "Git Hatuna haber ver Hidayet, yarın kasabadaki eve gidiyoruz," diye güldü.

Hidayet:

"Otomobil getirmeye adam göndereyim mi?"

"İstemez. Hatuna haber ver. Zülfikarı da çağır. Gelsin bakalım ne diyormuş."

Zülfikar çiftçibaşıydı. Ne zamandan beri bu çiftlikteydi, sorsalar o da bilmezdi. Ve ne zamandan beri çiftçibaşıydı, onu da kimse bilmezdi. Hep kırk yaşında gösteren bir adamdı. On yıl önce de kırk yaşında gösteriyordu, şimdi de, on yıl sonra da öyle gösterecekti. Uzun boylu, uzun yüzlü, çok uzun kolları, çok da uzun bir boynu olan bir adamdı. Sağ yanağından boynuna inen bir yanık izi parlardı. Gözleri kısık, küçücüktü, yüzünde sanki gözleri yokmuş gibi dururdu. Dudakları incecik bir çizgiydi. Sakalları seyrek, tel teldi ve bu tel tel kıllar çenesinden aşağı sarkardı. Konuşurken, bir yere bakarken olanca gücüyle boynunu sündürür, kuşlar gibi de başını bir yana eğerek, tek gözüyle öylece dört bir yanını süzerdi.

Çiftliğin her işini o görürdü. Ürünü alır satar, ırgatları tutar çalıştırır, Derviş Beyin bunlardan hiçbir haberi olmazdı.

Zülfikar toprak üstüne, tarım üstüne çok şey bilirdi. Derviş Bey çiftliğe ne zaman geldiğini bilmediği bu Uzunyayla Çerkesini kendi haline bıraksa çiftlik böyle mi olur, bu hale mi düşer-

di? Böyle yıl on iki ay para sıkıntısı mı çekerlerdi? Ve çiftlik böyle yıldan yıla küçülür müydü? Tam aksi olurdu. Topraklara toprak katılır, çiftlik gittikçe büyür, şimdikinin beş misli, on misli olurdu.

"Rüstemoğlu geldi mi, onunla konuştun mu, pazarlık ettiniz mi? Ne zaman verecekmiş parayı? Hemen şimdi vermeli. Yarın getirmeli. Bak konağım yandı, köylülerim de benim yüzümden aç kaldı. Toprağı alacaksa, hemen yarın, yarın isterim parayı. Ölçtün mü Sakçagözün toprağını? Ne kadar geliyor?"

"Sakçagözün toprağı yedi yüz dönüm. Ölçtüm, hemi de çok sağlam ölçtüm. Nur gibi toprak. Adam eksen biter Bey... Bir kara toprağı var ki, buğday eksen bire yüz verir. Pamuk eksen dönümüne dört yüz kilo verir. Nasıl kıyarsın böyle bir toprağa Bey? Kabaağacın gürlemesi dal ilen. Topraksız insan sürüsüz çobandan beter olur."

"Kaç bin lira veriyor, onu söyle."

Ellerini kavuşturdu, Beye doğru boynunu yalvarırcasına iyice sündürdü, öyle kaldı. Sanki hiçbir şey duymamıştı.

"Duymadın mı Zülfikar, kaç bin lira veriyor Rüstemoğlu Sakçagözün tarlasına?"

"Para, para vermiyor Bey. Hiç para vermiyor... Beleş almak istiyor. Hiçbir para vermiyor."

"Ne kadar verdi, sen onu söyle bana."

Zülfikar kekeledi, boynu azıcık daha uzayıp kızardı.

"O kadar tarlaya yirmi bin lira verdi. Ben de onun yüzüne tükürdüm, kovdum."

"Yüzüne tükürdüğüne iyi yapmışsın," diye Bey kahkahayla güldü. "Yüzüne tükürdüğüne iyi yapmışsın ya, tam yüzüne tükürülecek dürzüyü bulmuşsun ya, kovduğuna iyi yapmamışsın Zülfikar. Yirmi bin de iyi para. Kim bu zamanda bir elden çıkarır da sana yirmi bini verir. Getirmiş miydi parayı, yanında mıydı?"

Zülfikar büzüldü:

"Yanındaydı," dedi. "Bir torbanın içindeydi. Kovdum onu. Yirmi bin de para mı Sakçagözün tarlası için. Sen de hiçbir şey bilmiyorsun Bey. Yedi yüz dönüm tarla... Bir kocaman çiftlik... Bin, iki bin dönüm de Akçasazdan çıkarır... İsterse üç bin, dört

bin dönüm de Akçasazdan çıkarır. Beş bin, on bin dönüm de... Diker bizim çiftliğimizin karşısına bir çiftlik. Kim oluyor o!" Zülfikar öfkeye kesti tepeden tırnağa, dimdik doğruldu. Kısık gözleri de açıldı: "Kim oluyor o!" diye bağırdı. "O kim oluyor da Sarıoğlu çiftliğinden toprak alıyor! Ona, o ite, o Rüstemoğluna göz ilacı için istese, milyon da verse bir zırnık toprak vermem. İşte benim söyleyeceğim bu kadar Bey. Bu Rüstemoğlu alçağın, sütsüzün, soysuzun birisi... Daha dün açlıktan ağzı kokuyordu. Daha dün önünde bir topal eşek, köy köy dolaşıp zencefil, kına, karanfil, cıncık boncuk satıyordu. Daha dün... Daha dün... Sen bilmiyor musun Bey? Ben onu Sarıoğlu çiftliğine komşu edemem. Kellemi kesseler bunu yapamam. Çok üstüme varma Bey, çok üstüme varma ki... Elimden bir kaza çıkmasın. Alaca kanını toprağa serpmeyeyim o Rüstemoğlunun, o it oğlunun... Varma üstüme!"

Bey onun huyunu bilirdi, sözünü kesti.

"Haklısın. Yerden göğe kadar hakkın var Zülfikar," dedi içini derin derin çekerek. "Ama ne çare. Alçaklar evimi yaktılar, işte görüyorsun. Köylülerimi aç koydular, işte gözlerinle görüyorsun. Koca Sarıoğlu konağı böyle mi kalsın, böyle dört duvar... El anamıza avradımıza sövmez mi? Köylümüz bu yıl aç mı kalsın, el kendi yüzünden fakir fıkaranın tarlalarını yaktılar, onun yüzünden çoluk çocuk aç kaldı, onun da yeni yetme Ağalardan farkı kalmadı, demez mi, anamıza avradımıza sövmez mi? Rüstemoğlundan daha iyisini mi bulacağız? Ne sanıyorsun, bunların, bu Ağaların hepsi biribirlerinden beter değil mi? Al birini, vur ötekine... Sanki heriflerin hepsini bir kalıba dökmüşler. Sanki hepsi hık demiş de birisinin burnundan düşmüş. Ne yazık, ne yazık ki paranın bize çok gerekliği var. Yoksa onlara bir avuç toprak koklatır mıydım? Onları bu topraklara bastırır mıydım? O murdar ayakları altına bu topraklar yakışır mıydı? Ne çare, ne çare ki ne çare! Öyle değil mi Zülfikar? Adam gönder de Rüstemoğlu getirsin parayı. Bugün kasabaya gidiyoruz. Bir ay içinde de konak bitsin. Bilirsin ben kasabada çok kalamam. Amanın ne olursun elini çabuk tut kardaş Zülfikar..."

Derviş Bey konuşurken Zülfikarın gözleri yaş ile doldu. Derviş Bey onun bu huyunu çok iyi bilirdi. Ne kadar alttan alır-

san, Zülfikar o kadar alttan alırdı. Ne kadar dikleşirsen, o da karşında o kadar dikleşirdi.

Derviş Bey biraz daha konuşsa, Zülfikar, bu koskocaman adam karşısında oturup ağlayacaktı. Zülfikarı böyle yakınarak çok da ağlatmıştı. Bu aileyi, bu toprakları canı yürekten seven bir tek kişi vardı, o da Zülfikar, Zülfikar Derviş Beyin bir düşkün yanını görmesin, sezmesin kederinden deli olurdu. Onun mutluluğu Derviş Beyin mutluluğu, sevinci, acısıyla birlikti.

Zülfikar:

"Ben o Rüstemoğlunu öldüreceğim, öldüreceğim. Öldüre, öldüre, öldüreceğim," diye homurdanarak hışımla dışarı çıktı.

Derviş Bey biliyordu ki şimdi o dışarı çıkar çıkmaz dövünerek ağlamaya başlayacak, evine gidip kapanacak, sonra da can düşmanı Rüstemoğluna haber salacak, yeniden bitip tükenmeyen bir pazarlığa girişecek, onu yeniden kovacak, birkaç gün sonra yeniden çağıracak, el sıkışacak, içinden, "al, hayrını görme. Ben seni nasıl olsa öldüreceğim. Sen de bu toprakların hayrını görmeyeceksin," diyecek, parayı elinden alacaktı.

Derviş Bey ne kadar acele ederse etsin bittecrübe sabitti ki, bu böyle olacaktı.

Zülfikarın arkasından Derviş Bey de aşağı indi:

"Atımı, yağız atımı çekin Hidayet," dedi.

Karısına döndü:

"Siz Hamza Dayının otomobiliyle gelirsiniz, ben atla gidiyorum," dedi.

Az sonra eyerlenmiş atı getirdiler, Derviş Bey ata atladı, bir an ikirciklendi, içinden kapkaranlık bir korku geçti. Avlunun ortasında kalakaldı. Söğütlü yönüne sürse atı, orada pusu... Savrun büvetine, Aktaş yoluna, Yalnızdut üstüne, Vayvaylı altına... Hepsinde hepsinde pusu olabilirdi. Bir süre korkuyla başını oradan oraya, oradan oraya vurdu, içindeki korku gittikçe büyüyordu. Büyüdükçe içindeki ikircik, kararsızlık da artıyordu.

Sonra gözlerini yumdu, atını üzengiledi, atın başını bıraktı. Ve at bir anda Vayvaylı altına düştü. Her an bir çalı dibinden bir kurşun bekleyerek, ateşe kesmiş bedenini atın çıkardığı azgın yele vererek altında sünüp giden yağızı kırbaçladı.

17

"Ulan Rüstemoğlu, ulan köpoğlu, ulan aşşağılık soy, bir topal eşeğin ardına düşüp de Çukurova yollarını köy köy tepen, üç gün durmadan bir iğne pazarlığı yapan, bir malı fıkara, aklı ermez köylü kadınlarına üç beş misline satan göz bağcı, ne sihirdir, ne keramet, el çabukluğu marifet olan mendebur mikrop sen değil misin?"

Zülfikar işte böyle homurdanarak atına atladı, Rüstemoğlunun evinin yolunu tuttu.

Rüstemoğlu Çukurovaya geldiğinde on beş yaşındaydı. Verimsiz, kıraç, ot bitirmez Darendeden geliyordu buraya. Yıllardan bu yana Darende halkı gurbetçiydi. Her gittikleri yerde ufaktan bir ticaretle işe başlarlar, sonra gittikçe işlerini geliştirirler zengin olurlardı. İşte bu yüzdendir ki Anadolunun her büyük ilindeki büyük zenginlerden birkaçı Darendeliydi.

Rüstemoğlunun asıl adı Memetti. Sonraları o kendine Memet Zeki Rüstemoğlu demişti. Bu isim daha şatafatlı geliyordu ona. Rüstemoğlu lafını duyduğu zaman içine bir güven geliyordu.

Rüstemoğlu önce bir Ağanın yanına yanaşma durdu. Ağa ona, bir yıl çalıştıktan sonra yirmi üç lira verecekti. Memet yirmi üç lirayı hiçbir zaman alamayacağını biliyordu, ama gene de Ağanın çiftliğine yanaşma durdu.

Memede sermaye gerekti ve bu sermaye de çalışmayla hiçbir zaman elde edilemezdi. Memet on beş yaşındaydı ve yanaşma olarak çitftliğe girdiği gün namaza başladı. Hiçbir dua bil-

miyordu. Namaz nasıl kılınır, onu da bilmiyordu. Namazda dua okumayı hiçbir zaman ne öğrendi, ne de öğrenmek istedi. Ama birkaç hafta içinde duasız namaz kılmayı öyle bir öğrendi ki anasından namaz kılarak doğmuş derdin. Namaz az bir sürede etkisini gösterdi. Ağa onu iki ay sonra pamuk toplayan ırgatların başına gönderdi. Irgatların pamukları çalmalarının önüne geçecekti. İşte bu büyük bir fırsattı. Memet pamuk ırgatlarından cin gibi bir oğlanı baştan çıkardı. Ama oğlanı baştan çıkarmak öyle kolay olmadı. İki üç gün geceli gündüzlü ona dil dökmek, pamuk hırsızlığının başka hırsızlıklara benzemediğini, günahı olmayacağını söylemek gerekti.

Çok karanlık bir geceydi. Usuldan da yağmur çiseliyordu. Böyle çiseltili havalarda gece koyu, duvar gibi olur. İnsan bir parmak önünü bile göremez.

Yüreği küt küt atıyor, eli ayağı titriyordu. Öylesine çözülmüştü ki, çocuğun öbekten doldurduğu pamuk çuvalını tutamamıştı bile, değil sırtlayıp götürmek. Az ötede ırgatlar uyuyorlardı. Ya bir tanesi uyanır da görürse... O zaman her şey, bütün hayatı bitmiş olurdu. İşte bu düşünce bitirmişti onu. Halbuki arkadaşının dünya umurunda değildi. Memet sonunda canını dişine taktı, çuvalını sırtlamış, tarlanın dışına çoktan çıkmış arkadaşına yetişmek için çuvalını yüklendi. Var gücüyle koştu.

Kasabanın dışındaki dereye geldiklerinde gün ışıyordu. Memet arkadaşına dedi ki:

"Sen burada dur. Ben kasabaya gidip bir alıcı bulayım. Böyle sırtımızda çuvalla kasabaya girersek bizi yakalarlar."

Kasabadan bir saat sonra dereye yanında bir alıcıyla döndü. Adam hırsızlık pamukları artık burada onlardan teslim alacaktı. Kasabaya sokmalarının bir gerekliği yoktu. Burada biriktirecek, sonra bir arabaya doldurup kasabaya götürecekti. Kimse de şüphelenmezdi.

Memet artık her gece beş altı çuval pamuk aşırmaya başladı. Gece sabaha kadar iki arkadaş pamuk çuvallarını yakınlardaki büklüğe taşıyıp saklıyorlar, alıcı da arabayla gelip pamukları oradan arabasına yüklüyordu.

Pamuk toplama zamanı bittiğinde Memedin cebinde epeyce yüklü bir parası vardı. Ağasına gitti:

"Ağam," dedi. "Ben bu sineğe sıcağa dayanamayacağım daha fazla. Sen sağ olasın. Artık kapından ayrılacağım. Sen sağ olasın. Kapında beş ay çalıştım. Senden son derece memnunum. İstersen hakkımı ver, istersen verme. Ben gidiyorum."

Ağa onun bu hareketine çok üzüldü. Pamuklarını iyi korumuştu. Böyle Müslüman, namazında orucunda bir adamı bir daha nerede bulacaktı. Gitmemesi için çok söyledi ona, fakat dinletemedi. Beş aylık çalışması karşılığında ona tam on beş lira verdi. Memet Ağasının elini öpüp helallik istedi, oradan ayrıldı, doğru Adanaya gitti, bir Darendeli dükkanı aradı. Bir dükkan gösterdiler. Adam sarı benizli, kalın posbıyıklı birisiydi. Bıyıkları apaktı.

Dükkancıya parasını gösterdi, istediğini söyledi. Hemşerisi:

"Ondan kolayı can sağlığı," dedi.

Güzel, dayanıklı, üç yaşında iri bir eşek aldılar, iki tane camekan yaptırdılar, içini de ufak tefek, dünyada ne kadar öteberi varsa hepsiyle doldurdular. Memedin gene de cebinde bir eşek daha donatabilecek parası kaldı. Ve Memet köylere çıktı. Vakitli olsun, vakitsiz olsun, bir kalabalık görünce seccadeyi yere seriyor başlıyordu namaza.

Yağmur demedi, kış demedi, dolu, fırtına demedi durmadan bütün Çukurovayı köy köy dolaştı. Durmadan namaz kıldı.

Kasabaya dükkan açtığının haftasına Darendeye bir haftalığına gitti, evlendi, karısını orada bırakıp evine döndü. Gerçekten de dükkanı kasabanın en güzel dükkanıydı. Bütün köylüler onu yakından tanıdıkları, ona güvendikleri için tutunmakta güçlük çekmedi.

Karaborsa günleriydi. Adanadaki hemşerileri onu uyardılar. "Mal biriktir, mal biriktir," dediler. O, hemşerilerinin sözünü tuttu, mal biriktirdi. Birkaç yıl içinde sermayesi on, on beş misli arttı. Adanaya da bir dükkan açtı. Bu arada memleketinde üç kızı olmuştu. Adanaya dükkanı açtıktan sonra memleketine bir haftalığına gene gitti, bir daha evlendi.

Sonra Allah, Memet Zeki Rüstemoğluna yürü ya kulum, dedi. Rüstemoğlunun karısı dörde, kızının sayısı da on bire yükseldi... Derken Memet Zeki Rüstemoğlu Anavarzanın Ha-

cılar yanına düşen topraklarından bin dönümlük bir Ermeni çiftliğine hiç yoktan kondu ve tapusunu üstüne çıkarttı. Bu bin dönümlük tarla için ancak yedi yüz altmış lirası gitmişti. Bugünlerde bir de fabrika düşünüyordu. Ama toprağı büyütüp, geliştirmeliydi. Her şeyin bir temeli vardı. Sermayenin de temeli topraktır. Fabrikaların, dükkanların başına türlü işler gelirdi ama, toprak topraktır. Sıkı tutarsan boyuna büyür. Bu insanlar bu kadar ahmak olduktan sonra, toprak dediğin sermayeden, fabrikadan çok daha çabuk büyür. Toprağı olmak insana müthiş bir güven verir. Ömründe tatmadığı güveni, toprağı olduktan sonra tattı. Güvenlik duygusu kadar insanı insan eden hiçbir şey yoktur. Onda, şimdi baş döndürücü bir toprak iştahı başladı. Ne kadar çok toprağı olursa o kadar çok duyacaktı içinde insanlığı, sevinci, umudu, şefkati, güzelliği... Bütün bu duygular onun bilmediği, ya da çoktan unuttuğu şeylerdi. Ticarette paradan başka hiçbir şeye bağlanamazsın. Çünkü her şey gelip geçicidir. Kötü, pis bir oyundur. Topraksa kalıcı, sağlıklı, ölümsüzdür. Ve Rüstemoğlu toprağa saldırdı.

Şimdi gözü Derviş Beyin topraklarındaydı. "Bu beyinsiz herifin toprak ayaklarının altından kayıyor. Nasıl olsa yakın bir gelecekte topraklar onun elinden çıkacak. Hiç olmazsa, benim gibi toprak kadrini bilir, bir avucu için canını verir bir adamın eline düşsün."

Sonra Akçasaz vardı. Bir gün Çukurovanın ortasındaki bu bataklık nasıl olsa kurutulacaktı. Zaman gelişip gidiyordu. Bu bataklık böyle kalamazdı. Bu binlerce dönümlük verimli topraklar... Bugünlerde onun kıyıcığından bir ayak basacak kadar bir yer tutmak gerektir. Akıllı adam ne demektir, geleceği gören adam demektir. Rüstemoğlu Akçasazın geleceğini avucunun içi gibi görüyor, ona göre de hazırlanıyordu.

Şimdi Akçasazın kıyısından beş yüz dönüm toprağın olsun, o, on yıl içinde, çok kalmaz on yıl içinde beş bin, on bin dönüm olur. Derviş Beyin topraklarıysa Akçasazın doğusunu ve kuzeyini çepeçevre çevirir.

Tarlaların ortasında, yerden bir metre yükseklikte, damı sazdan, duvarları kamıştan yüz elli metre kadar uzunluğunda-

ki penceresiz olan ev Rüstemoğlunun çiftlik binasıydı. Bu uzun, alçak binanın on beş metre kadar kuzeyinde gene kamıştan ve sazdan küçük bir kulübe duruyordu. Kamışlarından ve sazlarından daha yeni yapıldığı belli oluyordu. Bir de uzun bir kavak ağacı yapının az ilerisinde salınıp duruyordu.

"Rüstemoğlu, Rüstemoğlu!"

Rüstemoğlu hemen dışarıya fırladı. Yamalı, rengi solup bomboz olmuş bir şalvar, bir de onun gibi her bir yeri aşınmış, kirli, yırtık pırtık bir mintan giyiyordu. Ayakları yalındı ve başındaki şapkası eskimiş, tepesi delinmiş, yamru yumru olmuştu. Kara gözleri durmadan fıldır fıldır göz yuvalarında dönüyordu. Yüzü küçücük, başı kocamandı. Hafif de kamburu çıkmıştı. Kırçıl sakalları bir parmak uzamıştı. Alnı, boynu, gözlerinin kenarları kırış kırıştı.

"Hoş geldin Zülfikar Bey kardeşimiz. Hoş gelip safalar getirdiniz. Bu gece boyuna düşümde gördüm." Bir eliyle atın başına sarıldı, bir eliyle de üzengiye asıldı. "Buyurun, in aziz ve de sevgili misafirim. Buyurunuz, in iki gözüm birader, in ki in... İn de o mübarek ayakların benim de topraklarıma bassın. Bassın da harmanlarım bereketten taşsın."

Zülfikar attan indi, Rüstemoğlu atı çekti uzun huğa götürdü, hemencecik geriye döndü, içeriden bir hasır çıkarıp çitin dibine serdi:

"Buyur otur iki gözüm," dedi. "Ne yapalım, daha çiftliği hale yola sokamadık. Bizimkilerden kimse gelmek istemiyor buraya. Çok sıtma var. Sinekler de bulut gibi. Bizim oralar yayla. Bizimkiler bu sıcağa dayanamaz ölürler. Alışmak gerek iki gözümün ışığı Zülfikar Bey. Duydum ki siz de uzak yaylalardan olurmuşsunuz. Duydum ki çok soylu bir kişiymişsiniz. Duydum ki feleğin kadrine uğramışsınız. Duydum ki soylu, kartal gibi bir Beymişsiniz. Felek..."

Zülfikar dayanamadı, içini çekti:

"Benim babam sağlığında... Bizim kapıda otuz beş tane... Bir değil, iki değil, otuz beş tane at yılkısı vardı. Bütün Kafkasya bizim... Aaaah, aaah... İşte şimdi. Bizim kölemizdi bütün Kafkasya... Bizim babası..."

Gözleri, küçücük düğme gözleri yaş içinde kaldı.

Rüstemoğlu telaşla:

"Göl yerinden su eksik olmaz. Eskiden de kurt eniği kurt olur. Sen olmasan çoktan Derviş Bey batardı. Seni bütün Çukurovada mert, yiğit olarak, birinci adam sayaraktan biliyorlar. Bu her insanın eline geçer mi? Dün gece düşümde ak bir su akıyordu. Ak suyun üstünde doru, ışık gibi bir balkıyan ata binmiş, elinde de bir şahin olan uzun boylu bir adam geliyordu. O geliyordu, akarsu da onunlan bile geliyordu. Geldi geldi suylan atlı geldi bizim kapıda durdular. Atlı atından indi, su da bizim kapıda birikti, köpürdü durdu. Dağ gibi yükseldi sonra... Ne demektir bu, bereket demektir. Büyük bir soylu adam buraya bereket, bolluk saçıyor demektir. Ben de sabahtan bu yana dışarı çıkıp yollara bakıyordum. Kim gelecek bize diye merak ediyordum. Bir de baktım ki sen çıktın geldin iki gözüm kardaş. İçime sevinç doldu. Kuş gibi hafifledim. Ne haber, iyi haber değil mi? İyi adamdan kötü haber olur mu, elbette iyi haber olacak, değil mi? Bey razı oldu öyle mi? Benden iyi komşu mu olur, değil mi?"

Kısacık, sıskacıktı Rüstemoğlu. Avurdu avurduna geçmişti. Aşağıdan yukarı, bir dağa bakar gibi bakıyordu Zülfikara.

"Bilmem ki," dedi Zülfikar. "Sana iyi bir adam derler. Ben öyle duydum. Bey sana toprakları satacak ama, beni dinlersen alma. Çünkü ben bu Beyleri bilirim. Önce toprağı satarlar, sonra da adamın başına bir iş açarlar. Halil aklında mı? Haaa, sattı Halile toprağı Derviş Bey, hem de iki bin dönüm sattı. Tarsuslu Halili duydun değil mi?"

Rüstemoğlu:

"Duydum," dedi inleyerek. "Duydum ama..."

Zülfikar:

"Duydunsa bilirsin. İki bin dönüm sattı. Satınca, daha toprağa ayak basmadan... Paraları akşam Beye gönderdi. Sabahleyin ölü bulundu evinde. Kafasını gövdesinden ayırıvermişler. Haşa, haşa... Bey öldürttü demem! Demem ama bu Beylerin tarlaları uğursuzdur. İnsana hayretmez. Her gece de sabaha kadar hortlaklar dolaşır bizim çiftlikte. Siz nasıl duruyorsunuz, diyeceksiniz... Biz alıştık. Bir de Akçasazın bir ejderi var, kıyısında hiç yabancı yaşatmaz. Derakap yutar!"

Rüstemoğlu yutkundu:

"Sen benim için merak etme. Uğursuz tarlalar, ben adımımı içine atar atmaz uğurlanır. Hortlaklar uğramaz olur. Akçasazın ejderhasını da eskiden beri söylerler. Aslı yoktur inanma. Aslı olsa da, bende bir muska var ki, keskin... O muskayı Akçasazın kıyısına gömerim. Ejderha bataklığa hapsolur, bir daha da kıyıya, ölene dek adım atamaz.

"Demek alacaksın toprağı... Hiç korkmuyorsun, öyle mi?"

"Korkmam. Derviş Bey bana hiçbir şey yapmaz. Yapmalarına da izin vermez. O, soylu bir adamdır. Benim gibi bir adamın kendisine komşu olmasını çok ister."

"Demek alacaksın ha? Ben sana acırım. Hem de severim Rüstemoğlu... Ne yapalım, kendi düşen ağlamaz."

Zülfikar onu caydırmak için durmadan, durmadan konuştu. Ağzındaki bütün tükrükler kuruyuncaya kadar konuştu. Rüstemoğlu korksun diye neler neler söylemedi. Sonra da yalvarmaya başladı. Rüstemoğlu Nuh dedi de Peygamber demedi.

Çaresiz kalan Zülfikar, başka bir çare düşündü. Bu mendebur adamın bu tarlalara bu kadar sarılışında bir iş olmalıydı. İşte, hiç olmazsa bundan faydalanmak gerek.

"Bey caydı. Üç yüz dönüm satıyor. Üç yüz dönüme de on sekiz bin lira vereceksin. Yoksa mümkünü yok. Bey toprağı başkasına satacak. Böyle bir toprak da dünyada yok. Her avucu bir kan eder."

Aralarında korkunç bir pazarlık, bir cebelleşme başladı. Uzun sürdü. Bütün gün, bütün gece pazarlık ettiler. Bağırdılar çağırdılar, biribirlerine ağza alınmaz küfürler ettiler. Zülfikar on sekiz bin liradan bir kuruş aşağı inmedi. Zaten on sekiz bin lira istediğine de bin pişman olmuştu. Çünkü ne kadar çok para isterse istesin bu topraklar için Rüstemoğlundan koparacağını sezmişti.

Tanyerleri ışırken ikisinde de kıpırdayacak hal kalmamıştı. En sonunda Rüstemoğlu elini uzattı:

"Kabul ediyorum," dedi. "Yalnız senin gül hatırın için kabul ediyorum. Tapu muamelesine hemen başlayalım. Yarın ben kasabaya ineceğim. Parayı da getiririm."

Zülfikar gün atarken atına bindi ama bitkindi. Atın üstünde ikiye katlanmış gibi büzülmüş küçücük kalmıştı. Boğazına bir hıçkırık gelmiş tıkanmıştı. İçi yanıyor, içi dolup taşıyordu. On sekiz yaşında vurulan büyük oğlunun ölüsünü gördüğünde de böyle olmuştu. Az sonra, çocuklar gibi, hıçkırarak ağlamaya başladı. Çiftlikten her toprak satılışında böyle olurdu. "Nasıl olsa, nasıl olsa Bey bunu Rüstemoğluna koymaz. Nasıl olsa Bey bir gün tarlasını onun elinden alacak."

Canı gönülden inandığı bu düşünce bile onu teselli etmiyordu, çiftliğe kadar durdu durdu ağladı.

18

İbrahim İbo öfke içinde geldi:

"Yok Beyim, yok," dedi. "Konağa girdi, burnunu bile dışarı çıkarmıyor. Üç gündür bekliyorum. Ne çarşıya çıktığı var, ne bir şey. Kapısında da dört kişi bekliyor. Üç gün içinde evine Çerkes Yağmur Ağadan başka kimse girmedi. Ben ne yapabilirim bu adama? Bir odaya giriyor, bir daha da hiç dışarıya çıkmıyor. İşin yoksa bekle dur, bekle dur."

Mustafa Ağa sapsarı kesildi, bıyıklarını çekiştirerek düşünmeye başladı:

"Onu kasabadaki konağından kaçırmayı, dağa kaldırmayı bir istiyorum ki... Bir istiyorum ki... Çiftlikten kaldırmak başka, buradan, kasabadaki konaktan kaldırmak başka. Bir şey kurmalı, bir yolunu bulmalı, onu dağa kaldırmalıyız. Anlamıyor musunuz, bütün dünya gazeteleri yazar. Sonra dağda..."

Akyollu Mustafa bir an gözlerini yumdu, dudakları, burun delikleri titredi. Sırtına binlerce büyük iğne saplı.

İğnelerin uçları şimşekleniyor. Güneş altında, kavruluyor. Boğazında bir ip, bir ata bağlı... Atın üstünde Heko... Atı kırbaçlıyor. Dervişin dili bir karış dışarda...

"Hayır, hayır ona pusu kurup bir kurşunla öldürmek istemiyorum onu. Onu yakalayacağım. Yakalayıp elimle... Günlerce... Dünya dünya, insan insan olalı görülmemiş, duyulmamış işkencelerle öldüreceğim onu. Bunun için de onu kasabadaki konağından kaçırmanın bir yolu, bir çaresi. Kaç gün kalacak kasabada?"

İbrahim İbo:

"Çiftlikteki konağı onarmaya başladılar. Bir, bir buçuk ayda biter, dediler. Gene tarla satmış Derviş Bey Rüstemoğluna... Ekini yananlara da para vermiş. Herkese herkese para dağıtmış."

Akyollu:

"Yazık," dedi, inler gibi, "aah yazık."

Sonunu getiremedi.

"Onu bir gece almalıyız. Aladağa doğru çekilmeliyiz. Öyle değil mi İbrahim İbo?"

İbrahim İbo hemen toparlandı.

"Öyledir Bey."

"Aladağ bizim dağımız değildir. Kimseler bilmez bizim Dervişi, o kafiri oraya götürdüğümüzü."

İbrahim İbo o anda:

"Kimseler bilmez," dedi irkildi.

"İşte orada..."

Hamdi kısacık yarı cüce bir adamdı. Eski bir eşkıyaydı. Eşkıyabaşı Kırkayağın kasabı diye anılırdı.

Hamdi ayağa kalktı, gerindi, dudaklarını lezzetle yaladı:

"İşte orada... İşte o zaman... Gel ulan buraya Derviş Efendi. Gel, gel, gel... Gel buraya, korkma, iki gözümün bir çiçeği! Korkma, çavdar sapının ışığı, çingen köyünün yakışığı... Hiç korkma."

Topağaçların altına gittiler. Her biri sırtını bir ağaca verdi, oturdular.

"Gel hele gel, gel kardaş gel... Amma da sarardı yüzün! Yalvarma. Yalvarmak yok. Hiç yok. Bak, yüreğim yufkadır, dayanamam." Öylesine bir konuşuyor, taklit yapıyordu ki, karşıda Derviş vardır dersin. Derviş ağlıyor, gülüyor, acı çekiyor, yalvarıyordu. "Geldin değil mi, geldin. Bu iyi işte, beni zora koşmadın. Soyun, soyun bakalım. Soyun ulan. Utanıyor musun? Haydaaa... Ulan sen anadan doğdun doğalı hiç soyunmadın mı? Soyun ulan, it soyu. Burada senin Beyliğin para etmez. Soyunmuyor musun, öyleyse al, işte."

Mestan:

"Bu da yeni," diye güldü. "Bu mendebur cüce şimdi bakalım ne yapacak, o kafir giyitlerini çıkarmıyor işte..."

Hamdi:

"Çıkarmasın," diye kuruldu. "Varsın çıkarmasın. Çıkarmasın daha iyi... Bir teneke pekmezi alırım. Cıvık pekmez tabii... Tepesinden dökerim, tırnağına kadar onu pekmeze bularım. Yakınlardaki arı kovanlarını açarım. Arılar doğru Dervişin üstüne sıvanırlar. Bir de dağların sinekleri yaman olur. Onlar da sıvanırlar. Üstü başı arı oğul verir gibi! Koşmaya başlar. O koşar, arılar peşinde... O koşar arılar peşinde. Üstünden başından pekmez akar, arı akar... Sonra bir kovan, beş kovan arıyı üstüne boşaltırım..."

Akyollu:

"Hamdi," dedi, "bu seferki hiç iyi olmadı. Onu, bunun için kaçıracaksak hiç kaçırmayalım, bir kurşun sıkalım, ölsün gitsin."

Hamdi:

"Çok mu kötü?" diye sordu. "Siz bir adamı arıların nasıl parçaladıklarını görmediniz mi? Zaten bu arılar balarısı değil ki... Eşekarıları."

Mestan:

"Olmadı," diye Akyolluyu onayladı. "Olmadı. Bu kadarcık işkence için onu ta Torosun başına götürmeye değmez. Bir kurşun sıkarsın yüreğinin başına olur biter. Benimki de Bey bu sefer gene tutmadı sanırsam. Alır onu götürürüz dağın tepesine... Onu elimlen güzelce soyarım. Yere oturtup sırtını bir ağaca güzelce dayarım. Elini kolunu, gövdesiyle birlikte ağaca bir iyice çeke çeke bağlarım. Bağladım mı... Alırım elime bir bıçak. Önce ayak parmaklarının arasını dilerim. Sonra bacaklarını, sonra baldırlarını ince ince dilerim. Belden aşağısını dilim dilim eylerim. Bir yanına tuz ekerim. Bir yanına bal dökerim. Bir yandan sarıca karıncalar, bir yandan sinekler çokuşmaya başlar. Bir yandan da çürümeye, kokmaya, morarmaya başlar. Sinekler balı, sarıca karıncalar eti yer bitirirler. Sinek bir kaşındırır, insan olan dayanamaz. Sarıca arılar bir kemirir, aman Allah! Aman Allah! O ölünceye kadar, kendini kendi gözleri önünde sinekler yer, bitirirler..."

Akyollu:

"Bu iyi," dedi. "Bu iyi işte. Hiçbir kitapta böylesine rastlamadım. Bu iyi."

Mestan:

"Öfkemden, hıncımdan uyku uyuyamıyorum. Onun için yakaladığımız zaman neler neler yapacağımızı düşünüyorum. O kimdir o! O, Murtaza Ağa gibi bir yiğidi yok edendir. Kara topraklara salandır. Bu bile azdır ona."

Hamdi iyice alınmıştı:

"Sanki ben onun için uyuyor muyum, Murtaza Beyimizi öldürene en güzel ölümü düşünmüyor muyum? Hani giyitlerini çıkarmazsa ne yaparız diye düşünmüştüm de..."

Akyollu:

"Üzülme Hamdi, sen hiç canını sıkma. Hele onu bir yakalayalım, en güzelini buluruz," dedi.

Recep:

"Hele onu bir yakalayalım. Benim aklımda bir şey var ki, ne kitaplar yazmış, ne de insanoğlu akıl edebilmiştir. Onu bir yakalayalım da..." dedi.

Mestan: "Söyle Recep nolursun," diye yalvardı. "Bir merak ediyorum ki... Nolursun söyle."

Heko:

"Onu bir yakalayalım, benim de aklımda vardır azıcık."

Akyollu:

"Recep düşüncesini söylemiyor. Hiç mi hiç söylemedi. Onun bildiği okkalı bir şey olmalı. Okkalı bir ölüm çeşidi."

Recep:

"Öyledir Beyimiz. Hele bir ele geçsin o... Görürsünüz."

"Doğru. Hele bir ele geçsin."

Mustafa Bey:

"İbo üç gün bekledi, bir yolunu bulamadı. Diyorum ki on kişi bir gece Dervişin konağını bassak..."

Mestan:

"Olmaz. Bizde ne kadar silah varsa onlarda da var. Sonra candarmalar da çabuk yetişirler. Ben diyorum ki, üçümüz üç yabancı kılığına girsek..."

Hamdi:

"Deliye bak! Derviş uçan kuşu sokmaz evine, değil tanımadığı insanı."

Recep:

"Ben çok düşündüm," diye doğruldu. "Varalım Dervişe diyelim ki, Akyollu Mustafa seninle buluşmak görüşmek, konuşmak istiyor. Varalım, Mustafa Beyin mektubunu eline verelim. Bir de yer gösterelim. Mustafa Bey de yazsın ki mektupta ben yalnız geleceğim. Sen de yalnız gel. Gelmez mi?"

Akyollu:

"Gelir," dedi.

Ötekiler de:

"Gelir," dediler.

"Eeee, sonra?"

Hamdi:

"Biz sizin buluşacağınız yerde çalıların arkasına saklanırız. Derviş gelir gelmez de üstüne atılırız."

Akyollu başını elleri arasına aldı:

"Hele bir düşünelim," dedi. "Derviş bu çağrıya gelir. Gelir ama..." İbrahim İboya döndü: "Evini, tarlalarını benim yaktırdığımı sanıyor, öyle mi?"

İbrahim İbo:

"Ne sanacak ya... Çiftliğinin üstünden yel esse bizden biliyor," diye karşılık verdi.

Akyollu Mustafa Bey:

"Buna karşılık ne evimi yaktırdı, ne de tarlalarımı. Beni böylesine aşağılıyor, o köpek. Madem beni öyle sanıyor... Alacağı olsun, o köpeğin."

Hamdi heyecanla ortaya atıldı:

"Buldum, buldum," dedi. "Yeni bir şey buldum. Onu yakalayınca... Durun durun anlatayım."

"Sonra anlatırsın," dediler.

Soluk aldırmaz bir sıcak çöktü. Buğulanan, boğucu. Sonra sarı, balçığa karışmış, koyu, karanlıkça bir yağmur başladı. Ağır, yağmıyor gibi, sıcak, buğu gibi...

19

İbrahim İbonun Derviş Beyin huzuruna çıkması zor olmadı. Önce onu kapıda tepeden tırnağa bir iyice aradılar, tabancasını, hançerini aldıktan sonra yukarıya çıkardılar.

İbrahim İbo mektubu Beye uzattıktan sonra çekildi, el kavuşturup boyun kırdı, kapının yanında durdu.

Derviş Bey mektubu okudukça bir hoş oluyor, renkten renge giriyor, başını mektuptan kaldırıp İbrahim İboyu süzüyor, yeniden mektuba dalıyordu.

Sonunda sert, başını kaldırdı, gözlerini İbrahim İbonun üstüne öldürürcesine dikti, İbrahim İbo titredi.

"Söyle bakalım, benim konağa ateşi sen vermedin mi? Ekinlerimize ateşi sen atmadın mı?"

İbrahim İbo hemen o anda karşılık vermedi, bir an düşündü:

"Ben ateş verdim senin konağa, ekinlerini de ben yaktırdım. Mustafa Beyin bundan haberi olmadı."

"Neden söylemedin ona?"

"Söylesem izin vermezdi."

"Git söyle ona, istediği yere tek başıma geliyorum. Yalnız sen haberi verdikten sonra buraya geri geleceksin. Sen hergele bir adama benziyorsun. Ama yiğide de benzersin. Söyle, Mustafayı çok mu seversin?"

"Çok severim. Onun yoluna canımı koydum. Böyledir bu."

"O da senin yoluna?"

"Orasını ben bilmem. Mektubu verdikten sonra ben buraya gelemem. İster gel Mustafa Beyin dediği yere, ister gelme. Bu

beni ırgalamaz. Sizin bileceğiniz bir iş. Sizin aranızda. Amma velakin konağını ben yaktım. Benim kitabımda konak yakmak da, ekin ateşlemek de, arkadan vurmak da, baskın da, tuzak da, her türlü melanet de, hainlik de yazar. Ben hiçbir şey tanımam. Yanıma yönüme bakmadan doğrucana amacıma giderim. Seni o günlerde konaktan dışarıya çıkarmak için bütün Çukurovayı kesmek gerekseydi, çoluk çocuk, yediden yetmişe tekmil Çukurovayı keserdim."

Bey hiç şaşmadı:

"Seni iyi tanıyorum İbrahim İbo," dedi. "Hamdi nasıl, Kırkayağın Hamdisi? Gene öyle zalim mi, taş yürekli mi?"

"Eskisinden bin beter. Sabahtan akşama kadar sana ölüm çeşidi düşünüyor."

Derviş Bey güldü:

"Daha bulamadı demek!"

"Her gün bir tane buluyor. Bir bulduğunu ikinci gün beğenmiyor."

"Benim ona ne kötülüğüm dokunmuş ki? Şu dünyada onun kadar iyilik yaptığım bir kimse yok ki... En az üç kere onu ölümden kurtardım. Ona kardaş gözüyle baktım. Ben ona ne yapmışım ki?"

"Onun herkese öfkesi vardır. İnsanoğluna düşmandır. İster sen ol, ister başkası, ona kötülük edebileceği insan göster. Başkası gerekmez. Onun öfkesi tekmil insanlara, tekmil yaratığa. O her gün bir canlı öldürmeden edemez. Ya bir kuş, ya bir kedi, ya bir köpek, bulamazsa bir karınca, bir sinek, bir arı... Bir evine gittim ki ne göreyim, binlerce arıyı bir ipliğe dizmiş, sırtlarından iğneleyip! Arılar vızıldayıp durdular güneşte. Kuruyuncaya kadar, arılar çardağında daha öyle iplikte kavrulmuş dururlar."

"Demek böyle adamlarla çalışıyor soylu Mustafa?"

"Bulursa herkes böyle adamlarla çalışır."

Derviş Bey İbrahim İboya doğru birkaç adım attı, elini omzuna koydu. Sağ eli tabancasının kabzasındaydı. İbo odaya girdi gireli bir kerecik olsun elini tabancasından çekmemişti.

"Var söyle Mustafaya tek başıma Tilkitepesine geleceğim. Yanıma hiç kimseyi almadan. Sen bile yaktıysan, konağımın ya-

kılmasını, ekinlerimin ateşlenmesini ona yakıştıramadım. Neredeyse yeniyetme imansız Ağalara benzeyecek. Bunlardan dolayı onun çağrısına tek başıma gelmesem hakkım var. Ama geleceğim gene de. Selam söyle. Dünyada bir tek şey isterim, düşmanımın şu aşağılık Ağalara benzemesini istemem. Çok selam söyle."

İbrahim İbo:

"Baş üstüne Bey, söylediklerini tekmil Mustafa Beye iletirim," dedi, merdivenleri çabucak indi, aşağıda onu bekleyen adamlardan tabancasını ve hançerini aldı, atına atladığı gibi doludizgin sürdü.

İbrahim İbo gittikten sonra Bey pişman oldu, karısının odasına girdi, meseleyi olduğu gibi ona açtı, mektubu verdi. Hatun mektubu okudu.

"Olmaz," diye bir çığlık attı. "İşte bu olmaz. Konağını yakanı, ekinlerine ateş atanı nasıl olur da adam diye karşına alırsın? Ona insan diye nasıl güvenirsin? Seninle konuşmak isteyen senin evine gelir. Bir derdi varsa, tek başına seni Tilkitepesine mi çağırır? Olamaz, tek başına gidemezsin. Başka türlü seni ele geçiremedi, al ilen ele geçirecek. Sen evden çıkar çıkmaz yolunu gözletecek, iki üç adam üstüne atılıp seni yakalayacaklar, onun karşısına götürecekler. O da sana diyecek ki, ben seni yalnız bekliyordum. Demek yakalandın? Böylesi daha iyi oldu, diyecek."

Derviş Bey, kederli, umutsuz:

"Hakkın var Hatun," dedi. "Aynen böyle eyleyecek. Ne yapmalı?"

"Gelmem deme, gününü ileriye at."

"Hakkın var Hatun. Çocuklar nasıl?"

"Muzaffer çarşıya indi. Ceyhun da aşağıda bahçede."

Bu konak, ona Ermeni bir arkadaşının armağanıydı. Ermeni arkadaşı bir gece, daha kaç kaç, daha sürgün falan yokken ona gelmiş, "Bizim sonumuz yok. Bizi ya öldürecek, ya sürecekler," demiş, evin tapusunu ona vermişti. Güya evi Beye üç bin altına satmıştı. Bey şaşırmış, "Amanın dostum, bu nasıl olur, sizi kim sürer, kim öldürür?" diye Ermeniyi teselliye çalışmış, sözünü dinletememişti. Ermeni diyordu ki, "Bu konağı

özendim bezendim yaptırdım, içinde de iki yılcık oturamadım. Baktım ki gidiyorum. Konağımda kansız, ciğeri beş para etmez birisi safa sürecek. Düşündüm ki bu ev kime layık. Sarıoğlu Derviş Beye layık... Al, helal olsun ev sana. Al, güle güle otur. Sana böyle bir ev değil, bin ev layık. Saraylar layık."

Konağın bahçesine silme nar dikilmişti. Pembe, hiçbir yerde bulunmaz cins narlar.

Narlar çiçek açmış, bahçe inanılmaz bir kırmızılıkta dalgalanıyordu.

"Çocuğu kaçırmazlar ya?"

Hatun:

"O kadar alçaklığı şu yeni yetme Ağalar bile yapmazlar. Çocuklara hiçbir şey olmaz."

Derviş Bey:

"Ondan her şey umulur," dedi içini çekti. "Şu fakir fıkaranın ekinini yaktırdıktan sonra..."

Arkasını döndü, odadan çıktı.

Karısına hayrandı ve onu delicesine bir aşkla hala severdi. Karısıyla biribirlerini görmeden nişanlanmışlardı. Aşağıdan, Arabistan çölüne yakın yerlerden, nergis kokulu, bereketli Amik ovasından olurdu karısı. Oralara yerleşmiş, ünlü bir Türkmen Beyinin kızıydı. Türkmen Beyi geleneği içinde dimdik, onurlu, yürekli bir insandı.

Esmerdi. Gözleri iri ve kapkaraydı. Gamzeli yanakları her an pembeleşmeye hazırdı. Kalın dudakları kıpkırmızı ve şehvetliydi. Güldüğü zaman azıcık yayılır, sonra sevgiyle toparlanırdı. Her bir hareketinden bir incelik, bir sevgi yayılırdı ortalığa. Hemen hemen hiç denecek kadar az konuşurdu. Ne söyleyecekse, her şeyini elleri, gözleri, hareketleri, yüzüyle söylerdi.

Ve eski Türkmen kadınları gibi giyinirdi. Sırmalı fes giyer, sırmalı feste dizi dizi altınlar, boynunda beşibiryerdeler, fistan, parlak kundura, kollarda burma bilezikler. Yalnız, delik olmasına karşın burnuna altın hırızma, bir de ayak bileklerine, Bey o kadar istediği halde, halhal takmazdı.

Kocasının öldürüleceğinden hiç mi hiç korkmuyordu. Çünkü onun baba evinde insanların öldürülmesi bir eski, bir yerin dibine batası gelenekti. Kocası öldürülecekti nasıl olsa. Bunu

evlenmeden çok önceleri biliyordu. Onun derdi kocası öldürüldükten sonra çocuklarının nasıl yetişeceğiydi.

Boyu uzundu, suna gibiydi. Çenesi sivriydi.

Hidayet:

"Beni ona gönderme Bey," dedi. "Elini ayağını öpeyim gönderme. O beni öldürür. Ben ona hiç güvenmiyorum."

Derviş Bey:

"Allah Allah," dedi, "inanamıyorum. Allah Allah! Bu adam bu kadar düştü mü? İnsanın nasıl böyle bir düşmanı olur?"

Hidayet:

"Nasıl olur, nasıl olmaz bilmem ama ben canımı ona güvenemem. Konak yakana, pusu kurana, yol bekleyene, tarlaları ateşe verene canımı güvenemem. Var sen güven Beyim. O senin bileceğin iş. Can senin. Velakin ben o adamın yanına gidemem. Kusura kalma Beyim, senin bir düşmanın hakkında böyle düşünmek yakışık almaz amma velakin ne gelir elimden... Can işi. Can tatlı Beyim."

Bey ona kızmıştı ama belli etmiyordu. Mustafa Akyollu hakkındaki her aşağılayıcı söz onu ta yürekten yaralıyor, küçültüyordu.

İçini çekti:

"Aliciği çağır bari de o gitsin. Ne yapayım Hidayet, haklısın."

Gene içini çekti. "Ne gelir ki elimden!"

Hidayet sevinçle:

"İyi," dedi. "Alicik iyi."

"Onlar biribirlerine münasip kişiler."

Hidayet:

"İyi," dedi. "Alicik gitsin. Konağı yakar mı, ekinlere ateş verir mi? Alicik gitsin. Aliciğin kim olduğunu bilse Mustafa çıldırır."

"Çıldırır," dedi Bey öfkeyle. "Ama ne yapayım ben, kendi düşen ağlamaz. Kendi yaptı, kendi buldu. Alicik iyi."

Hidayet durmadan uzun uzun parmaklarını sayıyordu. Gözlerini uzun bir süre tavana dikiyor, düşünüyor, sonra dönüyor parmaklarını sayıyordu.

"Ne zaman Hidayet?"

Hidayet dalmış gitmişti, duymadı.

"Hidayet!"

Hidayet uykudan uyanırcasına irkildi:

"Buyur Beyim?"

"Ne zaman Hidayet?"

Hidayet birden:

"Gelecek yıl değil, öteki yılın eylülüne."

"Sen deli misin Hidayet? O bana şimdi, hemen buluşalım diye mektup yazdı. Sen ne diyorsun Hidayet?"

"Biliyorum Beyim. Ama ev yakan, ekin ateşleyen, pusu kuran bir adama da başka türlü davranmanın mümkünü çaresi yok. Ne ona seninle görüşemem diyebilirsin, bu olmaz, ev yakanı karşına adam diye dikmiş olursun, ne yarın buluşabilirsin. Onun yaptıklarını yüzüne vurmak için iki yıl sonra eylül ayının yirmisinde buluşursun... O da yaptığı aşağılıklığı anlar. Gelecek yıl değil, daha gelecek yılın, yani devrisi yılın eylül ayının bol güneşli bir gününde dersin, mektubu böylece bir gayri mümkün, binanalezikli donatırsın. Olur mu efendim? Beyim? O kudurur, böyle yazarsan. Kudurur ki çok kudurur. Konağı da İbrahim İbo yakmadı. Tarlalara da o ateş vermedi. Vermediyse, yapanları bulmak onun işi. Onun konağı yansa biz kendimizi temizlemek için konağı yakanı bilmecburiye bulmaz mıydık?"

Derviş Bey gülerek:

"Bulurduk."

Hidayet:

"O da bulup kendi namusunu kendisi kurtarsın," dedi.

Derviş Bey:

"Kurtarsın."

Hatun:

"Hidayet haklı," dedi. "Öteki yılın eylül ayına. Konağı yaktırır mı!"

Hidayet:

"19... yılının eylül ayının bol bolamadı, nur saçan, ışıklı bir gününde, hem de yirmisinde tanyerleri ışırken, Tilkilertepesinde değil de, Kuşlartepesinde yek be yek ikimiz, elimizde bir Kuranıkerim, hem de soyumuzun damgasının resmedilmiş bulunduğu, kırmızı olacak ki görünsün uzaklardan, bulunduğu,

sancak değil, yasak, bayrak değil, bayrak İsmet Paşanındır, yasak, bir mendil, ama büyük bayrak gibi dalgalanan bir ak mendil, çok büyük bir mendil ürüzgerde, yani esen yelde dalgalanaraktan biribirimizin huzurdan istikbaline çıkacağız deyip yazmalısın Beyim."

"Çok karıştırdın ama anladım."

Hidayet:

"Ne bileyim Bey," dedi. "Biz yoz adamlarız sizin gibi lugat mugat bilmeyiz ki. İşte öyle yaz. Bir de yüzüne vur ki, tilki gibi yol beklenir, pusu kurulur mu? Beylik töresinde böyle gayri münasebetsiz işler olur mu? Beyler nizamlısı tümcek mi öldü? Öyleyse o zaman biz de şu işi bırakalım. Katilliği katillik gibi yapalım. Neden elimizi kana bulayalım, bir insanlığa, yiğitliğe yaramayacaksa? Güzel yaz Beyim."

"Böyle yazarsam onu düşman diye karşıma almamam gerektir. Böyle bir adama mektup da yazılmaz Hidayet."

Hidayet:

"Ben bilmem orasını. Sen iki yıl sonrasının eylül ayında buluşacağını yaz da, başkaca ne yazarsan yaz. Ben çok öfkelenir oldum bu Mustafa Beye. Muharremi de öldürttü. Çok alçak bir adam. Korkak... Korkak."

Bey öfkeyle:

"Sus Hidayet," diye bağırdı. "Bir daha Mustafa Bey hakkında böyle konuşursan dilini koparırım."

Hatun hemen atıldı, serinkanlı tok bir sesle:

"O bir korkak, hem de korkak oğlu korkak. Hem de alçak oğlu alçak. Hem de kurnaz, hileci, kötü, aşağılık..."

Derviş Bey sapsarı kesildi, elleri titredi.

"Hem de ev yaktıran, harman ateşleyen... Hem de pusu kuran... Hem de..."

Derviş Bey:

"Sus Hatun," dedi, "sus. Öldürme beni. Allah böyle dostun da düşmanın da belasını versin. Sus Hatun sus! Sus da beni daha fazla öldürme, küçültme. Sus!"

Hatun ellerini beline koyup, aşağıdan soğukkanlı:

"Derviş, yaz ona," dedi. "Yaz ki yüreğine işlesin. Yaz ki, Sarıoğlunun karşısında nasıl durulmalı onu öğrensin. Ya da

bu işten vazgelsin. Beceremeyecekse, altından kalkamayacaksa göndersin adamlarını, vazgelelim desin. Bu iş de burada bitsin."

Derviş Bey:

"Burada bitsin," diye ekledi.

"Sarıoğlunun karşısına ya adam gibi çıkılır, yiğitçene, ya da hiç, ya da hiç... Ya da hiç... Sarıoğluna düşmanım demek kolay mı? Ya da hiç, ya da hiç!"

Derviş Bey:

"Ya da hiç!" dedi.

Hidayet:

"Ya da hiç!"

20

Gene yağmur başladı. Ilık, sarı... Süleyman Sami ortalığa düştü. Günlerdir kapı eşiği aşındırıyordu. Her önüne gelene de: "Olmaz," diyordu, "olmaz bu. Olmaz efendim. Soylarını bitirecekler, zürriyetlerini kesecekler biribirlerinin. Olmaz. Habire öldürüyorlar. Durmadan, durmadan, durmadan. Hepsi de çam gibi yiğitler. Şimdiye kadar bunlar biribirlerinden bir ordu öldürdü. Bir ordu ne demektir, bir kişi ne demektir? Bir ordu bir ordu, bir kişi bir kişi demektir. Evet, bir kişi, bir kişi demektir. Niçin öldürülsün? Değil mi? Evet efendim, artık bu vahşetin, bu canavarlığın, bu vatan hayınlığının önüne geçmeliyiz. Öyle değil mi? Vatan hayınlığı ne demektir! Vatan hayınlığı demektir. Barıştıralım şunları bitsin."

Üçüncü kezdir ki evine gittiği Mahir Kabakçıoğlu:

"Haklısın Süleyman Sami," diyordu, onu kapıda uğurlarken, ağırbaşlı, her sözcüğü duygusuz, tane tane söyleyerek. "Bu iş çağımıza yakışmıyor. Bir Avrupalı duysa hiç hiç bu vahşeti anlayamaz."

Süleyman Sami coşkuyla sözü onun ağzından aldı:

"Anlayamaz! Anlayamadığı için anlayamaz demektir. Çünkü bu çağda vahşetliği anlamak kolay bir iş değildir. Biz ki, biz ki yurdumuzu Avrupanın tam hizasına vardırmak için büyük gayretler sarf ederken, canımızı kalkınmaya vererekten, hem de nurlu ufuklara giderekten..."

"Evet Süleyman Sami, evet kardeşim, senin bu insanca duygularını anlıyor, hem de canı gönülden senin bu çabaları-

na katılıyorum. Ama bu canavarların biribirlerini öldürmekten vazgeçeceklerini hiç sanmıyorum. Çok söylendi, çok gayret edildi, onları barıştırmak için zaman zaman Çukurova biltekmil ayağa kalktı. Ta Ankaradan buraya kadar İçişleri Bakanı bile geldi. Bunlar gene aldırmadılar. Bana mısın bile demediler. Ben bile, şimdiye kadar kasabanın, Çukurovanın ileri gelenleriyle beş kere her ikisinin de evlerine gittim, çaresi yok, umutsuz bir iş. Ama belki, Allahtan umut kesilmez. Bir daha, yüz bin kere daha denemeye değer. Şu milletimizin alnındaki gericilik lekesini silelim. Bu çağda bu olmaz. Ben hazırım kardeşim, sen git ötekilerle görüş. Ben giderim ikisine de, ikisi de okumuş, dünya görmüş adamlar, bu işin vahşet, çağımıza yakışmaz bir gericilik, yalancılık, uydurma, insanca olmayan bir davranış olduğunu söylerim. Rezillik, alçaklık, vatanımızın alnında bir kara leke olduğunu söylerim. Avrupalılar duyarsa bu halimizi ne derler, diye söylerim. Dilimin döndüğünce söylerim. Murtaza Beyin ölümünden sonra bir şeyler oldu mu?"

"Akyollu, Derviş Beyin adamı Muharremi öldürttü. Büyük bir seyisti. Şu Çukurovada ondan daha iyi attan anlayan kimse yoktu. Vuruldu gitti. Derviş Bey de Muharremi öldüren Kara Hüseyini hemen ardından öldürttü. Ölüsünü götürüp Akyollunun avlusundaki çınara astırdı. Yazık değil mi canım, bu vatanın ordusuna? Ordu ordu, vatan vatandır. Onu kimse öldüremeli. Muharrem gençti. Kara Hüseyin de... Mahmut gençti, Murtaza da, her birisinin beş oğlu olsa, al sana bir manga, değil mi? Onların da oğulları... Zürriyeti kesmek olur mu? Gidelim Mahir Bey, gidelim, vatan adına ültimatomu verelim. Verelim de akılları başlarına gelsin akılsızların. Akıl ne demek, başa getirilir demek."

"Umudum yok ama, gene de giderim."

El sıkıştılar. Süleyman Sami:

"Sağ ol, sağ ol, senden bunu beklerdim Mahir Bey. Avrupada okumuş bir insan vatanın kalbinde kanayan böyle bir yaranın sonuna kadar kanamasına müsaade edemez."

Mahir Kabakçıoğlu:

"Edemez," dedi, bıyık altından gülerek.

Kasabada herkes barışı konuşuyordu. Bu barış olmalıydı. Neydi bu? Neydi bu sabahtan akşama dek biribirini öldürmek? Olur mu? Ne vahşet bu! İnsanlığa yakışır mı? Dilleri böyle söylüyor, içleri barışın olmamasını istiyordu. Yıl on iki ay Akyolluyla Sarıoğlu soyunun biribirlerini öldürmelerini konuşmaya alışmışlardı. Yıllardan bu yana coşkulu, yiğitçe, pısırık, delice, ahmak bir hikayeyi izlemişlerdi. Hikayenin birden kesilivermesi olmazdı. Bomboş kalıverirlerdi. Kör olası Süleyman Sami, sana noluyor be? Allah belanı versin. Herkes biribirini öldürür, öldürür. Bir gelenek ki, soydan, dededen, atadan gelir. Birden kesivermek olur mu? Şimdi kesiverseler o adamlar ne olur? Akyollunun, Sarıoğlunun konağının kapısını beklemişlere ne olur? Emekli yaparlar onları. Ekmeklerini nasıl kazanırlar? Aç ölürler onlar, aç ölürler. Ellerinden kurşun sıkmaktan başka bir iş gelmeyenler... Yaaa, bir de işin o yanını düşünmeli. Alışmış kudurmuştan beter olur. Derviş Bey ne yapar bomboş? Mustafa Bey ne yapar? Gelir şehir kulübüne sabahlara kadar kumar mı oynarlar? Yaaa, ne yaparlar?

Onlar bu işi bırakırlarsa şu ağızsız dilsiz millet ne yapar? Biribirlerini yerler alimallah.

Veli Hasan Ağa Süleyman Samiye:

"Ben gitmem," diye bağırdı. "Sana ne oluyor Süleyman? Ne karışıyorsun bu işlere? Dünya yansa içinde bir çöpün mü var Süleyman? Vazgeç oğlum, yorulma. Böyle gelmiş onlar, böyle gider. Onlar tükeninceye kadar biribirlerini öldürecekler. Alışmışlar. Onlar başka türlü yaşayamazlar. Beyler biribirlerini böyle öldürmeli ki fakir fıkara azıcık soluk alsın Süleyman. Onlar biribirlerini böyle öldürmeselerdi bizi öldürürlerdi Süleyman. Yaa Süleyman! Bak Süleyman, sana ne oluyor, sen baldırı çıplağın birisin. Sana ne be? Bir iğnen var mı yakanda? Söyle, neyin var? Sen neylen geçinirsin Süleyman? Beygir götündeki sinek sen değil misin? Kim söyledi sana bunlar barışsın diye? Seni kim vurdu da ortalığa salıverdi Süleyman?"

Şu ovada savaş oldu. Ali cengi gibi. Kan gövdeyi götürdü. Eskiden, aşiret zamanı. Akyolluyla Sarıoğulları bir hafta, on gün kıyasıya savaş eylediler Anavarzanın ovasında, üstünde. Sumbas suyu kan aktı. Kartallar insan etine doydu. Biltekmil

Çukurova, Anavarza ovasına doluştu da seyreyledi bunları, alaboz duman içinde. Çadırlar yandı, ova yandı, ekinler, ormanlar yandı. Koyun, deve, at sürüleri talan edildi. Hiç kimse ayırmadı onları. Savaş kendiliğinden bitti. Halleri kalmadı, tükendiler. Yoruldular. Ayakta, ellerinde silahları sapır sapır toprağa döküldüler savaşçılar. Her iki yandan da. Üç gün üç gece ovanın ortasında uyudular.

"Bırakın dövüşsünler oğlum. Bu işin bitmesini istiyorsanız, bırakın dövüşsünler. Bırakın oğlum. Üstüne varırsanız, onlar bilirse ki her an koca bir Çukurova durmadan kendilerini konuşuyor, onlarla ilgileniyor, hiç vazgeçmezler öldürmekten. Hiç oralı olmayın, onlar kendiliklerinden bitirirler bu işi. Ben gidemem onlara. Onlar bin yıldır delirmişler. Delidir onlar. Delidir yavrum. Ben yakından bilirim onları. Hiç mi hiç akıl yok onlarda. Salt gösteriş. Gösteriş için öldürürler biribirlerini. Öldürsünler. Öldürsünler biribirlerini. Ya yorulur usanırlar, ya da tükenirler. Bırakın yakalarını. Ben gidemem onlara. Onlar benim ayağımın tırnağına kurban olsunlar. Siz de daha fazla kışkırtmayın bu değersiz adamları, sümsükleri. Bok herifler."

Yüzünü buruşturdu, kırış kırış, bir tiksinti geldi oturdu gözlerine, bir küçümseme: "Hadi sen de, siktirol başımdan. Hadi sen de... Kışkırtmayın onları, barıştırmaya gidip de..." Elini sinek kovar gibi salladı. "Hadi sen de siktirol başımdan."

Süleyman Sami soludu. Uzun boynu daha uzadı. Boyun damarları şişti. Kuşlar gibi, bir gözünü yere çevirerek, küçücük, ak pak olmuş, elleri titreyen, elleri kuşlar gibi çırpınan yaşlı adama baktı baktı, boynunu kıvırdı:

"Var şükret yaşlılığına," dedi. "Biz de seni..."

"Mendebur!" diye gürledi Veli Hasan. "Seni işe yaramaz, beş para etmez, aşağılık herif... Sen gösteriş yapacak, kendini millete göstermek için, adam sayılmak için, Süleyman da varmış desinler diye... Yoksun ulan, yoksun! Atsineğinden adam olur mu? Yoksun ulan... Atsineği atsineğidir, ne yaparsa yapsın, yaşadığı yer bellidir. Haydi git karşımdan, elimi sinek kanına bulama..."

Süleyman Sami, hem koşarcana, adımlarını bir uçtan bir uca uzatarak, boynunu sündürmüş yaylanarak oradan uzakla-

şırken durmadan boynunu döndürüyordu, iri öküz gözleri dışarı fırlamış şaşkınlık içindeydi, kızıyordu:

"Vay ananı avradını kocamış köpek," diyordu. "Vay ki vay ananı avradını. Vay ki vay..."

Barışma işlerini şimdiye kadar hep Süleyman Sami yürütmüştü. Böyle işler de hep onun işiydi. Şu dünyada herkesin bir işi vardı, onun da işi insanlığın pürüzlerini, aykırılıklarını düzeltmekti. Çok işler vardı yaşayışımızda insanlığa aykırı. Bu aykırılıkları düzeltecek bir kişi olmamalı mı? Bunca yıl böyle işlerin başını çekerdi, şu kocamış, tir tir yaşlı koca kadar kimse onu böylesine aşağılamamıştı.

"Ben de vazgeçtim, öldürsünler biribirlerini. Öldürsünler! Vahşetmiş, olsun. İnsanlık dışıymış olsun. Bana ne? Babamın oğlu değiller ya! Zaten bilinmeyen bir zamandan bu yana biribirlerini öldürüyorlar, tükeninceye kadar öldürsünler. Ulan, kapı kapı dolaşıp ağız kokusu dinlediğimiz yetmiyor gibi! Vazgeçtim ulan kocamış köpek. Vazgeçtim işte."

Çarşının ucundaki ulu çınar ağacının altında durmuş, çenesini sağ avucuna almış, içi alıp alıp veriyordu. Uzundu, upuzun karartısı çınarın alt dallarına kadar varıyordu. Bükülmüş beliyle, bir yay gibi... Yumulmuş, bir çizgi olmuş gözleriyle. Sıkı sıkıya kapanmış dudaklarıyla. Sol elini arada bir öne arkaya çırpıyordu. Vazgeçersem ne olacak yani? Ne olacak, öldürecekler biribirlerini. Kim kazanacak, kim yitirecek bu işten? Vatanımız yitirecek. Ben kendimi göstermek için yapıyormuşum! İşsizliğimden, güçsüzlüğümden yapıyormuşum. Mademki hiçbir işe yaramıyor yaptığım, ben de vazgeçtim.

Abdülhalik Efendi, tapucu. Cin gibi. Abdülhalik Araş. Bakan soyu. Gümüşlü bastonu. Uzun uzun bir adam. Çok lügat kullanır. Ne dediğini kolay anlayamazsın. Ya Veli Hasan Ağa, sen Ağa olmadan önce tapucu Abdülhalik Beyin evine odun taşırdın. Bir de Gül Fatmayı götürürdün ona. Yanağı gül renginde. Güçlü. Yeşil gözlü. Kaç kuruşa? Senin üstüne Sazanlı çiftliğinin toprağını tapulayıverdi Abdülhalik Efendi. Sen sonra anlarsın bunun değerini hay Veli Hasan. Torunların, torunlarının torunları kıyamete kadar bana dua ederler, hay Veli Hasan. Ben sana bir iyilik ediyorum ki, sonra anlarsın. Var git bir huğ yap

Sazanlı bataklığına, çiftliğin olsun. Gül Fatmayı da al. Aygır gibi kadın. Helal olsun. Doğurt doğurtabildiğin kadar. Ben ondan memnunum. Allah senden ve ondan ve de bizim karıdan razı olsun. Gül Fatma ömrüme ömür kattı. Onunla sen evlen ki, şu kadir kıymet bilmez insanlar içinde ziyan zebil olmasın. Tosun gibi kadın. Abıhayattır Gül Fatma, dedi.

Sen Gül Fatmayla evlendin. Çocukların oldu. Yedi oğlan, yedi kız. Hepsi de Gül Fatmadan. Hepsi de Sazanlı çiftliğinde büyüdü, boy verdi. Bataklık kurudu. Deli, alçak oğlanların para savurdular Adana barlarında. Çabuk yozlaştı soyun. En büyük oğlunu Taşçıkanda bir oropsunun üstünde vurdular. Gül Fatma daha Abdülhalik Efendinin evine gider. Yaşlandı, yaşlandılar ama, dünya alem biliyor ki Abdülhalikle Gül Fatmanın sevdaları gibi sevda Kerem ile Aslıda da yok. Yanıp tutuşmuşlar kırk yıl. Gül Fatma diyormuş ki yüz yaşıma da varsam, kocasam da ölsem de gene de o... Gene de mezarımda biten ot onu diye bağırır. Ya sen nesin Veli Hasan? Sen kimsin bu işte? Ne yapıyorsun o evde? Hangi çocuk senin, hangi çocuk Abdül Beyin? Ayırt edebiliyor musun? Sen ayırt edemiyorsan millet ayırt ediyor. Kısalar, kara kurular, avurdu avurduna geçmişler bir yana, uzun boylular, ela gözlüler, kalem parmaklı kumrallar bir yana... Nasıl uyuyorsun ulan?

Süleyman Sami:

"Alacağın olsun," diye bağırdı. "Ulan seni Allah deli eylemiş, ulan oduncu, ulan sen toprağına kurban ol. Sazanlı çiftliğinin toprağına. Ulan o Ermeniler kaçmasalardı, sen de avucunu yalardın. Sazanlı toprağına sen de, Abdül de kurban olurdunuz. Gül Fatma Çukurovada namlı orospu, sen oduncu olur kalırdınız. Şükret ulan, şükret, iki dinli Serkise... Serkis Hazneciyana... Serkis Efendiye. Serkis olmasaydı... Ya kaçmasaydı... Seni Koca Serkis seni. Pos bıyıklı. Altın dişli. Elinde de kocaman, üstünde bir adam, bir aslan sureti olan bir yüzük taşırdı. Yüzük babamda daha. Babam Serkisi öldürmedi. Sadece dişlerini, yüzüğünü, Bulgar beyliği tabancasını aldı. Altınlarını da, çok altınını da almış derler. Yalan. Hiç altınını alsaydı, biz böyle mi olurduk? Aaah Serkis, aaah! Seni böyle söyleten Serkistir Veli Hasan! Bunu dünya biliyor.

Yeryüzündeki tekmil mahlukat biliyor. Serkisi kim öldürdü? Kimse öldürmedi."

Çınarın altında hoplar gibi bir büküldü, sonra doğruldu. Aşağılayan da bir adam olsa, Veli Hasan işte. Oğulları İstanbulda okumuş, Veli Hasan. Açtırma ağzımı. Sen kimsin... Vazgeçtim.

Uzun Çarşıya saptı. Gelip geçene çarpa çarpa... Sonra yukarı vurdu. Gözü hiçbir yeri görmüyordu. Bir hendeğe yürüdü. Hiçbir şey olmamış gibi, az sonra hendekten dışarıya çıktı. Geldi Veli Hasanın konağının avlu kapısında durdu. Avluda Ermenilerden kalma ulu dut ağaçları vardı. Konak da Ermenilerden kalmaydı. Süleyman Sami düşündü kaldı. Ulan düşünüyorum, dedi. Hem de derinden. Ne kadar bir zaman oldu şu Ermenilerin gittiği zamana? Çok olmasa gerek. Daha evlerin badanaları öyle duruyor. Şu ev de Serkisin. Bunu kim verdi sana Veli Hasan? Serkis senin baban mı?

Avlu kapısını hırsla açtı. Açar açmaz da karşısında Veli Hasanı buldu. Veli Hasan ona durmadan sövdü. O sövdüğü sürece Süleyman Sami ağzını açamadan, boynunu uzatmış, boynu o sövdükçe uzuyordu, dinledi.

Sonunda:

"Vazgeçtim Ağa, vazgeçtim. Bu kadar olduktan sonra vazgeçtim. Varsın biribirlerini öldürsünler," dedi arkasını döndü, kamburu çıkmış yürüdü.

Canı burnundaydı. Şu dünyada iyilik yanlısı insan kalmamıştı. İçinden belli belirsiz bir şeylere sövüyordu. Sazanlı çiftliğini, Abdülhalik Efendiyi unutmuş gitmişti. Sövmesi gittikçe somutlaşıyor, bir düş oluyordu. Çarşıda, iri ak çakıltaşlarından örülmüş caddede yürürken sallanıyor, tökezliyor, yalpalıyordu. Hacı Osman Ağa, o da yaşlı, o da çok makbul adam değil ama merhametli. O da çiftliğini binbir dalavereyle elde etmiş...

Hacı Osman Efendinin evinin yöresinde dolandı durdu. Gitti geldi, içinde bir korku çaktı söndü, çaktı söndü. Kendini evin yukarı katında buldu. Karşısında matruş, boynu kırış kırış, gözünün birisi altta, birisi üstte bir adam. Hacı Osman Ağa gülüyordu.

"Olur," diyordu, "olur. Olur oğlum Süleyman. Sen hayır işlerini çok seversin. Yazıktır, hem de günahtır. Katillik Allah in-

dinde günahların en azimidir. Önüne geçenin sevap hanesine çok hayırlar yazıla. Hiç de vazgeçme. Veli Hasan Ağaya sen aldırma yavrum. Nene gerek senin, varsın gelmesin. O, oldum olası aykırı bir kişidir. Sen o işleri ağzına alma. Abdülhaliki bilmeyen var mı? Çocukları da malum. Ama bize ne! Sen vazgeçme. İyilik iyiliktir. Kimse gitmezse, seninle ikimiz gideriz. Rasim Bey de gider. Bitsin şu. Kasabanın ahlakı bozulur da, bunları örnek alarak, herkes bunları örnek alır diye korkuyorum. Alır da biribirlerini öldürürler. Öldürmek bir sirayettir. Bir sirayet ederse, öldüren öldürene... Onun için bunun önüne hemen geçmeliyiz. Bu iş daha sürerse hepimizin canı tehlikede. Yalnız Veli Hasan hakkında söylediklerini başka yerde söyleme Süleyman Bey oğlum. O kan içici Veli Hasan seni vurduruverir bir dağlı Kürde. Bir adam vurdurmanın ceremesi ne ki, adamına göre, beş yüzle iki bin beş yüz arası. Aaaah, Kürt Temir sağ olsaydı, Sazanlıyı benim elimden alabilir miydi Veli Hasan! Yaaa... Kendini koru Süleyman oğlum. Ne zaman gitmeli."

"Yarın Ağam. Yarından tezi yok. Yarın olur mu?"

"Yalnız bu kasabadan olmaz. Adanaya, Kozana git. Bunlar soya moya meraklılar. Soylu adamları bul. Kürt Ali Ağa olmazsa olmaz. Kurdoğlunu da Hurşit Beyi de al getir..."

"Yetti," dedi Süleyman Sami. "İnsanların biribirlerinin kanını bir hiç uğruna içmeleri yetti." Olanca sesiyle birkaç kez: "Yetti," diye bağırdı. "Son bulduracağım, son bulduracağım. Ölüme, hem de zulüme, tamam mı? Sen bana güç verdin amca. Arkamda senin gibi büyükler varken, ben de bu işin altından kalkacağım."

"Soylu adam bul oğlum. Eski, soylu kişiler. Milletvekillerini de alalım. Deli Halidi de unutma. Vali de gelse."

"Ona da giderim. Ya öleceğim, ya da bu işi bitireceğim. Ya ölüm yaa... Yaaa... Onlar biribirlerini öldürmeyecekler."

Sevinçliydi Süleyman Sami. Güzelce de bir karnını doyurmuştu. Üstüne bir de kahve. Bir de elli lira sokmuştu cebine Osman Ağa. Herkes Osman Ağa gibi olsa. Dört kişi öldürmüştü ama, öldürsün. Şimdi adam öldürmekten vazgeçmişti ya... İki avukat oğlunun ikisi Demokrattı. İkisi de... İkisi de yakında Meclise girecekti. Derviş Bey şu işi bıraksa da kendini politika-

ya verse, vatana, millete çok faydalı olurdu. Şu Derebeyler hiç belli olmazlar. Bir bakarsın dönmüş İsmet Paşaya. İsmet Paşa bu eskilerin, soyluların tanrısı sanki, tanrısı be! Sizi İsmet bu hale getirmedi mi, behey mendeburlar? Behey ki behey.

"Rasim Bey, Rasim Bey..."

"Olur be kardeş, çok iyi olur. Bize birer dana da keser mi Derviş Beyle Akyollu? Olur be canım olur. Rakı da vardır herhalde. Bunca konuk düşecek evlerine. Bir daha biribirlerini öldürmemeleri için yalvaracağız onlara, değil mi? Eşek değiller ya. Bir iki kadeh rakı da verirler, ha?"

"Verirler," dedi bozularak Süleyman Sami.

Bu kasabanın adamları da ne geveze adamlar! Kimse candan tutmuyor şu işi.

O gece gözlerine uyku girmedi. Onlar biribirlerini öldürüyorlar, kasabada herkes kendi keyfinde. Olur mu? Kardeşlerimiz öldürülüyor, behey insanlar, kardeşlerimiz. Biribirlerini yiyorlar, biribirlerini. Yesinler ulan, yesinler anasını avradını.

"Amca bana bir at," dedi Hacı Osman Ağaya.

"Olur," dedi. "Olur oğlum."

Ata binerken:

"Gazan mübarek olsun Süleyman Sami oğlum," dedi güvenle. "Şu işin altından kalk. Şu iş bitsin sana bir iki sözüm var."

"Var ol Osman Ağa... Seni bilirim. Anladım. Bu iş son bulacak."

Gün kavuşurken Kürt Ali Ağanın evine geldi. Ali Ağa onu kapıda gülerek, sevgiyle karşıladı.

"Daha bitiremedin mi şu işi Süleyman Sami Bey?" dedi.

"Aaah," dedi Süleyman, "aaah, Ali Ağa bu iş biter mi? Biter mi hiç? Birisi bitse beşi çıkacak, insanların içlerinde kan döken canavarlar var. Bir uyur, bir uyanıktırlar. Aaah, nasıl baş etsek bununla."

Süleyman Ali Ağanın evinde iki gün kaldı. Duvarları Türkmen kilimli bir odada kuştüylü yataklarda uyudu. Güzel yedi, içti, doydu.

Boynu bükük, isteğine kavuşamamış oradan ayrılırken, belki yüzüncü kez yeniledi:

"Aaah, Ağam, sen gelebilseydin. Bir gelseydin, bu işin altından kalkardık."

Kürt Ali Ağa onun atının başını tutmuş:

"Çok yaşlıyım oğul," dedi, "çok. Yoksa senin bu soylu davranışını geriye iter miydim. Bak ayakta duramıyorum. Barıştır onları. Soylu adamların biribirlerini öldürme çağları geçti. Onlara söyle ki soylular kalmadı. Türkmen tükendi. Yozlaştı soylular. Söyle onlara da biribirlerini öldürmesinler artık. Yeter. Yeterince öldüğümüz yeter."

"Söylerim," dedi Süleyman Sami, atını sürdü.

"Alçaklar," diyordu dişini sıkarak. "Kimseden kimseye dostluk yok. Onlar biribirlerini öldürüyorlar. Ve bunlar... Söylerim Ali Ağa, söylerim. Soylu Türkmenin son Beyi söylerim. Söylerim kardeşim, Ağam, Paşam. Kürt Ali Ağa diyor ki derim, böyle böyle, onlar da biribirlerini öldürmezler. Söylerim kardeşim, Ağam."

Cebine baktı, bomboştu. "Şu alçağa bak, şu alçağa, böyle hayırlı bir işe girişmiş bir insanın cebi böyle boş bırakılır mı? Senin gibi beyin de, ağanın da, paşanın da ağzına, yüzüne..."

Üç gün sonra Adanaya geldi. Atını bir hana bağlayıp doğru bir terzi dükkanına gitti. Heybesinden çıkardığı lacivert giyitlerini ütületti, orada masanın arkasında giyindi, eski giyitlerini heybeye koydu, dışarı çıktı ayakkabılarını boyattı, tıraş oldu, saçını kendi eliyle uzun uzun taradı, Vali Konağına vardı, içeriye haber yolladı.

Valiyle görüşmesi öğleden sonraya kaldı. Yemeği yakınlardaki bir kebapçıda yedi, soğansız kebabın tadı olmadı ama, gene de Adana kebabı kebaptı. Vali onu saat üçe doğru çağırdı. Kocaman boyuyla Valinin önünde boylu boyunca birkaç kere eğildi. Bu eğilişleri Vali konurlanarak, hoşlanarak izledi. Ona yer gösterdi. Süleyman Sami anlatmaya başladı. Vali:

"Biliyorum," dedi. "Bu," dedi, "yurdumuzu yiyen bir kanser. Her aileyi başka bir ile sürsek, Derviş Beyi Vana, Mustafa Beyi Aydına, ya da Edirneye... Ne çare, ne çare ki mevzuat müsait değil..."

"Değil," dedi coşkuyla titreyerek Süleyman Sami. "Olsa bile onlar nereye giderlerse gitsinler biribirlerini bulurlar, gene de

öldürürler. Zamanında Mustafa Beyin dedesinin babası bıkmış ölmekten öldürmekten, kaçmış Selaniğe. O zamanlar Selanik bizimmiş Sayın Vali Paşamız. Selanik bizim olunca Mustafa Beyin dedesinin babası çoluğunu çocuğunu almış oraya sığınmış. Osmanlı da ona çiftlikler vermiş ki Selanikte, Çukurova kadar büyük. Efendime söyleyim de Selanikte bir saray vermiş ki Padişah bunlara, Akyollu soyu daha övüne övüne bitiremiyorlar. Aradan bir yıl geçmiş, bir de bakmışlar ki ne görsünler tam Selaniğin ana caddesinin ulu meydanında Mustafa Beyin dedesinin kardeşi yatıyor, ala kana bulanmış. Üstünde de bir yazı. Demir sandığa saklansanız, dünyanın öteki ucuna da gitseniz sizi ölüm oralarda da bulacak, burada bulduğu gibi. Her biriniz öldürülecek. İyisi mi, hemen geriye, Çukurovaya, yurdunuza dönün, bir de kaçmak karasını, korkaklığı alnınıza sürmeyin. Ölünüz yad ellerde kalmasın. Çarnaçar Akyollular geriye dönmüşler. Onları barıştırmaktan başka çaremiz yok. Yazık oluyor Vali Paşam, bu vatanın fidan gibi yiğitlerine. Savaşta ölseler neysem ne... Benim bütün sülalem savaşlarda can verdi. Dedem, dedemin dedesi, bir de onun dedesi, babam, dayılarım, amcalarım, bütün soyumun erkekleri hep savaşta öldüler. Erkek olarak bir ben varım bizim soydan. Ben de hiçbir savaşa katılmak şerefini kazanamadım. Kim bilir belki de ben soyumun soy karası olup savaş görmeden yatağımda ölecek, soyumun yiğit geleneğini bozacağım. Ah ki ah, Vali Paşam, aaah!"

Vali, üzgün, Süleyman Samiyi nasıl teselli edeceğini bilemez:

"Üzülmeyin Sayın Bay Süleyman, üzülmeyin," dedi. "Siz de onurlu bir insansınız, bakın ne güzel işler için savaşıyorsunuz."

"Aaah," dedi Süleyman Sami boynu uzayıp incelerek, boyun damarları şişerek, burnu kıpkırmızı, sivri, morararak. "Aaah bir savaşta ölmek isterdim. Bu da savaş, bu da savaş ama, yatakta ölmeye alışmamış bir soyun son kuşağına ağır gelmez mi bu? Bana ağır geliyor. Ne diyorsunuz Vali Paşam? Ne zaman buyuracaksınız kasabamıza? Çok zaman gecikirsek birkaç kişi daha gider. Elimizi çabuk tutup bu işe son vermeliyiz... Sizi görünce hemen..."

"Öyle mi dersiniz?"

"Hemen!" dedi Süleyman Sami.

"Yakında gelirim," dedi Vali. "Kaymakama selam söyleyin."

"Baş üstüne," dedi Süleyman.

Valinin geleceği, gelip Çukurova ileri gelenleriyle Derviş Beye, Akyolluya gideceği hemen kasabada yayıldı. Bu işi Süleyman Sami yapmıştı. Kimi diyordu ki:

"Bu Vali becerir bu işi."

Kimi diyordu ki:

"Vali değil, Padişah gelse, İsmet Paşa gelse bunun önüne geçemez. Bu işe ne Beyler, ne Valiler, ne Paşalar girdi, iki üç gün barışmış gibi yapıyorlar, sonra biribirlerini öldürmeye başlıyorlardı."

Kimi diyordu ki:

"Bu kanun gibidir. Büyük balık küçük balığı yemekten vazgeçer mi? Şahin avından, kurt kuzusundan vazgeçer mi?"

Kimi de diyordu ki:

"Kim bilir, kim bilir," diyordu, "belki... Gün ola harman ola... Belki... Umut kesmek insanlığa aykırıdır."

Ve herkes Valinin geleceği günü bekliyordu.

Tam bu sıralar, Anavarzanın önündeki yolda iki kişinin ölüsü bulundu. Her ikisinin de yüreğine birer hançer saplanmış köküne kadar. Her iki hançerin de boyu, sapı, nakışları tıpı tıpına bir. Ölülerin ikisi de ikiz gibi, aynı bıyık, aynı göz, kaş...

Süleyman Sami o kahve senin bu dükkan benim adam adam dolaşıp:

"Çok şükür," diyordu, "çok şükür, bu işin de üstesinden geldik. Geldik şükür. Bu iş de bitecek. Artık soylu yurttaşlarımız biribirlerini öldürmeyecekler. Vatana faydalı iyi yürekli vatandaşlar olacaklar. Zaten artık soylular tükendi. Soylu adam kalmadı gayrı. Geriye kalanlar da biribirlerini öldürürlerse ve de yurdumuzda soylu adam kalmayınca biz ne yaparız? Söyleyin kardeşler, bir millet koyun sürüsü gibi yalnız yoz adamlardan olur mu? Hem de oluşur mu? Bir milletin soyluları tükenince o millet yaşamaz, yaşayamaz ki... Soylular bir milletin kanıdır. Onurudur. Onların kendilerini imha etmelerine izin ver-

meyeceğiz. Biz, biiiz soylu bir milletiz ki, soylu insanlarımız, Beylerimiz soyluluklarını tüketmeyecekler. İnsan öldürmek elbette soylu bir iştir. Ama soy tükenirse öldüre öldüre, işte biz, bu soylu davranışa izin vermeyeceğiz. Valimiz de soylu bir kişi. Soylular Valiliği istemezler ama, ne yapsın Valimiz, devir değişip iş Cumhuriyete dönünce o da ister istemez Valiliğe düşüvermiş fıkara."

Yavaş yavaş Adananın, Kozanın, öteki ilçelerin ağaları, soyluları kasabaya dolmaya başladılar. Süleyman Sami kasabaya her gelen yabancıyı tanısın tanımasın karşılıyor, onu önemine göre bir eve konuk yerleştiriyordu. Veli Hasanın evine tam altı tane Ağa yerleştirdi. Veli Hasan, Valinin geleceğini hiç ummuyordu ama Valinin geleceği kesinleşmişti. Bu yüzden Süleyman Samiye iyi davranmaya çalışıyordu. Valiyle birlikte gidecek olan barış kuruluna o da katılmalıydı. Şu it Süleyman Sami bir terslik çıkarmasın!

Valinin otomobili bir sabah erkenden Belediye alanında durdu. Kaymakam, Candarma Komutanı, Belediye Başkanı koşarak geldiler.

Vali:

"Hemen Akyollunun evine gideceğiz. Yazık, günah, ayıp... Gerilik. Bu çağda olur mu? Olur mu Efendim?"

Candarma Komutanı hazır olda:

"Olmaz Efendim," dedi.

Kaymakam:

"Olmaz Efendim," dedi.

Belediye Başkanı:

"Olmaz, olmaz Efendim," dedi.

Vali otomobilinden indi:

"Bir kahve içimlik beklerim. Kimler gideceklerse hazırlansınlar. Ayıp! Olmaz! Avrupalılar, bereket ki bizim böylesine geri bir millet olduğumuzu bilmiyorlar. Ayıp, olmaz."

Oradakiler hep bir ağızdan:

"Olmaz, ayıp," dediler.

Vali kahvesini içerken Belediye Başkanlık odasına Süleyman Sami girdi. Vali onu sevinerek, ayağa kalkıp karşıladı.

Süleyman Sami:

"Maruzatım var Efendim," dedi.

"Söyleyin, rica ederim Süleyman Bey..."

"Yarım saat izin istiyorum Efendim, sizinle gelecekler var. Kalabalık. Ta Adanadan, Kozandan soylular, Beyler geldiler. Bir otobüsle size refakat edeceğiz. Herkes bu lekenin üstümüzden silinmesini, bizim de şu medeni dünyada medeniyetimize kavuşmamızı istiyor. Ol sebepten Efendim, birçok soylu kişi geldi kasabamıza."

"Bekleyelim," dedi Vali kahvesini höpürdetirken.

Akyollu Mustafa Bey Valinin, onu Dervişle barıştırmak için evine geleceğini epey önceleri duymuş, hazırlıklar yapmaya başlamıştı. Konağı baştan aşağı sildirmiş, taban tahtalarını ovdurmuş, büyük sofayı badanalatmış, yerleri, duvarları eski Türkmen kilimleriyle donatmıştı. Şimdi, birkaç yıldan bu yana, eski Türkmen kilimleri değere binmişti. Her kilim gören okuryazar, kilimlerin önünde lalü ebkem kesiliyor, sonra da bir yığın söz söylüyordu. Ahla vahla... Soyumuz, kişiliğimiz üstüne. Bir de Aşıklara merak sardılar bugünlerde. Kaymakamı, milletvekili, valisi, öğretmeni bu çingeneleri dinlemeye bayılıyorlar. Akyollu Mustafa Bey uzaklardan, Toroslardan Kel Aşığı da ısmarladı. Kel Aşık Mustafa Kemal Paşanın önünde saz çaldığıyla övünürdü Trablusta. Mustafa Kemal o zamanlar Paşa değildi ve çöl Arabistanda başı dertteydi. Mavi gözlerinde keder, çöl gecelerinde aşığı çadırına çağırır, "Çal Aşık, çal," dermiş, "biz yandık, biz bittik," dermiş.

Kel Aşık gelince:

"Mustafa Kemal Paşadan söz et Valiye," dedi Mustafa Bey.

Valiye ne diyecekti? Barışmam onunla mı diyecekti. Ne denirdi koskocaman, konağına kadar gelmiş bir Cumhuriyetin Valisine? Ah şu iş bir bitseydi. Zaten bitecekti. Bu son. Derviş ve Mustafa. Bu son. Ya Derviş ölecek, ya Mustafa. Ya da ikisi birden. Geleneği, ölüm ya da yaşam geleneğini sürdürecek kimse kalmamıştı. Osmanlı gümbür gümbür yıkıldı gitti. Koca Türkmen de yaşamıyla, töresi, insanıyla can çekişiyordu. Bu son. Bırakın da kendi kendimize, canımızın istediği gibi bitelim, tükenelim. Ne Dervişte, ne de bende bu işi sürdürecek

kimse yok. Kökümüz çürüdü. Kökümüz değil, dallarımız. Bir daldan, dalın ucundan gövdesine, köküne doğru çürüyoruz. Derviş bana gelse, gülümsese, azıcık hüzünlü yüzüme bakamayarak, başı yerde elini uzatıp beklese, eli tir tir, ben elini tutsam, hiç konuşamaz, biribirimizin yüzüne hiç bakamasak... Uzun bir süre ellerimiz ellerimizde öyle... Yüz yılın, iki yüz, üç yüz yılın düşmanlığı ellerimizde erise, sıcacık, insan soyunun görmediği bir dostluğa dönüşse... Bir dost olsak Dervişle, bir dost, bir dost, bir dost olsak.

Vali Bey kim bilir ne çeşit bir adam? Bir büyülü değnek vursa toprağa, havaya, bizim gönlümüze, yüreğimize, suya, ağaca, bizim düşman ellerimize. Hemen her şey dostluğa dönüşse. Evet Vali Bey, bu dünyada yalnız iki, iki tek kişi sıdk ile candan dost olabilir. O da Derviş Beyle ben. Dost olacak, düşman olacak, sonuna kadar, köküne kadar dost, düşman olabilecek insan soyu tükendi. Şu ot gibi yaşayanlar, beşe alıp da ona satanlar ne dost olabilirler iliklerine kadar, sırılsıklam, ne düşman olabilirler ölümüne. Ne sevgi, ne mertlik... Onların işi gücü korkudur. Elleri, ayakları, tırnakları, saçları, dişleri, gözleriyle tümden korkuya kesmişler. Korku yerler, korku içerler, korku soluk alırlar. Korku uyur, korku düş görürler. Üstlerindeki gök korku, altlarındaki toprak güvensizliktir. Onlar yaralı, onlar insanlık dışı kalmış, insanlığı tümüyle unutmuş kavmi beşe alıp ona satandır. Kavmi beşe alıp ona satandır. Bırak Vali Bey, hiç olmazsa... Şu ahmaklığı insanca yaşayalım, insanlık bitmeden. Ölüm vardır. Hep olacak Vali Bey... Korku vardır, hep olacak. Ama insanlar, tepeden tırnağa salt korku değildi.

Gene de Valinin onları barıştırdığını hayallemekten inanılmayacak bir tat alıyor, barışmaları, Dervişin elini uzatıp, başını yere eğmesi hiç gözünün önünden gitmiyordu.

"Bu olamaz Vali Bey," dedi Akyollu Mustafa. "Hoş gelmiş safalar getirmişsiniz ama, bu iş olamaz Vali Bey. Biz Sarıoğlu Derviş Beyle hiçbir şekilde, ne pahasına olursa olsun barışamayız. Sağ olun var olun Vali Bey. Sizin yaptığınız büyük bir insanlık. Ama bunu, bu düşmanlığı ben başlatmadım ki ben biti-

reyim. Ta Horasandan bu yana sürüp durur. Bunun önüne kimse geçememiş ki biz geçebilelim. El gibi, ayak, göz, kafa gibi bu da bizim yaşamımızda. Elsiz kolsuz, gözsüz de yaşanır ama, bu bizimkisi ondan da beter. Kanımıza karışmış."

"Yani bu çağda Türkiye Cumhuriyetinde siz biribirinizi öldüreceksiniz, bu da yetmeyecek fıkara yanaşmalarınızı biribirlerine öldürteceksiniz, biz de buna göz yumacağız, öyle mi?"

Mustafa Bey sapsarı kesildi, sustu. Orada öyle dimdik, kanı çekilmiş kaldı. Valiye bu sözlerinin karşılığını eğer evinde olmamış olsaydı, o kadar ağır verebilirdi. Onu anasından doğduğuna bin pişman ederdi, ama Vali evindeydi, konuğuydu.

"Kanunun kestiği parmak acımaz," diyebildi usuldan.

Vali öfkesini, hırsını sürdürdü:

"Kanunun kestiği parmak acımaz ama, kestiği kelle acır."

Mustafa Beyin başı döndü. Gözleri karardı. Duvara tutunmasaydı yere düşecekti. Halsizce sedirin üstüne çöküverdi.

"Vali Bey," dedi sertçe, azıcık da gülümseyerek, "kanunun kestiği kelle de acımaz, eğer kesecek kelle bulursa..."

Vali aldı uzun konuştu. Uygarlık üstüne, dünya, Avrupa üstüne, geri kalmışlığımız üstüne, insan öldürme üstüne uzun uzun konuştu.

"Ben de bu barışı sağlamadan buradan gitmem, buradan dışarıya bir adım atmam," diye sözlerini bitirdi.

Mustafa Bey yumulmuş, içine çekilmiş, sapsarı yüzüyle bir ölü gibi cansız oluvermişti. Gözleri açıktı ama görmüyordu.

Validen sonra yaşlı, ince, uzun boylu, yaşlılıktan kemikleri dışarı fırlamış Kürt Ali Ağa konuştu. Eski Türkmenden kalmış bir yadigardı ve Valinin geleceğini duyunca düşüncesini değiştirmiş, barışçılara katılmıştı.

"Etme oğlum Mustafa," dedi ağlamsı, göz çukurları dolarak, sesi karıncalanarak. "Etme Mustafa. Bak benim şu halime. Bak bak halime. Benim buraya gelecek halim mi kalmış, geldim işte. Seni, Dervişi kurtarmaya geldim. Şu sizin sürdürdüğünüz iş ne insanlığa sığar, ne de, ne de, ne de... Hiçbir şeye... Barışın oğul, barışın artık. Şu dünya puşta pezevenge kesti. Siz de biribirinizi öldürürseniz, işte dünya böylesi itlere kalacak. Yeryüzünden insanlık silinecek. İşte, işte, bak şunlara..." Sağ elini se-

dirde fırdolayı oturmuşların üstünde fırdolayı dolaştırdı, "işte bunlar, bu çöpler, pıtıraklar kalacaklar dünyada... Bak, bak, bak işte şunlara, bunlar adam mı Mustafa yavrum? Dünyaya yazık değil mi siz bitesiniz de bunlar, bu kanı ciğeri beş para etmezler kala? Öldürmeyin, yeter, dünyayı şunlara, bak bak, bak işte şunlara, hiçbirisi adama benziyor mu? Adam olan adam salt bunlara bırakmamak için dünyayı biribirini öldürmez. Bak bak, şu avrat yapılı heriflere... Hah, hah hah, hah hah! İlahi Mustafa." Eski, kalın kaputuna iyice sarındı, ayağa kalktı, dışarı pörtlemiş gözleri iskelet yüzünde sert, teker teker teker oradakilerin üstünde durdu geçti, durdu geçti. Geldi Mustafanın üstüne dikildi kaldı. Sert, emredici, güvenli sesi çınladı:

"Şu heriflere, şu adam suretinde gezen ecinnilere, şeytan döllerine bırakma dünyayı. Bu söylediklerimi Dervişe de söyle. Yazık olur Türkmene. Şu gününe, şu haline bak Türkmenin. Olur mu?"

Mustafa Bey, Ali Ağa tepeden tırnağa giydirince beşe alıp ona satanlara, kendine geldi:

"Sen sağ olasın Ali Ağam," dedi okşar gibi bir sesle. "Var olasın." Sesi düzelmiş, rengi yavaş yavaş kendine geliyordu.

Ondan sonra da Gözükaraoğlunun Hatunu konuştu. Gür, erkek sesiyle, yiğit, umursamaz tavrıyla:

"Şu kadar adam seni demiş de gelmiş Mustafa. Kocaman bir Çukurova Valisi... Kürt Ali Ağa da, yüz yaşına gelmiş Kürt Ali Ağa da, Türkmenin eski kocası, seni demiş de gelmiş yaşına bakmadan. Ölüm zor. Yeter gayrı. Allahın verdiği canı kul almasın. Kulun her bir şeyde hakkı var. Can almakta hakkı yok. Allahın bile can almakta hakkı olmamalıydı. İnsanın can vermesi büyük haksızlık. Anladın mı Mustafa? Sen ana olmadın, siz ana olmadınız da can kıymeti bilmezsiniz. Bir ana bilir bir can neyimiş. Bir can değeri neyimiş. Anladın mı Mustafa? Allahın bile can almaya hakkı olmamalıydı. İnsan yaptığı en güzel, en şirin, en onurlu, en görkemli şeyi kendi eliyle öldürür mü? Öyle değil mi Mustafa? Bu Allahın işi de iş mi? Halbuki Mustafa, siz, siz o güzel yapıyı Allahtan önce yıkıyorsunuz. Kıyılır mı insana bre Mustafa? Bak Murtaza öldürüldü. Bir yağmurluk gün... Öldürmeyin Mustafa. Ölüm batsın."

Gözükaraoğlunun Hatunu, eski, görkemli bir oba Beyinin kızı, bir oba Beyinin karısıydı. Kocası evlendikten on bir yıl sonra öldürülmüş, ölüsü Anavarza kayalıklarına atılmıştı. Ölüsü kayalıklarda bulunduğunda onu kartallar, akbabalar yarı yarıya yemişlerdi. Sonra yetiştikçe oğulları öldürüldü. Öldürülen delikanlıların ölüsü hep babalarının bulunduğu kayalığa atılıyor ve babaları gibi kartallar, akbabalar onları da yarı yarıya yiyorlardı.

Gözükaraoğlunun Hatunu son oğlunu da varıp Anavarzanın kayalığından aldığında ağlamadı. Son oğluna ağıt bile yakmadı. Parçalanmış ölüyü kucakladı, bir süre onu kucağında ığraladı, ninniledi. Orada üç gün üç gece ninni söyledi. Bütün köyler başına birikti, o hiç kimseyi görmedi, ninnisini sürdürdü.

Sonra kalktı, hiçbir şey olmamış gibi üstünü çırptı kayalıklardan aşağı indi, dik, konur, umursamaz, dünyanın ortasında tek başına kalmış. Atına bindi. Çok güzel bir kadındı. İri, geniş, biçimli kalçalı, ceren yürüyüşlü, kara güzel gözlü. Kudretten sürmeli... Çok sağlıklı, kütür kütür.

Son delikanlı kayalıklardan indirildikten, mersin çalılarıyla gömüldükten bir süre sonraydı ki, belki bir buçuk, iki yıl sonraydı, Aliuşağı köyünün bütün insanlarını, hayvanlarını ölü buldular. Nasıl ölmüşlerdi toptan öyle, kimse bir şey anlayamadı. Araştırdılar, soruşturdular, doktorlar, candarmalar, polisler geldiler, aylarca köyde dolaştılar hiçbir şey anlayamadılar.

Gözükaraoğlunun Hatunu yanık, güzel ağıtlar, yiğitlemeler söylerdi ölümler üstüne.

"Ölüm batsın," dedi. "Ölüm yerin dibine batsın. Benim oğlum can verirken, çiçekler çığrıştı açtı."

Sonra oradakiler teker teker konuştular. En son Mahir Kabakçıoğlu konuştu. Çok öfkeliydi. Konuşurken çılgın bir öfkeye kaptırdı kendini. Elini kolunu, başını, tüm gövdesini sallayarak, bağırarak, boynu şişerek, kulakları kıpkırmızı konuştu.

"O cellat," dedi. "Derviş adındaki deli cellat. Mustafa Beyden ne istemeye hakkımız var ki... Daha dün o cellat Mustafa Beyin kardeşini öldürttü. Daha dün Mustafa Beyin en iyi adamı on dört çocuklu zavallı Kara Hüseyini öldürttü. Ölüsünü getirdi muhterem Vali Beyefendi, işte şu çınarın dalına astı. Ama Mustafa Bey alicenap bir Ağadır, soylu bir Beydir, soyu nadir,

soyu tükenmiş bir kişidir. Elbetteki bağışlamak onun şanından, yüceliğinden beklenecek bir davranıştır. Amma velakin o vahşi, yırtıcı, kan içici bir canavarın karşısında ne yapabilir ki? Daha dün kardeşini öldürttü, şimdi de Mustafa Beyi öldürtmek, kökünü kurutmak için çalışıyor. Bunu ben, ben, ben biliyorum. O canavarın bedeni şu Çukurovadan kalkmazsa Çukurovada hiçbir şey düzelmez."

"Düzelmez," dedi Ümmet Ağa. Mahir Kabakçıoğluna döndü. "Böyle konuşmamalıydınız Derviş Bey hakkında. Bu Mustafa Beye hakaret olur."

"Haşa, haşa, haşa," diye ürktü Kabakçıoğlu. "Bu konaktan haşa. Çok kızıyorum Derviş Beye. Boyuna insan öldürüyor."

Mustafa sapsarı, elleri titreyerek ayağa kalktı: "Derviş Bey bir canavar değildir. Hele bir vahşi hiç değildir. Kan içici de değildir. Kardeşimi de o öldürmedi, öldürtmedi. Kara Hüseyini de o öldürtmez. Derviş Bey çok soylu, yiğit bir kişidir."

Böyle dedi ve usul usul yerine oturdu.

Mahir, şaşırmış, yanına yönüne bakarak:

"Ne oldu, ne oldu? Ne söyledik Derviş Bey için? Haşa, haşa... Haşa, haşa..." Korktu. Nasıl düzeltecekti bunu? Ya Derviş Beyin kulağına bir giderse? "Evet, evet. Derviş Bey soylu bir kişidir. Heyecandan, coşkunluktan, barış olsun diye ağzımızdan kaçırdık. Barış barış olsun diye... Barış barış... Yani dedim ki adam öldürmek vahşettir. Derviş Bey için değil. O soylu bir Beydir."

Vali ayağa kalktı, öfkeyle, dimdik, küçümseyen, ben burada ne arıyorum dercesine, elleri cebinde, ağzında sigara, sigara titriyor, dumanı titriyor. Vali kalkınca hep birden ötekiler de kalktılar. Vali ortaya doğru yürüdü, sigarasını dudağının soluna yapıştırmıştı. Dudağının solu sarıydı. Azıcık öne eğildi, bir iki sözcük mırıldanırken sağ ayağını öne kaydırdı. Bir eli cebinde, öteki eliyle yaylanarak:

"Üzülme Mahir Bey," dedi. "İyi, güzel söylediniz. Doğru. Bunlar, şunlar işte." Şunlar işte, derken hışımla elini Mustafa Beyin üstüne yukarı fırlattı. "Bunlar vahşi. Bunlar hasta, deli. Yalnız bilsinler ki, ne kadar canavar olurlarsa olsunlar Hükümetimiz bu canavar Derebeylerinin tepesine balyoz gibi iner.

Çok güzel söylediniz Mahir Bey. Gösteririm onlara. Onları barıştırmak benim ödevimdir. Bu ödevimi yerine getirdikten sonra onlarla, bu yabanıl sırtlanlarla görüşeceğim."

Yürüdü, uçtaki Mahir Beyin yanına vardı, onun koluna girdi, eğildi kulağına bir şeyler söyledi gülerek. Mahir Bey de güldü. Sonra ikisi birden küçümser bakışlarla yerdeki, duvarlardaki kilimlere baktılar. Köşede kucağında sazı, büzülmüş kalmış Kel Aşığı gördüler. Ona da güldüler. Kel Aşık kendisine baktıklarını anladı, o da onlara güldü. Gülerken ayağa kalktı, merdivenin başına varmış Valinin önüne çıktı.

"Ben," dedi, "Mustafa Kemal Paşanın aşığıyım Vali Paşa, beni dinlemeden mi gidiyorsun?" Hep gülümsüyordu, alçakgönüllü, umucu, gözlerinin içine gözlerini dikmiş. "Mustafa Kemal Paşaya bir yıl saz çaldım."

Vali onu tepeden tırnağa süzdü. Mustafa Kemal Paşanın aşığının yüzünden bile daha kocaman, fırlamış, ucu pürtüklü kocaman bir burnu vardı. Tepeden tırnağa hilim hilimdi. Ayakları da yalındı. Şalvarı dizden aşağı püskül püskül olmuş sarkıyordu. Mintanı kirden kerme bağlamıştı. Elleri birkaç el büyüklüğündeydi. Aşığın gözleri ve sazının sedef işleme döşü, kulakları, sapı dehşet güzeldi.

"Yaaa öyle mi?" dedi Vali.

"Öyle," dedi Kel Aşık dikilerek, yaltaklanmayı, gülüşünü dondurarak. Silkinip bambaşka bir adam olarak. "Ya ne belledin yavrum beni?" Sesini yükselterek, sesi çınlayıp dökülerek, sesi kocaman, büyüyerek, Valinin yüzüne çarparak, sendeleyerek:

"Ben Mustafa Kemalin aşığıyım. Var git yoluna uğur ilen Vali!"

Valinin kolundan hemen çıkan Mahir Bey:

"Gel Aşık," dedi, onu bir köşeye çekti cebine bükülmüş bir kağıt para koydu, sonra hemen geriye döndü geldi Valiye kolunu uzattı. Merdivenlerden inerlerken. "Gelenektir," dedi. "Aşıklara iyi davranmazsan olmaz."

Vali dört bir yana küçümseyici gözlerle bakarak tepeden gülüyordu.

Otomobile bindiler.

21

Alicik Mustafa Beyin karşısında duruyor, "Bu yıl değil," diyordu. "Tam öbürsü yılın eylülü." Gözleri yuvalarında fıldır fıldır dönüyordu. Telaşlı, ürkek, cin. Aliciğin elleri küçücüktü. Küçük elli adamlar becerikli olurlar diye düşündü Mustafa Bey. Alicik konuşuyordu. Hayın, ikiyüzlü, herkesten her şeyi saklar devinimler içindedirler. Gözleri yeşil mi, mavi mi, kara mı, belli değil. Anası bile bilmezdi Aliciğin gözlerinin rengini. Andan ana değişirdi, kapalı, hayın adamların gözlerinin rengi. Mustafa Bey adam sarrafıydı. Ölçer biçer, bir adam için hemen yargıya varırdı. O anda hemen yargıya varamamışsa Mustafa Bey bir daha o adam üstünde durmazdı. Yüreğine tıp etti:

"Kaç çocuğun var Alicik Ağa?"

"Yedi tane Beyimiz. Kölen olsunlar."

"Kaç tane avrat Alicik?"

"İki."

"Nerelisin Alicik?"

"Kutuderesinden. Dağların ötesinden."

"Ne yer, ne içersin?"

"Beyimiz sağ olsun. Derviş Bey..."

"İyi silah kullanır mısın?"

"Sayende Beyim, azıcık."

"Beyi çok sever misin, sana güvenir mi?"

"Çok severim, canımdan da çok. O da bana güvenir."

Mustafa Bey uzun uzun gözlerini Aliciğe dikip düşünceye

daldı, sonra gene Alicikle konuşmaya başladı. Alicik karşısında put gibi duruyordu.

"Otur Alicik," dedi.

Alicik otururken onun bütün devinimlerini izledi. "Derviş başkasını değil de seni bana neden gönderdi?"

"Ben çok güzel konuşurum Beyim. Bir de bir ayak üstünde kırk yalan uydururum. Bir kanı ciğeri beş para etmezin birisiyim. Bir de Bey beni adamdan saymaz. Bey o çiftlikte herkesi, itleri bile adamdan sayar, bir beni adamdan saymaz."

"Sen ne diyorsun bu işe?"

"Göstereceğim ona, göstereceğim ki tüm Çukurovada adam kimmiş. Benden başka adam var mıymış. Kulağımla duydum."

"Ne duydun?"

"Derviş Bey Hidayete diyordu ki Aliciği göndereceğim ona. Ben dışardayken kulağımı kapıya dayadım Alicik sözünü duyunca. Bey Hidayete dedi ki, ona Alicik layıktır. Harman yakan, konak yakan, yanaşmaları öldürtene Alicikten başka uygun insan bulamazsın şu yeryüzünü karış karış dolansan, arasan..."

"Doğru mu?"

"Doğru Beyim, benden daha aşağılık, küllü münasip bir adam bulamazsın şu dünyayı delik delik arasan."

"Marifetlerin ne?"

"Gözünden sürmeyi çekerim de haberin olmaz. Yedi yıl Yağmur Ağanın başçeteliğini yaptım. Avrat oynattım. Sayısız adam öldürdüm. Bir adam boğazlarken ne kadar soğukkanlı olduğumu kimse bilemez. Bir serçeyi bile kimse böyle tüyü kıpırdamadan boğazlayamaz."

"Başka başka?"

"Genç kızların ırzına geçtim. Daha çocuk. Altı yıl hapis yattım."

"Başka?"

"Turgut Beyi ben öldürdüm tam üç günde yalvarta yalvarta."

"Ne istersin?" diye soğukkanlı sordu Mustafa Ağa.

"Canıyın sağlığını," diye güldü Alicik. Belinden aşağısı çok uzun, güçlü, bacakları olağan doğmuş bir adamın bacakları gi-

bi düzgündü. Yalnız Aliciğin üst yanı, başı, omuzları, beli, kolları, elleri on yaşında bir çocuğun başı elleri gibiydi. Küçücük yüzü, gözlerinin içine kadar kıllarla örtülüydü.

Alicik mutluluktan, kıvançtan taşıyordu. İşte sonunda Beye kendini gösterme fırsatını ele geçirmişti.

"Söyle bakalım Alicik, yalancılar padişahı, ne istersin?"

"Canıyın sağlığı dedim ya..."

"Alicik bana yalan söylemeyecek, kazık atmayacaksın. Seni hemen öldürtürüm."

"Biliyorum Beyim. Beni bir iki demez öldürtürsün. Seni çok yakından tanıyorum. Yalan da söylerim, sana kazık da atarım. Fırsat bulursam da seni Turgut Bey gibi öldürürüm."

"Peki öyleyse ne istiyorsun Alicik?"

"Sen ne istiyorsun Bey?"

"Derviş Beyi kaçırmak istiyorum, bana yardım edeceksin."

"Çoktan biliyordum bunu. Derviş Bey de biliyor. Yardım ederim."

"Sana beş yüz dönüm toprak..."

"İyi..."

"Bir traktör."

"İyi."

"On bin lira para."

"İyi."

"Daha?"

"Bir Arap at isterim. Bir Alaman filintası. Bir de çok güzel giyit. Adanada hususi, sırtıma göre dikilmiş."

"Tamam."

"Tamam ama nasıl alacağız bunları? Ben Beyi kaçırıp da sana teslim edince, sen de onu alıp götürünce avucunu yala Alicik demez misin?"

"Demem."

"Sen demezsen mirasçılar der."

"Ne yapalım Alicik?"

"Ben bir yolunu bulurum Bey, anlaştık ya..."

"Anlaştık."

"Bey sana bir şey sorayım, kusura kalma ama, işine karışmak gibi olmasın ya, şu adamı kaçıracağımıza öldürüversek

nasıl olur dersin? Derviş Beyi öldürüvermek benim için çok kolay da... Bir haftaya kalmaz öldürüveririm onu. Ha, ne diyorsun Ağam?"

"Kaçıracağız Alicik."

"Olur Beyim. Dünyada en çok kime güvenirsin Beyim?"

Mustafa Bey düşünceye daldı. Düşündü düşündü:

"Anladım," dedi. "Ne istediğini anladım. Kürt Ali Ağa var ya, senedi, parayı, ne istersen onu Ali Ağaya teslim ederiz, Dervişi kaçırınca da sen gider her şeyi ondan alırsın."

"Bu olur," dedi, Alicik sevinçle. "Her şeyi de Ali Ağaya açık açık söyleyebiliriz. Ondan bir sır çıkmaz, kimseye bir şey söylemez."

"Söylemez," dedi Mustafa Akyollu.

"Ya ölürse?"

"Onun da çaresini buluruz," dedi Mustafa Ağa. "Şimdi kasabaya gidip senin senedi yaptıracağım. Parayı da yatıracağım. Adın, soyadın?"

"Durmuş oğlu, Elifçeden doğma Ali Dağlaraşan diye yaz."

"İyi," dedi Ağa.

"Ben geceleri gelirim," dedi Alicik. "Haftada bir kere. Tanyerleri ışıdı ışıyacak."

"İbrahim İboyu gör," dedi Ağa.

"İbrahim İbo Derviş Beyin adamı. Derviş Bey bile bilmiyor. Bir ben biliyorum, bir de Derviş Beyin kız kardeşi... Yalıca çiftliğinin sahibi Sabahat Hatun..."

"Ne biliyorsun?"

"İkimiz de o çiftlikte büyüdük. Kardeş gibiydik. Öksüz, kimsesizdik. Sabahat Hatun yerleştirdi onu oraya. Derviş Beye haber verse Sabahat Hatun, Derviş Bey karşı koyardı buna. O, düşmanının evine casus göndermez."

"Öyle mi? Gerçekten göndermez mi?"

"Göndermez," dedi Alicik.

"Vay anasını!" dedi Mustafa Ağa.

"Bey," dedi Alicik, "İbrahim İbo çok akıllıdır. İzini sürdür onun, yılda bir iki kere Yalıca çiftliğine gider İbrahim İbo."

"Yaa! Demek?"

"Bana öyle geliyor ki... Haydi vebalde kalmayayım..."

"Söyle söyle..."

"Vebal..."

"Yalan söyleme. Sen vebal bilmezsin."

"Vebal de bilmem, hiç..."

"Allahı kitabı da bilmezsin."

"O kadar değil," dedi Alicik. "O kadar değil Beyim!"

"Söyle!"

"Murtaza Beyi öldüren İbrahim İbodur. Hiç düşünmedin mi Bey, at gibi köpekler, nöbetçiler, ta konağın tepesinde Murtaza Bey, kapısı da kilitli. Dışardan bir adam gelir de nasıl öldürür Murtaza Beyi? Bana bak Bey, bunca Murtaza Beyin ardına ben düştüm de öldüremedim. Halbuysam ki onu o kadar öldürmek istiyordum ki... Öldürüp Beyin gözüne girecektim. Ondan sonra bana yok yok. Olmadı, çalıştım, öldüremedim. Mümkünü yok. Bir gece girebildim konağa, yukarı çıktım, zorladım zorladım kapı açılmadı. Sonra herkes haberlendi. Ben üç gün kaçıp tavan arasında saklanmasaydım, aç susuz, yakalanıyordum. Bir gece usulca oradan indim de kaçtım."

"Yalan söylüyorsun Alicik."

"Sen yalan belle Bey."

"İbrahim İboyu, en iyi adamımı öldürteceksin bana."

"İster istemez onu bir gün öldüreceksin. İbo kendini sana zorla öldürtecek. Öldüreceksin onu. Şu benim işi ona açayım deme. Beni öldürtürsün. O canavar cadının kulağına gider, o da beni Derviş Beye bile haber vermeden öldürtür."

"Yalan söylüyorsun Alicik."

"Yalan söylüyorum Ağam. Sağlıcakla kal. Pazar günü sabahı beni bekle. Çınarın altında olacağım."

"Sen beni kaçıracaksın Alicik."

"Kaçırırım Ağam."

"Peki, çınarın altı."

"Ne deyim Derviş Beye?"

"Öbürsü yılın eylül ayını bekliyor Mustafa Ağa dersin."

"Öyle derim."

"Evi bitiyor mu, yanan evi?"

"Bitiyor. Zaten yanmamıştı ki merdivenler, bir de kapılar. Konak olduğu gibi duruyordu. Bu eylülde oradayız."

Alicik nerede, ne zaman doğdu, anası babası kim, köyü nerde, memleketi neresi bilmiyor. İlk ilk bir ağaç altını anımsıyor. Bol bol kara sinek, bol bol mucuk, kel, yaralı, irinlenmiş kafasına sinekler çokuşmuş... Yüzü gözü yara içinde. Ayaklarını yere basamıyor, yarılmış. Tüm bedeni yara içinde. Çapaklı gözleri kırmızı, yara gibi. İrinli bir yara... Ak başörtülü, candan bir kadın, uzun parmaklı elleri sıcacık, apak... Dokunduğu yeri sağaltıyor. Bol sabun, bol köpük, ağacın dalları hışırdıyor, ağır bir hanımeli kokusu... Bir bahçe, kocaman bir pembe gül açmış. Gözüne durmadan sabun köpüğü kaçıyor. Yanıyor gözleri. Alicik hopluyor bağırıyor. Ak başörtü, güzel parmaklar da bağırıyorlar. Ağaç bağırıyor, su, dallar, her şey çığlık çığlığa.

"Acımdan ölüyorum. Acımdan Selvi Ana, acımdan."

"Al yavrum."

Sıcacık tandır ekmeğinin içinde eriyen tereyağı, eriyor, damlıyor. Aliciğin ağzı açılmış kocaman. Bir kocaman lokma. Bir kocaman lokma daha, bir daha.

"Ana acımdan ölüyorum ana, Selvi Ana, can ana."

Kudret Bacı en güzel ninniyi söyler. Onu dinleyen çocuk kirp diye ağıdın keser. Yaralının iniltisi durur, hastalar ağrılarını, sızılarını unuturlar.

"Bacı, Kudret Bacı, ninnini söyle nolursun."

"Git oradan keldomuz."

"Bacı, kurban olam bacı, söyle nolursun."

Akan sular durur. Esen yel durur. Atlar doludizgin dururlar.

Alicik iyi ekin biçer, Alicik iyi çift sürer. Alicik pamuk toplar... Alicik gibi çalışkan bir insan daha yoktur Çukurovada. Alicik Selvi Anasının oğlu. Alicik oğlumuz. Aliciğin kemikleri çatırdar. İri yıldızlar, tozlar, uzun, eğri yollar.

Aliciğin kel başında saçlar bitmeye başlar. Alicik toplar, yaralar unutulur.

"Alicik, Alicik yok. Alicik kaçmış!"

Selvi Ana çıkışır, ev halkına, söver, dövüşür. "Parmak kadar çocuk o kadar, o kadar çalıştırılır mı? Kaçar ya, kaçsın. Bir avuç çocuğa o kadar yük yüklenir mi?"

"Üzülme ana, gene gelir."

"Gelir mi dersin?"

"Buradan iyisini bulamaz, o, senden iyisini bulamaz."

"Burası batsın, benim iyiliğim batsın. Vay fıkara, nereye gitti Alicik? Aaaah, Alicik, ne oldu çocuğa ola? Yavrum?"

Selvi Ananın dokuz çocuğu vardır. Sabahtan akşama kadar bağıran. Her biri güçlü. Uzun boylu. Kalın, sağlıklı.

"Küçücük o, küçücük. Bir kuş kadar canı var. Sıkıversen çıkacak. Sizin gibi mi o? O, incecik. Kaçar inşallah. Böyle ezerseniz onu, kaçar ya. Kaçsın yavrum. Vah fıkara, öldüysen toptan, hepiciğimiz, bütün kasaba, bütün konu komşu boyumuzca günaha girdik."

Selvi Ana sonra ağladı Alicik için. Ağıtlar söyledi ona, onun yitişine, ölümüne. Günlerce Selvi Ananın yüzü gülmedi. Yas tuttu aylarca. Alicik bunu çok sonraları duydu.

Bir sabahtı. Selvi Ana tandıra ekmek vuruyordu. Telli geldi:

"Ana, ana, Selvi Ana," dedi. "Alicik geldi."

Selvi Ana ekmekleri tandırda bırakıp koştu.

"Ali, yavrum," diye onu kucakladı. Ali utandığından onun yüzüne bakamıyordu. Gene başına sinekler çokuşmuştu. Kırmızı gözleri çapaktan açılmıyor, sırtındaki kirden deriye dönmüş giyitleri parça parça... Ayaklarındaki yaralara kurt düşmüş. Bir deri bir kemik, öldü ölecek. Zorla soluk alıyor Alicik.

Selvi Ana:

"Bir daha kaçma Alicik," dedi. "Olur mu?" Yumuşacık, sıcacık. Gücü yetse bu candan karşılanıştan dolayı Alicik ağlardı. Ağlamaya gücü yetmedi. Konuşamadı. Günlerdir uyuyamıyordu. Ananın eli ona değince hemen çözülüverdi, o anda uyudu.

"Öldü mü?" diye bağırdı Selvi Ana.

"Yok," dediler. "Soluk alıyor. Ölmedi. Ya bayıldı, ya uyudu." Aliciğin yaşı kaçtı? Ali yedi gösteriyordu, on, on beş, on yedi, Alicik yüz yaşında gösteriyordu. Kapkara, buruş buruş derisi, kemiklerinden sıyrılıp dökülüverecekmiş gibi. Selvi Ana koca bir kazan su kaynattı, nar ağacının altındaki mermer taşının üstüne yatırdı Aliciği. Narlar çiçek açmış, sıvalı. Çiçeklerde arılar, arılar uğulduyordu, yaşlı narda. Mermer taşı, Ali, narın kökü köpük içinde kaldı. Sonra Ali çok çok yemek yedi. Selvi Ana kendi eliyle yaptığı merhemlerle başını, bedenini ilaçladı. Bu sefer yaralar azgındı, kurtlanmıştı, kolay kolay iyileşmiyor-

du. Netti neyledi de Selvi Ana Aliciğin yaralarını bir ay içinde iyileştirdi. Alicik gene topladı, gene gözleri açıldı, canlandı.

Aliciği gene işe soktular. Yemek yiyordu, karşılığını çıkarmalıydı. Alicik gene alaşafaktan önce kalktı, atlara yem verdi, atları tulumbadan kolları koparak çektiği sularla suladı, tek başına arabaları koştu. Alicik karınca gibiydi. Alicik pamuk çapaladı, ekin biçti, döven sürdü, sap taşıdı, harman savurdu. Alicik bütün bu işleri çok iyi biliyordu.

Telli kız da Alicik gibiydi. O da incecik, on altısında bir kızdı. O da alaşafakta kalkar, bulaşıkları yıkar, yemeği pişirir, sökükleri diker, tarlada en çok çalışır.

"Alicik, bu gidişle sen öleceksin," dedi Telli.

Alicik boynunu büktü:

"Ben öleceğim Telli Bacı," dedi.

Güz geldi, işler bitti, Alicik şimdi yalnız atlara bakıyor, kasabanın içinde eski Ermenilerden kalma örenlerin içindeki incir ağaçlarından incir toplayıp yiyordu sabahlardan akşamlara dek. Gittikçe de topluyor, boyu da uzuyordu. Selvi Ana kendi eliyle ona şalvar, mintan dikmiş, bir de ona kırmızı postal almıştı. Alicik postalına kıyamıyor, yalınayak geziyordu.

Bir gün baktılar ki Alicik gene sırra kadem basmış.

Selvi Ana hiç kimseyi dinlemiyor:

"Siz," diyordu, "siz gene bir şey yaptınız çocuğa. Yoksa niye gitsin? Ne demeye kaçsın?"

Kocası, çocukları, öteki çocukları, kuması, kumasının çocukları yeminibillah ediyorlardı: "Onun tüyüne bile kimse dokunmadı," diyorlardı. Selvi Ana inanmıyordu. İnanmıyordu ama ne gelirdi elden?

Alicik birkaç ay sonra döndüğünde gene öyleydi. Zayıflamış, kel başı gene öyle yara içinde, irinli. Gene tepeden tırnağa beterin beteri...

Soğuk kış yelinde, ahırda, acı sabun köpüğü.

Alicik yirmi yaşına kadar böylece Selvi Ananın evine kaçtı geldi, kaçtı geldi. Selvi Ana onu azarlamadı, ona darılmadı, küsmedi, her şeyi olağan kabul ediyordu. Bu çocuğun bir aradığı, bir derdi vardı ama, söylemiyordu. Belki derdini kendisi de bilmiyordu. Selvi Ana ona derdini bir kerecik olsun sorma-

dı. Böyle kaçıp nereye gidiyor, nereden geliyorsun, demedi. Çocuk isterse, içinden gelirse yaşadıklarını, varsa dertlerini söylerdi. Söylemiyorsa kendi bileceği işti.

Alicik yirmi yaşındayken bir iyice yitti gitti, bir daha da dönmedi.

Yıllar sonra Alicik, çok güzel giyinmiş, cebinde para dolu, yanında güzel mi güzel, sarışın, mavi gözlü, sağlıklı bir göçmen kızıyla çıktı geldi. Gene o çınarın altına oturdu. Belini de ağacın kalın, üç adam el ele tutuşsa çeviremez gövdesine dayadı. Karısı da onun yanına, çınarın altına, yeni, pırıl pırıl giyitleriyle toprağın üstüne oturdu. Alicik böyle istiyordu. Şimdi görecekler onu, Selvi Anaya haber verecekler. Selvi Ana gene başıma gelen nedir bu keçelin elinden, diye koşarak gelecek.

Gene kan, irin, yara, kurt, çapak, dökülen buruş buruş deri görecek.

"Ulan sen kimsin? Nerede Alicik?"

"Alicik benim ana!"

Ana durup kalacak. Sevincinden iki gözü iki çeşme. Boynuna sarılacak. "Çok şükür, çok şükür," diyecek. "Allahın bu güzel gününe de. Aliciğim adam olmuş, çok şükür."

"Bu da avradım ana."

Ana ona da sarılacak kucaklayacak. Öpecek.

"İşte benim yiğit anam bu, karı. Biz taş deliğinden çıkmış değiliz."

Ana eve götürecek onları sevinç içinde. Güzel gözleri hep gülen, yumuşak, kaş altından hep bakıp gülerek, gözleriyle, beğendim gelini, beğendim, diyerek. Bir toy düğün gibi şölen çekerek. Bir koyun kurban ederek, koyunun kanını gelinle güveyin alınlarına çalarak. Ellerini kana bulayıp başparmağını çınarın köküne, gövdesine yapıştırarak...

"Sana bir saat, gümüş köstekli. Rahmetli babamdan kaldı. Sana da bir altın bilezik, beşibiryerde."

Nasıl, benim kimsem yok muymuş! Çınarın altında öğleye kadar beklediler, gözlerini Selvi Ananın konağına dikip. Sıcak çöktü. Ne gelen var, ne giden. Eskiden ne çok insan gelirdi çınara. Ne olmuş onlara, çocuklara? Çocuklar hiç eksik olmazlardı çınarın altından. Ayağa kalktı, bozulmuş, kırılmış. "Kalk av-

rat," dedi, ölü bir sesle. Sesi toprakta yiterek, toprağa çökerek, bir tortu gibi. Korkarak avlu kapısını açtı. Nar ağacının altındaki mermer taş ağarıyordu sıcakta, güneşte. Nar çiçeklerinden uğultular geliyordu. Kanatları titreyen arılar vızıldıyorlardı, yoğun. Tandırda bir kadın eğilip kalka kalka ekmek yapıştırıyordu. Alicik tandır kokusunu ciğerinde duydu. Çabuk çabuk yürüdüler tandırın oraya.

Alicik bağırır gibi, sesi çın çın, ölgün yaz öğlesinde... İçindeki küsüm büyüyerekten, acılı, korkak, ürkek belki de, gölgesi ayaklarının ucuna düşmüş, koyu. Toprağı oymuş. "Selvi Ana nerde, Selvi Ana?" Kadın şaşkın, azıcık doğrulmuş. Bu tandıra Selvi Anadan başka kimse ekmek vuramazdı. Güzel yüzü eğilip kalka kalka, ter içinde ışılayan. "Selvi Ana nerde, Selvi Ana?"

"Selvi Ana öldü."

Yol tozukuyor. Garbi yeli. Kel Alicik, kostak kostak. Sanki kimse evlenmemiş, görgüsüz. Tabancasını çeker de adam ekmek yediği konağa kurşun sıkar mı? Ne kadar kurşunu varsa, insan ekmek yediği sofraya sıkar mı? Nankör, ekmeksiz. Sevincinden delirmiş. Gider de insan mezarlığa, at gibi koca mezarlığı koşarak, at gibi, koşu atı gibi, arkasından avradı, kızın dili bir karış dışarda, yetiş yetişebilirsen kel görgüsüze, koşar mı? Sonra da gidip mezarlığın içinde, adam olan kendini yerden yere vurur mu?

Karanlık gecede çınarın yaprakları durgun, kıpırtısız.

"Selvi Ana öldü."

"Ne yapalım, gidelim avrat."

"Ne dedi Mustafa Bey?"

"Güldü."

"Başka bir şey demedi mi?"

"Çok çok güldükten, bir iyice kasıklarını tuta tuta güldükten sonra, beklerim dedi. Ömrü yeterse gelecek güze de, daha öteki, daha öteki güze de beklerim, dedi. Bir de gene çok güldü. Dedi ki söyle Dervişe, Bey demedi, o kadar korkmasın."

"Başka?"

"Korkunun girdiği beden çürük ağaç gövdesinden beter olur, çınar da olsa."

"Sen ne dedin?"

"Sen bilirsin Mustafa Ağa, dedim, kimin nasıl kimden korktuğunu."

"Demek bekleyecek?"

"Bin yıl yaşasam da beklerim," dedi. "Şu yeryüzünde kalmış tek düşmanımı bir kere olsun görmeden öteki dünyaya gitmeyeceğim."

"Gidecek," dedi Derviş Bey. "Çünkü güz gelmeden, o gidecek. Usandım, bıktım, yeter artık."

"Yeter artık," dedi sevinçle Alicik.

22

Sarı yağmur, güney yanı ışıklanarak, açılıp, turunculaşıp, solarak, ışık gibi bir yanı açılıp yıldırdayarak yağıyordu. Karakız Hatun yaşlı, büzülmüş, zayıf, iki elinin parmakları biribirine geçmiş, karnının üstünde, ak başörtüsü altındaki erkeksi kalın kaşları, iri ela gözleri büyüyerek, bir çizgi olmuş, buruş buruş dudaklarıyla sedirin üstüne oturmuş, yüzünü Anavarza kayalıklarına dikmiş öylecene duruyordu. İkide birde de ağıt söyler gibi sağına soluna ığranıyordu. İnce sivri çenesi büyük ela gözlerini daha büyütüyor, ilk bakışta yalnız gözleri gözüküyordu. Ne yüzü, ne elleri, ne uzun boynu, ne yumulmuş gövdesi, gözleri açılmış kederli öfkeli ıslak, ipiltide ayna gibi, gözleri gözüküyordu. Kırpmadan, dimdik, özlemli bakıyordu.

Sarı balçık, sünger gibi, yapışmış, erimiş altın gibi, yeşil, yoğun mersin çalılarına, yapraklarına bulanmış. Öfkede, ağıtta, hep gecede, tanyerleri ışırken, çığlıklarda, ölümde, sarı balçıklardaki kanda, kurumuş otlarda mersin kokusu... Islak, kan köpüklü... Acı, kekremsi. Yoğun yeşili kekremsi.

Ve ağıt söylenirken, Murtaza Bey daha gömülmemiş, sapsarı ölüsü ak çarşafların, melefelerin altında... Sararmış, ince, uzun ayakları, terlemiş. Kara, uzun, yeşile çalan saçları, ak, sarı bedenden, alından, melefeden dışarıya uğramış. Sallanan, o kadından o kadına geçen ağıt, durmayan, kısılmayan, çın çın öten, sesten sese değişen, uçan, paramparça olan, dökülen, aksamayan, durulaşmış, nerede başlayıp, nerede biteceği bilinen. Tek düzende, seslerin renginin değiştirdiği yalnız. Uzun, uzak

yollarda, çöllerde, dağlarda, biltekmil talanlarda, hiç bitmeyen, yüzyıllarca durmadan sürmüş bir yolculukta, ak melefeler, kırmızı kilimler, nakışlı keçeler, kıl çadırlar altında, ulu derimevi ocakları başında, sarı ayaklar, uzanmış, sarı alınlardan fışkırmış kara perçemler. Hep öldürülmüş, köpürmüş kanlı, köpürmüş sağrılı, uzun çığlıklar, uzun ağıtlar, hep biribirine benzeyen, seslerin renginin ayırdığı enginli yüksekli... Horasan elleri, Arabistan çölleri, biribirlerine düşmüşler. Doğanın yasası, durmadan, durmadan konup göçmeler. Ayağını bastığın toprak bugün yurdundur. Bugün uğruna kan döktüğün, uzun, yüzlerce yıllık ağıtlarını tek düzüye durmadan çığlıkçasına uzattığın, ayıp kesmediğin, bu toprak parçası yurdundur. Yarın değil. Adını bile bilemediğin, akıp gittiğin, bu akarsu kadar bile eğlenemediğin, ağıtlarını, destanlarını, türkülerini, hikayelerini taşıdığın, bir daha anımsamadığın, otu varsa, yağması varsa, sütü yoğurdu, karakılçık besleyici buğdayı bolsa unutamadığın bu toprak bugün seninse yarın kimsenin olmadığı, dilden dile bereketinin, ekşi armudunun, yabanıl kokulu elmasının yıllarca söylendiği, dilden dile geldiği, nakışlı, küçücük sandık diplerini, çıngıraklı, küçük heybeleri, çuvalları açınca, yüzüne ılık, birikmiş, yoğun bir yaban elması kokusunun, yoğun bir yabangülü, kurumuş, yoğun bir salep çiçeği kokusunun buğulanıp savrulduğu... Sonra kan, ölüm, gerilmiş pazıların çektiği yayların gerildiği terkeşler, sağraklar, oklar, kara barut kokusu, kan... Uzun, ak, güzel başörtüler, ağıtlar.

Karakız Hatun ağlamadı Murtaza Beyin ölüsü üstünde. Ölünün üstüne atılıp öpmedi, kucaklamadı, yanaklarını yüzünü yırtmadı, saçlarını yolmadı, yakasını parçalamadı, oğlunun kanlı giyitlerini bağrına basıp halay çeker gibi ince, alışılmış, dertli bir ığralanmayla ağıt söylemedi. Oğluna yakılan ağıtları duymadı, ak melefe altındaki sararmış ayakları, kara perçemi görmedi. Köpürmüş kan köpürmedi, akmadı. Yeşil sinekler balkımadı sarı sıcakta, çelikleşerekten. Sarı yağmur dinmiyordu. Karakız Hatun dudaklarını bitiştirmiş susuyordu. Kımıldamadan, iri açılmış ela gözleri donuk, kırpmadan, kansızcasına, dudakları bitişmiş, belli belirsiz bir çizgi köşede oturdu kaldı. Bağdaş kurmuş, dar omuzları, yumulmuş gövdesi, hiç konuş-

madı. Görmedi, duymadı. Yemedi içmedi, dua etmedi. Öç duymadı, sövmedi, yerinmedi. Olmaz, demedi, düşünmedi. Dudakları bir çizgi, kavuşmuş sıkı sıkıya, gittikçe büyüyen, camlaşan, camlaşırken koyulaşan gözlerle bakmadı. Gittikçe kocamanlaşan.

Akyollu Mustafa Bey anasının yüzüne bakamadı, onu bir kere olsun Murtaza Beyden sonra göremedi. Hiç kimseye, karısına, çocuklarına, kardeşlerine, yanaşmalarına, hiç kimseye anam nasıldır, diye soramadı. Biliyordu. Hep böyle olurdu anası, çocukluğundan bu yana. Neden sonra, yeniden doğmuş gibi, hiçbir şey olmamış gibi uyanırdı. Uyanır, konağın içinde oradan oraya birkaç gün yürür, donmuş, görmeden, kıpırdamadan yürür, sonra da Anavarza kayalıklarına kadar tek başına alaşafak atarken yürür, orada işlenmiş, mor çiçekli ak mermerin üstüne oturur düşünürdü.

Yerdi içerdi, duyardı, ağlardı, ağıt söylerdi ovaya, düşünürdü, görürdü, düşlerdi.

Ve yabanıl atlar geçerdi ovadan... Anavarza at oynağı... Eski Türkmenin yurdu. Binboğanın mor sümbüllü pınarları yaylağı, Anavarzanın çiçeği adam boyunda yazıları kışlağı. Kana belenmiş gömleği, kıyman aşiretler kıyman, kıyman hay zalımlar kıyman kör karının bir değneği... Yenilmişlik, hep yenilmişlik... Türkmen hep yenildi. Kökünden koptu. Kökünü kuruttu, bin yıl önce, iki bin yıl önce, kökünü kuruttu, kökü yoktu, kök tutamadı. Uzun ağıtlar, soylu atlar, koyun, keçi sürüleri, kavallar, terkeşler, oklar, yaylar, uzun, ak bayrak. Barışta, dövüşte, toyda düğünde, utkuda, yenilgide uzun ak sancaklar, bir de tuğlar. Görkemsiz... Sade, gösterişsiz... Hep yenilgiler. Hep ağıtlar. Ben de sana oğul demem yıkmayınca konakları, sarayları, şehirleri, memleketleri... Ben de sana oğul demem, oğul demem... Kalmayanı düzeltmek, ölüyü diriltmek... Ölümde sürüp gidebilmek, tükenmemek için... Var olmakta diretmek için ölümü, öldürmeyi tanık tutmak. Öldürmeyi, öldürmeyi tanık tutmak... Kanı tanık tutmak... Ben öpmeye kıyamazdım, belemişler kızıl kana... Gideni ölümde yaşatmak... Yıkıp yerle bir etmek... Uzun boylu oğlanlar. Kara perçemler, aydınlık bir su gibi çimeni yeşil gözler, sağrısı güneşli atlar, altı ay gece, altı ay

gündüz koşan, güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar. Güneşin doğduğu yerden battığı yere kadar doludizginler. Ölmeyi kabul etmenin mutlu erginliğinde, var olmayı tanıklamasında, güvencesinde, ölümde, öldürülmede, sonsuz varlığa kavuşmanın konurluğunda, korkusuzluğunda.

Memeleri sızlardı sonra da Karakız Hatunun. Memeleri yanardı. Yaşlı, ölmüş, sönmüş memeleri. Gözleri bir yangında gibi olurdu. Anavarza kayalıkları mor lekeli, kurumuş, yeşil yosunu mavileşen, mor kayalıkları sıcakta koygun, kurumuş kekik kokulu...

Ağıtlar gelirdi Anavarza ovasında, kayalıklarından toprağa sinmiş, koygun, ince, bin yıl öteden gelir gibi. Hep yitirmiş. Bir daha, kıyamete kadar yerine gelmeyecek, bomboş. Hüzün dolu. Karakız Hatun tekmil soyuna söylerdi, oturur toprağın ucuna, binlerce, yüz binlerce öldürülmüşe, kanı köpürerek akmışa, Horasandan çıkmışa, başını çöle, Kafkas dağlarına, ulu denizlere vurmuşa, kırfacan gibi kırılmışa, ölülerinin nerede kaldığı bilinmemişe, milyonlarca köpürmüş kana, yeşil sinek üşüşmüşe ağıdını söylerdi. Ve başkaldırmaya, Osmanlı kırgınına, vefasızlığa, yenilgiye, Kozanoğluna, Sarıalioğluna, Payaslıoğluna, Cadıoğluna, Türkmenin yetmiş iki boyunun perişanlığına, tükenişine, gurbetine ağıdını söylerdi. En sonunda kendi ölüsüne, Anavarzanın kayalığına, bitmez tükenmez toprağın ucuna diz çöküp ağıdını vurulmuş kocasına, talanda ölüsü düşmanda kalmış dedesine, kardeşlerine, hep vurularak öldürülmüş soyuna ağıdını söylerdi.

Ve Karakız Hatunun ağıtları dillere düşerdi. Bir şeyi tüketmemek, bir şeylerden vazgeçmemek için tükenmiş, töresini yitirmiş unutmuş Türkmen ağıtlarına sarılırdı Karakız Hatun. Abıhayat gibi. Dirilişi, varoluşu ağıtlardan umarak... Derviş Beyin Murtaza Beyi öldürmesinden, Mustafa Beyin de Derviş Beyi öldürmesinden umarak yaşamayı. Karşı koyarak. Direnerek. Direnişini yerli, kökleneceği bir toprakta bir ağıda, azıcık kana bağlayarak.

Mustafa Bey anasından kaçıyordu. Bugünlerde onun gözüne gözükmemek gerekti. Bir yakalarsa... Evden çok erken çıkıyor, çok geç geliyordu.

Bir sabah, daha ıhırcık karanlık, Mustafa Bey konağın içinde yordamlarken önüne ince uzun, azıcık sallanan bir karartı çıktı. Ak başörtüsü alacakaranlıkta şavkıyordu. Mustafa Bey ne yapacağını, bu karartıdan nasıl kurtulacağını düşünür, hiçbir şey yapamazken... Karartı önünde bir sağa bir sola ığranırken, Mustafa Bey dili damağına yapışmış, ağzı kurumuş, onun ne diyeceğini bilirken gene de bir yolunu bulamazken kurtulmanın, belli belirsiz, çok yürekten, derinden, sıcak, ıhırcık karanlığın, çatlayan tomurcuğun sesini duyuran ıssızlığında bıçak gibi kesen bir ses geldi:

"Oğlum Mustafa Bey," dedi ses, okşayıcı, yüreklendirici, "daha öldüremedin mi onu? Öldüremezsin ya... Hiç ele geçer mi o? Biz geçeriz iki günde ele. Biz öldürülürüz oğlum, Mustafa Bey. Kaplanların yiğeni Mustafa Bey. Elin adamı gelir bizi ulu konağımızın içinde öldürür. Elin adamı şeytanın kardaşı olmuş. Onları yakalamak zor."

Sustu. Öyle karşılıklı durakaldılar. Kıpırdamadılar. Bu böyle ne kadar sürdü belli değil. Birden ses:

"Mustafa Bey!" diye patladı. "Öldür onu! Öldür onu! Fazla uzatma. Günüm yaklaştı. Öldür onu da gözüm açık gitmesin. Öldür onu da dağ gibi, suna gibi yiğidim Murtazanın anası öteki dünyaya yernik gitmesin. Olur mu Akyollu Mustafa Bey? Tez günde öldür onu. Ya da sana da ağıt yaka yaka, Anavarza kayalıklarının dibinde ölümü itler parçalasınlar, öldür onu! Öldüremezsen, öcümü yerde koyarsan, senin de acına... Öldür onu!"

Gittikçe kabardı, uzadı, yoğunlaştı karartı, sonra sustu, duruldu, söndü, soldu. Nasıl yitip gittiğini Mustafa Bey de göremedi.

23

İbrahim İbo için ne diyorsun Hamdi? Alçak bir adamdır. Derviş Beyin bacısının da oğulluğudur. Ne yapalım öyleyse Hamdi? Ona hiç güvenilmez. Bu çiftlikte olmasaydı o, çoktan biz Dervişi öldürmüştük. Konağımızda büyüdü Hamdi, o da senin gibi. Bize bir kötülüğü dokunur mu onun? Aman ha aman ha dokunmaz mı hiç? Kim yaktı, kim, kim yaktı, kiiim, Dervişin konağını, tarlalarını sen el içine çıkamayasın, alnı açık gezemeyesin diye. İbo, İbrahim İbo yakmadı mı? Derviş ona, senin birinci, has adamına yaptırmadı mı? Yooo, dur orada, hele hele dur orada. Dur canım, sen deli misin? Ben söylemedim mi ona? Yak şu herifin konağını da dışarı çıksın diye... Yak şu herifin tarlalarını da kudursun diye... Biz söylemedik mi İbrahim İboya? Ne diyorsun, ayıp ettin Hamdi. Peki Hamdi sen yardım etmedin mi İbrahim İboya? De ne susuyorsun, söylesene Hamdi? Deli misin sen? Ben, ben Hamdi, ne sandın Hamdi, Derviş öfkeli dedim, öyle değil mi Heko? Silah arkadaşlarım. Hey Koca Mestan Bey, sözünden dönmeyen. Sen genç olmalıymışın, sen. Sen razı gelmedin, sana yakışmaz düşman konağı yakmak, fakir fıkaranın ekinini tutuşturmak, dedin. Bir sen söyledin. Ben ne dedim, alçaklık ettim. Mestanın, Koca Mestanın dışında, konak yanarken Derviş çıkar, ben de onu tutar kaçırırım, vurur kaçırırım, öldürür kaçırırım. Işık, duman bulutu, Anavarza, düz ova, kayalıklar tepeden tırnağa yalımların ışığıyla yunuyor. Ova, harmanlar, ekinler, ortada yanan, çatırdayan kocaman konak... Derviş Bey, konağın içinde yanıyor, yanı-

yor, eyvah yanıyor, tüh yanıyor. Hamdi, Hamdi, iyi etmedik, Hamdi yanıyor. Heko yanıyor. Anama, anama söylemeyin konağın yakıldığını, yaktığımızı... Hamdi, Hamdi alçaklık ettik. Uzun boylu, telaşsız durgun yangının içinden çıkıyor. Ağır ağır iniyor merdivenleri. Tükürür gibi duruyor gecenin oyuğunda, aydınlığın önünde, kırmızı yalımların önünde. Boyu uzuyor, habire uzuyor. Habire gölgesi kapkara geceye düşüyor. Sallanıyor geceyi oymuş aydınlığın üstünde. İki yanına, ellerini alnına götürüyor, iki elini alnına, sallanıyor. Sofanın ucunda... Bir ara kıpkırmızı yalım oluyor her yanı sallanıyor, uzun bir yalımla birlikte göğe doğru uzuyor. Terliyor muymuş Hamdi, doğru mu? Kim söyledi? Sabaha kadar terliyormuş Beyim, boğuluyormuş. Korkudan delleniyormuş. Aklını çıvdırmış Beyim, öldürmemek daha iyi onu Beyim. Sofa çatırdıyor. Yalımlar dört yanını aldı, terliyor, yalımların ortasında, karanlığın ortasında, uzamış. Gözleri, kirpikleri ışılıyor. Işılıyor. Dur Hamdi, sıkma kurşunu. Şimdi inecek. İbrahim İbo, huğlara da, tekmil köye de ateş verin. Aaah, Muharrem, alçak. Seni öldüreceğim. Öldüreceğim. Yanında bir köpek gibi. Yel esiyor, esen yelde yalımlar uzayıp uzayıp kopuyor, yalımlar bulutlar gibi kopup uçuyor. Merdivenlerden iniyor. Merdiven çöktü. Karanlık. Al getir Hamdi. Nereden geliyor bu kurşunlar? Durma Heko, merdivenlere, döşen kurşunu, döşen kurşunu... Gün doğuyor. Usul usul tütüyor ortalık. Mor kayalıklar tütüyor. Kapkara, is içinde, örde kesmiş ova, kocaman konak kömür olmuş, inceden, ıslak tütüyor. Al at sündü. Atın üstüne yumulmuş, at kuyruğunu dikmiş, kılları saçaklanıyor, uzun saçlar gibi yelde uçuyor gerilmiş, tel tel... Haydi çocuklar, binin atlara. Söğütlünün oraya vurdu. Şu Mahir Kabakçıoğlu da bir alçak. Onu öldürmeli. Boyuna toprak alıyor. Bu kadar parayı nereden buluyor? Dön Mestan dön, dön Mestan dön... Dön Hamdi dön, baksana altındaki ata, yetişebilir misin? Altındaki atı ona arkadaşı Arap Şeyhi göndermiş ta Urfadan, soylu bir atmış. Düldül soyu. Şuradan, Hamdi, işte şuradan, usulca, şu geçidi tutalım. Söğütlünün geçidini. Geri dönerken buradan geçecek. Ben bilmem mi? Buradan geçecek. Bilirim. Her zaman dönerken buradan geçer. Uzadı gitti, ovanın ortasında sünmüş bir, uzamış bir karartı, kurşun gibi akıyor, top

güllesi gibi. Ceyhan suyuna aşağı uçuyor. Şu bataklık kokusu insanın kusacağını getiriyor. Dur Hamdi, inin atlardan, inin, inin, inin atlardan. Onu yakalamalıyım. Şu benim yaptığım alçaklık. Kim bilir beni ne sanıyor? Alçak, sözsüz, konak yakan, tarla tutuşturan, eşeğini dövemeyip de semerini döven. Dünya bozuldu. Tüfek icat oldu mertlik bozuldu. Bozulur bozulsun. Yatın çalının içine. Yatın ulan. Çalılar kıpırdamasın.

Bir atlı daha çıktı yanan konağın, kömürünün, tüten dumanın içinden. O da ovaya sündü, uzadı. Bir üçüncü, bir dördüncü... Nereye gidiyor bunlar Hamdi? Sen söyle İbrahim İbo. Beylerine gidiyorlar. Beyleri Derviş Beyin ardınca gidiyorlar. Sıktırmadın bana, sıktırmadın kurşunu. Neye yaradı evini yaktığımız, ne işe yaradı Bey... Hiçbir işe yaramadı. Ateşten çıktı, kömürün karasından, dumanından, duman ağır ağır kalkıyor. Güneş altında tüten ova gümüş rengini aldı. Güneş dumanları sildi götürdü. Güneş emiyor, ovayı, dumanları. Atlılar gözükmez oldular. Bu kimin aklı, tarlaları, konağı yakmak? İbrahim İbo söyle, söyle alçak söyle! O benim evimi yakmaz değil mi? Yakmaz Beyim. Kasabadaki konağını da, yayladaki evini de, tekmil köylülerini de yaksak, o bizim bir çöpümüzü bile yakmaz. Bizim alçaklığımız yanımıza kaldı. Derviş çok üzülecek. Benim düşmanım bu hale gelmiş diyerekten, hem de ışık sızmaz, her yanı kum torbalarıyla kapatılmış odasının içinde ölüm terlemesinde, ölümden ödü koparken, yazık yazık, yazık Mustafaya diyecek. Belki bugün, belki yarın gelip şuraya dikilecek, işte geldim, bu alçalmaya değmez, vur beni, vur beni, diyerek avazı çıktığı kadar bağıracak. İbrahim İbo, İbrahim İbo, kim yaptırdı bu deliliği bana, nasıl ettim de razı oldum. Konak ne zaman bitecek Hamdi? Bitti Beyim. Dün gördüm. İçerde marangozlar, işlemeleri gövünmüş bir ceviz sandığı onarıyorlardı. Kozanoğlu Ahmet Paşa onlara sürgüne gitmeden önce armağan etmiş. Çıngıraklı bir sandık. İçi yanık tahta, ekşi yaban elması kokuyor. İyi etmedik, iyi etmedik, iyi etmedik Hamdi. İbrahim İbo, alçak... Dur İbo, dur bekle, sana bir çift sözüm var. Atlılara ne oldu? Güneş kızdırıyor. Sarıca arılar azdılar. Kamışlığın içi yanıyor. Ağır, yapış yapış, sıcak. Soluk alınmıyor. Öteden, bataklığın bu ucundan ovayı bir yangın önüne katmış ge-

liyor. Kamışlar, kurumuş sazlar, otlar, çalılar, cilpirtiler, karaçalılar doludizgin, yangını çoğaltıyorlar.

Hamdi:

"İyi biliyorum ki Ağam, bugün bu geçitten geçecek. Ürkek bir cerene benziyor. Korkuyor. Korkup terliyor, terleyip korkuyor. Az sonra gözükür. Gece karanlığında, daha ilk akşamda fırladı konaktan. Atını öyle sürüyordu ki, altındaki at bir topak oluyor, sonra upuzun uzuyor, uğunuyordu. Arkasından fırlayan atlılarla durmadan arayı açıyordu. Atının ayakları çırpınıyordu. Ben hesap ettim, günlerden bu yana, bugün buradan geçecek. Hiç mümkünü çaresi yok, buradan, yanımızdan, tüfeğimizin altından geçecek. İşte o zaman, ya Allah bize verecek ya ona. O da üç kişi. Biz dört kişiyiz, o üç kişi. Biz pusudayız, o açıkta."

"Demek gelecek Hamdi?"

"Gelecek Beyim."

Akçasaz bataklığından sesler geliyordu. Uzun boyunlu, uzun bacaklı, kanatlı, uzun gövdeli, som mavide, güneşte, gölgede, ıhırcık karanlıkta, yıldız ışığında mavisi bin türlü maviye dönüşen kuşları, iri, kırmızı, yanardöner mavi, sarı, başparmak büyüklüğünde kuyruklarını savurarak, binlerce, saydam, ışık damarlı kanatlarıyla uğuldayarak uçuşan arıları, kepezlerinden teller dökülen göçmen kuşları, pembe balıkçıları, iri, güneşte genişleyen kanatlarıyla, binbir renkte, benekte titreşen gözleriyle kelebekleri, çakalları, kurbağaları, yabandomuzları, okyılanları, kaplumbağalarıyla bataklar fokurduyordu. Gün kızdırdıkça bataklığın fokurtusu daha artıyordu. Mustafa Bey bu bataklığı avucunun içi gibi bilirdi. Derviş de bilirdi. Bataklık günün her saatında başka fokurdar, başka uğuldar. Sabahları sessizdir. Ortalarından arada bir kopma fokurtusu duyulur. İnler gibi sesler gelir derinlerden. Gün atarken kıyamet kopar, her şey biribirine girer, karışır, çoğalır, bir iner bir kalkar ortalık, kamışların, çiçeklerin, ağaçların, sazların, kuşların, binbir böceğin her birisi bir yerden ses verir. Gün ışığı bile ses verir. Gün kızdırınca da koyu bir buğuda, buğunun içinde bataklık erirken, tüm canlılar cansızlar tükenirken arkadaki Anavarza kayalıkları bugünün ardında bulanık solar, incelirken bataklık çok derinden sarsılarak soluklanır fokurdar.

Top çalılığın ardına, kamış kökünün dibine yatmışlar, mavzerlerini tümseğin üstüne yatırmışlar bekliyorlardı.

Anam, diyordu Mustafa Bey, benim anam, Karakız Hatun, hiçbir zaman böyle olmamıştı. Arılar uğulduyor. Bataklığın soluklanışından yer sarsılıyor. Ölmeden, ölmeden, ölmeden, Murtaza Beyin yerine bir Sarıoğlunun ölüsünü görmek istiyor. Onu bekliyor. Gözlerinin altı çökmüş. O bir şey değil. Çok insan gözlerinden ölmez. Gözlerinin kıyısı kırışsa da, gözbebekleri ışıltısını, canını yitirse de, gene de cana benzer bir şeyler kalır. Belki kirpiklerini kırpmasında, belki kaşını kaldırmasında... Gözlerinin içi buruş buruş olsa da... İnsanlar ellerinden ölmeye başlarlar. Akyollu Hatunu Karakız ellerinden ölmüş. Uzamış, sarı, buruş buruş, kıpırdamayan, küsmüş eller. Elleri ölmüş dayanıyor Karakız Hatun, oğlunun öcünü, oğlunun canının karşılığını bekliyor Karakız Hatun. Ölürüm daha önce diyerek, elleri ölmüş, ağır ağır çarpan, belli belirsiz, yüreğinin üstünde. Bu iş uzadı. Derviş Bey olmazsa bir başka Sarıoğlu canı olmaz mı? Derviş Bey de benim Memet Alimi öldürmez mi, ben onun oğlunu öldürünce?

Gülümsedi.

Traktör delisi Memet Ali. Her gün bir renk traktör getiriyor kapıya. Gidiyormuş acenteye, sabahtan akşama kadar sevdalı gibi o traktör senin, bu traktör benim okşuyormuş. Bizim oğlan Memet Ali kız okşar gibi traktör okşuyormuş. Sonra da babam selam söyledi bana şu traktörü ver diyormuş acenteye. Biniyormuş traktöre, sürüyormuş çiftliğe.

Memet Ali yeni traktörüyle bütün çiftliği, Anavarza ovasını, Anavarza ovası köylüklerini usanıncaya, yoruluncaya kadar bir hafta, on gün dolanır.

"Bu kadar traktörü ne yapacaksın Memet Ali? Bak, bütün avlu traktörle doldu. Ne yapacaksın bu kadar traktörü?"

"Toprağı süreceğim baba. Ekin biçeceğim. Pamuğum olacak. Tüm Anavarza ovasını süreceğim. Şu bataklığı kurutacağım. Benim olacak. Portakal bahçesi yapacağım. Buradan Anavarzanın dibine kadar portakal bahçesi olacak."

Onlar da Memet Aliyi öldürecekler. Bir yeşil, bir turuncu traktörün üstünde.

"Öldür Mustafam, öldür. Hayfımı yerde koyma! Öldür Mustafam öldür. Öldür Mustafam öldür."

Birden at ayağı tapırtıları duydu, arkasına döndü, baktı, üç atlı burnunun dibinde...

"Tamam," dedi, kurşunlar patladı. Dört parmak dört yerden, durmadan tetiklere çöktüler. Ortalık duman içinde kaldı. Gölgeler yitip gitmişti. Karanlık kavuştu kavuşacak. Öndeki atlının atı tepetaklak gitti. Uzun bir çığlık gibi, bir böğürme gibi bir ses kayalıklarda yankılandı. Sağ kaçan atın üstündeki adamın ayağı üzengiye takılmıştı, yağız binicisini sürükleyerek bataklığın içine dalıyordu. Üçüncü atlı durup kalmıştı. Atının üstünde öyle dikilip duruyordu.

"Mestan, Mestan, Akçasaza giden atı yakala."

Yaşlı Mestan yerinden ok gibi fırlayıp atına atladı, atın ardınca koşturdu.

"Hamdi sen de koş, hendekteki adamı yakala... Heko, var şu donmuş kalmış adamı atından indir."

Donmuş kalmış adam atını ağır ağır onlara doğru sürdü. Sonra birden bağırmaya başladı. İki kolunu kartal kanadı gibi açmış:

"Teslim, teslim," diye bağırıyor, çırpınıyordu. "Vurmayın beni, vurmayın beni!"

Heko:

"İn atından," dedi. "At silahını yere."

Az bir sürede Mestan kaçan atı yakaladı getirdi. Ayağı üzengideki adam ölmüştü. Hamdinin gittiği adam hendekten habire kurşun sıkıyordu.

Mustafa Bey sevinç içindeydi.

"Mestan, Heko bağlayın şunun elini. Atı da bağlayın ağaca. Biz Derviş Beyi kaçırmayalım."

Bir anda adamı bağlayıverdi Heko, hem kollarını, hem ayaklarını.

Mustafa Bey yata yata Hamdinin yanına vardı:

"Nasıl Hamdi?" diye sordu. "Teslim olmayacak mı Derviş?"

"Diretiyor," diye karşılık verdi Hamdi. "Dehşet de nişancı Derviş Bey..."

"Kaçarsa vururuz. Sen sağdan, ben de soldan. Mestan sen benimle gel. Heko, sen de hendeğin alt yanına yat. Hep bacaklarına sıkın." Hamdi:

"Kaçamıyor. Sanırsam bacaklarından yaralı."

"Gene de bacaklarına. Kurşunlarını bitirttirelim." Karanlık kavuştu. Daha ay doğmamıştı. Ama çalıların karartısı seçiliyordu. Ağaçların, kamışların tepelerinin en ılık yelde sallandığı seçiliyordu. Gökyüzünde çok yıldız vardı, durmadan oradan oraya kayıyorlardı. Yaylım ateşi açtılar adamın üstüne dördü dört yerden. Adam karşılık verdi.

Mustafa Bey de ona iki tarak fişekle karşılık verdi:

"Teslim ol Derviş," diye de var gücüyle, çın çın öten bir sesle bağırdı.

Karşıdan hiçbir ses gelmedi bir süre. Bunlar durmadan o yana, hendeğin dibine ateş ettiler. Ateşi kestiler, bağırdılar, yeniden ateş ettiler.

"İnşallah diridir, ölmemiştir, değil mi Hamdi?"

Hamdi:

"Ölmedi, ölmedi," diyordu. "Derviş Beyi canlı ele geçireceğiz. Ölmedi."

Mustafa Beyin coşkudan, sevinçten içi içine sığmıyordu. Üstündeki ağır yük kalkmış, insanlığına kavuşmuştu. Derviş kaçamayacaktı artık. Yaralı olmasa bile kaçamazdı. Sabah erkenden, eğer Derviş ölmüşse başını kesip götürecek anasının önüne atacaktı. Kanlı başı anasının gözünün önünde umursamaz, ayağının ucuyla dürtükleyecekti. Ay doğdu, bir adam hendekten doğruldu ay doğar doğmaz, atın ölüsünü bu yana atladı Hekonun üstüne ateş etti. Heko bağırarak yere düşerken, adamı taradı, adam kalktığı gibi önündeki atın üstüne devrildi.

"Aaah," dedi Mustafa Bey, "aaah Heko batırdın ocağımı, öldürdün Dervişi!"

Oldukları yerden kıpırdamadılar. Heko inliyordu. Yarası ağır değildi. Onu atına bindirip çiftliğe yolladılar.

"Anama hiçbir şey söyleme," dedi Mustafa Bey. "Yarın ben Dervişin kellesini getiririm ona."

Mustafa Bey sabaha kadar bataklığın kıyısında, pamuk tar-

lasının içinde bu uçtan bu uca gitti geldi. Artık her şey bitmişti. Derviş Beyin ölümüyle bu kaç yıldır sürüp geldiği bilinmeyen, kan oyunu da bitmişti. Kim bilir, her iki soydan da ne kadar insan öldürülmüştü, kim bilir! İçine tarifsiz bir keder çöktü, gözleri yandı, iki sıcacık damla yanaklarından aşağı boynuna kadar indi. Bir an içi boşaldı, bomboş kaldığını ta yüreğinin başında, iliklerinde duydu.

"Oldu," dedi, "oldu Hamdi. Şimdi artık korkusuz, öfkesiz, öçsüz, insan gibi yaşayacak, insan gibi. Artık canavarlar gibi kimse biribirini yemeyecek. Öldü mü dersin Derviş?"

"Öldü," dedi Hamdi. "On adım ötesine kadar vardım, atın boynunun üstüne kapaklanmış kıpırdamıyor. Ama belli olmaz Derviş. Hele bir sabah olsun."

"Sabah olsun," dedi Mustafa Bey. "Bekleyelim. Sabah ola hayır ola."

"Hayır ola," dedi Hamdi.

Konuşmadılar.

Tanyerleri ışıdı, gün açıldı. Hamdi keskin, kurt gözlerini ala ışıkta atın boynuna uzanmış ölüden ayırmıyordu.

"Ölmüş Beyim," diye bağırdı. Sabahın sessizliğinde ses çınladı, Anavarza kayalıklarına kadar gitti. Bir anda ölünün yanına vardı, ölü atın boynuna yüzükoyun yatmış, ölüyü çevirdi, çevirir çevirmez de:

"Anaaaam!" dedi. "Bu Derviş Bey değil." Ölücesine elleri yanlarına düştü.

Mustafa Bey:

"Ne o Hamdi?" diye koşarak yanına geldi, ölüyü görünce o da zınk diye olduğu yerde kalakaldı, sessiz, kanı kurumuş, bitkin. Sonra dizleri ağırlığını çekemedi, yere çöküverdi. Ölünün gözleri açıktı, kara gözler cam gibiydi. Sivri uzun bıyıkları kapkaraydı, çatık kaşları kalındı. Sol yanağında yan yana üç tane küçük Halep çıbanı izi vardı. Yakışıklı ölü yirmi beşten fazla göstermiyordu. Hamdi de Beyin yanına oturdu.

Neden sonra Bey ağır ağır başını kaldırdı, kan çanağına dönmüş gözlerini Hamdiye çevirdi:

"Bunlar kim Hamdi?" diye sordu. "Bu öldürdüklerimiz de kim?"

"Antepli kaçakçılar," dedi Hamdi. "Bu ölünün adı Abbas. Kaçakçı Abbas. Tanırdım, yiğit oğlandı. On üç erkek kardeşi var. Hepsi de kaçakçı, vurucu kırıcı adamlar. İyi olmadı bu iş."

Kalktılar, eli kolu bağlı adamın başına vardılar. Adam durmadan inliyordu. Gözleri yumruk gibi dışarı uğramış, şaşkın şaşkındı. Yüzü uzamış, sararmıştı.

"Beni öldürme Mustafa Bey," dedi. "Sen bizi benzettin."

"Sen kimsin?" diye sordu Mustafa Bey bitkin, kararlı.

Adam:

"Beni öldürme Mustafa Bey," diye söyledi duyulur duyulmaz.

"Kimseye söylemem olanı biteni."

Mustafa Beyin gözleri karardı, başı döndü, kulakları uğuldadı. Bu sırada da bir işmar verdi Mestana. Mestan tüfeğini yerde yatan adamın şakağına dayadı tetiğe asıldı.

Tam bu sırada Hamdi telaşla:

"Bak Bey," dedi, "bak, bak, bak!"

Mustafa Bey onun gösterdiği yöne döndü, topağaçların az ötesinden doludizgin atını süren atlıyı gördü. Arkasından da, çok gerilerden iki atlı daha geliyordu.

Hamdi:

"İşte o," dedi.

Mustafa Bey:

"Şuraya çok derin bir kuyu kazın, sazlığın kıyısına. Şuraya, şu kamış kökünün dibine. Mestan, ölüleri soymadan, hiçbir şeylerine dokunmadan oldukları gibi atacaksınız kuyuya. Akşama konakta olun."

Atının üzengisine ayağını bastı, epeyi uğraşmadan sonradır ki binebildi. Ölgün, başı yerde yönünü çiftlikten yana döndü, ölgün ölgün atını sürdü.

Gün kızdırmış Akçasaz bataklığı derinden fokurduyor, toprak sarsılıyor, azmış arılar şimşek gibi kırmızı damarlı kanatlarını germiş, titreterek peteklerde geziniyorlardı. Mustafa Beyin gözünün önünden kızgın arıların çokuştuğu petekler geçiyordu.

24

Mustafa Akyollu:

"İyi, derine gömdünüz mü?" diye sordu. "Atları ne yaptınız, mallar nerede?"

Mestan:

"Getirdik," dedi.

"Götür Cığcık köyüne, Veliye, atları satsın," dedi Mustafa Bey. "Malları da aranızda pay edin. Heko nasıl?"

"Yarası ağır değil, bir sıyrık. Birkaç günde geçer."

"Ona da verin bir pay. Söyleyin ona ki ağzını açmasın. Şahit yok, ispat yok ya... Düşmanımız var."

"Söyle İbrahim İbo, ne yapacağız?"

"Derviş Bey geldi. Her gün tarlaya gidiyor. Hem de yalnız. Çınarlı yoldan."

"Atlı mı, otomobilli mi, yalnız mı?"

"Atlan, yalnız."

"Pusu kuralım mı?"

"Bu gece?"

"Bu gece," dedi Mestan. "Belki sabaha karşı."

İbrahim İbo:

"Belli olmuyor, bakmışsın gece yarısı binmiş atına, doludizgin. İyice araştırdım, hep Anavarzaya gidiyor. Aligediğinden öteki yana aşıyor. Atıyla kayalıklara tırmanıyor. Gece yarısı."

"Kayalıkları bekleyelim."

"Olur," dedi İbrahim İbo.

"Atla ardından gidelim. Kovalayalım."

"Kovalayalım," dedi İbrahim İbo. "Bir kurşun atımı yaklaşırsak yeter. Atını vurursak gerisi kolay..."

"Gerisi kolay," dedi arkadan bir ses. Sesi duyar duymaz Mustafa Bey ayağa kalktı. Anası iki büklüm olmuş, incecik, kurumuş, hınca, öfkeye kesmiş ona doğru geliyordu.

"Duydum ki öldürmüşsün, Mustafa. Duydum ki Derviş yerine, Dervişin oğulları yerine üç fıkarayı kurban eylemişsin. Diyorlar ki Mustafa, elin varmıyormuş Dervişi öldürmeye. Diyorlar ki Mustafa, sen kıyamaz olmuşsun Sarıoğluna. Diyorlar ki şahinim, elin titriyormuş Dervişi görünce de kurşun sıkamıyormuşsun ona. Vebali günahı boynuna, söyleyenlerin boynuna, kasaba böyle çalkalanıyormuş yavrum, yiğidim Mustafa, elin elin, elin titriyormuş. Titremekten elindeki tüfek düşüyormuş yere, Dervişi görünce."

Mustafa Bey susuyor, anasının yüzüne başını kaldırıp da bakamıyordu.

"Murtazanın mezardaki ölüsü çürüdü de, çözüldü de gitti, daha yanına bir Sarıoğlu varamadı Mustafa. Kemikleri sızlıyor kardeşinin yavrum, şimdi mezarında, öcü alınmamış kardeşinin." Yüzünde insafsız, küçümseyici bir hava belirdi. İnce dudakları titredi, bir çizgi oldu. "Yaaa, Mustafa, bu kadar zor mu bir Sarıoğlu öldürmek? Bu kadar zor mu? Murtaza kara topraklara gireli kaç gün, kaç ay oldu Mustafa? Bekliyorum Mustafa. Günüm yaklaştı yavru. Nasıl giderim buradan, gider de Murtazama ne söylerim? Daha çok bekleyeceksin Murtazam kara toprak altında, Sarılardan adam öldürmek zor. Bizden kolay, onlardan zor. Varır da kara toprak altına Murtazanın yanına, ne söylerim ona? Ne diyorsun Mustafa?"

Daha konuştu. Uzun, dertli, öfkeli, sonra iki eliyle bükülmüş belini tuta tuta oradan uzaklaştı.

"Gel benimle İbrahim İbo!" Yüzü gerilmiş, dudakları morarmıştı. Koşarak merdivenleri indi, tavlaya girdi, atını çekti bindi. Avlunun dışına çıktı. İboyu bekledi. Az sonra atına binmiş İbo geldi. Mustafa Bey döndü, gözlerini onun yüzüne dikti, bir şey arar gibi baktı baktı. "Yürü!" dedi.

Atları sürdüler, Aligediğinden geçtiler, kayalıklara vurup atlardan indiler, beklediler. Ay çıktı, dolanıp orta yere geldi,

sonra aştı, Derviş Bey görünürlerde yoktu. Sonra gün ışıdı ışıyacak aşağıdan doludizgin bir atlı gözüktü.

İbrahim İbo:

"Demedim mi Bey?" dedi. "İşte geliyor. Ta kendisi, Derviş Bey. Şimdi şu aşağı yoldan kayalıklara çıkacak."

Mustafa Beyin elleri ayakları titremeye başladı. Kekeleyerek, sesi karıncalanarak:

"Atına," dedi. "Bu kayalıklarda sabaha kadar dövüşürüz. Sabahleyin de yakalarız."

Atlı atının başını kayalıklara çevirdi. Tüfek atımına girdi, Mustafa Bey uzun uzun nişan aldıktan sonra tetiğe bastı. İbrahim İbo da. At devrildi. At devrilir devrilmez de karşıdan, tüfeklerinin ışığına kurşunlar gelmeye, yandaki yöndeki kayaları parçalamaya başladı. Çarpışma gün ışıyıncaya kadar sürdü.

Derviş:

"Mustafa Bey," diye bağırdı. "Sana fakir fıkaranın ekinini yakmayı yakıştıramadım, ağırıma gitti, senin bu davranışın. İşte bunu söylemek için geldim buraya. Günlerdir de her gece geliyordum. Çok zayıf istihbaratın var Mustafa Bey. O Antepli çocukları da boş yere öldürdün Mustafa Bey, masumları. Yazık değil mi fıkaralara? Bir lokma ekmek için canlarını dişlerine takmış çocuklar. İnsan kıyar mı? Şu atıma da yazık değil mi? Halis Araptı. İnsan ağızsız dilsiz hayvana kıyar mı? Öldürdün Mustafa Bey, öldürdün atımı, bu senin soyuna yakışır mı? Şu benim soyuma lanet olsun ki sizi karşısına almış, binicisi dururken atları öldürenleri..."

Mustafa Bey susuyordu.

Derviş Bey konuştu konuştu, Mustafadan bir ses çıkmadı. Mustafa Bey taşın arkasına uzanmış, eli tetikte Derviş Beyin en küçük bir yerinin gözükmesini bekliyordu. Derviş Beye nişan alıp onu attan düşürmediğine bin pişman olmuştu. Atı öldürmüştü onun yerine, ağızsız dilsiz zavallı hayvanı. Dur hele, azıcık bir yerini göster hele Derviş, seni de atın gibi... Tam bu sırada kendisi kımıldamış, azıcık doğrulmuş olacak ki bir kurşun geldi, cıvv! diye tam şapkasını yaladı geçti. Eğer o anda başını eğmiş olmasaydı can havliyle, kurşun, ikinci kurşun başını paramparça edecekti. Derviş Beyin alaylı sesi:

"Merak etme, atına bir şey olmadı. Seni yaya bırakmadım. Hiçbir zaman da tarafımdan atın öldürülmeyecek."

Mustafa Bey de öfkesine kapılıp Derviş Beyin yanını yönünü kurşunlamaya başladı. Mustafa Bey hırsından kuduruyordu.

Gün bir kavak boyu yekindi. Kayalıklar buğulandı, ak bulutlar sardı dört bir yanı. Az sonra da açıldı.

Ne o, ne de ötekiler yerlerinden kımıldayamıyorlardı. Kim başını çıkarsa gidecekti. Arada bir, başını azıcık bir parmak gösteren Mustafa Beye Derviş Bey sallıyordu kurşunu. Ve Mustafa Bey her keresinde de kıl payı kurtarıyordu tatlı canı.

Sarı bir yağmur yağıyordu. Beyazıtta, büyük çınarın altında, zayıf, ince, uzun boyuyla Mustafa Akyollu. Yıldırım çarpmış gibi... Masadan kalkışı... Derviş Bey de öyle, yıldırım çarpmış, aynı anda, aynı bir göz kırpmalık sürede aynı tepki.

Ama bu ne? At öldürmek, ekin yakmak, konak kundaklamak, yanaşma öldürmek... Tepkiler, uzun yıllar sonra değişmiş. Doğru, can pazarı... Şu ölüm oyununda kim kimi öldürürse, iş tamam. Bu yüz yıllık, belki de iki yüz yıllık ölüm oyunu bitiyordu. Mustafa Beyle Derviş Beyden birisi, kim kimi öldürürse o geriye kalacak, doğal bir ölümle ölecekti. Hiçbirisi çocuklarına güvenemiyordu. Çocuklar, alttan alta, belli etmeden, bazı bazı da açıkça alay ediyorlardı bu ölüm oyunuyla. Murtaza Bey de alay ediyordu amma sonunda ölüm geldi de onu buldu. Mahmut öyle söylüyormuş Murtaza Bey için. Çocuksu, bir ölüme, öldürülmeye hiç inanmaz bir yönü varmış, bir de korkudan deli divane oluyor, çıldırıyormuş. "Aynen benim gibi," diye düşündü Derviş Bey.

"Bu da olmadı," diye düşündü Mustafa Bey. "Şimdi orada, kayanın kovuğunda, atının ölüsü yanında zırıl zırıl terliyordur. Bir de yiğitleşerek, ölümden deli olarak. Çok insan gördüm, ölümden böylesine deli divane olanına rastlamadım. Orada, karşılaştığımızda otomobilden inip de yürüdüğünde salınışı, duruşu salt korkuydu. Bastığı toprak, aldığı soluk korkuydu. Böylesine korkan adamı dünyada hiç kimse, insan olan insan bir kimse öldüremezdi. Bir insan böylesine korkuyorsa bırak onu, bin kere öldürmekten daha yeğdir, bırak onu korku soluyarak, korku düşünde, korku uyuyarak, karısıyla korku yata-

rak, terleyerek, ölüme, korkuya alışarak, korkuyu kendine yaşama yaparak yaşıyorsa bırak yaşasın. Şimdi daha çok korkuyor. İşte şimdi, şimdi, orada... Bugün onu akşama kadar öldüreceğim. Her göz kırpmalık sürede, bir kere korkudan öldürerek onu öldüreceğim. Bir kere olsun kıpırdamayacak yerinden, bir kere olsun başını bile oynatamayacak, bir sigara bile içemeyecek. Güneşin alnında korku terleyerek, bomboş kalacak. Hiçbir zaman yürekli, ölüm var, nereden gelirse gelsin, ölümü kabullenip, işi oluruna bırakamayacak ve ben onu öldürmeyeceğim."

Sesli, bağırırcana:

"Öldüreceğim!" dedi.

Derviş Bey gülen bir sesle:

"Ne dedin Mustafa, iyice duymadım," dedi. "Ne diyordun?"

Mustafa Bey karşılık vermedi.

Derviş Bey, alçak, diye düşünüyordu. Alçak, alçak oğlu alçak. Hem de iki kişiler. Gözünü bir an için olsun onlardan ayırmıyordu. Belki onu ararlardı. Az sonra belki Hidayet, belki ötekiler arardı. Hatun akıl ederdi de birisini gönderirdi. Bu beni öldürmek mi istemiyor yoksa? Niçin atı vurdu da beni vurmadı? Ya da bana ateş etmedi? Doğrudan doğruya ata ateş etti, bu belli. Birden bir kurşun şapkasını deldi geçti, arkadaki atın ölüsüne saplandı. Demek ki öldürmek istiyordu da tutturamadı. İçine korku girdi, eli ayağı tutmaz oldu. Bir anda ta yüreğinin başında yok olmanın, hiç hiç olmamanın, bir varmış bir yokmuş olmanın anlamsızlığını duydu. Her şeyi, Mustafa Beyi, ölmüş atını, ölümü, bir boşluk içinde yuvarlanarak, gözü hiçbir şeyi görmeyerek, uykuda, hemen kendisini az ötedeki kayanın arkasına attı ve kendisini kayanın ardına atarken elinin üstünden uzun kuyruğuyla bir kaya kertenkelesi geçti. Kaya kertenkelesinin ışıklı, kırmızı boncuk gibi çakılı gözlerini gördü. O zamandır ki karşıdan üstüne durmadan kurşun yağdığını fark etti. Şimdi yeri daha iyiydi, hiç karşılık vermedi. Önünde, kurşun seslerinden, kayalara çarpıp parçalatan, dört yana parçaları yağdıran kurşunlardan telaşa düşmüş kertenkeleye sevgiyle baktı. Bir şeyler sezinliyor, dedi, bir içgüdüyle. Yoksa burada dönüp durmaz bu kadar süredir, başını alıp gi-

derdi bir yana. Kurşun sesleri, kırılan kayalardan çıkan çatırtılar, toz duman kertenkeleyi uğunan bir devinginin içine sokmuştu. Biliyor, diye düşündü, kertenkele de biliyor ölümü. Ölümün acısını, boşluğunu biliyor. Her kim ki, hangi canlı ki korkuyorsa, o ölümü biliyor. Otlar da, ağaçlar, kelebekler, böcekler de ölümü biliyor. Yalnız ölümün boşluğunu bilmiyorlar, acısını, acısının ötesinde boşluğunu bilmiyorlar. Mutlular, mutlular, mutlular... İnsanların çoğu da boşluğu, boşluğun boşluğunu bilmemişler. Onlar ki mutlular, onlar ki yaşayanlardır. Kayanın çukurunda, kırmızı dili dışarda kertenkele uçarcana koşuyordu. Bir Derviş Beyin sırtına çıkıyor, bir iniyor, bir ellerinin üstünde dolaşıyor, bir tüfeğin ucuna kadar varıp korkup geri dönüyordu.

Derviş Bey kertenkelenin sırtının usul usul kızardığını gördü. Vay anasını, dedi içinden, amma da korktu herif. Sırtı korkudan kırmızılaştı. Derviş Bey biraz sonra iki kocaman kertenkelenin, önündeki çukura düştüğünü gördü. Yangın önünden kaçıyorlardı demek. Bir ara kurşun sesleri kesildi. Sesler kesilir kesilmez de kertenkeleler kaya duvarına çabucak tırmanıp kaçtılar. Derviş Bey belli belirsiz gülümsedi. Boşluğu bilmiyorlar, boşluğu bilmiyorlar. Gene de ölümden korkuyorlar, keratalar. Bir de boşluğu bilseler, yerlerinden kıpırdayamaz, oldukları yerde ölür kalırlar. Ben de, şu anda ölü gibiyim. Ölü, ölü gibiyim. Şu kurşunu kesseler... Kurşun sıkılırken insan ölüm boşluğunu, sonsuzluğunu daha az duyuyor.

Azıcık doğrulup bir tarak kurşun boşalttı üstlerine. Yoksa onu boşluk öldürecekti. Tüfeğini doldurdu bir daha, bir daha boşalttı, delirmiş gibi. Belinde, üst üste iki baştan başa dolu fişeklik vardı. Heybesi de fişek doluydu. Her an da varıp atın terkisindeki heybesini alabilirdi. Birden üst başında bir ses duydu, baktı ki tam yanındaki kayanın üstünden İbrahim İbonun başı gözüküyor, namlusunu ona çevirdi, beş el ateş etti.

Dişini sıktı:

"Köpek," dedi. Yeniden yaşama döndü. Boşluk, ölüm korkusu silindi gitti. "Köpek, çık oradan."

İbrahim İbo taşın arkasından çıktı. Tüfeğini önüne atıp:

"Kıyma bana Beyim," dedi. "Sen bir Beysin, ben bir yanaşma!"

"Haydi git Beyinin yanına. Geriye dön! Yürü! Koşarak!" İbrahim İbo koşarak Mustafa Beyin yanına vardı.

Mustafa Bey ona bakmadı bile. İlk olarak konuştu:

"Bir teklifim var Derviş," dedi. "Kalkalım, çıkalım deliklerimizden ikimiz de... Çıkar çıkmaz da ateş edelim biribirimize."

Derviş duymamışlığa vurdu. Ona hiçbir karşılık vermedi. Ve birden Mustafa Bey önündeki kayanın ardından ateşe başladı. Yeri derinde, azıcık da yüksekte olmasa Derviş Bey yiyordu kurşunu. Bu adam kudurmuş, kudurmuş, kudurmuş. Terlemeye başladı gene.

Gün battı, karanlık kavuştu. Gece ağır ağır Anavarza kayalıklarına indi. Derviş Bey yerinden, arkadaki koyağa doğru usulcana, bir yılan gibi kaydı.

25

Mustafa Akyollu uykuyu düneği yitirdi. Yerinde duramıyor, evinde, tarlada duramıyor. Memet Ali bir traktör daha almış. Bir tuhaf, şimdiye kadar görülmemiş bir traktör bu. Memet Ali:

"Bu paletli baba," diyor. "Tank gibi. Arkasına dünyayı tak, yırtar götürür. Toprağın yüreğine işler bunun ardındaki pulluklar."

Eskiden olsa durur bakardı. Okşardı traktörü. Memet Alinin çalıştırışını seyrederdi. Seyreder hoşlanır, konurlanırdı Memet Aliden. Bu çocuk adam olacaktı.

Gece olsun, gündüz olsun bir şey, bir görünmez ip, zincir onu Sarıoğlu konağına çekiyordu. Önceleri, çınarın dibinde duruyordu. Bir süre böyle o bir ipilti ışığı seyretti, tanyerleri açılırken evine döndü. Birisi görür de, Mustafa Bey Sarıoğlunun konağını sabahlara kadar lalü ebkem seyreyliyor, hayran, der diye ödü patlıyordu. Sonra konağa biraz daha yaklaştı. Şimdi bir kamışlığın arkasında duruyordu, atının üstünde, düş içinde. Var mı yok mu bilmeyerek, konağa, içerde terleyen, kum torbaları arasındaki adama sığınarak, yalvararak, gülerek, tepeden bakarak, kendi kendini küçülterek bakıyordu. Üşüyerek, üstüne çiy yağmış. Sonra bir hendekte buldu kendini. Önünde geniş, bir yar gibi yükselen böğürtlen çalıları kararıyordu. Islanmış, mavzeri elinde, elleri kolları uyuşarak, ağırlaşarak, konağın ışığı gün atmadan önce soluncaya, ipiltisini yitirinceye kadar, ipilti yitince, ipiltinin göründüğü pencereye ver ediyordu kurşunu.

Kurşunlar pencere pervazlarını kırıyor, yavaşlamış, hızını yitirmiş, sapır sapır yere dökülüyordu.

Hendek altı yüz adım konağa, yok yok, o kadar az değil... Daha uzak belki. Karanlıkta, alacakaranlıkta konak erirken, solmuşa, boza karışıp yitip giderken uzaklık, ölçü bilinemiyor. Gün batmadan az önce, kuyrukyıldızı çıngışarak döndüğünde hendeğin üstünden bir top kuş kalkar, serpilir göğe tane tane, durulukta dağılır, sonra toparlanır, birden bir top yere çakılırcasına toprağa iniverir, ovanın düşlüğü hiçbir şey olmamış, kıpırdamamış ıssızlığı sürer gider.

Tam gün atarken bir el kurşun boşaltır pencereye, Mustafa Bey. Atının başını doldurur ovaya aşağı, alacakaranlık içinde, serin, ıslanmış sürer. Atının ayakları uzar, sağrısı gerginleşir. Toprakla, dallarla, uzamış, acı kokulu yabanıl çiçeklerle, atla sarsılır, titrer. Konak ardında gözükmez oluncaya kadar döner döner arkasına bakar...

Mustafa Bey böyle uyurgezer dolaşır, bağlanmış, sürüklenen, çekilen, önüne geçilmez, her gece hendeğin içine geldi, orada tepeden tırnağa korkan, yumulmuş, incecik, sarı ışığı ipileyen, terleyen konağın karşısında, orada durmaktan başka hiçbir şey düşünmeden, düşünceyi, öcü, acıyı, bütün istemleri unutmuş, hayal kurmayı unutmuş orada atının üstünde durmaktan başka işi olmadan durdu. Sonra belinden tabancasını çıkarıp pencereye bir el ateş etti. Tabancasının kurşununun oraya yetişmeyeceğini bile bile. Sonra mavzerle ateş etmeye başladı, sebepsiz, oraya.

Oraya hiç gitmek istemiyordu. Bütün gün kuruyor, kendi kendine antlar içiyor, kararlar veriyor, kesinleştiriyor, tanyerleri ışımadan çok önceleri yataktan kalkıyor, hiçbir şey düşünemeden yatağından hemencecik çıkıyor, giyiniyor, elini yüzünü bol köpük, bol suyla yıkıyor, aşağıda atını hazırlanmış buluyor, atlıyor, karşıda soluk ipiltisiyle konağı görünceye kadar at koşuyor, sonra da alışmış, orada, konağın yamacında duruyor.

Önce bir atlı geldi, ikisi birden, gün ışımadan, kuyrukyıldızı tanyerinde bir aydınlık içinde dönerken, tüfeklerini konağa doğrulttular ateş ettiler, sonra da doludizgin konağın yöresinde dönmeye başladılar. Sonra atlı iki oldu. Sonra üç, dört, beş ol-

du. Gün geçtikçe Mustafa Beyin yanındaki atlılar, konağın yöresinde doludizgin dönenler, kurşun yağdıranlar, hiç konuşmayanlar, hayal gibiler, sadece geceye, toza toprağa, çiyli dumana karışanlar çoğalıyordu.

Tanyerleri ışırken de Mustafa Bey konaktan uzaklaşınca yanına yönüne bir bakıyor büklüğün ortasında yapayalnız, hiç kimse kalmamış kalıp kalıyordu. Ağır, bulanık bir su gibi bir sıcak bastırıyordu büklüğe. Sarıca arılar peteklerinin üstüne sıvanmış kıpırdayamaz olmuşken. Kuşlar bulanık sıcağın, ağır ağır, soluk aldırmaz, dibe çöken tortusunun içinden dalgın yukarı, bulaşmış, kanatlarını kaldıramaz, yukarı yukarı tırmanmaya çalışırken... Orada.

Vurulmuş insanın iniltisi, sıcak kan, kaygan, yağlı, delirtici. Toprağın iniltiyi, kanı, insanları, parça parça bedenleri yutuşu. Sıcak, ter içinde. Konak, konağın içindeki adam, vurulmuş, kan içindeki yüzünde açık kocaman gözleri, umudu yitirmiş, yabanıl. Yabanıl! Yabanıl! Ter içinde. Yabanıl bir ölüm korkusu. Sinmiş, ışık sızdırmaz, ter içinde... Bataklığın toprağına gömülen yabanıl, parçalanmış, açık gözler, kocaman. Bedenler lime lime... Sinekler çokuşmuş, acı, kekremsi, bulaşık... Elleri boğazında, dehşet... Sıcağın altında başı düşmüş, boynu sünmüş bir at, gözleri dalgın, yorgun, bıkmış, inatçı bir atlı. Öteden, kuşluklayın, azıcık bir yelde kalkıp sönen, kalkıp sönen küçük toz direkleri... Belki bir kilometre gittikten sonra sönen... Orada.

Birdenbire gecede patladı. Gece sallandı. Anavarza kayalıkları çatırdadı, yankılandı. Kuyrukyıldızı, tanyerinde döndü. Mustafa Beyin altındaki at önce bir tökezledi. "Dur, dur, dur gitme, dur!" Bir daha tökezledi. Ardı ardına, dört bir yönden kurşun vızıldamaları geldi, uzun, uzak, karanlığa sürünerekten. At boylu boyunca yere serildi kaldı. Öteki atlar da yere serildiler. Atların üstüne basa basa, atların ölüleri ardına sinerek kendilerini çayın çamurlu yatağına attılar. Bellerine kadar çamura girdiler. "Dur, dur, dur, dur gitme! Korkak alçak, dur gitme!" Sol omzu yandı. Bir şey ısırmış gibi. Atlar arka arkaya, derin, uzak, keskin kişnediler. Kişnemeleri bütün ovayı, geceyi doldurdu. Sonra birden söndü.

Mustafa Bey göbeğine gelen çayı aşağı iniyordu. Bazan balçık çamura giriyor, zor söküyor, bazan ayaklarının altında serin, acıtıcı çakıltaşlarını duyuyordu. Çayın üstünde, aşağı doğru kurşunlar vızıldıyordu. Soluk soluğa koşuyorlardı aşağı. Soluk alıp verişler, durmadan. Çayın kıyıları binlerce göğüsle soluk alıyordu.

"Burada, burada, çayın dibinde." Çay karanlık akıyordu. "Salla kurşunu. Seni köpek seni. Seni köpek seni. Seni köpek seni, Allanın günü gecesi konağımı kurşunlar mısın sen? Allanın günü gecesi. Seni alçak seni. Seni alçak seni. Seni seni alçak."

"Burada," dedi bir ses. Ses sevinçten taşıyordu. Mustafa Bey titredi. Yüreği daha çok çarpmaya başladı. Aşağı aşağı... Suyun yüzüne yatarak kaydı. Çayın yöresi binbir ayak, binbir ayak, sesi... Yürüyenler... Böğürtlen çalılarının, karaçalıların, kamışların, göleklerin arasından, üstünden yürüyenler soluk soluğa. Soluk alışları öfkeli, delirmiş...

"Dur köpek dur. Seni nasıl olsa yakalayacağım. Gün doğdu doğacak." Gerçekten gün doğdu doğacak. Gözkapaklarının ardında bir ışık, bulanık, karanlığın ardında sallanan, ürken bir ışık, doğdu doğacak. "Seni yakalayacağım, sen beni nasıl öldüreceksen, seni öyle, bir günde, beş günde, elli, yüz günde... Kulağını kesip sana yedireceğim. Seni parça parça kesip sana yedireceğim... Seni sana, seni sana... Ta ki sen bitinceye kadar. Sen seni yiyip tüketinceye kadar." Su hızlandı, coştu. Bir çağlayan gibi çağıldadı. Mustafa Bey kendisini suya bıraktı. Birden de sol omzu, küreğin üstü, öldürücü, keskin, soluk kesen sızladı. Su aldı Mustafa Beyi, yarı baygın Akçasaza doğru hızla götürdü. Bir söğüde takılan Bey kendisini sarmış dallardan halsiz kurtarıncaya kadar epeyce bir süre geçti. Bey baktı ki gözkapaklarının arkası ağarmış, ya da ağaracak, bir sıçradı kendisini saran dallardan kurtuldu, akmaya başladı. Ayak sesleri gene çoğaldı. Kurşunlar sağdan sola vızıldadı. Ses homurdanıyordu: "Sen istedin. Sabrettim aylar ayı, şu adam yakamdan düşsün diye. Ocağı sönmesin diye. Yoksa seni bir çocuk vururdu her gün her gün pencereme kurşun sıkarken, atının üstünde gerilmiş öyle ahmak, kendinden geçmiş dururken. Sabrettim. O kadar sabrettim ki... Ocağın sönmesin diye... Sabrede sabrede sa-

bır taşına kestim. Şimdi seni az sonra yakalayacağım, öldüreceğim. Yok yok öldürmeyeceğim. Sen beni nasıl yapacaktın, işte öyle... Önce kulaklarını keseceğim, sonra burnunu... sonra, sonra, sonra... Seni parça parça sana yedireceğim."

Mustafa Bey birdenbire kendisini aydınlık içinde buldu. Omuzu dayanılmaz ağrıyordu. Yanda yönde, fırdolayı yüksek kırmızı kamışlar, hışırtılı uzun yapraklarıyla esen yelde, savrulan bir ışıltılı aydınlıktaydı. Mustafa Bey ışığı görür görmez kendine geldi. Dört bir yanı dinledi. Bataklık derinden soluklanıyor, kaynıyordu, bir dev kazanda. Sonra sesler, at, insan ayakları seslerine karışmış gittikçe yaklaşıyordu. Mustafa Beyin kafası şimdiye kadar bulanıktı, ne görüyor, ne duyuyordu. Şimdi her şeyi açıkça görüyor, düşünüyordu. Baktı ki kocaman bir alanın ortasında, dizlerine kadar su, çamur, uzun kamışlarla, perde perde çevrilmiş. Sesler yaklaşıyor, açık seçik anlaşılıyor her bir dedikleri. Fırladı, sık kamışlıkta buldu kendini ve bir kamışın çevrelediği kuytuya atıldı, yarası daha kanıyordu ama, nasıl sarardı, kanı nasıl durdururdu, bir türlü yolunu bulamıyordu. Tam burnunun dibinde bir ses duydu, eli ayağı çözüldü. Ses durmadan: "Bey, Bey," diyordu. "Bey, Bey, Bey benim ben." Ses tanıdık bir sese benziyordu. Azıcık umutlu, kurtuluş gibi. Serin. "Benim ben, Mestan." Sırtındaki ağrı derinden, elini ayağını kesici, yürek durduran. Mustafa Bey iniltiyle birlikte, "Mestan burdayım," diye seslendi. "Mestan, Mestan, Mestan." Sonra kendinden geçti. Yanda yörede ayak sesleri, yaklaşan, suda şapırdayan, çamurda, öfkeli insan sesleri, harlamış at solukları... Mestan kulak kabarttı. Mustafa Beye yürüyecekti, birden olduğu yerde kalakaldı. Sonra usuldan ardındaki kamışlığın içine çekildi. Çamurdan adam olmuştu. Gür kamışlığın ortasında durdu. Turuncu bir kelebek, geniş, kuş kanatları gibi kanatlarını açmış, kamışların tozakları arasında dolaşıp duruyor, çok uzun çizgilerle mavisi pembeleşmiş gökyüzüne turuncu ağlar örüyordu. Mestan gözlerini turuncu kanatları benekli, yaldız yaldız yıldırdayan kelebekten bir türlü alamıyordu. Kelebek bir ara geldi başına kondu. Konmasıyla da kalkması bir oldu.

26

Mustafa Beyin omuzu on beş yirmi gün içinde iyileşti. Böylesi yaraları iyileştirmekte Kürt Cerrahın üstüne bir cerrah daha yoktu. Mustafa Bey yanındakilerin, akrabaların doktor getirtelim de yarana baksın demelerine, diretmelerine karşın, o Kürt Cerrah dedi de başka bir şey demedi. Kürt Cerrah Ağa yaşı belirsiz, Nuhu Nebiden kalma, seyrek ak sakallı, kıvılcım gözlü, kapkara yanık tenli, zayıf, uzun boyunlu, çelimsiz birisiydi. Hiç konuşmaz, bir şeye karışmaz, Çukurovaya geldi geleli, bu dağ ova benim, o dere tepe senin yıl on iki ay dolaşıp ot, çiçek, yaprak, böcek toplar, evinin önündeki büyük çınarın altında irili ufaklı türlü bakır tencerelerde bunları kaynatır, bütün köyü hoş kokular sarardı.

Cerrah, Mustafa Beyin yarasına türlü, kokulu, acı, tatlı, renk renk merhemler sürdü. Bir kere konuştu onunla ve dedi ki:

"Yedi güne kalmaz yaran iyi olur Bey. Soylu insanların yarası daha çabuk iyileşir. Sen sandığımdan da daha soyluymuşsun."

Mustafa Bey soylu olduğunu biliyor, bununla konurlanıyordu ama, gene de Cerrah gibi bir adamın böyle söylemesine çok sevindi. Cerrah Akyollu konağında on gün kadar kaldıktan sonra oradan ayrılırken bir daha konuştu ve dedi ki:

"Bey," dedi, "bizim Dördüncü Orduda, kadim aşiret geleneğinde böylesi kan işi yoktur. Böylesi arkadan vurmak. Varmış bir arkadan vurmak, o iş bitmiş. Sen sırtından almış yara. Tamam. Derviş Bey çizgiden çıkmış. Sen öldürme onu. Değ-

mez. Sizin iş bitmiştir, Derviş Bey seni arkasından vurmuştur. Bu iş tamam. Ayıptır. O artık sana düşman değildir. Ben böyle derim."

Soylu Akyollu oğlu Mustafa Bey eski Türkmen geleneğince Cerraha yüklüce bir para verdikten sonra, onu bir soylu atla da armağanladı.

Ve Mustafa Bey bu yirmi beş günlük yatak döneminde Derviş Beyi yakalayıp öldürmek üstüne çok düşler kurdu, akla hayale gelmedik. Gecede kulağına birisi her an yeni bir işkence türü fısılıyordu. Bir de İbrahim İbo, Mestan, Hamdi, öteki yanaşmalar, çiftlikteki kadınlar, çocuklar ona her an yeni işkence türleri getiriyorlardı. Mustafa Bey beğendiği işkence türünü anlattırıp mest oluyor, anlattırıp mest oluyordu. İşkence yaratıcısını da büyük bir cömertlikle armağanlıyordu. En şiddetli, en belalı, insafsız işkence türünü de Karakız Hatun getiriyordu. Getiriyor, oğlunun başucuna oturup anlatıyor, coşuyor, olayı olduğu gibi yaşıyor, bağırıyor, çağırıyor, ağlıyor, kinleniyor, kuduruyor, "işte böyle yap Mustafam," diyordu. "İşte tam böyle eyle ki anayın yüreği yernik gitmesin. Bu dinsiz Sarıoğulları bizden çok adam yedi. Kırfacana döndürdü soyumuzu. Tam dediğim gibi eyle ki Dervişi, yaptıklarını ödeşelim."

Mustafa Bey büyük bir imanla:

"Yakında ana, yakında... Yakında ödeyeceğiz. Yakında ana yakında," diyor, gülümsüyordu.

İbrahim İbo hızla içeri girdi:

"Geçiyor Bey," dedi. "Yoldan geçiyor. Al atının da üstüne binmiş, çok gösterişli. Doludizgin, sündürmüş atını. Hem atını sürüyor, hem de başını çevirip bizden yöne bakıyor. Ne yapalım Bey?"

Mustafa Bey sofaya koştu. Uzakta, Ceyhan ırmağının Anavarza kayalıklarına varmadan yaptığı kıvrıntıya doğru kara bir nokta akıyordu.

"Dürbünümü getir İbrahim İbo," dedi.

İbo koşarak dürbünü getirdi.

Mustafa Bey:

"O," dedi. "Nereye gidiyor acaba?"

"Yolunu keselim mi?"

"Nereden döneceği belli mi? Nereye gidiyor bu, ne yöne? Ne işi var oralarda? Hiç gitmezdi Anavarzanın o yönüne. Nedir acaba? Bizi mi bir tuzağa düşürüyor?"

"Seni arkandan vuran insan her bir alçaklığı düşünür. Bir oyun var bunda. Ne yapalım Bey, Mestan, Yel Veli, Koca Hasan, Hamdi aşağıda bekliyorlar," dedi İbrahim İbo.

"Hele bekleyelim," dedi Bey, azıcık sevinçli, gözü doludizgin giden atlıda. "Doğrusun, o bundan sonra her bir şeyi yapar o."

Ve Bey yeniden yatağına girdi. Yatak çok hoşuna gitmişti. Yatağa giriyor, kendini durmadan türlü işkence düşlerine kaptırıyordu. İçinde kopan, gelişen, çatışan, deliren büyük işkence etme kasırgasının tadını iliklerine kadar yaşıyordu. O geceyi karmakarışık geçirdi, uykuda mı uyanık mıydı, düş mü görmüş, karabasana mı düşmüştü, bilemiyordu. Bazı sonsuz bir aydınlığın ortasına düşüyor, gözlerini kirpiştirmiş, düz, sonsuz bir düzlüğün ortasında kalakalıyor, çırılçıplak, yapayalnız. Bazı bir karanlığın zifiriliğine yuvarlanıyor, derinlere derinlere, soluk alamaz, kayıyordu. Bazı da karşısında Derviş, gülen, hayasız, alay eden, ak dişleri parlayan, iri gözleri, çıkık elmacıkkemikleri, çizmeleri üstünde yaylanarak, çıplak nagant tabancası yanardöner, fildişi saplı, Alaman filintasının kundağı mavi sedeften kakmalı, burma bıyıklarıyla. Kim söylemişti Dervişin burma bıyıkları olduğunu? Gerçekten burma bıyıkları var mı Dervişin?

Ölülerle uğraşıyordu uyurgezerliğinde arada sırada da... Öldürülen, az önce Akçasazın bataklığına gömdüklerini hayal meyal anımsıyordu. Bir sıcak gün geliyordu gözlerinin önüne. Gerilmiş, çırpınan kanlı kol ve bacaklarıyla, bükülen, kıvranan kanlı gövdeleri, sıcağının buğusunun arkasında, yeşil otlara bulaşan kanlarıyla, kulakları sağır eden sıcağın üstüne kurşun gibi düşen çığlıklarıyla... O kadar... Orada, Derviş öldürülen kaçakçıları Hükümete bildirir miydi? Orada...

O Derviş Bey... Çıkık, çok yanık elmacık kemikleriyle. Hain, cesur ve korkak. İyi, yufka, dokunsan incinecek yürekli, ve zalim. Onurlu, küçücük dağları ben yarattım diyen, sonra da gidip olmadık aşağılık işler beceren... Yiğit, mert, ölümden korkmaz, sonra da günlerce, aylarca deliksiz bir odada Çukuro-

vanın yalım olmuş sarı sıcağında terleyen, yıllarca da terleyecek olan... Karısının eteğini, yüzünü, ayağını kimse görmemiş, kız kardeşi Çukurovada koynuna almadık erkek bırakmamış, yanaşmadan çobana, çobandan kaçakçıya kadar.

Enişteşini, yani kız kardeşinin kocasını nasıl öldürdü, bu koca Çukurovanın gözleri önünde, kudurmuş, deli, zalim! Elinde boğa aleti kırbaçla, karaçalılığa süreredken, her bir parçasını karaçalılıkta bırakaraktan... Hiçbir sebebi yok. Ne diyordu Yel Veli? Yel Veli hep doğru konuşur. Onun huyudur, bir işin gerçeğine varamazsa geberir. Yememiş içmemiş, dur durak bilmemiş, araştırmış, olayın künhüne inmiş. Ondan sonradır ki öldürülenin, öldürülme sebebi anlaşılmış.

Gözlerimle gördüm, kulağımla işittim, diyor Yel Veli. Ant içip Kurana el basıyor.

Sabahat Hatun, kendisine Hatun demeyi yasak etmiştir. Adanada kız lisesinde okumuş, bütün Adanadaki erkekleri baştan çıkardığı için liseden kovulmuştur. Sonra Kamille evlenir çiftliğe dönünce. Kamil Bitlislidir. Yakışıklı, iriyarı bir kişidir. Sabahat Hatun evlendiğinin birinci yılı doğru durur. Hiçbir şey yapmaz. Derviş Bey, bütün soy kıvançlıdır bundan, kurtulmuşlardır. Derken sevinci kursaklarında kalır... Sabahat Hatun çiftlikte, yakın köylerde kimi gözü kesmişse, hiç kimseyi dinlemez, yatar bırakır, yatar bırakır. Anavarza kayalıklarını, yöresini, beş on erkekle mekan tutar. Çırılçıplak soyunur, göbek atar. Derviş Bey bütün bunları bilir, ses çıkarmaz. "Bana ne, kocası var." Anavarza öreninin dili olsa da söylese. Ve günler, haftalar, aylar sonra bazı da, yarı çıplak, saç baş darmadağın, dudakları yenmiş, göz altları kapkara, kanamış, yara bere içinde bacakları, morarmış bedeniyle, o kadar köyün gözü önünde, hiç kimseyi takmadan Anavarza kayalıklarından iner, gelir Sarıoğlu çiftliğine oturur. Yer içer, kendine gelir, baharsa ver elini Anavarza kayalıkları, yazsa Torosun alabalıklı sularının yarpuz kokan başı, kışsa ver elini samanlıklar, ahırlar...

"Kamil, Kamil şu karına sahip ol Kamil."

"Karım hiçbir şey yapmıyor Bey. Karda leke var, karımda leke yok Bey."

"Kamil, bir koca karısına sahip olmazsa, kimse sahip olamaz. Senin karın, benim kız kardeşim ama bir karıya ancak kocası sahip çıkabilir. Bir karıyla ancak kocası başa çıkabilir. Ne diyorsun Kamil? Karın bütün soyumu rezil etti. Bütün soyumun namusunu beş paralık etti. Ne diyorsun Kamil?"

"Benim karım Bey, hiç kimsenin soyunu rezil etmez. Hiç kimsenin de namusunu beş paralık etmez."

"Defol karşımdan Kamil!"

"Baş üstüne Bey."

"Bütün bunları ne biliyorsun Yel Veli? Konuşurlarken yanında mıydın?"

Yel Velinin uzun yüzü biraz daha uzayıp kırıştı, kırışıklıkları kabardı, sonra da derin süzüldü.

"Oradaydım Mustafa Bey. Hilafım varsa iki gözüm önüme aksın."

"Vay anasını demek doğru bütün bunlar?"

"Bu benim gördüklerim Bey. Daha da kim bilir, bilmediklerim ne kadar, hünerleri var Sabahat Hatunun!"

"Sabahat Hatunun," diye gerindi Mustafa Bey. Etine dolgun, çimeni yeşil çekik gözlü, uzun uzun boyunlu... Uzun boynu apak. Çimeni yeşil gözleri, kirpikleri, kaşları, saçları kapkara, yeşillenen, yeşili dalgalanan... Uzun boylu... Oynak. "Yel Veli!" diyecekti, vazgeçti. Yel Veli Sabahat Hatunu bir ele geçirsek, diyecekti, Dervişi öldürmekten daha iyi olur. Bin kere daha iyi olur. Çırılçıplak oynatmak. Bir hafta gece gündüz. Dervişin kızlarını, karısını da. Kendi kendinden utandı. Uzun bir süre de Sabahat Hatun düşüncesini kafasından silemedi.

Tanyerleri ışıyordu ki birden yatağından fırladı, dışarıya koştu. Sonra odasına girdi. Hemencecik giyindi avluya çıktı. Büyük, hangar gibi bir örtmenin altı yepyeni, renk renk traktörlerle doluydu. Memet Aliyi gördü, traktörün birisinin yöresinde dönüp duruyordu. Onun yanına vardı, elini omzuna koyuncaya kadardır ki Memet Alinin babasından haberi olmadı. Birden irkildi, şaşkınlıkla gözleri büyüdü:

"Baba," dedi sonra da, yüzü allak bullak olmuş, gülümsemenin, şaşırmanın, kızmanın, yorgunluğun uyandırılmasında.

"Baba, bu öyle traktör ki hiç böyle bir traktör gelmedi Türkiyeye, sağlam, güzel... Baksana şuna." Uzağa çekildi, hayran traktöre uzun uzun baktı, sonra da babasının yanına geldi, soluk almadan Mustafa Beyin anlamadığı bir sürü deyim, kavram, sözcüklerle traktörü anlatmaya başladı. Mustafa Bey bütün bunlardan anladı ki Memet Ali bu gece hiç uyumamış traktörün yöresinde dönüp durmuştu.

Bu Memet Ali Derviş Beyin oğullarıyla konuşuyormuş! Doğru mu? Düşmanlar mı uyduruyorlar bunu? Böyle bir şey olabilir mi? O lanetleme Sarıoğlu soyuyla Akyollu soyu her şeyi unutup bir gün bir araya gelebilirler mi? El sıkışıp bir masaya oturabilirler mi?

Memet Aliyi orada işinin başında bıraktı Anavarzaya aşağı yürümeye başladı, alacakaranlığın içine. Ürkek, kendini kollayarak, eli filintasında dört bir yanını inceden kollayarak... Alacakaranlıkta Akçasaz büklüğü daha bir kabarmış, duman içinde büyümüş, ağaçlar daha uzamış gözüküyordu. Bu Memet Ali, eli yüzü yağa bulanmış, Akyollu soyu, ne ata bakıyor, ne soya sopa. Bunun derdi traktör. Gece gündüz de tarlada traktörlerin üstünde, harman makinalarının, orak makinalarının yanında, işçilerin arasında ve para gözlü. Gece gündüz de kafası hesaplarla uğraşıyor. Beşe alınca ona satabilir miyim? Bir traktör, bir harman makinası eskiyinceye kadar ne kazandırır, ne götürür? Bu çiftlik bir misli daha nasıl büyür? İşçileri daha ucuza, boğazı tokluğuna nasıl çalıştırırım? Adanada ne zaman kaç tane fabrikam olur, nasıl bir köşk yaptırırım şu tepeye, içinde havuzu, elektriği, sıcak suyu, soğuk hava veren makinaları?

Bütün çocuklar bunu böyle düşünüyorlar, yalnız Memet Ali değil... Yeni yetişip gelen Ağaları, zenginleri örnek alıyorlar. Şu Memet Alinin, öteki çocukların şu kadar süredir ağızlarından bir kere olsun Sarıoğlu sözü çıkmadı. Onlar amcalarını öldürdükleri gün bile onlar üstüne konuşmadılar. Tepeden bakıyorlar bu işe. Bunu da her davranışlarıyla herkese gösteriyorlar. Küçümsüyorlar bu işi. Yürekleri yanmıyor, acımıyor, bir şeyleri eksik bunların, insanlıklarından bir şeyler yitirmişler.

"Bunlar dövüşmeyecekler," diye hızla yere tükürdü. "Kan tutkuları yok, insanlıkları yok bunların. Derviş Beyin çocukları da böyleymiş. Sözleşmişler. Derviş gidince, ya da birimizden birimiz gidince her şey bitecek. Bir şeyin, bir çağın, bir başka tür insanlığın sonuyuz biz. Bizden başka bir insanlık başlıyor. Belki de bu insanlığın başlangıcı biziz. Belki bir çizgi olan biziz öteki insanlıkla, Memet Alilerin insanlığı arasında..."

Anası geldi gözlerinin önüne. Salt öfkeye, öce kesmiş. Sarıoğlu duyan, Sarıoğlu düşünen, Sarıoğlu yaşayan, Sarıoğlu ölen. Şimdi anama deseler ki, şu Sarıoğlu soyundan bir tek kişi kalmamış yeryüzünde, hepsi bir anda ölüvermişler, bir an yaşamaz o da ölüverir. İşte Memet Alinin büyükanası bu. İki göbek. Konuşuyorlar, seviyorlar da biribirini. Ama Memet Ali her tavrıyla onu küçümsüyor, o da her haliyle ötekini. Günlerdir, aylardır çelik tel gibi gerilmiş, tın tın öten çelik tel gibi, tetikte, Dervişin ölüm haberini bekliyor. Derviş ölmeden ölmemek için nasıl bir çaba harcıyor, inanılmaz.

Mırıl mırıl daha uzun süre kendi kendine konuştu Mustafa Bey. Birden kendine geldi ki mırıldanıyor, gülümsedi. Yaşlanıyorum, diye düşündü, yaşlanıyorum. İçinde bir hoş bir acı, bir eziklik duydu. Bir aşağılık, bir kendini küçümseme duygusu geldi içini kararttı. Olduğu yerde durdu kaldı. Gün atıncadır ki bir adım atıp, bir zınk deyip durmaya başladı. Niçin beceremiyordu şu işi, nasıl olmuştu da daha Dervişi öldürtememişti? Nasıl olmuştu bu? Şimdiye kadar bu kadar isteyip de, bütün varlığını koyup da üstesinden gelemediği bir iş yoktu. Neydi bu Dervişin gücü? Gücü yok, diye düşündü. Hiçbir gücü, hüneri yok. Hiçbir özelliği yok. Korkak. Sadece bir sıçan kadar korkak, bir sıçan kadar. Orada... Bir tarla sıçanı...

Ya anam ölürse Dervişin ölümünü görmeden, gözleri açık gider, diye yıldırım gibi içinden kasıp kavuran bir acı geçti. Orada. Başını kaldırdı, gözlerini yeni doğan günün tam ortasına dikti. Anam ölmeden onu öldüreceğim, dedi kendi kendine birkaç kez. Gözü kamaştı, ama hızla konağa yürüdü. Anam ölmeden onu öldüreceğim, onu öldüreceğim. Orada.

Konağa geldiğinde yer masasında kahvaltısını buldu. Sıcak süt tütüyordu. Bir top gibi bakır sahanın ortasında duran tere-

yağının üstünde daha ayran kabarcıkları, parmak izleri vardı. Masanın başına çöktü, önce yufka ekmeğinin içine tereyağını koydu büyücek bir dürüm yaptı, sonra tüten süt tasına uzandı. Mustafa Bey kahvaltısını oldum olası yalnız yapardı, eğer eve bir konuk gelmemişse.

Kahvaltıyı bitirmiş odasına çekilecekken gene soluk soluğa, ter içinde kalmış İbrahim İbo merdivenleri çıktı, telaşla:

"Bey, Bey, nolursun Bey, bak, bak bak gidiyor. Bak nereden gidiyor. Bak bak... Konaktan, buradan buradan sıksak kurşunu atının tırnağının dibine düşürüveririz."

Mustafa Bey sapsarı kesildi, dudakları morardı, hemen ayağa fırladı, örtmeye çıktı:

"Bu adam delirmiş," sözcükleri döküldü dudaklarından duyulur duyulmaz. "Delirmiş."

"Arkasından gidelim mi Bey?"

Mustafa Bey karşılık vermedi, sustu.

"Ne diyorsun Bey?"

Mustafa Bey duymuyor gibiydi. İbrahim İbo durmadan, gözü kayıp giden atlıda:

"Uzaklaşıyor Bey, uzaklaşıyor, bir şey söyle. Uzaklaşıyor, uzaklaşıyor, yetişemeyiz ki..."

Taşta ses var, Beyde ses yok. Aradan uzun bir süre geçti. Bey böylece durmuş gözü kayıp giden atlıda, sapsarı kesilmiş, kanı çekilmiş, kurumuş kalmış. Derviş Bey gözden ırayıp yitip gidince kendine geldi, kıpırdadı azıcık.

İbrahim İbonun kolları yanlarına düştü:

"Gitti," dedi, "Bey... Kodu da gitti. Bir fırsatı daha kaçırdık. Pusu kursaydık, onu kuş gibi avlardık bugün. Kurşunu atına, bacağına sıkar, onu diri diri de yakalardık. Eyvah," diye derinden içini çekti. Sonra birden telaşlandı, canlandı: "Yarın, yarın, bütün gün bu yola pusu kuralım Bey... Yarın da o buradan geçer."

"Geçer mi dersin İbo? O bir gittiği yerden bir daha gider mi? Gider mi İbo? Bilmediğimiz adam değil ki..."

İbrahim İbo:

"O delirmiş Bey," dedi. "Vallahi de billahi de, tallahi de delirmiş. Göreceksin yarın da aynı yerden geçecek."

"Geçmez o İbo, geçmez o geçmez!"

Arkasına döndü, baktı ki anası tam arkasında, iki büklüm, olanı biteni izlemiş, gözleri yuvalarından fırlamış, tepeden tırnağa tir tir titreyerek orada duruyor.

Mustafa Bey utangaç, sıkılmış:

"Nasılsın ana, iyi misin?" diye sordu.

Karakız Hatun büzüşmüş dudakları, yalvaran gözleriyle ona baktı:

"Demek öldürmeyeceksin onu sen Mustafa," diye yılgın, bitkin, bir umutsuz sessizlikte konuştu. "Baksana oğlum, evinin iki adım ötesinden sana zort atarak ceylan gibi atının üstünde uçtu da gitti. Demek öldürmeyeceksin onu, şimdi anladım Mustafa. Demek iki gözlerim açık gidecek Mustafa? Ne yapayım, öyle olsun. Sen sağ olasın Mustafam, sen sağ olasın. Ne olursa olsun, ben senin sağlığını isterim Mustafam, yiğidim, aslanım."

Uzandı, oğlunun elini okşadı, yumulmuş, küçücük, ayaklarını sürüyerek bir ağıt gibi oradan ayrıldı.

Mustafa Bey sallandı, düşecekti, örtmenin korkuluğuna tutundu, soluk alamıyordu. Bir süre orada sallandı kaldı, sonra gözüne İbrahim İbo ilişti, duyulur duyulmaz, "Git," dedi. İbrahim İbo usulca oradan çekildi, usulca merdivenleri indi. Mestan, Hamdi onu aşağıda bekliyorlardı, İbrahim İbo dudak büküp: "Yok," dedi. "Beyde bu adamı öldürecek göz yok. Öldüreceğim diye kendisini aldatıyor. Biz de burada kendimizi bitiriyor, paralıyoruz. Üç gündür adam burnumuzun dibinden geçiyor, onun aldırdığı yok. Bize ne!"

"Bize ne!" dedi ötekiler.

Mustafa Bey azıcık toparlanıp kendini yorgun bitkin yatağına attı. O geceyi de karabasanlar içinde, uyurgezer sersemliğinde, uyuşukluğunda geçirdi. Önünde, Anavarzanın mor kayalıklarında ışıklar bir patlıyor, bütün Çukurova bir ışık seli içinde balkıyor, yaldırdıyor, sonra da dehşet bir karanlığa gömülüyordu. Yarılmaz, ağır bir su gibi, taş gibi, terleyen bir karanlığa. Karanlığın içinden harman yeri kadar oyulmuş, gözleri kör eden bir aydınlığa durmadan atıyla doludizgin Derviş Bey düşüyordu.

Nakışlı kilimli, kolanlı, kırmızı, kalkık burunlu postalları, el dokuması bol yün şalvarlarıyla, develeri, atları, uzun ağıtları, derin, uğuldayan kavalları, Çukurova düzüne kara kartallar gibi konan çadırlarıyla Yörükler düşüyordu oyulmuş aydınlığın içine. Ve Yörükler Akçasazın kurtulmuş topraklarını, Derviş Beyin, Akyollunun topraklarını talan ediyorlardı. Gözü kanlı adamlar, sıkışmış, canını dişine takmış bir karış toprak için can veriyorlar. Oyulmuş aydınlığın içinde kıvıl kıvıl kaynaşıyorlar. Aydınlık gittikçe küçülüyor, yalnız bir sürü insanın, atın başı kalıyor aydınlıkta. Bir de Memet Alinin traktörleri gelip homurtularla aydınlığın içine giriyor. Yeni ağalar, tüccarlar durmadan durmadan durmadan, tutmuşlar Çukurovanın ucundan çekiştirip duruyorlar. Her parçası koca ovanın, birisinin elinde kalıyor. Nereli, neci oldukları bilinmeyen bir sürü kimseler Çukurova toprağını paylaşıyorlar. Dervişin, Ali Ağanın, Hulusi Beyin toprakları, Akyollunun hem de Sarıdelioğullarının, Hüsam Beylerin toprakları daha şimdiden yarıya indi. Fıkara düşmüş eski Türkmen ağaları kışlaklarını yok pahasına satıyorlar. Topraklar üstüne yeni köyler, çiftlikler kuruluyor.

Mustafa Bey yarı uyur yarı uyanık, derinden, yüreği sökülürcesine inledi:

"Aaaah Derviş! Sen ettin bu işi. Sen yıktın bizi, Çukurovayı."

Yakında yeller esecek Sarıoğlu konağının yerinde. Onun yerini tutacak bir tek oğlu, kardeşi yok. Hepsi sümsük, kanı ciğeri beş para etmez adamlar.

"Ciğerini sökeceğim senin Derviş. Elimi şöyle göğsünden içeri elimi daldırıp yüreğini koparıp alacağım oradan. Köpeklere, köpeklere, köpeklere atacağım."

Köpeklere derken, uzamış, sapsarı, yeşillenen yüzüyle yatağında doğruldu, deli gözlerle bomboş, odaya baktı. Durmadan bakıyor, gözlerinin önünden, karanlığın üstünden, oyulmuş aydınlığa doğru hayal meyal karmakarış bir koşuşmadır gidiyordu.

"Mustafa Bey, Mustafa Bey, Mustafa Bey," diye çınlayan bir sesle yatağından fırladı, konağın örtmesine çıktı. "Bak, bak, bak Bey, geçiyor. Ne yapalım?"

İbrahim İbo çırpınıyordu. Ve Derviş Bey bugün daha yakın geçiyordu.

"O mu?" diye sordu Mustafa Bey.

"O," dedi İbrahim İbo.

Külot pantolon, ak gömlek, Antep işi kuşak, yakası mendilli lacivert ceket giymişti İbrahim İbo. Çizmesi pırıl pırıl, bıyıkları sivri, çangaldı, gözleri bir noktaya sert bakıyordu. Sağ kasığının üstünden gümüş savatlı, sapı altın işleme bir Çerkes hançeri sarkıyordu.

Mustafa Bey doludizgin uçup giden atlı gözden ırayıncaya kadar kıpırdamadan orada durdu kaldı, gözlerini de atlıdan ayıramadı.

"Pusu kursaydık," dedi İbrahim İbo, "işte şimdi yakalardık onu, her gün aynı yerden geçiyor."

"Yarın geçmez," dedi Mustafa Bey. İbrahim İbo karşılık vermedi.

Mustafa Bey arkasını dönünce anasıyla göz göze geldi. Bir an bocaladı durdu, şaşırdı. Anası gözlerini onun gözleri içine dikmiş, pırıltı içinde, soru dolu, mahzun, umutsuz bakıyordu.

"Nasılsın ana, iyi misin?" sözcükleri nasılsa döküldü ağzından, sonra kirp diye sustu.

"Yarın pusu kuralım mı, ya da bugün? Belki dönerken gene buradan geçer." Buradan geçer derken, atlı gene uzaklarda, belli belirsiz gözüktü.

"Bak Bey, geliyor."

Karakız Hatun hemen canlandı, koşarcana örtmeye atıldı, korkuluğa yapıştı, boynunu uzatmış, atlıya doğru atılacakmış gibi, avına atılmaya hazır bir yırtıcı kuş gibi gerildi.

"Bey, inip bir pusu kuralım, aşağıdaki hendekte, kamışların içinde."

Karakız Hatun bu sefer aynı duruşla Mustafa Beye döndü. Gözleri bir yırtıcı kaplanın, çaresiz kalmış gözleriydi. Mustafa Bey bu gözlere daha fazla dayanamadı, odasına koşarak kaçtı, kapıyı olanca hızıyla çarptı, kendisini yatağa attı.

Pencerenin önünde geniş, yayvan dallarıyla ulu bir çınar yükseliyordu ve her bir dalında, ışkınında bir kuş yuvası var-

dı. Kuş yuvaları biribirlerine benzer gözükürler ama değildir. Bunu Mustafa Bey bilir. Penceresinin önündeki yuvalara yıllar yılı inceden inceye ister istemez bakmıştır. Yumurtadan yeni çıkmış kuş yavruları da sarı, çığlık çığlığa açılmış büyük ağızlarıyla biribirlerine benzer gözükürler ama benzemezler. Akarsular, bir bahçedeki çiçekler, şu Akçasazda fırdolayı açmış sarı nergisler, sularca döşenmiş nilüferler, böcekler, karıncalar, bulutlar hep biribirlerine benzer gözükürler ama değildir. Derinlemesine bakınca her bir parçaya, yaratığa her birisinde ayrı bir özellik, bir kişilik gözükür. Cerrah ne diyor Cerrah, dil bilmez, konuşmaz, seyrek sakallı hakim Kürt Cerrah, otların, biltekmil böceklerin, hem de yaratıkların dillerinden anlayan, huslarını huşlarını bilen Kürt Cerrah diyor ki, şu akan su bütün sular gibi denize akıyor. Durmadan akıyor. İşi gücü akmaktır onun. Öteki, az ötedeki su onunla aynı toprakta akıyor. Aynı kayalıklardan, aynı gözlerden çıkmışlar gibi, öyle gözüküyor. İşte yalnız gözüküyor. İki suyu da yaşarsan bakar görürsün ki yalnız akmaları benziyor biribirlerine... Başka hiçbir yerleri. Uzun bacaklı atlı karınca sürüsü hepsi biribirine benzeyen... Öyle mi? Benzer mi hiç? Olur mu? Hiçbirisi ötekine benzemez. Uzun, ince bacakları, kırmızı yalım gövdeleri, uçarcana yeşil otların arasında ve tozlu yolların üstünde... Dökülmüşler Çukurova toprağına bir uçtan bir uca kayarlar. Her birisinin ayrı güzelliği, ışıltısı...

Bütün Sarıoğulları biribirine benzer... Şu atıyla her gün aynı vakitte gelip şuradan geçen... Bütün Sarıoğullarının atları aldır. Bütün Sarıoğulları çok konuşurlar. Alçaktırlar. Bütün Sarıoğullarının kadınları erkeğe yangılıdır. Erkek düşkünüdür, düşkündür. Bütün Sarıoğulları aynı biçimde giyinirler. Bütün Sarıoğulları kan içicidir. Ve kurnaz ve korkak ve arkadan vururlar insanı, arkadan vururlar. Uyurken öldürürler.

Kim daha çok öldürdü, biz mi, onlar mı? Son yıllarda biz. Daha öncelerini ne onlar bilirler, ne de biz. Kim daha fazla insan öldürdü, biz. Çünkü bizimkiler daha sert, daha az konuşandır. Onlar konuşurlar, korkarlar, övünürler boyuna ama bir şey yapamazlar. İnsanlar soylarıyla övünürler. Sanki soylu in-

san varmış gibi yeryüzünde. Cerrah sen soylusun derken alay ediyordu. Mendebur Kürt. O, yeryüzünde hiçbir yaratığın soyluluğuna inanmaz. Olur mu? Arap atı daha iyi koşar, ama Çukurova beygirinden dayanıksızdır. Dayanıklı, kısa bacaklı, şeytan gibi koşmasıyla bence Çukurova beygiri daha soylu değil mi? Bunu, bu düşünceyi babama söylesem, beni oğulluktan çıkarır, bir daha yüzüme bakmazdı. Soyluluk bir yozlaşmadır. İlk Osmanlı Padişahına bak bir, bir de Sultan Reşada, son Osmanlı Padişahına bak. Kadınlardan yeni, taze kan aldıkları halde... Her birisinde bir sakatlık...

Soylu insan yozlaşmış insandır. Soyluluk yapaydır. Ya insanoğlu toptan soylu, ya toptan soysuzdur. O zaman Derviş Beyle derdimiz ne, niçin öldürmeliyiz biribirimizi? O ölümden diyar diyar kaçan Murtazayı niçin bağışlamadı, öldürttü? Bağışlasaydı, bu kan işi de bizde biterdi. Belki dost olurduk, en iyi iki kardeş Çukurovada... Şu sökün edip gelen para canlılarına karşı...

"Bey, Bey, Bey!" diye bir çığlık geldi merdivenlerden. Hemen fırladı. Ve Dervişi gördü sünen al atının üstünde, dimdik, atının yelesi esen yelde kaval gibi dürülmüş, kuyruğu akan yelde sığanan... Kendinde olmadan Mustafa Beyin eli tabancasına gitti, tabancayı çekti, nişan alacaktı ki Derviş Bey o anda önünden kaydı, uzaklaştı. Ve Mustafa Bey tabancasını ağır ağır yerine koydu.

Sağına döndü anasını gördü, kurumuş kalmış, uzaklaşıp giden atlıdan gözlerini ayıramıyordu.

"İbrahim İbo, gel buraya."

"Buyur Beyim."

"Yarın, şu kamışlığın çukuruna pusu kuracağız. Bak üç gündür hep çukurdan geçiyor. İşte oraya. Ama yarın gelir mi dersin?"

"Gelir," diye çabuk çabuk söyledi İbrahim İbo. "O delirmiş, canından, terlemekten bıkmış, kendini bize öldürtmeye geliyor."

"Biz de onu öldürelim mi dersin?"

"Hayır," dedi Mestan. "Hayır Bey, öldürmeyelim."

Karakız Hatun birden olduğu yerden fırladı, yırtan, kendinden umulmaz bir sesle, daha doğrusu çığlıkla:

"Öldür onu Mustafam!" diye onun eline sarıldı. "Bakma sen bunlara. Öldür onu da kopar yüreğini de bana getir. Yüreğini bana, bana, bana... Yüreğini bana getir. Bir tas kanını bana getir."

Mustafa Bey durgun, hiçbir şey olmamış gibi merdivenleri indi. Avluda Memet Ali bir traktöre binmiş, traktörün tekerlekleri çamur içinde tarlalara gitmeye hazırlanıyordu. Traktörün rengi masmaviydi. Avlunun ortasında masmavi, kocaman bir çiçek gibi açmıştı traktör. Mavi bir efsane böceği gibi.

27

"Öyle Kaymakam Bey, bunların kökü kazınmadan hiçbir zaman, hiçbir surette bu memleket kalkınamaz. Bunlar bu memleketin yüreğindeki urlardır efendim. Haşa yüksek huzurunuzdan bunlar habis urlardır. Akçasaz bataklıklarının kıyıları, evet Kaymakam Beyimiz, fırdolayı mezarlıktır. Bunların öldürüp de gizli gizli gömdükleri fakir fıkaranın mezarlığıdır. Bunlar çok çok fakir fıkara, az az kendilerinden öldürürler. Tarlaların üstüne konmuşlar, ne ekip biçiyorlar, ne de bizim o güzelim toprakları işlememize izin veriyorlar. İşte böyle Kaymakam Bey. Bundan bir hafta önce Anavarza yolundan giden beş kişiyi Mustafa Akyollu öldürmüş. Atlarını, paralarını alıp kendilerini bataklığın altına, çamurların derinine gömmüş. Biz Hükümet olarak bu vatandaşların canlarını mallarını korumak zorunda değil miyiz? Bunun, bunların biribirlerini, fakir fıkarayı öldürmeleri insanlık dışı birer davranışlardır. Bütün bunların önüne geçilemez mi? Kürt Mahmut, fıkara Van yörelerinden Çukurova düzüne düşüp sıcaktan, sinekten ölmüş bir ana babanın oğludur. Bir zaman, kaç yaşında belli değil, Dervişin evine kapılanmış, Derviş de onu silahşor olaraktan yetiştirmiş. Mahmuda, Murtaza Beyi öldürtmeden önce o kadar çok insan öldürtmüş ki hesapsız. Bu yetiştirdiği insanlar taparlar Derviş Beye, büyüler onları Derviş, istediğini yaptırır. Şimdi bu Mahmut yakalanamıyor. Size, devlete meydan okuyor. Torosta her taş, çalı, ağaç, kovuk onu saklıyor. Derviş ve Mustafa Beyler bu

bölgede her şeydir. Biz bu bölgede Hükümet var sanıyoruz, halbuki burada Hükümet yüz yıldır Dervişle Mustafadır. Ve onların bu nüfuzları kırılmadıkça..."

"Kırılacak," diye bağırdı Kaymakam, zayıf boynu uzamış, tütünden sararmış parmakları titreyerek. "Bizim Hükümetimiz her şeye kadirdir. Bir günde yok ederiz istersek bütün bu gerici Beyleri... Alırım bir bölük candarma, alırım bir sabah erken yanıma, düşerim Anadoluya, köy köy dolaşıp bir bölük candarmayla bütün bu Beyleri toplar, boşaltırım bir kasabayı doldururum içine, kasabanın kapısına da dikerim üç nöbetçi, tamam! Bunlar bu yeni gencecik Cumhuriyetimizle başa çıkamazlar. Biz Kurtuluş Savaşımızda bütün bir dünyayla dövüştük. Değil bir iki kişiyle, bir koca dünyanın ordusuyla dövüştük. Bu bir iki derebeyi kalıntısı nedir ki karşımızda..."

Odaya kasabanın ileri gelenleri, önlerinde Müftü Efendi girdiler. Kaymakam ayağa kalktı, onları kapıda karşılayıp buyur ettikten sonra sözünü sürdürdü. Gittikçe coşuyor, kendi sözlerinin hızına, büyüsüne kendini kaptırmış, söyledikçe kendinden geçercene, meydan okurcana güçleniyor, boynunun damarları şişmiş, imanlı, odada dolaşarak, ayağını hızla yere vurarak bağırıyor, sesi iniyor, çıkıyor:

"Eveeet," diyordu. "Çok telaş ediyorsunuz Beyler, çoook! İşte bizim bölgemizde iki derebeyi kalıntısı, onlar da biribirlerini öldürüyorlar. Evveeet, biribirlerini. Hükümetimiz o kadar güçlüdür ki, istediği an bunların topunu armut toplar gibi toplayabiliriz. Evveeet, toplayabiliriz. İstersek. Biz derebeyliğin kökünü kazıdık. Şu geniş toprakların üstüne oturmuşlar, bütün güçlerini yitirmiş kişilerdir. Biribirlerini öldürmekten başka güçleri kalmamıştır. Onu da, onu da pek yakında kaybedeceklerdir. Topraklarını da kaybedeceklerdir. Bizim milletimiz, Hükümetimiz yolunu çizmiştir. Biz Avrupanın hizasına kadar çıkmaya imanlı kararımızı, ulu önderimizin kılavuzluğunda, ulu Bozkurdumuzun başkanlığında vermişiz. Bundan hiçbir şüpheniz olmasın." Olmasın derken ayağını şiddetle yere vurdu. Taban tahtaları, yan duvarlar sallandı, çatırdadı.

Kaymakam kasabaya geldi geleli on gün olmuştu ama kasabanın ileri gelenlerini resmen daha yeni kabul ediyordu.

Kabakçıoğlu Mahir Bey ilk gelendi odaya. Önce kendisini eksiksiz takdim etmiş, kaşla göz arası Viyanadaki öğrencilik yıllarını söylemiş, Alamancasından söz etmiş, kendisini vatanına vakfetmek için, büyük memuriyetleri, Bakanlıkları istemeyip bu küçücük kasabayı seçtiğini bir iyice anlatmıştı. Sonra sıra hali ahvaline gelmiş, onları da yeni Kaymakama bir bir söylemiş, her şeyi derinlemesine açıklamış ve uzun uzun kan içici derebeylerinin üstünde durmuştu. Kasaba ileri gelenleri geldiği zaman...

"Hakkı aliniz var," dedi Süleyman Sami. "Dünyayı, dünya ordularını ve de devleti muazzamayı yenen ordumuz, iki derebeyinin tozunu havaya attırır."

Gelenler eskimiş gıcırdayan sandalyalara, kanepelere çökerlerken:

"Attırır," dediler. "Yüce ordumuzun karşısına çıkacak hiçbir güç yoktur yeryüzünde şu anda."

"Şu anda," dedi Süleyman Sami. "Şu anda bizden yediği tokadı hazmetmeye çalışıyor devleti muazzama. Bir daha da bu Haçlı Ordusu karşımıza çıkamayacak. Bu derebeyi kalıntıları da artık gücümüzü anlamalı, memleketin asayişini bozmaktan vazgeçmeliler. Düşmanla birlik olup vatanımızı peşkeş çektikleri yetmiyormuş gibi..."

"Yetmiyormuş gibi," diye mırıldandılar. Süleyman Sami:

"Öldüre öldüre tüketmeseydiler bu derebeyleri yiğitlerini bu vatanın, bu vatanın, devleti muazzama değil, yüz devleti muazzama gelseydi, ulu önderimizin sayelerinde vatanımıza girip harp etmek değil, uzaktan bile vatanımıza bakamazlardı. Amma velakin bu derebeyleri... Bütün teceddüde engel oluyorlar. Olamazlar efendim, buna müsaade etmeyeceğiz."

Çok güvenli, gıcırdayan koltuklara kurulmuş, Kaymakamın uzattığı sigarayı yakmış, odacı Dursunun getirdiği kahveyi höpürdeterekten, "Olamaz," dediler. Süleyman Sami:

"Bu derebeyleri, biz kefenimiz boynumuzda düşmanla şu dağlarda dövüşürken, onlar Adanada Fransızlarla şampanya

patlatıyorlardı." Süleyman Sami bu şampanya patlaması buluşundan sonsuz kıvanç duydu ve bunu birkaç kere daha söyledi:

"Eveeet, şampanya patlatıyorlardı. Eveeet... Patlatıyorlar... Patlatıyorlardı, patlatıyorlardı!"

Mahir Kabakçıoğlu:

"Patlattılar," diye söyleniverdi. Sonra da ekledi: "Biz bu vatanı yerde bulmadık. Bu derebeylerine harap ettirmeyeceğiz."

Kaymakam kızdı:

"Ne demek, ne demek!" diye bağırdı. "Kim kılına dokunabilirmiş bu vatanın! Çok yakında, şu derebeylerinin hepsini hepsini toplayacağız. "

Uzun konuştular, her biri, Çukurovayı anlattı Kaymakama, kasabayı, cennet güzelliğini... Derebeylerinden çektiklerini, onların bu vatana yaptıkları kötülükleri...

İkinci gün kasabada bir haber patladı, dilden dile ta Derviş Beye, Mustafa Beye kadar gitti.

Kasabalılar bu haber üstüne ikiye ayrıldı, söz savaşı gibi bir şey başladı.

Kimi:

"Doğru," diyordu. "Hakkı var Hükümetin. Bu derebeyleri sabahtan akşama kadar fakir fıkaranın kanını döküyorlar, bu da yetmiyor, dönüp biribirlerinin kanını döküyorlar. Bunlar kaldıkça bu millet iflah olmaz. Dünya cihangiri Al Osmanı bunlar bir fiskede yıkmadılar mı, şimdi Cumhuriyeti yıkacaklar. Doğru, Hükümet bunları..."

Hükümet bunları bir sabah bütün Anadoludan toplayacak, hepsini bir ıssız adaya dolduracak, sonra da Yavuzu, Midilliyi getirecek adanın yöresine, döndürecek topları, döv babam döv edecek adayı, vaktaki adada hiçbir canlı kalmayacak. Hakkı var Hükümetin. Bunlar, bu Beyler düzenini bozuyorlar milletin, memleketin.

Kimi de:

"Yazık," diyordu. "Çok yazık... Bu derebeyi deyip de horladığımız kimseler bir zamanlar karşılarında el pençe divan durduklarımızdır. Milli mücadelede düşmana karşı kaplanlar gibi dövüşenler kimlerdi? Yakasında ışılayan kırmızı altın ma-

dalyayı sallandırıp şu kasabada dolaşan kimdir, Derviş Bey, Mustafa Bey değil mi? Çok böyle söz çıktı. Hükümetimiz Beylerimize hiçbir şey yapmayacak. Beylerimiz elvan gülün üstüne... Beylerimiz... için böyle çok sözler çıktı. Bu mülkün temeli Beylerimizdir."

"Kim dedi, kim dedi?"

"Kim diyecek, Kaymakam dedi."

"Ne dedi, ne dedi?"

"Ben büyük selahiyetlerle geldim, ya bu kan oyunu bitecek, ya da yeriyle yurduyla, çoluk çocuğuyla sürgün edeceğim bu Beyleri, dedi. Bunlar, bu vatanın habis urlarıdır, imha edeceğim onları, dedi."

"Bir ordu geldi gelecek iki gün içinde, başında da Müşir Fevzi Paşa Hazretleri..."

"İnşallah o gelmez."

"Niye gelmesin? De bakalım niye gelmesin?"

"Taşıyla toprağıyla yakar Çukurovayı. Sert adam o."

"Ne sert, ne bir şey, haydiyin siz de... Beş vakit namazında niyazında."

"Siz onun gibisini, yüreği kuş kadar merhametlisini hiç gördünüz mü?"

"De sen de be! Deli mi ne herif?"

"Maarif Vekili Necati ne demiş, ne demiş, Allah yok, Devlet var, demiş. Buna karşılık Fevzi Paşamız ne demiş? Allah yoksa demiş..."

"Eeeey Necati, sen de yoksun demiş."

"Çekmiş tabancasını Müşir Fevzi Paşamız, aç ağzını Necati demiş."

"Yiğitse açmasın."

"Aç ağzını Necati."

"Açacak, mecburi."

"Aç ağzını..."

"Dang, dang, dang... Boşaltmış."

"Gazi Mustafa Kemal duymuş bunu, hemen gelmiş..."

"Necatiyi çok severmiş, Müşir Çakmakzade Fevzi Paşamıza da çok hürmet edermiş. Çakmakzade ve hem de Erzurumlu Çakmakzade Paşamızı..."

"Bakmış bakmış, bakmış Müşir Çakmakzade Fevzi Paşamızın yüzüne, ne demiş bakalım?"

"Ne demiş?"

"Demiş ki, Paşam demiş, bir kolumu keseydin, bir gözümü çıkaraydın, ordumdan elli paşamı öldüreydin de Necatime dokunmayaydın..."

"Necatinin ala kanlı ölüsü üstüne kapanmış, çok zarılık eylemiş."

"Fevzi Paşa hiçbir şey söylememiş, oradan sert adımlarla uzaklaşmış."

"İşte her biri bir kaplan yavrusu olan yüce ordusunun başında, Çukurova Beylerinin üstüne gelen, taş üstünde taş, omuz üstünde baş koymamaya yemin etmiş olan Fevzi Paşa bu Fevzi Paşadır."

"Ona, ona... Ona... Ona dünya karşı koyamadı ki! Ona yedi iklim, dört köşenin devletleri..."

"Orduları onunla baş edemedi ki... Teh, tuzlayım da kokma! Tutar kulağından Çukurova Beylerini..."

"Fevzi Paşa her omzunda yıldız yerine bir kilo altınlan dolaşırmış, yaaa..."

"Geliyor."

"Geliyor ki, ne geliyor!"

Fevzi Paşanın bir orduyu çekmiş asi Çukurova Beylerinin üstüne geldiği, ve bunu Valinin, Kaymakamın söylediği, hem de Mebus Ali Saip Beyin bu sözleri tasdik eylediği, Mustafa Beyin, Derviş Beyin artık sularının ılıdığı, onların da, Kaymakamın, Valinin, Ali Saip Beyin de kulağına gitti. Kasabayı büyük bir telaş aldı.

Derviş Bey kasabada anlatılanları uzun uzun susup dinledikten sonra gülümsedi. Bir şeyler dönüyordu ortada ama neydi? Boşu boşuna çıkmazdı bu kadar söz.

Mustafa Beyin davranışı sert oldu. Bağırdı çağırdı, hakaret etti. Böyle bir şey olamazdı. Düşmanlar, çekemezler uyduruyorlardı her şeyi...

"Ben biliyorum," diye gürledi Mustafa Bey. "O sıralar Ankaradaydım, Necati Bey kendi eceliyle öldü. Herkes biliyor bunu. Bu kuyruklu yalanı nasıl uyduruyorlar? Niçin? Bizi sürme-

ye Çukurovaya Fevzi Paşa tenezzül edip gelecekse, hoş geldi safalar getirdi. Gelsin de bizi sürsün. Fevzi Paşanın buraya gelip de bizi sürmesi değil, kendi eliyle bizi öldürmesi bile şereflerin en büyüğü bizim için..."

Bir süre kasaba bu sözlerle de çalkalandı.

Derviş Bey, kim çıkarıyor bu sözleri diye bir araştırmaya girdi ve Kaymakam odasındaki toplantıyı Süleyman Samiden dakikası dakikasına, söz söz öğrendi:

"Vay alçaklar vay!" dedi, sonra gülümseyerek ekledi:

"Vay alçak Mahir vay!"

28

Süleyman Sami:

"İşte," dedi, "işte oldu. Olacağı buydu. Şimdi kurtulsun kurtulabilirse Derviş. Biz ona söyledik, ricalarda bulunduk, sökmez bu çağda, dedik. Dinlemedi efendim dinlemedi!"

Kumarcı Rıza:

"Ne diyorsun sen Allah aşkına Sami?" dedi.

Süleyman Sami ona aldırmadı.

"Dinlemediler beni. Bütün kasabanın en soylu, en sözünden geçilmez adamlarını, biltekmil Çukurova ünlülerini ayaklarına götürdüm, aldırmadılar. Olan oldu işte. İki soy da tükendi bitti. Bitsinler, bitsinler, bitsinler ama yazık değil mi? Vah Derviş Bey!"

"Vah," dedi Kumarcı Rıza. "Vah ki vah! Ulan Sami, vah denir mi onlara?"

"Vah," dedi Süleyman Sami. "Şimdi Derviş Bey ne yapar acaba? Akyollu şimdi ondan bütün soyunun öcünü alıyordur. Hiç öldürmeyecekmiş onu. İkisi de yok ortada. Nerede olduklarını kimsecikler de bilmiyormuş."

Çöpçü Murat:

"Bizde de haçan var idi Beyler, haçan kan içici. Hem kendi kanlarını, hem de başkalarının kanlarını içerler idi. Yalnız içmez idi benim Bey, benim Bey soylu dedem, hem de babam."

Veli Hasan Ağa:

"Dinlemediler, dinlemesinler," dedi.

Mahir Kabakçıoğlu:

"Oh olsun onlara, oooh. Yesinler biribirlerini. Onlar, o akılsızlar yaşadıkça bu vatan ölü demektir. Ölüdür, ölü."

Demirci Ahmet:

"Ne de olsa insanlık... Şimdi biz Akyollunun Derviş Beye neler yaptığını biliyoruz. Hemen hemen, hemen kurtarmalıyız Derviş Beyi o canavarın elinden. İnsanlık borcumuzdur bu. Tarihin göremediği, görüp de yazamadığı işkenceler. Bir canavar bir insanoğlunu almış iki pençesinin, çenesinin arasına... Neler, neler, neler ediyor..."

Pusu kurmuş. Akyollu Mustafa kurnaz adam. Bir kamış kökünün içine pusu kurmuş. Altı ay adamlarıyla hiç kıpırdamadan orada beklemiş. Derviş binermiş atına, her gün başka bir yerden sürermiş. Mustafa Bey de hesap etmiş, nasıl olsa günün birinde Derviş atını buraya da sürecek. Nasıl olsa bir gün. Nasıl, nasıl olsa. Bir kedi gibi sabırla orada beklemiş Dervişi, kamış kökünün içinde. Kamış topluluğu onun evi barkı, yuvası olmuş. Eğer Derviş onun orada pusu kurduğunu öğrenmezse, bir gün ağına düşecek. Ağılı bir örümcek gibi orada, Anavarza ovasının ucunda, köşesinde onu bekliyormuş Mustafa, yumulmuş.

Derviş Bey sağdan soldan, yel gibi akıp giden atının üstünde dimdik geçiyor, bir türlü Akyollunun pusu kurduğu yere yaklaşmıyormuş bile. Akyollu inatla bekliyormuş.

Ben oradaydım, orada oturmuş evsinin içine tilki bekliyordum. O gün üç tane tilki vurdum. Kocaman kuyruklarını sallayarak korkusuz geliyorlardı üstüme. Ben de bir kurşunda deviriyordum. Baka baka, koklaya koklaya geliyorlardı üstüme. O gün çok acayip işler oldu. Bir kartal sürüsü, az ilerime inip inip kalkıyordu. Uzaktan bir atlı çıktı, doludizgin. At öylesine koşuyordu ki karnı yere değiyordu dersin. Atlı geldi kamışlığın orada durur gibi etti ve üç tüfek birden patladı. Tüfeklerin patlamasıyla, atın şahlanıp yere düşmesi bir oldu. At düşünce adam bataklığa doğru koşmaya başladı. Kamışlıktan beş adam çıktı, adamı kovalamaya başladılar. Adam benim üstüme geliyordu. Soluk soluğa kalmıştı. Soluması ta uzaklardan duyuluyordu. Önümde birkaç kere düştü kalktı. Arkadan gelen beş kişi dur-

madan kurşun sıkıyorlardı. Derken adam kendisini bataklığa attı. Arkadan gelen beş kişi de bataklığa daldılar. Bataklığın içinden kurşun sesleri geliyordu. Ben o gece iki tilki daha vurdum. Tilkiler hep üstüme geliyorlardı. Bataklığın içinden bütün gece kurşun sesleri geldi. Sonra uzun uzun bir çığlık geldi. Ve sabaha karşı bütün atlar bir ağızdan deli deli kişnediler.

Kartal kırmızı tüyleriyle kocaman. Bakır rengi. Tıpkı bakır rengi. Işıltı içinde. Akyollu Mustafa Bey bir koyunu şuraya koyuyor, çakıyor işaretini kartala, kartal uçuyor, geniş kanatlarını germiş, ağır ağır dönüyor koyunun üstünde, dönüyor, alçalarak dönüyor. Sonra kanatlarının uçları titremeye başlıyor. Sonra yavaş yavaş titreme bütün kanatlara, gövdeye yayılıyor. Kartal koyunun üstünde bir süre titriyor titriyor, birden toparlanıp göğe ağıyor, gökte tortop olup koyunun üstüne iniyor ve bir inişte bir gözünü alıyor, onu yükseldiği gökte yiyor, yeniden ağır ağır alçalarak koyunun üstünde bütün kanatları, bedeni titreyinceye kadar dönüyor, sonra gene yükseliyor, gene tortop olup hışım gibi koyunun üstüne iniyor, bu sefer başka bir yerinden bir parça alarak yükseliyor.

Akyollu Mustafa bu kartalı Derviş Bey için eğitmiş, yıllar yılı böyle beş tane kartal eğitmiş. Derviş Beyi yakalayınca... Akçasazın batağında Derviş Beyi yakalamış. Hakaret etmemiş, sövmemiş, saygıda kusur etmemiş. Aralarında hiçbir şey geçmemiş gibi davranmış ona. Derviş Beyi almış Anavarza kayalığına götürmüş. Onu orada bir kayaya iyice bağlamış. Kartallar da üç gündür açmış. Ha, Mustafa Bey Dervişi kayaya bağlamadan önce, anadan doğma, çırılçıplak soymuş. Soymuş da öyle bağlamış. Kartalı da havaya salıvermiş. Dervişin omuzlarına da koyun postu atıvermiş. Kartal havada süzülmüş, alçalmış, kanatlarının ucu titremiş, sonra göğe yükselmiş, oradan büyük bir hışıltıyla yıldırım gibi Dervişin üstüne inmiş, bir gözünü alıp gitmiş.

Şimdi Anavarzada beş eğitilmiş bakır rengi kartal günlerdir parça parça azar azar Dervişi yiyorlar.

Adamda da amma kin var, görülmüş duyulmuş değil.

Çisil çisil bir sarı yağmur yağıyordu. Yağmur yağarken mor kayalıklar, yeşil ağaçlar, çalılar, toprak, gözyüzü, akarsular, orman, evler, köyler, kasabalar sarıya kesiyordu hep. Akyollu Mustafa Bey de sapsarıydı. Kuşlar, karıncalar da sapsarıydı. İşte böyle dünya sarıya kesmişken Akyollu Mustafa Bey ortadan silindi gitti. İmi timi bellisiz oldu. Derviş Bey can bir düşmanını aradı, arattı, sordu soruşturdu, ondan en küçük bir iz bile kalmamıştı. Ama Derviş Bey korkuyordu. Bir gün Mustafa Bey hiç olmadık bir yerden karşısına çıkacaktı. Hiç olmadık bir türde onunla karşılaşacaklardı. Mustafa Bey yılacak bıkacak, korkup sinecek bir kişi değildi. Derviş Bey böyle düşünüyordu ama yavaş yavaş da korkuyu üstünden atıyor, Mustafa Beyi unutuyordu. Sakıncayı, bu insanın en iyi dostu duyguyu bırakmıştı.

Bir gün Mustafa Bey birdenbire karşısına çıkıverdi. Altındaki atın düştüğünü, debelenmeden ölüverdiğini gördü. Akçasazın büklüğüne aldı yatırdı. Mustafa Bey altı adamıyla onu arkadan izliyordu. Araları otuz adımdı. Ne yaklaşıyor, ne uzaklaşıyordu. Derken Derviş Bey büklükten çıktı Anavarza kayalıklarına vurdu. Yamaçlarda, keskin kayalıkların arasında, çatır çatır sıcağın altında eli, dizleri kan içinde kalmış, soluğu taşmıştı. Sarı yağmur yalım gibi, ince ince yalımdanmışçana ince, keskin, yakıcı, kırbaç gibi, ustura gibi çiseliyordu.

En sonunda yere kapandı Derviş, bir kayanın dibine. Kanı akıyordu. Kayalıklar çakmaktaşındandı, usturaydı. Ayağa kalktı: Kalkar kalkmaz da boylu boyunca yere düştü. Gene kalktı, sallandı. Mustafa Bey vardı koluna girdi.

"Geçmiş olsun," dedi. Derviş hiçbir şey söylemedi. "Bir kuyu kazın," diye bağırdı adamlarına. Sarı, ustura gibi yağmur daha yağıyordu.

Hemen oraya, keskin kayalığın dibine bir insan boyu bir kuyu kazdılar. Dervişi anadan doğma soydular, gırtlağına kadar o kuyuya gömdüler. Sarı, keskin, ustura gibi, ince çelik teller gibi, kırılmaz, kırbaç gibi yağmur çarpıyordu.

Güneş açtı. Sıcaktan kayalıklar çatladı.

İki gün sonra ilk olarak, soluksuz, ölü gibi Derviş konuştu. Bütün gövdesi toprağın içinde, salt başı dışarda. Gözlerine si-

nekler çokuşmuş, ağzına burnuna, kulaklarına yeşil arılar girip çıkıyor. Mustafa Bey kulağını ta Dervişin ağzına kadar yaklaştırdı. Derviş Bey: "Su, su su..." diyordu. Mustafa Bey:

"Anladım Derviş," dedi. "Demek benden su isteyecek kadar alçaldın. İstediğin kadar su sana."

İbrahim İbo bir büyük kovaya su boşalttı fıçıdan. Suyun içine topak topak buzlar attı. Kova terledi, buğulandı. Götürdü kovayı Dervişin başının iki adım kadar ötesine koydu. Dervişin gözleri büyüdü, fal taşı gibi açıldı. Dudakları da kıpırdadı.

Mustafa Bey:

"Talihsiz adam, sana su vereceğim," dedi. Öğle sıcakları çöktü, kayaları, toprağı eriten, İbrahim İbo bir kovaya tuz koydu, üstüne de su... Derviş Beye götürdü. Derviş Beyin dili dışardaydı.

"Su, su, su..."

"Al sana su."

"Su, su, su..."

"Al sana su."

İbrahim İbo bardağı dudağına dayadı. Derviş Bey tuzlu suyu içti, içti, bitirdi. Sonra gözleri pörtlemiş gibi dışarı uğradı, gerilmiş, kanlı. İki adım ötesinde terlemiş, üstünde buz topakları yüzen kovaya fırlayacakmış gibi, uzamış, yuvalarından kurtulmak istercesine... Mustafa Bey vardı, kovayı aldı, iki karış ötesine götürdü koydu Dervişin başının. Dervişin dili uzadı, uzadı, uzadı, inceldi, ama kovaya kadar yetişemedi.

Sarı, ustura gibi yağmur gene yağmaya başladı.

Mustafa Bey derinden bir inilti duydu.

"Gel," dedi Akyollu Mustafa Bey. "Gel Derviş. Yıllar yılı ben bugünü bekliyordum. Bu güzel günü. Seni şu atın kuyruğuna bağlayacağım. Seni sürükleye sürükleye... Yooo, olur mu, yavaş yavaş... Olur mu? Yooo, istersen seni bir odaya atarım. Aç susuz... Her gün kurtlanmış, kıvıl kıvıl kurtlandırılmış, kokmuş bir tavuk atacağım... Yooo, Derviş, seni adamlarınla... Yooo, Derviş..."

Sarıca karıncalar üşüşmüş Dervişin tekmil bedenine. Ufak ufak.. Azıcık, azıcık belli belirsiz yiyorlarmış Dervişi.

Çarşıdaki çınarların altındaki nalbant atları nallıyordu. İki

çırağı durmadan nal dövüyor, o da üçüncü çırağıyla kır bir atı nallıyordu. Atın sahibi de başını tutmuştu atın. Çarşının öteki ucundan koşan bir atın nal sesleri geldi. Nalbant daha başını kaldırıncaya kadar atlı geldi çınarın altında durdu, dimdik de atından aşağıya atladı:

"Nalbantbaşı," diye sevinç taşan bir sesle bağırdı. "Atı hemen nallayabilir misin?"

Nalbant az daha küçük dilini yutuyordu. Bir süre konuşamadı, dili diline dolaştı. "Bey, Bey, Bey," diyordu durmadan. "Bey, Bey..." Aradan uzun bir süre geçtikten sonradır ki nalbant ancak kendisini toparlayabildi. "Bir ayak kaldı. Şunu da bitirince senin atı..." Gülümsedi, şaşkın, beklemez: "Bey," dedi, "biz de seni."

Derviş Bey güldü.

"Bey biz de seni..."

Bey gene gülümsedi.

Nalbant:

"Sarıca karıncalar," diyecekti. "Milyon milyon kadar."

Sarıca karıncalar, eli kolu bağlı... Bal dökmüşler bedenine. Sarıca karıncalar üşüşmüş. Mustafa Bey üç gün sonra gelmiş ki, "Eyvah ki eyvah," demiş. "Eyvah ki eyvah."

Derviş Beyin apak kemikleri, biribirinden ayrılmış, kıvrılmış, uyumuş bir adam gibi. "Eyvah ki eyvah! Benim istediğim bu değildi ki..."

"Bey, Bey, biz de... Ödümüz koptu."

Bey gırtlağına kadar toprağa gömülü. Ağzında pompa, şişiriyorlar. Ağzından, burnundan kan geliyor.

"Bey, Bey, ödümüz koptu."

Derviş Bey hep gülümsüyordu.

"Benim çarşıda az bir işim var."

Atı nallayanlar durmuşlar, tuhaf bir yaratığa bakar gibi, büyümüş gözlerle Derviş Beye bakıyorlar.

"Ben dönünceye kadar nallayıver şunu."

İnce uzun bacakları üstünde yaylanarak çarşıya yukarı, az önce atla geldiği yöne yürüdü. Dükkancılar, çarşıda bulunanlar, kahvedekiler dışarıya fırlamışlar, çarşının ortasından geçip giden Derviş Beye bakıyorlardı.

Çekiç sesleri çarşının şaşkın sıcağı üstüne damla damla düşüyordu. Ve altında atları nalladıkları ağacın gövdesinden aşağıya sıvanmış sarıca karıncalar akıyordu. Yaşlı ağacın gövdesi sapsarı kesilmişti. Koyu ipildeyen milyonlarca göz, milyonlarca iğne ucu gibi ışılayan, yanan başlarla.

Derken sarıca karıncalar tekmil çarşıyı aldı, dükkanların kepenklerine, yollara, ağaçlara, evlere, sokaklara, alanlara sıvandılar. İnsanlar, yollar sapsarıydı. Akarsu sapsarı akıyordu. Ustura gibi, diken diken, sarı yağmur yağıyordu.

29

"İşte böyle," dedi Mustafa Bey. "İşte böyle İbrahim İbo. Hemen hazırlığı yap... Akçasazın kıyısında, yılan giremez bir büklüğün ortasına, bir yuva gibi, rahat... Uzun bir süre kalacağız orada. Ona göre yapın hazırlığı. Her sabah gün doğmadan gideceğiz, her akşam gün battıktan sonra döneceğiz."

"Neresi olsun?" diye sordu İbrahim İbo. "En çok nereden geçer Derviş, geçtiği yeri bulmalı değil miyiz? En çok geçtiği yolda beklemeli değil miyiz?"

"En çok geçtiği yer yok ki onun. Her yerden geçiyor. Biz bir yere oturacağız. Onun oradan geçmesini, atını üstümüze sürmesini bekleyeceğiz. Ta ki atını doludizgin üstümüze süre."

"Doğru," dedi İbrahim İbo. "Bundan başka hiçbir gelir yok elimizden. Yerden göğe, gökten yere kadar hakkın var."

"Atları hazırlayın."

"Atlar hazır," dedi Hamdi.

"Yel Veli geldi mi?" diye sordu Bey.

"Yarın gelecek," dedi Hamdi.

"Gelsin," dedi Akyollu. "Belki haberler var onda."

"Boyuna kaçıyor, bir yerde duramıyor, durdurak bilmiyor, bir gece uyuduğu yerde bir daha uyuyamıyor. Bize ondan hayır yok," dedi Hamdi. "Hüseyinin ölüsünü gördükten sonra aklını yitirdi. Belki aklını yitirmedi. Bir gün duydum, habire, beni ölüm kovalıyor, diyordu. Ölüm onu katmış önüne tekmil Çukurovayı, bir baştan bir başa, koşturuyor onu. Bir bakıyor-

sun Ayaş kalesinde, bir bakıyorsun Çiçeklideresinde... Denizden Torosa, Torostan denize."

Mustafa Bey yüzünü buruşturdu.

"Zarar yok," dedi. "Biz Dervişi yakalarsak onun da korkusu biter."

Hemen yetiştirdi:

"Biter," diye bağırdı Hamdi.

Karakız Hatun az ilerde durmuş onları seyrediyor, konuştuklarını dinliyordu. Onlar merdivenleri inerlerken iki elini havaya açtı, dudakları kıpır kıpır dualar okumaya başladı. Sonra her zamanki yerine, örtmenin direğinin yanına varıp direğe sağ koluyla sarıldı, orada öyle kaldı, boynunu uzatmış. Atlılar atlarına binip dolduruncaya, Akçasazın büklüğünün karanlığına karışıncaya, otların arasında yitinceye kadar orada öylece kaldı. Hiç kimseyle konuşmadı. Yanına yöresine bakmadı. İkindiüstüydü ki Karakız Hatun yerinden bir irkiliş, birden sıçramayla doğruldu, sonra gene eski durumuna geldi, direğe sarılı. Karşı ovadan, karacan ağaçlarının yakınından, yağızı parlayan bir atın üstünde doludizgin Derviş geçiyordu. Atının üzengisi, dizginleri, üzengi kayışlarındaki savatlı gümüşler, eyerinin kaşı bir parlayıp bir sönüyordu. Sırtındaki filintası da hayal meyal bir iniyor bir çıkıyordu.

"Aaaah," diye inledi Karakız Hatun, "Aaaah, ölmeden senin de gününü görecek miyim kafir, Derviş?"

Gene dualara başladı. İnşallah şimdi, şimdi karşılaşırlar, Mustafam da onu kıskıvrak yakalar. Yakalar da gel Derviş, der. Gel de senin derini soyayım, yüzeyim... İnşallah inşallah şimdi karşılaşırlar. Derviş bir kişi, bizimkiler dört. Üstelik de bizimkiler pusudalar. Daha tüfeğine davranmadan... Gel Derviş, dile benden ne dilersen... Dile benden. Saçlarını elime dolaya dolaya... Dolayacağım. Dola dola dolayacağım... Sürüyeceğim Dervişi... Belki benim gücüm yetmez dolamaya, sürümeye. Mustafam dolar saçlarını eline. Mustafam, Mustafam, yavrum Mustafam, geliyor. Geliyor üstüne. Tut onu. Tut onu. Bağla atına, doldur atını, doludizgin. Sürükle onu atınla. Her parçası bir yerde kalsın. Her bir parçası bir çalıda.

"Burası iyi değil mi?" dedi Mustafa Bey. "İşte yol da ötede.

Bir gün buradan mutlaka geçecek o. Geçinceye kadar bekleyeceğiz. Bir ay, bir yıl, ne kadar bir süre olursa olsun."

"Olursa olsun... Bu iyi akıl," dedi Hamdi. "Bekleyip yakalayacağız. Güneşin alnında, Anavarza kayalıklarında, yılanın, çıyanın içinde, güneşte kurutacağız onu."

"Bunu çok dinledik," diye bağırdı Mustafa Bey. "Yeni bir şey bul Hamdi."

Hamdi:

"Bulurum," diye karşılık verdi. "Elbette bulmalıyız. Yerimizi bulalım da. Yerleşelim de... Bak ben neler bulacağım! Neler de neler! İşte onu..."

Birden: "Bak, bak, bak Bey, geçiyor." Dördü dört yerden atlarının başlarını çekip soluklarını tuttular, gözlerini de az öteden sünüp giden atlıya diktiler. Atlı çiçekli ovada, parlak güneşin altında, takımları, tüfeği parlayıp sönerek, doludizgin atın da sağrısı parlayıp sönerek Ceyhan ırmağına aşağı gidiyordu. Atlı gözden ırayıp yitince Mustafa Bey bir ada gibi ovanın ortasında kararıp kalmış bük parçasını gösterdi:

"İşte burada kalacağız. Burada bekleyeceğiz. Bu yöreye geldiğinde nasılsa üstümüze gelecek."

Ada gibi ovanın ortasında kalmış bükün kıyısında indiler, atları kamış köklerine bağlayıp içine girdiler.

"İbrahim İbo!"

"Buyur Beyim."

"Şimdi eve gidip, nacak, tahra, tırpan alacak, şurayı, şu kamış kökünün önünü açacak, oda gibi yapacaksın. Evden de keçe, yastık getireceksin. Bir de kahve takımı getireceksin. Bir de burada bize ne gerekecekse... Olur mu?"

"Olur Beyim. Yarın sabah her şey tamam. Gözümden iste Beyim."

Hamdi:

"Gelecek," dedi.

İbrahim İbo:

"Hem de nasıl, hem de nasıl gelecek! Hem de nasıl! Hem de..." Her söyleyişte başka bir tadını çıkarıyordu.

Bükten ayrılıp yola düştüler. Bey önde, İbrahim İbo onun arkasında, İbonun arkasında da Mestan, en arkada Hamdi.

Hamdi düşüncelere dalmış. Öndekiler gittikçe ondan uzaklaşıyorlar. Hamdi geride kaldığının hiç farkında değil. Derin bir düşüncenin, bulmuş da kaçırmış, ucundan düşünceyi yakalamışların çabasında. Yüzü karanlık, seyirme içerisinde.

Dik güneş tepeden aşağı iniyor. Ovada böceklerin, sineklerin, arıların teker teker iri vızıltıları, sonra güneş altında uğultular.

Hamdinin yüzü birden ışıdı, altındaki at zınk diye durdu. Hamdi başını kaldırdı baktı, ötekiler uzaklaşmış gitmişler. Farkında olmadan bağırdı:

"Buldum, buldum, buldum Bey!"

Atı doldurdu. Hem atı var gücüyle sürüyor, hem de durmadan, gırtlağını yırtarcasına, "Buldum, buldum," diye bağırıyordu. Mustafa Bey atının başını çekti: "Ne buldun?" diye tepeden, umursamaz sordu. Hamdi coşkudan titriyordu:

"Buldum," dedi. "Bizim hapiste bir Kara Bekir vardı."

"Eeee?" dedi Mustafa Bey.

Atları yan yana sürdüler.

"Kara Bekir yirmi yaşında bir delikanlıyı öldürmüştü. Nasıl öldürmüştü?"

"Nasıl öldürmüştü?"

"İşte orasını hiç sorma Beyim. Hiç sorma. Şimdiye kadar düşündüm düşündüm, taşındım düşündüm, düşündüm taşındım, Kara Bekirinki aklıma neden gelmedi acep? Bundan güzeli, bundan münasibi bulunmaz. Yeryüzünü, İranı Turanı ve de İngilizi, hem de Alamanı dolaşsan böyle kimse kimseyi öldüremez, hem de düşünemez bile... Kara Bekir içeri geldiğinde, ben üç yıllık hapistim. Kapkara, kurumuş bir insan getirdiler. Kurumuş gitmiş, uzamış, kapkara, yarı Araba benzer. Kocaman, kara gözlü. Geçti oturdu koğuşa. Herkes hoş geldin, dedi. Ona herkes hoş geldin dedikten sonra, Kara Bekir, çok yorgunum arkadaşlar, dedi. Çok yorgunum ama, çok çok yorgunum ama, size başımdan geçenleri bir bir anlatmalıyım. Beni asacaklar, dedi. Varsın assınlar. Suçum yok ama assınlar. Ne olacak yani, asılmak kötü bir şey mi? Belki de asmazlar. Kara Bekir o gün gece yarısına kadar başından geçenleri anlattı bitirdi. Sabahleyin uyanır uyanmaz gene başladı anlatmaya. Aradan bir ay

geçti, her Allahın günü, al baştan Kara Bekir bir kere, fırsat bulursa, adam bulursa birkaç kere hikayesini anlatıyordu. Aradan bir yıl geçti. Kara Bekir daha durmadan, eline bir kişi geçmesin, mahpusaneye yeni bir kişi gelmesin Bekire gün doğuyordu. Öyle her zaman yeni mahpus da gelmiyordu. Hapistekiler de Kara Bekirin hikayesinden bıkmış usanmışlardı. Kara Bekir kimin yanına varsa, o kaçıyor, aman Kara Bekir, canımdan bezdim, diyordu. Sonunda kara Bekir Lütfiyi buldu."

"Eeee?" dedi Mustafa Bey.

"Lütfiye her gün bir lira veriyor, hikayesini öyle dinletiyordu. Bir de yeni bir mahpus gelmesin içeriye, Kara Bekir kedi gibi yalanıyor, mırıl mırıl ediyordu. Hemen onunla göz açıp kapayıncaya kadar ahbap oluyor başlıyordu hikayesini anlatmaya. Yeni mahpus da şaşkınlık içinde hikayeyi dinliyordu. Her mahpus içerde hikayesini anlatır Beyim. Mahpuslar içerde hikayelerini bire bin katarak anlatırlar. Bir tek Kara Bekir başkaydı. O hiçbir şey katmadan anlatırdı. O günü yeniden, o anı tıpkı tıpkısına yaşayarak, terlediği yerlerde terleyerek, güldüğü yerlerde gülerek, korkarak, söverek, gözleri parlayarak, öfkelendiği yerlerde öfkeden deli olarak anlatırdı. Anlattığı günden bu yana her anlatışında aynıydı."

"Eeee?" diyordu Mustafa Bey, her sözün bitiminde. "Eeee, sonra?"

"Sonrası, sonrası Beyime söyleyim, çok güzel gerdanlıklar yapıyordu oyarak ağaçlardan, kabuklardan, çekirdeklerden Kara Bekir. Bir de tespihler yapıyordu, görülmemiş güzellikte..."

"Eeee, sonra?"

"Hiç uyumuyordu. Durmadan mırıldanıyor, koğuşun içinde dönüp duruyordu."

"Eeee, sonra..."

"Beyime söyleyim, karısı Kara Bekirin içeri düştüğünün yılı dolmadan ondan boşandı. Gitti Hasanın amcası oğluyla evlendi. Kara Bekir bunu duyunca içerde deliye döndü."

"Eeee, sonra..."

"Kara Bekir eve gelince karısı ona her şeyi olduğu gibi söyledi. Ben derede yunak yuyordum, dedi. Bütün çamaşırları yudum, ağaçlara seriyordum, ardımda, çok yakında bir çıtırtı

duydum, arkama döndüm ki ne göreyim, Hasan kocaman hançerini çekmiş bıyıklarını da burmuş, öyle gülüp durur. Orada başıma çöküverdi. Kuşluk vaktiydi. Kuşluk vaktinden gece yarısına kadar ırzıma geçti. Bekir olanca gücüyle bağırdı. Yeter, sus avrat, yeter, sus avrat. Yeter sus! Başka bir şey demiyordu. Durmadan, yeter sus, diyordu. Sonra ince uzun bir tabanca buldu Bekir. Yepyeniydi, yeşilleniyordu. Tabancayı her gün yağlamaya, parlatmaya başladı. Kadın gençti, Bekir yaşlı. Bekir köyün içini, tarlaları, kayalıklı dağı, ormanı, su başlarını, evleri, en kuytu yerleri fır dönüyor Hasanı bulamıyordu. Olanı biteni bütün köy duymuştu. Ne kadın söylemişti, ne Hasan, ne de Kara Bekir. Çok önceden Hasanla Bekirin karısının ilişkilerini bütün köy biliyordu. Son gün de yunağın çalılıkları arasında, iş üstündeyken Hasanla kadını kelebek avlayan beş altı çocuk görmüş, kadının ödü kopmuştu. Bu sefer nasıl olsa Bekirin kulağına gidecekti. Bekir sabırlıydı. Hasanı aramaktan hiç yorulmuyordu. İşi gücü bırakmış uyurgezer dolanıp duruyordu ortalıkta. Hem de gece gündüz. Dur durak bilmeden, uyku dünek görmeden. Hasan yok ortalarda. Başını almış gitmiş. Bir sabah çok yağmur yağdı. Günün ucunun azıcığı, dumanlı, çok kırmızı, bir hoş dağların üstünden görünür gibi etmişti. Yağmur taş gibi hep birden düşmüştü yere. Dolu gibi, ağır. Kara Bekirin sırtı kamçı yemiş gibi ağrıyordu. Kayalık, içi ışıltılı, cam kırıklarıyla donmuş gibi ışıltılı çakmaktaşında. Kırmızı, daha çok mor, birazcık sarı, keskin... Her yer, her yan kayalıktı. Dur Hasan, dedi Kara Bekir, Hasan durdu. Gözleri kocaman, iri iri açıldı, yuvalarından dışarıya fırladı. Orada, kayanın yanı başında bütün kanı çekilmiş, elleri titreyerek kaldı. Gözlerini Bekirin elindeki tabancanın ağzına dikmiş, durmadan pörtlek gözlerini kırpıştırıyordu. Bekirin elinin titremesi geçti. Hasan Bekirin o anda tabancayı ateşleyeceğini sanıyordu. Bekir de öyle sanıyordu. Nedense Bekir tetiğe çökmedi. Hasanın korkusu daha da arttı. Bir hoş, bir kusmak geldi içinden, bekledi. Kara Bekir gözlerini yumdu, tetiğe basacaktı, basmadı. Gözlerini açınca Hasanın yalvarır, donmuş gözlerini, iki yana açılmış donmuş kollarını gördü. Gözleri donuk cam gibiydi. Kara Bekir gene tetiğe çökemedi. Hasanın yüzü apaktı. Gözleri de gittikçe büyüyordu.

Sonra Hasanın yüzüne kan gelir gibi oldu. Yüzü kıpkırmızı kan içinde kaldı, sonra soluverdi, bütün kanı çekildi. Bir kızarıyor, gözleri parlıyor, bir kanı kuruyor apak oluyordu. Bekir ölü, cansız bir ses duydu. Öldürme beni. Bekir sese çok şaşırdı. Ses Hasandan gelmiyordu ama, nerden geliyordu. Ses gittikçe canlanıyor, yükseliyor, hızlanıyordu. Öldürme beni, öldürme beni, öldürme beni... Bekir bir baktı ki Hasanın yüzü ışımış, değişmiş, sağlıklı, öyle bir yüz olmuş, yolda mutlu mutlu yürüyen bir insanın yüzü olmuş. Kara Bekir kendine geldi, davrandı, tabancanın ucunu doğrulttu. Birden gözlerini kapadı açtı ki, Hasanın yüzü solmuş, apak... Gözleri kirpişiyor. Şaşkınlık içinde. Ölü gibi. Korkunç bir ses çınlattı kayaları, koyağı, ormanlığı. Yankılar uzadı. Öldür beni, öldür beni, öldür beni. Ses Hasandan çıkmıyordu."

"Eeee, sonra?" dedi Mustafa Bey.

"Beyime söyleyim, Kara Bekir..."

"İyi, iyi," dedi Mustafa Bey. "Çok iyi. Kadim bir öldürme çeşididir ama, iyi... Savaşta Almanlar çok kızdıkları düşmanlarını böyle öldürürlerdi. Güzel güzel, çok güzel."

Hamdi:

"Çok güzel," diye övündü. "Bütün hapisane iğrenirdi Kara Bekirden. Hapisanenin yarısı adam öldürmekten yatıyordu, gene de yaptığı işten dolayı Bekirden iğrenirlerdi. Sonunda kimse konuşmaz oldu Bekirlen..."

Mustafa Akyollu:

"Almanlar öldürecekleri düşmanlarının başına dayarlar tabancayı öyle tutarlar, bir saat, iki saat, üç saat, belki bir gün, iki gün... Çoğunun buna dayanamayıp öldüğü, oraya düşüverip öldüğü çok olurmuş. Gazeteler yazdı," dedi.

Hamdi:

"Derviş Bey ölmez kolay kolay, değil mi?" diye sordu.

"İnşallah," dedi Mustafa Bey. "İnşallah çok dayanır. Bu usul iyi usul Hamdi. İnşallah bir hafta, on beş gün dayanır. Düşüverip ölmez. Düşün, şakağında tabanca... Bir terliyor, bir buz kesiyor."

"Yaşasın Alaman," dedi Hamdi. "Alaman Kara Bekirden de yaman."

"Alaman bizim kardaşımız," dedi İbrahim İbo. "Silah arkadaşımız. Alamanda ton kadar akıl var."

"Alaman bizim öz bir yoldaşımız," dedi Hamdi. "Aaaah, onun ulu önderi Hitler Paşa bir ölmeyeydi."

"Düşmanları çekemediler onun yiğitliğini de öldürdüler," dedi İbrahim İbo. "Yiğit adam saf olur. Düşmanları onun saflığından faydalanmışlar. Hitler öldüğünde onun yüreğini yarmışlar, tam dört yürek çıkmış göğsünden, hepsi de bir arada."

"Bir arada," dedi Hamdi, derin düşüncelere dalmış, kıvanç içinde. "Ben buldum. Ara ki, kafanı çalıştır ki bulasın. Bizim aklımız Alaman aklı."

Önde Mustafa Bey arkada İbrahim İbo, Hamdi, bir de Mestan gün ışımadan evsinlerine giderlerken, Karakız Hatun örtmenin direğine yapışmış, oğlunun talihinin yaver gitmesi, düşmanını yakalaması için dualar ediyordu. Yüreği sökülürcesine candan dualar. Kara Bekirin, Alamanın işlerini de ona söylemişler, Karakız Hatun iyidir, en iyisi böylesi, demişti. Ona bundan daha yakışır ölüm olmaz, inşallah üç gün sonra Mustafamın ayağının ucuna cansız düşmez. "Dayanır o, dayanır o," dedi gülerek. "Sarıoğlu soyu, rezil it soyudur o. Dayanır, dayanır o."

Direğe yapışmış, gözü Akçasazda gün ikindiye kadar kaldı. Birden çığlık gibi bir ses çıkardı. Ötede, uzakta bir atlı, atını sündürmüş Anavarzaya doğru gidiyordu.

"Gidiyor, gidiyor, gidiyor," diye el çırptı Karakız Hatun. Tam da Mustafamın üstüne gidiyor. Geliyor, geliyor, geliyor Mustafam," diye bağırdı Karakız Hatun. "Yakala onu, yakala, yakala... Daya tabancanı şakağına. Öyle bekle. Amanın yanılıp da tetiğe çökme ha, çökme ha!"

30

Orada, direğin dibinde, kavurucu sıcağın altında, sağlam, tahtaları çatlamış iskemlenin üstünde, kararmış, yosunları kurumuş sandığın içine dikili, yaprakları tozlu kadife çiçeğinin yanında, arkasını dönünce açık salon kapısının tam karşı duvarına asılmış kocasının altın yaldız, bağırtkan bir çerçeve içerisindeki, uzun bıyıklı, karakalemle büyültülmüş ela, iri gözlü, çatılmış kaşıyla somurtkan, sert, resmini görürdü, onun için hiç ardına dönmeden dönme korkusunda, aklındakini hiç unutmadan oturuyordu. Yanından geçenler, ırgat karıları, hizmetçiler, gelin, çocuklar, konuklar ayaklarının ucuna basarak, bir kutsal ürküntü içinde, uyuyanı uyandırmamak için ellerinden gelen çabayı harcayarak kayar gibi, sessiz, gölge gibi yürüyorlardı. Sofanın parmaklığına incelmiş, üstü benek benek olmuş, mavisi gözükmeyen şişmiş damarlı elleriyle yapışmış, hep aynı yere, gözlerini Akçasazın bataklığı üstüne dikmiş, sivri, uzun, inatçı çenesi, büzülmüş titreyen dudakları, kırış kırış derisi soyulmuşçana dökülmüş uzun boynunun ak derisi... Yüzü yanıktı, kararmıştı, is karası gibiydi, boynu aktı, yeşil damarları dışarda gibi, uzun bükülmüş, cansız parmakları sapsarıydı, sigaranın birisini yakıp birisini söndürüyordu, her seferinde de belindeki ipekli kuşağının arasından usulca altın tabakasını çıkarıyor, açıyor, iki uzun parmağıyla inceden sigarayı alıyor, elleri titreyerek, titreyen dudağına götürüyor, çakmaktaşının üstüne kavı yerleştirerek, elleri uçarcana titreyerek, demirci işi, çelik, ortası çakıla çakıla aşınmış çakmağını taşa

vurarak ve ortalığa top top çıngılar salarak kavı tutuşturuyor, bu sıralar dudağındaki sigara ıslanmış olup, tüten kavı değiştirdiği yeni sigaraya tutarak, mavi, güneşte bozarmış, gümüşlemiş dumanı derin bir çekişle dışarı, gün ışığına, yanan sıcağa savurarak, sağ ayağını altına kıvırmış üstüne yerleşmiş, rahat oturmuş, bir kabartma gibi, sıcağa, ipileşen, arkası gözükmeyen, dumanlanan sıcağa yapışmış, nerden geldiği bilinmeyen bir ağıt geliyordu, derinden, duyulur duyulmaz, öne arkaya ığranarak Karakız Hatun... Usulca, duyulur duyulmaz bir ağıt, uzun. Sigaranın külü altında, ateşi gün ışığı altında kaybolmuş, parmakları yanarak.

Gözleri kamışlığın üstünde, ovaya dökülmüş, sünen al atlılar, lekeler, uçan kuş gibi atlılar görerek... Atlıların durmadan tökezlediği, hep Akçasazın kıyısında bir ada gibi kararan büke doğru gittiği, kaçtığı, dağıldığı... Kurşun seslerinden ortalığın kaynadığı asılı kalmış sıcağın, yangının gerilmiş, titrediği, Karakız Hatunun ovaya doğru kanatlanıp uçtuğu, sabırsızlıktan, beklemekten deliye divaneye döndüğü, umutsuzluğa düşüp kahrolduğu, sevince düşüp kanatlandığı, ovaya serpilmiş atların, sıcağın ortasından, koygun ışığı yararak, kararmış, nemli, serin büklüğe aktığı... Büklükten tüfeğinin üstünde, gözleri iki şahin gözü gibi, beklemekten fırlamış, gelen atlıların üstüne atladığı, uzun hançerini çekip... "Durun çocuklar, durun hele it südükleri, gürültü etmeyin... Durun ha durun... Durun ha durun. Durun Sarıoğlunun yüreği gelecek. Daha ısıcacık. Avucunda Mustafamın, ata ata, ata ata, delirmiş gelecek. Durun insanlar durun. Durun ümmeti Muhammed durun! Sarıoğlunun kellesi gelecek... Dudaklarındaki yalvarmayla, gözlerinin yaşı kesik boynunun kanına bulaşarak. Durun milletler, durun!"

Bir umut gibi, öfke gibi orada, sofaya dizilmiş, tek kadife çiçeğinin yanından başlamış, sıralanmış, sandıklara ekilmiş, taze, mor mor çiçeklenmiş, yarısı tozlu fesleğenlerin yanında donmuş. Sıcağı oymuş, bir çıkartma gibi, öyle. Kımıltısız.

Ne gündüz, ne gece, uyku dünek yok. Çıkartma gibi kıpırtısız. Bekleyen, beklemiş, kıyamete kadar burada buruşmuş, yumulmuş, bir topak olmuş, ince, yaşlı bir tazı gibi, yüzü uza-

mış, avurdu avurduna geçmiş, karnı karnına geçmiş, bir hayal olmuş, uzaya uzaya bir hayal olmuş, sıcağa gerilmiş, oyulmuş, çıkartma.

"Murtaza Bey de birisi
Murtaza Bey de birisi
Murtaza Bey de birisi."

Gözükmeyen, uzayıp giden, tadına hiç varılmayan, sigara dumanı, uyuşmuş ayaklar, el, dudak, oturak, baş... Tüm beden, incelen, sıcakta eriyip giden.

"Eyeri kaplan derisi
Eyeri kaplan derisi
Eyeri kaplan derisi."

Kaç yıldır söylenen, kaç bin yıldır? Kanında dolaşan...

"Gördüm düşmanın elinde
Yüreciğinin yarısı
Yüreciğinin yarısı
Yüreciğinin yarısı."

Yağmurdan iki adım öteni göremezdin. Sapsarı, balçık gibi bir yağmur. Balçık gibi yağmurun ortasında sararmış yüzü, açık gözleri, apak dişleri, canlı... Upuzun, çırılçıplak yağmurun ortasına yatırmışlar. Bedeni, elleri, ayakları, yüzü uzamış. Ölü uzayıp iki misli olmuş.

Ötede, uzakta bir konak... Düşman, yıkılası, yanası... Yangın yalım yalım göğe ağıyordu. Gene buraya, kadife çiçeğinin yanına oturmuş, sofanın korkuluklarına yapışmış, uzayan, kükreyen, fışkıran yalımlarla birlikte uzuyor, büyüyordu.

"Yan," diye bağırdı sevinçli. Kalktı, oynar gibi sofada döndü. "Yan, yan, yan, kavrul." Ekinler tutuştu, Anavarza kayalıklarının dibine kadar her şey yandı. "Yan! Yan!"

Sabaha doğru kararmış Mustafa Bey geldi. Ter içinde kalmış, karmakarış, isli yüzü, hiç görmeyen gözleriyle. Ana oğul karşı karşıya geldiler. Ne o ona bir şey söyleyebildi, ne o ona bir şey sorabildi. Belki de biribirlerini, uzun uzun karşı karşıya kaldıkları, öyle durdukları, sessiz dondukları, biribirlerini hiç görmediler.

Kaç gündür, belki de bir aydır, günleri bellisiz, günü gecesi yok, biteviye, süresiz, Mustafa Bey tanyerleri ışımadan ya-

tağından çıkıyor, elini yüzünü yumadan hemen sofaya fırlıyor, her seferinde anasının önünden geçmekten ürpererek, korkarak, saklanarak, merdivenlere atılırken anası karşısına çıkıyor, öyle duruyor. Mustafa Bey de olduğu yerde öyle durup kalıyor. Karakız Hatun bekliyor, Mustafa Bey bekliyor. Bekleşiyorlar. Kadife çiçeğinin ucuna ilk ışık düşüyor, yayılıyor, uzuyor. Karakız Hatun eski yerinde, sandalyasının üstüne tünemiş, korkuluğa yapışmış, ellerinin damarları şişmiş, Mustafa Bey geçip gidiyor, küskün, ağılanmış, merdivenleri ağır ağır inerek... Atına atlıyor. Mestan, Hamdi, İbrahim İbo da arkasında. Koca Hasan gelmiyor. Duruyor avlunun ortasında, Memet Alinin yanında, elleri belinde, yaşlı, bükülmüş, arkalarından bakıyor.

"Kaç gün oldu İbo, kaç gün oldu Hamdi, kaç gün oldu Mestan? Ne bir atlı, ne bir yaya, hiç kimse geçmedi buralardan. Hani ne oldu, ne oldu, ne oldu her gün kapımın önünden al atının üstünde gelip geçen Dervişe? Hani ne oldu?"

İbo:

"Gelecek," dedi.

Hamdi:

"Gelecek," dedi.

Mestan:

"Gelecek Beyim gelecek, nasıl olsa gelecek. Evine kapanmış, hiç çıkmıyormuş dışarıya. Nasıl olsa, bu yol burdayken, bir kere olsun bir yoldan geçecek."

Mustafa Bey hiçbirisini dinlemiyor.

"Kaç gün oldu, kaç gün," diyordu. "Söyleyin kaç gün oldu Ağalar?"

İbo:

"Gelecek."

Mestan:

"Gelecek, gelecek."

Hamdi:

"Gelecek."

"Bir yıl da olsa bekleyeceğiz, beş yıl da olsa. Burada böyle. Nasıl olsa gelecek. Bu yol burdayken gelecek."

Mestanın bir kilometre öteden serçeyi sekitmeyen gözü

Derviş Beyi görecek. Yel Veli yel olup evinden çıkar çıkmaz, buraya, ovaya, karanlık büklüğe bir haber ulaştıracak.

Mestan uçan sineği kaçırmaz.

Mestan tüfeği elinde dışarda, mor çiçeğini güneşe vermiş bir hayıt çalısının ardında, elinden düşmeyen galyeniyle. Yaşlı, bir tilki gibi kurnaz, boş veren, her şeyi oluruna bırakmış, gününü gün eden. İçerde Mustafa Bey, Hamdi, İbrahim İbo... İçerde eşinen, kamışlığın içinde sırılsıklam terleyen atlar. Göğe ağmış, çiçeklemiş, tozaklamış kamışlar... Kamışlığın ortasına açılmış bir alan, gölgede tüten, fokurdayan semaver, ince belli bardaklarda tavşankanı çay...

"Mestan, görünürlerde kimse yok mu?"

"Yok Bey."

"Gel de bir çay iç."

"İbo çayı buraya getir. Beyim belki şu anda çıkıverir. Bu kadar bekledik. Bir çay için kaçırmayalım."

"İbo, şu çayı Mestana götür."

Mestanın bir dizi yerde, tüfeği kucağında, çay tütmez. Semaverin tokurtusu buradan duyulur.

Semaverin donuk, pirinç ışıltısı. Kamışlığın yapış yapış sıcaklığı... Fokurdayarak soluk alan, yem kıran, sineklenen, tepinen atlar...

Beklemek zor. Gelmeyeni, gelmeyeceği... Burada oyalanmak, karnın şişinceye kadar çay içmek, dört atın dört yandan uzun uzun, her gün işemelerini seyretmek... Zor. Sıcak, ter, yapış yapış. En küçük bir yelin girmediği, kokunun, ışığın sızmadığı, yanan, kavrulan, hasta, sıtmalı bir ıslaklık, zor. Ama akşama kadar beklemek, korkuluğa yapışmış, bekleyen, gözleri beklemekten dışarıya uğramış, donmuş, uyuşmuş, yumulmuş, kırış kırış durulmuş, kemikleri öçten erimiş insanı görmek... Onun yolunu kesmesi, her gün, hiç konuşmaması, sormaması, öylecene, sofada kıpırtısız durması.

"Ne yapayım Mestan, ne yapayım? Ne yapayım Mestan ne yapayım? Gelmiyor Mestan gelmiyor. Nasıl eve gideyim Mestan, nasıl eve gideyim? Öyle durmuş, yapışmış korkuluğa, elleri şişmiş, boynu uzamış, gözleri pörtlemiş bekliyor. Bekliyor Mestan bekliyor. Nasıl gideyim eve Mestan?"

Bu her gün böyleydi. Akşam olup gün kavuşunca Mustafa Bey kamışlıktan çıkıyor, orada söylenerek dönüp duruyordu. Dört dönüp duruyordu.

Mestan da:

"Gitmeyelim eve, burada, bu kamışlığın içinde kalalım."

Gündüz bile onları sivrisinek yiyordu. Atları yiyor, atların sırtı kızıl kana kesiyordu. Mustafa Bey sineğin parçalamasına razıydı, ama anası gene öyle boynu uzamış, gözleri pörtlemeyecek miydi? Sıcağa oyulmuş, solan, gölge gibi gözünün önüne gelip dikilmeyecek miydi?

Çarnaçar atına atlar, altındaki atı öldürürcesine eve doğru sürerdi.

Daha avlu kapısı açılır açılmaz, alacakaranlıkta bir kaynaşma gördü. Büyük avlu ağzına kadar çoluk çocuk, genç yaşlı kadın erkekle dolmuştu. Kalabalığı tanıyınca şaşkınlığı geçti. Herkes susuyordu. Ortalıkta çıt yoktu. Uzaklardaki bataklık uğuldamasa bu akşam karanlığında fısıltı bile duyulurdu.

"Ne o, ne var, ne toplanmışsınız böyle? Bir şey mi oldu?"

Hiç kimse karşılık vermedi, suskun kalabalık kıpırdamadı bile.

Atından indi, kalabalığın ortasına yürüdü, yaşlı bir adamın yanına varınca durdu:

"Söyle Hasan, bir isteğin mi var?"

"Sorma Bey," dedi Hasan. "Halimizi dirliğimizi hiç sorma. Biz nereye gidelim şimdi, yurdumuzu yuvamızı bırakalım da, baba kışlağımız, ilimizi obamızı? Söyle Bey biz nereye gidelim? Bizi kim kabul eder?"

Mustafa Bey:

"Nereye gidiyormuşsunuz?" diye sordu. "Ne oldu ki?"

"Haberin yok mu?" diye sevindi Hasan. "Biliyorduk haberin olmadığını zaten. Hepimiz biliyorduk, konuştuk, senin bize bunu yapmayacağını... Hepimiz..."

"Neyi?"

"Neyi olacak?" diye sesi dikleşti Hasanın. Kalabalık da kıpırdadı.

Mustafa Bey kaş altından yukarı, sofaya baktı. Karakız Hatun bir gölge gibi sofanın korkuluğuna iki eliyle yapışmış, ka-

natlarını açmış bir kuş gibi. Uzanmış, kalabalığın üstüne atlayacakmış gibi. Mustafa Beyin içinden hemen burayı bırakıp gitmek geçti. Atına atlayıp nereye olursa olsun gitmek. Her gün şu kadının bu durumunu görmektense.

"Oğlun Memet Ali Bey dedi ki bize, bu aydan sonra gayrı buradan, çiftliğimizden göçüp gideceksiniz. Size bir ay izin... Toparlanmanız için. Evinizi barkınızı toparlayın, huğlarınızı yıkın, gidin. Nereye gidelim Bey, Memet Ali Beyimiz dedik. Canınız nereye isterse oraya, dedi. Türkiye Cumhuriyeti çok büyük, hem de toprağı çok geniş. Yeter artık toprağımızda kaldığınız, yeter. Memet Ali Bey, dedik, Efendimiz, dedik, sizin toprağınız, sizin malınız, doğru, hepsi doğru, ama buraları bizim de ata kışlağımız değil mi? Ta iskandan, Fırkayı Islahiyeden önce buraları bizim kışlağımız değil miydi? Değildi, dedi, yeter, dedi. Biz de edemedik, sana, Beyimize geldik. Ne diyorsun Bey?"

Kalabalık iyice kımıldadı, alacakaranlıkta sallandı. Bin ses birden konuştu:

"Ne diyorsun Bey?"

Mustafa Bey burada, bu kalabalığın ortasında kalmak, anasının önünden şu alacakaranlıkta geçmemek istiyordu. Köylülere de bir şey söyleyemiyordu. Murtaza Bey öldüğünden bu yana çiftlikle hiç uğraşamamış, her işi Memet Aliye bırakmıştı.

Artık kadın erkek, genç yaşlı, herkes konuşuyor, Memet Aliden dert yanıyorlardı. Mustafa Bey onları konuşturmak için elinden ne gelirse yapıyordu. Memet Ali için ağızlarına geleni söylüyorlardı. Şöyle üstü kapalı, saygılıca. Ama Mustafa Bey dillerinin altındakini, saygılı sözcüklerin içindekini anlıyordu. Memet Ali diyorlardı Bey değil, Ağa, tıp demiş de yeni yetme Ağaların burnundan düşmüş. Nekes, huysuz, onun yanında bir adamın bir it kadar değeri yok. Ne selam verir, ne konuşur, ne hal hatır sorar. Burnu sekiz arşın yukarda, onun yanında ha insan ha karınca, ha çöp... Onun yanında... Görülmemiş bir şey bu oğlan... Görülmemiş. Allah onun eline düşüreceğine, tez günde öldürsün bizi. Allah onun eline düşüreceğine... Allah onun... Ata kışlağımızı bırakır da gideriz.

Karanlık bir iyice kavuşuncaya kadar konuştular. Karanlık kavuşunca Mustafa Bey:

"Ben Memet Aliylen hemen şimdi konuşurum, bakalım ne istiyor, anlarız. Sağlıcakla kalın," dedi merdivenlere, ayakları geri geri giderek, yüreğinde dayanılmaz bir korku, utanç ürküntü, yürüdü. Anasının önünden hızla geçti, ondan yana bakmadan. Kurtulmuştu. Odasına girdiğinde yüreğinin üstünden ağır bir yük kalkmıştı. Karısı Seher Hanım onu odada bekliyordu. Yüzü soluktu. Uzun boylu, zayıf, sivri çeneli, büyük gözlü, elmacık kemikleri çıkık, ağırbaşlı bir kadındı.

"Duydun ya," dedi. "Şu Memet Alinin ettiklerini."

"Duydum," dedi Bey. "Anam nasıl?"

"Nasıl olsun," diye içini çekti Seher Hanım. "Nasıl olsun fıkara. Ne yiyor, ne içiyor. Bugün bir bardak çay içirinceye kadar canım çıktı. Gözleri sizin gittiğiniz yerde, orada, oturduğu yerden kıpırdamadan, elleri korkulukta, bakıp duruyor. Sigara üstüne sigara içiyor. Bugün sigara bile içmedi."

"Ne yapalım," dedi Mustafa Bey, "ele geçiremiyorum adamı. Bir günde de öldürülemiyor ki Derviş gibi bir adam. Can pazarı. Ele geçmiyor ki... Anamın da hakkı var, bu iş bu kadar uzamamalıydı. Aaaah, uzamamalıydı ama... Olmuyor işte..." Sesi gürledi, bütün konakta yankılandı. "Ama onu er geç ele geçireceğim. Ele, ele, ele geçireceğim... Anam üzülmesin, yerinmesin, bugünlerde onu ele geçireceğim... Geçireceğim..." Bu sözlerini anasının duyacağından sevinerek... "Az kaldı, az kaldı, az kaldı Hatun... Dervişin boğazına ip takıp anama getirmeme az kaldı. Az kaldı Hanım, çok şükür az kaldı. Yakında pusumuza düşecek. Öyle bir düşecek ki..."

Seher Hanım:

"Düşecek," dedi. "Şu Memet Alinin ettiklerini?"

"Nerede o? Çağır şunu Hanım."

Seher Hanım dışarı çıktı, Memet Ali odasında bekliyordu: "Seni baban çağırıyor," dedi Seher Hanım. "Bakalım ne diyeceksin babana... Şu senin fakir fıkaraya yaptığına bak, deli, şımarık."

"Senin aklın ermez ana," dedi Memet Ali toparlanırken. Usulcana: "Babamın da..." Babasının odasına girinceye kadar söylendi. "Anlatamayacağım, anlatamayacağım... Anlamazlar, anlamıyorlar..." Mustafa Bey oğlunu çok sert karşıladı:

"Nedir bu ettiğin, ne istiyorsun benim ilimden obamdan, adamlarımdan Memet Ali?"

Memet Ali de dikleşti:

"Hiçbir şey istemiyorum senin ilinden obandan, hem de adamlarından..."

"Nedir öyleyse bu yaptığın?"

"Başka hiçbir çarem yok. Ya bu böyle olacak, ya da batacağız baba. Silinip gideceğiz."

"Niçin?"

"Bak baba... Bundan böyle karasabanla, atla öküzle çiftçilik olmaz. Bundan sonra yarıcı olmaz. Bundan sonra... Bir traktör bin insandır. Bir biçerdöver on bin..."

"Ama oğlum bunlar bizim adamlarımız, ilimiz obamız. Adı sanı kalmamış yıllardan bu yana Akyolluoğulları etle kemik gibi bunlarla bileyiz. Nereye giderler, ne yaparlar bunlar? Sonra oğlum, bu topraklar bizim olduğu kadar onların da... Sonra oğlum burası onların kışlaklarıydı."

"Tapusu kimde?"

"Bizde..."

"Bizde ama baba... Nasıl olsa er geç bir gün yarıcılık bitecek. Bizim bu kadar insanı beslemeye gücümüz yetmeyecek. Baba, baba, baba..."

"Ne var Memet Ali?"

"Baba biz de onlarla birlikte batarız bu gidişle. Vakit erkenken..."

"Hiç olmazsa köyde kalsınlar. Köyden zaten çıkaramayız."

"Aman baba... Bunu bilmesinler. Çıkaramayacağımızı bilmesinler."

"Bilmesinler," dedi Mustafa Bey bezgin. Çoktandır bugünü bekliyordu. Çoktandır ovada ortakçılık, yarıcılık bitmiş, topraksız köylüler aralıkta köy köy, çiftlik çiftlik dolaşmaya başlamışlardı.

Birden içeriye hışım gibi Karakız Hatun girdi, kapıyı hızla duvara çarptı. Üçetek fistanı yol yol mavi üstüne sarı, kırmızı, mor nakışlıydı, topuğunu örtüyordu. Belinde Hint ipeğinden sarı bir kuşak bağlıydı, püsküllleri de dizinden aşağı dökülüyordu. Başında kenarları üst üste altın döşeli fesi, fesin üstünde

ipekli renk renk krepleri, fesin altından fışkırmış kınalı saçları ince boynunu örtüyordu. Beli incecikti, kopacak gibi. Karakız Hatun bu haliyle uzun, güneşte peteği kurumuş, iğne iplik bir sarıcaarıya benziyordu. Gergin, boynunun damarları şişmiş, gözleri dışarı uğramış, tir tir:

"Avrat yürekliler," diye bağırdı iki elini yukarıya kaldırmış. "Hiç Allahtan korkmuyor musunuz kafirler? Bir o kaldı, bir ilimiz obamız kaldı elimizde, onu da mı, onu da mı, onu da mı, avrat yürekliler? Hele avrat yüreklilere, hele... Şu fakire fıkaraya yetiyor gücünüz, öyle mi? Yurtlarından yuvalarından atarsanız, nasıl, nerede yaşar fıkaracıklar, nereye giderler? Ne yaparlar? Biz ne yaparız, biz ne yaparız obasız aşiretsiz? Ben neylerim? Hiç düşündün mü Mustafa, insan hiç obasız aşiretsiz yaşayabilir mi? Şu, şu bir kımık çocuğun aklına uyuyorsun değil mi? Adamlarımı... O kadar yiğitseniz yavrularım... O kadar... O kadar... İşte o kadar..."

İki adım ileriye yürüdü, kollarını yukarıya kaldırdı, yukarda yumruklarını sıktı, bükülmüş beli dikeldi, alttan, alaylı ağı gibi bir sesle:

"Yiğitlerim," dedi, kollarını indirirken, "yiğitlerim," dedi bir daha, "eğer o kadar yiğitseniz, her gün kapınızdan düşman al atının üstünde süzülüp geçiyor. Utanmasa, elden alemden utanmasa gelip de eşiğimize sıçacak Sarıoğlu, yiğitlerim, öyle değil mi?"

Usulca kapıya yürüdü, suskun, bitmiş, beli bükülmüş, bir avuç, küçücük. Kapının ağzından birden hızla kendinden beklenmez, gene dikelerek, gözleri pörtlemiş:

"Ben sağ iken adamlarımın kılına dokunamazsınız Mustafa, ne sen, ne de senin şu sümüklü oğlun." Dudaklarını buruşturdu, kötü bir koku almış gibi burnunu çevirdi, iğrentiyle Memet Aliye baktı, aşağılar... "Ben sağ iken... Unutmayın ki bu çiftlik... Anladınız mı? Gücünüz benim fıkaralarıma, obama aşiretime mi yetiyor? Ben de, ben de... Ben de..." Soluğu taştı. "Çok şükür, ben ölünceye... Obamı aşiretimi kimseye muhtaç etmeyecek kadar..." Soluğu iyice taştı. Birden dışarıya çıktı, kapıyı hızla kapattı, vardı eski yerine, sandalyasına oturdu, korkuluğu iki eliyle kavradı, sıktı, avuçları terledi.

Günlerden beri avuçları terliyor, ter tuttuğu parmaklık tahtasının içine işliyordu.

"Alçaklar," dedi kendi kendine. "Eğer sizde azıcık insanlık kaldıysa öldürürsünüz Sarıoğlunu. Sizin yerinizde, yerinizde olsaydı o Derviş, onun kardeşini öldüreydiniz, o sizi şimdi toptan biçerdi... Biçer, biçer, biçerdi..."

Mırıl mırıl, durmadan söyleniyordu. Birden içine bir pişmanlık oturdu. "Keşki, keşki," dedi. "Keşki... Ağır konuştum Mustafamla. Yüreğini yıktım yavrumun, o pis, sümsük Memet Aliye öfkelendim de, şu çingene Seher gelinin doğurduğu... Keşki doğurmaz olaydı. Keşki... Onu doğuracağına, o kansızı, taş doğuraydı. Öyle karıdan da böyle it eniği doğar. Ona öfkelenip de... Mustafam az mı uğraşıyor o iki dinliyi öldürmek için..."

Öfkesi geçtikçe pişmanlığı artıyordu. "Nasıl, nasıl etsem de gönlünü alsam Mustafamın? Vay oğlum, vay kara gözlüm, seni öldürdüm."

Ay geldi orta yeri dolandı. Tanyerleri ışıdı ışıyacak, Karakız Hatun sandalyasının üstüne büzülmüş içi alıp alıp veriyordu.

Mustafa Bey de uyumamış, anasının ettiği hakareti düşünüyordu. Anası şimdiye kadar ona böyle öfkelenmemiş, onu böylesine aşağılamamıştı.

"Alacağı olsun anamın, alacağı olsun o Karakız Hatunun. O ölmeden Dervişin kulağını, burnunu, kellesini ona getireceğim. Ne yapacak bakalım? Utancından yerin dibine geçmeyecek mi? Ahdim olsun Karakız Hatun, ahdim olsun, seni utandıracağım. İşte o zaman bu sözlerini sana... Ahdim olsun!"

Birden yüreğine bir korku, bir acı düştü, bir şey olmasın bu kadar öfke sonucu Karakız Hatuna? Hemen dışarı fırladı. Karakız Hatunun karartısı kıpırtısız, küçücük, yumulmuş duruyordu korkuluk direğinin yanında. Ortalık fesleğen kokuyordu. Ilık çökmüş.

"Ana, ana, uykun gelmedi mi ana?"

Karakız Hatun birden doğruldu, yumuşacık döndü:

"Ya yavrum," dedi en tatlı sesiyle. "Ya yavrum uyumalıyım."

Kalktı, oğlunun kolundan tuttu, yürüdüler.

"Oğlum," dedi sevgiyle, "kusuruma kalma. Ben ölmeden de obamı aşiretimi buradan kovma. Ben öldükten sonra da... Dünyada hiçbir şeyin gereği olmaz da bir insana, dünyada her şey eskir de, her şeyin gereği geçer de, bir şeyin gereği geçemez. O da insanın. Obanın aşiretin... Obandan aşiretinden kopma. Aç kal, susuz kal, dilen ama obanı aşiretini bırakma. İstersen Sarıoğlunu öldürme, Allah onun belasını verir, ama elini aşiretini bırakma. Sana ak sütümü helal etmem Mustafa. Bırakma!"

Mustafa inançlı bir sesle:

"Bırakmam ana," dedi.

31

Sıcaktı. Semaverde fokur fokur su kaynıyordu. Bataklık fokurdadıkça derinden toprak sarsılır gibi ediyordu. Mustafa Bey alışmıştı bütün bunlara. Artık ne ince belli çay bardağındaki tavşankanı renginin pul pulunu görüyor, ne de fokurdayan uğuldayan, binbir seste kaynaşan bataklığın derinden soluklanışını duyuyordu. İçinden boyuna, bekleye bekleye gözüm dört oldu, dört oldu, dört oldu da bin oldu, diye geçiriyordu. Yüreği sıkılıyor, hızlı hızlı atıyordu. Anasının sabırsızlığını, kendinin beceriksizliğini, Dervişin sökülmez kaya oluşunu düşünüyor kahroluyordu. Hepsinden daha çok konağa akşama nasıl gideceğini, anasının önünden, bu buruş buruş olmuş, yumulmuş tüm öfkeye, öce kesmiş, bir tek soluğu kalmış küçücük, kahredici acının önünden nasıl geçeceğini düşünüyordu. Karakız Hatunun duruşu, bakışı, konuşması, her durumu, her tutumu artık bir aşağılamaydı. Onun yanına varmak, bakışına uğramak, önünden geçmek aşağılanmak, yerin dibine geçmekti. Bir de Mustafa Beyin yüreği paralanıyor, anasının bir avuç hali gözünün önüne geldikçe... Murtaza öldürülmeden hiç böyle değildi, cıvıl cıvıldı, sevinçliydi. Gözleri mutluluk içinde balkırdı. Memet Aliyi bile hoş görürdü. Onun traktör, onun para sevdasını, ağalık özentisini, Sarıoğluna düşman olmamasını bile hoş görürdü. Murtazayla birlikte kaçması, onunla her gün, her an öldürülmeyi yaşaması, ölümü, acıyı, kurşunu birlikte yüreğinin başında duyması, ölüm karşısında, çaresizliğinde onunla birlikte dört dönmesi bile se-

vincini, mutluluğunu gölgelememişti... Oğlu öldürüldükten sonra bir ay sabahlara kadar onun kanlı giyitleri başında kuşlar gibi çığrışarak ağıt söyledi. Bir ay sonra belini tuta tuta odasından çıktığında artık erimiş bitmişti. Gün geçtikçe de eriyordu.

"Dayanıyor," dedi Mustafa Bey. "Bekliyor ve dayanıyor."

"Ölmez," dedi Mestan. "Hatun ölmeyecek. Biz elli yıl Dervişi öldüremesek o daha elli yıl orada, sofanın korkuluğuna yapışmış, gözü yollarda bekleyecek. Biz Dervişi öldürdüğümüzün akşamı da ölüverecek, yağı tükenmiş kandil gibi usulca, kendiliğinden sönüverecek."

Günlerdir burada, bu kamışlığın yapış yapış sıcağı içinde, fokurdayan semaverin karşısında hep böyle düşünüyor, tıpı tıpına da her gün böyle konuşuyorlardı:

"Yel Veliden bir haber?"

"Getirir Beyim."

Kamışlığın dışından Hamdinin telaşlı sesi geldi, kendi de koşarak, kamışları yatırarak içeriye girdi:

"İşte geliyor Bey!" dedi. "Kara bir atlı tozu dumana katmış, atını sündürmüş geliyor."

Hep birden kamışlığın dışına çıktılar, görünürlerde kimse yoktu.

"Derenin çukuruna girdi," dedi Hamdi. "Atının koşumları parlıyordu, ondan bildim Derviş Bey olduğunu, şimdi çıkar."

Mustafa Beyin sevineceği yerde canı sıkıldı. Keşki Derviş üstümüze gelmese diyecekti. Telaşlandı. Şimdi ne yapacaktı? Anasını, her akşam eve gitmenin acısını, telaşını düşünmekten her şeyi unutmuştu. Şimdi boş bir kararsızlık içinde ne yapacağını bilemez, orada, elinde tüfeği durup kalmış, sağ elindeki filintası cansız, ölü toprağa sarkmış.

"İşte göründü," diye bağırdı Hamdi utkuyla. "İşte, işte, işte göründü. Tam da üstümüze geliyor. Ne yapalım Bey?"

İbrahim İbo:

"Atına mı, kendine mi?"

Ötedeki çalıya doğru yürüyen Mustafa Bey bezginlikle, kendinden geçmiş, halbuki sevinmeliydi, günlerdir beklediği işte kendine doğru, hem de doludizgin geliyordu. Az sonra tü-

feğinin altında olacaktı. Niçin, niçin sevinemiyor, içindeki boşluk gittikçe büyüyordu?

Çalının arkasına yattı, tüfeğindeki tarağı çıkarıp geri doldurdu. Ortalık mavzer yağı koktu. Ötekiler de geldiler yanına oturdular, onlar da onun gibi filintalarındaki tarakları çıkartıp geri koydular?

"Atına mı, kendine mi?"

"Dördümüz dört yerden kendine," dedi Mustafa Bey. "Kendine," dedi Mestan.

"Kendine," dedi İbrahim İbo. "Tam yüreğinin başına."

Yağız atlı gittikçe yaklaşıyor, belirleniyordu.

"Kendine," dedi Hamdi. "Amma da çok bekletti bizi. Her gün, her gün geçerken..."

"İnşallah yolunu değiştirmez," dedi Mestan.

"Ağzını hayra aç," diye çıkıştı İbrahim İbo.

Atlı, atı ham araba yolundan, rahat, kuyruğu esen yelde, sünerek, son hızla, karnı yere yaklaşarak geliyordu. Dördü de soluklarını kesmişler, gözleri uğunup gelen atlıda... Elleri tetiklerde. Atlı yaklaştıkça rengi, üstündeki adam, adamın görüntüsü, giyiti, kılığı belirleniyordu. Hiçbir küşümü yok, gelen Dervişti. Az sonra dört atıcı, alışkan elin dört kurşunu birden onun yüreğine yapışacak, onu atının tırnağının dibine indirecekti.

Atlı geldi geldi... Tam...

Mestan:

"Durun!" diye bağırdı. "Durun!"

Elini Mustafa Beyin tüfeğinin üstüne koydu. Zangır zangır titriyor, tıkanıyordu. Dili diline dolaşarak:

"Bakınsana, bakınsana bu kim? Kimi öldürüyorduk?"

"Eyvah!" dedi Mustafa Bey.

"Eyvah, eyvah, eyvah," dedi İbrahim İbo.

"Eyvah," dedi Hamdi.

Mustafa Bey sapsarı kesilmiş paketinden zorla çıkardığı sigarayı dudaklarına götüremiyordu.

"Kurtboğanın oğlu yürü git, anan Kadir gecesi doğurmuş seni. Bundan da kurtulunca sana artık kıyamete kadar ölüm yok! Kıyamete kadar. Yürü talihi yaver gidene... Yürü..."

Atlı tam yüz elli metre ötelerindeki yoldan geçti gitti. Bıyıkları yeni terlemişti. Derviş Beyden daha geniş omuzlu, daha uzun boyluydu. Spor giyiniyordu. Saçları da çok uzundu.

"Az daha," dedi Mestan yüzünün apaklığı usul usul geçerek.

"Az daha..."

"Sağ ol Mestan," dedi Mustafa Bey, "Sağ ol... Bizi büyük bir beladan kurtardın."

İbrahim İbo, Beyin dudaklarında düştü düşecek titreyen sigarasını yaktı.

"Bütün ömrümde böylesine korkmadım," dedi. "Böyle korku yaşamadım."

Mustafa Bey çok korkmuş, korkusunu da belli etmişti.

"Ben de ömrümde hiç böyle korkmadım. Bir baktım, tetiğe bastım basacak basacakken, bir bir, bir baktım, o değil başkası..."

"Başkası," dedi Hamdi. "Tam da Sarıoğlu konağından çıkmıştı." Boynunu büktü. "Ne bilirsin ki... Ne bilirsin?"

Mustafa Bey ayağa kalktı, gerindi, filintasını yerden aldı, kamışlığın içine yollandı, geldi, kendisini semaverin önüne, incir ağacının gölgesine serili kilimin üstüne attı, uzandı, başını da heybesinin üstüne koydu, ağzı yukarı uzanıp dizlerini dikti.

Bir el kadar büyük turuncu bir kelebek kamış tozaklarının yöresinde hızla uçuyor, dönüyordu. Tozaktan tozağa durmadan bir süre uçtu, sonra geldi ötedeki bir hayıt çalısının mor açmış çiçeğine kondu, yerleşti. Ayaklarıyla kocaman gözlerini, başını sıvazladı. Mustafa Bey kelebeğe gözlerini dikmiş onu seyreyliyordu. Kelebeğin büyük, titreşen, aşağı yukarı açılıp açılıp kapanan kanatlarında önce mavi, sonra siyah, siyahın içinde kırmızı, ak halkalar vardı. Büyük halkaların yöresini küçük yuvarlak lekeler doldurmuştu.

Art arda iki kelebek daha uçtu kamışlığın üstünden. Bazı yere kadar alçalıyor, değercesine, otları yalarcasına, bazı kamışlığın üstünden yanan, boz göğe çavıyor, gözden yitiyorlardı. Bu kelebekler de kocamandı, maviydi. Kanatlarında yüzlerce ak noktalar vardı. Kelebekler gittikçe çoğaldı, kamışlığın tüm tozaklarını, ilerdeki hayıtın çiçeklerini doldurdular. Turuncu ke-

lebeğin titremesi, kanatlarını açıp açıp kapaması durmuş, kanatlarını dikmiş kıpırdamadan, ölü gibi duruyor, yöresinde kaynaşan, uçuşan, irili ufaklı, renk renk öteki kelebeklere aldırmıyordu.

Mustafa Bey usul usul kendine geldi, doğruldu:

"Bir çay ver Hamdi," dedi. "İbrahim İbo, sen de nöbete. Gözünü Dervişin yolundan ayırma. Öyle içime doğuyor ki, bu kafir bugünlerde düşecek. Bana öyle geliyor, ya bugün, ya yarın."

Hamdi çayı getirirken, İbrahim İbo dışarı çıkıyordu somurtuk.

"Bir çay iç de öyle git," dedi Mustafa Bey. İbo geriye döndü, tüfeğini kucağına alıp bağdaş kurdu. Hamdi ona da bir çay doldurdu. Sümürerek içti, sesli sesli. Üç çay içtikten sonra ayağa kalktı.

"İçime öyle doğuyor ki bugün gelecek."

"Gelecek," dedi Mestan. "İyi ki hemen fark ettim Kurtboğanın oğlunu. Kurtboğanın oğlu İsviçrede okuyormuş. Hem okuyor, hem de Allah yok diyormuş. Hakkı var. Allah olsaydı, babası o kadar pislik yapabilir miydi?"

"Sus, dinden imandan çıkıp da kafir olma," diye bağırdı Mustafa Bey. İlk olarak da usulca güldü. "Yel Veliye ne oldu? Hani o bize sağlam haberi getirecekti?"

Mestan öfkeyle:

"Öldü," dedi, "deyyus öldü. Korkak deyyus. Bir de herkes onu, bütün Çukurova, dünyanın en yürekli adamı sanıyor. Derviş Beyi gözlemeye giderken kendisi gitmedi, ölüsü gitti. O mu Dervişi, evini gözetleyecek!"

Hamdi:

"O işini yapar," dedi. "Hem ölüsü gider, hem de işini görür. Yakında görürsünüz."

Mestan daha çok öfkelenerek:

"Bey," dedi, "şu köpeğe söyle de sussun. Ulan," dedi, "ulan mendebur, ben olmasam Kurtboğanın oğlunu öldürüyordun. Öldüreydin de o zaman göreydin gününü. Kurtboğa seni nasıl havada kebap ederdi."

Mustafa Bey öfkeli:

"Susun," dedi. "Susalım ve dikkatli olalım. Bir daha başkalarını öldürmeye ramak kalmasın."

"Kalmaz," dedi Mestan, "benim gözlerim bir günlük yoldaki arının...

"Gene başladı," diye güldü Hamdi. "Duyduk, duyduk! Sen de Yel Veli gibisin. Bir günlük yoldan o bir göz açıp kapayıncaya gelir, sen de arının kanadındaki damarı görürsün. Damarlar kırmızı mı, yeşil mi..."

"Sus, köpek," dedi Mestan. "Kurtboğanın oğlunu kim gördü?"

"Sağ ol," dedi Mustafa Bey. "Sen olmasaydın, şimdi Kurtboğanın oğlunu şu Akçasaz bataklığına gömüyor olurduk. Kötü de olmazdı."

"Şimdi döner, aynı yoldan geçer," dedi Hamdi. "İstersen öldürelim Bey."

"İsviçreli," dedi. "Solcuymuş da..."

"Hemen öldürelim," dedi Hamdi.

"İsviçirayada da okur mu, kafir solcu olur mu!"

"Öldürelim," dedi Mestan. "Ne olacak, kim bilecek bizim öldürdüğümüzü?"

"Kim bilecek?" dedi Mustafa Bey. "Hele bir düşünelim."

"Hepsi düşmanımız değil mi? Ha Derviş, ha Kurtboğanın oğlu."

Mustafa Bey derin bir düşünceye vardıktan sonra başını kaldırdı Mestana baktı:

"Bu işin üstesinden gelemeyecek miyiz yoksa Mestan?" diye gözlerini onun gözlerinin içine dikerek baktı. Mestan gözlerini kaçırıp:

"Geleceğiz Bey," dedi durgun, ağır. "Üstesinden geleceğiz. Ne olursa olsun Dervişi öldüreceğiz."

Mustafa Bey gene gözlerini Mestanın gözlerinin içine dikti. Mestan gene gözlerini kaçırdı. Kırçıl sakalları titreyip, yanık, derin kırışıklı yüzü zora gelmiş gibi acıyla buruştu.

"Yel Veli ölmüş olmasın?"

Mestan:

"Şimdiye kadar bir haber ulaştırırdı bize ondan," diye güvenini yeniledi.

Hamdi dik dik:

"Ulaştırmazdı," diye sertleşti. "O kadar ölümden korkan bir kişi... Varıp da, gidip de Dervişin konağını gözleyecek de bize ondan bir haber ulaştıracak. Tuzlayım da kokma. Kokma e mi Mestan?"

"Olur," dedi ağırbaşlı. "Olur kardeş. Olur köpoğlu köpek Hamdi."

Bey:

"Onu öldürmüş olmasın Derviş?"

"Kim bilir," dedi Mestan hüzünle. "O öyle bir izciydi ki... O öyle bir... O öyle bir yürürdü ki... Kanat takıp. O, o, öyle..." Ağıt söyler gibi başladı.

Hamdi:

"O öyle bir iz sürerdi ki... O ağaçların tepesindeki kuşların bile izini..."

Mustafa Bey:

"Onu öldürmüş olmasın Derviş?" diye yineledi, üzgün, yüzü asılmış, azıcık da sararmış, elleri titrer.

Sustular. Beyin hali hiç iyi değildi. Sıcak da gittikçe çöküyordu. Bir çay daha içti. Sonra doldurup içmeye başladı. Ayağa kalktı oturdu. Kamışlığın dışına çıktı. İbrahim İboyu hayıt çalısının ortasına sinmiş, çalının üstüne de birkaç çiçekli kökü atıp altına oturmuş, dizinde filintası, boynunu Sarıoğlunun konağından gelen yolun ucuna dikmiş gördü. Kamışlığın içine girip çıkıyor, girip çıkıyor, gözlerini konağa dikip bir süre öyle kalıyor, yere eğiliyor, bir çöp koparıp çiğniyor çiğniyor tükürüyordu. Kamışlığı dolanıyor, ilerde, arkasındaki bataklık soluklanan, uğuldayan büklüğe gidiyor, arı seslerini, hışırtıları dinliyor, hep biteviye, geri dönüyor, güneşte daha yeni onarılmış Sarıoğlu konağının camları parıldıyor. Nasıl öğrenmeli Yel Veliyi, nasıl nasıl öğrenmeli? Ölüsünü nasıl bulmalı? Niçin ölüsünü getirip çınara asmadılar onun? Bütün Ağalar, bütün Beyler, kalem efendileri, paşalar, komutanlar Yel Veli gibilerini kıskanırlar. Böyle herkesten becerikli, üstün akıllı, üstün becerikte insanları kıskanırlar. Ben de kıskanıyorum Yel Veliyi, Mestanı. Kıskanıyorum Mestanı... O olmasaydı Kurtboğanın oğlu çoktan... Kurtboğa o zaman yirmi sekiz oğluyla... Evet, kabaağacın

gürlemesi dal ilen. Yirmi sekiz tane oğlan... Vay anasını Kurtboğa... Durmadan da gülen, önüne gelenle şakalaşan bir kişi...

Büklükte, kamışlıkta, böğürtlenler arasında dolaştı durdu. Geç kalmış bir kaplumbağa dişisinin ardında taktaklayarak büklükten çıkıyordu. Uzun bacaklı pembe bir balıkçıl üç kere kanat çırpıp toprakta sekerek uçup gitti. Bir tilki bir böğürtlen çalısının içinden sivri başını uzatıp geri çekti. Mustafa Beyin gözlerinin önünde bir çift keskin ışıltı kaldı. Bir karayılan ağır ağır arada bir kere başını kaldırıp yöreyi dikizleyerek aktı gitti, karaçalılığa girdi.

Kamışlığa girdiğinde ikindi oluyordu. Ter içinde kalmıştı. İbrahim İbo hayıtın içinde, başı göğsüne düşmüş uyur gibiydi. Bey onu uyandırmadı. Kamışlığın içindekiler de uyuyorlardı. Hayıt dallarına konmuş kelebekler de uyuyorlardı. Mor çiçekli dallar, ağır bir koku salarak, belli belirsiz bir yelde ığranıyorlardı. Turuncu kelebek kanatlarını dikmiş orada, uzun çiçeklerin üstünde, kocaman pörtlek gözleri hiç devinmesiz, kıpırtısız duruyordu. Öteki kelebeklerin bir kısmı da onun gibi. Başkaca, kimi kanatlarını indirip kaldırıyor, kimi başını sıvazlıyor. Bir kısmı da usul usul, incitmezcene sarı, ak, mavi, benekli, boz hayıt çiçeklerini dolanıyor usulca konuyor kalkıyorlardı.

Birden, az ötelerinden bir at kişnedi, onu birkaç at kişnemesi daha izledi, önce turuncu kelebek ağırca havalandı, geri kondu, havalandı, havalandı geri kondu. Hayıttaki bütün kelebekler havalandılar. Gökyüzüne parlak, billurdan parçacıklar, pullar... Serpildiler. Turuncu kelebek de havalandı. Gözden ırayıncaya, yitinceye kadar, hiç sapmadan dikine göğe ağdı gitti, silindi.

Atlar üst üste, habire kişniyorlardı. Uykudakiler uyanıp silahlarına sarıldılar.

32

Yel Veli önce Adanaya gitti, Aşiret Hanında üç gün kaldı. Hanın avlusundaki tulumbaya bakamıyor, yüzünü varıp da tulumbadan yuyamıyordu. Kirli kirli yunmamış üç gün Adana sokaklarını dolaştı. Mor yaldızlı şekerkamışı somurdu çocuklarla birlikte. Bıçak gibi bir adamdı. Sivri yüzü, sivri, birkaç tel sakalı, sivri söbe gözleri vardı. Ayakları, elleri ince, çok uzundu. Yel Veli tıpkı bir pembe balıkçıla benziyordu. Bir gün sabahtan akşama kadar saat kulesinin karşısında durup saatın yürüyüşüne baktı. İçini tarifsiz bir korku, korku geçince sıkıntı sardı. Kendiliğinden Mersin yolunda buldu kendini. Ayaklarına kanat takılmışçana, ardından kovalıyorlarmışçana yürüdü. Bu gidişle gün batmadan Mersine ulaşacaktı. Tarlalarda sarı sıcağın alnında kapkara yanmış, boyunlarını sündürmüş, ter içinde, gözleri dışarı fırlamış ırgatlar çalışıyorlardı. Yel Velinin bunları görmeyi oldum olası içi götürmezdi. Böyle ölürcene çalışmaya mahkum olmuşlara yüreği paralanırdı.

Bir ara gene o korku geldi içini aldı. Yoldan geçen her kişinin elinde bir tabanca görüyor, kendini öldüreceklermiş gibi her insanda siniyor, iki kat oluyordu.

Uzakta, büyük pamuk tarlasının ortasında uzun bir adam eğilip eğilip kalkıyordu. Yel Veli onun elinde parlayıp sönen bir şey gördü. İçine tıp etti. İşte, dedi, işte Dervişin adamı, beni burada da buldu, yolumu gözlüyor, gittikçe hızlanarak yoldan sola çavdı, Akdenize doğru gittikçe hızlanarak pamuk tarlalarının içine vurdu. O uzun karartı arkasına düşmüştü. Ardına dö-

nüp de hiç bakmıyordu. Tarsustan çok korkuyordu. Eskiden bu yana. Tarsus onun için bir tılsımlar şehriydi. Yediuyurların mağarası buradaydı. Ölümün ilacını bulan Lokman Hekim Tarsustan olurdu. Yılanlar Şahı Şahmeran Tarsusta otururdu. Bu Tarsus dedikleri tekin bir yer değildi. Onun için Tarsusa girmemek, kasabayı dolanmak gerek. Ne olur ne olmaz.

Bir portakal bahçesine girerken, nasılsa döndü ardına baktı. Baktı ki arkasında kimse yok. Çok sevindi. Sevinçle daha da hızlandı. Canı bir de Tarsusa girmek istiyordu ki... Ulan, dedi kendi kendine, ulan Derviş, dedi, sonra Dervişi karşısına alıp, ulan bana Yel Veli demişler, adamı atlattım ya... Tam böyle düşünürken karşısına eli tırpanlı birisi çıkıverdi. Hemen sola çavdı can havliyle Yel Veli. Vay anasını, diyordu durmadan, vay be, az daha herif, Dervişin adamı beni ortamdan biçecekti. Vay vay anasını, tatlı canı zor kurtardık. Yok be canım, yok bre Yel Veli, sen korkubasana düşmüşsün. Yerdeki karıncayı, gökteki kuşu Dervişin adamı sanıyorsun. İşi gücü yok da Derviş diyar diyar seni mi kovalatacak? Ya o eli tırpanlı adamın gözleri neydi, nasıl bakıyordu öyle? Hiç insanoğlu Dervişin adamı değilse öyle bakar mı, öyle öldürecek gibi, kesecek gibi? Portakal bahçesindeki bir adamın elinde tırpan ne geziyor, söyle akılsız Yel Veli, söyle ne geziyor, ne geziyor? Yel gibi akıp giden bir güç vermiş sana Tanrı ya, hiç akıl vermemiş. Sen onu bahçeci sanaydın da, o da seni, üstüne vardığında tam ortandan biçeydi. Korktukça koşuyor, koştukça korkuyordu. Gözlerinin önünden bir kan seli akıyor, içinden ikiye biçilmiş bedenler geçiyordu. Arkasına hiç bakmıyordu. Tırpanlı, uzun boylu adam gene ardına düşmüştü. Adamın belinde de tabancası vardı. Yalancıktan bahçeci donuna girmişti ki, Yel Veli önünden geçe, o da Yel Veliyi yakalaya, gözlerini oya oya, derisini yüze, dilini kese, susuz bırakarak, toprağa gırtlağına kadar göme göme öldüre... Olur mu, günah değil mi, insan soyuna bu zulüm reva mı behey alçak Beyler, canavar soylular? Hüseyinin kanlı ölüsü geldi gözlerinin önüne. Çaykaraya eğildi, eğilme, gel Hüseyin, eğilme. Saklanalım, soğuk suyu sonra içersin. Aman, aman, aman Hüseyin! Hüseyin gel. Patlayan kurşunları duymuyor musun Hüseyin? Aman Hüseyin, Kara Hüseyin... Hüseyinin başı bir

girdi çaykaranın içine, bir girdi bir çıktı. Kurşunlar cıv cıv deliyordu sıcağı... Çaykaranın içi kanla doldu. Kan taştı. Cıv cıv, sıcağı durmadan öterek deliyor kurşunlar. Hüseyin debelenmeye başladı. Döndü döndü Hüseyin. O dönerken birkaç kurşun birden gene cıv cıv etti. Cıv cıv Hüseyin, cıuv! Hüseyin çaykaraya koştu eğildi. Taşmış suyu içerken başı suya gömüldü... Gel Hüseyin gel kaçalım. Gel kaçalım... Hüseyinin uzun uzun ayakları titredi, sonra kaskatı kesildi. "Birisi daha vardı. Cıv cıv cıv! Birisi daha, birisi daha... Yel Veli. Haydi Yel Veliyi bulalım. Gözünü çıkaralım, derisini yüzelim." Kaç Yel Veli. Beyim, Beyim, Mustafa Beyim kaç, geliyorlar. Bak, bak, ayakları sararmış, sarkmış, yüzü kehribar gibi, başı yere sarkmış, upuzun, dili dışarı sarkmış, uzun. Gözleri pörtlemiş, upuzun. Upuzun, upuzun. Beyim, Beyim, Mustafa Beyim kaç. Bak benim ardımdakine, bak bak, kovalıyorlar, ben gidiyorum, sen de kaç. Nereye, nereye, nereye Veli? Ben gidiyorum, nereye olursa oraya. Dervişin, ölümün varamadığı yere. Yok yok, orası yok. Ölümün varamadığı yer yok. Sen tez ayaklarına güveniyorsun Yel Veli. Nereye gidersen git, ölümün varamadığı yer yok. Olmalı, olmalı, olmalı... Herkes duydu, biltekmil Çukurova duydu, olmalı, olmalı, olmalı, diye Anavarza kayalıkları çalkandı, yankılandı, Çukurova toprağı, Ceyhan suyu, Yılankale, Nurhak dağı, Büyükleçe, Küçükleçe, Gavur dağları yankılandı. Olmalı, olmalı, olmalı. Murtaza Bey bulurdu, bulsa bulsa o bulurdu. Geldi de kendini ölümün kucağına atıverdi. Sığırkuyrukları, üstünde kızılcaarılar... Kapkara, vızıltısı dünyayı dolduran, yuvarlak, şavklaşarak, yeşil bir arı... Ayakları güçlü, gür sesli. Dönüyor ha dönüyor. Dönüyor ha dönüyor. Dön Yel Veli. Yel Veli ardına dönüp bakamıyor. Tırpanı atmış geliyor. Tarsusu geçerken güneye, güneye çavdı bir ok gibi... Ardına bir baksa, bakamıyor. Güneş tam tepede. Yakan, bomboz... Tüten, çatır çatır. Yel Veli kurudu. Suyu çekildi. Hüseyinin dili uzamış, toprağa değiyor. Toza, toprağa... Yel estikçe ölü sallanıyor. Yağmur başladı. Önce yel esti, tozlar kalktı, toz direkleri yükseldi. Serin. Sarı bir yağmur başladı, iri taneli, seyrek. Tap, tap, tap! İri taneli. Sapsarı, kehribar tespih taneleri gibi. Al seyret bir damlayı, suretin üstüne çıksın. Tap! Tap! Tap! Ölünün sureti üstüne çıkıyor. Ölü dal-

da, çıvgının ortasında, bir o yana, bir bu yana sallanıyor, uzamış. Islandıkça, dört bir yandan gelen çıvgını yedikçe uzuyor boyuna. Neredeyse uzaya uzaya, ulu ağacın dalından toprağa kadar uzayacak, değecek. Uzuyor.

Mersin. Şıkır şıkır ışıklar içinde. Gür bir su gibi akıyor ışıklar. Deniz mavi bir ışık, çalkanıyor. Sarı yağmur ışıkların, denizin üstüne yağıyor. Dükkanlar, güzel giyinmiş insanlar. Denizin kıyıları turuncu, ortası mavi. Üstünde gemiler, havada, ışıkta asılı kalmışlar. Çıvgının ortasında sallanıyorlar. Altlarını bir ışık basmış, kapkara gemiler. Havada ışığın, mavinin ortasında, turuncunun üstünde. Döndü arkasına baktı, soluk soluğa durdu. Elini gözlerine siper etti. Simsiyah, toz içinde, gündüz bile ışıkları yanan kocaman bir otomobil durdu önünde. Gökten, çok yakından, bir hışırtıyla, kulakları sağır eden bir uçak geçti. Asılı kalmış gemilerin direklerini yaladı geçti. Otomobilin içinde kirpikleri tozlu, iri gözlü bir kız vardı. Kart, gerdanı katmerli bir adam, gözlerinin altını is bağlamış, tulum tulum, kızın elini avuçları içine almış, kendinden geçmiş. Satın almış. Kirpikleri tozlu, dudağını sarkıtmış, beli ince... Saçını topuz etmiş. Zorlu gülüyor, ama gülüyor. Blucininin kemerinin tokası iri, parlayan, pirinç bir çapa. Pirinç çapa kızın göbeğinin üstünde, kız güldükçe çapa hayasız bir çıkıp bir gömülüyor. Kız gıdıklanır gibi gülüyor, eğilip doğrularak. Kız sarı yağmura çıktı. Kirpiklerindeki tozlar silinip, yol yol yüzüne akıyor, sarı.

Yel Veli kalabalığı yardı. Kalabalık durmadan, telaşlı oradan oraya akıp duruyordu. Oradan oraya. Telaşlı, dalgalanan, yorgun. Tren dumanlar fışkırtıyordu. Yalnız demiryolu uzayıp gidiyordu. Hanımeli çardakları uzuyordu yol boyunca. Bayıltıcı kokuları sıcağın dibine çökerek. Demiryolunun ötesi ipilerken, ipiltilerin ardında bir adam karartısı büyüdü genişledi, elindeki tabancanın, belki de kılıcın, belki de hançerin, belki de... Demiryolunun uzayıp giden parlak, ayna gibi demirlerinin ışıltısına karıştı. Karartı hızla üstüne geliyordu. Yel Veli arkasını hızla döndü, aldı yatırdı. Nereye gidiyor, nerelerden geçiyor hiç farkında değildi. Denizin kıyısına geldi. Asılı gemiler denizin yüzüne inmişlerdi. Sarı yağmur durmuştu. Oturdu, denizin kıyısına, çakılların üstüne, ala bir karpuzu kırdı ekmekle

yedi. Birden başını kaldırdı ki ne görsün, eli tırpanlı adam, uzamış gitmiş, bir heybet gibi başucunda durup durup durur. Denize yürüdü. Başı döndü. Gemiler havalandılar. O boyuna yürüdü. Su boğazına geldi. Birden deniz çekilmeye başladı. Kurudu. Çatır çatır. Denizin yeri yarıldı. Toprak dilim dilim, oya gibi, örümcek ağı gibi oldu. Tekmil deniz uçtu. Gemiler denizin uçan buğusu içinde eridiler. Denizin çatır çatır yarılmış yerinde mavi kaldı. Kurumuş, yarılmış, dilim dilim, göz alabildiğine mavi. Deniz durmadan açılıyor, buğuya kesiyor, açılıyordu. Tanyerleri ışırken açmış pamuk tarlasının içinde ayakları bileklerine kadar yumuşacık toprağa gömülürken, ayaklarının altı yanarken, uzaktan uzun bir türkü gelirken, pembe, uzun boyunlu, incecik uzun bacaklı, güçlü kalın gagalı balıkçıl toprağın üstünde yürüyüp ağır ağır gelen ışığın ortasında kanatlarını geniş geniş açmış, uçmaya çalışırken, yaylanarak uçup konarak, uçarken, öteden hüyüğün beri yanındaki tümseğin üstündeki böğürtlenlerin altından bir adam kalktı, Yel Veli adamı görür görmez aldı yatırdı. Vay anasını, bu Dervişti be, ta kendisi! Tozlu yola düştü, toz dizlerine kadar çıkıyor, Yel Veli düşüyor, tozların içine boylu boyunca seriliyor, geri kalkıyor gene koşmaya başlıyordu. Ardından fokurdayarak, soluğu ensesini yakarak, kantarması, sağrısı köpük içinde, kırmızı yakut gözlü, dişleri dışarı fırlamış, yakalayıp yere çala çala öldürecek bir at geliyordu. Atın üstünde Derviş Bey var. O ya, o ya! Başka kim olacak! Kim sürer böyle atı, ondan başka? Bir büklüğe girdi, atın soluğu gene ensesinde, büklükten bir bataklığa vardı, atın soluğu ensesinde, bir akarsuya vardı, ulu bir suydu, köpürerek, bozbulanık akıyordu. Kendini kaptı suya koyverdi, battı çıktı, battı çıktı, dar bir boğaza geldi. Burada su keskin kayalıklar arasından akıyor, çağlayanlaşıyordu. Nal sesleri geldi kulaklarına. Nal sesleri kayalıklarda yankılanıyordu. Yel Veli uzun bir süre gözlerini yumdu.

Urfada Aynzelha... Balıklar üst üste. Ulu bir ateş, dağlar kadar, durmadan har har yanıyor. Ovanın ta öte ucundan, Arabistan çöllerinden görülüyor. Ceylanın besleyip büyüttüğü iri gözlü, kıvırcık kara abanoz sakallı delikanlı, uzun, ince, boynu ak bir harmani, ayakları çıplak, elinde bir devedikeni, uzun, mor,

çok dikenli, yanan... Ceylan sütüyle mağarada büyüyen, ulu Mezopotamyada binlerce ceylanla birlikte çölde koşan uzun bacaklı delikanlı. Uzun ağıtlar, ceylan türküleri söyleyen... Halil İbrahim Peygamber, ceylanların oğlu, ardında onu yakalamak için bir insan, bir sürü insan ardında. Her taşın, kayanın, her bulutun, her toz direğinin ardında bir insan gölgesi. Halil İbrahim Peygamber soluk soluğa kaçmada. Ve ateş harmanı. Peygamber soyu kalmamış. Ve Nuhtan bu yana. Arkasında nal sesleri... Yalınkılıçlar, inip inip kalkan... Mezopotamya çölünde yerden biten kılıçlar. Hiç kimse, hiçbir kılıç, hiçbir at ceylanlarla birlikte uçan, ceylanın oğlu Halil İbrahimi yakalayamaz. Kara kıvırcık sakalları, kara ela gözleri nemli, kendi ayağıyla gelir kaçmaktan usanmış, başkaldırmayan... Fıkara, boynu bükük, gelir teslim olur. Dağın tepesindeki mancınıktan yanan, gürleyen, bir dağ gibi harlayan ateşin içine atarlar, ardında da gölge... Ateş su olur, odunlar balık, gül gülistan, ulu ağaçlar, serinlik... Halil İbrahim ortasında! Beşiğini ceylanlar sallar, ceylanlar emzirir öldürülecek çocuğu... Gölge, elinde yalınkılıç... Beşiğin üstüne indi inecek... Ceylanlar alırlar bebeyi doludizgin çöle... Yalınkılıç üstünde, indi inecek. Çocuk büyür, delikanlı olur... Kıvırcık kara sakalları, ela büyük gözleri, güleç yüzü, uzun boylu, uzun bacaklı, ceylan soylu. Hep pırıl pırıl yalınkılıç üstünde, indi inecek... Ve verimliliğin, katmer katmer açanın, çayır çimen olanın, yeraltında uzayan kökün, yerüstünde gelişen ışığın kökü Halil İbrahimde. Bastığı toprak, elinin değdiği hava, su gürleşiyor, fışkırıyor.

Yel Veli bir deri bir kemik kalmıştı, yorulmuş bitmişti, kulağında nal sesleri... Halil İbrahim teslim oldu, teslim oldu. Halil İbrahim Nemrudun üstüne yürüdü, üstüne yürüdü. Ardında gölge. Mersinden bu yana artık dönüp de ardına bakmıyordu. Dağları aşarak Maraşa geldi. Ardında gölge, elinde parlayan kılıç, yalınkılıç, indi inecek. İki gecede Mustafa Beyin çiftliğine indi. Gece yarısı onu uyandırdı:

"Bak bak, bak," dedi. "Parlıyor. Halil İbrahim Efendimizi kesmek istediler. Bebecik. Onu anası bir tahta, işlemeli, mavi oymalı bir beşiğe koydu. Nemruda demişlerdi ki, bu yıl doğan bir erkek çocuğunun elinden olacak senin ölümün. O da, olsun

demişti, olamaz, demişti. Çünkü onun da kolayı var. Mavi oymalı beşiğe yatırdı anası çocuğu, üstünü örttü, sardı sarmaladı, beşiği suya bıraktı. Nemrud o yıl doğan bütün çocukları öldürttü. Beşikteki çocuk aktı geldi, bu mağaranın ağzındaki ağacın köküne, ılgınlarına takıldı. Su aldı beşiği mağaranın içine, karanlığına, kuytusuna çekti. Bir dişi ceylan yavrulamıştı oraya. Beşikteki bebeyi görünce onu da emzirdi. Büyüdü, ceylan gibi bir delikanlı oldu. Nemrud bunu duydu. O yıl doğanlardan kurtulan tek çocuk dediler... İşte Beyim, Mustafa Bey, ben, ben, ben izleyeceğim Dervişi. Şimdi bir iyice karnımı doyurayım. Sonra izlerim Dervişi. Evinden adımını dışarı atar atmaz, ben de sana ulaştırırım haberi. Bak, bak, bak arkamda, sırtımda adamı. Gördün mü? Kurtuluş. İyisi mi öldürmeliyiz onu. Öldürüp kurtulmaktan başka çaremiz yok."

"Bekliyorum," dedi Mustafa Bey. "Bekliyorum onu. Kamışlığın içinde. Sabır, sabır, sabır... Sabırla dağlar yol olur. Sabır. Kamışlığın içinde sıcak. Canım sıkılıyor. Sabır. İyi oldu. Seni ölmüş biliyordum. Sabır. Hüseyini astılar. Sabır. Nasıl olsa bir gün atını kamışlığın üstüne sürecek. Sabır. Sabır taşı çatlamadan. Anam ölmeden. O ölmeden, ölemez zaten."

"Ölemez," dediler.

"Git ama, iyi izle onu."

"İzlerim," dedi Yel Veli. "Ben izleyemezsem onu kimse izleyemez. O ölmezse, biz öleceğiz. Bak, bak, bak, kapının ağzında duruyor o, o, o! Gördün mü?"

"Nerelerdeydin?"

"Halil İbrahim Efendimiz tam ateşin ortasına düştü. Üstünde inmeye hazır yalınkılıçlar..."

"Yaaa," dedi Mustafa Bey.

"Onu evinden dışarı uğratmadan buraya gelmeyeceğim, evime gitmeyeceğim, çoluk çocuğumu görmeyeceğim. O beni öldürecek."

"Beni de," dedi Mustafa Bey. "Al şu parayı. Al, Yel Veli al! Sana gerek olur. Yarısını evine bırak, yarısına da, bir at al..."

Bir deri bir kemik kalmıştı. Yel Veli güldü. Ak dişleri, sivri sakalı, çıkık elmacık kemikleri, kısılmış çakır ela gözleri hep birlikte güldü.

"Atın bana gerekliği yok," dedi Yel Veli. "Daha, iyi bir at kadar koşarım. Sen bana bir tabanca ver."

"Al," dedi Mustafa Bey. Yastığının altından toplu, burnu küt bir tabanca çıkardı. "Al! İyi bir tabanca. Murtaza Beyin tabancası bu. Al! Ne işine yarayacaksa... Al. Ben gün ışımadan kamışlıktayım. Bugün gelecek. İçime öyle bir doğuyor ki bugün gelecek. Hem de üstüme. Bugün Derviş ölecek. Anam da bekliyor. Bugün ölecek, ölecek. Derviş ölecek, diyordu anam gözleriyle, Derviş ölecek. Sen git. Ondan bir haber alırsan gel Akçasaza uzun ay ıslığı çal. Ben neredeysem çıkarım. Ay ıslığını çal."

33

O sebepten gözleri
ceylan gözlerine benzer

Hayıtın dibindeki körelerinden iri, besili kara karıncalar kaynayan semaveri dolanarak, açtıkları iki parmak enindeki yoldan kamışların içine gidiyorlar, büklüğün beri yanındaki harman yerinden tok, kırmızı, azıcık da yağmurda, güneşte solmuş buğdayları sürükleyerek, ağır, çabalı, ince bacaklarıyla yere tutunmaya çalışarak, uzun bir süre kayarak, toprakta tutunacak bir yer bulamadan, kocaman başlarını, kendilerinden daha büyük buğdayın önüne yatırarak, uzayarak, çekerek ağırlığı yerinden kıpırdatamadan, kıskaçlarını sıkarak, hiç açmadan inatla tutunmuş, ayakları toprağı kazarak, tozutarak, bir toz bulutuna gömülerek, ışıltılı kocaman, yuvarlak, pörtlemiş cam gözleri, kara, güçlü başı, ince, belli belirsiz tüylü, bulanık, toz içinde kalarak, yüzlerce, binlerce, kaynaşarak, durup koklaşarak, koklaştıktan sonra yerinden kıpırdamayan buğday tanesine iki karınca birden yapışarak, buğday kıpırdayınca, ince bacaklarında sevinç titremeleri, iri toprak tanelerini, yüce kesekleri aşarak, uçurumlara girerek, körenin başına getirilip bırakılmış buğdayı, mest edici her gelen, yuvadan her çıkan karınca bir kere koklayarak, sonra getiren, burulmuş, buğday tanesinin yöresinde utkuyla dolaşan karıncanın bıyıklarına bıyıklarını sürerek, gidip geliyorlardı.

Körenin yöresine fırdolayı, tane tane kara toprak yığılmıştı.

Bir sur gibi toprakla çevirmişlerdi köreyi. Bulgur gibi tepelerce yığılmış toprağın üstünde, daha, sert kabukları solmamış, bir sürü parlak, kurumuş renk ışıltısında parlayan, yalnız bacakları kuruyup katılaşmış, uzamış, dimdik gerilmiş, bir kısmı sırtüstü yatmış böcek ölüleri, buğday taneleri, çiçek tohumları, ince, uzun, küt, eğri, kasılmış, yeşil parlayan, sapsarı, böcek bacakları, yığılmış... Kaynaşan karıncalar bir ara açılıncadır ki bütün bütün gözüküyorlar.

Mustafa Bey ağzı aşağı yatmış gözlerini köreye dikmiş, kaynaşan, koklaşan, çabalayan karıncalara bakıyordu. Kırmızı, bir küçücük karınca belki kendisinin on beş misli, sırtı nakışlı, parlayan, sert, binbir incecik ışıltıyı yansıtan bir böcek ölüsünü taşımaya çalışıyordu. İki gündür ancak bir şahadetparmağı uzunluğu bir yeri gelebilmişti. Bu sabah böceği yerinden kımıldatan küçük kırmızı karınca onu aşağıdaki çukura düşürdü, böylelikle de belasını buldu. Küçük kırmızı karınca böceğe yapışıyor, yapışıyor, ince bacakları geriliyor, toprağı deşiyor, tozutuyor, böceği yerinden azıcık olsun kıpırdatamıyor, böcek kaya gibi, oraya, çukurun içine çakılmış kalmış. Karınca bir süre böceği böyle sabırla çekiştirdikten sonra bırakıyor bacaklarıyla bıyıklarını, tozlanmış gözlerini, başını sıvazlıyor, sonra böceğin yöresinde dönüyor, kokluyor, araştırıyor, gene var gücüyle, uygun bir yerini bulup yapışıyor, çekiştiriyor, çekiştiriyor, böcek azıcık bile yerinden kıpırdamıyor, öteki yılmıyor, incecik boynu çektikçe uzuyor, kopacakmış gibi. Küçük karınca, çenesi kenetlenmiş, o da kıpırdamayan böcek gibi, sünmüş, ayakları toprağa battıkça batıyor, ölüp kalmış gibi, böceğe yapışmış, devintisiz.

Uzun bir süre böyle kıpırtısız duran karınca böcekten yavaşça boşandı, bıyıklarını, gözlerini, kıskaçlarını ayağıyla sıvazladı, terliyor gibiydi. Kuyruğuna doğru tozlanmış, halka halka kızıltılı karnı terlemiş gibiydi, donuklamıştı. Karınca bir süre olduğu yerde öylece durduktan sonra birden yürüdü, böceğin yöresinde dönmeye başladı. Hiç oralı olmadan, sanki az önce cebelleştiği böcek o değilmişçesine böceğin yöresinde, parlak, renkli, ışıltılı, sert kabuğu, iri, binbir balkımada sert gözleri üstünde dönüp duruyordu. Bir ara başını göğe diker gibi etti, ha-

vayı koklar gibi kıskaçlarını birkaç kere kapadı kapadı açtı. Ön, kısa, çelimsiz, pürtüklü bacakları titredi. Arı gibi vızıldar bir ses çıkardı. Belki de çıkarmadı. Sonra ağırbaşlı, bir dağdan iner gibi, yıldızı sönmüş, yenik bir komutan gibi, başı önde böceğin sırtından indi, böceği baş tarafından taraklı, sert ağzından yokladı, bir kere tam taraklardan kıskaçlarıyla tuttu, bıraktı, kokladı bıraktı, vazgeçip sırtını döndü, epeyce, ağır ağır, azıcık da topallar böcekten uzaklaştı. Kuzeydoğuya kaymış böceğin gölgesinden çıktı, yokuşun başına vardı, yorgun. Orada bir süre bekledi, sonra birden döndü çabuk çabuk, telaşla vardı böceğe yapıştı, çekiştirmeye başladı. Şimdi canını dişine taktığı, bu böceği yerinden kıpırdatmak, alıp götürmek için sonsuz bir dirençle çabaladığı belliydi. Böceğin bulunduğu çukurdan, çukurun üstünden, yandan yönden durmadan karıncalar geçiyor, bir ara durup bakıyor, kimisi de kokluyor, sonra hiçbir şey olmamış gibi çekip gidiyorlardı. Hiçbirisinde en küçük bir yardım belirtisi gözükmüyordu. Belki de küçük karıncanın gayretine gülüyorlardı. Kocaman, katmerli, yaşlanıp kararmış tok karıncalar umursamaz, küçük karıncayı sonsuz, ölümüne cebelleşmesi içinde bırakıp gidiyorlardı. Büyük deneyden geçmiş karıncalar uzaklara, götürebilecekleri, sürükleyebilecekleri avlarının ardına gidiyorlardı.

Sonu ne olacaktı? Mustafa Bey hem çayını içiyor, hem de karıncayı seyreyliyordu. Bugün artık meraktan çatlayacaktı. Karınca, böceği çukurdan çıkarabilecek mi, Derviş bugün tam üstlerine düşecek mi?

Mestan koygun sıcakta çok büyük, mor bir kenger dikeninin yanında, hayıt çalısına dolanmış, çiçekli böğürtlenlerin altında yarı uyur yarı uyanık Derviş Beyin yolunu gözlüyor, düşlüyordu. Tam yirmi yıl oldu, diyordu, tam yirmi... Vur, kır, öldür, dövüş, zulmet, insanları aşağıla, dalkavukluk et, eee, sonu? Sonu bir karış toprak. Çocukların da senin gibi. Eeee, sonu? Sonu ne! Bu iş bitince varacağım huzuruna, hem de yüksek bir huzuruna Mustafa Beyin, tamam, oldu işte. Bu iş burada biter. Biter oğlu biter. Bir düşün Bey, bir düşün, senin için neler yaptım, kaç insan öldürdüm, bir düşün Bey, bir düşün ela gözlüm, bir düşün çatal yüreklim, hem de çifte, hem de dört yürek-

lim, insanlar içinde soyu Arap atı soyuna benzeyen, bin yıllık yoldan belirip gelen... Derviş de gitti. Bak, beni Memet Alinin, otomobilden inmeyen Selahattin Beyin eline koyma. Onlar bizi acımızdan öldürürler. Beni azat eyle, ver dirliğimi de beni azat eyle. Yeter gayrı süründüğüm. Bak kaç gündür, kaç haftadır burada, boynum sünmüş Dervişin yolunu bekliyorum, kurumuş kalmışım, kara marsığa dönmüşüm. Gel Derviş, gel kul olayım sana. Yaşım geçti, dayanamaz oldum. Gel yetiş. Gel yetiş. Geleceksin. Geliyorsun. Elin kulağında, gel köpek! Nasıl olsa öleceksin. Sana kurtuluş yok. Beyim beni Memet Alinin, zıpır Selahattinin eline bırakma. Beni senin aşiretin gibi eder. Duydun mu Beyim, soylu Beyim, duydun mu olanı biteni, duymazsın ya, işine gelmeyince duymazsın, hiç duyar mısın? Beylerin Paşaların huyudur, ta kadim zamandan bu yana, fakir fıkaranın ahını duymamak... Hiç duyar mısın? Çiftlik boşaldı Beyim, ortakçıların yarısı başlarını aldılar da gittiler, bir daha sana gelmediler. Biliyorlar, senin de, Karakız Hatunun da elinden bir şey gelmeyecek. Memet Alinin, o paragöz Memet Alinin dediği olacak. Sen hiçsin şimdi, sıfırsın. Avuruna zavuruna bakma. Sen yoksun, Memet Ali var. Bundan böyle Memet Alinin her dediği olacak. Oldu da. Memet Ali köylüleri o hale getirmiş ki, öylesine onları aşağılamış, her gün öylesine onlara işkence, zulmetmiş ki Memet Ali, köylüler gelip ayaklarına kapanmışlar, biz ettik, sen etme Bey oğlu Bey, demişler. Biz ettik sen etme! Biz hemen çiftliği, burayı, ata kışlağımızı, evimizi yuvamızı bırakıp gidiyoruz. Amanın Mustafa Bey, Beybaban duymasın, Karakız Hatun duymasın, belki bizi yolumuzdan döndürmeye kalkarlar. Amanın duymasınlar, biz rızkımızı başka diyarlarda arayacağız... Gittiler Mustafa Bey, kendiliklerinden, gönülleriyle gittiler! Yaaa! Gittiler. İşte böyle. Hah, hah, hah! Sen onları geri mi çevirecektin, canına minnet. Beni de onlar gibi edersen, işte şunun içinde beş kurşun yatıyor, ikisi bir gözüne, ikisi öteki gözüne, birisi tam alnının çatına. Bizi sen silahşor etmedin mi? Beni kovarsan, kurşun sıkmaktan başka iş gelir mi elimden? Başka bir şey öğrenmek gereğini duymadım ki... ki... ki... Al işte, al işte. Mestan ayağa kalktı oturdu. Kemikleri çatırdadı. Birkaç yıldır hep kalkıp otururken kemikleri çatırdıyordu Mesta-

nın. Üç oğlumun üçü de yoluna kurban gitti. Üçünü Derviş öldürttü, sırf Mestanın oğlu diye. Sana dostlukta sadıklıkta kusur etmedik. Beyimizdir, dedik değil üç oğul, canımız da, malımız da, her bir şeyimiz de Beyimizin kesip attığı tırnağa kurban olsun, dedim. Ama sıtkım sıyrıldı sizden. Aaaah, aklım başıma geldi ki neden sonra. Köylüleri, yarıcıları Memet Aliye yalvarırlarken gördüm. Oturmuş turuncu traktörün üstüne, köylüler yalvarıyor, o alttan alta gülümsüyor, alay ediyordu. Kartal gibi insanlar kul gibi yalvarıyorlardı o paragöze. Hepsi eskiden, isteseydi canını da, malını da Beylerine gözlerini kırpmadan verirlerdi. Köpek derisinden post, Beylerden dost olmaz. Geçti ömrümüz. Aklımız başımıza geldi ama geçti ömrümüz. Üç oğulu da verdik, bok yoluna. Tam üç oğulu... Karakız Hatun, soylu Beylerin kızı. Arap ata binerdi. Belinde tabancası... Erkek gibi sürerdi atını. Başı dik. Bir yeşil, şıvgacık, çiçekli dal gibi, yakışmış dururdu Arap kısrağının üstünde. Dişi bir kaplana benzerdi, Geyikdağda heykiren. Şu sümsüğe bak, ödü kopuyor. Delirmiş, sabahlardan akşamlara kadar kamışlığın içinde çay içip, karıncaları seyreyliyor, fıkara ağızsız dilsiz, garip karıncaları dövüştürüyor. Hayvan, insan değil ki, canavar, vahşi... Bir sürü karıncayı takıştırmış biribirine, onlar can dövüşünde, bu zevkleniyor. Derviş Bey vurulduktan sonra yüz dönüm tapulu tarla isterim, bu bir. On bin lira da para isterim, bu iki. İki oğlum da kendi oğulların gibi, kızların gibi, okuyabildikleri yere kadar okuyacaklar, bunun için de senet isterim, bu üç. Bir tabanca, bir lacivert takım elbise, bir at, bir de nagant tabanca isterim. Bulgar beyliği, bu dört. Vermezsen, ben de seni vururum, evini de yakarım, Memet Aliyi, Hüseyini astıkları çınara asarım. Anladın mı Mustafa? Kimse bilmez Mestanı ama sen bilirsin. Oğullarım öldürüldüğünde senin ödün kopmadı mı? Tir tir titriyor, Mestan delirip bana bir şey yapar diye ödün kopuyordu. Üç gün kimseye kapıyı açmadın, güya üzülüyor, yas çekiyordun. Üç gün sonra yanına girdiğimde gülüyordum, hiçbir şey olmamış gibi, sen şaşırdın. Dilin tutuldu...

"Gel Mestan."

"Buyur Beyim."

"Başın sağ olsun, böyle olsun istemezdim."

"Beyimin canı sağ olsun. Beyime bir oğul da, beş oğul da kurban olsun."

Memet Aliye yalvarıyordu. Seyrek, uzun, tel tel sakalı yaş içinde, titreyerek:

"Memet Ali Beyim," diyordu. "Kimsem yok ki benim. Ben nereye giderim, ne yaparım?"

"Bilmeeeem! İstediğini yap."

Hasan Hüseyin Onbaşı

Hasan Hüseyin Onbaşı

Hasan Hüseyin Onbaşı

Kirli sakalı

Kaddi bükülmüş

Gözü az görür olmuş.

Yetmiş yaşında, seksen yaşında... Doksan...

Dokuz yıl Yemende kalmış.

Kardeşi, Mustafa Beyin ağabeyini korurken öldürülmüş.

Dokuz yıl Yemende askerlik, yetmiş yıl Bey kapısında.

"Nereye gideyim Memet Ali Bey?"

"Bilmeeem! İstediğin..."

Hayasız, utanmaz, şerefsiz, alçak, namussuz bir gülüş ki it oğlu itte, sürüngen, alttan alta bir gülüş.

"Yemene git Emmi, Yemene. Karnındaki kurşunlar Yemenden kaldı. Yemene Yemene, Yemene Yemene..."

"Size de kardeş verdim, size de yetmiş yıl verdim. Size de can verdim. Yemene, Yemene ha Yemene. Yemene ha Yemene."

Yemene ha Yemene diyerek, bükülmüş beli doğrularak, dört dönerek, oynayarak, "Yemene ha Yemene ha Yemene, Yemene ha Yemene," diyerek, sesi Anavarza kayalıklarında yankılanarak, pamuk tarlasının içinden Akçasaz bataklığına doğru, dervişler gibi dönerek, "Yemene ha Yemene!" Sesi çığlıklaşarak. Gün kavuştuktan sonra, alaşafağa kadar dönerek, "Yemene. Yemene ha Yemene..." Çığlığı gün doğumuna dek uzayarak, biterek yitti gitti.

"Yemene ha Yemene ha Yemene ha Yemene!"

Ha Yemene Yemene!

Yemene hele Yemene!

Karışın toza dumana

Hele Yemene Yemene
Yemen sıcak kahve pişer
Asker talime çıkınca
Aceminin aklı şaşar
Hele Yemene Yemene
Günden yanı soldumola
Yerden yanı uldumola
Memedinin ala gözün
Karıncalar oydumola
Hele Yemene Yemene
Yemen sıcak dayanaman
Tan borusu er vurulur
Genceciksin uyanaman
Hele Yemene Yemene
Ya kimlere baba desin
Senin bebek dillenirse
Hele Yemene Yemene
Karıncalar oydumola
Hele Yemene Yemene...
Hasan Hüseyin Onbaşı!
Kartal gibi!
Kaplan gibi!

Döne döne, döne döne. Hele Yemene Yemene, diye diye. Döne döne. Kollarını açmış, semah döner gibi. Büyülü, acılı. Yitirmiş, hiç gelmeyecek, acımalı, çığlığa kesmiş, öfkeden delirmiş. Pişmanlık olmuş. Sarı sıcağın altında, kış yaz dememiş. Soğuk saban demirinin toprağın derininde giden ışıltısı olmuş. Kavrulmuş, uzun, beli bükülmüş. Uzun yüzlü, avurdu avurduna geçmiş, ince bacakları bükülerek, kocaman tabanları alışkın, toprağın üstünde sürtünerek, aşınmış, nasırı kabarıp aşınmış. Bir kartal gibi, uçmayı unutmuş. Kanadının birisi düşük. Ya da üşümüş, tüyleri ıslanmış, boynunu içeri çekmiş bir kuş. Döne döne. Bükülen dizlerle, durup soluklanarak, döne döne. Kabarmış, kaynamış bataklığa doğru. Bataklığın yanı başında, iki adım yukarısında, yarın ucunda, döne döne. Yarın altı, kaynaşan, fokurdayan su, çamur, bataklık, koku, döne döne. Sonra karanlık, bir ulu aydınlık gibi yırtılan. Hasan Hüseyin Onbaşı

kaplan gibi. Böğründen ölüm yarası almış. Can havliyle döne döne. Kabarmış su ağır ağır, yuta yuta, döne döne.

Hasan Hüseyin Onbaşı...

Döne döne

İmi timi bellisiz olmuş

Döne döne.

Sonra suyun çukurlaşması, köpükler, suyun kapanması, küçük, ince dalgalar, kalın, karanlık suda. İmi timi bellisiz, döne döne.

Yemene ha Yemene

Hele Yemene Yemene

Yemen benziyor dumana

Karıncalar oydu mu acep

Ala gözlerini

Hele Yemene Yemene

Çöl Yemene.

Öldürürüm Memet Aliyi, öldürürüm.

Hele Derviş Beyi öldürelim. Öldürürüm, seni öldürürüm. Ya da...

Hep korkuyorlar. Kendilerini böylesine yiğit gösterme çabaları ondan. Hep ödleri kopmuş. Uçan kuştan, yürüyen böcekten, gölgeden korkuyorlar. Yiğitliğe, yürekliliğe bu kadar hayranlıkları ondan. Korkaklar, korkacık oğlu korkaklar, diye mırıldandı Mestan.

Mustafa Bey hemen: "Bir şey mi var Mestan?" diye sordu.

"Yok," dedi Mestan. "Küçük karınca ne yaptı böceği, merak ettim de..."

"Cebelleşiyor," dedi Mustafa Bey. "Daha hiç yerinden kıpırdatamadı."

"Öldüreceğim," diye düşündü Mestan. Kısılmış gözleri bir çizgiydi ve yöresi kırışık içindeydi. Uzun boynu da kırış kırıştı. Elleri tüfeği sert kavramışlardı.

"Küçük karınca bu gece böceği o kuyudan çıkaracak," dedi Mestan.

"Derviş de bugün mutlaka gelecek," dedi Mustafa Bey. "Yel Veliyi merak ediyorum. Ondan hiçbir haber yok. Öldürmesinler?"

"Ölümden de ödü kopuyordu. Dervişin hep kendisini kovalattığını sanıyordu," dedi İbrahim İbo.

"Korkudan delirmişti," dedi Hamdi.

"Öyleyse niçin Dervişin üstüne gitti?" diye sordu Mustafa Bey.

"Korkusundan," dedi Mestan. "Büyük korku hep böyledir. Korkunun sınırsızı... Hasan Hüseyin Onbaşı da... Oynaya oynaya gitti bataklığa... Korku... Korku..."

Korku, diye düşündü Mustafa Bey, iliklerine kadar titredi, sarsıldı, ayağa kalktı, kamışlığın dışına çıktı, gözlerini Derviş Beyin yoluna dikti. Öyle durdu orada, küçük karamuk çalısının yanında. Yoldan hep arada bir toz kalkıyordu, yolun bir yerinden. Hiç yel esmiyordu. Yoldan kimse de geçmiyordu. Yolun orasından burasından toz kalkıyordu gene de. Soldaki bataklığın üstü belli belirsiz bir buğuyla örtülüydü. Anavarza kayalıklarıyla arasını inceden uçuk mavi, saydam bir buğu perdeliyordu. Üstünden, kanatlarını ağır ağır sallayarak, geniş bir pembe balıkçıl geçti.

Mustafa Bey orada uzun durduktan sonra kamışlığa döndü. Semaver kaynıyordu. Acıkmıştı. "Gelin çocuklar," dedi. "Gelin de bir karnımızı doyuralım." Bakır, nakışlı, çok eskilerden kalma kalaylı sefertasını açtı. Bir de nakışlı bir sofrayı ortaya serdi Mestan. Yufkaları birer ikişer herkesin önüne pay etti. Kapaklı bir lengeri açtığında içinden kızarmış iki tavuk ve pilav çıktı. Mustafa Bey tavukları elleriyle, alışkın, kolaylıkla parçaladı, herkesin payını dürülü yufkasının üstüne koyduktan sonra yağlı parmaklarını ağzına sokup yaladı. Sefertasında etli bulgur pilavı vardı, kaşıklamaya başladılar. İri bir termostan soğuk su içiyorlardı. Salatalık kestiler, domates doğradılar. Her gün aşağı yukarı yemekleri böyleydi. Yemeklerini yufka ekmeğe sararak, kaşıklayarak, elleriyle parçalayarak böyle yerler, sonra da yalanan bir kedi gibi böğürtlenlerin koygun gölgesine uzanıp parmaklarını yalar, çaylarını içerlerdi.

"Nöbet kimde?" diye sordu, yemek bittikten sonra Mustafa Bey.

"Bende," dedi Hamdi.

"Çayını al da sen dışarıya git. Bugün Derviş gelecek. Kaçırmayalım."

Mestan, İbrahim İbo tüfeklerini, çay bardaklarını alıp böğürtlenlerin kuytuluğuna çekildiler. Mestan Mustafa Beye bakıp bakıp, alçak pezevenk, alçak pezevenk, diyordu. Şimdi de fıkara karıncalara dadanmış. Onlara rahat vermiyor. Alçak pezevenk. Ulan behey muzur adam ne istersin dağın küçücük, ağzı var dili yok hayvancağızlarından? Ne istersin behey dinsiz imansız küçücük, küçümencik şu hayvanlardan? Onların günahı seni iflah eder mi? Eder mi behey dört kitapta katli vacip bir alçaklar alçağı... Allahınızı, kitabınızı severseniz bakın bakın hele şu eşşek kadar kocaman herife! Bebeler yapmaz yaptığını. Bakın, bakın hele şuna... Bir de Bey olacak. Bir de Derviş Beyi öldürecek! Sahi bugün gelecek mi Derviş? Gerçekten Yel Veliye ne oldu, öldürüldü mü? Yoksa dünyanın öteki ucuna, döne döne, Hasan Hüseyin Onbaşı gibi döne döne, yar döne döne, dost döne döne başını aldı da gitti mi, gitti mi dersiniz? Gitmiştir. Onu bildim bileli bir yerde duramaz, kaçar. Ölümden kaçar. Sanki o kaçınca ardından ölüm yetişemeyecekmiş gibi. Bildim bileli bir yerde duramaz, oradan oraya kaçar, ardına da hiç bakmaz, ağzını açmış, onu kovalayan, yalım gözlü, yalım dilli ölüm canavarının önüne düşmüş kaçar ha kaçar. Ölüm canavarı onu yakaladı mı acaba, Derviş Beyin konağında? O da her şeyi, yerimizi söyledi mi Dervişe, söyledikten sonra da o tatlıca canını teslim etti mi Hidayetin yağlı kurşunlarına? Ne dersin Mustafa Bey, it soyu! Her gün geçen Derviş, hem de bu yoldan, konağının önünden, biz burayı bekledik bekleyeli niçin hiç geçmiyor? Bunu niçin hiç düşünmüyor da boyuna karıncalarla uğraşarak, fıkaraların canlarını yakarak, gelecek diyorsun? Derviş bugün bugün gelecek diyorsun. Bekledik bekleyeli her gün, düş gördüm, Derviş bugün buraya gelecek diyorsun, işte gelmiyor. Gelmiyor, gelmiyor, gelmiyor işte. Gelmiyor, işte gelmiyor. Gelmiyor. Çatla da patla! Gelecek, ben de biliyorum gelecek. Ama her gün gelmeyecek. Bir gün gelecek. Sen düş görsen de gelecek, görmesen de... Tıpış tıpış gelecek. Al atının üstünde dimdik gelecek.

Bir bakmışsın... Bir bakmışsın... Bir bakmışsın... Derviş atının tırnağının dibinde, ala kan içinde debeleniyor, dört kurşu-

nun dördünü de göğsünden yemiş, dört delikten dört oluk kan fışkırıyor ötelere... O kıvranıyor, yerleri cırtıyor, atının ayaklarına sarılıp, atın toynaklarını dişliyor. At onu tekmeliyor. Biz karşıda durmuş onu seyreyliyoruz, dört köşe, hemencecik ölmesin diye de Allaha dua ederek. Maraşlı Veliyi, Altındiş Veli derlerdi adına, Mustafa Beyle böyle öldürmemiş miydik? Kurşun yiyip atının tırnağının dibine düşmüş, Veli atının ön bacağına yapışmış, bacağa dişini geçirmiş bırakmıyor. At deliriyor, dönüyor, çırpınıyor, şaha kalkıyor, kaçıyor. Veli bacağa yapışmış bırakmıyor. Uzun sürdü Velinin bu hali. Bey, diye yalvardım, bakın bakın, şu küçücük karıncalara ne yapıyor, bakın bakın, tuh sana allahsız alçak, tuh sana, tuh sana, Bey dedim, yazık şuna, bir kurşun sallayalım, ölüversin. Veliye acımıyorum, ama atın ne günahı var? Veliyi ben düşürmüştüm ama, benim ne günahım var, Bey emretmişti. Yok, dedi, Veli, dedi, üç günde de ölse, böyle dişleriyle atının ayağına yapışmış ölecek. Velinin suçu neydi, ne bileyim ben, unuttum herhalde büyük bir suçu vardı. Olmaz olur mu? Gene Dervişlerle ilgili bir suç olacak. Bey etme, dedim, dayanamaz oldum... Derken at şaha kalkarken daha Veli çözülüverdi, ağzı yukarı, kolları, bacakları sonuna kadar açılmış toprağa, mavi dağlalesinin arasına seriliverdi. Kurtulan at aldı yatırdı, Mustafa Bey, işte bu karıncalarlan oynayan köpek, üç kurşun yetiştirdi atın ardından. At bir tökezidi, kalktı, bir... Kalktı bir daha, sonra tepesinin üstüne gitti. Alçak pezevenk, alçak pezevenk. Daha ata yüreğim yanar. Şimdi de şu küçümencik karıncalara dadanmış.

Mestan daha fazla Mustafa Beyin karıncalarla oyununu seyredemedi, arkasını dönüp, gözlerini böğürtlenlerin köküne, ıslak, koygun kuytuluğuna dikti.

Mustafa Bey karınca sürüsünün arasından, şahin gibi gözleriyle karıncalardan en irisini arıyordu. Hemen buldu. Bu iri karınca kırmızıdan karaya dönüşmüş, kıskaçlarının keskin pürtükleri belli olan anaç, sırtı tüylü gibi tozlanıp matlaşmış iri gözlerinde pırıltılar, karnı şişkin, kırmızı halkalı bir karıncaydı. O karıncayı avucuna aldı, şahin gözleri başka, onun ayarında bir karınca aramaya başladı. Öteki karıncayı tam körenin ağzında yakaladı. Bu da babaç bir karıncaydı. Böyle bir karınca,

az önce yakaladığı karıncasına eş bir karınca bulduğuna çok sevindi. Sevincinden elleri uçtu, parmakları varıp bir ustalıkla karıncayı yakaladılar. İlk karınca kıskaçlarını açtı, geniş geniş. Bu geniş açılmış kıskacın arasına ikinci karıncanın incecik boynunu getirdi yerleştirdi ve birinci karıncanın karnını azıcık sıktı, karnı sıkılan karıncanın kıskaçları hızla kapandılar, öteki karıncanın incecik boynunu sıktılar. Mustafa Beyin eski, büyük deneyi vardı, karıncaları hemen yere koydu. Bir süre birinci karınca üstte, ikinci karınca altta, boğazı sıkılmış, gözleri pörtlemiş öyle toprakta kaldılar. Sonra üstteki karınca nedense kıskaçlarını açıp öteki karıncanın boynunu bıraktı. Ve hızla oradan uzaklaşmaya başladı. Boynu sıkılmış karınca da ötekisi gibi, canı yanmış hızla uzaklaşıyordu ki Mustafa Beyin soylu, uzun, ince parmakları birer canavar gibi kaçan karıncanın üstüne, bir dağ gibi iniverdiler. Bu sefer boğazı sıkılan karıncanın kıskaçları öteki karıncanın boynunu buldular. Mustafa Bey gene karıncaları yere koydu. Az sonra karıncalar gene biribirlerinden ayrıldılar. Bu sefer Mustafa Bey birinciye sıktırdı ötekinin boynunu, yere koydu. Gene bıraktılar. Daha çok yineledi bunu Mustafa Bey. Artık karıncaların kızıştığına aklı kesince karıncaları kıskaç kıskaca tutuşturdu. Biliyordu ki artık bu karıncalar biribirlerini bırakmayacaklar, böyle günlerce kıskaç kıskaca çekişip duracaklardı. Bazan kızgın, öfkeli bir karınca incecik boynu ilk kıskaca alışta bırakmıyor, koparıncaya kadar sıkıp duruyordu. Bazan da ikinci, üçüncü, beşinci altıncıda birisi ötekinin boynunu öldür Allah bırakmıyor, dövüşü, öteki karıncanın boynu kopuncaya kadar sürdürüyordu.

Karıncaların uzun yolları, körenin yanı yöresi kıskaç kıskaca dövüşen, birinin kıskacı ötekinin boynunda çekiştirip duran karıncalarla dolmuştu. Savaş alanıydı şimdi karınca köresinin yöreleri. Büyük bir umutsuzlukta dövüşen karıncaların savaş alanı. Mustafa Bey usanıp bırakan karıncaları, nerede olurlarsa olsunlar hemen görüyor, yakalayıp, büyük bir keyifle hemen tutuşturuyordu. Bazı iki karınca inat ediyorlar, Mustafa Bey onları tutuşturur tutuşturmaz bırakıveriyorlardı biribirlerini. Mustafa Bey de inat ediyordu. Bazı sabahtan akşama kadar iki karıncayla cebelleştiği oluyor, tutuşmamakta ayak direyen ka-

rıncalara öfkelendikçe öfkeleniyor, tutuşturuyor canlarını yakıyor, ayaklarını koparıyor, barışsever karıncaları bir türlü dövüştüremiyor, gün kavuşup da eve dönme zamanı gelince Mustafa Bey çılgın bir öfkede kıvranarak çaresiz her iki karıncanın da başlarını koparıveriyordu. Ondan sonra da anası aklına düşüyor, sinirleri bir iyice bozuluyordu. Ama böyle barışsever karınca çok az çıkıyordu.

Mustafa Bey şimdi tutuşmuş yüzlerce binlerce karıncayı seyrediyor, keyifleniyordu. Bir savaş alanını yöneten utkulu komutan gibi konurlanıyor, kabarıyordu. Alnında defne çelenkleri Mustafa Beyin. Ve savaş alanında dövüşen, can çekişen, kellesi kopan binlerce karınca.

Derviş Bey bugün gelecek. Dün gelmedi, bugün, işte şuradan gelecek. Hamdi, usullacık, Bey diyecek, geliyor. Hem de alnı akıtma sakar al atının üstüne binmiş geliyor, diyecek. Sonra, sonra, sonrası malum efendim, işte öyle olacak. Yakalamak ne güzel olurdu Dervişi. Ama bir daha, onu bu kadar bekledikten sonra, kaçırmayı göze almak zor. Mustafa Beye kalsa onu bin kere bile, sağ sağ yakalamak, işkenceyle öldürmek için, bin kere bile kaçırmayı göze alırdı. Ama ne çare ki anası sarı sabır olmuş bekliyor, eli yüreğinde. Oğlunun kanlısının ölüsünü görmeden ölmemek için canını dişine takmış dayanıyor. Derviş ölmeden, anası da ölüverirse, ölüverir de gözü açık giderse, o zaman Mustafa Bey de yaşamaz, anasının ardınca ölüverirdi.

"Nereye kaçıyorsunuz, nereye?" diye bağırdı Mustafa Bey. "Korkaklar, yüreksizler!" Mestan bu gür sesle dalgasında irkildi, sonra Beyin karıncalara bağırdığını anlayınca, köpek, dedi içinden geri dalgasına geçti.

Mustafa Bey parmakları terlemiş, kayan karıncaları son bir gayretle tutuşturmaya çalışıyordu.

Bir ak taşın üstüne oturmuşum. Anavarza kayalıkları tam başımın ucundan, ta göğe yükseliyor, uçsuz bucaksız. Gök yok. Hiç mi hiç yok. Göğün yerinde ne var? Hiçbir şey yok. Yok, yok, yanıldım, unutmuşum. Gökyüzü bir boşalıyor, bomboş, ne bir renk, ne ışık, ne karanlık. Hiç yok. Ak taşın üstüne oturmuşum. Kayalıklar kıpkırmızı, yalım kırmızısı, billur kırmızısı... Ta göğe çıkıyor. Gök hiç yok. Sonra göksüz yukarda

bir ışık seli... Işık selinin altında karıncalar, karıncalar, her şey karıncalar. Anavarzanın dibinde, üstü yazılı, iri çiçek nakışlı, ak bir çinke taşının üstüne oturmuşum. Birden ayağımın dibinde bir deniz dalgalanmaya başlamış. Üstünde sallanan, altı ışık, daha altta deniz, asılı kalmış gemiler... Birden ne deniz, ne ışık. Deniz çekilivermiş. Bir bakıyorum, başımın üstünde, kırmızı kayalıklarda çalkanan deniz, mavi, kırmızı, yeşil, mor, sonra deniz siliniyor. Ben ak bir çakmaktaşının üstüne oturmuşum, kertenkeleler, dışarda dilleri, sırtları yarık yuruk... Yaşlı kertenkeleler, mercan gözlü. Sonra gece... Gecede hiç ışık yok, ne ay ışığı, ne yıldız, ne çıra ışığı, hiç ışık yok. Bir bakıyorum, ilerimde, yamaçta, yüz binlerce kırmızı mercan, ışık, karıncalar gibi. Bir kocaman karınca bu ışıkları bir uçtan başlayıp, inanılmaz, uğunan bir hızla yiyor, o yedikçe ışıklar gene bitiyor, mercan pırıltıları, som kırmızı, milyonlarca, pul pul, geceye, karanlığa yayılıyor. Işıklar, altındaki taş, karıncalar, gemiler, şahmeranlar, boyuna gümbürdeyip, önüne gelen kayayı, tepeyi, ağacı, ormanı yutan bataklık, toprak, sular, her şey, gökyüzü birden silinip gidiyorlar. Boşluk, boşluğa benzer bir yokluk kalıyor. Ak taşın üstüne oturmuşum. Taş kayıyor, kayıyor... Boşlukta al atının üstünde Derviş. Altındaki atı habire tepesi üstü, boşlukta takla atıyor. Derviş sarılmış atın boynuna ve boyuna takla atıyor. Birden Yel Veli çıkıyor atın ayaklarının altından. Boşluk bile yok. Yel Veli fırıl fırıl dönüyor. Nerdense, Yel Velinin eline bir uzun, kapkara, ince, oluklu bir bıçak gelip oturuyor. Bıçak Dervişin gözüne batıyor, sonra öteki gözüne. Bir gözü çıkıyor, sonra bıçak öteki gözde... Bıçak gözden göze mekik dokuyor. Gözden göze... Bıçak iki gözü çıkarıp ötekine varıp çıkarıncaya kadar beriki sağalıyor. Kara bıçak mekik dokuyor. Birden bir haykırış boşluğu dolduruyor. Yeter! Yeter! Yeter! Atlar kişniyor. Boşluk sarsılıyor. Kulakları sağır eden, geceyi, boşluğu sarsan. Boşluğu bile sarsan... At kişnemeleri... Yeter! Yeter! Yeter! Mustafa! Mustafa! Çek bıçağını! Al Yel Veliyi! Al Yel Veliyi! Bırak gözlerimi. Yapma bunu da ne yaparsan yap. Ne yaparsan yap...

"Derviş gelecek, bugün gelecek," dedi yüksek sesle Mustafa Bey. "Hem de nasıl!"

"İş böyleyse, hal böyleyse, hal böyleyse, ak, nakışlı, çinke taş umuda işarettir," dedi uykulu Mestan. "Gelecek. Ak taş ölüme işarettir. Bir kafese, yolculuğa işarettir."

Dışardan inanmış, güvenli sesi geldi Hamdinin:

"Bugün gelecek," dedi. "Az sonra."

"Az sonra," dedi İbrahim İbo. "Bekleye bekleye..."

"Gelecek," dedi Mustafa Bey. "Yel Veliye ne oldu? Keşki göndermeyeydim fıkarayı. İyice kocadı, Yel Veli eski Yel Veli değil ki, yüz bin hile icat edip Dervişi konağından şimdiye kadar yüz kere dışarı uğratıp üstümüze yollayaydı. Kocadı fıkara. Kocadı fıkara... Bir de öldürülmüşse, yanarım Yel Veliye."

"Yanarım," dedi Mestan. "İnsan soyunda dünyaya gelmiş, şimdiye kadar, en çok ölümden korkan kişidir Yel Veli."

"Yok," dedi Mustafa Bey. "Derviştir."

Mestan sen de varsın, diyemedi, sustu. Eğer Dervişi öldürdükten sonra sen de bana istediğimi yapmazsan... Sen de... Sen de korkarsın aslanım. Bütün can oyunu oynayanlar en korkaklardır. Öyle değil mi? Şu dövüşen karıncalara bak. Dövüşen insanın onlardan ne farkı var? Yok mu, diye sordu kendi kendine. Hiç yok mu? Yok, dedi inatla, Mustafa Beye karşılık vermedi.

Çukurdaki küçük karınca epeydir böceğin yöresinde, üstünde dolanıp duruyordu, sonra hırsla böceğe saldırdı, çekiştirmeye başladı.

Gün kavuşuyor, akşamın gölgeleri ağır ağır siliniyordu. Mustafa Bey ayağa kalktı, uzun bacakları üstünde yaylandı, gözünü Anavarza kayalıklarını kınalamış, aştı aşacak güne dikti.

"Bugün artık gelmez," dedi usullacana. "Bugün artık gelmez. Yarına. Yarın gelecek."

"Yarın gelecek," dedi Mestan.

Kamışlıktan çıkıp, büklüğün içindeki atlarının yanına vardılar. Atlar başlarını kıl torbalarının içine sokmuşlar kütür kütür arpalarını yiyorlardı.

34

Hacı Kurtboğa gene vaktinde uyandı. Halbuki bu gece uzun bir süre uyuyamamış, kurmuş durmuştu. Çetin bir savaşın eşiğindeydi. Çok yaşamış, çok çalışmış, hep başarılı olmuştu. Kendisine sorarsanız doğdu doğalı attığı her adım bir başarıydı. Başarılarıyla da sonsuz konurlanıyordu. Her konurlandıkça, hayal meyal anımsadığı çocukluğu geliyordu aklına. Sıtmadan kıvrana kıvrana ölen anası, Yemene kim bilir ne zaman gitmiş de gelmemiş babası geliyordu gözlerinin önüne. Sekiz tane erkek kardeşi vardı. Her biri sırasıyla öldü. Hepsi de aynı hastalıktan, oğlancıktan gitti. Anavarza ovasında oğlancıktan gitmeyen, hele oğlancığa yakalanmayan çok az çocuk vardı. İbrahim geliyordu gözlerinin önüne. Hacı kardeşleri içinde en çok İbrahimi severdi. İnce, uzun, yakışıklı, iri gözlüydü İbrahim, hünerli parmakları çok uzundu. İbrahim en güzel, nakışlı kamış düdükleri, söğüt dalından develeri, arabaları, yapraklardan, çiçeklerden şeytan evlerini yapar, kurumuş çirişsikilerinin içinden acı, kekremsi, genzi yakan, azıcık insanın başını döndüren, biraz fazla yiyince her soluğu çiçek kokturan kokulu balları o çıkarırdı. Başka çocuklar bir günde on tane ballı çirişsiki bulursa Anavarzanın kekikli, kurumuş, esen yelde ufalanan, dağılan, dalga dalga ta ovaya kadar giden kekikli yamaçlarında, o bir kucak toplar, sonra güz sıcağında kavrulan bir kayanın üstüne oturur, mest olmuş, kutsal bir şeye dokunurcana çirişsikilere dokunur, onları ağır ağır açar, bir pırıltı gibi azıcık yeşile çalan, on buğday tanesi kalınlığında, oyulmuş ince çiriş-

sikinin içine, dibine doğru uzatılmış balı bulur, yalanır, yarısını bir çöple alır, tam ortasından böler. Hacıya uzatır, sonra da kendisi, çirişsikinin oluğu içindeki balı gözlerini kapayıp dilinin üstüne koyar, dilini ağzında usul usul döndürürdü, ta ki ağzındaki tat silininceye kadar. Sonra başka, başka çirişsikileri açardı. Hacı Kurtboğa şu dünyada ne öğrenmişse İbrahimden öğrenmişti. Çatır çatır eden bir yaz günüydü. Güneş kaynıyordu. Birden İbrahim dut ağacının altında, ayak bileğine kadar gelen tozun içinde kıvranmaya başladı. İnleyerek, buyuyorum, diyordu. Buyuyorum, diyor, dişleri takır takır biribirine çarpıyordu. Buyuyorum. İki kat oluyor, açılıp kapanıyor, kopacakmış gibi, ellerini ayaklarını açarak, uzatarak, uzanabildiği yerden daha çok uzanarak geriniyordu. Sabahtan gün kuşluğa kadar böyle sürdü. Sonra yanıyorum demeye başladı. Bir yanıyorum, diyor, bir üşüyorum diyor, açılıp kapanıyor, geriniyor, titriyor, yumuluyordu. Sonra gerinmesi durdu, dişlerinin tıkırtısı durdu, rengi sarıdan daha sarıya, sonra yeşile dönüştü. Bedeni ağır ağır ürpertilerle titriyordu. Sonra ağzı köpürmeye başladı İbrahimin. Konular komşular toplandılar. Aralarında konuşuyorlardı. Bu çocuk iflah olmaz, diyorlardı. Sert çarptı, uzun sürmez. Sonra çimeni yeşil gözlü Hüsne Karı geldi. Beli bükülmüş, değneğine çöke çöke. Çocuğun başında durdu. Bu çocuk gitmiş, dedi. Vay İbrahim. Ben bu çocuklardan korkarım, diye de mırıldandı. Bu, bir köşeye büzülüp sabahtan akşamlara kadar düşünen çocuklardan korkarım. Bunlar uzun yaşamazlar. Vay İbrahim. Ne de güzel, ala gözlü bir çocuktu! Vay İbrahim vay! Bir semer getirin, diye gürledi sonra da. Çabuk bir semer. Allahtan umut kesilmez. Hemen oracıktan bir semer buluverdiler. Semeri ağzı yukarı toza yatırdılar. Semerin keçesi yer yer aşınmış, içindeki otlar dışarıya fırlamış, otların kıyıları terden, tuzdan, yağdan kirlenmişti. İbrahimi kaldırıp semerin içine yatırdılar. İbrahimin boyu semerden uzun geldi, bacakları, çıplak sapsarı ayakları dışarda kaldı. Bacaklar usul usul, ürpertilerle titriyorlar, titriyorlar birden yukarı fırlayıveriyorlardı. İbrahim bir hoş sesler çıkarıyordu. Ağzındaki köpük çoğalarak. Arada sırada bir kadın çocuğun ağzındaki köpükleri siliyordu. Kadınlar gittikçe çoğalıyorlardı. Çocuklar da gelmişlerdi. Yaprakları tozdan gö-

zükmeyen, dalları kanat gibi açılmış dutun altında, ağzı köpüren, gittikçe titremesi usul usul sönen, ürpertiye, seğirmeye dönüşen İbrahimin yöresinde halka olmuşlardı. İbrahimin alnındaki boncuk boncuk terler de kuruyordu. Çocuklar hiç kıpırdamıyorlardı, asık donuk suratlarıyla gözleri İbrahimde. Azıcık şaşkın. Birkaç kadın ağlıyordu. Bunlar, çocukları böyle, İbrahim gibi ölen kadınlardı.

Hüsne Kadın semerin yanına, tozların içine bağdaş kurmuş, oturmuş, titreyen, buruşmuş, ölmüş eliyle semerin tahtasına yapışmıştı. Semerden acı, ekşimiş bir ter kokusu geliyordu. Öteden bir kadın geliyordu. Delirmiş gibi, oynar gibi... Ağlayarak, ustura gibi sesi kayalıklarda yankılanarak... Geldi kadınların yöresinde dönmeye başladı. Yüzü uzamıştı. Kolları kuş kanatları gibi iki yanında çırpınıyordu. Sonra kalabalığı yardı, semerin yanına geldi. Sesi İbrahimi görünce daha da çığlıklaşıp usturalaştı. Bu sefer semerin yöresinde dönmeye başladı. Döndü döndü, birden sesi kirp diye kesildi, orada, hastanın ayakucunda dikildi kaldı. Kaskatı kesilmiş, kıpırtısız. Gözlerini bile kırpmadan, büyümüş, dudakları morarmış, çatlamış, elleri sapsarı, darmadağınık olmuş saçlarla. Gencecik.

Kalabalık mırıldandı. O büyüttü İbrahimi, dediler. Teyzesi. Çocuğu da olmuyor. Yangın gibi.

Birden hasta semerin içinde doğruldu, bakışsız, görmeden bir süre kaldı, sonra usulca gene arkası üstü semerin içine yattı, gerildi, kıpırdamaz oldu. Kıpırtısız kadın öyle donmuş kalakaldı. Birkaçı birden çığrıştılar. Kalabalık karıştı, her kafadan bir ses çıkmaya başladı. Hacı usulca kalabalıktan ayrıldı. Köyü dışarı çıkınca koşmaya başladı, koşarak, soluğu taşarak Ceyhanın kıyısına geldi, yarı aşağı indi, bir kuytuya sokuldu, ağlamaya başladı. Gün battı gitti, o hep ağladı. Sonra uyumuş. Uyandığında gece yarıyı geçiyordu. Usulca, merdivenleri sallamadan çardağa çıktı, yatağına girdi. Sivrisinekler bulut örneği geliyorlardı. Sesleri kulağı sağır eden... Parçalıyorlardı. Ağılı sıtma diyordu birisi... Hep ağılı sıtma. Doktorlar bir iğne yapıyorlar... Vay İbrahim... Çukurova batsın. Burada hiçbir çocuk yaşamaz, bu batağın içinde, bunca sinek varken... Yaylalar. Öldü İbrahim. Ölecek çocuk değildi. Hacı yatağında tüm bedeni sivrisinek ısı-

rığından şişmiş, yara olup azıtmış, kaşınır, soyulurken, yarı uyur, yarı uyanık bunları duyuyor, dinliyordu. Gün kızdırmış, ağır, göz açtırmayan bir sıcak çökmüşken merdivenlerden indi. Teyzesi orada, alnında bir kara çatkı, elleri belinde öyle duruyordu. Yaslı, kurumuş, kanı tükenmiş. Teyzesinin yüzüne bakamadı, başını yerden kaldıramadı, hiçbir şeyi göremedi.

"Otur da bir şey iç. Bir sen kaldın. Bir şey ye..."

Hacı duymadı. Köyün dışına yürüdü. Yordamlayarak, bir karanlıkta yürür gibi. Sonra bir yola düştüğünü hayal meyal ansıyor, yolun tozlarının ayaklarını kızgın demir gibi yaktığını, acıya dayanamayıp koştuğunu, bir kasabada gözlerini açtığını da hayal meyal ansıyor. Düş gibi... O gün kasabada azıcık ağzına bir şey attı mı atmadı mı hiç ansımıyor.

Neden sonra bir gözünü açıyor ki bir evde, bir sarıklı adamın karşısına diz çökmüş bir şeyler ezberliyor, kargacık burgacık bir şeyler yazıp karalıyor. Buraya kadarki yaşantısı bir düş olarak bile aklında değil. Kasabada ne yaptı, nereye gitti, bu eve nasıl geldi, kim getirdi? Ne zamandan beri bu İmamın karşısında böyle diz çöküp durmuş, durmadan hiç duymadığı bir şeyleri, söze benzer bir çeşit sesleri gırtlağından çıkarıyor, ansımıyor.

Elini yüzünü yudu, bağdaş kurup sofraya oturdu. Her zamanki yaptığı kahvaltıyı hazırlamışlardı gene. Kalaylı bir bakır sahanın ortasında bir tereyağı topağı duruyordu. Üstünde parmak izleri ve domur domur olmuş ayran damlaları... Bir de petekli bal vardı sofrada. Çiçeklideresinden getirilmiş. Balın öte yanında göz göz, bir petek gibi olmuş peynir duruyordu. Hacı Kurtboğa önce ak sakalını iki eliyle sıvazladı. Sakalı öyle uzun değildi, değirmi kesilmişti. Uzun sakalı hiç sevmezdi. Yufka ekmeğinin yarısını kopardı, dürdü, önce tereyağını bir tahta kaşıkla aldı, öyle bir top ekmeğin ortasına koydu, aynı kaşığı bir de bal çanağına soktu, onu da getirdi yağ topağının üstüne yaydı, ustalıkla, alışkın ellerle... Ekmeği katladı, dürdü, gözlerini kapadı, dürümü ısırdı. Dürümün dibinden yağla karışık bal avucundan aşağı, önüne yığılmış yufkanın üstüne damladı. Sonra o damlamış yufkayı alacak, dürüm yapacaktı. O, birinci lokmayı çiğnerken yanda kaynayan semaverden eline anında

bir tüten çay bardağı tutuşturulur, Hacı Kurtboğa bu işe çok sevinir, beklemez, şaşardı. Sonra da çökelekle peyniri dürüm ederdi. Onun ardından bir yağ bal dürümü daha... Kahvaltı yağ bal dürümüyle ayakta sonuçlanırdı. Atın üstünde, otomobilin içinde.

Daha tanyerleri yeni ışıyor, köyde derinden, koygun seslerle yayıklar yayılıyordu. Yayıktan ilk alınmış tereyağı Hacı Kurtboğanın önüne gelirdi ve azıcık çam kokardı, tulum yayığın yüzüne sürülmüş, kırmızı çam kabuğundan dolayı. İri bir keçi derisini tulum çıkarırlar, kıllarını yolarlar, tuzlarlar, binbir ottan, ağaçtan çıkarılmış ilaçlarla deriyi işlerler, kokusunu alırlar, bekletirler, önce yayıkta su yayarlar, birkaç gün, sonra yoğurdu yayığa aktarırlar yaymaya başlarlar. Yayık kırmızı olur. Yayığı işi bittikten sonra, dövülüp ufalanmış, pul pul olmuş kırmızı çam kabuğunun içine yatırırlar her zaman. Kadim Türkmen geleneğidir. Çam ağacından, uzun fıçıya benzer yayık daha yeni icat olundu, ama Hacı Kurtboğa daha evine sokmadı ağaçtan yayığı. Olmaz.

"Şoförü çağırın."

Otomobili uzun siyah bir Forddu. Daha yeni almıştı. Bir yıl bile olmuyordu. Eskiden en güzel Arap ata o binerdi. Görkemli bir Arap at kadar insanlara etki yapan hiçbir şey yoktur. Sonra yepyeni, gıcır gıcır faytona en görkemli kır atları o koştu. Faytona kurulup sigarayı tellendirmek, tek attan daha görkemli oluyor, daha büyük etki yapıyordu. Fayton çağı da az bir sürede geçti. Otomobil başladı. Öyle bir otomobil olmalıydı ki, şu Çukurovada bulunmasın, Mustafa Kemal Paşanın gözbebeği Ali Saip Bey ve de Deli Memet de kıskansın. Hem de Ramazanoğlu Beyleri, hem de... Hem de... Antep Beyleri, gözü kanlı Maraş Beyleri kıskansınlar. Ata binmek gibi yok ama, her şeyin bir çağı var, atın da çağı eskidendi. Şu dik kafalı, mendebur suratlı, kendisini Allahın oğlu, Peygamberin halifesi, Mustafa Kemalin kardeşi, Cengiz Hanın torunu sanan Dervişten başka ata binen kalmadı ovada... O da korkusundan biniyor. Üç Oğuzun, Yüreğirlinin, Cengiz Handan kopup gelen Yüreğirli Beylerinin, hem de ulu Avşarın, hem de Kayı boyunun, hem de Osmanlının dedesi olan obaların, aşiretlerin soyundan akıp gelen, hem Dulkadirli-

nin yeğeni olan Dervişten başka... Soyuna sıçtığım. Ata binsin, ata binsin, ata binsin varsın. Binsin de o alçak soyu yücelsin.

"Merhaba Hacı Ağa kardeşim. Merhaba canım. Gözleyi gözleyi gözüm dört oldu."

Mahir Kabakçıoğlu otomobilin kapısını açtı. Otomobil gelmiş şehir kulübünün kapısında, ulu çınarın altında durmuştu.

"Hoş geldin."

Hacı Ağa ona elini şöyle uzaktan, kasılarak uzattı. Kimsenin elini sıkmaktan hoşlanmazdı. Bu el sıkmak da yeni bir icat. Herhalde gavur icadı olacak. Ama Mahir Bey okumuş adam, efendi adamdı. Viyanalara gitmiş okumuş, dünyayı gezmiş görmüş, her bir şeyi ezber etmiş, İsmet Paşanın sofrasında yemek yemiş, Fevzi Paşanın huzuruna korkmadan varmış bir bey kişiydi. Bilmediği yoktu. Şeytana pabucunu ters giydirirdi. Birkaç yılda nasıl tapucu Abdülhalik Efendinin ağzından girmiş burnundan çıkmış, ne kadar Ermeni tarlası varsa Kabakçıoğlunun üstüne yazdırmıştı. O Kabakçı mı, uyuzun birisiydi. Sonra işte bu şeytanın sayesinde Kabakçızade oldu.

"Hacı Ağa yukarda bekliyorlar. Muallim Rüstem Bey de geldi. Süleyman Aslansoypençe de geldi. Cafer Özpolat da var. Zalımoğlu da..."

"İyi, iyi," dedi Kurtboğa Hacı Ağa, yürüdü.

Yürürken geniş, çizgili şalvarı yalpalıyordu. Ceketi beline oturmuştu. Yırtmacının altından ak kuşağı gözüküyordu. Ve ayaklarında tozlanmış rugan kunduraları donuk donuk parlıyorlardı. Çimeni yeşil gözleri iri, şimşekliydi. Yüzü uzun, kaşları gür, püsküldü. İlk bakışta insan onun kınalı gür kaşlarını, sarkık, uzun bıyıklarını görürdü. Hacı Ağa insana sakalsız gibi gelirdi her zaman. Bir doksan boyunda, geniş omuzluydu. Dimdikti. Sağ yanağında büyük bir Antep çıbanı izi hep kızarırdı. Alnı geniş, kırışık içindeydi, kalın, geniş kırışıklar. Kocaman elleri, ayakları, bıyıkları nereye girerse kendinden önce girerdi, sonra o bir heybet gibi çökerdi vardığı yere.

Kulüptekiler hep birden saygıyla gürrr diye ayağa kalktılar.

Kurtboğa Hacı Ağa gülerek, iri eli göğsünün ortasında küçük kalarak, herkesin gözünün içine dimdik, gözlerini hiç kırpmadan bakarak:

"Selamünaleyküm," dedi. "Selamünaleyküm."

Ayaktakiler:

"Aleykümselam," diye gürlediler. Her davranışlarından Kurtboğaya karşı korkulu bir saygı belli oluyordu.

Oturunca her yerden tabakalar uzandı ona. Hacı Ağa başını sallayarak:

"Kusura kalmayın," dedi. "Ben kendi tabakamdan..." Altın tabakasını çıkardı, ağır ağır sigarasını sardı, yaktılar.

"Eeee, efendiler, eeee, Ağalar, demek o Savcı olacak adam direniyor ha! Direnşin, direnşin. Direnşin bakalım... Haydi bakalım. Görelim onu."

Mahir Kabakçıoğlu:

"Görelim onu," dedi.

Oradakiler alttan bir mırıltıyla:

"Görelim onu," diye mırıldandılar.

Bu Savcı İzzettin Fahrettin Beydir. Kasabaya ne zaman geldiğini kimse bilmez. İrice göbeğinin üstünde birkaç altın zinciri sallanır, hem de yirmi dört ayar, altının hası. Hem de kırmızı, yer yer havı dökülüp, karası kalmış kravatı elmaslı bir altın iğneyle tutturulmuştur. Savcının dedesi eski Sadrazamlardandır. Dedesinin başını Padişah kesmiştir. Hangi Sadrazamdır dedesi, başını hangi Padişah kesmiştir, bilinmez. Savcı da bilmez, hem de söylemez. Soyuyla da övünmeyi sevmez. O bir küskündür, dünyadan elini eteğini çekmiş bir münzevidir. Gelmiş, garip bir kuş gibi, yalnız, kimsesiz bu kasabaya sığınmış, daha doğrusu bu kasabaya demir atmıştır. Yüce fırtınalardan kurtulup bir sığ kıyıya, sonsuza kadar alınmayacak bir demir atmıştır ve hayat teknesi bu sığ suyun içinde çürümektedir. Ve hem de çürüyecektir efendim. Her akşam İncecikoğlunun lokantasında, öteki memurlarla birlikte rakı sofrasını kurar, ötekiler anlasınlar anlamasınlar o durmadan Hayyamdan rubailer, Fuzuliden, Nedimden, Nailiden, Nabiden, Nizamiden, Örfiden gazeller okur ve anlamlarını bir bir söyler. Yirmi yıldır bu masada çöreklenmiş oturmuşlar da vardır. İzzettin Fahrettin Beyin şiirlerini ezbere bilirler. Rakı sohbeti izzeti ikram ile saat onda biter ve yaran tam onu çeyrek geçe Şehir Kulübünde olurlar. Masalar kurulmuştur. Gece yarılarına kadar kumar başlar. Poker, açık po-

ker, remi, rulet... Ne kadar belalı oyun varsa... Savcı kumarda değişir bambaşka bir insan olur. Yenildiği zamanlar kudurmuştur. Yenildikçe saldırır, bir canavar kesilir. Yenilip parası kalmayınca kulüpte kim varsa, önüne tanısın tanımasın kim çıkarsa önce on lira ister, adam verirse, aldığı parayı gene verince gene gelir, bu sefer yirmi lira ister, otuz, kırk, elli, yüz, bine kadar, ne kadar yenilirse, ne kadar alabilirse alır. Kulüpteki bütün insanları tıktıklayıp, hiçbirisinden bir daha yüz bulamayıp, saat sabahın üçünde, dördünde kasabada önüne gelen herhangi bir evin kapısını çaldığı çok olmuştur. Çalıp ev halkını bir şaşkınlık, bir telaş içinde uyandırdığı: "Bitirdiler beni, soydular beni, halbuki ben bir sadrazam torunuyum, bana yüz lira verin de açığımı kapatayım, yoksa yarın aç kalırım, karım da bana görülmedik hakaret eder," dediği çok olmuştur. "Kurtarın beni."

Kasabada bazı geceler böyle on, on beş kapıyı da çaldığı olmuştur.

Savcıya işi düşenler böyle geceleri, böyle yenilgi kumar gecelerini seçerlerdi. Sabahleyin Savcı çoğunluk para aldıklarını, çaldıkları kapıların sahiplerini ansımazdı ama, bazı bazı dairede büyük hırlar da çıkardı. Aldığı paralara karşılık çoğu zaman hiçbir iş görmez, vazifesini ne pahasına olursa olsun suiistimal etmezdi. Yalnız bazı çekindiği, korktuğu kişiler vardı ki, onların dediklerinden de çıkamazdı. Bunlardan birisi, daha doğrusu birincisi Hacı Kurtboğaydı.

"Dün gece on bin lira aldın."

"Efendim, siz kimsiniz affedersiniz tanıyamadım sizi, zatıalinizi, ne on bin lirası? Birisi on bin liranızı mı gasp etti? Kimsiniz Efendim?"

Gerçekten İzzettin Fahrettin Bey şaşkınlık içinde. Ellerini uğuşturuyor, kibar, nazik...

"Vah vah efendim! Demek on bin liranızı..."

"Ulan kara dinini, ulan allahsız, dün on bini kumara verirken beni iyi tanıyordun, şimdi mi ulan kara dinini, ulan Sadrazam dedesini, ulan..."

"Telaşlanmayın, telaşlanmayın, telaşlanmayın... Kimsiniz Bey?"

"Ulan bütün varımı elimden alırken."

Birdenbire yeşillenen bir tabanca çıktı. Namlu tam İzzettin Fahrettin Beyin geniş alnının ortasına döndü.

"Rica ederim, rica ederim, biraz sakin olun. Siz kimsiniz?"

"Bana Kurtboğa Hacı derler. Recep Cümbüşün katiliyim, elimden bir kaza çıktı. Sana on bin lira daha var. Beni bu katillikten kurtaracaksın. Evet, nasıl kurtarırsan kurtar."

Savcı terlemişti. Terini sildi, sararmıştı, kendine gelince yüzüne yavaş yavaş kan yürüdü.

"Rica ederim," diye dikleşti. "Burası resmi dairedir, tabancanızı yerine koyunuz, telaşlanmayınız, şimdi sizi gayet iyi tanıyorum, on bin lirayı ne zaman temin edebileceksiniz onu bana söyleyiniz, çünkü ihtiyacım vardır. Siz benim kardeşten ileri bir can kardeşimsiniz, işiniz görülecektir, bu işte bana yardımcı olacaksınız."

"Olurum efendim, para da hazır."

"Siz hüküm giydiniz. Bana başka bir Kurtboğa Hacı bulacaksınız. Hüküm giydiniz ve Temyizde de kesinleşti. Yirmi dört yıl mı giymiştiniz?"

"Yirmi dört yıl."

"Bana bir Hacı Kurtboğa bulunuz. Her yıl için de iki bin beş yüz lira temin ediniz."

"İki bin beş yüz lira kolay ama... Hacı Kurtboğayı nereden bulayım?"

"Nüfus Memuruna gidiniz. Değil mi efendim? Bir adam bulunuz ki nüfusa kayıtlı olmasın."

"Ulan Müddeiumumi Bey bu iyi be! Vay anasını... Feraset. Ulan sen sahiden İzzettin Fahrettin Bey değil, Paşaymışsın be... Yaşa be... Ben sana çingenelerden... Olur mu?"

"İyi bir çingene, iyi bir Hacı Kurtboğa Ağa olabilir. Onu Diyarbakıra yollarım... O sonra ben Hacı Kurtboğa değilim, çingene Recep Zobiyim, diye istediği kadar bağırsın. İlk affa kadar o Hacı Kurtboğadır. Hacı Kurtboğa oğlu Hacı Kurtboğadır."

"Yaşşa bre Müddeiumumi! Sen Sadrazam torunu değil, Padişah torunuymuşsun. Ulan ne biliyorsun Recep Zobiyi, nerden akıl ettin? Hay bin yaşayasın."

Karşılıklı gülmeye başladılar. Gülüşler biribirine karıştı

uzun bir süre. Göbekler, bıyıklar hoplaya, eller çırpıla, dizler dövüle dövüle oda bir gülüşme kasırgasında çalkandı bir süre.

Ve Recep Zobi, Hacı Kurtboğa oldu. Daha da öyledir. Hapisten çıkalı epeyi bir zaman oldu, daha da Hacı Kurtboğadır adı. Yalnız ona Ağanın yanında kimse Hacı Kurtboğa diyemez, Ağa çok kızar, kıyameti koparır. Recep Zobinin hoşuna gitti Hacı Kurtboğalık. Sevdi.

Mahir Kabakçıoğlu:

"Çağıralım mı buraya onu?" diye sordu Kurtboğaya. Hacı Kurtboğa uzun, sağlam parmaklarını sakallarının arasına soktu, kaşıdı, düşündü. Herkes tetikteydi. Eli sakalından bıyıklarına, sonra burnuna gitti: Uzun bir süre orada dolaştı. Sonra:

"Olmaz," dedi, elini dizine indirdi. Çoktandır önünde bekleyen kahveye uzandı. Sesi toktu. "O bizim can bir kardeşimizdir, uşağımız değil. Ve de hem de yüce devletimizin burada öz bir, ulu temsilcisi, alicenap, onurlu bir kişidir. Onun hatırı yoksa yanınızda, onun hatırı benim yanımda dağlardan yücedir, yüce bir Hükümetimizin hatırı vardır. Ol sebepten onu buraya, ayağımıza çağıramayız. Şimdi burada biz bir heyet kuracak İzzettin Fahrettin Bey kardeşimizin, Sadrazam soylumuzun huzuruna, hem de ayağına gideceğiz. Olur mu?"

"Bundan münasibi olmaz," dedi Mahir Bey.

"Bir ben, iki sen, üç, üç, üç..." Gözlerini fırlatarak dimdik oradakilerin üstünde dolaştırdı Kurtboğa. "Hah, üç! Muallim sen de gel. Senin ağzın iyi laf yapıyor. Oturtuyorsun. Süleyman Ağa, sen de gel."

"Olur," dediler. "Münasiptir."

Evet efendim, işte böyle. Akçasazı pay ettiler. Bu Yörükler de nereden çıktı? Ya bu köylüler, hele şu sümüklü köylülere! Ne oluyor bunlara yahu?

Yörükler oturdular Boğa Hüyüğüne, nişan taşının yukarısına... On bin dönümü zaptettiler. Çadırları yıkıp yerine huğ yaptılar. Burası bizim ata dede kışlağımız diyorlar da başka bir şey demiyorlar. İskandan önce kışlağımızdı, iskandan sonra yurdumuz oldu. Derviş Paşa bizim obamıza burasını kendi eliyle verdi. Omuzlarında sırmaları güneş gibi parlıyormuş

Derviş Paşanın. Atının üstünde aslan gibi... Öyle iri, gök gözlü bir adammış ki Derviş Paşa, altındaki atın beli yere doğru bükülüyormuş. İskan zamanında akılsız Türkmen iskana karşı koyar, verilen tarlaları, dede kışlaklarını bırakıp bırakıp kaçarlarken, Derviş Paşa Islahiyeden Hassaya kadar, Halebe kadar toprak koymamış üstüne yazdırmış. Bu akılsız Yörükler de neden sonra, iş işten geçtikten sonra geliyorlar da kışlaklara sahip çıkıyorlar. Evet efendim, işte böyle. Amma velakin bu Yörüklerle başa çıkılmaz. Ha deyince yüz tane silme silahlı, cengaver çıkarıyorlar. Ha deyince... Her birisi de kan içici, şahin gibi adamlar. Onları oradan, Akçasazdan sökmenin mümkünü yok. Akçasaz kurudukça onlar Akçasazdan içeri ta ortasına kadar yürüyecekler. Sonra sonra, en belalısı, bu dil bilmez Yörüklerin Ankarada da hükmü yürüyen bir adamları var. Nüfuzu taşa geçen... İsterse bin silahlı çıkarsınlar.

Evet efendim, evet! Ya o köylüler! İnsanın hallerine yüreği paralanıyor. Paralanmaz mı? Vatandaş değil mi onlar, vatandaş? Kardeş değil mi? Tam Akçasazın ortasında, göbeğinde... Göbeğinde... Bir kara parçası... Onların maceralarını işte şu iki gözümle gördüm. En küçük hilafım varsa iki gözüm önüme aksın. Bırakmazlar bu köyü orada, yerinde... Bu her tutamı bir altın olan toprağı bırakmazlar o köylülere... Ama bırakmazlar. Kurana el basarım ki onlara bu tarlaları vermezler. Yüreğim yanıyor fıkaralara... Yanıyor yüreğim, evet efendim evet. Yanıyor yüreğim kor gibi... Yüreğim yanmasın da ne yapsın! Yan yüreğim, yan! Yan ki...

Dağlardan geldiler. Ayaklarında ham çarık, kırmızı postal, sarı edik... Bacaklarında nar kabuğuna, ceviz kabuğuna boyanmış el dokuması kalın yün şalvar, yakaları işlemeli Maraş manısından çizgili mintan, ellerinde terkeşler, kadınları sırma işleme al önlüklü, yaşlıları mavi dolama, ak başörtüsü, kızları gelinleri sırmalı fes, gümüş tepelikler, ellerinde terkeş, çifte dolma, çakmaklı tabancalar, dudaklarında yüzyıllarca öteden gelen ağıtlar, türküler, sazlar, tulumlar, kabaklar ve davullar ve zurnalarla geldiler. Kimileri uzak Torostandı ve Kürtçe konuşuyorlardı. Semah dönüyorlardı her düzlükte, her kaya dibinde, ulu ateşler yakaraktan ve ateşe ve insana ve güzel demelere, şu dünyada

ne ki var, ne ki güzel, çiçeklere, koca bir mavi çiçek olaraktan açmış gökyüzüne, dibinden ışık kaynayan aydınlık sulara ve insanlara ve toprağa yere diz çöküp, sağ dizlerini ölümsüz toprakla bitiştirip niyazda bulunuyorlardı, her şeyi unutup, kendilerinden geçip... Yurtlarını bırakmış, köylerini, evlerini bırakmış, ulu Torosun yamaçlarından, çam, kiraz, itburnu çiçeklerinin arasından inerek geliyorlardı. Kırgına uğramışlardı. Yüzyıllardır zulme uğramışlardı. Ve ormanı kesiyorlardı, ormanı köklüyorlar, hopur ediyorlardı. Üç yılda, beş yılda bir dönümlük, iki dönümlük toprak çıkarıyorlar ormandan, kan emek, her karışında bir avuç alınteri... Bir yıl ekiyorlar, ikinci yıl sel gelip topraklarını alıp götürüyor ve topraklarının yerinde sivri kayalar kalıyordu. Bir yıl değil, beş yıl değil, yüz yıl belki, üç yüz yıl belki... Ve Torosun ağacı, ormanı eridi ve toprağı eridi. Çiçekleri, otları, arıları, böcekleri, kuşları yok oldular. Ve göç başladı Torostan ovaya azar azar, sonra yığınlarca. Sıtmadan, sinekten öldüler. Ölmeyenler yarıcı, yanaşma oldular.

Gözükaranın Hatunu telaşlandı, çok toprağı, çok yarıcısı vardı Anavarza yazısında. Hükümet işledikleri tarlaları yarıcılara verecekmiş diye, bir kaygılı haber dolaştı elden ele... Gözükaranın Hatunu bunu duyunca yarıcılarına seslendi, ey kardeşler, dedi, suç bende değil Hükümette, benim toprağımı sizlere verecekmiş. Yarından tezi yok toprağımı bırakıp gidin. Dediler ki etme Hatun, biz bu toprakları, seni çok sevdik. Burada çok öldük alışıncaya kadar. Bizi buradan çıkarma, biz senin toprağını almayız. Sen bize iyilik ettin, yarıcı yaptın, biz ekmek yediğimiz sofraya bıçak sokanlardan değiliz. Biliyorum, dedi Gözükaranın Hatunu, siz benim toprağımı almazsınız, ama Hükümet size zorla verir. Zorla verse de almayız diye zarılık ettiler köylüler. Gözükaranın Hatunu, ben Hükümeti bilirim, dedi. Siz onun verdiği toprağı almazsanız size zulmeder, görülmedik işkence eder, başkaldırdınız diye sizi öldürür. Biliyorum, siz benim toprağımı almazsınız, soframa bıçak sokmazsınız, amma velakin Hükümetle de başa çıkamazsınız.

Köylüler bir şey demediler, elleri böğründe kaldı, o gece sabaha kadar çalışıp öteberilerini topladılar, alaşafakta Gözüka-

ranın Hatununun köyünden çıktılar. Anavarza kayalıklarına vardılar. Kayalığın dibinde bir ulu ateş yakıp semaha durdular. Sabaha kadar dünyaya, aya, yıldızlara niyaz ettiler. Alaşafakta bir de baktılar ki, Anavarza yazısı, Akçasaz kıyıları topraktan atılmış köylülerle kaynaşıyor.

Topraklarından atılmış köylüler ovada dolandılar durdular. Başvurmadık kapı, konmadık yer bırakmadılar Çukurova toprağında...

Bir öğle sıcağıydı. Çatır çatır. Sıcağı bir ses yırttı. Gözükaranın köylüleri, Gözükaranın köylüleri! Gözükaranın köylüleri bir ağacın altına birikiştiler. Sıtmadan hepsinin dudakları çatlamıştı. Bir deri bir kemik kalmışlardı. Çocukları da durmadan ölüyorlardı. Çocuklarının ölüsünü götürüp, hırsızlama, Gözükara köyüne gömüyorlardı. Uzun Ali Rıza derler bir yaşlı kişi vardı içlerinde, gün görmüş ömür eskitmiş, çok uzun boylu, kavi bedenli bir er kişi ki, sözüne sağlam, hem de sözüne yiğit... Ali Rıza dedi ki onlara, bu böyle olmayacak komşular, aylardır dolandık durduk Çukurovanın düzünde, başvurmadık taş komadık, elimize hiçbir şey geçmedi, öldük, sıtmalandık. Şimdi size bir şey önereceğim, zor bir iş, yarısı ölüm, yarısı dirim ama, sonu selamet bir iş. Her bir yolunu anlatacağım, benimle gelen gelsin, gelmeyen de Çukurovada dört dönmeyi sürdürsün. Söyle dediler. Sana canımız da kurban, malımız da. Sen yeter ki söyle, yeter ki bizi bu beladan kurtar... Kurtaralım, dedi Ali Rıza, ona Uzun Ali Rıza derlerdi, çok uzun boylu, kavi yapılı bir kişiydi. Başladı Ali Rıza, düdük gibi bir sesi vardı, uzayıp kısalan, alçalıp yükselen, hem de bağıran. Şu Akçasazı görüyor musunuz, şu zıncarı, büklüğü, karaçalılığı, şu batağı, sazlığı, şu burgaçları, büvetleri? İşte burada, ben deyim yüz bin dönüm, siz deyin iki yüz bin dönüm toprak yatıyor. Hem de ne toprak, insan eksen biter, ışkın verir bir toprak. İşte ben, siz Çukurovada ayağınızı basacak bir toprak ararken, işte ben bu Akçasazı bir bir yokladım. Tam orta yerinde Akçasazın bir tümsek var, kuru. Düpedüz işte bu toprak gibi kuru. Bu kuru yerin uzunluğu bin üç yüz kırk altı adım, eni bazı yerde on sekiz, bazı yerde yirmi üç, bazı yerde de on iki buçuk adım. Şimdi size söylüyorum, buraya gidip yerleşmek istiyorum ben. Kuru ye-

rin kıyıları da epeyi sığ, arklar, kanallar açıp çekersek suyu çok toprak kazanırız. Hep bir ağızdan gidelim, diye bağrıştılar. Uzun Ali Rıza bir süre susup parmaklarını çıtırdattıktan sonra, zor işler var, dedi içini çekerek. Müşkül işler. Şimdi efendim bu tümseğin yanı yöresi uzun kamışlar, sazlar, berdilerle sarılı, gözyüzü bile gözükmüyor. Sıcak öldürücü, içeriye azıcık bir yel bile sızmıyor. Kalın, buğulu, kokan, ağılı bir hava, her bir sivrisineği nah bu kadar, parmağım kadar, kemikli, üç tanesi sokunca bir insanı ağılar. Bataklığın ne kadar yılanı çıyanı, börtü böceği varsa hep gelmiş tümseğe cem olmuş. Bir yılan gördüm, nah şuradan şuraya uzanıyordu, yılan değil ejderha! Boynuzu var derler ya, işte onlardan olacak. Beni görünce dilini çıkardı, çatal dili işte tam şu elim kadardı. Ne diyorsunuz, gidelim mi oraya? Orayı imar edip yurt tutalım mı? Ama en azından dörtte üçümüz ölür. Çocuklarımızın tümü kırılır.

Bu sözler üstüne hiç kimseden bir söz çıkmadı. Ne olur dediler, ne de olmaz. Düşündüler kaldılar. Sonra teker teker, başları yerde, derin bir keder içinde oradan ayrıldılar. Yaaa, evet efendim, evet. Bizim halimiz dirliğimiz böyle işte. Böyle! Böyle! Böyle işte böyle! Uzun Ali Rıza orada, uzun boyuyla dimdik, taş kesilmiş kaldı. Gün batıncaya, karanlık kavuşuncaya kadar orada kaldı, sonra geceye karıştı gitti.

Birkaç ay sonra Ali Rızadan bir haber geldi köylülere, sonra Ali Rızanın macerası tüm Anavarza ovasına yayıldı. Ali Rıza bir sal yapmış söğüt ağaçlarından, altı çocuğunu, karısını, iki ineğini, üç düvesini, beygirini, eşeğini, tavuklarını salla bataklığın ortasındaki tümseğe taşımış, oraya bir huğ, bir çardak dikmiş, iki dönümlük bir de tarla kazanmış bataktan, o tarlaya da karpuz ekmiş. Bir karpuz olmuş, bir karpuz, bir karpuz olmuş, karpuzun her birisi diz boyu yükselmiş. Hem de karpuzlar tadından yenmiyormuş. Ama ne yazık, ne yazık, eyvah ki ne yazık, Ali Rızanın altı yaşındaki en küçük çocuğu Mustafa Kemal sıtmadan ölmüş.

Bu haber geldiğinde köylüler Akçasazın yöresinde dolanıp duruyorlardı. Ne oradan ayrılıp bir yere gidebiliyorlar, ne kondukları yerde uzun süre kalabiliyorlar, ne de tümseğe geçebiliyorlardı. Orada, batağın kıyısında, her birisi bir gül kadar koca-

man açmış nergisleri görmeden, kokusunu duymadan fırdolayı Akçasazı dolanıp duruyorlardı.

Köse Duran, bunun başka bir mümkünü çaresi yok. Yer gök, kurt kuş, börtü böcek bizi kabul etmiyor. Ölüm ölümse burada da ölüm, orada da ölüm. Benim burada dolana dolana iki çocuğum öldü, Uzun Ali Rızanın bir tek. Ben oraya gidiyorum. İşte böylece Köse Duran da vardı tümseğe... Ali Rıza onu candan karşıladı, kucakladı. Hemen birlikte Köse Durana bir huğ yapıp, bir çardak diktiler, tarla çıkarmaya başladılar. Sonra bir ay içinde, birer ikişer Gözükara Hatunun köylüleri gelip tümseğe yerleştiler, canlarını dişlerine takıp toprak çıkarmaya başladılar. İmeceyle. İki yılda bin iki yüz dönümlük bir tarla elde ettiler bataktan. Can eksen biter. Ama hiç çocukları, yaşlıları kalmadı, hepsi de sıtmadan öldüler. Ve köy oldular. Köyün adını Cankurtaran koydular. Ölülerini, hırsızlama, batağı aşarak Gözükara Hatunun köyünün mezarlığına gömdüler. Ol sebepten Cankurtaran köyünde mezarlık yoktur.

Evet efendim evet, ve de sad hazar evet... Ve Ağalar iddia ediyorlar ki, biz çeltik ekip ve bataklığı besleyen Savrun çayını bütün bir yaz, altı ay kurutmasaydık Akçasaz bataklığı kurumazdı. Ve de efendim ve de, ol sebepten Akçasazdan çıkan tarlalar bizim hakkımızdır. Evet efendim evet, dünya dünyaya binse bu hakkımızı bizim elimizden kimsecikler alamaz. Ve Cankurtaran köyünü, bir tarafına inme inmiş ama gebermeyen, o canavar tohumu Uzun Ali Rızayı bataklıktan kurtardığımız, imar ettiğimiz toprağımızdan atacağız. Hükümet değil, dünya çıksa karşımıza atacağız. Akçasaz bizim olacak...

Evet efendim, evet biz ölmedik daha. Kim kurtardı toprağı, kim kuruttu Akçasazı, kim kondu tarlalara... Vayvaylı köyü... Ocağınız bata ulan, birer aç kurt gibi saldırdılar bataklığa... Sizin sınırınız, işte şurası, şu hendek. Bataklığın suyu çekilmeden önce. Eeee, nereye böyle? Nerede kaldı hendek? Hendeği beş kilometre aşağı indiniz. Ne yapacaksınız bu kadar tarlayı? Yüzer dönüm, iki yüzer, üç yüzer dönüm pay etmişsiniz. Babanızın malı gibi. Kim kurutmuş, kim imar etmişse bu toprak onun, ve hem de Ağalarımızın. Anladınız mı? Anlamadıysanız başınıza dipçiği yiyince anlarsınız. O Kaymakam mı, sizden yana mı

çıkıyor? O Kaymakam vız. Bugün değilse yarın soluğu Kağızmanda alır. Ağaların canı isterse, hem de paşaların, soluğu Şemdinlide aldırırlar ona. Evet, ve de evet... Onun canı Muradiyeyi çekmiştir. İsterse Kızılçakçaka da gönderilir. Paşalar, paşalar hey paşalar... Yaaa, paşalar. Heeeeey paşalar. Bizim paşalar.

Rüstemoğlu yalınayak pezevenk. O akılsızı kandırıp birkaç kuruşa üç yüz dönüm toprağı alıp Akçasazın ortasına kadar ilerler misin? Üç yüz dönümü üç bin dönüm yapar mısın? Görecek o derebeyi artığı vatan düşmanı, Derviş Bey. O Derviş Bey, Beyliğe kurban olsun. Zenginin parası, züğürdün çenesi. Aşk ağlatır, dert söyletir.

Sen nereden çıktın Altıgözoğlu? Nesin necisin? Bu tapuyu nereden buldun? Kim kuruttu bu toprağı? Ulan deden bataklığı mı satın almış? Senin o yüce akıllı deden bataklığı ne yapacakmış? Anavarza kayalıklarını da satın mı almış? Allah Allah, ne yapacakmış kayalıkları?.. Bu kadar tuhaf bir dedesi olan adam... Öyle değil mi? Kaç fabrikan var Altıgözoğlu! Birisi Tarsusta, çırçır. Birisi Adanada, dokuma. Birisi de Ceyhanda, çeltik. Bir de bataklığın tapusu... Böyle bir dede? Söyle Allah aşkına bu tapuyu buraya nasıl uydurdun? Sırrıilahi değil ya be kardeşim. Neden olmasın? Ama, bu batağı kurutanlar, hem de Hükümetimizin, hem de partilerimizin, hem de...

Evet, ve de efendim evet. Muallim Bey, Muallim Bey... Muallim Rüstem Bey, sen bir muallimsin, gökgözlü. Bu kasabadaki tekmil çocuklar, işte şu kartal gibi Ağalar senin dayağının altından geçti. Hepsinin kafasına bu aklı, bu feraseti sen soktun. Kasabaya geldiğinde yalınayaktın. Ve Ermeniler kaçtığında en güzel Ermeni evine sen kondun. Artin Külekyanın evine. Kendirlinin konağını sen ilkokul yaptın. Tanıdıklarına, konargöçer Türkmen Ağalarına, ileri gelenlerine teker teker Ermeni evlerini sen dağıttın. Çadırdan çıkıp Ermeni konaklarına geçtiler. İşte şimdi seninle Çukurovayı paya çıkmış olanlar bu Ağaların oğullarıdır. Hayk Topuzyanın toprağını, kan eder çiftliğinin tapusunu nasıl çıkardın üstüne Muallim Bey, nasıl? O önü eşekli Rahmet Efendi o çiftliği almayı akıl eder miydi hiç, sen olmasan? Nasıl akıl ettin de çarşıda yakasından tutup, ne kadar paran var ulan dedin Rahmete. Onun açık açık karşılık vermesi

mi hoşuna gitti? Altı bin dönümlük Vartan Beğyanın tarlasını hemen onun üstüne bir gün içinde yaptırıverdin, niçin? Ne geçti aranızdan, neyin olurdu Rahmet? Sen bir Rumelilisin, o bir Malatyalı. Neresi hoşuna gitti Rahmetin? Ne oldu? Kız kardeşi ince uzun, kara gözlü, güzeldi. On yedi yaşında. Sen o zaman kırkında vardın. Bir şey mi oldu? Şimdi zengin olmuş, Rahmet. Rahmet Ağa olmuş. Ona Bey diyen de var. Akçasaza iki bin dönümlük bir yerinden de o girdi. O mu kuruttu Muallim Bey?.. Senin hakkın var, oğulların var okumuş İstanbullarda, kızların var tuvana, okumuş, damatların var, eski Türkmenden kalma, kartal gibi... Bu batağı kurutmayı ilk sen akıl ettin Fani Beyle birlikte. Birinci Dünya Savaşı çıktığında işe başlanıyordu. Köylülerden çok para toplamıştınız, korkutarak. O paralara ne oldu Rüstem Bey? Senin hakkın, istediğin kadar bataklıktan kurtulmuş tarlaları çiftliğine kat. Sen bu kasabada herkesin öğretmeni, babasısın. Sen akıl etmesen, ileriyi görmesen, yol göstermesen, kim gelir de bu Ermeni konaklarında otururdu, isterse altın kapılı olsun. Sen olmasan kim gelir de o Ermeni topraklarının tapusunu alırdı, avuç avuç tapu harcı vererek? Sen olmasan Abdülhalik Efendiye kim metelik verir de nadide, ak petekli balı, yayla yayla arayarak bulur da getirirdi? Kim bilirdi kim, bu tarlaların sonra böyle altın pahasına olacağını, bir avuç toprağın bir avuç altın olduğunu, senden başka kim, kim, kim, kim bilebilirdi? İstersen tüm Akçasaz senin olsun. Helal olsun sana. Sen yaratan ki var edensin.

Evet efendim, ve de evet. Ve de zulüm, hem de kan... Hem de ölüm, sıtma, sinek, düz ova tepeden tırnağa cilpirti, karaçalılık, kars ağacı, büklük, zıncarlık... Kim akıl ederdi ki... Kim akıl ederdi ki şu bataklıklar kuruyacak, şu karaçalılıklar, cilpirtilikler, şu kars ormanı köklenip hopur edilecek... Kim akıl ederdi ki bu kasabanın nüfusu iki binden üç bine, üç binden on bine yükselecek? Yarısına Kürtlerin yerleştirildiği, geriye kalanı da harap olmuş Ermeni örenlerinin dolacağını senden başka kim, kim, kim akıl edebilirdi? Kim, kim, kim Hocamız, babamız, Allahın bize akıl ermişi olaraktan gönderdiği, kim akıl ederdi ki bu kasabanın insan sayısı otuz bine, kırk bine yükselsin yirmi yıl içinde, kim? Akın akın, topraklardan atılıp geliyor-

lar. Ormanı, toprağı bitirip geliyorlar ve karıncalar gibi ürüyorlar, öyle çok... Bütün bunları senin karanlıkları birer otomobil farı gibi delip geçen gözlerinden başka kimin gözleri görebilirdi? Bütün bu kasaba, yeriyle yurduyla senin olsun. Ne almışsan bu topraklardan sana az, anan sütü gibi helal olsun.

Evet, ve hem de sad hazar evet! Hem de çok evet, efendim evet! Yüce bir kartal gibi dağlardan indi. Kınalı, ağır, geniş kanatlı bakırdan bir kartal, saçları kudretten kınalı, diken diken, kirpi oku gibi. Bıyıkları da kırmızı, diken diken, üstdudağın tam kıyısından, kalın, ok gibi, burun deliklerinden, gür, ok gibi fırlamış. Güçlü çenesi çatal... Elmacık kemikleri çıkık. Çakır ela gözleri çekik. Yeşili, ağı yeşili gibi bir şey, akları da kanlı. Uzun bacaklı, beli kısa, omuzları düşük, öne doğru, kolları çok uzun, elleri yayvan, geniş. Başı büyük, alnındaki damarları parmak parmak, kabarmış. Yayvan ellerini arkasına, tam kıçının üstüne bağlar, kaykılarak, hiçbir zaman bastığı yeri görmeden, başı havada yürür.

Dağlardan geldi. Kendinden çok önce ünü gelmişti. Çok çok önce de ünü tekmil Çukurovayı tutmuştu. Hacın yolunda, köprünün başında, Hacından kaçıp kurtulmaya çalışan Ermenileri, gecenin karanlığında, bir kartal gibi üstlerine inen, hepsini doğrayıp köprüden attıktan sonra heybe heybe altınlarını alan, onu da götürüp Adana Paşasına veren oydu. Koz mağarasında on beş tane kınalı, yeni yetme kızı avenesiyle birlikte kirletip, on beş gün tepsi içinde göbek attırdıktan sonra hepsini, böyle namusu kirlenmiş kızlar insanoğluna yaramaz diyerekten hepsini teker teker öldüren odur. Eşkıya Sultan Yüzbaşı onu çevirince, hep yüzbaşı elbisesi giyerdi de Kızılbaş dedesi Sultan Eşkıya, ona Sultan Yüzbaşı derlerdi, kendisini gün ortasında on minare boyu uçurumdan atarak, bir çam ağacına asılı kalaraktan, kırılmış tüfeğiyle kurtulan oydu. Gidip Urfadan, Kürt, Arap Beylerinin tavlalarından yüz kırk altı soylu Arap atını bileğinin gücüyle alıp getiren, tekmil Çukurovanın parmağını ağzında lalü ebkem bırakan oydu. Dört karısından on dokuz oğlu olan oydu. Kabaağacın gürlemesi dal ilen diyen odur. Yapraksızda gölge olmaz dal olmazı diline o pelesenk etmiştir. Bütün Torosu adım adım bilen, her kovukta, köşede saklanmış Ermenileri delik de-

şik arayarak bulan odur. Bir türkü söyleyince kasabayı çın çın öttüren, canı isteyince atına binip kasaba çarşısının ortasından doludizgin kurşun sıka sıka geçen, Valinin makamına Arap atının üstünde merdivenden çıkan ki odur. Trablus kuşak bağlayan, körüklü çizme giyen, sırmalı abayı Adanada sırtından çıkarmayan, başına ipek poşu dolayan, şalvarının cep taraklarını altın sırmayla işleten odur. Ve soyadı kanunu çıktığında elinde soyadları listesi ev ev, kahve kahve, köy köy dolaşarak şanına, yiğitliğine yakışır, kahramanlığına uygun bir soyadını aylarca arayan odur. Beğendiği bir soyadını bir hafta kullanıp eskittikten sonra başka başka soyadlarını deneyen odur. Kim emretmiş bu soyadını, ulu büyük Mustafa Kemal Paşamız. Kendisi ne soyadı almış. Atatürk. İyi, çok münasip, ona bu soyadı yakışıp gider. Düşündü taşındı, kendine yakışır ilk soyadını, tüm yakınlarına, akrabalarına sorduktan sonra koydu: Ulutürk. Yaaa, Ulutürk. Üç gün Ulutürk, Ulutürk diye dolaştı, olmadı. Ulutürk soyadı türlü sebeplerden dolayı bir haftada eskidi. Birkaç gün de Türkulu soyadıyla dolaştı. Neden çıkarmışlar bu soyadını? Onu derinlemesine araştırmayı ihmal etmedi. Efendim, Avrupada herkesin bir soyadı varmış, herkes bütün o soyadını adlarının arkasına takarlarmış. Eeee, bizde var soy künyesi ama yakışıksız, münasipsiz birer soy künyesi. Hem de öz adın başında gelir. Meymenetsiz adlar. Kulaksızoğlu Memet, Güngörmemişoğlu Hasan, Osurukluoğlu Cuma... Hayırsızoğlu Hüseyin, Tümbüzükoğlu Veli, Kıtıklıoğlu Sülü... Say sayabildiğin kadar, pis, mundar soyadları, ya Avrupadan gelen soyadlar öyle mi? Çelikyıldız, Sunguryıldırım, Altındemir, Şahinkanat, Yücebulut, Çelikpençe, Üstyıldız, Kılıçyürek.. Beğen beğen beğendiğini al... En güzelini, en yakışırını... Türkulu soyadını attı. Süleyman Aslanyüreği... İlkin çok hoşuna gitti. Aslanyüreği de üç günde eskidi. Sonra Soytürkdemiröz aldı, bir gün dayandı. Bu arada soyadsız çarşıyı üç gün dolandı durdu, sonra Ulucengizhansavaşkan oldu. En güzeli buydu. Sevincinden doldu taştı. Her önüne gelene sordu: İyi mi, yakıştı mı bana? Bakın bana, Süleyman Ulucengizhansavaşkan... Bu da bir hafta sürdü. O da eskidi. Eskisin. Yakışır soyadı çok. Biri olmazsa ötekisi... Biri olmazsa ötekisi. Köyünün adını kimseye söyleyemiyordu. Ne yakışıksız

köy adı öyle. Bu Hükümette akıl olsa esas bu köy adlarını, bu Türklüğün yüce şanına yakışmaz köy adlarını birer birer değiştirir. Aman Allahım aman, ne aman bilir ne zaman... Be mübarekler, iyi has ettiniz şu mendebur soyadlarını atıp, hem de baştan alıp kıça bağlayarak değiştirdiniz, ya köy adlarını? Köstüköy... Ne demek Köstüköy? Köstebek, yani yaban sıçanı, sıçan azmanı köy demek. Türklüğün ulu bir vatanına böyle kaba bir ad yakışır mı? Çifliğin adı da bir berbat, Narlıkışla... Yörüklükten, konup göçmeden, kıl çadırdan kalma yakışıksız bir ad... Ne olmalı, ne olmalı çiftliğin adı, Günselitürk çiftliği, köyü, kasabası olmalı... Bütün dağlara güzel güzel adlar bulmalı. Öz bir Oğuz soyumuza, Avrupa medeniyetimize yakışır. Sonra baştan alıp kıça bağlamalı bütün adları ya, değil mi? Bu milletin taşının toprağının, dağının suyunun, insanının adını değiştirip yeni medeniyetlere ulaştırmalı. Kabalıktan kurtarmalı. Ve de, hem de yüce vatanımız bu gerilikten kurtulmalı. En sonunda Aslansoypençe soyadında karar kıldı. Zaten çok soyadı taşımış, eskitmiş, bütün yakışıklı soyadlarından hevesini almıştı. Aslansoypençeyse bulunmaz bir soyadıydı.

Dağlardan geldi, bir kartal gibi dağlardan indi. Ünlü Panosyanın iki katlı yüksek, ak badanalı, çok pencereli, çatısının ortasında ayrıca göğe ağmış bir odası olan, on dört gözeli konağını Çatalhüyük Mustafa Ağaya vermişlerdi. Bir gün öğleüstü Süleyman dokuz silahlı kişisiyle Mustafa Ağanın kapısını çaldı, buyur ettiler.

"Buradan çıkacaksın. Panosyanın mirası bana düştü. Panosyanın oğlu olduğumdan değil... Çünküleyin Panosyanı ben iteledim. Ol sebepten Panosyanın bütün malı mülkü, konağı, tarlası, çiftliği, dükkanları hep bana kaldı."

Cebinden bir kağıt çıkardı:

"İşte de kağıdı."

Mustafa Ağa kağıda bakayım diyemedi, azıcık izin ver de öteberimi toplayım diyemedi, hemen:

"Azıcık izin Süleyman Ağa," dedi, ve karısına seslendi: "Çabuk Hatun, çocukları al, köye gidiyoruz. Bu kasaba, Ermeninin konağı bize hayretmez demedim mi? Haydi çabuk... Sonra ben bizimkileri gönderir öteberiyi aldırırım."

Ve bakır rengi bir kartal gibi dağlardan indi, dokuz silahlısıyla, Panosyanın konağına oturdu, çiftliğini aldı. Mustafa Ağaya gösterdiği kağıt bir mektuptu. Konak için, çiftlik için... Taşa sıksan geçer, Osmanlıda, Türkiye Cumhuriyetinde ve bilcümle devlete geçerli tapular, kağıtlar çıkardı. Bütün bunları Süleyman Aslansoypençe bileğinin, pençesinin gücüyle kafasının hakkıyla aldı. Böyle bir yiğide değil Panosyanın çiftliği, bütün Çukurova taşıyla toprağıyla feda olsun. Böyle vatanperverane çalışan kişilere, aslanlara. Böyle aslanlara öyle soyadları da feda olsun. Köyünün adı da değişecek, Işıklar olacaktır. Böyle bir kahramanın çıktığı köyden değil ışık saçılması, güneş doğar, güneş. Gene alçakgönüllü Aslansoypençe Ağamız... Köyünün adını nüfusa Gündoğar yazdırmadı da Işıklar yazdırdı. Dört karısından on dokuz oğlu oldu. En büyüğünün adını Kemal, ikincinin İsmet, üçüncünün Fevzi, dördüncünün Kazım, beşincinin Tufan koydu. Sonra sırasıyla başta kim varsa adlarını çocuklarına koydu.

Her işi iyi, her davranışı düz. Halk Partisine girdi. Ta başkanlığa kadar yükseldi, sonradan Celal Bayarı, Menderesi elinden tutup kasabaya getirdi, çarşı çarşı, ev ev, bunları ellerinden tutmuş dolaştırdı. Menderes Başbakan olduğunda ilk deveyi ona kurban eden, Adanaya geldiğinde yol boyunca altı kan pahası boğayı ayaklarının dibinde kesen odur. Her işi, her davranışı iyi ama, bir işi kötü. Oğlu adaletin elinden nasıl kurtuldu? Dalgündüz çarşının ortasında Hasan Kimsesizi yedi kurşunla öldürdükten, hem de ölünün başında durup, sağ ayağını ölünün göğsüne koyup, halka dönerek, "Nasıl, iyi geberttim mi pezevengi?" diyerekten, elini kolunu sallaya sallaya giden oğlunu bir gün bile hapiste yatırmayıp adaletin elinden nasıl kurtardı? Ağır Ceza Reisi Hurşit Beyi kahrından öldüren, Mazlum Beyi Urfaya sürdüren ve de Antep Ağır Cezasının içinde öldürten kimdir? Her işi, vatanseverliği iyi, iyi, ama... Kurtuluş Savaşında da ön cephelerde çalıştı ama... Ağır Ceza Reisine varılır da, oğlumu hapse sokma, bu oğlumun ilk avıdır, sonra pısırık, korkak kalır, bu vatana da korkak, pısırık adam hiç yaramaz denir mi? Ne olur iki gün yatsın oğlan hapiste. Teli mi incinecek? Koca bir mahkemenin şerefiyle oynanır mı iki gün için? İki, ikicik gün için? Her işi iyi de...

Bütün bundan da vazgeçtik. Ya ikinci oğlunun öldürdüğü adam? Ya onun öldürdüğü öteki adam? Yıllarca onun oğlunu beraat ettiren hakimler başlarını yukarı kaldırıp insanların yüzüne bakamadılar. Savcı, kocaman devletin kocaman bir Savcısı İzzettin Fahrettin Tuğsalur. Açık açık insan ona çarşının ortasında rüşvet yedirir mi? Adını böyle rüşvetçi çıkarır mı? İtin hatırı yoksa, sahibinin hatırı var. Gül yüzlü İsmet Paşamıza, seni, bizi, hepimizi adam eden İsmet Paşamıza insan kıyar mı?

Alsın, alsın, ne kadar tarla alacaksa alsın Akçasazdan... Akyollu Mustafa Beyin, Sarıoğlu Dervişin ne kadar tarlası varsa alsın... Sürgün ettirsin onları... Hazır eline fırsat geçmişken... On dokuz oğlu var. Ancak Sarıoğlu, Akyollu çiftlikleri yeter onlara... Ama onlara tabanca çekemez. Neden, ötekilerin de var... Ama Hükümeti onların başına bela edemez, neden, onların da Hükümette adamları var. İşte şimdi büyük fırsat geçti eline. Yerle bir edecek onların yurdunu, yerle bir edecek Aslansoypençe onların... Ocaklarına incir dikecek...

Akçasaz bir çanak bal, Ağalar, köylüler balarısı, sinek... Dört bir yönden saldırmışlar Akçasaza... Talana ha talana... Talana ha talana... Talana ha talana... Altta kalanın canı çıksın. Gücü, gücü yetene...

O, bakır kanatlı, bakır renkli bir kartal gibi Toroslardan ovaya indi ve Panosyanın özenilerek yapılmış konağına kondu. Ve sürgün eylediği, kaçırdığı, öldürdüğü, imini timini bellisiz eylediği Panosyanın çiftliğini yurt edindi. Çok maceralara girdi çıktı. Bir fabrika yaptırıyor şimdi... Yüce bir kartal gibi dağlardan inen odur. Bakır renginde, hem de bakır kanatlı. Yalnız bir işi kötü... Kanlı oğulları, ellerini kollarını sallaya sallaya...

İşte böyle bizim halimiz dirliğimiz. İşte böyle. Evet efendim evet. Sad hazar evet! Bu oba Çayanlı obasıdır. Başlangıçta belki bin çadırdı, belki iki bin... Ta Horasandan, Harzem elinden, iki büyük akarsuyun arasından geldiler. Uçsuz bucaksız, hem de sonsuz bozkırlara kona göçe yıllarca yürüdüler. Hangi büyük Türkmen boyundandılar, onlar da bilmiyorlar şimdi. Obadan, elden koptular. Harzemin yıkılışını, taş üstünde taş kalmayışını gördüler. Küçücük atların üstünde çekik yeşil gözlü, karıncalar gibi bir ölüm kasırgası sildi süpürdü, çoluk ço-

cuk, genç yaşlı dağlardan bellerden, ulu çöller aşırarak elden ele attı onları. Caber kalesinde dövüşenlerin içinde onlar vardı. Diyarbakırı kuşatıp bir kış Diyarbakır surlarının dibinde çoluk çocuk kışladılar. Surların dibi sel gibi akmış gelmiş Türkmenle kaynıyordu. Diyarbakır surlarının kapısı onlara açılmadı, burçları düşmedi. Yaz gelince dağlara çekildiler. Diyarbakır surlarının dibi açıldı. Ocak yerleri kaldı kararmış, benek benek, çadır kazıklarının delikleri kaldı bir de. Bir de sığırların, koyunların kürnekleri kaldı. Baharın o kürneklerde, incecikten tüten, yer yer yeşil otlar bitecektir. Öteki yeşil otlardan ayrılan. Malatya, Kayseri kuşatmalarında da bulundular. Baba İshakta çok can verdiler, yarı yarıya doğrandılar. Onları doğrayanlar çoluk çocuk, genç yaşlı, kadın demiyorlardı. Bütün Türkmen, insanlık geleneğini bozmuşlardı Baba İshakı yenenler. Ve yaman dövüş olmuştu. Baba İshaklılar yalınkılıç dalmışlardı münkir sürüsünün içine. Yenilmişlerdi, ekin gibi biçilmişlerdi ama, bu dövüş tarihin en büyük yengisi, Ulu Türkmenin kendi Beylerine ilk büyük başkaldırışları olmuştu. Uzun yıllar bir destan gibi, en kutsal bir Tanrı emaneti gibi Baba İshak ve onun gazası unutulmadı. Ve o dövüşe girenlere ve Baba İshakın yolunca yürüyenlere Baba İshaklı dendi.

İskandan önce yüz, yüz elli çadırlık Çayanlı obası yazın Torosa, kışın Çukurovaya inip çıkıyorlardı. Savrun çayının bu ulu çınarlı bükünтüsünü, derin burgaçlı yerini kışlak tutmuşlardı. Fırkai Islahiye Çayanlıları kışlaklarına yerleştirdi. Köy oldular. Çayanlılar Anadolunun çok yerlerinde köy olmuşlardı. Eski görkemli günleri ağıtlarda, türkülerde kalmıştı. İskandan sonra kaçan kaçtı, kaçamayanlar, Çukurun sıcağında kalanlar kırıldılar. Kırılmayanlar ekip biçmeyi öğrendiler çarnaçar. Onlar yerleşmeyi sevmiyorlardı, Hükümetlerin kayıtlarına geçmeyi hiç sevmiyorlardı. Yüzyıllardır bozkırlarda sürüleriyle ora senin bura benim akıp duruyorlardı. Ve çekik gözlüydüler, gözleri kimi ela, kapkara, kimi çakır, yemyeşildi. Kocaların uzun sakalları tel teldi, sivri çeneli, ince uzun boyluydular. Kadınlarının yürüyüşü, çölde çok gezdiklerinden olacak, ceylana benzerdi. İskan gerçekten Çayanlılara iyi gelmedi. Korktukları birkaç kat fazlasıyla başlarına geldi. Olmadık zamanlarda, olmadık vergiler

verdiler. Asker oldular, yılı belirsiz, beş yıl, on yıl, on beş yıl. Bir askere giden bir daha gelmiyordu kolay kolay... Gelinler, nişanlılar yaşlanıp kocakarı oluyorlardı bekleye bekleye... İskan belası başlarına bir hışım gibi inmişti. Türkmen kadınları çığlık çığlığa "Gitme Yemene Yemene, karışın toza dumana. Mektubunu sal kardaşım," diyorlardı. "Bacını koyma gümana." Ve Yemeni, Yemen çölünü düşünüyorlardı. Yemen çölüne gidip de gelmeyenleri. Mezarsız ölülerini. İskanın kumandanı Derviş Paşaya bedduanın bini bir paraya. Yemen belası da bu iskan yüzündendi. Tarlaları vardı, çiftleri çubukları vardı, sağmal inekleri, koyunları vardı, ama ölüm de vardı, zulüm de vardı, yüzyıllar boyu ta Horasandan Arabistana, Anadoluya çalkanıp durmuşlar, dövüşlere girmişler, kırgınlara uğramıştılar ama, böylesi başlarına gelmemişti. Bu iskan belası, bu Yemen belası gibi... Sıcak, sinek, gökyüzünü göstermeyen sazlıklar, otlar, bataklıklar... "Günden yanı soldumola? Yerden yanı uldumola? Memedimin ala gözün, karıncalar oydumola... Gitme Yemene Yemene, Yemen sıcak kahve pişer, asker talime çıkınca aceminin aklı şaşar. Gitme Yemene Yemene, gitme Yemene, Yemene..."

Köyün erkeklerinin epeysi asker kaçağıydı. Kaçmasınlar da ne yapsınlar. Yemen ölümdü. Bir de nedense, hep güney uşağını Yemene gönderiyorlardı. Gelenek gibi olmuştu. Asker, askerlik deyince Türkmen kadınının aklına Yemen geliyordu. İsterse güneyli delikanlı askerliğini İstanbulda, doğunun ala karlı dağlarında yapsın, isterse Trakyada, Balkanda yapsın, askerlik değil mi, Türkmen kadını için sevdiği, çöl Yemene gitmiştir. Onun için türküleri, ağıtları, gidip de gelmeyenlere çağırmaları hep yıkılası Yemen üstünedir.

Olan Seferberlikten sekiz on yıl önce oldu. Bir gece sabaha karşı köyü candarmalar sardılar, eli ne kadar silah tutan insan varsa hepsini yakalayıp götürdüler. Dağlardaki kaçakları da yakalamışlardı. Çayanlı obasının köyünde hiçbir erkek kalmadı, yedisinden yetmişine. Gene kavga seslenmişti. Kim bilir nerede? Ama kadınlar için erkekleri, yavruları, babaları gene Yemene götürmüşlerdi ve gelmeyeceklerdi...

İşte tam bu sıralar köyde hiçbir erkek kalmamışken, köyde bir delikanlı belirdi. Uzun boylu, geniş omuzluydu, hem

de yakışıklı. Birkaç gün köyde öyle avare avare dolaştı. Sonra bir de baktılar ki, adı Hacı olan bu delikanlı önüne gelen kadının işine koşuyor. Çiftini süremeyenin çiftini sürüyor, ekinini biçemeyenin ekinini biçiyordu. Hastalara sayrılara, kimsiz kimsesizlere, elden ayaktan düşmüşlerin yardımına koşuyordu. Güzel de Kuran okuyordu ölülere, hastalara... Bayramlarda, cumalarda... Ve erkeksiz kalmış kadınlar Hacının yanık sesine ağlıyorlardı. Bir gün acı bir haber köyü baştan aşağı dolaştı, herkesi feryadü figana boğdu. Yemene gidenlerin topu da ölmüşler, askerlik dairesine künyeleri gelmişti. Sorup soruşturmadan inandılar. Yalan olamazdı. Çok böyle künye, çok böyle haber gelmişti. Ağıttan, yastan bir hafta sonra Hacının, kimseden habersiz, köyün güzel gelini Fatmalıyla evlendiği, kendi nikahını kendinin kıydığı anlaşıldı. İmam değil miydi? İmam olduğundan dolayı Hükümetin onu asker etmediğini söylemiyor muydu? Başka bir imamın olmadığı yerde bir imam kendi nikahını kıyabilirdi. İşte, hem de kendi eliyle güzelcene kendi nikahını kıymıştı. Fatmalı mutluydu, Hacı mutluydu, köylü mutluydu. Çünkü Hacı evlenmesine karşın gene de herkesin işine canla başla koşuyor, köylüye babalık ediyordu.

İskanda herkese, her kişiye toprak vermişler, bunu da tapuya bağlamışlardı. Hacı Fatmalıyla evlenir evlenmez, hemen Fatmalıyı alıp kasabaya koştu ve Fatmalının toprağını, ona miras düşmüş bütün toprakları üstüne yazdırdı. Kasabadan döndüklerinin ikinci gününde de Hacı Fatmalıyı karşısına aldı, üçten dokuza boşsun dedi. Fatmalı şaşırdı ama ne gelir elden. Hacı boşanmadan birkaç gün sonra hemen başka bir kadınla evlendi ve tarlalarını üstüne geçirtti. Geçirtir geçirtmez onu hemen üçten dokuza boşadı. Beşinci kadından sonra artık köyün kadınları işi anladılar ve güzellik, gençlik sırasıyla sıraya girdiler. Beş yılda Hacı köyün tekmil kadınlarını nikahladı ve boşadı. Bu arada Hürü Gelin bu boşanmaya, Hacının sevdasına dayanamayıp kendisini bataklığa atıp öldü. Zala on yedisindeydi. Gerdek gecesinin sabahı onu da suyun kıyısındaki çınarın dalında asılı buldular. Hacının şanı, ünü bütün bölgeye yayıldı. Hacıya gönüllü karı olmaya başka köylerden tarlası çok dullar

da gelmeye başladı. Hacı ölçüyor biçiyor, tarlasının ölçüsünü belliyor, kadının güzelliğine, boyuna bosuna bakıyor, evleniyor, tarlaları üstüne yazdırdıktan bir ay, iki, en uzun üç ay sonra kadını boşuyordu. Yalnız bir karısı tam bir buçuk yıl onunla evli kaldı. Bu, Sumbaslı Beyinin iriyarı kızıydı. Hacı üçten dokuza... diyecekken, öteki... Seni öldürürüm Hacı, diyordu öfkeyle. Ve Hacının sözleri gırtlağında dizilip kalıyordu. Sumbaslı kızı en sonunda Hacıyı kendisi bıraktı gitti. İşte bu Hacı Kurtboğa o Hacıdır. Sonra Hacı, Cumhuriyetten sonra çok güçlendi. Halk Partisine girdi. İl Meclisi üyesi seçildi, kasabada birkaç yıl da tayinle Belediye Başkanlığı yaptı. Valiyle, Savcıyla, yargıçlarla, candarma komutanlarıyla, kaymakamlarla can bir arkadaş, kardeş oldu. Bütün bu memurların sütü, yağı, yoğurdu, eti, bulguru, balı kaymağı hep Hacı Kurtboğadandı. Partinin saygıdeğer bir ileri geleniydi. Ondan gelen her şey kabul edilir ve rüşvet sayılmazdı. Bir gün Hacı, en güçlendiği, Hükümette el üstünde tutulduğu bir çağ, tamam, dedi. Artık bu kadınları köyden çıkarmalıyım. Bu yoksulluk yığınlarını. Hepsi de eski karılarıydılar. Belki çocukları da vardı içlerinde epeyce... Hacı çok yoksulluk görmüştü, çoook. Ve ol sebepten yoksulluktan iğreniyordu. Bir yoksul, paçavra içinde insan görmesin çıldırıyordu. Şu yoksulların ne gereği var bu dünyada... Yaşamaları ne gerek. Hepsini, hepsini öldürmeli. Bir yoksulun bir sinekten ne farkı var? Niçin yaşasınlar? Hepsini öldürmeli ve bu asil vatanı hep, toptan varlılara bırakmalı. Hacı çooook yoksulluk görmüştü, çooook... Ol sebepten yoksullardan nefret ederdi.

Önce Dursun Bekçiye bir tellal çağırttırdı. Dursun Bekçinin yaşı yetmişi geçiyordu. Nasılsa Yemenden dönmüştü. Yemenden dönmüş tek kişiydi ve köylülerinin çöl Yemende nasıl kırfacana uğramış gibi kırıldıklarını anlatıyordu. Kız sesi gibi sesiyle, ağlaya ağlaya...

"Ey ahali, eeeey ahali, eeeey ahaliiiii, ve eeeeey avratlar, duyduk duymadık demeyin, üç gün içinde herkes köyü, Ağamızın köyünü terk eyleyecektir. Bir daha bu köye hiç ayak basmayacaksınız. Hükümet böyle emreyledi. Nereye giderseniz gideceksiniz... Eeeey, avratlar, direnmek, mızırdanmak yok, işte

bakın, bir bölük candarma geldi, köye kondu. Hepinizi öldürmek için Ağamızın bir işmarını bekliyor... Ey avratlar, duyduk duymadık, demeyin."

Birden bir vaveyla yükseldi. Çığlıklar gökyüzünü tuttu. Yer gök inledi bir süre. Sonra Ağanın evi önüne yığılıştılar çoluk çocuk... Ağlamaya başladılar.

"Biz nereye gidelim, biz nereye gidelim? Nereye nereye nereye gidelim?"

Çok zarılık eylediler.

Ve üç gün geçti. Kadınların kuş gibi çığlıkları, gündüz akşamlara, gece sabahlara kadar sürdü. Umutsuz kadınlar yeniden, üç gün sonra suskun, taş gibi, toprak yığını gibi Ağanın kapısına birikiştiler. Ağızlarından çıt çıkmadı. Konuşmadılar, bakmadılar bile. Her birisi yalvaran bir umutsuzluktu.

Ağa bu görüntüye, bu yırtık, kirli, toprak rengi, perişan paçavra yığınına daha fazla dayanamadı:

"Candarmalar," diye bağırdı, "şu vatan düşmanlarını, şu son Türk devletini yıkmaya uğraşanları derhal topraklarımdan atacaksınız. Süngü tak!"

Candarma Komutanı:

"Süngü tak," diye emir verdi.

Kadınlarda dehşet bir çığlık, korku başladı. Candarmaların önünden, oraya buraya dağılmış kaçıyorlardı Hacı Kurtboğanın eski karıları ve çocukları. Candarmalar ulaştıklarını dipçikleyip köyün sığır gübresiyle dolmuş alanına yıkıyorlardı. Köylü kadınlarla candarmalar cengi akşam olup gün kavuşuncaya kadar sürdü. Candarmalar son Türk devletini yıkmaya çalışanlardan en az yarısını dipçiklemişler, yaralamışlardı. Sabaha kadar iniltiler geldi evlerden, ulu çınarların dibinden, köyün dışından... İkinci gün alaşafakta kadınlarla candarmalar cengi huğların arasında gene başladı. Bu arada yaşlı bir candarma mavzerini alnına dayayıp, sağ ayağının başparmağıyla tetiğe çöküp kendi kafasını parçaladı. Bugün de akşam oldu, gün kavuşurken mütareke ilan edildi ve candarmalar kendileri için kızartılmış bekleyen kuzuların başına, Ağa konağına döndüler. Bu sefer bütün gece kısılmış seslerin duyulur duyulmaz iniltileri köyün dışından geldi.

Sabah açıldı, cümlemizin üstüne hayırlı sabahlar açılsın. Hacının, Candarma Komutanının üstüne de hayırlar açılsın... Candarmalar köyün dışındaki kadınların üstüne son, öldürücü bir hücuma daha geçtiler, dipçikler işledi. Hacı Kurtboğa Candarma Komutanının ellerine sarılmış, dayanamıyorum, diyordu, dayanamıyorum çığlıklarına, iniltilerine, dayanamıyorum. Yeter, yeter, yeter bu çektiklerim, bu vatan hayınlarının elinden, yeter çektiklerim. Bakın Kumandan Bey, bakın nasıl diretiyorlar. Bakın hele şunlara bakın, milletin ordusuna, candarma da ordu değil mi, hem de ordunun gözü, gözbebeği değil mi? Bakın koca ordumuza şu karılar nasıl başkaldırıp ayaklanıyorlar! Daha bunlar kadınları, ya erkekleri de olsaydı, ya erkekleri Yemenden gelmiş bulunsaydılar, al başına belayı, al bir isyan daha, uğraş dur... Son Türk devletini bunlar yıkmazlar da kimler yıkarlar? Dayanamıyorum, bu karıların koca Türk ordusuna direnmeleri ağırıma gidiyor, ağırıma gidiyor..."

Ve öğleye doğru köyde bir tek canlı kalmamacasına dışarıya atıldı. Bu sefer de sürünerek, emekleyerek köyün yöresinde dolanmaya başladılar, sessiz, iniltisiz. Akşam oldu, gün kavuştu. Kurtboğayla Komutan bu gece, gece yarıya kadar gülüp eğlenerek kafayı çektiler. Sabah uyandılar ki ne görsünler, köyde çıt yok. Kol kola köye çıktılar. Savaş alanını gezen iki konur, utkulu kumandana benziyorlardı. Kapılar açıktı, bazı eski, yırtık pırtık öteberi oraya buraya dağılmıştı. Korkmuş köpekler, kediler köşelere sinmişlerdi. Kapılarda kan izleri vardı.

Kumandanla Hacı Kurtboğa kol kola konağa geldiler.

Kumandan:

"Tamam mı Ağa?"

"Gazan mübarek olsun Kumandanım, sağ ol," dedi.

"Sen de sağ ol."

Hacı Kurtboğa Kumandanın ellerine sarıldı:

"Bir ricam daha var."

"Söyle Hacı Ağa."

"Şöyle şanlı şöhretli olsun."

"Nasıl?"

"Candarmalar havaya üç el ateş etsinler ki yakın köyler duysunlar."

"Olur," dedi Kumandan.

"Kurşunların parası benden."

"Anladım," dedi Kumandan. "Sağ ol."

Bir bölük candarma havaya üç el ateş etti ve kurşunların sesi düz ovada hızla ta uzaklara kadar kaydı gitti.

İşte o Hacı Ağa, bu Hacı Kurtboğa Ağadır.

Ve Derviş Beye sonsuz öfke içindedir. "Ulan pezevenk, kan içici Derviş, sen bu kadınların anası babası mısın? Karılarsa bizim eski karılarımız, tekmili. Merhametli Paşa, sen mi kaldın bizim karıları koruyacak? Bu topraklar benim alnımın teri, bileğimin hakkı. Sen, istersen topraklarından yarıcılarını atamaz mısın, ben de işe yaramaz karıları attım köyümden. Benim çiftliğim darülaceze mi? Ulan ne uğraşırsın benimle? Ben sana ne yaptım, gözün üstünde kaşın mı var dedim? Senden bunun, bu benim eski karılarımı kışkırtmayın öcünü alacağım, alacağım er ya da geç. Bunu böylece belle... Çukurova düzünde benim karılar açlıktan, yoksulluktan sinek gibi kırılıyorlarmış, sana ne, bunu varıp da koca bir Valiye söylemenin alemi var mı, kan içici? Sen ne muzur adamsın sen! Sizin gibi kan içici derebeylerinin kökünü Cumhuriyetimiz bile kazıyamadı, aaah, kazıyamadı, aaaah! Ama dur, bekle. Biz kazıyacağız. Ulan bir de bizlere inat, gider de en iyi toprağını, Akçasazın kıyısını Rüstemoğluna satarsın. Ulan Rüstemoğlu kim, bir önü eşekli Darendeli. Ulan adam ona toprak satar mı? Ulan orası bizim tarlalarımızın bitişiği değil mi? Hele dur, hele dur, önümü keser misin, beni Akçasaza çıkarmaz mısın? Ulan birkaç dönümlük bir delik ver de biz de Akçasaza inelim. Bak kuruyup gidiyor. Kan pahası topraklar, çıkıp duruyor, yedi kat yabancı paylaşıp duruyor. Sen de bizim yolumuzu kesiyorsun. Duuuuur sen, hele dur. Dur hele dur, düştün pençeme. Bir düştün ki, kurtulmayın hiiiiiç mümkünü çaresi yok."

Günün batmasını kulüpte havadan sudan konuşarak beklediler. Gün batınca Hacı Kurtboğa:

"De haydin kalkalım," dedi. "Tedarikiniz yerinde mi? Öyle az maz olmaz. Birincisi ben gidiyorum, ikincisi o Kaymakam fi-

lan, osuruk mosuruk değil, bir koskocaman Ağır Cezanın Savcısı... Bir öyle yoz adam değil, dokuz tuğlu bir Sadrazam torunu ki heybetinden yer yarıla."

Süleyman Aslansoypençe:

"Yer yarıla ki ne yarıla," dedi. "Amanın tedarikimiz Sadrazam soyluma layıktır."

"Evet," dedi büyük yüzlü, saçları sımsıkı taranıp başına yapıştırılmış Muallim Rüstem Bey. "Evet, tedarikimiz tamdır ama, bu tedarikten benim haberim yoktur." Kılıç gibi ütülü, ince kırmızı çizgili kahverengi pantolonunun diz yerlerini yukarı çekiştirerek:

"Tedarikten benim de haberim yok," dedi Mahir Bey. "Tedariki Süleyman Ağa idare edecek."

Süleyman Ağa:

"Evelallah," diye ayağa kalktı. "De kalkın da gidelim. Ona daha gündüzden haber göndermiştim, bir yere çıkmasın, beni beklesin diye. Evelallah, sonra sizin sayenizde, kaşla göz arası tedariki onun cebine indiriveririm. Siz hiç küşümlenmeyin."

Ayağa kalktılar. Hacı Kurtboğa en önde, Süleyman Aslansoypençe onun arkasında, onun arkasında da Mahir Kabakçıoğlu, en arkada yavaş adımlarla gelen ağırbaşlı Rüstem Bey. Onları uğurlamak için kulüptekilerin hepsi ayağa kalktı.

Kurtboğa kapıya gelince durdu, yana çekildi, elini uzun bıyığına attı:

"Hocam geçmeden, hepimizin Hocası geçmeden bir adım dışarı atmam. Hepimizi yetiştiren, bu kasabanın tüm gençliğine hocalık ederekten, hepimize insanlık, faziletçilik öğreten o değil mi?" Arkadaki kalabalığa döndü, elini yüreğinin üstüne koydu. "Bütün hakları, ana baba, Hükümet haklarını inkar edebiliriz ama, Hocamızın hakkını hiçbir zaman inkar edemeyiz."

"Edemeyiz," dediler hep bir ağızdan. Alçakgönüllü, kalın, yavaş, sarışın, kalın boyunlu, güçlü Rüstem kıpkırmızı kesildi. Durmadan, "estağfurullah, estağfurullah," diyordu duyulur duyulmaz. "Ben ne yaptım, ben ne yaptım, ben ödevimi yaptım. Ödev kutsal bir davranıştır insanlar için."

Kurtboğa kestirdi attı:

"O olmasa," tane tane, yeniden söyledi, biraz daha kasılıp arkaya kaykılarak, gülerek, bıyıkları oynayarak, arkaya biraz daha kaykılarak. "O olmasaydı bizim hepimiz şimdi dağlarda eşkıyaydık. Bizim hepimiz... Hepimiz. O bize dünyanın bütün faziletliğini, insanlığını öğretti. O olmasa biz bu dünyaya hayvan gelir bön giderdik."

Elini göğsünden aldı, Rüstem Beye doğru savurdu:

"Buyur geç, Hocam." Hoca ağır ağır, açılmış elin altından geçti. Kıpkırmızı, kulaklarına kadar ateş içinde kalmış.

Otomobile bindiler. Gene aynı törenle. Gene otomobilin kapısında birkaç oturaklı söz dinleyerek.

Otomobilde Rüstem Beyle Hacı Ağa yan yana oturdular. Hacı Ağa otomobil kalkar kalkmaz Rüstem Beyin kulağına eğildi:

"İyi konuştum mu, beğendin mi yiğidim Hocam?" dedi. "Anlasınlar teresler kim kimmiş, it kimmiş, adam kimmiş. Mahsus öyle yaptım ve de mahsus öyle konuştum. Anlasınlar ki bu Türkiye ülkesinde Hocamızdan büyüğü yok."

Rüstem Bey boyuna, durmadan, ellerini ovuşturarak, ağırbaşlı, yavaş, olgun:

"Teşekkür ederim, teşekkür ederim," diyordu, sözcüklerin üstüne basa basa.

Savcı onları evinin kapısında karşıladı. Sevinç içindeydi. Sevincinin içinden telaşı da her halinden belli oluyordu.

"Buyurun, buyurun, çoktandır sizi bekliyordum. Hoş gelip safalar getirdiniz. Safalar... Safalar..."

Gıcırdayan bir merdivenden yukarı çıktılar, büyük, Ermenilerden kalma bir odada sedire sıralandılar. Genç bir kız onlar oturur oturmaz, altın mahfazalı fincanlarda hemen kahve getirdi. Savcı Bey baştan başlayarak teker teker sigara tuttu.

"Gel hele gel otur Fahri Bey biraderim," dedi Hacı Ağa. "Meseleyi, buraya niçin geldiğimizi biliyorsun. Büyük bir vatanperverane ricamı biliyorsun."

"Estağfurullah," dedi Savcı İzzettin Fahrettin Tuğsalur...

"Biliyoruz soyun çok büyük... Ta... Taa... Taaa..." Durdu, bekledi, herkesin yüzüne teker teker baktı. Hiç kimse bir şey söylemedi. "Senin soyun taaa, taaa..." bulamadı gene. "Ta nerelerden gelir."

Mahir Kabakçıoğlu düzeltti:

"Ta Evrenoz Paşalardan..."

Savcı alçakgönüllü kerevetin öteki ucuna ilişmiş, biraz utangaç:

"Teşekkür ederim Ağa," dedi.

Hacı Ağa:

"Teşekküre hacet yok," diye sertçe elini onun dizine vurdu. Dizinden bir şaplak sesi geldi. "Teşekküre hiç hacet yok. Senin yüksek bir soyunu cümle alem biliyor. Düşmez kalkmaz bir Allah. Yere düşmekle cevher sakıt olmaz kadrü kıymetten..." Ne güzel oturttum değil mi dercesine herkesin yüzüne teker teker baktı. "Sakıt olmaz. Yani bozulmaz, kıymeti düşmez."

"Düşmez," dedi Süleyman Ağa. "Düşemez. Asil azmaz, yol tezikmez."

Hacı Ağa ona söze karışma dercesine sert baktı:

"Asil insanlar memleketi korurlar. Onlar vatanpervanedirler. Vatana yanan pervanedirler. Sen durumu bir iyice biliyorsun."

Bu sıra Süleyman Ağa Savcıya doğru usul usul kayıyordu. Yanına yaklaştı, zarfı çıkardı, ötekilere göstermeden gülerek Savcının gözüne tuttu, gülerek, zarf elinden Savcının cebine o anda kaydı.

"Benim sen kardeşimden ricam, ben seninle kardeşiz diye bu Ağalar, bu kartal gibi Beyler, senin için getirttiler. Ben de kardeşime, Sadrazam soyluma güvenirim dedim de sen deyi geldim. Bu adamlar memleketin başına bela kesildiler. Vetanımızı on bin yıl öncesinin mağara hayatı karanlığına çekiyorlar. Biribirlerini öldürüyorlar. Varsın biribirlerini öldürsünler. İyi has, hem de münasip... Varsınlar tez günde tükensinler. Ama biribirlerini öldürürlerken bu vetanın asil, soylu, hem de yiğit kanlı çocuklarını da biribirlerine öldürtüyorlar. Bu ova çok fakir, biliyorsun beş yüz liraya bir adam öldürüyor, üç bin liraya yirmi yıl hapis yatıyorlar. Bu Beylerde de toprak çok, dedeleri binmişler atlara sürmüşler, atımızın ayağının bastığı yer bizimdir, demişler, tüm Çukurova onların olmuş. Onlarda para çok... O veriyor kendi silahşoruna onun adamını öldürtüyor, o onunkini. Yüz, iki yüz yıldır bu böyle. Bu hıyanetlik-

ten kurtar bu milleti Savcı Bey. Senin de soyuna böylesi bir davranış yakışıp gelir. Kurtar vetanımızı, kurtar. Düşün Fahri Bey kardeşim, bir düşün her yıl kaç askerimizi nahak yere öldürtüyorlar bu canavarlar! Böyle giderse bu Beylerin sultası bir savaş vukuunda bizi Suriye, Yunan, Lübnan Mutasarrıflığımız bile bizi yener. Öldüre öldüre genç kalmaz ki... Değil mi Hocam?"

Rüstem Bey beklemiyordu, dalmış gitmişti, birden irkildi.

"Değil mi Hocam?"

"Evet, evet, evet... Yeniliriz efendim, Lübnan Mutasarrıflığımıza bile."

"Bekle Hocam, bir iki kelamım daha var. Sonra sen konuşacaksın. Şimdi efendim kardeşim, sen bu toprakları, bu belalardan, Sarıoğlu Dervişle, Akyollu Mustafadan kurtaracaksın... Bunları kasabadan tam beş yüz, bin kilometre öteye süreceksin. Bu vetan senden bu iyiliği bekliyor. Onlar da mallarını mülklerini satıp sürgün mahallerine koşa koşa gidecekler. Bundan sonra da ben Ankaraya gidecek, senin Temyize terfiini gerçekleştireceğim, söz... Söz söz söz! Benim hiç..." Birkaç kere ayağa kalktı kalktı oturdu. "Benim hiç sözümden caydığım, sözümde durmadığım görülmüş müdür, sen söyle."

İzzettin Fahrettin de ayağa kalktı, elini göğsüne koydu, vakur, temkinli, "haşa!" dedi oturdu.

"Öyleyse, sen başla Hoca... Meseleyi, kanunu olduğu gibi anlat."

Rüstem Bey çoktan hazırlanmıştı. Usul usul, sesini hiç yükseltmeden, yumuşak, biteviye başladı.

"3236 sayılı kanuna göre kan güderek biribirlerini öldürenler ve bunu gelenek haline getirenler Savcının teklifi ve Ağır Ceza Mahkemesinin onayıyla bulundukları yerden beş yüz kilometreden aşağı olmamak suretiyle başka yerlere gönderilirler. Şimdi sizden rica ediyoruz, Sarıoğlu Derviş Bey ve akrabalarını, yakınlarını, Akyollu Mustafa Bey ve akrabalarını ve yakınlarını sürgün etmek için çaba harcamanız ve bu hususta bize özellikle yardımcı olmanızdır. Bizim kasabamız kadim bir kan gütme davaları merkezi olduğundan, burası da kan güden aileleri başka yere iskan etme kapsamı içine giriyor. Hem de hassa-

ten giriyor. Bütün Türkiyeden, birkaç il ve kasabayla birlikte bu kanunun kapsamı içine bizim kasabamızın da girmesi bizim için, gelecek kuşaklarımız için utanç verici bir alçaklık, bir leke değil mi? Ol sebepten Savcı Bey iki aileyi buradan kaldırmak için derhal faaliyete geçmeliyiz. Memleketin evlatları daha fazla, yurdumuzun, kasabamızın kanseri olan, bu iki aileye kurban olmadan... Benim sözüm bu kadar."

Savcı onlara biraz daha yaklaştı, yüzü sertleşti, kaşları çatıldı.

"Bir kanun adamı olaraktan ben bunu, bu iki aileyi başka illere, mesela Karsa..."

"Kars iyi," diye bağırdı Süleyman Ağa.

"İyi," dedi Hacı Ağa. "Münasip. Hiç gelmezler. Dünyanın öteki ucu.

"Mesela Edirneye..."

"O da iyi," dedi Süleyman Ağa. "Cehennemin dibi..."

"Evet efendim, çok düşündüm. Kanun bana yalnız teklif selahiyetini veriyor. Gerisi Ağır Ceza Reisinin elinde. Ne zaman isterseniz ben onlar hakkındaki dosyayı hemen hazırlar, Ağır Cezaya takdim ederim." ,

"Hemen," dedi Hacı Kurtboğa.

"Hemen takdim ederim. Elimde öyle çok doküman var ki, iki aile için de, elli yıldan bu yana... Mahkeme şöyle bir dosyaya bakmakla işi hemen anlayıverir ve onları iskana derhal tabi kılar. Yalnız siz Ağır Ceza Reisi Tahsin Beyi benden iyi biliyorsunuz, ona söz değil, kurşun kar eylemez."

"Hak hukuk vardır," dedi Rüstem Bey. "Başkan onları iskana tabi kılmaya mecbur."

"Ya üyeler?" dedi Mahir Bey, uykudan uyanırcana konuştu. "İki üye bizden olunca ne yapabilir Tahsin Bey?"

"Hiçbir şey yapamaz," dedi Rüstem Bey.

"Üye Tevfik Bey bizim yargıcımız. Benim sözümden çıkmaz."

"Üye Osman Alnıaçık da benim," dedi Süleyman Aslansoypençe.

"Üye Osman Alnıaçık Tahsin Beyin sözünden hiç çıkmaz," dedi Savcı.

"Çıkmasın da göreyim onun orasını," dedi öfkeli Süleyman Ağa. "Bir göreyim onu."

"Bir hafta içinde," dedi Savcı. "Ben dosyayı götürür kendi elimle Ağır Cezaya veririm. Sizin yüksek, alicenap hatırınız için değil mi? Yalnız siz gene de Başkan Tahsin Beyi elde etmeyi ihmal etmeyin. Her şey onun elinde..."

"O kolay," dedi Hacı Kurtboğa. "O da yola gelmezse, alimallah soluğu o da Karsta alır."

"Evvelallah," dedi Süleyman Ağa, "sonra yüce bir partimiz, Hükümetimiz. Sağ olsunlar, bir dediğimizi iki etmiyor Ankaramız."

"Ankaramız," dedi Mahir Kabakçıoğlu alaylı bir sesle.

35

Dükkanların kepenkleri birer ikişer dakika arayla gürültülerle açılıyordu. Bazı dördü beşi birden açılıyordu. Daha gün doğmadan. Fırıncı tanyerleri ışımadan, dağların sırtı ağarmadan çok önce çalıları fırının içine atmış, fırını kızıl kor eylemiş, taze ekmeğin kokusunu tekmil çarşıya bir uçtan bir uca yaymıştı. Acıktıran, mest eden, taze, ılık bir koku, tüten, buğulu. Fırıncı paytak paytak yürüyen, iki gözü de bozlu, yürürken hep şafaklayan, şafaklarken siperliği büyük kasketini ta gözlerinin üstüne indiren, durmadan bağıran, çarşıda herkese takılan, üzülürse üzüldüğünü, sevinirse sevindiğini herkese göstermeye çalışan, çocukla çocuk, büyükle büyük kasabanın sevdiği birisiydi. Ekmekleri tezgaha bir güzel, elleri yanarak, kızarmışlığına hayran bakarak dizdikten sonra çarşıya çıktı. Her sabah ekmekleri tezgaha yandaki raflara dizdikten sonra çarşıya çıkar, dükkan dükkan dolaşır, her dükkanın önünde bir iki dakika şafakladıktan sonra fırına geri döner ekmeklerini satmaya başlardı ama bugün başkaydı. Fırıncı öfke içinde durmadan mırıl mırıl sövüyordu. Bazı da sesini yükseltip, bütün çarşının duyacağı biçimde ana avrat, kızım sana söylüyorum, gelinim sen anla kabilinden sövüyordu.

Kasabanın kepenk şangırtıları kesilmiş çarşının üstüne gün doğuyordu. Uzaktaki sıra sıra, arkaya dizilmiş biteviye giden yayvan, uçuk mavi, uzaklaştıkça belirsizleşen, solan, göğün bozuna iyice karışıp yiten, arada da ovalaşan dağların arkasından, ötelerinden dimdik, kışın tepeden tırnağa kara kesmiş, ya-

zın ala karlı Düldül dağı, sabahın tekmil aydınlığına, güneşine çimmiş, elini uzatırsan tutacakmışsın gibi, koyakları, kayalıkları, gölgeleri belli, bazı çok mavi, bazı bazı kırmızıya çalan, bazı da çok ak, göğe ağmış, ovanın üstüne yürümüş orada durup duruyordu. Düldül dağı ovadan ayrılamaz, ayrı düşünülemez, serin, bakır kızıltısına kesen, ikindi vakitleri garbi yeli çıktığında, çıkıp da dağlara doğru çok ak, kabaran, yüksek bulutları, karanlık gölgeleriyle sürdüğünde, şişen, genişleyen bulutlar saydamlaşıp, dağların arkasında, üstünde, saydamlaşmış Düldül dağının dibinde söndüğünde... Düldül dağı ağustos ortalarından sonra dımdızlak, kel, bulutsuz, soyunmuş, bir pembe kızıltıda, tüysüz kırlangıç yavrusu renginde kalır.

Kasabanın çarşısı irice, bir insan başı büyüklüğünde yüzyıllarca akarsuyun dibinde, sürüklene sürüklene sıykallaşıp cilalanmış çakıltaşlarından örülmüştü. Çarşının caddesini, kaldırımlarını erişilmez bir incelik, bir sevgiyle ören, çakıltaşlarını akıl eden usta, onun hünerli elleri, belki uzun boylu güleçti, belki uzun parmaklı, belki azıcık kamburdu, ama muhakkak, hiç şaşmaz, gözleri kara, hüzünlü, hep türküler mırıldanan biriydi, ak çakıltaşlarını yan yana dizerken, aralarına kırmızı, mavi, donuk mor, yeşile çalan benekler atarken, uzunca durup bakarsan bu beneklerden çiçekler örerken, güzel gülen, gülerken inci gibi sütbeyaz dişleri gözüken, işi bozulunca da delicesine öfkelenen birisiydi. Burası muhakkak, onu kimse anımsamıyor bu kasabada. Bu çarşının, bu kaldırımların yapıldığını, bu uzun caddeye sıram sıram çakıltaşlarının dizildiğini de anımsayan yok. Bu usta uzun yaşasaydı, çırakları olsaydı, onun gibi yumuşak, onun gibi devce öfkelenen, öfkeden deliren, ağız dolusu gülen çırakları olsaydı, bütün kasabaların çarşıları, alanları, sokakları böyle sıykal, yunmuş arınmış, nakışlı, mavi, kırmızı, yosun yeşili taşlarla donanırdı. Basmaya kıyamadığımız... Usta ne yapar yapar, bu maymun, bu insanlıktan çıkmış, yeryüzünü, gökyüzünü pis, sümük gibi, katı çimentoya boğan, renksiz, kişiliksiz kasabalar yaratan, kanlı, donuk, ölü kasabalar doğuran, öykünücü, hiçbir insanca yönü kalmamış, duymayan, düşünmeyen, ağlamasını, gülmesini unutmuş, coşmayan, türkü söylemeyen, okumayan yazmayan, türkü dinlemeyen, ıslık bile

çalmayan sünepe, sadece kendi olmaktan başka, kökü olmaktan başka bir şey olmaya çalışan, kendinin, çocuklarının olmayan her şeyden iğrenen kasaba ileri gelenlerinin, yeni yetme, görgüsüz, kasaba Belediye Başkanlarının elinden ne yapar yapar, ağızlarından girer burunlarından çıkar, kalıbımı basarım ki, hiç olmazsa bir sokağı masrafını cebinden yaparak, iri çakıltaşlarıyla sütbeyaz, benekli nakışlamayı becerirdi. Ne çırakları kalmış bu güzelim elli ustanın, ne kendisi... İşte bu kasabalar şimdi bu sebepten ölü. Kokuyor. Sürüngen, çimento, katı. Maymun. Hünersiz. Ve ölünceye kadar biribirleriyle cebelleşen paragöz, ne güzel, ne umutluysa üstünden bir kırgın gibi geçen, biribirlerinin gözlerini oyan, rüşvet veren, insan öldüren, yalan söyleyen, durmadan övünen, pis lokantalarda sabahlara kadar içen, bar kapatan, zavallı, perişan, hüzünlü, bıkmış bar kızlarına kabadayılık taslayan, kurşun sıkan, öldüren, karılarını, sevgililerini aldatan, karı, çoluk çocuk, hep birden kumar oynayan, hor gören, delirmiş bu kasaba zenginlerinden de, kopmuş, ustayı unutmamayı, çıraklarını el üstünde tutmayı, güzel kişilikli, hünerli bir tadı saklamayı, korumayı, öldürmemeyi bekleyemeyiz. O usta var ya, o anısı bile kalmamış, toptan silinmiş, imi timi iyice bellisiz olmuş ustayı, bu görgüsüz, bu kişiliksiz maymunlar, güzellikte incelikte direniyor diye, soyadını Soyaslantürk değil de, alçakgönüllü, bana soyadı ne gerek dediği için, kanundur, mecburi soyadı alacaksın, dediklerinde de, boyun kırıp, benim soyadım Taşçıoğlu olsun, ta ezelden beri de bize Taşçıoğlu derler, dediği için öldürür öldürürlerdi. Belki de salt bunun için öldürmüşlerdir. Ne ki insan, ne ki güzel, bu yaratıklar, bağnazlar, deliler, vıcık vıcık olmuşlar, bu eli kanlı, gözleri dönmüş kasaba Ağaları hepsini yıkacaklar, öldürecek, silip süpürüp bir yana atacaklar. Halkın direnmesi para etmeyecek. Kilimi, türküyü, düşünceyi, yüreği, ağlamayı, gülmeyi, sevinmeyi, sevgiyi öldürecekler. Paraları, kasabanın, küçücük, güzelim akarsuyunun yanına tek başına diktikleri, çirkin, sipsivri on katlı kendileri gibi ucube apartmanları yaşayacak. Tümden insanlığı öldürecekler. Unutulmuş ustanın elinin hüneri, güzel nakışı bir köşede küskün, yenilmiş öyle kalacak.

Bu çarşının çakıltaşlarını sökecekler...

Çarşının bir ucunda kaynayan pınarın başında çınarlar var. Dalları uzaklara açılmış, bir büyük alanı örten... Kalın, üç adam el ele verse gövdeleri çevrilemez çınarlar. Öbür ucunda da çarşının birkaç dükkan aralıkla, içinde de ulu çınarlar var.

Issız kaldırımlarda karpuz kabukları, sıcakta, karpuz kabuklarına kırmızı, sarı halkalı eşekarıları, kara benekli sarıcaarılar, balarıları konup kalkıyorlar. Arılar, ince, uzun belli, mavisi belli belirsiz kızböcekleri çarşının ortasında, yerle bir uçarak, çakıltaşlarını koklayarak dolanıyorlar. Özgür, gelip geçenlerden ürkmeden, karpuz kapuklarına, çakıltaşlarına, limon çiçeklerine, ağaçların üstünde kurumuş kalmış, konuyorlar. Çınarlarda cırlavuk böcekleri öğle sıcağında susup, ikindiye doğru soluksuz cırlayan. Çınarlarda bir kıyamet gününe çevirerekten ortalığı öten kuşlar.

Bu çınarları da kesecekler. Hem de Hacı Kurtboğanın Belediye Başkanı, sonra Milletvekili olan, övüngen, dalkavuk, cahil, maymun, eşşoğlu eşşek, köpoğlu köpek yavşak oğlu. Kesecek, kesecek, bu çınarları kesecek.

Bir kızböceği geldi fırıncının omzuna kondu, bir ileri bir geri mavi uzun tüy fırıncının omzunda sallandı. Çınarın öte başında, akarsuyun yanında arabacı ustası demir dövüyor, demiri cazzz diye suyun içine sokuyordu, iri iki kol uzunluğundaki maşasıyla tutarak kırmızı demiri. Suyun yüzü bir süre buğulanıyordu. Arabacı ustası apak uzun sakalı olan, kafası dazlak düşünceli yüzlü, yüz çizgileri derin, kırmızı yüzlü yaşlı bir adamdı. Kırmızı kuşağını usturuplu, düzgün, ta uzaktan gözükür, her zaman bağladığı gibi bağlamıştı.

Fırıncı:

"Oldu," dedi. "Oldu. İşte yaptılar dediklerini. Ocağımızı söndürdüler. Demedim mi ben sana koca muhacir, sürecekler Beyleri. Savcı peki demiş."

Arabacı tuttuğu demiri sudan çıkarmadan, cızırtısı, dumanı bitmemiş:

"Haçan olamaz böyle işler. Memleket var, kanun var. Haçan biz dedik anavatandır, gidelim anavatana. Bak açtılar ne işler başımıza... Dedi kim?"

"Kim diyecek, bütün millet biliyor."

Arabacı demiri sudan çekip şöylece örsün yanına indirdi. Yanda yörede paslanmış şınalar, kırılmış tekerlek parçaları, tekerlek topları, dingiller, hamutlar, koşumlar, körükler, bir iki çökmüş fayton eskisi, somunlar serpiştirilmişler küllerin, yarı yanmış kömürlerin üstüne. Büyük bir kül yığınını yarıp altından taze bir yeşillik filizlemiş, ortalarında, kocaman, dikenli mor bir çiçek açmış, azıcık pembeye çalan.

Arabacı ellerini kuşağının altına soktu:

"Batacak bu kasaba haçan," dedi. "Biz dedik vatan ana. Geldik, ne vatan ana!.. Vatan ana çok barbar... Barbar Ağalar var. Yok bizim haçan orada... Böyle... Hiç olmaz. Öldürürler, öldürürler hep... Yok iş başka. Yok çalışmak. Yok söz... Çeker altıpatlar, dang dang... Yok havaya, yok ayağa, haçan sıkarlar tam içine gözlerinin... Vatan ana barbar... Öldürsünler, sürsünler... Bakalım... Sen yap ekmek, sıcak, kızarmış, eyi pişmiş, yok karışmak, tak tak... Yok, öldürsün..."

Yerden demirini aldı, ocağa soktu, körüğe asıldı. "Ulan," dedi fırıncı, "ulan deli muhacir... Ulan sürüyorlar Beylerimizi, ulan Beylerimiz elvan gülün üstüne. Ulan Beyler giderse bu görgüsüz Ağalar hepimizi acımızdan öldürür, kul köle ederler. Nasıl, yok karışmak, dang dang!" Usta başını kaldırdı:

"Yok başka bir işleri, anca dang dang... Dang dang," derken, demiri ocaktan çıkardı, örse koydu, dövmeye başladı, demirden kıvılcımlar saçıldı. Güçlü kollarıyla indirdiği çekicinin sesi ta çarşının öteki ucundan duyuluyordu. "Bilseydim var böyle barbarlık, hem de vatan ana..."

Kambur Tellal fırıncıya koştu:

"Duydun mu olanı?" dedi, durmadan ağlıyordu. Küçücük boyu daha küçülmüş, kamburu başından yukarı daha sivrilmişti. Çocuk gibi durmadan burnunu çekiyordu. Gözlerinde o kadar çok yaş yoktu ama, hıçkırıyordu. "Ben, ne yapacağım şimdi? Alçak, vatan haini Kurtboğa... Namussuz... Seksen karısının katili. Hepsini öldürüp Akçasazın bataklığına gömmedi mi? Ben de şimdi, ben de şimdi... Hemen İsmet Paşaya, Fevzi Paşaya tel çekeceğim, onun seksen karısını bir günde boğazladığını söyleyeceğim. Ne zaman olursa olsun. Eskiden olsun. Seksen karısını öldürdüğünü şu kasabada bilmeyen var mı?

Şimdi ben ne yapacağım? Tam yirmi yıldır unumu değirmeninden Derviş Bey gönderir. Yağımı çiftlikten Mustafa Bey verir... Benim şurada kazancım ne ki, Derviş Bey her kasabaya gelişinde cebime bir yirmi beşlik koyar. Ben ona ne yaparım ki, çarşıya geldiğinde koşar atının başını tutarım, çabucak. Götürür hana bağlarım. Ya Mustafa Bey, her zaman evime, her kurban bayramı bir koyun gönderir, ben ona ne yaparım, hiiiç... Kalabalığın içinde, düşmanıyın gözü kör olsun, derim. Şimdi ben ne yapayım ben... Şikayet edeceğim, şikayet edeceğim." Bas bas bağırıyordu. "Seksen tane karısını öldürdüğünü..."

Fırıncı azıcık ürkmüş:

"Delirme yavrum Tellal, ulan oğlum delirme... Kim diyor karılarını öldürmüş diye? O, karılarını öldürmedi, sürdü sürdü. Candarmaya süngületti. Sus bağırma, başımıza iş açma," ona öğüt veriyordu.

"Açarım," diye bağırdı Tellal. "Onlar Beylerimizi sürsünler, ben de onlara yapacağımı bilirim."

Kambur Tellal dükkan dükkan dolaşıp aynı sözleri söylüyordu. Dolaştıkça öfkesi artıyor, sesi yükseliyordu.

Arada sırada bir manifaturacı, bir köşker, bir marangoz korkuyla:

"Sus kardeş sus," diyordu. "Bunlar, bunların yapmayacakları kötülük yok. Sus kardeş sus, canından olursun."

"Canımdan oldum zaten. Malımdan da oldum. Ben acımdan ölürüm, sürünürüm bundan böyle, Beylerimiz sürgüne gidince. Bu kasaba yıkılır. Beylerimiz sürgüne gidince... Söyleyin millet, söyleyin kasabalılar, benden daha iyi tellal çağıran bir tellal çağırınca avazı Hazreti Davud gibi yankılanan, yüreği eriten, taşa, demire işleyen, bir ezan okuyunca yedi dini boşlamış bir mürtedi derakap Müslüman eden bir tellal daha var mı? Bana yazık değil mi? Ben ne yapayım şimdi, iki çocuk okutuyorum, Adanada yüksekokullarda, okusunlar da benim gibi olmasınlar, böyle el eline bakmasınlar, Bey kapılarında sürünmesinler diye. Söyle saraç Ağam söyle saraç Ağam söyle! Ben ne yaparım şimdi?"

Saracın dükkanı yıkık Ermeni örenlerine bakıyordu. Örenlerin duvarlarında kırlangıç, yüzlerce, hızlı hızlı gidip geliyor-

lar, çığlık çığlığa, keskin sesleriyle ötüşen küçücük deldellicelere karışıyorlardı. Deldellice en küçük bir kırlangıçtan biraz daha büyük, boz, kanatlarının ucu kara, uzun, yırtıcı bir kuştu. Ve sürüsünün yuvası saracın köhne dükkanının delikleri, tavan arasıydı. Saraç bu kuşları çok severdi.

"Haklısın Tellal kardeş haklısın. Yerden göğe kadar hakkın var. Bu kasaba, bu Beyler sürgün edilince, Beylerin sürgün edilmesi yıkılası, yerin dibine geçesi kadim bir töredir, töresi batsın, Beylerimiz gidince bu kasaba batar. Bu kasaba ölür. Sonradan görmüşlere, paragözlere, yanlarında bir adamın değeri beş para olanlara, ata binmezlere kalacak. Ata binmezlere, ata binmezlere..."

Saraç Maraşlıydı. Ta dedesi Maraştan gelmiş, Çukurova Beylerine sırmalı Türkmen eyerleri, savatlı Çerkes eyerleri yapmıştı. Ve eyerleri ve dizginleri, hem de keçe bellemeleri altın işlemeydi. Saracın dedesinden kalmış altın, kılaptan işlemeli bir eyeri bir yıldız gibi köhne dükkanın duvarının kurt yemiş, kararmış tahtaları üstünde parlıyordu. Ve her sabah saraç bu eyerin altında yere diz vurup, el kavuşturup niyaza duruyordu. Bir zanaat güzelse, bulunmazsa, kadir kıymet bilmezler yüzünden o zanaat ölüyorsa, o zanaatın ustasının ölüme giden sanatı huzurunda niyaza durması haktır. Hem de vaciptir. Hem de Kuran hükmüdür. İşte gidiyorlar. Son kalan iki soy kişi de gidiyor. Kına yakınsınlar paragözler. Eyer kıymeti, at kıymeti, nakışlı kılaptan işleme at takımı kıymeti bilen, yavuz atlara, soylu atlara binen, nasılsa bunların, bu sürüngen yalancıların arasında kalmış son iki kişi de gidiyor. Bir onlar, bir onlar kalmıştı attan, eyerden anlayan... Bir onlar. Onlar gittikten sonra, şu bıçağı, şu masatı, şu iğneyi, işte yıldız gibi yanan şu eyerin yanına asmalı, sonra ölene dek gidip huzurlarında, bu dünyaya güzellik katmışların huzurunda niyaza durmalı.

Saracın geniş, kırışık içindeki alnı boncuk boncuk terlemişti. Sarkık, kırçıl bıyıkları, uzun boynu, deriden kararmış hünerli uzun, boğum boğum güçlü parmakları da terlemişti.

Bir düşten uyanır gibi uyandı. Kaldırımın çakıltaşlarının üstüne, bir karpuz kabuğunun yanına, oraya atılmış mor çiçekli bir hayıt dalının altına üç kızböceği konmuş, soluk alıp veri-

yorlar, uzun belleri, saydam, gözükür gözükmez mavi kanatları inip inip kalkıyor.

"Olamaz," dedi sertçe. "Bu iş olmamalı. Diyorlar ki her şey koca Hakimin elindeymiş."

"Elindeymiş," dedi Tellal. "O da Savuranların güveyi. Hem de içgüveyi. Savuranlar da Beylerimizin düşmanı."

"Olsun," dedi saraç. "Ben ona güveniyorum. Ne oluyor bu tereslere yahu? Öldürüyorlarsa biribirlerini öldürüyorlar, onlara ne? Yüz yıldır, iki yüz yıldır biribirlerini öldürüyorlar, kime ne! Can onların değil mi?"

"Akçasaz kuruyor," dedi kambur. "Beylerin çiftliği de Akçasazın kıyılarının yarısını tutuyor. Bunları sürgün etsinler ki... Tüm Akçasaza, tüm Beylerin topraklarına konsunlar. Olan bana oldu, bana oldu," dedi kambur Tellal, göz çukurlarında iki kocaman yaş tanesi. Hıçkırmayı, çırpınmayı kesmişti.

"Bir şey yapmalı," dedi saraç, çok hüzünlü, ölmüş gitmiş bir sesle. "Elimizden hiçbir şey gelmez mi?"

Tellal, saracın yere yakın tezgahının yanındaki yer iskemlesine oturmuş büzülmüş, bir topacık olmuştu.

"Bir yıl var ki doğru dürüst hiçbir işe elimi süremedim. Oooooh diyecek bir şey yapamadım. Altı Arap atlı Beyler gidip de bu soysuz, bu allahsız, bu vicdansız, bu dört kitapta katli vacip namussuzlar gelince ben gittim. Arap atlar kalmadı. Beyler kalmadı... Bu son ikisi... Bunlar deli mi, onlar da biribirlerini öldürmeseler, bu iş bitseydi ne olurdu yani..."

Sustu, gene düş içine gömüldü, sarkık, kırçıl, uzun bıyıklarıyla.

"Olamaz," dedi Tellal, kamburu dikleşerek. "Biribirlerini öldürecekler. Kadim Beylik geleneği budur. Bir Bey kan güdüyorsa sonuna kadar... Yoksa o ölmüştür. İnsan olan onuruyla yaşar."

"Öyle," dedi saraç. "Haklısın Tellal kardeşim."

İnce, keskin, kalem kulaklı Arap atları, Urfadan, Arabistandan gelmiş. Bakmaya kıyamazsın. Süzülür. Kısa bacaklı, uzun, sallı, ince belli Çukurova kısrakları Arap kırması. Ta kadim zamandan beri Çukurovanın yakışığı. Koşarken ayakları gözükmeyen, karnı yere değen, insandan da akıllı, dost... Bu eyer, altın ışıltıları içinde bu duvarda sarkık bıyıklı saraç ölene dek ka-

lacak, böyle duvarda. Cennette açılmış taze, ışıklı, balkıyan bir bahçe duracak ve saraç, atalarının ruhu içinde binlerce yıllık, ölen zanaatinin inceliği, güzelliği, aşkı için her sabah gün doğmadan gelip sağ dizini yere koyup, sağ elini yüreğinin üstüne götürüp niyaza duracak. Sonra sonra, saraç öldükten sonra, hayırsız oğlu onu belki bir kumar masasında, belki bir rakı meclisinde, ayağıyla fıldırtarak elli liraya, yüreğinde azıcık güzellik kalmış, ya da kilim dokuyan anası daha ölmemiş bir köylü delikanlıya satacak. "Al al, saraç babamdan kaldı. Moruk sağ olsaydı bunu beş bine de, on bine de vermezdi, al!" diyecek.

Ve dükkanın kapısında Beyler sıra beklerlerdi, yalvarırlar, kese kese altın verirlerdi Ustaya. Usta en güzel kimin atıysa, atını beğenirse en güzel eyeri dizgini, bellemeyi ona yapardı.

"Usta, Usta bak, Halepten getireli bir hafta oldu. Bak, beğendin mi?"

"Beğendim, beğendim."

"Yap öyleyse bu ata bir takım. Üç ayda."

"Altı aydan önce olmaz."

"Yoksa, yoksa Usta, beğenmedin mi atı?"

"At güzel ama iş çok. Atın bu kadar güzel olmasaydı bir yılda bile çıkmazdı bu senin eyer."

"Usta dört ay..." "Olmaaaz..."

"Usta kaç altın istersen. Dile benden Usta..."

"Beş ay olsun Usta, beş ay... Olur mu? Haydi beş ay!.."

"Beş ay. Gül hatırın için, şu yağız atın güzelliği için. Hayırlı olsun."

Ve atlar koşardı Çukurova düzünde. Şimdi at koşturanları yanaşmalar sürgün ediyorlar, el ilen...

Ne oldu, ne oldu Dulkadiroğluna, Beyazıtlıya, Payaslıoğluna, Canpolatoğluna, Kozanoğlu, Çapanoğlu, Küçükalioğluna, Cadıoğlu, Menemencioğlu, Mursaloğluna?.. At binenlere, kılıç kuşananlara? Çölün ala gözlü aslanlarına, ceylanlarına?.. Çocukları kaldı, çocukları kaldı. Çocukları Kurtboğa Hacı oldu. Çocukları Arap atlara, insana, dosta, ele aşirete düşman kesildiler. En paragöz bir Ağadan bir tefeciden daha tefeci kesildiler. Avrat oynatıyor, fıkaraya zulmediyor, adam öldürüyorlar. Faize para alıyor, para veriyorlar. Beter oldular beter!

Tellal suskun ayağa kalktı, dükkanın dışına yürüdü. Tefeci dükkanını açıyordu. Uzun boylu, ilk bakışta sarkık, kalın, bir atın dudağına benzer dudağı gözükürdü, biçimsiz, iriyarı, kalın, kaba bedeninde. Gözleri bön öküz gözlerine benzerdi. Uzun boynu bir direk gibi, bükülmeyen... Okuryazarlığı, bönlüğü yüzünden çok geç, okulda öğrenememiş de, dayak yiye yiye askerlikte öğrenmiş, sonra candarma onbaşısı olmuş, sonra da tezkere bırakıp doğuya, dağlık bir bucağa karakol kumandanı olarak atanmıştı. Doğu Anadolunun bu bucağında uzatmalı Onbaşı ancak beş yıl kaldı. Doğu Anadoluda bir bucak karakolunda beş yıl kalmak yeterdi de artardı bile. Çok fakirdi Onbaşının anası babası. Sonra babası anasını bırakmış, anası da Çukurova düzlüğünde el aralığında sürüne sürüne açlıktan ölmüştü. Onbaşı kasabaya geldiğinde hemen boş bir dükkan buldu. Tahıl almaya satmaya başladı. Durmadan övünüyordu. Doğudaki bucakta nasıl rüşvet aldığını, köylülere nasıl sopa çektiğini, bir köyün kadın erkek teker teker nasıl sırtlarına bindiğini, köylülerin kuzu kuzu tek tavuklarını, koyunlarını, keçilerini, kilimlerini, keçelerini satıp nasıl rüşvet verdiklerini, rüşveti almayınca nasıl gücendiklerini böbürlenerek anlatıyordu. Tahıl alışverişi sürüp giderken, Onbaşı kasabadaki ileri gelenlerle, Kaymakamla, Candarma Komutanıyla, Milletvekiliyle tanışmak, onların rakı masalarına oturmak yolunu buldu. Bunu candarmalığında öğrenmişti. Biraz sonra da çağın muhalefet partisi Demokrat Partiye girdi. Köylülere buğdaylığına, arpalığına, pamukluğuna para vermeye başladı. Bir de üç yüz lirasına, beş yüz lirasına, bin lira faize vermeye başladı. Sıkışmış köylüler, tarımcılar, ister istemez güzün kilosu üç yüz kuruş edecek pamukları karşılığında yüz kuruş alıyorlardı. Birkaç ay için, örneğin mayıstan eylüle kadarlık bir zaman üç misli kar ona az geliyordu. Gittikçe sermayesi büyüyor, köylüler onun kulu kölesi oluyorlardı. Seçimlerde çok çalıştı. Ondan para alan köylülerin hiçbirisi başka bir partiye oy veremedi. Veremezdi. Ve partisi iktidara gelince her şey tamam oldu. Onbaşı on dört mayıs günü radyo başında sabaha kadar içerek, yaşasın demokrasi, yaşasın özgür vatan, kahrolsun Derebeyleri, kahrolsun Halk Partisi, diye bağırdı. On sekiz mayıs günü Ankaraya gelip Menderesin, Celal

Bayarın, elini sıkıp boynuna sarıldığında sesi hiç çıkmıyordu. Liderler onu gülerek, anlayışla karşıladılar. Onun sesinin çıkmamasını. Kısık, duyulur duyulmaz sesiyle halk kurtuldu, çok şükür bu zulümden kurtuldu deyişini...

On dört mayıstan sonra Onbaşıya bankalar istediği kadar kredi açtılar. Şimdiye kadar Onbaşı on altı köyle çalışıyordu. On dört mayıstan sonra çalıştığı köy sayısı otuz dokuza, ve dağıttığı para sayısı milyonlara çıktı.

Para alan köylülerin bir kısmı parayı aldıkları yıl, türlü sebeplerden dolayı parayı, ya da sattıkları tahılı veremiyorlardı. Ya dolu vuruyor, ya ot basıyor, ya bir kazaya uğruyordu ürünleri. O zaman faiz altı misline... Bir yıl daha veremezlerse on iki misline çıkıyordu faiz ve köylü artık borcunu hiç ödeyemez hale geliyordu.

Onbaşı ne yapsın buna karşı? Para vermişti ve hakkını istiyordu, alacaklı. Senet sepet, mahkeme, boş ver. Onbaşı silahlı adamlar besliyordu. Bir köylü borcunu vermedi de, hele bir dikleşti mi, vay haline! O gece evi yanıyor, sığırları bıçaklanıyor, güzel, genç bir kızı varsa dağa kaldırılıp ırzına geçiliyordu. Bütün bunları kimin yaptırdığını köylüler, polis, kaymakam, mahkeme, herkes biliyor, hiç kimse köylülerin ahına vahına ses çıkarmıyordu.

Onbaşı bir seferinde bir köyün yarısını yaktırmış, bu işe de çok çok üzülmüştü. Rakı meclislerinde, milletvekillerinin, kaymakamın, yargıçların yanında, "çok yandım o köylülerin haline. Başka bir şey gelmezdi ki elimden! Köyü yaktırmak zorundaydım. Yoksa iflas ederdim. Köyü yaktırdım da ne oldu? Sonra ben çektim gene belasını. Köy yandıktan sonra hemen ertesi gün bana geldiler. Çok zarılık eylediler. Yüreğim dayanmadı hallerine. Kış, yağmur açıkta, ayazda... Benim insan yüreğim buna dayanmaz. Hemen para verdim, bin duayla gittiler, yeniden evlerini kurdular," diyordu.

Yargıçlar, kaymakam, milletvekilleri:

"Onbaşının insan yüreği..." diyorlardı.

Onbaşı coşuyor, yağıp gürlüyordu:

"Türk köylüsü asildir, fedakardır, alicenaptır, cesurdur ve karada ve denizde ve gökte bu milletin temel direğidir. Bu tatlı

canımız onun yoluna kurban olsun. Türk köylüsü, Türk vatanından daha kutsaldır. Asil, kanı temiz. Orta Asyadan kopup gelen mazlum, eline vur ekmeğini elinden al köylümüz..."

"Evet," diyorlardı milletvekilleri. "Evet, ikinci yıl borçlarını verebildiler mi, eskisini ve yenisini?.."

Kalın, gür, çok uzaklardan duyulan, güm güm kahkahasını atıyor Onbaşı, altın dişlerini, ağzı ışık saçıyordu, göstere göstere, göbeğini hoplata hoplata atıyordu kahkahasını ve:

"Vermezler mi? Verdiler, hem de kuruşu kuruşuna. Dükkanın önüne kuyruk olmuşlar. Önce elimi öpüyorlar, sonra borçlarını veriyorlardı. Türk köylüsü asildir, kahramandır, fedakardır, ekmek yediği sofraya bıçak sokmaz. Bir de onda para bitmez. Türk köylüsü dünyanın en zengin köylüsüdür. Yalnız vuracaksın boynuna, vuracaksın, vurmazsan çok kurnazdır, aldatır, boyun büker, ağlar, inanmayacaksın, zinhaaar inanmayacaksın, ve de vuracaksın, vuracaksın. Türk köylüsü, asil, kurnaz, sert, icabında dinsiz ve allahsız. Türk köylüsü un çuvalına benzer. Vurdukça tozar. Vurdukça vurdukça, tozar, tükenmez... Hah, hah, hah..."

Onbaşı da Akçasazdan beş yüz dönüm kadar bir toprak parçası kapmış, burasını hemen kavaklamıştı. On yıl sonra bu bir kavak ormanı olacak ve milyon getirecekti. Öksüz bir dul karının da çiftliğini taksitle almış, yavaş yavaş ödüyordu. Yeni kurulan bir özel bankaya da ortak olmuştu.

Dükkanının içinde Onbaşı tüm öfkeye kesmiş, gidip geliyor, gidip geliyor, bıyıklarını çekiştiriyor, kuduruyor, arada sırada dışarı çıkıp, bir uçtan bir uca çarşıyı gözlüyor, geri, daha da öfkelenerek içeriye giriyordu. Pusuda gibi bir hali vardı.

Tellal sinerek onun dükkanının önünden geçerken, Onbaşı onun üstüne avına inen bir kartal gibi atladı, boynundan tuttu, içeri götürdü. "Seni alçak, seni alçak, elime geçtin mi şimdi, neydi o sabahtan bu yana bize sövmelerin, hem de atıp tutmaların? Al! Al!" Kamburun küçücük suratına kocaman elleriyle indiriyordu. "Seni öldüreceğim seni! O senin Beylerini de süreceğim süreceğim süreceğim!" Tellalı var gücüyle yere fırlattı. Tellal vardı sert çimentonun üstüne kapaklandı. "Seni köpek! Yeter ettiğin! Kambur köpek!" Tekmelemeye başladı. Öfkesi ge-

çince bir de baktı ki Tellalda ses soluk yok. Telaşlandı. Hemen kamburun ağzını yukarı çevirdi. Salladı, yüzüne soğuk su serpti. Allah Allah! Allah Allah! Elini nabzına attı tuttu. Nabzı falan bulamadı. Belki de atmıyordu. Al başına belayı... Bunca sersefil, yok yoksul kazan da, onu bir alçağa, kanı ciğeri beş para etmez bir kambura feda et. Ağlamaklı. "Olmaz, olmaz, bu olmamalı." Sesi yumuşak, yıkılmış, ağlamaklıydı. Kamburun soluk almayan yöresinde dört dönüyor, yalvarıyordu.

"Ölme kardaş ölme! Ne olursun ölme! Ben sana ne yaptım ki... Bir fiske vurmadım ki sana... Elini ayağını öpeyim... Bokunu... Kardaş... Uyan kardaş, ne olursun uyan! Sen ölürsen, şu çarşının ortasında... Herkes de gördü, aaaah, ölme! Ölme nolursun..."

Sapsarı kesilmiş, tir tir titriyor, elleri ayakları titremekten uçuyordu. Vardı Tellalın boynuna sarıldı, başını kaldırdı dizi üstüne koydu:

"Uyan kardaş uyan, sana ne yaptım ki... Uyan kardaş, uyan yiğidim aslanım. Sen ölmez de uyanırsan bir koca boğayı kurban keserim. Haydi üç de koyun olsun. Vallahi billahi keserim. Bunu nasıl getirdin başıma!"

Dükkanının önü dolmaya başladı. Gittikçe kalabalık artıyor, fısıltı derinden derine yürüyordu. Onbaşı bir içgüdüyle hemen dışarı fırladı.

"Gördünüz ya, şahitsiniz ya," dedi. "Geldi, girdi dükkanın kapısından, hemen yere düştü. Tavuk gibi patırdamaya başladı. Hemen arkaya götürdüm, yüzüne su serptim ama soluğu kesildi."

Saraç:

"Şahidim," dedi. "Allah için şahidim. Fıkarayı yere çarparak öldürdün. Gözümle gördüm."

"Etme saraç etme, Allah var, Allah var da Peygamber var."

Birden yüzü ışıdı. Sıkışmış en bön kafa bile bir şeyler yaratır böyle durumlarda. "Allah vaar..." Durdu. "Doktor da var." Bozuk bir plak gibi: "Doktor var... Doktor, Doktor, Doktor da var," demeye dönmeye başladı.

Verirsin on bini, olmazsa yüz bin... Yarım milyona dayanacak can var mı?

Dikleşti:

"Gelip dükkanıma gebermiş bir kambur için iftira etme."

Yaşlı köşker:

"Ben de gördüm," dedi. "Tam çarşının ortasından boynundan tutup tavşan ölüsü gibi, ayaklarını yerden kesip götürmedin mi fıkarayı dükkanına?"

"Allah var, Doktor var. İftira..."

"Ben de gördüm," dedi fırıncı.

Onbaşı kızdı, dükkanın arkasına yürüdü, Tellalı bir eliyle tuttu, hızla aldı, sürükleyerek götürdü, çarşının ortasına, karpuz kabuklarının üstüne, arıların arasına attı:

"Bunu mu, bu fıkarayı mı ben öldüreceğim, niye, niçin? Ben Allahtan korkmaz mıyım?"

Uzun, biçimsiz, şaşkın kollarını açmış, ağzı köpürerek, dudağı sarkmış, şişmiş konuşuyordu. Kalabalık öyle duruyordu, kıpırtısız, üzüntülü, şaşkın.

Birden bir büyü gerçekleşti, kamburun doğrulduğunu gördüler, bir homurtu dolaştı kalabalığı. Tellal oraya, ak çakıltaşlarının üstüne, oğul verir gibi çok arıların arasına, karpuz kabuklarının yanına oturmuş, şaşkın gözlerle, ne oldu bana böyle dercesine oturmuş yanına yöresine, bir kalabalığa, bir Onbaşıya bakıyordu. Her şeyin farkına varır varmaz hemen ayağa fırladı, kalabalığı yardı, çarşıyı aşağı koşmaya başladı. Çınarların oraya varıncaya kadar arkasına bakmadı. Çınarlara varınca bir nalbant kütüğünün üstüne oturdu. Körük gibi soluyor, soluğu taşıyordu.

Elinden kamburu kaçıran Onbaşı o şaşkınlık içinde ne yapacağını bilmeden hemen elini atıp tabancasına sarıldı, kamburun arkasından koşmaya başladı. "Seni alçak, seni düzenbaz, seni. Seni öldüreyim de seni..." Birkaç kişi yetişip Onbaşıyı tuttular. Onbaşı kollarına asılmış ayırıcıları ardınca epey bir süre sürükledi, sonra durdu:

"Sürülecekler, sürülecekler, sürülecekler o kan içici Beyler," diye ortalığı çın çın öttürerek dükkanına girdi. Kıvançlıydı. Şimdi onun bu davranışını Ağalar, Cafer Özpolat, Süleyman Ağa, ötekiler duyacaklar, yanlarında itibarı artacaktı.

Bir şey, kötü bir şey sevincine bir kara leke gibi düşüyordu.

Ne demişti de beş paralık bir kambur için bir boğa, beş koyun adamıştı! Ölse ne olurdu yani! Ağaları, dostları bir kambur için hapiste mi yatıracaklardı onu?

Amaaaan, kambur için, o telaştaki kurban da adak da adaktan sayılır mı?

"Kurbanımı ve de verdiğim sözü geri aldım."

Parti sağ olsun. Ne demek.

Tellal nalbant kütüğünün üstüne oturmuş, küçücük köse yüzünü iki eli arasına almış düşünüyor, düşündükçe öfkesi artıyordu. Kalktı, çabuk çabuk çayın kıyısına, söğütlerin altındaki hızar atölyesine gitti. Hızarcı arkadaşı olurdu. Gözü pek, bileğine güçlü birisiydi. Varır varmaz:

"Beni öldürdü," dedi. "Faizci alçak Onbaşı beni öldürdü. Derviş Beyle Mustafa Beyi de buradan sürüyorlar," dedi. "Size hiç iyiliği, dostluğu dokunmadı mı Derviş Beyin, bu burnu yukarda Ağalar yüzümüze bakmazlar, o bizi sofrasına çağırırdı, unuttun mu can bir yoldaşım? Hiç el aşiret, insanlık gayreti kalmadı mı?"

"Duyduk," dedi hızarcı. "Duyduk da yüreğimiz yandı. Ama ne gelir elden, Hükümet sürüyor onları, Mahkeme sürüyor. Bizim elimizden ne gelir, şeriatın kestiği parmak acımaz."

Kambur kızdı, iki ayağı üstünde hoplayıp duruyordu:

"Bak, şu halime bak, şu halime günüme, ben buna layık bir adam mıyım, yirmi yıldır tellalını çağırırım bu kasabanın tam on beş yıldır. Şu halime bak benim. Benim de parmağımı şeriat mı kesti, Onbaşı mı?"

Ortalık hayıt, söğüt yaprağı, koyu gölgede yarpuz, koygun, toprağa oturmuş, toprağa oturmuş bir de çam talaşı, sedir talaşı kokuyordu.

"Şeriatın kestiği parmak acımaz ama, kelle acır. Bizim kellemizi kesiyorlar. Sen de, sen de, herkes bu kasabada senden korkar. Eski eşkıya sen değil misin? Kasabayı, makinalı tüfekle üç gece, akşamdan sabaha kadar, Cafer Özpolatın keyfi için ateşe tutan sen değil misin? Tuh sana, pis, mendebur, uşak, alçak."

Hızarcı konuşamadı, yutkundu kaldı. Neden sonra, topallayarak, iki kat olmuş, kamburu birkaç misli büyümüş Tellalın arkasından:

"Anlamıyor, anlamıyor," dedi. "Fıkara anlamıyor. Benim çağım geçti. Beylerin çağı geçti. Şimdi el de aşiret de, Hükümet de Cafer Özpolat, hem de Süleyman Aslansoy... Anlamıyor, anlamıyor, yiğit adam şu kambur kardeş, hiçbir şeyi anlamıyor. Öldürecekler fıkarayı, çoluk çocuğu el aralarında kalacak. Aaah, hiçbir şeyi anlamıyor."

Kambur çarşının ağzında yitinceye kadar arkasından hüzünle, bir tabut arkasından bakar gibi baktı.

Karşısına berber çıktı. Boyu Tellalın boyu kadardı:

"Ulan kambur it," dedi, "sen mi kaldın Beyleri koruyacak? Onlar bu vatanı yıktılar, perişan, yoksul eylediler. Elbette sürüleceklerdir. Onlar buradan Fizana kadar... Bir daha... Bir daha... Bir daha... O Beyleri... Ağalarımıza, hele Hacı Ağaya söveyim deme..." Elindeki usturayı açtı, üstüne bir iki adım daha yürüdü:

"Şöyle, cart der, karnını ikiye ayırır, barsaklarını dökerim. Hastir karşımdan. İt seni, seni it! Seni beni bilmez."

Kambur dudakları mosmor, çatlamış, sürükleyip uzaklaşırken, karşıdan Hacı Kurtboğanın otomobili göründü. Doğruca Tellalın üstüne geliyordu, hızla. Tellal kendisini çınarların altına atmasaydı otomobilin altında çoktan kalmış gitmişti.

"Duuur!" diye bir ses gürledi. Kambur olduğu yerde durdu. Kırmızı eşekarıları, hızlı boncuklu arılar daha kızıllaşarak, iniltilerle yoğunlaşarak, maviye çalan kuyrukları sarı, nokta nokta benekli arılar, çakıltaşı döşemeyi iki parmak yukardan uçarak kokluyor, çarşıyı bir uçtan bir uca dolaşıyorlardı. Ta uzakta, sıra sıra perdelenmiş dağların arkasında Düldül dağı uçuk, belli bellisiz bir pembelikte yükselip duruyordu. Eteğine yakın yerlerde yan yana üç akbulut kabarıp, şişiyordu.

"Dur köpek dur!"

Ses tüm çarşıda çınladı. Dükkancıların hemen hepsi kapıya çıktılar.

"Duuuur, kambur köpek, dur!"

Otomobilinden indi, kamburun üstüne yürüdü. Aman, ne şaşılacak şey, bir heybet gibi üstüne yürüyen Hacı Kurtboğanın önünden kaçmıyordu kambur. Ulan aman ha! Ulan kambur, bu nasıl iş böyle? Amanın ha! Kurtboğa bunun böyle olacağını bil-

seydi hiç otomobilden inmez, şu pis kamburla bir çuvala girmezdi. Ne yapmalıydı, çarnaçar uzun bacaklarını, heybetli savurarak, bir öfke kasırgası gibi kamburun üstüne yürüdü.

Kambur orada, olduğu yerde durmuş kalmış, yönünü de üstüne yürüyüp gelen heybete dikmişti. Hacı Kurtboğa yürüdü, tam kamburun yanına geldi, kocaman elini havaya kaldırdı, indirdi indirecek:

"Dur," diye bağırdı kambur. "Eğer elini indirir, beni döversen, seni şuracıkta temizlerim. Ala kanını kara toprağa saçarım."

Şaşkınlık içindeki Hacı Kurtboğanın eli havada kalakaldı.

Yörelerine yavaş yavaş çarşının kalabalığı birikiyordu.

Kurtboğanın havadaki eli ağır ağır yanına düştü, sönmüş, tükenmiş bir balon gibi.

"Köpek," diye kekeledi Hacı Kurtboğa.

"Köpek senin sülalen," diye karşılık verdi kambur. Alışkın sesi çarşıda çın çın ötüyordu.

"Seni öldürürüm ulan," dedi usulca duyulur duyulmaz, tehditle dişlerini sıkarak Kurtboğa.

"Bir bok da yiyemezsin," diye bas bas bağırdı kambur. "Sen de sülalen de hiçbir bok yiyemezsiniz."

Kurtboğanın gözü döndü, tabancasına eli gitti, hemen çekti:

"Ulan seni bana sayıyla mı verdiler... Pis..." derken, kambur hemen, çevik bir devinmeyle ileri fırladı, Kurtboğanın üç dört adım ilerisinde, tam önünde durdu. Tellal uzamış, büyümüş heybetleşmişti. Sırtındaki kamburu da silinmiş yok olmuştu.

Göğsünün düğmelerini yırtarak açtı:

"Sık ulan kan içici, erkeksen sık! Tabancayı çekmek kolay sıkmak zor ulan palavracı... Sıkmazsan, sıkmazsan, o sürgün edip de öldürdüğün seksen karıyın donu başına olsun. İşte göğsüm, işte elinde içi kurşun dolu nagant. Sık ulan orospu kasığında yatmış. Sık ulan sık. Bak, yüreksiz, bu kadar insan durmuş senin maşkına, yiğitliğine bakıyor. Ne bok yiyeceksin diye..."

Kurtboğa sapsarı, ağzı kurumuş, başı dönüyor, önüne dikilmiş kalmış, bas bas bağıran kamburu hayal meyal görüyor. İnsanlar, çınar, Düldül dağı, kambur biribirlerine karışmış dön ha dön ediyorlar, bir duman içinde, çınar yaprakları arasında...

Elindeki tabanca öyle kalakalmış, ucu bir sağa, bir sola, bir aşağı, bir yukarı sallanıyor, titriyor. Şimdi ateş etse bile önündeki, burnunun ucundaki kamburu vuramayacak, hiçbir şey düşünemiyor. Arıları görüyor, kuyrukları sarı benekli arılar, nokta nokta, sarı benek... Kanatları som mavi, incecik, saydam kızböcekleri taşları koklayarak, bir parmak yukardan kayarak, ince kanatlarında duyulmaz bir vızıltı.

Kambur çın çın, sıtma görmemiş sesiyle boyuna konuşuyor. Artık ne dediğini anlamıyor Kurtboğa... Başı dönüyor, dünya yöresinde fır fır dönüyor. Arılar, akarsu, insanlar, büyümüş gözler, çınarın dalına ağını kurmuş kocaman bir örümcek ve kocaman, bir çarşaf gibi esen yelde dalgalanan ağı, kamburun ak dişleri biribirine karışmış, dönüyor, dönüyor, dönüyor.

"Çeltik ekerekten, ovayı zehire ağıya boğaraktan, her yaz bin çocuğu öldürerekten, sıtmadan, sinekten öldürerekten vatan hayınlığı yapan, yapan, yapan sen değil misin? Sık ulan, sık, mademki çektin. Erkek olan çektiği tabancayı... Bas tetiğe avrat yürekli alçak, bas. Bir can için sana eyvallah mı ederim sandın. Fıkara ağzı var dili yok, kocaları Yemende ölmüş karıları alaraktan boşayan, sonra da Hükümetlen bir olaraktan, hepsini bir kendirle bağlayaraktan diri diri Akçasaza onları gömen sen değil misin? Her yıl, her yıl, her yıl bin tane çocuğu... Haydi ulan, haydi yüreksiz... Haydi paçavra..."

Hacı Kurtboğa gözlerini kirpiştirerek, yöreden yalvarırcasına bakarak yardım bekliyordu. Bütün bunlar çok az bir sürede oluyordu. Lisanı hal ilen, yalvaran gözlerlen, gelin de beni buradan alın der gibiydi. Teker teker kalabalığın arasındaki dostlarına bakıyordu. Elindeki tabanca da bir aşağı bir yukarı, uzun bir çizgi çizerek sallanıyordu.

Cafer Özpolatla göz göze geldiler. Cafer de ondan beter olmuş, bir türlü ne yapacağını bilemiyordu. Göz göze gelince Cafer toparlandı, düştü düşecek Kurtboğaya doğru koştu, kamburla arasına girdi ve kambura bir tokat atacak oldu, bir anda kamburun elinde şırrak diye bir sustalı parladı:

"Parmağını dokundurursan, seni parça parça ederim."

Cafer Özpolat soğukkanlı, geriye döndü, öne arkaya sallanmakta, benzi kül, bitmiş Kurtboğanın koluna girdi, otomobi-

le doğru götürdü, kapıdan zorla içeriye iteledi. Kurtboğa çözüldü, elindeki tabancası ön kanepeye düştü. Gözlerini kapadı. Cafer Özpolat:

"Çek," dedi, "çek şoför Bey, çek yavrum. Bre Ağa, sende de hiç akıl yok mu, insan gider de çarşının ortasında şu pis kamburu karşısına alır mı?"

Otomobil yürüdü. Kalabalık ikiye bölünüp yol açtı Mersedese...

Kambur dimdik, elinde uzun, ışıldayan sustalısı, mutlu, alnında boncuk boncuk ter, bacaklarını açmış, bir eli belinde duruyordu.

Çıt çıkmayan, şaşkın kalabalıktan birden, önce bir mırıltı, konuşmalar, sonra gülüşmeler, bağrışmalar, tartışmalar yükseldi.

Kambur yorgun, oraya, çınarın dibine yürüdü, usulca nalbant kütüğünün üstüne oturdu, bıçağını kırdı, cebine koydu, bir sigara yaktı.

Kalabalık da birer ikişer çınarın altına gelmeye, kamburun yöresinde halkalanmaya başladı.

"Ulan oğlum, sen ne yaptın böyle, adamın hiçbir yerini bırakmadın. Kurtboğa bunu senin yanına kor mu sanıyorsun? Adama öyle çok kötü söyledin ki, seni öldürmediğine hala şaşıyorum. Benim sana diyeceğim, sen fıkara bir adamsın, karışma bu Beylerin, Ağaların işine, nene gerek oğlum, atlar tepişir, arada eşekler ölür."

Kalabalık sıkıştı, önü önlüklü, sarkık bıyıklı, geniş ablak yüzlü köşker ellerini önlüğüne kurulayarak:

"Eşekler ölür," dedi. "Kurtboğa bunu senin yanına bırakmaz. Tez günde senin ala kanını şu taşların üstüne saçılmış görürüz. Keşki keşki karışmayaydın bu işe. İyi olmadı."

Marangoz geldi, uzun kolları vardı, kravat takmıştı:

"İyi yaptın ulan, iyi oldu. Şu millet de anlasın bunların beş paralık insanlar olduklarını, korkak, cebin, çektikleri tabancanın tetiğine çökemeyecek kadar alçak olduklarını. Kardeşim Tellal, sen Uhud gazası cenginden bu yana insanoğlunun en yüreklisisin. Çıplak, hem de alil, hem de malul, hem de yarım bedeninle onun nagant tabancasının karşısına göğsünü açaraktan çelikten kale oldun. Tellal kardeşim pravo, hem de yüz bin

aşkla senin soyuna da sopuna da, doğuran anaya, süt veren memeye de pravo. Bu kasaba yüzyıllar geçse de senin bu iyiliğini unutmayacak."

Çınarın altındaki kalabalık sıkıştı. Kütüğün üstündeki sigara içen, yumulmuş, bitkin bir topacık, yamru yumru bir karpuz çuvalı gibi kalmış Tellal kalabalıktan gözükmüyordu. Kapkara ışıltılı, başparmak büyüklüğünde üç arı inanılmayacak bir ses çıkararak adamların başı üstünde uçuşuyorlardı.

Kahveci:

"Ulan köpek, sen kimsin ki... Sövdün adama," dedi bağırarak. Herkesin duymasını istiyordu.

Boyacı:

"İyi yaptın abi," dedi. "Şerefe senin ayakkabını boyayacağım. Sana can feda." Kamburun önüne sandığını attı, ayağını çekti boyama yerine koydu, fırçalarını afili, sallamaya başladı.

Traktör, otomobil, biçerdöver, yedek parça, buzdolabı acentesi ince bıyıklarını sıvazladı:

"Pis kambur," dedi. "Bir gösteriş için Zemzem pınarını pisletiyor, canını tehlikeye atıyor, bundan sonra hayatta kalırım sanıyor. Hayatta... Ulan köpek, pis, sürüngen köpek, sürüngen, sürüngen... Kurtboğanın senin gibi bir köpeğin kanına elini bulamayacağını bildiğinden adamın üstüne vardın..."

Demirci öfkelendi:

"Hastir ulan züppe," dedi. "Sıçarım senin ağzının tam orta yerine... Bir koyarsam dünyanı şaşırırsın. Onun gibi yüz Kurtboğa kurban olsun bokuna Tellalın. Nesi var Tellalın, aslan gibi adam. Şimdi ben tokadı çekersem, değil tabancayı, sen soluğu Adanada alırsın." İri, kocaman balyoz gibi yumruğunu kapkara sıktı, acentenin üstüne hışımla yürüdü, bağırdı:

"Hastir, hastir oradan..." Acente hemencecik kalabalığa karışıp bir köşeye sindi. Arılar kalabalığın başı üstünde, siyah, ışıklı halkalar çizerek vızıldıyorlardı. Ötede, uzakta Düldül dağı pembeleşerek, uçuk, azıcık da maviye çalan, tepelerindeymiş gibi duruyordu.

Demirci kalabalığı yararak geldi, Tellalın karşısında durdu, sonra da eğildi, onu alnından öptü:

"Ama seni öldürecekler seni bunlar, ya bugün ya da yarın. Bunun bir çaresine bakmalıyız. Senin ala kanını şu kaldırımlara baştan aşağı saçacaklar. Ölünü de bu çınarın altına, şu oturduğun yere serecekler. Yaa, aslanım yiğidim. Ne yapmalıyız? İyisi mi ortadan kaybol birkaç gün için."

Tabancası elinde öteden Deli Hacı bağırarak, delirmiş, köpürmüş geliyordu:

"Ulan, ulan, ulan kambur, geliyorum ulan it. Sen kimsin ki... Sen... Gör şimdi..." Çarşının ucundan, yalpalayarak, tabancası çıplak, havada... "Ulan bu milleti sahipsiz mi sandın? Ulan bu vetanı, ulan Ağalarımızı? Kanını, kanını içmeye... Kanını ulan, kanını... Pis kanını akıtmaya..."

Deli Hacı uzun boyuyla kalabalığın üstünden sarktı, kütüğün üstündeki, gözleri kapalı, dudaklarında bir gülümseme, ayakkabılarını boyatan Tellalı gördü:

"Al," dedi, tabancayı ona doğrulttu, "al!" Kurşun patladı, tam bu sırada demirci alttan bileğini kavramış, namluyu yukarı çevirmişti. Çınardan bir iki yaprak düştü kalabalığın üstüne. Demirci Deli Hacının elinden tabancayı kolaylıkla, dirençsiz aldı, sonra da iğrentiyle:

"Hak tuuu," dedi, yüzüne kocaman, ak bir tükürük attı. "Ağaların, Beylerin iti, çanak yalayıcı."

Tuttuğu bileğini bırakmamıştı, Deli Hacıyı suyun ötesine bir silkişle savurdu. Hacı vardı, çimenlerin üstüne ağzı aşağı serildi. Sarhoş kekeleyerek, ağzında dili şişmiş:

"Abi abi, demirci abi... Tövbe, tövbe, bir daha kambura tövbe... Olur mu? Ver tabancamı.. Tövbe... Kambur benim kardeşim."

"Süremeyecekler Beyleri..."

"Süremezler."

"Koca Hakim var."

"Hakimin birisi Kurtboğaların hakimi... Birisi de Süleyman Pençenin, hem de Rüstem Beyin..."

"Koca Hakim kimsenin değil..."

Sevinçle:

"Değil Koca Hakim kimsenin," dediler.

"Süremezler. Koca Hakim heyye demeden süremezler."

"Sürsünler bre! Onların da şu Ağalardan bir farkı var mı yani... Bırakın it iti, bir kere de ısırsın."

Tam bu sırada, yaşlı, iri, büyük başlı, pörtlek gözlü, yüzü çok sert, göbeği sivri, öne doğru fırlamış, çizgili, dar bir pantolon, rugan iskarpin, mor yelek, üstünde de kalın altın saat zinciri, smokine benzer, smokin kumaşından bir ceket giymiş, elinde topuzu altın işleme kehribar bastonunu kaldırımlara tek tek vura vura, ağır, temkinli Koca Hakim geçiyordu. Dazlak kafasına simsiyah bir şapka giymişti.

Demirci:

"Koca Hakim varken süremezler," dedi Hakime duyurmak isteyerek.

Kalabalığın, yarıdan çoğu bir ağızdan:

"Süremezler," dedi.

Fırıncı bağırdı:

"Ona Koca Hakim demişler, feleğe de feriştaha da eyvallah etmez."

Bakkal tok, kalın sesiyle:

"Süremezler," dedi sevinçle. Beklemiş, konuşmamış, ölçüp tartmıştı. Derviş Beyde halen otuz altı bin lira alacağı vardı. Derviş Beyin kasabadaki her şeyiydi bakkal... Para, mal veriyor yazıyordu deftere, veriyor yazıyordu. Zamanı gelince, Derviş Beyin parası olunca, Bey sadece: "Ne kadar?" diye soruyordu. Ne deftere bakmak, ne hesap etmek... Sadece, "ne kadar?"

Koca Hakim olanı biteni biliyordu. Kendisine atılan sözlerin de hepsini duydu ama renk vermedi. İstifini bozmadan yürüdü, boydan boya çarşıyı geçti gitti. Sadece bir kere başını kaldırmış, kederli, ıslak gözlerle karşıdaki Düldül dağına bir an bakmıştı. Bu her gün böyleydi.

"Süremezler."

"Ama Kurtboğa Tellalı öldürür."

"Ne yapalım?"

"Yazık Tellala..."

"Ona para toplayalım."

"Onurlu adamdır almaz."

"Bildirmeden."

"Bu gece."

"Verelim parayı..."

"Alsın başını bir gitsin bir yere."

"İzmire."

"İzmir iyi."

"Sapa yerdir, iyi..."

O gece sabaha kadar saraçla fırıncı uyumadı, ev ev dolaşarak, Tellala bir hayli yüklü, belki ona diyarı gurbette üç yıl yetecek bir para topladılar.

Demirci, fırıncı, bir de saraç bu parayı Tellala verecekler, Tellalı bir gece alıp istasyona götürecekler, uğurlayacaklardı. Tellalın gittiği yeri kimse bilmeyecek, böylelikle de Tellal tatlı canı kurtaracaktı.

Tellal üç kişiyi, üç candan dostunu dinledi:

"Sağ olun," dedi, "var olun." Parayı şöyle bir elinin sırtıyla itti. "Ben hiçbir yere gidemem, bu parayı da alamam. Bu kadar işten sonra, ele anama avradıma sövdüremem."

"Ama seni öldürecekler."

"Biliyorum, öldürecekler."

36

Yel Veli koşuyordu. Uzun, tazı bacakları gerilmiş, beli uzamış, avurdu avurduna geçmiş. Pamuk, susam, kavun karpuz, nohut, mercimek, soğan tarlalarından, buğday, arpa, yulaf firezlerinden geçerek... Arkasına bakmadan, ama hiç dönüp bakamadan, ödü koparak, ardında koyu, soluğu kesen, fırın külü gibi sıcak, fırın külü gibi içinde yıldız yıldız közler, kırmızı bir toz savrularak koşuyordu. Kırmızı tozlar ardında kaynaşan bulutlar gibi kırmızı, içinde köz ışıltıları parlayarak, göğe, uzaklara savrularak, tabanını, topuğunu yakarak... Kırmızı toz bulutları bir, iki, üç insan boyu, belki bir minare boyu kabararak, ardında uzun bir çizgi çizerek, havaya asılmış, sallanarak, kırmızı közler, yıldızlar gibi kayarak... Gölge de ardından, tozun içinden bir hışımla geliyordu, topuğunda... Derviş Bey, iri uzun bacaklarıyla, altında uzun, sallı, kulakları kalem, kuyruğu savrulan, yelesi dürülmüş al atıyla, kırmızı savrulan, asılı kalmış tozun içinde, gölgenin yanı başında, ardında dişleri gözüken, kara çizgili, koyu kırmızı, mora çalan kurt köpeğiyle bir toza girerek, bir çıkarak doludizgin, sünmüş, çıplak tabancası kırbaç gibi sağ elinde geliyordu.

"Senin ölümün benim elimden, benim elimden, yazgıdır bu, yazgıdır, yazgıdır Yel Veli, bozamazsın. Şu insan soyu senin gibisini görmedi. Senin gibi yakışıklısını, yel gibi kayanını, şu toprağın üstünden iz sürenini, karıncanın izini bile, ne fayda senin ölümün benim elimden olacak." Kızgın, fırın külü gibi közlü tozlara girip çıkarak... "Sana ulaşacağım, sana ulaşaca-

ğım, yazgı hiçbir zaman bozulmaz," diyerek, usulca, kulağının dibinde fısıldayarak.

Ve kahin söyledi. Yaa Nemrut, dedi, senin ölümün bu yıl doğacak bir erkek çocuğun elinden olacak. Tekcen bir yıldız, hem de saklanmış ay, doğan gün bunu böyle söylüyor. Bunun bir çaresi yok mu? Söyledi kahin, yoktur ya Nemrut. Hiç mi, hiç mi, hiç mi yok? Söyledi kahin, bunun için mümkünü ve çaresi yok. Yaaa, kahinim, dedi ben bu yazgıyı bozarsam ne dersin? Bozulmaz, dedi kahin, ya Nemrut bozulmaz. Kahin güldü. Kırmızı tozlar savruldu, yalım gibi Harran çölünde, Urfa dağlarında... Ben bu yazgıyı bozacağım. Bozmazsam olmaz. Bozulmaz, dedi kahin, saçları dimdik olmuş, gözleri kıpkırmızı, mercan gibi. Ve Nemrut emir verdi, ve dağlara ve ovalara ve sulara ve göllere ve adalara ve mağaralara, kendi ülkesinde, ülkesinin yakınlarında kim varsa, hangi ülke varsa oralara adamlar, askerler gönderdi. Emir verdirdi. Ve öldürttü, bu yıl ne kadar çocuk doğmuşsa... Öldürülecekti hangi erkek çocuk doğacaksa... Ve tekmil çocuklar öldürüldü. Ve bir Hatun kişi kocasından, çocuklarından, köylülerinden, uçan kuştan, sürünen karıncadan habersiz, bir su başında çocuğunu doğurdu. Çocuğu sevdi, okşadı, ilk sütü verdi. Söğüt ağacından beşik yaptı, özene bezene. Su geçmez. Bir kayık gibi. Bebeği kayığa koydu, akarsuya bıraktı. Ve akarsuya ninniler söyledi, yüreği yanarak, dağlara, çiçeklere, ceylanlara, ağaçlara, uçan çöle, saçları dağılmış, memesi süt dolmuş da şişmiş, ninniler söyledi. Toprağa kapanıp bebeği için dualar eyledi, insanoğlunun eline geçmesin diye bebesi. Bebesinin üstünü bir altın bulut örttü. Beşikle birlikte, dağlarca, çavlanlarca, ovalarca aktı altın bulut. Ve bebeyi sakladı, ve korudu. Beşik geldi, işte şuraya, Urfanın dışına, şu mağaranın ağzına, bir salkımsöğüdün dalına dolaştı. Beşik durdu. Ay ışığı vardı. Altın bulut çekildi. Dağlardan, çöllerden ceylanlar su içmeye indiler. Bebe başparmağını ağzına sokmuş emiyordu. Dişi bir ceylan bunu gördü. Ceylanlar bunu gördüler. Dişleriyle aldılar beşiği mağaranın içine götürdüler. Dişi ceylan doya doya süt verdi ona. Her gün akşam olup gün kavuşunca mağaraya gelip süt verdiler ona ve çocuk ceylan sütüyle çabuk büyüdü. Boy attı. Çölde ceylanlara karıştı, insan yüzü görmedi.

Ceylanca konuştu, ceylanca koklaştı. Ve delikanlı oldu. Ve ol sebepten gözleri ceylan gözlerine benzedi. Kıvırcık, uzun, yalp yalp eden kara sakalı, kara bir yalım gibi göğsünde dalgalandı. Yüzüne hiçbir insanoğlu bakamazdı. Öyle güzel oldu çocuk ve delikanlı oldu. Ve bir gün fark etti ki arkasında bir gölge kovalayıp durur onu. İnsanlık öğrendi, insanca dil öğrendi ve ardındaki gölgeyi öğrendi. Boyu uzundu, dudakları yalım gibiydi... Arkasında binlerce ceylan bir gün Urfa şehrine girdi dalgündüz. Ve yaaa Nemrut, dedi, kovalanmaktan bıktım. Ve işte ben, bu, bu, buyum. Ve Nemrut sevindi. Başını hemen vurun şunun, dedi. Cellatlar kılıçlarına el urdular. Ve kılıçları bir tüyünü bile kesmedi. Boğun, dedi ve kement işlemedi. Türlü türlü öldürme denediler ve öldüremediler. Bir ulu ateş yaktılar düzlüğe. Bir dağ kadar. Ve mancınıkla bir dağdan ateşin ortasına attılar onu. Ve ateş su oldu. Ve eskiler balık ve küller çiçek oldu, çayır çimen... Ve kara sakallı, iri ceylan gözlü delikanlı ceylan gibi sekerek bu has bahçede dolaşır oldu. Ve Nemrudu öldürdü. Ve Halil İbrahim Peygamber bereket peygamberi oldu. Ve harmanda, ve hasatta ve bağbozumunda kim ki onun adını andıysa ürünü bereketten doldu taştı. Ve evlendi ceylan gibi bir kızla. Çok oğulları oldu ve yüz binlerce ceylan her yıl gelip onun ülkesine sığındılar, korundular. İşte bundan dolayıdır ki ceylanların eti haram, sütü helaldir. Ve ol sebepten gözleri ceylan gözlerine benzer.

Ay doğdu, on dördü, parlak, sarı... Sarı pul pul ipiltili bir ay ışığı bastırdı, şıkır şıkır yıkadı geceyi. Yel Veli konağın yöresini dönüyordu. Kaç gündür, bunu o da, kimse de bilmiyordu. İbrahim, Derviş Beyin ilk oğluydu ve boyu uzundu, çekik gözleri karaydı ve mazlumdu. Ve ürkekti. "Baba, baba, baba," dedi, "o adam gene çıktı. Gene uğunarak konağın yöresinde dolanıyor." Ve Derviş Bey gözünü penceresinin bir göz kadar deliğine iliştirdi ve Yel Veli koşuyordu durmadan... İbrahim, Derviş Bey sabaha kadar uyumadılar, Derviş Bey deliğinden, İbrahim öteki pencereden konağı koşarak, uçarak dolanan Yel Veliye baktılar. Gün atıp tanyerleri ağarırken koşan adam kayboldu, bulut olup, buğu olup göğe ağdı belki de. Ve koşan adamı geceler gecesi, konakta kim varsa herkes gördü. Kovaladılar, ulaşa-

madılar. Köpekler saldılar ardına, köpekler adama yaklaşamadılar bile. Atlılar yolladılar, adam yitiklere karıştı.

Yel Veli acıkınca köye girdi. Çardakların üstünde büyük leğenlerin içine köylüler yoğurt çalıyorlardı. Yel Veli yoğurtlara dadandı. Her gece bir evin yoğurdunu sümürüveriyordu. Çardakları, yoğurtları beklediler, sabahlara kadar uyumayıp, Yel Veli yel gibi gelip yoğurtları kapıyor, içiyordu. Kimse onu yakalayamadı.

Ve Yel Veli geceleri suyun kıvrımında çınar ormanının içinde, dalları sık bir söğüt ağacının yatkın dalının üstünde uyuyordu, gündüzleri. Bazı geceler dolanmayıp orada, yerinde, dalın üstündeki yatağında kalıyordu.

Ve sudan bir kadın çıktı. Ve ayın on dördü, ortalık gündüz gibiydi. Kadın uzun boyluydu, genişçe yuvarlak kalçaları, çukur göbeği, dar omuzları, dimdik memeleri, sağlam, kütür kütür, ince beli, ince bilekleri, bedeninin bütün kıvrımları hoş, yakıcı, belliydi. Yel Veli solundaki gövdeyi kucakladı. Çakıltaşları parlıyordu ayın altında... Mavi çiçekli yarpuzlar ekin gibiydiler. Uzak tepenin dibine kadar esen yelde ığranıyorlardı. Dalga dalga koku geliyordu çiçeklerden, yoğun, mest edici, baş döndüren. Kanı kaynaştıran. Kadın geldi, çınarın altına, çiçekli çimenlerin üstüne yattı, yuvarlanmaya başladı. Yuvarlandıkça türlü, insanın kanını depreştiren, deli eden, çağırıcı, bir hoş sesler çıkarıyordu. Yel Veli ağaca daha çok sarıldı. Avuçları terledi, tekmil bedeni terledi. Kadın yuvarlana yuvarlana geldi, çınarın altına çiçekli, gür, yumuşak çimenin altına ağzı yukarı yattı, dizlerini büktü, bacaklarını açtı, o tuhaf, insanı delirten, iniltiye, bir şarkıya, belki bir dişi kuş ötüşüne benzeyen sesi çıkarmaya başladı. Tam bu sıralarda hayıt çalılarının arasından bir delikanlı çıktı, çıplaktı, kadının yanına kadar geldi, ayakucunda durdu, kadın o sesi biteviye çıkarıyordu. Erkek kadının yanına yattı, dizlerini tıpkı kadın gibi dikti. Kadın dönerek yuvarlanmaya başladı. Bir tuhaf sesini azgınlaştırıp keskinleştirerek. Erkek de bir kere ona benzer bir ses çıkardı. Sonra ayağa kalktılar, ayakta kucaklaştılar. Sonra yan yana çiçekli çimenlerin dikenli pıtırakların yanına düştüler. Erkek kadının üstüne geldi, o anda birleştiler. Yel Veli gözlerini kapadı. Ağaca daha çok sarıldı, avuçları, bütün bedeni terledi, oluk oluk. Kadın ince-

den, duyulur duyulmaz inliyor, erkek bir yarış atı gibi, yarış sonrası, soluğu taşmış, soluyordu, sesli sesli. Bir an bütün sesler durdu, Yel Veli gözlerini açtı. İkisi de ayaktaydı. Delikanlı arkasını döndü, hayıtlığın içine, çakıltaşlarına yürümeye başladı. Kadın arkasından: "Gitme, gitme, gitme, gitme!" diyordu. "Kal gitme, gitme! Gitme kal!" diyordu ve delikanlı yürüyordu. Hayıtlığın içine vardı, orada giyitleri olacak, eğildi aldı. Ağaran çakıltaşlarının üstünde durdu, giyindi, suyun öte geçesine geçti. Kadın orada, hayıtlığın ucunda, çakıltaşlığıyla çimenliğin birleştiği sınırda durdu kaldı. Oğlan gözden yitinceye kadar öyle arkasından baktı. Yarım saat mı, bir saat mı orada öylece durdu, sonra çimenlerin üstüne, çınarın altına geldi, orada da bir süre dikildi kaldı. Sonra toprağa eğildi, diz çöktü. Eski bir tapınış gibi durdu. Usul usul bir ses çıkarıyor, memeleri bir tuhaf döngüde bir sağa, bir sola titriyordu. Sonra çınarın yöresince kadın emeklemeye başladı. Ay ışığında kalçaları yuvarlaktı. Hayıtlıktan zayıf, dal gibi, incelikten kırılacakmış gibi bir delikanlı çıktı. Çıplaktı. Orada, ortada, hayasını iki eliyle örtmüş, yumulmuş, kamburu çıkmış, başı önünde kalakaldı. Kadın emekleyerek, o tuhaf türküsünü usul usul söyleyerek, gittikçe de azıtarak, sesin en azgın yerinde ağzı yukarı yatıp, bacaklarını açıp dizlerini dikerek, delikanlıyı utangaç, belki elleriyle yüzünü kapatarak, birden üstüne çekerek... Birleştiler. Birleşme çok uzun sürdü. Delikanlı hiç soluk almıyordu. Kadın çıldırıyor, çimenin üstünden oraya buraya kayıyordu. Böyle böyle, büyük bir alanı, koca çınarın altını dolaştılar.

Yel Veli terliyordu. Gözlerini aşağı, delikanlının omurga kemikleri olduğu gibi çıkmış sırtına dikmişti. Kadının çok uzun saçları açılmış tüm başının yöresine dağılmıştı, tel tel...

Neden sonradır ki delikanlı çığlığa benzer, ağlamaya benzer bir ses çıkararak kadının üstünden kaydı, bayılgın, bitmiş, tükenmiş. Kadın onun başını kucağına aldı, delicesine öpmeye başladı. Sonra boynunu, omuzlarını, göğsünü, karnını, kalçalarını, tepeden tırnağa tekmil bedenini öpüşe boğdu, tırnağına kadar. Sonra delikanlıyı bıraktı, başucuna diz çöktü, memeleri tapınışında, zikreder gibi sesler çıkararak, arada bir kollarını göğe açarak titremeye başladı. Delikanlı birden toparlandı, ayağa fırladı, koştu, hayıtlığın içinden giyitlerini aldı, çakıltaşları-

nın üstünden ötelere kaçıyordu. Çakıltaşları ayaklarının altından kayıyor, ay ışığında yoğun ses uzaklara gidiyordu.

Kadın orada, diz çökmüş, sessiz, kıpırtısız kaldı.

Uzun sakalları, ak, ay ışığında parlayan, kamburu çıkmış bir adam geldi. Kadın hiç bozmadı. Sessiz, bir toprak parçası gibi öyle durdu kaldı, kıpırdamadı, gelen adama bakmadı. Adam yöresinde dönüyordu.

"Sabahat Hatun, Sabahat Hatun, ben geldim ben. Ben, ben, ben koca Müslüm Çavuş, ben. Ben geldim ben."

Kadın aldırmıyordu. Adam dönerek: "Ben, ben, ben," diyordu.

Birden kadın onu elinden tutup hızla çekti, yanına oturttu. Başladı öpmeye. Yatırdı, tekmil bedenini, tırnağa kadar öpmeye başladı. Adam tuhaf sesler çıkarıncaya kadar. Adam solumaya benzer, hırıltılı sesler çıkarıncaya kadar yattı, yaşlı adamı üstüne çekti. Uzun bir süre hiç kımıldamadılar, öyle biribirlerine yapışmış kaldılar. Sonra kadın erkeğin altında usul usul kaymaya, oynamaya başladı. Erkekten hiç ses çıkmıyordu. Ve erkeğin iki eli kadının memelerindeydi, usulca okşuyordu, dokunamazcana... Tüy gibi... Ve sonunda erkek kadının elinden tutup kaldırdı. Ayakta öpüştüler, bir süre, erkek yarpuzların arasına daldı, tepeye doğru ağır adımlarla yürüdü. Sakalı ay ışığında gümüş gibi dalgalanarak parlıyordu.

Kadın çınarın dibine diz çöktü, sonra diz çökmüş, dizlerinin üstünde çaya kadar gitti; orada ayağa kalktı, kollarını geniş geniş açıp gerindi, kemikleri çatırdadı. Kolları havada, bacakları açılmış, gerilmiş, bütün bedeniyle çınarlara döndü. Söğütten bir çıtırtı duydu:

"Kim var orada," diye candan, sıcacık bir sesle sordu. "Kim var orada, kimsin sen?"

Bir karşılık alamayınca, çakıltaşlarının üstüne düşmüş gölgesi kayarak, kendisini upuzun, incecik çığıltılarla akan suyun karanlık büvetine attı. Bir süre büvetten şapırtılar geldi.

İbrahim:

"Baba, baba, baba," diye bağırdı Derviş Beye. "Bak, bak, bak upuzun bir adam... O, o, o, o! Tanıdım, vallahi o, bak nasıl koşuyor, tazı gibi. İşte gitti gitti. Neden bakmadın, neden gel-

medin baba? Ben bu adamdan korkuyorum. Öldürecek, öldürecek, öldürecek beni baba!"

Babasına sarıldı:

"Beni kurtar, kurtar beni baba. Öldür şu adamı. Yakın geçiyor konağa baba! Yakın!"

"Bu gece öldürürüm İbrahim. Kim olursa olsun, ister dost, ister düşman bu gece onu öldüreceğim, senin için İbrahim."

Ve kırmızı toz savruldu ve ay ışığında ağaran tanyerine, ay ışığının üstüne pul pul ışıltılı, yarpuz çiçeklerinin, kokulu hayıt çiçeklerinin moruna, sapsarı yağmur yağmaya başladı. Bir çıvgınla gelerek, şafakta yeşil, yemyeşil ışıkta, patlamış çeltik tarlalarını dalgalandırarak, verimli, olgun pirinç başaklarını ağır, toprağa kadar ağırlıktan sarkmış, alaşafakta, sapsarı bir çıvgında buğulanarak... Balçık toprağa öküzlerin büyük tırnakları gömülerek, ağır kokulu, kalın yeşil mersin kokusuyla, sapsarı, ıslak toprak kokarak...

Ve baktı ki İbrahim, kurtulmanın hiçbir çaresi yok. Arkasında gölge. Ve Nemruda geldi. Arkasında binlerce ceylanla... Urfa surlarını aştılar. Yaaa Nemrut dedi. Arkasında kırmızı toz bulutu, inerek, ceylanlar sessiz, yaslı... Yaaa Nemrut, işte ben geldim. Ve Nemrut çok sevindi. Ve sonra ateşten çıktı geldi İbrahim Nemrudun sarayına. Hançerini çekti. Nemrut dize geldi. Ve kahini çağırdı ve boyun kırdı. Ve İbrahim, dedi, zulmü öldürüyorum. Sen öldükten sonra yeryüzünde zulüm sürmesin, dedi. Ve öldürdü. Hançeriyle. Ve Nemrut öldürüldükten sonra da zulüm sürdü. Ve ceylanların büyüttüğü İbrahim buna çok şaştı. Zulmü öldürdüm, dedi ve zulüm oldu. Ve İbrahim umudunu yitirmedi. Ve zulüm bitecek, dedi. Zulüm bitmeli, dedi. Ve İbrahim ceylanlarını aldı, çöle indi. Çok çocuğu oldu, soyu büyüdü, çoğaldı, yayıldı. Ve onlara vasiyet etti İbrahim, size şu dünyada ne kadar tat, ürün varsa dolu dolu verdim, dedi. Ve siz zulmü bitireceksiniz, dedi. Ve bir gün yeryüzünde ve zulüm bitecektir.

Ardında kırmızı toz, sarı gölge... Ve Yel Veli, Sarıoğlunun konağı yöresinde, dön ha dön... Söğüt ağacı, Sabahat Hatun, pul pul ay ışığı...

"Baba, baba, baba gel! Koşuyor!"

Derviş Bey:

"Duuur!" diye gürledi. "Olduğun yerde, yerde kal! Yoksa yersin kurşunu." İncecik gölge olduğu yerde, ağaran şafağın ortasında kakıldı. "Hidayet, git bak bakalım, kimmiş o? Orada durdu kaldı."

Hidayet temkinli, eli tabancasının tetiğinde, alaşafağın ortasında, avlu duvarının hünnap ağacı, binlerce sarı, kırmızı, pembe çiçeğini salıvermiş, şıkırdım gibi, pabuçinciriyle örtülü, kapanmış köşesinde, sarı, uzun sığırkuyruğunun yanında durakalmış gölgeye yanaştı. "At elindekini," dedi. Upuzun durmuş kalmış gölgede hiç hiçbir ses olmadı. Hidayet daha bağırdı. "At elindekini, at elindekini." Gölge geceye karışmış, yapışmış, orada erimişti. "At elindekini, yoksa tetiğe çökerim." Gölge gene ses vermedi. Hidayet birden üstüne atıldı, yana sarkmış iki kolunu da yakaladı, gölge hiçbir direnç göstermedi. Hidayet belini yokladı, tabancayı kılıfından çıkardı. "Bak, tabancan da varmış," dedi. Gölge suskun. "Düş önüme!" Gölge cansızcana, eğilip bükülmeden, öyle kasılmış yürümeye başladı, geldi, konağın merdiveni başında durdu. "Çık merdiveni." Yel Veli merdiveni çıktı. Büyük salonun ortasında kalakaldı. Gözlerini kirpiştirerek, yerdeki kilimlere, karşı duvardaki iri gözlü, uzun bıyıklı resme, duvardaki eski, sedef kakmalı, oymalı silahlara, nakışlanmış kerevete, sıra sıra merdivenin öte ucuna dizilmiş, her biri uçmaya hazırlanan, kanadını düzmüş, hemen uçacak birer kartala benzeyen, yosun bağlamış, inceden, çam bardaklara baktı. Çam bardaklar azıcık, belli belirsiz taban tahtalarına su sızdırıyordu.

"Kimmiş o? Getir bakalım!"

"Konuşmuyor Bey. Uyuşmuş kalmış. Kim olduğunu bilemedim."

"Getir bakalım."

Yel Veli gene öyle kaskatı, uyurgezer, uyuşmuş, Derviş Beyin pencereleri kum torbalarıyla örülmüş pembe badanalı, köşede üstü camlı bir ceviz masa, önünde minderi kuştüyü bir ceviz sandalya, üstüne Bitlis battaniyesi atılmış, önüne küçücük bir Yağcı Bekir halısı serilmiş divan bulunan odasına girdi. Derviş Bey ayaktaydı. Hiçbir yana bakmıyordu. Yel Veli kaskatı içeriye girince: "Sen kimsin?" diye sert, sesi keskin, bıçak atar

gibi sordu. Yel Veli gözlerini kirpiştirmeye başladı, çok karanlıktan bir aydınlığa çıkmış gibi. "Sen kimsin, nesin? Niçin konağımın yöresinde bunca zaman dolanıp durursun?" Yel Veli daha olduğu yerde kaskatı, çukura, derine kaçmış gözlerini kirpiştiriyordu. Boynu incelmiş, başı büyümüştü. Çenesinin kemikleri apayrı gözüküyordu. Alnının kırışık içinde olan derisi, saçları kafatasına yapıştırılmış gibiydi. Üzülmüş, düştü düşecek deri parçaları... Giyitleri bir korkuluğa giydirilmiş gibiydi. "Sen kimsin, necisin, akıllı mısın, deli misin, neden günlerdir, her gece konağımın?.."

Birden ne oldu ne olmadı, kaskatı kalmış Yel Veli Derviş Beyin ayaklarının dibine sağılıverdi, dizüstü çöktü, inilti gibi:

"Beni öldürme, ne olursun beni öldürme Bey. Çoluk çocuğum var, çok yaşlandım, beni öldürme. Beni öldürmezsen, sana çok diyeceğim var. Senin çok işine yararım. Beni öldürme."

"Peki sen kimsin?"

Yel Veli gözlerini odada kirpiştirerek, korkuyla dolaştırdı. Gözler geldi Hidayetin üstünde durdu. Derviş Bey anladı. "Hidayet, sen dışarıya çık," dedi. Hidayet bu diz çökmüş yalnız gözleri ışılayan adama merakla baktı, dışarıya çıktı. Kapıda İbrahim bekliyordu, korkulu bir coşku içinde, sık sık soluk alarak, soluğu yetmeyerek:

"Kimmiş, kimmiş, kimmiş bu adam?"

"Bilemedim," diye karşılık verdi Hidayet. "Söylemedi. Deli, çalınmış birisine benziyor."

Öğleye doğru odadan Derviş Beyin sesi geldi. Hidayet hemen koştu.

"Alın bu arkadaşı götürün, bir iyice yunsun arınsın. Sonracığıma efendim, benim çamaşırlarımdan çamaşır verin, lacivert elbisemi de, ayakkabılarımı da verin... Hatuna söyle, yemeği bu adamla birlikte odamda yiyeceğim, birkaç çeşit yemek çıkarsın. Ağa benim değerli misafirimdir."

Derviş Bey ikinci gün alaşafakta bir kızgın demir gibi, bir öfke olmuş yataktan çıktı, hemen giyindi. Tabancasını taktı, çizmelerini çekti, boğa aleti kırbacını eline aldı. Derviş Bey ömründe ancak birkaç kere böyle öfkeli gözükmüştü. Gözleri kızıl kan içinde...

"Kamili çağırın. Neredeyse, mutlaka onu hemen bulup getirin."

Kamil yel yepelek hemen koşarak geldi.

Yel Veli, Kamil, Derviş Bey odada bir zaman fısır fısır konuştular. İçerden arada bir Derviş Beyin sesi geliyor, söyledikleri az çok anlaşılıyordu. "Biz sana," diyordu, "bu kızı, Sabahatı, bunun için mi verdik? Bir erkek, bir erkek, bir erkek karısına sahip çıkamaz mı? Bir karıya sahip çıkamayan..." diyordu. "O erkek ölmeli... Ölmeli... Ölmeli..." diyordu. "Sarıoğlu namusu senin yüzünden beş paralık oldu. Sen öleceksin," diyordu. "Biz kız kardeşimizi... Sana..."

Bir ara içerden ses sada kesildi. Derviş Beyin içerden, gözleri yumruk gibi dışarı uğramış, burun kanatları bir atın burun kanatları gibi inip kalkarak dışarı fırladığı görüldü. "Atımı çekin. Şu iti de alın karaçalılığa götürüp, çırılçıplak, çırılçıplak..." Merdivenleri koşarak indi, atı avluda bekliyordu, hemen ata atladı:

"Çırılçıplak, çırıl çırıl çırıl, çırılçıplak..."

İki kişi koluna girmişler, Kamili konaktan indirdiler. Kamilin ağzı burnu kan içinde, başı göğsüne düşmüştü. Ayaklarını sürüyordu.

Kamil önde, Derviş Bey arkada karaçalılığa geldiler. Karaçalılık koyu bir kahverenginde ışıldıyordu. Keskin, ince ince dikenleri çıplak dallara sıvanmıştı. Kök, dal gözükmüyor, çalılık sade diken gözüküyordu. İki kişi Kamili hemen anadan doğma soyuverdiler. Kamil ortadan, karaçalılığın ucunda, iki eliyle hayasını kapatmış, üşür gibi, titrer gibi öne eğilip bir yay gibi olmuş, gergin, sallanıyordu. Derviş Bey dişlerini var gücüyle sıktı, dişleri gıcırdarken altındaki atı doldurdu, Kamilin üstüne doğru. Boğa aleti kırbaç, göz açıp kapayıncaya kadar Kamilin sırtında sayısız şakladı. Kamilin sırtı her kırbaç yapışışta parmak parmak kabarıyor, kanıyordu. Derviş Bey azgın atını çevirip çevirip, kırbaçlıyor, öfkeleniyor kırbaçlıyor, kırbaçladıkça öfkeleniyordu. Sırtı kan içinde kalmış, Derviş Bey kırbacı her salladıkça tutmaya çalışan, kılıç gibi inen kırbacı bir türlü yakalayamayan Kamil karaçalılığın içine aldı yatırdı. Derviş bunu bekliyordu. Ardından sürdü. Kamil karaçalılığın içinde düşüyor kalkıyor, karaçalılar tüm bedenini parçalıyordu.

Köylüler, kadın, çocuk, genç, yaşlı orada, karaçalılığın kıyısında, hendeğin üst başında, hüyüğün üstünde durmuşlar, karaçalılığın içindeki kaçan, yıkılıp kalkan adamı ve at üstünde, eğilip kalkarak kırbaç sallayan Derviş Beyi seyrediyorlardı. Kamilin sırtına her kırbaç inişte, şaklayışta, kendi sırtlarına inmiş gibi bükülüyorlar, ürperiyorlardı.

Derviş Bey kırbaçlaya kırbaçlaya Kamili karaçalılığın ortasına, en gür yerine sürdü. Şimdi artık bu hüyükten bile Kamil gözükmüyor, sadece her kırbaç şakladıkça bağırmaları duyuluyordu.

37

On dokuz yaşında Akarcanın üstündeki, şu her bir evi bir koyakta olan ve araları en azından bir buçuk saat çeken, tepeden tepeye çağrılan, hopur ettikleri iki evlek tarlaya tohumu eken ve birinci yıl bire kırk alan ve ikinci yıl verimin bire on beşe düştüğü, ve üçüncü yıl, dördüncü yıl tüm toprağı sellerin alıp götürdüğü, yerinde sivri mor kayalıkların kaldığı, sonra gene başka bir orman bulunup birkaç yılda kökü çıkarılıp hopur edildiği ve ekildiği, sonra gene sellerin alıp götürdüğü köylerden Bacak köyüne geldi Ala Temir Yamaklı. Ala Temir Yamaklı bir dul kadının yanına yanaşma girdi. Kadının yüz elli dönüm tarlası vardı, verimli, yağlı, kapkara. Bataklığın kıyısında, daha gücü yerinde, bire otuz, bire kırk veren bir tarlaydı. Ala Temir Yamaklı bu tarlada çift sürdü, ekin biçti, hasat çıkardı. Çalışkanlığı köyde dillere destan oldu. Sabahları kadın ona ince bulgurdan, içine bir cimcik yağ attığı sade suya mırmırık çorbasını bir tencere dolusu koyar, o da dağlardan getirdiği, kendi eliyle yonttuğu kaşığını çeker, bir tencere dolusu mırmırığı içerdi kızarmış yufkayla birlikte. Öğleyin yağsız ayrana ekmek doğrar, bir baş soğanla birlikte yerdi. Akşama da sofrada bulgur pilavı olurdu, azıcık yağ kokusu duyulur duyulmaz. Ve her gün yemeği buydu. El dokuması, binbir yama içindeki tırlık şalvarını gece gündüz hiç bacağından çıkarmazdı. Maraş manısından bir çizgili mintan, gene çizgili tırlıktan bir ceket yaptırmıştı evinde çalıştığı dul karıya. Giydiği elbiselerin hemen hepsinin kumaşını, bezini köyünden getirmişti. Anası öze-

ne bezene bütün bu kumaşları, bezleri kendi eliyle dokumuştu oğulcuğuna. Yalnız, çarık giymeyi sevmezdi. Bu yüzden kırmızı, koncu dizine kadar çıkan, kıyıları sarı deriyle süslenmiş, burnu sivri, deriden bağları salkım saçak, düzgün bağlanmış bir kırmızı postalı en büyük bir tapınmayla ayağına çeker, bir süre, belini duvara dayayıp ayaklarını uzatarak postallarını aşkla şevkle seyreder, postallarının seyrine bir türlü doyamazdı. Neden sonra, alacaşafakta yerinden birdenbire fırlar yola düşerdi. Postallarını dikenlere yırttırmamak, çalılara yedirmemek için olmadık çabalar harcar, yere bile basmamaya uğraşırdı. Bu yüzden Çukurovada aldığı bir postalı on bir yıl giydi. Postalını çoğu zaman çalışmada, uzun yollarda, kayalıklarda, çalı aralarında, çamurlarda giymiyordu.

Dul kadın Zöhrenin yaşı epeyi ilerlemişti ve çocuğu yoktu. Ala Temir Yamaklı ona yanaşma oldu olalı tarlalarının verimi artmış, Zöhre köyün en zengin kadını olmuş, parayla oynamaya başlamıştı.

Ala Temir Hatununa:

"Hatunum," diyordu, "benim hakkım da sende kalsın, biriksin, biriksin, çok biriksin, ta ki bir çuval olsun," diyordu.

Bacakları kısa, kalındı, bir ağaç kütüğü gibi... Yürürken, düz, yuvarlak bir ağaç kütüğü dikilmiş yürüyor gibi olurdu. Beliyle omzu aynı genişlikteydi. Gözleri küçücük, sarıya çalan bir yeşildi, saçları bozarmış sarı, her bir teli çekiçle çakılmış gibi dimdikti. Elmacık kemikleri çıkık, avurdu çökük, dudakları ince, çenesi arasına bir parmak sığacak kadar çataldı. Sakalı gene diken diken, bütün yanağını gözlerinin altına, boynuna, göğsüne kadar sarmıştı. Kulaklarına, kulaklarının içine kadar.

Zöhre Hatun, Ala Temirin kapısına geldiğinin altıncı yılında onunla sessiz sadasız evleniverdi. Köylüler bu evliliği, o da imamdan, çok sonraları duydular. Evlendikten sonra Ala Temir gece demiyor, gündüz demiyor, yağmur çamur, kış kıyamet demiyor, dinlenmiyor, yıl on iki ay çalışıyordu. Sabahları bol bol mırmırık çorbasını içiyor, öğleleri imansız boz ayrana gene ekmek doğrayıp bir baş soğanı kocaman yumruğuyla kırıyor, akşamları bu sefer iyice yağsızlamış bulgur pilavına lokmaları sallıyordu. Giydiği gene tıpkı eskisi gibi yamalı tırlık şalvar,

çizgili ceket, çizgili Maraş manısı, anasının köyden dokuyup gönderdiği iç gömleği ve paçaları büzgülü donuydu.

Önceleri çok inek, çok boğa aldı Ala Temir. Kadın evlendiğine bin pişman olmuştu ama Ala Temirin her inek, her boğa alışında, yüklüğün altındaki, köşeye gömülmüş küçük kahve tenekesinin içine her birkaç kuruş atışındaki tarifsiz sevincine kendisini kaptırmaktan da alamıyordu.

Yağ satıyorlar, tarlalardan gelen ürünü, tavukları, tavukların yumurtalarını satıyorlar, biriktiriyorlardı. Bu arada üst üste üç çocukları oldu. Çocukların sırtı yedi yaşlarına kadar giyit görmüyordu.

Zöhre de kocası gibi dağ kolundan gönderilen tırlık şalvar, Maraş manısından mintan giyiyordu. O da erkek postalına alışmıştı. Kocası gibi o da, üç gün durmadan köşker Kocaman Hasanla pazarlık ederek postalını alıyor, omzuna atıyor, karı koca eve geliyorlar, postallarını giyip, evin günden yanına oturuyor, sırtlarını duvara verip ayaklarını uzatıyor, sabahlardan akşamlara kadar gözlerini kırpmadan, hayran, yemeden içmeden postallarını seyreyliyorlardı.

Çocuklar da büyüdü, onlar da çalışmaya başladılar. Gavur tutsağı gibi... Gece gündüz demeden. Köşede gömülü teneke birken iki, ikiyken üç, üçken dört olmuştu. Boyuna da çoğalıyordu. Yakında küçücük teneke kutular büyük bir gaz tenekesi olacak, içine deste deste, tepeleme paralar yığılacaktı.

Ala Temirin yüz elli dönümlük tarlası artık bu kadar çalışmaya, bu kadar çalışkan insana yetmiyordu. Ocağı sönmüş seksen yaşında bir kocakarının altı yüz dönümlük bir tarlasını Ala Temir çok ucuza kapattı. Yok pahasına. Bir de taksitle... Ala Temir taksitin hepsini ödeyemeden kadın öldü. Ala Temir namuslu, hakyemez bir adamdı. Kadının geri kalan alacağıyla ona mevlüt okuttu, mezarını yaptırdı, hayrına üzüm, şeker dağıttı çocuklara. Geliri birkaç misli artan Ala Temir, bir de Sarhoş Müslümün tarlalarını aldı. Sonra durmadan tarla aldı. Abdülhalik Efendiye de yanaşmanın yolunu bulmuş, burnu Abdülhalik Efendide iş olduğu kokusunu hemen almıştı. Bir gece dağ kollarından getirttiği bir kovan bal, kendi eliyle doldurduğu bir teneke yağı alarak Abdülhalik Efendinin evine vardı, tapu me-

muru Abdülhalik Efendiyi görür görmez hemen ayağına kapandı, ayaklarını öpmeye başladı. Abdülhalik Efendi eğilip saçlarını okşayarak, omuzlarından tutup onu yerden kaldırdı, karşısına, sedirin üstüne götürüp oturttu. Abdülhalik Efendi onun bu davranışına derecesiz sevinmiş, kıvanç içinde kalmıştı. Tel çerçeveli gözlüklerinin altından çipil gözleriyle bu acayip, ayağı kırmızı postallı adama şaşkınlıkla, sevgiyle bakıyordu.

Kapıdaki tenekeleri gösterdi:

"Nedir bu?"

İki eli, iki dizinin üstüne parmakları açılarak, yapıştırılmış, öyle dimdik, ter içinde kalmış, kasılmış, gözleri ileri, bir noktaya dikilmiş, donmuş duran Ala Temir azıcık kıpırdadı:

"Birisi yağ," dedi. "Kendi elimle yaptım. Sapsarı, nergis kokar efendim, hörmetlim. Hani bizim inekler Akçasazın kıyısında nergis çiçeği, yarpuz, itburnu çiçekleri yayılırlar da, işte onun için bizim kokulu yağların üstüne de yağ yoktur da... Ben de dedimkine, efendimiz, hem de yüce hörmetlimiz, Abdülhalik velinimetimiz, bize, köyümüze, hepimize çok iyilik eyledi, varsın kokulu yağımızı o mübarek zat yemeli ki, yemeli ki, kul olana çok bir iyiliklerde bulunmalı."

"Öteki tenekede ne var?"

"Onda da bal var," dedi Ala Temir. "Ben yukarlardan, dağ kollarından olurum. Dağların balı şifadır. Her bir hastalığa iyi gelir devadır der Karatopaklı Hoca."

"Sen Karatopaklı Hocayı hiç gördün mü?"

"Onu kimse göremez. O bir ermiş kişidir. Aynen senin gibi, hörmetlim gibi. Aynen senin gibi, hörmetlim gibi cennetlik bir yüksek kuldur. Onu bizim gibisiler göremezler. Yüksek bir huzura varamayıp, yüksek bir destlerinden, hem de gülden nazik, ipekten yumuşak bir ellerinden pus edemezler. Biz ancak öylesi yüksek bir ermişin, Peygamber soylunun namını duyarız."

Abdülhalik Efendi ağzı kulaklarına vararak gülüyordu.

"Rahat otur, rahat otur," dedi.

Ala Temir daha da toparlandı, elleri dizlerine bir iyice yapıştı.

"İşte efendime söyleyim ki, bu bal şifadır, devadır. Bizim dağlarda püren olur. Demiş ki Lokman Hekim pürende yetmiş

iki derde deva var. Püren kurşun yarasına, ince hastalığa, sıtmaya, yılancığa iyi gelir..." Durdu, uzunca Abdülhalik Efendiye, onun kartal burnuna, yaşlılıktan kırışmış boynuna, benek benek olmuş ellerinin üstüne baktı: "Lokman Hekim Efendimiz demiş ki bu püren balı yiyeni yirmi yaş gençleştirir."

Bu sırada Abdülhalik Efendinin genç köylü karısı, nakışlı, ak bir örtüyle çiçeklenmiş bir tepsinin üstünde iki kahve getirdi. Fincanlar kırmızı çizgili ve ağızları yaldızlıydı. Ala Temirin gözlerinin önünde yıldız gibi çaktı.

"Buyur."

Ala Temir sağ elini dizinden aldı, usulca kahveye uzandı, elindeki fincan titriyor, titredikçe Ala Temir kasılıyor, kasıldıkça tekmil bedeni cendereye sıkıştırılmış gibi oluyor, kasları acıyordu. Boncuk boncuk terledi. Sırtı, koltukları, omuzları ter içinde kaldı. Gözlerinin içi terle doldu, yakmaya başladı. Hiç kahve içmemişti, içenleri çok görmüştü. Kahvenin nasıl içileceğini biliyordu. İlk kahveyi dudaklarına götürdü ve sıcak kahveyi höpürdetti. Şimdi artık her şeyi, karşısında rahat rahat oturmuş sigarasını tellendirip kahvesini yudumlayan Abdülhalik Efendiyi, nerede olduğunu, ne yaptığını, niçin buraya geldiğini unutmuş, kahveyle baş başa kalmış cebelleşiyordu. Abdülhalik Efendinin ona uzattığı sigarayı almadığını, almadığına kötü mü ettiğini hayal meyal ansıyordu. Beşinci höpürdetmede kahvenin bittiğini sevinçle gördü. Yavaş yavaş teri de soğuyordu. Boş, yaldızları pul pul uçuşan kahve fincanı elinde kalmış, ne yapacağını, nasıl, nereye koyacağını bilemiyordu. Uzaktan, derinden bir ses imdadına yetişti:

"Bana ver fincanı!"

Fincanı hemen kendinde olmayarak Abdülhalik Efendiye uzattı. Uzatır uzatmaz da elini hemencecik sağ dizine yapıştırdı, azıcık eğilmişti kahveyi içerken, doğruldu, dimdik dikildi.

"Nereli olursun, adın ne bakalım?"

"Bacak köyünden olurum, adıma da Ala Temir Yamaklı derler."

Abdülhalik Efendi çok şaşırdı ama belli etmedi:

"Demek siz o Ağasınız, Ala Temir Ağa? Şu çok çalışkan Temir Ağa... Bravo, bravo..."

Ala Temir kendisinin tanındığına, Ağa dendiğine sevindi, alçakgönüllü gülümsedi, azıcık çözüldü, ister istemez birazcık kendisini koyverip gevşedi.

"Hani demem o ki, seni deyi geldim. Sen hörmetlim dertlilere derman, yoksullara fermansın. Benim tarlalarım Ceyhan suyu yanında, köyün aşağı yanına karaçalılığa doğru düşer. Oralarda emvali metrukeden, yanıcığıma Ermeni dostlarımızdan kalmış hiç tarla yok mu? Onu sormaya geldim. Benim tarlalar gayrı bana yetmez oldu da..."

Abdülhalik Efendi, ciddi, gözlüğünü çıkarıp gözlüklerini silip geri takarak, derin düşüncelere dalarak düşündü.

Ala Temir birden gördü ki, gevşemiş, bükülmüş, dizinin üstündeki elleri yanlara kaymış, hemen yıldırım gibi toparlandı, dikildi, elleri dizlerine yapıştı. Dimdik, öyle donmuş, kıpırtısız kaldı.

"Evet," dedi yumuşak Abdülhalik Efendi. "Evet Temir Ağa." Ala Temire çok önem vererek. "Evet efendim."

Oldu, oldu bu iş. Hem tanıyor, hem de efendim diyor. Ne adam, ne iyi, ne iyi adam.

"Biliyorum, Kuşoğlu da oralardan emvali metruke sormuştu da aramıştım. Var, olacak efendim. Olacak muhterem Temir Ağa kardeşim. Karaçalılığın ortasında çok tarla var... Sonra da... Sonra da... Karaçalılığı... Karaçalılık sanırsam altı bin üç yüz dönüm. Karaçalılıktan Ceyhana kadar... Bir hafta sonra gelin siz de bir şey yapalım."

Abdülhalik Efendi ayağa kalktı, hemen onunla birlikte yayına basılmış gibi Temir Yamaklı da ayağa kalktı.

"Evet efendim," dedi Abdülhalik Efendi kapıya yürüdü. "Evet efendim, gelecek hafta hallederiz. Ben defterlere bakayım da."

Ala Temir Yamaklı odanın ortasında, ellerini bacaklarına basarak, parmakları açılmış, yapıştırdı, sert, hazır ol, dimdik duruyordu.

Abdülhalik Efendi baktı ki Temir kıpırdamıyor, geriye döndü, yanında yöresinde döndü şaşkınlıkla. Öteki hiç durumunu bozmuyor, kıpırdamıyordu. Birden Abdülhalik, Temir Ağanın niçin böyle durduğunu anladı, omzuna dokundu:

"Anladım," dedi. "Ne kadar varsa o kadar çok getir. Çünkü benim de çok ihtiyacım var."

Temir bu sözü duyar duymaz bir kütük gibi Abdülhalik Efendinin ayaklarına devrildi, kunduralarını, dizini öpmeye başladı. Abdülhalik Efendi eğildi, o ayaklarını öpüşlere boğarken, saçlarını okşadı, sonra da Temiri tutup ayağa kaldırdı, elinden tutup kapıya götürdü.

Temir durdu, gözlerini yere dikti:

"Çok tarla gerek bana çok, çok, çok efendim. Çok tarla gerek. Ne kadar varsa kıyıda köşede, satar satar, hepsini sana getiririm. Bana çok, çok, çok tarla ver Abdülhalik Efendi, yüce hörmetlim."

Abdülhalik Efendi onun omzunu bir baba coşkusuyla okşuyordu, gözleri dolmuştu. Şimdiye kadar kimse bu Temir Ağa gibi ona insanca davranmamıştı. Çiftlik sahibi ettikleri, milyon kazandırdıkları, Çukurova kadar toprağı bir kuruş almadan üstlerine yazdıkları...

"Sizin gibi çalışkan, saf, dürüst vatanseverlerle bir gün Türkiye iftihar edecektir. Bundan, şu andan, yaşadığımdan emin olduğum gibi eminim. Hariciye Vekili Doktor Tevfik Rüştü benim akrabamdır, hem de yakın. Ona yazacağım ki Türkiye büyük ilerlemelere gebedir, Türkiyenin istikbali parlaktır. Çünkü bu memlekette Temir Ağa gibi öz Türk, saf kanlı, soylu temiz vatandaşlar, Ağalar yetişmiştir. Atatürkün korkmadan, çekinmeden, gözü arkada kalmadan emanet edeceği şahsiyetler yetişmiştir. İşte bir tanesi karşımda çelik tabyalar gibi duruyor. Ülkesi ve milleti bir bütün olaraktan, ayrılmaz, kopmaz, ölmez..."

Ala Temir bütün bunlardan hiçbir şey anlamamıştı ama, bir şeyler, iyi bir şeyler sezmişti. Onun için Ankaraya yazılacaktı. Sonracığıma, iyi bir adam memleketin bir yanını tutuyor diyecekti Abdülhalik Efendi. Çok, çok tarla versin de, az para alsın da ne yazarsa yazsın. Kurnaz, küçücük, yeşil sarı gözleri ışıklandı, parladı, güldü.

"Ne kadar varsa kıyıda köşede, inekleri, boğaları da satarım... Bana çok, çok, çok tarla..."

Ala Temiri aşağıya, kapıya, bütün merdiven boyunca taş gibi sert, pürtüklü ellerinden tutarak indirdi.

"Güle güle," dedi.

Ala Temir onun elini aldı öptü, başına götürdü, hızla Bacak köyüne yollandı. Yolda bildiği tek türküyü tutturdu, köye varıncaya kadar tekrarladı durdu.

İşleri, serveti, tarlaları, bankalarda kredileri büyüdü. Altı oğlunun dördü toprakla uğraşıyor, ikisi Adanada lisede okuyorlardı. Çocukların hepsi de babaları gibi tutumlu, en az babaları gibi tutumlu, en az babaları kadar çalışkandılar. Yalnız, bir tek kusurları vardı, babaları gibi değil de kasabalılar gibi giyiniyorlardı. Bir de, en kötüsü, büyüğü, arada bir kocaman tavuğu kesiyor, karısına pişirtiyor, her kasabaya gittiğinde de kasaptan bir kocaman keçi budu alıp getiriyordu. Ala Temir bunları görünce küplere biniyor, öfkesinden kuduruyor, "Batıracaksınız beni, batıracaksınız beni," diye bas bas bağırıyor, köyü çınlatıyordu. Köylü ne zaman, "Batıracaksınız beni," sözcüklerini duyarsa, anlıyorlardı ki gene Ala Temirin evine et girmiş. Ala Temir büyük oğlanın bu korkunç israfının önüne bir türlü geçemiyordu. Çünkü büyük çocuk bir traktör, bir biçerdöver ustasıydı ki, bu bölgede onun gibisi yoktu. Babasından, babasının gençliğinden bile on kat çalışkandı, eli yüzü, tüm giyitleri yağ içinde durmadan biçerdöver, batos, traktör onarıyor, sürüyor, çalıştırıyor, sürücüleri, ustaları yönetiyor, bazı oluyor aylarca evin, karısının yüzünü görmüyor, traktör, biçerdöver üstünde uyuyor dersin, traktörün, batosun, biçerdöverin bir parçası gibi düşmüş tarlalara, makinaların içine, yağa, toza toprağa bulanmış uğunuyordu. İşte bu sebepten Ala Temir onun üstüne varamıyordu.

Geriye kalan oğlanlar alçakgönüllü, fazla bir şey istemeden durmadan çalışıyorlardı. Hepsi de hık demiş tıpı tıpına babalarının burnundan düşmüşlerdi.

Ala Temir hiç değişmemişti. Ayaklarında gene kırmızı postalı, gene Kocaman Hasana yaptırırken iki üç gün durmadan pazarlık ettiği postalı, tırlık şalvarı, Maraş manısından mintanı... Donu gömleği gene yukarlardan, köyünden geliyordu. Anası öleli epeyi oluyordu ama köyünden Çukurovaya çalışmaya gelen akrabaları ona tıpkı anasının yaptığı giyitlerden getiriyorlardı. Ala Temir giyitlere çok seviniyor, akrabalarına tar-

lalarında iş veriyordu. Gene eskisi gibi yeni postalını giyiyor, evin günden yanına oturup sırtını duvara dayayıp ayaklarını uzatıp postalını doya doya günlerce seyreyliyordu. Her sabah karnı şişinceye kadar mırmırık çorbası içiyor, öğleyin imansız ayrana ekmek doğrayıp bir baş soğanı yumruğuyla kırıyor, abanıyordu. Aynı açgözlülükle, çabuklukla.

Yalnız akşam yemeğinde değişiklikler olmuştu. Bulgur pilavı her zaman önüne yağlı geliyor, bu yağlı pilavı, bu karı, bu gelinler bizi batıracak, diye diye, içinden söylene söylene kaşıklıyordu. Kadere rıza, ne etse ne eylese faydasızdı. Herkesler, "aman Ala Temir, yaşlandın, ton kadar da, yüz ömür yesen de bitmeyecek variyetin var, ye iç keyfine bak.. Sen gözünü kapar kapamaz, oğlanlar har vurup harman savuracaklar," diyorlardı. O bütün bunlara hiç karşılık vermiyor, küçücük sarı gözleri daha da küçülmüş, içinden, aaah, bilmiyorlar, bilmiyorlar, kimse kimsenin halinden anlamıyor, aaah, anlamıyor, diye geçiriyordu.

Bazı da büyük oğulun kasabadan getirdiği etler, kestiği tavuklar, av kuşları, nereden geliyorsa, ne soruyor, ne öğrenmek istiyordu, sofrayı donatıyordu. O zaman Ala Temiri inanılmaz bir sevinç alıyor, bir tat denizinde yüzüyordu. Tepeleme, bakır siniye yığılmış pilavın üstünde, parça parça etler... Önce Ala Temir karısıyla karşılıklı postallarını seyreder gibi etli pilavı, burun delikleri açıla kapana seyreyliyorlar, sonra yufka ekmekle elleriyle, kutsal bir şeye yaklaşırcana yaklaşıyorlar, ilk lokmayı ağızlarına gözlerini yumup atıyorlar, sonra ağır ağır, geviş getirir gibi çiğniyorlar, gözleri tattan kaymış, mest, sofranın başında saatlarca kalıyorlar, yaşamın tadını sonuna kadar çıkarıyorlardı.

Önemli, çok önemli bir değişiklik vardı Temirde, başına kalın, simsiyah, sağ başında uzun bir tüyü olan, geniş kenarlı bir fötr şapka giyiyordu. Tarlaya, çifte çubuğa hep şapkasıyla gidiyordu. Temir eskisinden, gençliğinden daha çok çalışıyordu. Traktör, biçerdöver kullanmasını öğrenmişti. Büyük oğlu kadar değilse de Temir bayağı ustaydı. Gene de büyük oğluna, elinin hünerine, yüksek aklına gıptayla azıcık da kıskançlıkla, hayranlıkla bakıyordu. Fötr şapkası iki taneydi. Ötekini,

evde bir ipek bohçanın içinde saklı olanını ancak kasabaya giderken çıkarıyor, kasaba beyleri gibi önce uzun uzun, küçücük fiskeliyor, tozunu alıp öyle giyiyordu. Bir de altın diş yaptırmıştı, tam ön üst iki dişini çektirip. Halbuki dişleri sapasağlamdı.

Bir değişiklik daha olmuş, tenekelerdeki paraları, büyük oğluyla bir gece topraktan çıkarmışlar, bir taksiye koyup Adanadaki bankaya yatırmışlardı. Evin köşesinde yüklüğün altında, toprakta gene tenekeleri duruyordu ama, büyük paralar artık bankaya gidiyordu. Ala Temir Adanaya gittikçe bankasına, müdürden bir kahve içmeye uğruyor, müdür yalvar yakar onu şehrin en büyük lokantasına götürüyordu. Ve, "Aman Beyefendi, aman Beyefendi," diyordu. "Sizin gibi iyi iki müşterimiz daha olsa, değil Adanada, bütün Türkiyede sırtımız yere gelmez."

Ala Temir yılda bir iki kere de hiç gün geçirmeden aynı günlerde emekli olmuş olan Abdülhalik Efendiyi gene eskisi gibi bir teneke yağ, bir teneke balla görmeye gidiyor, öyle iki eli dizlerinde kasılmış, dimdik sedire oturuyor:

"Yağı kendi elimle doldurdum tenekeye. Bataklık kurumaya yüz tuttu ama yağ gene nergis kokuyor. Bala gelince has püren balı. Bizim dağlarda, ak çağşaklı pınarların yöresinde püren olur. Lokman Hekim der ki püren yetmiş iki derde devadır. Bir de adamı gençleştirir, der. Bir de yarpuz, bir de çam... Bizim dağların apak petek balı..."

Abdülhalik Efendi onu candan karşılıyor, buyur ediyor, sonsuz kıvancını gösteriyor, önünde eğiliyor, ona Beyefendi diyordu.

Ala Temir bir tek şeyden şikayetçiydi, o da artık Abdülhalik Efendinin önünde yere kapanamıyor, elini öpemiyordu. Neden, niçin öpemiyordu? Yaşlanmıştı da ondan mı, yoksa alçakgönüllülüğünü mü yitirmişti?

Babasına sormadan büyük oğlu bir Mersedes satın aldı. Uzun bir süre Ala Temire bunu duyurmadılar. Halbuki Temir otomobilin alındığı gün her şeyi, otomobilin fiyatını, parayı nereden bulup verdiklerini, otomobilin modelini, her şeyini, her şeyini öğrenmişti. Hiç oralı görünmedi, haberi bile yokmuş gibi

davrandı. Otomobil yarı yıkık evlerinin kapısında arada sırada gelip duruyor, Temir Ağa görmezlikten geliyordu.

Büyük oğlan babasının her şeyi öğrendiğini, sustuğunu anlamakta gecikmedi. Bir gün otomobili yudu, temizledi, evin önüne çekti:

"Bunu aldım baba," dedi.

Temir Ağa uzun uzun otomobilin yöresini dolandı, tekerlerine, direksiyonuna, amblemine, aynalarına, en çok aynalarına baktı, bir çocuk gibi otomobille oynadı, çalıştırıp yeşil ışığını gördü. Yeşil, kırmızı, sarı... Koltuğa çöktü, ön koltuğa geçti. Oğlu onu merakla izliyordu.

"Kasabada bu aradabadan başka kimde var?" diye sordu.

"Kimsede yok," dedi oğul övünerek. Sonra ansıdı. "Kurtboğada var ama bundan değil, bu son model."

"Demek böylesi şu kasabada hiç kimsede yok?"

"Yok," dedi oğul.

Otomobilden çıktı, az ötede durdu, göğe göğün derinliğine uzunca baktı, sonra içini çekti:

"Demek kasabada bundan hiç kimsede bir tane bile yok?"

"Yok," dedi oğlu.

"Çağır kardeşlerini."

Oğul hemen koştu. Toz toprak içindeki üç delikanlıyla birlikte geldi.

Ala Temir kabardı, birkaç kere elini çırptı. Ağzı oynadı ama ses çıkmadı. Kendi yöresinde döndü. Güldü, yüzü acılaştı. Ağlayan bir hal aldı, dudakları sarkarak. Gene güldü, yüzündeki o ağlamsı hal silinmeden...

"Ağanız diyor ki bu otomobilden kasabada bir tane bile hiç kimsede yoğumuş."

"Yok," dedi ortanca oğul.

Onun küçüğü:

"Adanada bile ancak iki üç tane vardır, olsa olsa."

"Adana bizi ilgilendirmez," diye göğsünü şişirdi, Ala Temir Ağa.

"Kasabada yok," dedi orada bulunan oğulların en küçüğü.

"Öyleyse," dedi Ala Temir, "hemen bugün Adanaya, yoksa İstanbula gidecek, siz üçünüz de bundan, tıpkısı birer tane çe-

keceksiniz. Okullulara yok. Onlar okuyor, o onlara yeter. Siz çalışıyorsunuz. Yalnız onlar okuldan dönünce isterlerse kardeşlerinizi otomobilinize alırsınız.

"Alırız baba," dediler.

Ala Temirin içi dolup dolup kabarıyor, gözleri yaş içinde, boğazı tıkanıyordu. Gözyaşlarını oğullarına göstermemek için eve koştu, yüklüğe gitti oturdu, ağlamaya başladı. Boynu bükük... Açlıktan, yoksulluktan ölen, mezarı bile belli olmayan anası geldi gözlerinin önüne. Sonra teker teker ölen, çırılçıplak kardeşleri, sonra gurbete gidip de dönmeyen, Yüreğir toprağından nakışlı çorabının teki gelen babası geldi gözlerinin önüne. Yıllardır, köyünden Çukurovaya indiğinden bu yana ağlamamıştı. Ağlamak aklına bile gelmemişti. Ağlaması bitince içini bir sevinç doldurdu, şapkasını bohçadan alıp dışarı çıktı, usul usul fiskelemeye başladı, sonra iki eliyle şapkayı muhkem başına geçirdi. Büyük oğluna:

"Beni bindir de otomobiline kasabaya, kulübe götür," dedi otomobilin kapısını açıp bindi, kuruldu, belki ömründe ilk olarak bacak bacak üstüne atmak istedi ama, kalın bacağını bir türlü ötekinin üstünde tutamadı.

Otomobilin penceresinden başını çıkarıp:

"Böyle aval aval ne bakınıp duruyorsunuz? Gidip otomobillerinizi çekinsana... Parasını, parasını... Banka müdürüne benden selam söyleyin. Ya da durun... Kaç lira bunun tanesi?"

Büyük oğul söyledi.

Ala Temir cüzdanına el attı, çek defterini çıkarttı:

"Yaz," dedi. "Üç tane. Aynısı. Başka kabul etmem."

Delikanlı yazdı.

Ala Temir imza atmayı tam bir yıl uğraşa didine öğrenmişti. Çabalaya çabalaya, ter döke döke imzasını çekin altına yazdı. Zafer kazanmışçana:

"Alın, götürün," dedi.

Otomobil çalıştı.

Kulüpte Cafer Özpolat onu sevinçle kucaklayarak karşıladı. Hep birlikte, Savcı, Kaymakam, avukatlar, otomobili görmeye aşağı indiler.

Cafer Özpolat bir ara onun kulağına eğildi:

"Temir," dedi, "bir iyi haberim, hem de müjdem var, muştumu isterim. Öyle az buz değil ha!"

Temir gözlerinin içi gülerek:

"Muştun başım üstüne Beyimizin oğlu," dedi. "Müjde bile vermesen, senin emrin benim başım gözüm üstünedir."

Cafer Özpolat, Çukurovada obası son yıllara kadar bozulmamış tek oba Beyiydi. Babası yoksulluk içinde ölmüştü ama, on iki köye yerleşmiş obası onu, eskisi kadar olmasa da, daha Bey biliyor, sözünden kolay kolay çıkmıyorlardı. Köylerden birisine, daha konup göçerken altı katlı bir konak yaptırmıştı. Bu köylerden birisi, çok vurucu kırıcı olanı, erkeklerinin hemen hepsi at hırsızı bulunanı her şeyleriyle Beylerine sıkı sıkıya bağlıydı. Öl dediği yerde ölür, kal dediği yerde kalırlardı. Beyin altı göze türkülere, ağıtlara geçmiş konağı sazlardan, kamışlardan yapılmış köyün huğları arasında apak badanası, penceresindeki camlarıyla parlardı.

Babası öldüğünde Cafer Özpolat iki kardeşiyle, yoksul, ortalıkta, kaldı. Kardeşin birisi ortaokula kadar okumuş, birkaç küçük memuriyetlerde bulunmuş, sonra kendisini içkiye vermişti. Alçakgönüllü, öyle Beylik taslamayan birisiydi. Köyde kalanı ortaokulu bitirmiş, liseye bile gitmişti. Alıcı vurucu, gölgesinden ürkülen, kendisine bağlı kalan, at hırsızı köyün başında Beyliğini sürdürüyordu. En genci olan Cafer Özpolat güçlü kuvvetli, uzun boyluydu. Bey oğulları güreşmezler, pehlivanlık yapmazlardı, bu, düğünlerde bir süre güreşmiş, ödüller bile almıştı. Geniş omuzlu, çökük avurtlu, geniş alınlı, yanık yüzlü, kalın çeneliydi. Yürürken, başı havada, bastığı yeri görmeyerek, kasılarak yürür, yanına yönüne hiç bakmazdı. Kravat takar, her zaman ütülü pantolon giyer, çizgili ceketinin cebine mendil sokardı, renk renk. Ve güzel, yanık Türkmen türküleri söylerdi.

Uzun yıllar bu Bey oğulları Akçasazdan geçindiler. Zengin olup onmadılar ama yoksulluktan da ölmediler... Akçasazın büyük bir kısmı sazlık, berdilik, kamışlıktı. Ve Çukurovada köylü evlerinin çoğu, hemen hemen tekmili kamıştan, sazdan, berdiden yapılıyordu. Bey çocukları yaz gelince Akçasaza bekçiler koyuyor, saz, kamış, berdi kesmeye gelen köylülere bunları satıyorlardı.

Uzun yıllar Bey oğulları Akçasazın ürünleriyle geçindiler. Sonra da kurumaya başlayan Akçasazın bir yanını baştan aşağı aldılar. Burası bizim, dediler. Akçasazın kamışlarını satarken, niçin, bu kamışlara neden para vermeliyiz, diye kimse sormadı. Kaçak saz kesenleri Bey bekçileri sopanın altına yatırıp bayıltıncaya kadar dövdüler, sövdüler, atlarını çaldırıp, sığırlarını kestirdiler. Akçasazın kuruyan binlerce dönüm toprağına konduklarında da kimse niçin, neden, diye sormayı akıl etmedi. Soramazlardı da...

Bu sıralar Maraşlılar kasabaya tek başlarına, kasaba zenginleriyle ortaklık çeltik ekiyorlardı. Cafer Özpolatın Akçasazda toprakları vardı, bire kırk, elli veren... Yeni kurtulmuş. Elinin altında kendisine candan bağlı, alıcı vurucu, hırsız birkaç köy vardı, vardı ama, çeltik ekecek kadar bir parası yoktu. Çeltik haziranda ekiliyor, eylülde biçiliyor, bire yüz, yüz otuz veriyor, o yıl bir dolu, sürekli yağmur olmazsa hasatta çeltikçi birden zengin oluveriyordu. Toprağı sürmek yok, işlemek yok. Toprağın yüzüne çeltikleri ekip basıyorlardı suyu... Dünya sineğe, sıtmaya kesiyor, ovada sıtmadan binlerce insan ölüyor, tekmil ovada sıtmalanmamış kimse kalmıyordu ama, para geliyordu. Para geliyordu ya, bütün ova yaz boyunca bataklık oluyordu, olsun.

Cafer Özpolat kıvranıyordu. Ne yapsa da bir yerlerden birkaç yüz bin lira bulsa... Bu gidişle, gittikçe Akçasazın bataklığı da kuruyacak, sazların kamışların geliratı bitecek. Boş, bataklıktan kurtulmuş tarlaları da ekmek biçmek gerek... O zamanlar Demokrat Parti daha iktidara geçmemiş, bankalar Ağalara, Beylere oluk oluk krediyi akıtmamıştı.

Bir arkadaşı Cafer Özpolata akıl verdi:

"Bak," dedi, "Cafer Bey, senin obanın köyünde oturan birisi var ki... Vay anam vay! Ton kadar parası var. Eğer yolunu bulabilirsen ondan istediğin kadar para koparırsın."

"Kim?" diye umutla sordu Cafer Bey.

"Temir," dedi arkadaşı.

"Temir ölür de kimseye bir kuruş sızdırmaz. Onun gibi nekes bir kişiyi dünya dünya olalı görmemiştir," dedi Özpolat umutsuzlukla.

"Sen bir dene. Karşına gelince ne yapıyor?"

"Hazır ol duruyor."

"Sen ona merhaba deyince ne yapıyor?"

"Ağzı kulaklarına varıyor, sevincinden uçuyor."

"Anladın mı ne yapacağını?"

"Anladım."

Cafer Özpolat o gece sabaha kadar uyumadı. Bir umut ışığı belirdi. Tam da çeltik ekim zamanıydı ve Maraşlı çeltikçi de onunla ortak olmaya can atıyordu. Çünkü tarlası vardı, köylülerden de yok pahasına ekmek için tarla alabilirdi.

Sabahleyin erkenden kalktı, bir iyice tıraş oldu, kokular süründü, külot pantolonunu giydi, çizmelerini çekti. Uzun bir süredir çizme giymiyordu, bugün giydi, çünkü Ala Temire çizme daha etkili olurdu. Lacivert ceketinin yakasına kırmızı bir mendil taktı, kırmızı kravatına incili iğneyi taktı, eline gümüşlü kırbacını alıp bıyıklarını bir iyice burdu. Atı o kadar görkemli değildi, hırsızlanıp Urfadan daha yeni getirilmişti, komşudaki Arap ata gümüş savatlı bir Çerkes eyeri buldurdu.

Ata bindiği zaman gerçekten görkemli, etkileyici bir görüntüsü vardı. Bacak köyüne sürdü. Bir saat sonra Bacak köyünde Ala Temirin evinin avlusundaydı.

"Temir, Temir, Temir Ağa!"

Sert, tepeden içeriye seslendi. Gümüşlü kırbacı sağ elinde ve eli sağ bacağının üstündeydi. Atın üstünde, gözleri ilerde, kaşları çatılmış dimdik duruyordu.

Ala Temir sesi tanımıştı, yel yepelek, şalvarını çekiştire çekiştire dışarıya çıktı:

"Buyur, Beyim, buyur, buyur Beyim buyur. Hoş geldin safalar getirdin. Sen bizim Beyimizsin, hiç bizim eve de uğrar mıydın?" İçeriye seslendi: "Bak, bak, bak avrat bizim eve kim gelmiş! Kim, kim, kim gelmiş, ocağı yanası avrat..." Atın başını tuttu: "Buyur Beyim, in Beyim."

Cafer Bey biraz daha dikeldi durdu, düşündü kasıldı. Uzaklara bir süre baktı, sonra birdenbire attan, ağır, indi. İçeriye doğru yürüdü, kadının sönmüş ocağın yayılmış külünün yanına serdiği döşeğin üstüne oturdu, belini yastığa dayayıp çizmelerini uzattı.

Temir telaşlandı:

"Bu iş güç zamanı... Ben ne yapayım, ben ne yapayım, bin yılın bir başı Beyim evime geldi de ben kör olayım, vurgunlardan gideyim, bir kahve de yok. Bir çay da yok... Bir ayran da..."

Dört dönüp dövünüyor, karısı ileriye köşeye oturmuş, bir tuhaf yaratığa bakar gibi Cafer Beye bakıyordu.

Cafer Özpolat ağır, tok, sert, keskin, emreden bir sesle:

"Hiçbir şey istemez," dedi. Temir hemen sustu, ellerini bacaklarına yapıştırıp hazır ola geçti.

"Biz seni deyip, Temir deyip, elimiz obamız deyip geldik. Hiçbir şey istemez. Gel otur şuradan."

Temir hemen vardı, sevinçle çizmelerinin ucuna, toprağa oturdu.

Cafer Özpolat bu ilk etkiyi yitirmemeli, hemen bastırmalıydı. Gözleriyle avrat dışarıya çıksın diye işaret etti ve kadın hemen, merakla bir kocasına bir Cafer Beye bakarak dışarıya çıktı.

"Temir sana geldim. Sizin Beyiniz olaraktan. Bir hacetim düştüğünden. Sen ki bizim elin obanın en variyetli, en çalışkan, en soylu adamısın. Dağlardan, yaban ormanlardan geldin ama ekmeğin yenir, sözün dinlenir. Ben, tüm oba seninle iftihar eyleyip hep seni konuşuyoruz. Sen ki bu köylere geleli bu köyler asaletini..." Daha etkili olmak için Ala Temirin anlayamayacağı bir sürü Arapça, Farsça sözler etmeliydi. "İşte binaenaleyh, binanazalik, bunu müteakip, asil bir adem olupsun ki... Asil ademler içinde berveçhi cihet ve canip ve küffar nazarında makbul olmayan, nazarı bin hümeyra ve deryadaki semekül melakut oluptur ki..."

Ala Temir gözlerini kirpiştiriyor, başını sallıyor, ağzı kulaklarında, tüm kulak kesilmiş Beyini, evine konuk inmiş Beyini dinliyordu. Beyin ağzından ballar akıyordu. Ne de güzel, ne de anlaşılmaz konuşuyordu.

"Binaenaleyh, sen sonradan geldin ama, seni kabul edip bağrımıza bastık," diye sözünü bitirdi Cafer Bey. Sonra durdu, çelik yeşili gözlerini Temirin gözlerinin içine dikti, bekledi, Temir gözlerini kaçıracakken bindirdi:

"Senden bir isteğim var."

"Başım üstüne Bey."

"Çeltik ekeceğim, seninle ortak olmak istiyorum. Bunun için bana..."

"Bey... Ben ben... İşte... Mem..."

Dinlemedi.

"Bana... Yüz bin lirayı hemen vereceksin." Sert: "Anladın mı?"

"Bey... Bey... Bey..."

"Hemen... Sana senet de vereceğim... Beş paralık da hakkın olacak. Güz gelince yüz binini ve de karını alacaksın. O kadar."

"Bey bey, yok ki..."

"Anlamam, var... Ben biliyorum. Ne kadar paran olduğunu... Sen ki kartal..."

Ayağa kalktı, "Bey, Bey," diyerek dışarıya çıktı şaşkın, kıpkırmızı kesilmiş. Gözleri dışarıya uğramıştı. "Avrat, avrat, duydun mu başımıza gelenleri, duydun mu olanları?"

"Ne olmuş?" dedi kadın durgun, oralı bile değil.

"Bey bizden para istiyor, yüz bin. Ortak olacakmış. Çeltik ekip..."

"Eeee, versene! Gözü kör olası herif, koca Beyimiz ayağımıza kadar gelmiş, bir de sen... Sen... Sen... Vay gözün kör olsun herif! Kapımıza gelen Bey, Bey, Bey... Duydun mu herif?"

Temir içeriye geri girdi, Beyin çizmelerinin oraya diz çöktü.

"Yirmi beş binim var, olmaz mı?"

Cafer Bey kadının sözlerini duymuş, yüz bini alacağına inanmıştı. Oralı bile olmadan, yumuşak bir sesle:

"Olmaz, olmaz," dedi.

Temir gene dışarıya fırladı.

"Yirmi beş bine razı olmadı."

"Ne isterse ver. Beyimiz alıp da senin paranı yiyecek değil ki... Yese de ne olur, hakkı değil mi?"

İçeriye girdi, gene çizmelerin ucuna diz çöktü, yalvarmaya başladı. Bey, gözlerini kapamış onun yalvarış yakarışlarını dinliyordu. Uzun uzun yalvardı, yemin etti, ilendi.

"Yüz bine ihtiyacım var, bir kuruş aşağı olmaz."

Aralarında uzun bir sessizlik oldu. Bey gözlerini kapamış bekliyor. Temir diz üstü çökmüş düşünüyordu.

Sonunda Temir:

"Bey, bey," dedi, "senden senet menet istemem. Ortaklık da istemem. Sana borç veriyorum. Güzün geri verirsin bana, olur mu?"

"Olur," dedi Özpolat.

Temir ayağa kalktı:

"İçerisi sıcak," dedi. "Şu dutun altına gidip oturalım. Olur mu? Zahmet olmazsa zatına..."

Cafer Özpolat anlamıştı, hemen ayağa fırladı, dışarıya çıktı, dutun altına yürüdü. Daha o dutun altına varmadan döşeği kucaklamış kadın koşarak vardı döşeği dutun gölgesine attı. Bey oturmadı, ayakta gezinmeye, kırbacıyla usul usul çizmelerine vurmaya başladı. Sonra başını kaldırdı, orada durup kalmış kadına:

"Nasılsın bacım, halin dirliğin iyi mi?"

"Beyim sağ olsun," dedi kadın. "Halime dirliğime ne olmuş ki, gül gibiyim. Beyimizin canı sağ olsun yeter ki..."

"Çocuklar?"

"Kölen olsunlar, iyiler onlar da..."

Gene yürümeye, kaşlarını çatmış, düşünür gözükerek, usul usul çizmesini kırbaçlamaya başladı.

İçerde Temir kutuları çıkarmış, paraları bir çulun üstüne dökmüş durmadan sayıyor, gene sayıyordu.

Temir içerde tam öğleye kadar para saydı, Cafer Bey dışarda, dutun yöresinde tam öğleye kadar durmadan çizmelerini kırbaçladı, dönerek, kaçıp gitti mi, beni aldattı mı, diyerek, gözlerini kapıya uzun uzun dikip bekleyerek.

Temir iki eliyle bir torbaya sıkıca sarılmış, evden çıktı. Buna Cafer Bey derecesiz sevindi. Neredeyse şu iki insanın karşısında, sığır pisliğiyle yer yer beneklenmiş tozların üstüne yatacak, ta buradan köyün dışına kadar takla atacaktı. Sevincini belli etmemek için dudağını ısırdı, atına atladı, Ala Temirin iki eliyle ona uzattığı torbayı aldı:

"Sağ ol, var ol Temir," dedi, atını mahmuzladı. Geriye döndü: "Bacım sen de sağ ol..."

At yel gibi köyün içinden tozu dumana katarak süzüldü.

Cafer Özpolat Maraşlıyla ortak tam üç bin dönümlük bir çeltik ektirmişti. Geriye kalan parayı, tarlalarını ipotek ederek bulmuştu.

Güz geldi, hasat yapıldı, çeltik harmanları verimden taştı. Cafer Özpolat öylesine çok para kazandı ki bundan sonra sırtı hiç yere gelmezdi.

Cafer Özpolata anaparayı Temirin verdiğini nasılsa herkes öğrendi. Kimi şaştı, kimi sövdü:

"Kendisi bir lokma ardında sürünür, acından ölür de başkalarını adam eder pezevenk," dediler. Ala Temire takılmaya başladılar. Nereye gitse yüz bin üstüne bir söz geliyordu.

"Verecek ha, Özpolatoğlu Cafer Bey senden aldığı yüz bini verecek! Ulan tuzlayım da kokma Ala Temiiiir!"

"Hah hah hah, Temir, Temir, Ala Temir Allah verdiği canı alamıyor ondan. Hah hah hah ha... Sen ondan para mı alacaksın?"

"Yemeyip içmeyip, kim bilir kaç yılda biriktirdin o parayı! Vay fıkaram, vay gün görmemişim vay!"

"Keşki, keşki Temir, keşkiii o kafire vereceğine o kadar parayı, ayağına bir ayakkabı, bacağına bir pantolon, sırtına yün bir ceket ala da sen de insanlar içine şöyle insan gibi karışaydın."

"Onlar Beylerdir Temir, kes umudunu. Verdiklerini almazlar, aldıklarını vermezler."

"Sen şimdi evine git, o yüz binin üstüne bir güzelce bir tas soğuk su iç."

"Bak, çeltik kalkalı, satılalı nicedir, niye vermedi senin paranı kaç aydır? Niye? Vermeyecek de ondan. Verir mi, verir mi hiç o kadar parayı eline geçirmiş de."

"Vay fıkara Temir, vay fıkara!"

"Yemeyenin malını yerler."

"Bu vicdansızlık canım. Tam bir vicdansızlık. Vicdansızlık ki vicdansızlık. Sen al adamın parasını, o parayla çeltik ek, milyon kazan, sonra verme fıkaranın parasını, hiç olmazsa yarısını, yarısını ver paranın, behey Allahın kulu."

"Bak Temir, varayım da Cafer Beye, yüzüne dikileyim de paramı isteyeyim deme. Adamı öldürürler bu Beyler. Hem paranı alamazsın, hem de bir bakmışız ki ölün bir hendekte kurtlanmış, çürümüş yatar."

"Aman ha aman, bu Beylerin üstüne varmaya gelmez. Aman ha aman Temir, Temir, Ala Temir! Aman ha aman!"

"Bunlar yaban atına benzerler hangi yandan çifteyi savuracakları belli olmaz."

Bütün bunları Temir dinliyor, hiçbir söze varmıyor, eline bir çöp alıp üstüne çömeldiği tozu karıştırıyor, küçük sarı gözleri düşüncenin, zorlu bir düşüncenin çabasında küçülüyor, günler geçtikçe avurdu avurduna geçiyor, elleri de usuldan titriyordu.

Ha bugün, ha yarın Beyimiz paramı getirecek diye, Temir alaşafakta uyanıp hemen dışarıya fırlıyor, elini alnına siper edip gün atıncaya kadar Cafer Özpolatın köyünün yoluna bakıyordu. Gün atınca hemen içeriye girip bir sömürüşte çorbasını içiyor, yeniden dışarı fırlıyor, yorulmadan usanmadan Cafer Özpolatın yolunu gözlüyordu. Umudunu kesmeden, inadından şaşmadan... Bey gelecekti, gelecekti ama, ne demeye gecikiyordu? Bu kadar da, sandık sandık, teneke teneke de para kazanmıştı.

Kış geldi, soğuklar başladı, deli poyrazlar ardı arkası kesilmemecesine ortalığı altüst etti, kavurdu yaktı, gene Bey gelmedi.

"Gelmeyecek Temir, gelmeyecek. Hiç umudunu üzme. Beyimiz gelmeyecek."

"Gelmeyecek."

"Gelecek."

Uzun bacaklı Çukurova yağmurları gökten aşağı boşandırılmış iplikler gibi sağılmaya başladı, ıyıp, durmadan... Ala Temir deli poyrazda, yağmurda doluda, orada, huğunun köşesinde, büzülmüş, ıslak. Beyinin yolunu gözledi.

Bir gece bu böyle olmayacak, belki unutmuştur, Beyler unutkan olurlar, varıp bir Beyime görüneyim diye düşündü. Değneğini alıp yola düzüldü. Yemeden içmeden kesilmiş, bir deri bir kemik kalmıştı Temir. Yolda durup durup soluk alıyor, dizleri çözülüyordu. Demek bu hale gelmişim, diye düşünüyordu. Demek para yitirmek evlat acısından da, ölümden de zormuş, diyordu. Ama şimdi az sonra Beyinin konağına varacak, Beyi onu görünce şaşıracak. Kusuruma kalma Temir Ağam... Ağam diyecek.. Yaaa, ne belledin ya... İşim çoğudu da, elim değmedi, sana paranı getiremedim. Al şimdi, diyecek. Ne

zahmet, ne zahmet, istersen hiç verme. Bana şimdilik bir gerekliği yok. Ne zaman elin bolalırsa, o zaman ver. Ne hacet canım. Bizim canımız da, malımız da Beyimize kurban. Kimin böyle bir Beyi var? Alıp parayı koynuna koyacak. Bey diyecek ki, bugün burada kal... Bir güzel bir yemek çıkaracak Hatun... Düşündü... Kaz kızartması, dedi, kaz kızartması... Kıpkırmızı, tepeleme, yağlı, yağlı ışıl ışıl, pirinç pilavının üstünde... Yanında ayran... Çalarsın kaşığı, çalarsın kaşığı...

Konağın avlusuna girdi. Bey onu çok uzaklardan görmüştü. Savuşup gitmek mi, diye düşünmüş, epey bir cebelleşmeden sonra kalmaya karar vermişti. Bekleyecek, onu avluda karşılayacak, aşırı ikramlarda, saygılarda bulunacaktı.

Yanaşmaya emir verdi:

"Ala Temir gelir gelmez, avluya bir kuzu yatırıp keseceksiniz." Karısına, hizmetçilere de: "Saygıdeğer bir konuğumuz geliyor, bugün onu el üstünde tutacağız. Gösterin kendinizi," dedi gülerek. "Velinimetimiz geliyor."

Temir avluya daha girer girmez Cafer Özpolat:

"Hoş geldin, hoş geldin Ağamız," diye onu karşıladı. "Hoş geldin, hoş geldin... Kusuruma kalma. Malum, işler, elim değip de bir kere yüksek zatını görmeye gelemedim. Kusur işledik, dedik ki o bizim büyüğümüzdür kusurumuza kalmaz. Dedik ki kusur küçükten, bağış büyükten, dedik, gelemedik. Hoş geldin, safalar getirdin. Sen de bizim evin yolunu bilir miydin aslan Ağam? Şerefyap oldum. Evimizi yüksek sayvanlı Kuşoğlu konağını nura gark eyleyip, şerefe boğdun."

Koluna girdi, bacakları feldirdeyen Ala Temiri ağır ağır merdivenlerden yukarı çıkardı. Bu fıkaraya, dağ gibi, sağlıklı adama ne olmuştu böyle de bir deri bir kemik kalmıştı? Gözleri de iyice çukura kaçmış, feri kalmamış, ışığı sönmüş.

Doğru, üstüne çiçekler işlenmiş, gıcır gıcır, sakız gibi, sabun kokan ak patiskayla örtülü sedire götürdü, elinden tutup onu yumuşak sedirin üstüne oturttu. Temir sedire oturur oturmaz ayaklarını birleştirip, ellerini dizlerinin üstüne yapıştırdı. Dimdik kasıldı, sarı, artık kırışık içinde kalmış gözlerini de karşıya dikti.

Cafer Özpolat boyuna:

"Rahat ol Temir Ağa, rahat ol! Burası senin evin. Senin evin burası."

Cafer Bey söyledikçe o daha çok kasılıyor, ellerini dizlerine daha çok yapıştırıyor, dizlerini biribirine kenetlercesine bitiştiriyordu.

On yedi yaşlarında yeşil gözlü, irikıyım bir kız, arkasında kırk örgü beliklerini sallaya sallaya elinde ibrik, leğen ve omzunda asılı havluyla geldi. Çabucak Ala Temirin postallarının bağını çözdü, sağ ayağındaki postalı çıkarınca amansız bir koku tekmil konağa yayıldı. Kız elinde olmayarak burnunu tuttu.

Cafer Özpolat hiç bozmadan içeriye seslendi:

"Benim bir çift çorabımı getirin. Giyilmemiş olsun."

Hemen bir çift çorap geldi. Kız Ala Temirin birer taş parçası gibi olan sert ayaklarını ılık suyla, bol sabunla ova ova bir güzelce yıkadı, kuruladı, çorabı güzelce giydirdi. Vıcık vıcık ter içinde kalmıştı kız.

"Ağanın postallarını aşağı indirin, bir de benim en yeni terliğimi getirin."

Terlik de geldi.

Bütün bu işler olurken Temir hiç kıpırdamamış, gözlerini kırpmadan karşıya bakmıştı. Kıvançlı, deli divaneydi ama hiç renk vermiyor, içi coşkudan taşıyordu. Ta ezelden kurt eniği kurt olur. Göl yerinde de su eksik olmaz. Bu yüksek, hem de yüce, hem de ulu bir dağ kartalına benzeyen, hem de böyle yiğit mi, benim, benim gibi bir fıkaranın parasını vermeyecek? Verir verir. Kibarca... Beni bir güzel ağırladıktan sonra.

Elinde kocaman bir kasap bıçağıyla içeriye giren bıyıklı adam:

"Beyim hangi koyunu keseyim? Göster de bana..."

Bey:

"Benim en aziz, en şerefli konuğum gelmiştir. Bu konak, bu konak oldu olalı, bu konağa böyle şerefli bir konuk daha inmemiştir. Bu dedemin soylu, yüce konağı çok vali, vezir, Bey, sadrazam görmüştür ama böyle aziz bir varlığı ilk olaraktır ki bağrına basıyor. Hangisi tavlı, hangisi iyiyse en iyisini kes. Anladın mı?"

"Anladım Bey..."

Utanmış, sıkılmış Ala Temirin dudakları kıpırdadı:

"Ne hacet, ne hacet, ne zahmet," dedi.

Bir yumruk gelmiş boğazını tıkamıştı. Neredeyse, kendini tutmasa çocuklar gibi Cafer Beyin dizlerine kapanıp hıçkıra hıçkıra ağlayacaktı. Canım da kurban olsun, malım da kurban olsun böyle Bey oğlu Beye diyordu. İsterse paramı hiç vermesin, geriye kalanını da alsın. Böyle konuksever, böyle insan değeri bilir bir insana ben ömrüm boyunca çalışayım, o otursun yesin.

Akşama kadar öyle elleri dizinde oturdu. Cafer Bey bir iki sözcük sorarsa, iyice toparlanarak, ona karşılık verdi.

Akşam oldu, gün kavuştu. Aşağıdan, aşhaneden kızaran etlerin kokusu geliyordu. Uzun bir şölen sofrası kurulmuştu. Derken, Cafer Beyin köylüleri birer ikişer, ellerini göğüslerine götürüp, hoş geldin, merhaba Temir Ağa diyerek, önünde eğilerek, saygıda bulunarak içeriye girip sedire sıralandılar. Temir hiç durumunu bozmadı, elleri gene dizlerinin üstünde, dizleri gene bitişik... Yalnız, gözleri artık karşıya bakmıyor, her gelenin üstünde bir süre duruyor, sonra başkasına çevriliyordu.

Yer sofrası yapılmıştı. Yemekler geldi, köylüler sedirden aşağı usulca kaydılar, bağdaş kurup sofranın yöresine sıralandılar. Temir de öyle yaptı. Temir köyün en yaşlısıyla Cafer Beyin ortasına düşmüştü. Bey benim için toy veriyor, on iki köyün Beyi... On iki köyün tam. Sevincinden içi halay çekiyordu. Başka bir zaman şu güzel, kokulu etin tadını çıkara çıkara bir yer, bir yer, bir yerdi! Şimdi et mi yiyor, dert mi yiyor, bir türlü bilemiyordu.

Yemek bitti. Yemekte bereket versin köylüler konuşmazlardı. Gene de konuşmadılar. Yemekten sonra sohbet başladı. Pamuk, çeltik fiyatlarından, Hükümetten, öteki devletlerden, eşkıyalardan, her şeyden konuştular. Temir söze hiç karışmadı. Dizleri bitişmiş, eli dizlerinin üstünde dinliyor, küçücük, çukurdaki gözleri o adamdan o adama fır dönüyordu.

Yatma zamanı geldi, köylüler kalktılar. Temir ömründe bu kadar geç uyumamıştı. O genç kız gene geldi, onu elinden tuttu, bir odaya götürdü, bir karyolayı gösterdi çıktı. Biraz sonra, daha başını yastığa koymamıştı, Cafer Bey girdi:

"Allah rahatlık versin ünü büyük konuğum," dedi.

Temir, don gömlek karyoladan fırlayıp hazır ola geçti:

"Sağ ol, sağ ol, var ol, var ol Beyim," diye bağırdı. "Sen binler yaşa."

Cafer Bey onu elinden tutup karyolaya geri götürdü. Yatağa soktu, yatırdı, üstüne yorganı örttü çıktı.

Temir başını yastığa koyar koymaz anında uyudu.

Sabahleyin erkenden kalktı. Sofrada tereyağı, peynir, bal, üstü kıpkırmızı, yağdan pul pul, sarmısak kokan tarhana çorbası vardı. Temir her şeyi unutup yumuldu, önce yağı balı kocaman bir dürüm yaparak gövdeye indirdi. Üstünden, büyük bir kristal bardaktaki sütü bir dikişte içti, sonra tarhana çorbasını kaşıkladı. Karnı davul gibi oldu.

"Sofrana Halil İbrahim bereketi Bey," dedi sevinçle. Hemen kalktı, yerine sedire, ellerini dizlerinin üstüne koyup oturdu.

Bey gitti geldi, köye çıktı, Ceyhanın kıyısına gitti, öğle oldu. Temir daha öyle oturuyordu. Öğle yemeğini de gene o iştahla yiyip sedire, yerine geçti. Elleri dizleri üstünde...

Akşam oldu, sabah oldu. Aynı minval üzre...

Üçüncü günün sabahı, gözlerini Beyin gözlerinin içine yalvarırcana dikti. Boynu bükülmüş, küçülmüş sedirin üstünde, bütün bedeniyle, saçının tüyüne kadar yalvarır, öyle baktı kaldı. Bey de büyülenmiş gibi orada, sedirin öte ucunda kalakaldı. Kaç saat böyle kaldıklarını ne o bilebiliyor, ne de öteki...

Öğle yemeği geldi. Yediler. Yemekte de Temir tekmil bedeniyle yalvarıyordu.

Yemek bitince:

"Beyim, Beyimizin oğlu, ben gayrı gitmeliyim," dedi. Tepeden tırnağa şimdi bir umutsuzluk olmuştu.

"Aman Ağa, aman," dedi Cafer. "Aman Ağa aman... O ne demek öyle... Hemen arabayı koşup seni götürsünler." Ayağa kalktı, gülüyor, seviniyordu. "Çok sevindirdin beni çok. Gene beklerim. Böyle aziz, değerli bir konuğu bu konak şimdiye kadar vallahi de billahi de görmedi. Hem vallahi, hem de billahi. Ben böyle bir konuğumu yaya yapıldak gönderir miyim? El ne der sonra bana? El anama avradıma sövmez mi, konuğu olan, Temir Ağa gibi konuğu olan bir zatı muhteremi evine geri yaya yapıldak bu Cafer Bey nasıl oldu da gönderdi demezler mi?"

Ala Temir ayakta durmuş sallanıyor, şaşkınlık içinde Cafer Özpolata bakıyordu. Cafer Özpolatsa durmadan salonun bu ucundan öteki ucuna gidiyor geliyor, konuşuyordu. Aşağıdan, "araba hazır Beyim," sesi gelinceye kadar konuştu, sonra ayakta durmuş kalmış, hazır olu bozulmuş perişan Ala Temirin yanına vardı, sağ elini tuttu, eli buz gibi olmuştu. Koluna girdi, Ala Temirin dizlerinin feldirdediğini, bedeninin titrediğini duydu. Ona azıcık acıdı.

Aşağıda, merdivenin dibinde, elinde Ala Temirin postalları bir yanaşma bekliyordu. Eğildi, alışkın ellerle postalları onun ayağına geçirdi, bağlarını bağladı. Ala Temiri üç kişi karga tulumba ancak arabaya atabildiler. Çözülmüş adam bir türlü kendisi arabaya atlayamıyordu.

Arabacı hemen atları kırbaçladı, araba çabucak oradan uzaklaştı. Cafer Özpolat bu işe çok öfkelendi, kendi kendine söylendi:

"Pezevenge bak," dedi. "Sanki paraya çok ihtiyacı varmış gibi. Aman be, böylesi sümsüklerden de borç alınır mı, pis adamlardan? Neredeyse ölecek, ölecek be! Beş on kuruş için... Tu sana, tu sana ulan köpek... Köpek..."

Avluda bir aşağı bir yukarı dolaşmaya başladı. Sinirleri yatışana kadar dolaştı. Sinirleri yatışınca da Ala Temiri gözünün önüne getirip gülmeye başladı. Karısı, orada bulunan yanaşmalar, kim varsa Ala Temiri gören anlatıp anlatıp gülüyorlardı.

Cafer Özpolat duruyor, düşünüyor, kahkahalarla uzun uzun gülüyor:

"Seni pezevenk, cimri pezevenk seni," diyordu.

Ala Temir eve varınca arabadan yüzü sararmış, halsiz, bir yığın kemik gibi indi.

Karısı korkuyla:

"Ne var, ne oldu?" diye sordu.

"Vermedi," dedi Temir, kendisini çulun üstüne kaldırdı attı. Ağzı aşağı oraya, cansızcana, bacaklarını açıp uzandı.

Yanına diz çökmüş karısı:

"Sıkma canını kurban olduğum, sıkma canını. Beyimizdir, varsın vermesin. Seni iyi karşıladı mı, seni iyi ağırladı mı?"

Karısı sordu, konuştu, onu teselli etti. Ala Temirde ses sada yok.

Neden sonra Temir olduğu yerden kıpırdamadan, yüzünü, sağ elinin üstünden karısına dönerek:

"Zöhre," dedi, "Zöhre, bir görmeliydin Bey beni nasıl karşıladı! Bir koyun kesti. Kokulu sabunla bir kız ayaklarımı yudu, elleriyle, yumuşacık... Karyolada, kuştüyü yatakta uyudum. Üç gün beni Bey yere göğe bastırmadı."

"Eeee, öyleyse derdin ne?"

"Ben de utandım paramı isteyemedim. O da akıl edip de al borcunu demedi. Biliyorum, Beyler unutkan olurlar ama, paramı neden vermedi?"

"Verecek," dedi karısı. "Vermese ne olur? Elin alemin içinde seni adam yerine koyup böyle baş tacı edince hiç vermesin. Gelsin, ne kadar paramız varsa, hepsini de alsın."

"Yağ, bal," dedi Temir. "Bir de akşamki toya tekmil köylüsünü çağırdı. Köylülerin hepsi ellerini yüreklerinin üstüne koyaraktan, önümde boyun kıraraktan bana merhaba dediler. Bey dedi ki onlara, aynen böyle dedi, dedi ki bu ev çok şanlı, büyük konuk gördü ama Temir Ağa gibisini görmedi, dedi. Ben de utandım, parayı isteyemedim."

"Çok çok iyi yapmışsın," dedi karısı. "İnsan oğlu insanlık yapmışsın. Bey de anlasın şimdi, insan kim imiş, düşman kim imiş. Anlasın, bellesin bizi."

"Bellesin," diyerek ayağa kalktı Temir. Daha ince bir sabun kokusu geliyor bir yerlerden, onu mest ediyordu.

Bundan sonra Temir ayda, iki ayda bir Beyin konağına gitti, gene öyle aşkla şevkle karşılandı. Elleri dizinde tepeden tırnağa yalvarış olarak, sonra bir umutsuzluk kesilerek Beyin gözlerinin içine baktı. Bey oralı bile olmadı.

Bazı da Beyi konakta bulamıyordu. Temir, Beyin onu uzaktan görüp kaçtığını anlamakta gecikmedi. Beyin olmadığı bir gün Hatunu yakaladı, her şeyi ona bir bir anlattı:

"Söyle de Beye benim paramı versin," dedi. "O bizim büyük Beyimizdir."

Kadın:

"Söylerim Ağa," dedi yumuşacık. "Bey unutmuştur."

Temir sevindi:

"Biliyorum, biliyorum Bey unutmuştur ama... Şunu bir aklına düşürüver."

Hatun ona gene güzel yemekler çıkardı, kuştüyü yatakta yatırdı onu. Tabii unutmuştu. Şimdi Hatun onun aklına düşürecek, o da binbir özür nazır, hemen parayı eve getirecekti.

Gene yolları gözlemeye başladı. Bir umut olaraktan sabahlardan akşamlara kadar Beyin yoluna bakıyordu.

Köylüler de durmadan onunla alay edip onu kızdırıyorlardı.

Sonunda canına tak dedi Ala Temirin, hemen, günlerdir baktığı yola düştü uçarcana yürüdü. Bey onu aynı sevgi, coşkuyla avluda karşıladı. Koluna girecek oldu, Temir onun kolunu silkti attı, kendi önden, Bey arkadan merdivenleri çıktılar. Vardı, sedire, her zamanki oturduğu yere oturdu, ellerini küt diye dizlerinin üstüne koydu. Sert, diken gibi olmuş gözlerini Beye dikti, boynunu da ona doğru uzattı. Bey şaşırmış, ne yapacağını bilemiyor, durmadan:

"Hoş geldin Ağa, Ağa, Ağa, Ağa, hoş geldin," diyordu.

Sedire şaşkınlık içinde çöktü.

Ala Temir sert, tok, güm güm, sıtma görmemiş sesiyle başladı:

"Niye vermiyorsun hakkımı, alacağımı arkadaş? Benden aldığın parayla zengin olmadın mı? Bu senin yaptığın ne insanlığa, ne düşmanlığa, ne de alçaklığa sığar. Hemen ver paramı. Vermezsen seni, vermezsen seni, vermezsen seni... Sen bilirsin..."

Cafer Özpolat şaşkınlığından sıyrılıp, alaylı:

"Vermezsem ne yaparsın?"

Temir dizinin üstündeki ellerini savurup ayağa fırladı, gözleri dışarı uğramış, boynunun damarları oklava oklava şişmiş:

"Ben bilirim ne yapacağımı, sen de bilirsin," diye bağırdı. Sesi bütün köyde duyuldu. Köylüler Beyin konağının yakınlarında, dut ağaçlarının altında birikişip kavgayı dinlemeye başladılar.

"Sen de Bey misin, adam mısın?" diye başladı Temir, canı yanmış. "Senin gibi bir adamı ben kapıma köpek bile tutmam. Benim paramla adam oldun ama, borcunu vermeyecek kadar namussuz, şerefsiz bir kişisin..."

"Şükret, şükret ki evimdesin."

"Evinde olmasam bile ne yapar bana senin gibi alçak, namussuz, kapımda yal verdiğim köpekler?"

Cafer Özpolat da kızdı. Ayağa kalktı, şöyle bir üstüne yürüdü. Birden Ala Temirin sesi iniverdi. Çok ileri gittiğini anlamıştı. Çoluğunun çocuğunun arasında, karısının yanında ne yaptık böyle adama, ne hakaretler ettik, ite atsan it yemez sözler söyledik.

Hemen yerine oturdu, ellerini dizlerinin üstüne koydu, boynunu büktü, gene tepeden tırnağa bir yalvarış kesildi.

"Bey," dedi, "ver benim paramı. Biliyor musun, ben o parayı nasıl kazandım, kan emek? Mırmırık çorbası içerek, ot yiyerek, aç kalarak... Biriktirdim... Sıtmalanarak, sıtmadan titreyerek, gene de işi bırakmayarak. Yıl on iki ay, yağmurda çamurda ölerek, Allah insan olanın başına vermesin böyle bir huyu, alaşafaktan gece yarılarına kadar çalışarak kazandım. Beş kuruş beş kuruş, on kuruş on kuruş, yıllar yılı üst üste koyarak... Böyle bir para yenir mi? Yersen bile seni iflah eder mi sanıyorsun koca Allah? Yukarda her şeyi bilen Allah yok mu sanıyorsun?"

"Kısa kes," diye sertleşti Cafer Özpolat. "Kısa..."

Böyle demesiyle Ala Temirin ayağa fırlaması, delirmiş gibi söverek merdivenlere yürümesi, söverekten merdivenleri inmesi bir oldu. Avluya çıktı, ellerini kollarını sallayarak, bağırarak sövmeye başladı:

"Ulan senin de, böyle bir fıkaranın hakkını yiyenin de... Ulan sen de Bey olacaksın. Senin mezarında yatan o Bey dedenin de... Ulan benim paramı yiyeceğine... Ulan, ulan, ulan... Benim, benim paramı, paramı..."

Delirmiş köpürmüş ağzına geleni söylüyordu. Avlunun ortasında dönüyor, kuduruyor, bağırıyor, yırtınıyor, yukardan hiçbir ses çıkmıyordu.

Gün kavuşana kadar bağırdı çağırdı, yeryüzünde ne kadar hak yiyen alçak Bey varsa hepsine sövdü sövüştürdü. Sesi çıkmaz oluncaya, bir kaz gibi tıslayıncaya kadar kapıda bağırdı.

Sonra da birden derecesiz bir korkuya kapıldı. Ortada derin bir sessizlik vardı. Kendi sesinden ürküp avluda deli gibi dönmeye başladı, sonra birden zınk diye durdu. İçine bir yer-

lerden bir umut usul usul doluyor, korkusu geçmeye başlıyordu.

Birden kısılmış sesiyle bağırdı:

"Bey, Bey, Bey... Ben hakkımdan vazgeçtim. Senin olsun, senin olsun, senin olsun. Anan sütü gibi sana helal olsun."

Çok aşırı, çok aşırı gitmişti. Bey bütün bu sövmeleri onun yanına koyar mıydı? Onu mutlaka öldürtürdü ama, ölümden kurtulmanın çaresini bulmuştu. Ne güzel, ne güzel bulmuştu.

Evine gece yarıya doğru sevinç içinde geldi.

Karısı sordu:

"Aldın mı?" dedi.

"Yok," dedi Temir gözlerinin içi gülerek.

"Ne oldu?"

"Fıkara perişan. Yüreğim bir yandı ki Cafer Beye, bir yandı, bir yandı ki... Haline oturup ağlayasım geldi. Bir Bey, bizim Beyimiz, bana o kadar insanlık gösteren, ayağımın dibinde kurbanlar kesen Beyimiz bu hale düşsün... Olmaz. Yüreğim parçalandı."

"Gene isteyemedin mi?"

"Haline baktım, boynu bükülmüş, bir çocuk gibi dudağını büzmüş ağladı ağlayacak. Ben iyilik altında kalan adam değilim. Alacağımdan vazgeçtim. Senin bundan sonra bana bir tek kuruş borcun yok. Ne zaman başın sıkışırsa da gel. Gelmezsen iki elim yakanda olsun, dedim. Beyimizi, bir tek Beyimizi... Yoksul, aç koyacak değiliz."

Zöhre sevinçten doldu taştı, kocasının boynuna sarıldı:

"İyi etmişsin," dedi. "Senden de, senin gibi adamdan da bu beklenir."

"Bu beklenir," dedi Temir Yamaklı. "Bu beklenirdi benden de... Koca Beye..." Gerisini getiremedi. Omuzlarından ağır bir yük kalkmış, tüy gibi yeynimişti. Ömründe ilk olarak sevincinden uyuyamadı. Kanat takıp uçası geliyordu.

Bundan sonra Cafer Bey para almaya gene geldi Ala Temire. Ala Temir gene verdi. Eskisi gibi aylarca yolları gözleyerek umut kesilerek alacağını Beyinin gene getirmesini bekledi. O gene getirmedi. Temir gene yollara düştü, Cafer Bey onu avluda karşılayıp koluna girdi, şölenler verdi. Eli dizi üstünde ba-

caklarını bitiştirip töresince sedire, eski yerine kurulup oturdu. Ayaklarını kokulu sabunla yudular. Tepeden tırnağa yalvarma olup gene Beyin gözlerinin içine baktı. Umutsuzluk olup yığılıp kaldı.

Sonra gene eskisi gibi Cafer Beye sövdü, avlusunda ona hakaretler yağdırıp gene bağışladı.

Yıllardır bu ilişki hep böyle sürüyor. Temir sövüyor, sayıyor, bağışlıyor. Cafer Bey ne zaman sıkışırsa ondan istediği kadar para alıyor. İkisi de günler geçtikçe zenginleşiyorlar.

"Fırsat bu fırsat Ağa," dedi Cafer Özpolat. "Derviş Bey eniştesini öldürmüş. Bir yanaşmasının üstüne atıyor, köylüler de, hep bir ağızdan Kamil kendi kendini öldürdü diyorlar ya, sen aldırma. Bu işten kurtulmak için gene çok paraya ihtiyacı olacak Dervişin... Çok paraya. .. Biz de bu cinayeti kurcalayacağız, ardını bırakmayacağız. Derviş çok tarla satmak zorunda kalacak. Sen hemen ona gitmelisin. Sana verir. Seni takdir ediyor ve seviyor o."

Temir:

"İyi," dedi, altdudağını sündürerek, yaşlı bir atın dudağı gibi sündürerek. "O beni sever. Tam zamanı... Bin yaşa Beyim. Az paraya çok tarla alacağım, bir de Akçasaz... Bin dönüm, on bin dönüm olacak."

"On bin dönüm," dedi Cafer Bey. "Hakkımı da unutma." "Hakkın başım üstüne," dedi Ala Temir kasılarak, koluna girmiş Cafer Beye dostça yaslanarak. "Yarın sabah, gün ışımadan Dervişin oradayım."

"Gün ışımadan," dedi Cafer Bey...

38

Böcek çukurda öyle duruyordu. Yalnız sırtüstü düşmüştü. Ayakları yumulmuş, karnına yapışmıştı. Küçük karınca da ortalarda yok. Böceği bırakıp gitmişti. Dün biribirine tutuşturduğu karıncaların hepsi ayrılmışlar, yalnız ince bir sütleğenin dibinde iki küçücük karınca çekişip duruyorlardı.

Karıncalar gene büyük gayretleriyle tanelere asılmışlar sürüklüyorlar, köreye doğru biribirleriyle koklaşarak, arada bir de çukura inip böceği koklayarak gidip geliyorlardı.

Birden Mustafa Beyin gözleri parladı, küçük karınca gelmiş böceği koklamış, böceğin kıskacından yakalamış çekiştirmeye başlamıştı.

Mustafa Bey:

"Aslan," dedi, "Aslan küçük karınca, yenilgiyi kabul etmedi. Bakalım ne olacak? Bu küçük karınca da biliyor ki böceği yerinden kıpırdatamayacak. Ama salt yenilgiyi kabul etmemek için dövüşüyor. Yenmek için değil, yenilmemek için... Eğer şu küçük karınca bırakıp gitseydi bu dev böcek ölüsüne yenilmiş olacaktı. Şimdi savaştığı sürece böceği bir sefer olsun yerinden kıpırdatamasa da yenik değildir."

Karınca böceğin kıskacına yapışmış, ön ayaklarını sağlama dayamış, arka ayakları kayarak, tozutarak çekiştiriyor yılmıyordu.

Mor çiçekli hayıt dallarında hiç görmediği kocaman, kuyrukları tüylü mavi halkalı, benekli, kanatları büyük arılar dolaşıyorlar, çiçeklere konup hemen kalkıyorlardı.

Mestan, dışarda hayıt çalısının altında, gözleri yolda, ağzı aşağı, dirseklerinin üstüne çökerek uzanmış, gene Mustafa Beye sövüyordu.

Yapış yapış ağır bir sıcak çökmüştü. Havada kuş bile yoktu sıcaktan. İkide birde bataklık büyük homurtularla kaynıyor, kıyılar, bulundukları yer sarsılır gibi oluyordu. Leylekler uzun kırmızı bacaklarıyla yaylanarak bataklığın kıyısında, ak, sarı, iri açmış nilüferlerin, nergislerin arasında dolaşıyorlardı. Açmış nilüferlerin her bir çiçeği iki el büyüklüğündeydi. Bataklık büyük, görülmedik bir türde, durmadan kaynıyor, derinden soluklanıyor, sarsılıyordu. Bataklığın bir derin soluk alışı gibi gürültüyle kaynayışının sesi büyüyerek Anavarza kayalıklarında yankılanıyor.

Mustafa Bey yıllardır bu bataklığın kıyısında oturur, dolaşır, bu bataklığın içini dışını bilirdi, ama, onun böylesine, kıyılarını sarsacak kadar soluklanışını, kaynaştığını görmemişti. İçinde bir felaket gelecekmiş gibi bir duygu vardı.

Yel Veliyi konağın yörelerinde, yakınlarında Hamdiyle birlikte üç kişiye aratmış. Arayanlar Yel Velinin imine timine rastlamamışlardı. Yel Veli bir yerlere mi gitmiş, yoksa yakalanmış, öldürülmüş müydü? Onun bildiği Yel Veliyse yakalanmazdı. Ne olmuştu?

Bir de evde bir şeyler dönüyordu ama, neydi? Kötü bir şeyler oluyordu. Anası dün gece ona düşmanca, öldürür gibi değil de acıyarak, bir umutsuzluk olmuş bakmıştı. İçindeki rahatsızlığı, içini dolduran ha geldi ha gelecek felaket duygusunun sebebini anlamıştı. Anasının gözleri salt umutsuzluk bakıyordu. Bir şeyler dönüyordu ama neydi, ne oluyordu?

Gün kuşluktu. Sıcak gittikçe kızdırıyor, bataklığa, kamışların, ağaçların, otların derindeki karanlık köklerine işliyordu.

Mestan dışardan, ayağa fırlayarak bağırdı:

"Gözüktü," dedi. Hamdi, İbrahim İbo, arkasından Mustafa Bey dışarıya fırladılar. Bataklığın derinden, sarsarak fokurdaması sıcağı dalgalandırdı ve kayalıklarda yankılandı.

"Aman görmesin, görmesin, hayıtın içine, hemen, hemen, hemen..."

Hayıtın içine sokuldular. Hüyük üstünde gördükleri atlı

aşağı doğru, güneşe gelince gümüş koşumları ışılayarak, usul usul, eyerin kaşına yapışmış, dizginleri atın boynuna atmış geliyordu. Öyle yavaş, at başını düşürmüş uyur gibi yürüyerek, tam yanlarına kadar geldi. Dördünün de parmağı tetikteydi. Ötedeki bataklık iki kere daha fokurdayıp soluklandı. Atlı üzengilere basıp doğrularak, ayağa kalkarak kamışlığın içine, sokuldukları hayıtlara baktı, sonra eyere oturup, onlara doğru, tam üstlerine atını sürdü.

Mestan, Beyin kulağına:

"Elimi keserim ki Derviş Beyin adamıdır, bizim yerimizi arıyor. Elimi keserim ki..."

Bey:

"Öyleyse sus da bizi görmesin."

Hayıtın köküne iyice sokuldular. Atlı atını tam hayıtın dibine kadar sürdü. Eğildi baktı. Gözlerini ovuşturdu, sonra atını kamışlığa doğru sürdü, sonra da Hemite kalesi yönüne atının başını çevirip doldurdu.

Mestan:

"Gördü," dedi. "Derviş Beyin adamıydı. Bizi izliyordu. Bana öyle geliyor ki yerimizi buldular. Bizi burada kıstırıp başımıza bir iş açacaklar. "

Mustafa:

"Keşki bulsalar, bulsalar da üstümüze gelseler. Gelseler de dövüşerek, birimizden birimiz ölsek. Ya da en iyisi, ikimiz de adam gibi, dövüşerek, karşı karşıya ölsek..."

"Yok Bey," dedi Hamdi. "Olmaz Bey, olmaz. Ne demek! Biz onu yakalayacağız. Nasıl olsa bir gün bu atlı gibi o da böyle köpek gibi koklayarak üstümüze gelecek... Biz de onu yakalayacağız. Sonracığıma sen çekeceksin tabancanı, namlunun ağzını tam gözünün ortasına dikeceksin. Ve böyle duracaksın. Bir saat, iki saat... Üç beş on... O, gözlerini kapadıkça, ben elimdeki çuvaldızı kaba baldırına daldıracağım."

Mustafa Bey yorgun, bitkin derinden içini çekti:

"Usandım bıktım," dedi. "Şu anam olmasaydı vazgeçerdim bu işten. Öyle bıktım. Bak, ne kadar bir süredir burada bekliyoruz, her gün bu yoldan geçen adam günlerdir bir kere gözükmedi. Böyle kaçan, korkan, korkudan çıldırmış bir adamı

ele geçirmek kolay mı? Aaah, şu anam olmasaydı. Aaaah olmasaydı, aaah... Beklerdim, onu uyutur, yakalardım. Yakalar, oynatırdım. Ona, o ölümden bunca korkan adama bir can oyunu oynatırdım ki... Felek de maşallah desin... Dünyalar böyle bir can oyunu görmemiş olsun." Biteviye içini çeke çeke konuşuyordu. "Ama anam görüyorsunuz, son solukta bir umut olmuş bekliyor. O, Derviş ölmeden ölürse, benim Dervişi yakaladığım neye yarar?"

İçini çekerek:

"Neye yarar," dedi İbrahim İbo.

"Ölmez," dedi Mestan. "Karakız Hatun ölmez. Ölemez, çünküleyim de Derviş Bey ölmeden, onun kesik kellesini görmeden Karakız Hatun ölemez. Dayanır. Dayanır... Ölemez. Bin yıl yaşasa, bin yıl da orada, direğe yapışmış, her gün eli yüreğinde, gözlerini kırpmadan yolumuza dikmiş öyle bekler. Ben onu bilirim. Onun gibi yok. Bekler o..."

"Bekler o," dedi Hamdi. "On yıl da on beş yıl da bekler o. Ölemez. Mecburen ölemez."

"Doğru," diye onayladı Mustafa Bey. "Anam ölemeyecek... Ama o beklemesi, her an hiç umudunu üzmeden beklemesi yok mu, beni kahrediyor, öldürüyor."

Mestan:

"Bakın, bakın," dedi, "bir atlı daha gözüktü hüyükten..."

"Dur bakalım," dedi Mustafa Bey.

Atlıya gözlerini diktiler, atlı atını hara kaldırmış geliyordu. Geldi geldi, önlerinde durdu. Sağına soluna, hayıtın içine, bataklığa, kamışlığa baktı, sonra gene sıcakta silinmiş gitmiş, incecik bir buğu gibi kabaran Hemite dağına doğru sürdü.

"Bir iş var," dedi Mestan. "Gözüm bu atlıyı ısırır gibi oldu."

"Bir iş var," dedi İbo.

"Var," dedi Hamdi.

"Bugün gelecek," dedi Mustafa Bey. "Yeter artık, gelsin! Yeter artık, yeter artık."

"Acep yerimizi buldular mola?"

"Bulsunlar," dedi Mustafa Bey. "Eğer daha beklediğimiz yeri öğrenmediyse Derviş, yuh olsun ervahına. Yuh olsun, yuh! Bugün gelecek.. Bugün bu iş bitecek."

Bir atlı daha gördü Hamdi, uzakta, Savrun çayının bataklığa karıştığı büklüğün orada, söğütlerin yanında... Atlı kollarını yukarı kaldırıp kaldırıp indiriyordu. Öğleye doğru atlıyı seçebildiler, sesini duyabildiler. Atlının karartısı atının üstünde küçük bir çocuk karartısı kadardı. Sesi de gürdü, ta Anavarza kayalıklarında duyuluyordu ama ne dediği, böyle ne çağırıp durduğu anlaşılamıyordu.

Ayağa kalkıp bataklığın kıyısı boyunca durmadan bağırarak gelen küçük adama baktılar. Bugün bir şeyler, bir şeyler oluyordu ama neydi?

Atlı az daha yaklaşınca ne dediğini, kimi çağırdığını açık seçik duydular. Mustafa Bey kendinde olmadan ürperdi, yüreği çarpmaya başladı, ama kendini çabuk toparladı. Bir felaket geliyordu, daha sabahtan içine doğmuştu, rahat değildi, ama bu felaket ne olabilirdi?

"Anam ölmesin, Mestan?" diye sordu. "Ya öldüyse."

Mestan güvenle:

"Mümkünü yok, ölmez o," dedi. "Hem bu gelen atlı bildiğimiz birisi değil ki... Konaktan bir haber gelse bildiğimiz biri olurdu."

"Öyle ya... Bu yabancı."

"Sesi kalın bir çocuk. Bakınsana, atın üstünde bir yumruk kadar."

"Mustaa Beeeey, Mustaaa Beeeey! Mustaa Beeeey!"

Sesi karşıki kayalıklarda yankılanıyordu. Düzgün, bağırmaya alışmış bir ses. Tatlı, bir uzun Çukurova türküsü söyler gibi... Mustafa Bey bu sesi tanıyordu ama nereden? Çok çok yakından tanıdığı, çok duyduğu bir sesti bu. Tanıdığı aşıkları, türkücüleri getirdi gözlerinin önüne, sesi can kulağıyla dinledi ama çıkaramadı. Şimdi sesin sahibinin kim olduğu anlaşılacaktı.

"Mestan, çık da şu geleni karşıla. Haydi çocuklar biz de şu söğüdün dibine gidelim. Gelen adam dostsa da düşmansa da yerimizi bellemesin."

Mestan hızla atlıdan yana yürüdü, onlar da kalkıp, ötede, Akçasazın bir tümseğinde bir top yeşillenen, arkası kırmızı uzun kamışlarla duvar gibi sarılmış söğütlerin altına gittiler.

Mustafa Bey:

"Burası ne serin," dedi. "Bakın kocaman, şakır şakır, çağşaklı bir de çaykara var. Öldük kamışlığın içinde. Ne gün giriyor, ne yel. İnsan soluksuzluktan ölüyor orada."

"Ölüyor," dedi Hamdi.

"Ölüyor," dedi İbrahim İbo. "Ben bu söğüdü iyi tanırım. Üstünde de üç kişi yatacak kadar geniş, yatkın dallar var. Kaçaklığımda bir yaz, tam üç ay bu söğüdün dallarında uyudum. Yatağım kuş yuvası gibi yumuşacıktı. Candarmalar Akçasazın içindeki tüm söğütleri arıyorlardı da burasını aramak akıllarına gelmiyordu. Burası Çukurovanın cennetlik yeri. Bir de havalıdır, serindir burası, bir incecik yel döner dolaşır, serin, bu söğüdün dallarını yalar geçer."

Mustafa Bey:

"Niye söylemedin de günlerdir o kamışlığın içinde uyuz olduk? Şu gelen yabancı değilse..." dedi.

"Adamı hayıtların orada karşılayalım," dedi İbrahim İbo. "Hem sırtımızı da Akçasaza vermiş oluruz. Belki gece de burada kalırız."

"Eve gitmeyi hiç canım istemiyor. Anamı öyle görmek, gözümün içine öyle bakar, melül mahzun, ağlamış ceylan gözleriyle... Artık bu gözlere dayanamayacağım. Dervişi bekleyeceksek, gece gündüz burada beklemeliyiz bundan sonra. Evden iyi, yayla gibi de... Kırmızı kamışların içinde de cibinlik kurarız."

Uzaktan Mestanın yaşlı, öksürüklü, boğuk sesi duyuldu: "Tellal, Tellal gelmiş Tellal!"

İbrahim İbo:

"Tellal gelmiş Bey," diye şaşkınlıkla söylendi. "Tellal gelmiş..."

"Bir şey var bunda. Tellal bizi sever sağ olsun. Bir yaramazlık olmasaydı, Tellal kasabayı bırakıp gelmezdi. Önemli bir şey olacak."

Az sonra Tellal attan indi. Uyuşmuş bacaklarını açmak için, kısacık, bir top gibi ayaklarının üstünde hoplamaya başladı. Bey ötede, arıların oğul verir gibi biriktiği, kendi boyundaki, ışıklı kırmızı çiçeklerle donanmış sığırkuyruğunun yanında duruyor, merak içinde Tellalın devinmelerini izliyordu. Tellal onu

görünce koşarak yanına geldi. Elini uzatıp dimdik Beyin elini sıktı dostça. Elini sıkarken Tellalın yüzüne bakmaması, bir de bir kaşık kalmış yüzü, çukura kaçmış, morarmış göz kenarları, titreyen elleri, tere gömülmüş, ağlayan, hemen ağlayacak bir çocuğun dudakları gibi büzülmüş, küskün dudakları, sağ duluğundaki daha kabuk bağlamamış taze yarası, yeni yırtıldığı belli pantolonu, çökmüş kamburu Beyin gözünden kaçmadı.

Coşkusunu, merakını belli etmeden Tellalın getirdiği kötü haberi bekliyordu.

"Hoş geldin. Ne var ne yok?"

Başı yerde.

"İyilik sağlık."

"Beni nasıl buldun burada?.."

"Eve geldim bu sabah erkenden, daha gün doğmadan, yaya, koşarak... Eve gelince seni sordum, yerini bilmediler, söyleyemediler. Yalnız Akçasazda dediler. Ben de bağıra çağıra bulurum, dedim. Karakız Hatun bana bu atı verdi. Konuştuk."

"Ne? O seninle konuştu mu?"

"Konuştu ya... Hep merak ediyor, bu şafağa karşı niye geldim diye bana soruyordu. Konağa vardığımda herkes uyuyordu. Karakız Hatun bir direğe yapışmış, ayaklarını altına alıp bir sandalyanın üstüne tünemiş, gözlerini de tam buraya dikmiş, öyle, taş gibi, direğe bitişmiş gibi duruyordu."

"Ne söyledin?"

"Hiçbir şey söylemedim. Yalnız kasaba Ağalarının beni öldüreceklerini söyledim. O da Mustafayı ara bul da seni öldürtmesin, dedi. Gözlerini hiç mi hiç buradan ayırmıyor, kırpmadan hep bu yöne bakıyordu. Ben de sizin burada olduğunuzu anladım, ata bindim, bu yöne sürdüm."

Mustafa Bey:

"Bir dakika kardeş," dedi. "Hele sen şuraya bir otur, dinlenedur, ben geliyorum."

Kamışlığa girmesiyle çıkması bir oldu. Tellal onun geldiğini görünce ayağa fırladı:

"Otur, otur," dedi Mustafa Bey ona sevgiyle. "Otur kardeşim. Daha cebelleşiyor. Aslanlar gibi. Tutmuş kanadından böceği... Aslanlar gibi, yılmıyor, usanmıyor, bıkmıyor."

Tellalı elinden tutup kamışlığın içine soktu, karınca köresinin oraya götürdü:

"Bak şuna, şu küçük karıncayı görüyor musun? Bak sürüklemeye çalıştığı böceğin büyüklüğüne, bak bak. Günler önce bu böceği bu karınca sürükleyip getirdi, işte bu çukura düşürdü. Çukurdaki böceği o gün bugündür bir kere olsun yerinden kıpırdatamadı. Ama yılmıyor, bıkmıyor, böceğin yöresinde dönüyor, çekiştiriyor, bir yolunu arıyor. O böceği bu küçük karınca mutlaka bir gün bu çukurdan çıkaracak. Bunun hiçbir mümkünü çaresi yok."

Elinden tutmuş Tellalı gene dışarı çıkardı.

"Seni kim öldürecek?"

"Ağalar."

"Neden?"

Tellal sorunu baştan sona en küçük ayrıntılarıyla anlattı. Bitirdiğinde yüzü kıpkırmızı olmuş, ter içinde kalmış, soluğu taşıyordu.

"Öldürecekler beni, varsın öldürsünler, vız gelir. Demirci var... O demirci benim kardaşımdan ileridir, çocuklarıma bakar, onları kimseye muhtaç etmez, okutur adam da eder çocuklarımı. Ben bu yüzden hiç mi hiç ölümden korkmuyorum."

"Demek bizi sürecekler. Bugün, yarın mı? Eli kulağında ha? Dervişin haberi yok mu?"

"Mahir Bey Kabakçıoğlu dedi ki bana... Aman aman, amanı bilin mi Tellal Efendi... Amman amman... Amman... Ben gidersem Ağalar küşüm kaparlar, sen git, sen her şeyi benden iyi anlatırsın, önce Mustafa Beye, sonra Derviş Beye git, onlara durumun vehametini anlat. Hem kendilerini, hem akrabalarını, hem de obalarını, aşiretlerini Edirneye, Karsa sürecekler, salt tarlalarına, çiftliklerine, Akçasaza konmak için."

"Yaa, öyle mi?"

Mustafa Bey, yüzü asılmış, endişeli, düşünürken birden bir kahkaha patlattı, kasıklarını tuta tuta, gözleri yaşararak gülmeye başladı.

"Demek heybetle otomobilden indi, hışım gibi senin üstüne yürüdü. Hah hah hah... Hah, hah, hah, haaah, erkeğe hele

erkeğe, yiğide hele yiğide... Tabancayı alnına dayadı... Hah hah hah... Sen ne dedin? Ne, ne, ne dedin?"

Hepsi birden, başta Tellal makaraları koyvermişler, gül ha gül ediyorlardı.

"Sen de dedin ki... Çök, bas ulan alçak tetiğe... Namlu alnına dayalı, soğuk soğuk... Bas ulan, çök ulan, çökmezsen ananı avradını... Sarardı, dondu kaldı ha... Hah, hah, hah..."

Yeniden, yeniden... Yeniden durup durup Kurtboğanın tabanca çekmesini ona anlattırdı. Gözlerini sildi. "Oh öldüm, oh öldüm gülmekten," dedi. "Son yıllarda hiç böyle gülmemiştim. Hay karı celladı korkak teres hay! Hay paragöz hay!"

"Beni öldürecek ama Bey," dedi. "Beni öldürtecekler. Korkmuyorum. Varsın öldürtsünler, nam olur. Demirci olmasaydı arkamda yanardım. Vız gelir ölümüm bana. Ben ölümden çok geçtim. Kanıksadım. Ben çok öldüğümden dolayı, çok çok, çok çok, ölüm bana koymuyor, bir de gözüm arkamda kalmayınca... Güle oynaya giderim ölüme."

Bey, Tellalı teselli edemiyordu. İş bu kerteye gelince Ağalar Tellalı mutlaka öldürtürlerdi. Kader de beter bir kaderdi bu. Mustafa Beyin aklına hemen bir düşünce geldi.

"Bana bak kardeş," dedi. "Sana bir teklifim var. Şimdi ben sana başka bir şehirde yaşayabileceğin bir para..."

"Olmaz," diye ayağa fırladı Tellal. "İşte bu olamaz."

"Dur kardeş, dur celallanma! Dinle ki ne diyeceğim."

"Bana bak Mustafa Bey, bunu sen teklif etme hiç olmazsa..."

"Sen bizim yüzümüzden öleceksin."

"Ölürüm," dedi Tellal. "Ölürüm, ölürüm ama arkamdan Tellal canını kurtarmak için, bir pis canını kurtarmak için, korktu da terki diyar etti dediremem. Ve de, hem de arkamdan bir can için anama avradıma sövdüremem. Bari sen Mustafa Bey, sen..." Atına doğru öfkeyle yürüdü. Durmadan: "Bari sen... Sen... Sen... Bari sen..." diyordu.

Mustafa Bey:

"Dur," dedi, "dur. Dur kardeş, dur! Kusura kalma, yanlış anladın. Onu demek istememiştim."

Kolundan tuttu, irileşmiş, bir heybet gibi olup, kamburu ortadan yitmiş gitmiş Tellalı döndürdü. Tam bu sırada yoldan

tozu dumana katmış, doludizgin bir atlı geçiyordu. Atlı yakınlarından doludizgin geçerken Mustafa Bey onu tanıdı.

"Bu Süleyman Sami," dedi. "İbrahim İbo yetiş arkasından, o da bizi arıyor."

"Onu da Kabakçıoğlu yolluyor," dedi Tellal.

İbrahim İbo ata atladı, arkasından sürdü Süleyman Saminin. Az sonra iki atlı geri geldiler.

Süleyman Sami attan iner inmez Beyi kucakladı, bağıra bağıra:

"Sizi sürüyorlar Bey, Bey, Bey sizi sürüyorlar. Bugün değilse yarın, bugün değilse yarın... Yarın, yarın... Sizinse hiçbir şeyden haberiniz yok. Sürüyorlar."

Hem çizmesinin üstünde bacaklarını gererek yaylanıyor, hem durmadan anlatıyordu. Uzun uzun, her şeyi anlattı:

"Mahir Kabakçıoğlu Beyin selamı var, iş Koca Hakime kaldı. Koca Hakim de bir tek Aziz Ağadan alır, başka hiç kimseden değil. Mahir Bey Kabakçıoğlu dedi ki, Beye söyle ne yapsın yapsın, Aziz Ağayı görsün, ya da kendisi doğrudan doğruya Koca Hakimi görsün," dedi.

Orada akşamı konuşarak, kasabada olanları bitenleri birbirlerine anlatarak ettiler. Sonra atlara binip konağa geldiler.

Karakız Hatun orada, direğe sarılmış, ayaklarını altına toplamış, sandalyanın üstüne tünemiş bekliyordu. Mustafa Bey onun önünden başı yerde geçti. Karakız Hatun önünden geçip giden oğlunun arkasından bütün gövdesiyle dönerek baktı, bir şeyler mırıldandı ama Mustafa Bey duyamadı.

"Sürüyorlar bizi Mustafam, sürüyorlar. Dünyanın öteki ucuna. Daha öteki ucuna da düşmanımızı sürüyorlarmış. Kısas kıyamete kalsın. Murtazamın kanı yerde kalsın diye..."

Mustafa Bey ardından odaya giren karısına sordu:

"Anam ne söyleniyor?" dedi.

"Bugün Tellal gittikten sonra başladı ağlamaya, söylenmeye. Bizi sürüyorlar diye çığlıklar atmaya. Daha şimdi durdu."

Birden kapı açıldı, Karakız Hatun kapıya gerildi:

"Elini çabuk tut Mustafam, elini çabuk. Bak şimdi de bizi sürüyorlar. Kısas kıyamete, Murtazamın kanı yerde kalmasın. Kalmasın Mustafam, kalmasın."

Döndü kapıyı kapadı gitti, vardı sandalyasına tünedi.

Biraz sonra yemeğe oturdular. Süleyman Sami durmadan konuşuyordu. Bir ara sofranın başında küçülmüş kalmış, bir avuç Tellala gözü ilişti:

"Bu Ağalar azıttı," dedi. "Bak, bak Bey şimdi de şunu öldüreceklermiş. Kurtboğa, şuncacık Tellalı..." Parmağını dikti. "İşte şuncacık adamı, bu zavallıyı öldürmek için üç tane ızbandut gibi adamı silahlandırmış. Adam olan adamın şuna eli kalkar mı?"

Süleyman Sami böyle konuştukça Tellal ona alttan alta öfkeyle bakıyor, mırıldanıyordu.

Yemek biter bitmez Tellal hemen ayağa fırladı:

"Bana izin," dedi. "Yolum uzak."

Mustafa Bey onun nereye gideceğini anlamıştı. Önüne geçmeye çalışmadı, bu gece burada kal da yarın sabah gidersin demedi. Onu avlu kapısına kadar uğurlayıp alacakaranlıkta cebine bir şeyler koyuverdi.

Tellal derinden derine ölümü, ölümünü, yok olmayı, ölümün nasıl olacağını, nasıl öldürüleceğini, can çekişmesinin ne kadar süreceğini düşünüyor, alacakaranlıkta yürüyordu. Bu demirci gibi yoktu. Olursa insanın böyle bir dostu olmalıydı, şu darıdünyada. Üç kardeşi vardı Tellalın... Üçü de hayırsız. Tellalı öldürdükleri zaman tüyleri bile kıpırdamaz.

Bazı yolda duruyor, şaşkınlık içinde kalıyor. Allah Allah, diye düşünüyordu, bu yaşta beni nasıl, nasıl, nasıl öldürürler? Ben, ben, ben nasıl ölürüm? Kurtboğaya öyle karşı koyması, sövmesi aklına geliyor, sırtı ürperiyor, tüyleri diken diken oluyordu. Nasıl, niçin öldürülürüm? Demek üç tane adamı silahlandırmış bir beni öldürmek için, ulan cebimde bir küçücük tabancam bile yok.

Zamanında tabanca kullanmıştı. Hiç de kötü kullanmazdı tabancayı. İyi bir atıcıydı. Ölmemeli, insan böyle ölmemeli, eli kolu bağlı... Öldürmeli, üç adamdan ikisini hiç olmazsa... Öldürmeli.

Gece yarıya doğru Sarıoğlu konağına geldi. Hidayet hemen Beye çıkıp:

"Kambur Felek geldi," dedi.

Derviş Bey olanı biteni hemen o gün duymuş, Tellalı bekliyordu. Onu sevgiyle, dostlukla, elini elleri arasına almış okşayarak karşıladı.

"Yemek getirin şu kambur hergeleye," dedi gülerek. "Ulan öyle ne yaptın Kurtboğaya?"

"Yemek yedim," dedi Tellal. "Karnım tok."

"Biliyorum senin nereden geldiğini ulan kambur Felek," dedi Derviş Bey.

Salona götürdü. Yerde, solgun ışığın altında uçuşan, renkli, koyu gölgelerde nakışlar. Ve ceviz sandıklar... Kabartma çiçekler, kuşlar, cerenler, ağaçlar, yıldızlar, sularla... Bir sürü ölgün ışıkta renkleri değişmiş koyu kahverengi ceviz sandıklar. Duvarın dibinde, pencerelerin altında sıra sıra... Ölgün ışıklar altında oynaşan nakışlar.

"Ulan iyi yapmışsın korkak deyyusa... Onlar öyle karı gibidirler. Bizi de sürüyorlar ha? Sürsünler, nasıl sürüyorlarmış bakalım!"

"Mahir Bey Kabakçıoğlu diyor ki bu sefer işi sağlam tuttular Ağalar. Amman dedi amman amman, ocağına düştüm, dedi, Bey Koca Hakimi görsün, başka çare kalmadı, dedi..."

"Doğru söyle Tellal, sen akıllı, her şeyi gören bir kişisin. Bunların baş çekeni Mahir değil mi?"

"O," dedi Tellal. "Savcıya giden, onunla konuşan... Her şeyi ilk başta düzenleyen Mahir Bey Kabakçıoğlu."

"Eee, bu gönderdiği haber ne?"

"Sizden çok korkuyor Mahir Bey Kabakçıoğlu," dedi Tellal. "Ödü patlıyor. Biliyor ki her şeyi bir bir duyacaksınız. Bari ben haber vereyim de..."

"Dalkavuk, korkak, alçak," diye yüzünü buruşturdu Derviş Bey.

"Dalkavuk, alçak," dedi Tellal tıpkı Derviş Bey gibi iğrentiyle.

"Seni Kurtboğa öldürtecek değil mi?" diye birden, tepeden inme sordu Derviş Bey, Tellalın tepkisini denemek için.

Tellal buna karşılık oldukça soğukkanlı:

"Öldürecek o beni Bey," dedi. "Öldürtecek. Şimdiden kocaman üç adamı silahlandırmış."

"Bir iki ay sen burada kalsana, çiftlikte... Karını, çocuklarını da getir. Bir hava değişikliği olur onlar için de..."

Tellal öfkelendi, boynunun damarı şişti, ayağa fırladı, Derviş Beye doğru eğildi, sırtının kamburu büyüdü.

"Herkesten beklerdim de bunu senden beklemezdim Bey... Ben senden beklemezdim. Biliyorum ölüm zor. Bir ölümü kabul edemiyorum, edemiyor, etmiyorum ama, Kurtboğanın önünden de kaçtı dedirtmem. Bir can için de olsa bunu yapmam. Varsın öldürsün, öldürtsün... Demirci..."

Bey ayağa kalktı, onu elinden tutup yerine oturttu.

"Kusura kalma kardeş," dedi. "Sen haklısın. Bir can için bu pezevenklerin önünden kaçılmaz. Tabancasına bağrını açıp ana avrat sövdükten sonra geriye dönülüp kaçılmaz. Sen otur. Öfkelenmekte yerden göğe kadar hakkın var. Yeter, öfkelenme. Şu dünyada senin derdini bir tek anlayacak varsa o da benim."

"Biliyorum, sensin," diye sevinçle konuştu Tellal. "Tabii sensin."

"Bir dakika," dedi Derviş Bey. "Bir dakika kardeş... Demek ki insanlık daha çürümemiş kardeş. Daha bitmemiş. İnsanlığın bir yanı ne kadar alçalıyorsa, bir yanı da öylesine yükseliyor. Bunu senin sayende öğrendim Felek kardeş. Sana tabancayı çekince, sen de karşısına dikilip göğsünü açarak... Sıkmazsan eğer... dediğinde ne yaptı?"

Tellal rahat güvenli:

"Gözlerimi diktim gözlerinin içine," diye güldü. "Elleri, dizleri titremeye, sallanmaya başladı, ileri geri, bir sapsarı, bir de yana yöne, kurtaran yok mu diye yalvaran... Bir dee..."

"Hepsini, hepsini biliyorum. Ne güzel, ne güzel etmişsin pezevenge!" Ellerini çırptı. "Ne güzel... Bir dakika," dedi ayrıldı, az sonra da elinde bir tabancayla geriye döndü, tabancayı Tellala uzattı, Tellal ayağa kalkıp, sol elini göğsüne koyarak tabancayı Beyden aldı, ağzı kulaklarına vararak, sedire geri çöktü. Gözlerini tabancadan ayıramıyordu. Tabanca uzunca namlulu, hareketli, menevişlenen, sapı fildişi bir naganttı.

"Bu," dedi, "vurulan kardeşimin nagantı. Yürekli, yiğit bir adamdı. Kardeşimin nagantını öteki, yiğit, yürekli kardeşime

armağan ediyorum." Sol elinde tuttuğu kılıfı ve bir kırmızı torba içindeki kurşunları da Tellala uzattı. "Al!"

Tellal sevincinden ne yapacağını bilemiyor, tabancayı eviriyor çeviriyor, lambanın ışığına tutuyor, minnetle gözlerini Derviş Beye dikip ona dakikalarca bakıyor, tabancaya dönüyor eviriyor, çeviriyordu yeniden.

"Duyduğuma göre sen çok iyi bir nişancıymışsın da..."

Utanarak, konuşamayarak, gözleri ışıl ışıl, nasıl teşekkür edeceğini bilemeden onun yüzüne bakıyor, bir şeyler söylemek istiyor, dudaklarında inceden bir minnet gülümsemesi... Ah, ah konuşabilse, bir konuşabilse, Derviş Beye bir şeyler, çok candan bir şeyler söyleyecek ama, boğazına bir şeyler tıkanmış kalmış.

En sonunda çenesi azıcık açılabildi, dili döndü.

"Hiç, hiç, hiç, hiç..." diyordu durmadan. "Beyim, Beyim... hiç... bir zaman... Benim... Bütün ömrümden böyle... böyle... işte... tam... böyle..." Tabancaya hayranlıkla baktı. Güldü, mutlu. "Bir tabancam olsun istedim," dedi.

Gene tabancaya daldı.

O gece Tellal sabaha kadar bir damlacık bile uyuyamadı. Tabancası elinde, evirdi çevirdi, baktı. Fişekleri doldurdu çıkardı. Topu döndürdü son hızla... Pencereye vardı, yıldız ışığına tuttu. Tabanca yıldız ışığında menevişlemedi, Tellal buna çok kızdı. Yıldızlara bir ağız dolusu sövdü. Bu yalnız kendilerini aydınlatan mendebur pezevenklere...

Sabahleyin erken, daha gün ışımadan kalktı, alaca ışığa tuttu tabancasını gene menevişlemedi tabanca. Bu sefer geç kalan güneşe sövdü bir dolu. Gitti geldi, elindekini ışığa tuttu, karanlığa sövdü, derken tabancanın yağlı karası üstüne ilk ışık düştü, menevişledi, Tellal mest, gözünü bir türlü elindekinden alamayıp öyle, uzun bir süre pencerenin önünde kalakaldı.

Arkasından Derviş Beyin sesini duyunca irkildi, hemen utandı, tabancasını kılıfına telaşla sokup Beye döndü. Tok, güvenli, sevinçli bir sesle:

"Merhaba Bey," dedi. "Senin uyanmanı bekledim. Bana hemen izin."

"Bir kahvaltı..."

Tellal sözünü bitirtmedi:

"Hemen, hemen, hemen koşmalıyım kasabaya... Doğru kasabaya. Kim bilir arkamdan ne diyor, ne düşünüyorlar? Kim bilir? Yetişmeliyim. Kahvaltı falan yapamam. Boğazımdan geçmez."

Bey her şeyi anladı:

"Pekiyi arkadaş," dedi, "haklısın. Şimdi söylerim sana atı hazırlasınlar, biner gidersin. Hızlı sürüp de düşme ama..."

"Düşmem," dedi coşkuyla Tellal.

"Atı da göçmen Ramazana ver, o hemen geri getirir. Burada işi var zaten."

"Olur," dedi Tellal, Beyin ellerine sarılıp hemen merdivenlere atıldı, koşarak indi, avluda hazırlanmış bekleyen kır ata bindi, doludizgin, avludan süzüldü çıktı. Bir altında yel gibi uçan atı kırbaçlıyor, bir tam kasığının üstüne taktığı tabancasına bakıyordu. Kuşluklayın kasabaya girdi, çarşının ortasından atı yıldırım gibi öte uca kadar sürdü. At kızmıştı, arabacıların orada atın başını yenemedi, at aldı onu kasabanın dışına çıkardı. Neden sonradır ki Tellal çarşıya eşkin yürüyüşle girebildi. Atın üstünde dimdik durarak, eliyle tabancasının üstündeki ceketi arkaya itmiş, sağ elini kasığına koymuş, belindeki tabancayı göstererek, atı burnundan soluyarak, kantarması köpük içinde, kapkara terlemiş, gene de Tellal başını bıraksa doludizgin koşmaya başlayacak, öfkeli atın başını demircinin çarşının öte ucundaki dükkanının önünde çekti. Atı oradaki ağınağacına bağladı, koşarak dükkana geldi, demirci kocaman eliyle körüğün sapına yapışmış körük çekiyor, ocağın içinde iri közler yalımlayarak, oradan oraya oynaşıyordu. Tellal dükkana bir top sevinç gibi girdi, arkadan demirciyi kucakladı.

"Bak," dedi, "bak..."

Demirci burnunun ucunda tabancayı görünce önce irkildi, sonra da gülmeye başladı.

Tellal:

"Derviş Bey, Derviş Bey hediye etti. Vurulan kardeşinin... Dedi ki bana o yiğit, çatal yürekli bir adamdı. İşte onun tabancasını sana... Sen ki düşman sahibi bir adamsın. Düşmanların da zalim, fakir, hem de alçak.. Bu tabanca sana gerek olacak.."

Hüzünlendi birden:

"Amma ne fayda, netsem, neylesem onlar beni öldürecekler..."

Demirci öfkelendi:

"Öldüremezler," diye bağırdı. "Öldüremezler seni. Biz burada bostan korkuluğu muyuz?"

Yumruklarını sıktı.

Tellal:

"Kızma kardeş," diye onu yatıştırmaya çalıştı. "Kızma kardeş! Kızmakla bir şey elde edemeyiz. Onlar beni öldürecekler."

Demirci körüğün sapına elini hızla indirdi bağırdı:

"Biz de bostan korkuluğu değiliz!"

Tellalın böyle çarşının ortasından hışımla at sürerek demircinin dükkanına indiğini görenler bunda bir iş olduğunu anlayıp demirci dükkanının önüne, ulu çınarın altına birer ikişer birikiştiler. Ta çarşının öte ucundan bile dükkancılar meraka kapılmışlar geliyorlardı. Saraç da, fırıncı da geldi.

Demirci dışarıya kalabalığa çıktı, arkasından Tellal da çıktı.

"Kızma kardeş, kızma," diyordu boyuna Tellal demirciye. "Ne olur beni öldürürlerse? Çocuklarım, karım sana emanet. Sen onlara benden iyi bakar, benim yokluğumu onlara belli bile etmezsin. Arkası senin gibi bir arkadaşı olan, böyle dağ gibi, ölümden, zulümden, o alçak Ağalardan korkar mı ki..."

Demirci gürledi:

"Senin kılına dokunana bir kurşun var. Sana yan bakanın... Biz ölürsek ardımızda yarısı kırık bir örs, yama içinde bir körük, işte şunlar kalır. Ya onlar ölürse dünya kadar mal mülk... Para, at, araba, saray... Bir de orospu avratları kalır, fakir fıkaranın delikanlısına... Bir de orospu avratları kalır. Orospu kızları, gelinleri kalır. Bizim bir örsümüz, örsümüz kalır. Hele bir dokunsunlar Tellal kardeşime, hele bir tüyüne hile gelsin onun, görürler bol dünyayı başlarına nasıl dar ediyorum, hem de başlarına yıkıyorum. Sümüklü, alçak pezevenkler, bulmuşlar ağzı var dili yok fıkaraları zulmedip duruyorlar. Onların her şeyi var, bizim bir tek kırık yürek gibi örsümüz... Ocağımızda yanan közümüz var. İşte burada ilan ediyorum, Tellal kardeşimin kim kılına bile dokunursa onun kim olduğunu biz biliriz... Hem de ocağını söndürürüz. Yediden yetmişe, yediden yetmişe..."

Öfkelenmiş, uzun boyu daha uzamış, iri, bir insan başı kadar büyük, kıllı, kocaman elleri daha büyümüştü. Tellalı elinden tuttu, ileri doğru, okşarcasına iteledi:

"Haydi var git kardeşim, keyfine bak. Gelecekleri varsa görecekleri de var. Biz ölürsek, bir ipimizle kuşağımız, onlar ölürlerse ceren gibi avratları kalır, hem de orospu... Varsın öldürsünler bizi..."

Dükkana girdi, öfkeyle körüğe asıldı, çekmeye başladı. Ocağın içinden küller, közler savrulmaya başladı ve demir kızdı az bir sürede, demirci kıpkırmızı demiri örse yatırıp dövmeye başladı. Kızgın demirden boşanan kıvılcımlar top top dükkanın içinde patlayıp sönüyorlardı.

Dışarda, kalabalığın arasında kalmış Tellal:

"Ben bilmiyor muyum, bu kadar işten sonra onlar beni sağ korlar mı? Öldürürler beni, vah vah öldürürler. Şimdi ben şu anda ayakta dolaşan bir ölüyüm. Bunu biliyorum. İşte ölümü yiğitçe, metanetle bekliyorum. Hem de tabancam belimde." Ceketinin yakasını açıp tabancanın fildişi sapını kalabalığa gösterdi. "Sizi böyle bir arada bulamam. Çoğunuzun bir acı kahvesini içtim, acısını tuzlusunu yedim. Acı tatlı günlerimiz oldu. Kimin yüreğini en küçük incittimse kusurumu bağışlasın. İşte ben gidiyorum kardeşler, hakkınızı helal edin."

"Helal olsun," dediler, homurtuyla, üzgün, duyulur duyulmaz.

"Ölüm zor," dedi Tellal. "Böyle burada durmuş, ölümü eli kolu bağlı beklemek zor. Bana kaç dediniz. Para topladınız aranızda. Ölümden korkup da kaçsaydım, hepiniz arkamdan anama avradıma söverdiniz. Zaten ne idi ki, bir avuç kadar Tellal, ondan başka ne beklenirdi ki, diyerek... Şimdi burada durmuş, şu çarşının ortasında vekarla ölümü bekliyorum. İnsanca, hem de o zenginlerin, Ağaların yapamayacakları bir şekilde, şahsımın vekarını koruyarak öldürülmeyi bekliyorum. Hakkınızı, hakkınızı helal edin... Helal edin..."

Çarşının içine yürüdü. Bir eli tabancasının üstündeydi. Önüne gelen tanıdıklarına:

"Hakkını helal et kardeş," diyordu. "Bu Ağalar beni öldürecekler. Katlime ferman çıkardılar, hakkını helal et," diyordu.

Helalleşe helalleşe çarşıyı çıktı, kasabanın kuzeydoğusuna, tepelerin dibine, değirmenlerin oraya doğru yürüdü. Tellal gerçekten şahsının vekarını koruyordu. Hem de fazlasıyla.

Orada, akarsuların altında, değirmenlerin abaralarından çarklara düşen sular top gibi patlıyordu. Çarklardan aşağı inen sular som kaynayan köpüktü. Köpükler değirmenlerin kemerlerinden yukarıya fışkırıyorlardı. Ağır taşların üst üste hızla dönmelerinin sesleri de katılıyordu suyun kütürtüsüne ve kulakları sağır edecek bir gürültü dolduruyordu değirmenlerin koyağını.

Tellal orada bir süre durdu, çarklardan gelen delirmiş sulara baktı, sonra değirmene girdi. Sıcak un kokuyordu ortalık ve hızla dönen ağır taşlar yörelerine apak unlar fışkırtıyorlardı.

Değirmenci yaşlı bir adamdı, öteden, değirmenin karanlık bir köşesinden, çarklara düşen suların gümbürtüsüne, taşların uğultusuna karışarak sesi geldi. Tellalı görünce çok sevinmişti. Onu bir daha hiç göremeyeceğini sanıyordu. Uzun, beli bükülmüş, una batmış ak sakallı, pırıl pırıl bir yaşlı adamdı. Undan yalnız dişleri ve gözleri ışılıyordu.

"Hakkını helal et diye geldim," dedi Tellal. "Biliyorsun, katlime ferman çıktı. Bugün değilse de yarın."

"Duydum," dedi değirmenci. "Ne dersin de bulaşırsın bu itlere! Onlar, yan bastın, eğri durdun diye adam öldürüyorlar." Hep hayıflı hayıflı boynunu döndürüyordu. "Keşki bulaşmayaydın bunlara... Aaah keşki..." Durdu, Tellalın koluna girdi sonra da dışarıya çıkıp salkımsöğütlerin altına yürüdüler. Burada konuşabilirlerdi. Daha az gürültülüydü. "Bir iki yıl buradan uzaklaşsan... Ben seni çoluk çocuk, bizim köye gönderirim. Bir iki yıl sonra dönersin. O zamana kadar da her şey unutulur."

Tellal:

"Olmaz amca, olmaz. Sen bana kaçmayı yakıştırır mısın, bu işler olduktan, herifin tabancasına göğsümü yırtarak açtıktan sonra? Benim adamlığım kalır mı? O zaman yaşamışım ki neye yarar... Şimdi şahsımın vekarını koruyarak ölmek daha iyi değil mi?"

Değirmenci karşılık vermedi. Bir süre karşılıklı, salkımsö-

ğüdün altına oturup, bellerini ağaçların gövdesine dayayarak sustular.

"Hakkını helal et diye geldim," dedi Tellal. "Ne yapalım, bizim de kaderimiz böyle imiş."

"Yerden göğe kadar helal olsun," dedi değirmenci. "Yağmur geliyor."

Tellal dağların üstüne yukarı baktı:

"Hem de ne geliyor."

Değirmenci bir şey söylemek, bir teklifte bulunmak istiyor ama bir türlü bunun yolunu bulamıyordu.

"Akşam yemeğini birlikte, burada değirmende yesek," dedi ürkerek, Tellalı incitmekten korkarak... Adama hotbehot, sen öleceksin, en çok da kül böreğini seversin, son gittilik sana bir kül böreği yapayım da, öbür dünyaya ağzının tadıyla var git diyemezdi ki...

Uzun yıllardan bu yana Tellal sazını alır, cünunluğu üstünde değirmene damlar, "Durdur şu gürültüyü," diye bağırır, oturur eşikliğin ak taşına, başlardı çalıp söylemeye. Sazının üstüne yumulur, gün yüzü görmedik türküler söylerdi. Sesi güzel, yanıktı ve tekmil Çukurovada onun üstüne saz çalan türkü söyleyen yoktu. Karısı türküsünü duymuş, ona sevdalanmış, ne etmiş eylemiş de Tellalla evlenmişti. Belki kasabanın en güzel kızıydı.

Ve yıllar yılı değirmenci bu hünerli, bu altın gibi dostuna, hamur yoğurup bazlama açmış ve kalın, çift bazlamanın içine soğan, biber, tereyağı, patates, yarpuz yaprağı, maydanoz koyup, onu kızgın küllerin altına koymuş, üstüne de közleri kümelemişti.

Tellal ocağın başında ağzının suyu akarak, sabırsızlıktan patlayarak, dört dönerek beklerdi. Sonra küller usul usul açılır, küllerin altından kızarmış kül böreği bütün güzelliğiyle çıkardı. Bunu da en lezzetli işte bu yaşlı değirmenci yapardı.

Canını dişine takıp:

"Sana," dedi kekeleyerek, "hani çok seversin de... Sana... Sana bir kül böreği pişirsem..."

Tellal gülerek:

"Ha diline sağlık, ha babana rahmet... Son gittilik, şu dünyadan giderken, bari ağzımızın tadıyla gidelim," dedi. "Ne

söylemekten ürküyorsun bre amca? Ölüm haktır, ne yapalım öleceksek. Ölmeden sana bir daha sazı da getiririm. Sen bugün kül böreğini yap!"

Dağların üstünü kaynayan kül rengi gibi koyu bir bulut tutmuş geliyordu.

Önce soğuk, üşütücü, oradan buradan, doğudan batıdan, sağdan soldan, tozları kaldırarak bir yel esti. Tellalın sırtı ürperdi. Sonra ötelerde şimşekler çaktı ama gürültüleri duyulmadı. Ilık bir yel geldi, arkasından ağır sıcak damlalar tozların içine düştü, çukurlar açarak gömüldüler. Uzaklarda, göğün derinliklerinde patlayan gök gürültüleriyle birlikte bir sağanak indirdi. Sağanak bir kırk dakika kadar sürdü, geldi geçti, ortalığa bir serinlik çöktü. Hava temizlenmiş, ortalık pırıl pırıl olmuş, alabildiğine toprak kokuyor, Tellalın burun delikleri açılıp açılıp kapanıyordu.

Düldül dağı da yunmuş arınmış, uçuk pembe bir ışık içinde balkıyordu. Üstüne de ulu bir yay gibi kalın gökkuşağı gerilmişti. Gökkuşağının yeşil, mor, turuncu, kırmızı, gene turuncu, mor, yeşil, uçuk mavi gölgesi usuldan belli belirsiz Düldül dağının üstüne yansımıştı. Ta geceye kadar gökkuşağı dağların üstünde pırıl pırıl yıkanmış, yanıp sönerek, balkıyarak, bulutları, göğü uçuk pembeye, mora boyayıp sırmalayarak kaldı.

Kül böreğini yerken, Tellal, gözleri kapalı tattan mest olaraktan, karısını, çocuklarını düşünüyordu. Ölüm işini, öldürmek işini karıya böyle söylememeli diyordu.

"Bak karı, ölüm Allahın emri. Bir gün ölürsem, demirci var. O çocuklarıma bakar. Seni kimseye muhtaç etmez. Bak karı, bir gün ölürsem, ölümüm, şahsımın vekarını koruyaraktan, çocuklarıma unutulmaz bir nam bırakaraktan, dillerde destan olaraktan olacaktır. Bak karı, o Kurtboğaya yaptığımı duydun ya, işte öyle... Dev olsalar benim... Hiç korkma... Demirciye baban, anan, kardeşin gibi güvenebilirsin. O benim ana bir baba bir öz kardeşlerimden, kardeşlerim batsın, anamdan babamdan ileridir. Çocuklarım ona emanet..."

39

"Kesilmiş kellesi gözleri bakar."

Daha öncesi bilinmiyor. Belki iki obanın biribirlerini talanlarıyla başladı. Belki kışlak, belki yaylak sorunuydu. İlk bilinen olay iskandan epey sonraları ortaya çıkan bir olaydır. Bu yörenin Türkmenleri arasında, o günün dövüşü daha söylenir durur. Dövüş üstüne sayısız ağıt, türkü çıkarılmıştır. Hikayesi kuşaktan kuşağa anlatılır. O dövüşün ölüleri Çukurovadaki bir hüyüğe, Körmezara gömülmüştür.

Yayladan dönülüyordu. Sarıoğulları Dikenli üstünden, Aslantaştan, Hemiteye doğru iniyorlardı. Önce Bozkuyu altında biraz konaklayacaklar, sonra asıl kışlaklarına göçeceklerdi. Akyolluların da niyeti buydu. Onlar da Bozkuyu altında konaklayacaklar sonra yurtlarına döneceklerdi.

Vaktini şimdi kimse ansıyamıyor. Belki kuşluktu. Esen güz yelleri inmişti. Belki tam öğleydi, sarı güz sıcağı yaz sıcağı gibi çökmüştü, vakti bilinmiyor. İki oba düz ovada karşılaştılar. Mavzerler, av tüfekleri, tabancalar, sapanlar, hançerler, saldırmalar, değneklerle kıyasıya bir dövüş oldu. Kadınlar çocuklar da giriştiler dövüşe. Önce kimin başladığı, ilk kurşunu hangi yanın sıktığı bilinmiyor. Önemli de değil... Dövüşün tam bir hafta sürdüğü, genç yaşlı, kadın çocuk yüz otuz kişinin öldürüldüğü, köpeklerin durmadan ürüştüğü, atların sabahlara kadar kişneştiği, sığırların böğürüştüğü, bazı hayvanların delicesine Çukurovanın yazısına düşüp koştuğu, başlarını alıp gittikleri, bir daha da geriye dönmedikleri, bazı kişilerce anımsanıyor.

Dövüşe hiçbir kolluk gücü karışmadı, ne de öteki obalardan hiçbirisi, bütün Çukurova bunların yıllar yılı dövüşmelerinden, biribirlerini doğramalarından bıkıp usanmıştı. "Doğrasınlar," diyorlardı, "biribirlerini. İnşallah şunlardan bir teki bile kalmaz da Çukurova şerlerinden kurtulur."

Bir hafta sonra dövüşün durduğu, ölülerini toplayıp Körmezara gömdükleri biliniyor. Çukurun yeşil çayırlarına dökülmüş kana yeşil sinekler indi.

O zamanlar Akyolluların başında Hacı Yakup Ağa vardı. Sarıoğullarının başında da Kerim Bey. Bu dövüşte Kerim Beyin sekiz oğlundan beşi vurulup öldü, üçü kaldı. Kalanlardan birisi çocuktu, aklını oynattı. Hacı Yakup Ağanınsa on dokuz oğlundan onu vuruldu ve üçü başlarını aldılar terki diyar edip gittiler. Şimdiye dek onlardan bir haber alınmadı, imleri timleri belirsiz oldu.

"Kesilmiş kellesi gözleri bakar."

Bilinen ikinci dövüş Hemite dağında, tam tepede, türbenin bulunduğu kayalıklarda oldu. Yayladan dönen Türkmen Hemite dağının tepesindeki ziyarete kurban kesmeye çıkmışlardı. Davullar dövülüyor, türküler söyleniyor, zikirler ediliyor, halaylar çekiliyor, kavallar çalınıyordu. Güzel, ince Türkmen kızları kayalıkları ala, yeşile, mora, pembeye, turuncuya, maviye boyayan, nakışlayan giyitlerini giymişlerdi. Birden bir tüfeğin patladığını, al kanın mor kayalıklara döküldüğünü, bir sürü erkeğin, kadının çığrıştığını gördüler. Bu işe obalar karışmadılar, düğünü derneği, ziyareti kesip dağdan aşağı indiler.

Dövüşenler Kerim Beyin oğulları, torunlarıyla, Hacı Yakup Beyin oğulları, torunlarıydılar. Dağın tepesinde, ziyaret cevizinin oralarda, keskin kayalıkların arasında biribirlerini öldürmeyi sürdürdüler. Hemite dağı dövüşünün ne kadar sürdüğü bilinmiyor. Bu dövüşte üç kişi ulu bir uçurumdan kendilerini kapıp aşağı koyuverdiler. Uçurumdan aşağı düşenlerden, arandıklarında en küçük bir parça bile bulunamadı. Ne bir kemik, ne bir giyit parçası... Bu üç kişi yedikleri kurşunların acısına dayanamayıp da kendilerini kayalıklardan aşağı atanlardı. Düştükleri yerin göğünde üç gün durmadan, kanatları biribirine sürünerek, çığlık çığlığa kartallar, at-

macalar, karakuşlar döndü. Sonra kartallar kayalıklara tüneyip dinlendiler.

Yirmi kişinin ölüsünü obalar ağıtlarla aşağı indirdiler, üstlerinde bakır renkli çalak kartallar döne döne.

Bundan sonra, uzun bir süre dövüş olmadı. Balkan Savaşı, Birinci Dünya Savaşı girdi araya. Gidenlerin çoğu gelmedi. Gelenlerin de bir bölüğü sakat, hasta dönmüşlerdi. Bir savaştan, ölmekten, öldürmekten bıkmışlardı. Herkes işine gücüne baktı.

O obanın da, bu obanın da insanları ellerinden geldiğince biribirleriyle karşılaştıklarında da biribirlerinin yüzlerine bakmamaya çok dikkat ettiler. Böylelikle aralarında savaştan epey sonraları da hır çıkmadı. Kurtuluş Savaşı, Fransız, Ermeni çetecileri savaşı... Başlarını kaşıyacak vakit bulamadılar.

İlk büyük dövüş hemen Kurtuluş Savaşı biter bitmez oldu. O zaman Akyolluların başında Yakup Ağanın torunu Hüsam Ağa, Sarıoğullarının başında Kerim Beyin torunu Hurşit Bey bulunuyorlardı.

İlk hır iki çobanın dövüşüyle bir kürnekte başladı. Bu başlangıç bir bahaneydi. Pamuğa düşmüş bir kıvılcımdı iki çobanın dövüşü. Çobanlarda kırılmadık kemik kalmamış, hurdahaş olmuşlardı ama dövüş burada kalabilirdi. İki obanın komşulukları, biribirlerinin kışlaklarına göz dikmeleri olmasaydı, belki de unutulmuş gitmiş kavga bir daha başlamayabilirdi.

Hurşit Beyin oğlu Ali Bey bu olay üstüne, İl Genel Meclisi üyesi olan Hacı Yakup Ağanın torunu Hüsam Ağanın oğlu Kadiri atlanmış kasabaya giderken, Narlı büklüğe pusu kurup adamlarıyla birlikte yakaladı. Kadir Beye çok öfkeleniyordu kan gütmeden de fazla, aşırı. Sarıoğulları daha okumuş oldukları, konakları daha konukla dolup taştığı, obası daha büyük bulunduğu halde Halk Partisi İl Genel Meclis üyeliğine Kadir Ağayı seçmişti. Böylelikle de Sarıoğullarının ardındaki Hükümet dayanağı incelmiş oluyordu. İlçe Parti Başkanı da Kadir Beyin küçük kardeşi Reşit Ağaydı. Hükümette, Partide hiç kimseleri yoktu Sarıoğullarının. Bu da obalarının, soylarının az zamanda Çukurovada ortadan çekilmesi demekti. Arkasını Hükümete dayamamış bir obanın, oba Beyinin tez zamanda silindiği, dağıldığı çok görülmüştü.

Kadir Ağayı yakalayıp aldılar, kış ortasında Mazgaç yaylasına götürdüler. Onu, adamlarını çırılçıplak edip karlı, buz tutmuş bir yamaçtaki ağaçlara bağladılar. Ellerine keskin usturalar alıp Kadir Ağanın, ötekilerin bedenlerine tepeden tırnağa dek inceden inceden çizgiler çizdiler. Çizgiler bir anda kanıyor, kanlar hemen o anda kırmızı, incecik yukardan aşağı donuyordu. Donduran, kırbaçlayan deli bir poyraz esiyordu.

Ali Bey ve adamları gece demedi, gündüz demedi ağaca bağlı adamların bedenlerine durmadan çizgiler çizdi. Ayazda, poyrazda dağın yamacında adamlar dilim dilim kan içinde kıvrılıp dondular, kaskatı kesildiler.

Ali Bey Kadir Ağayı, adamlarını dağın yamacında donmuş, üstlerini kar örtüp kapatmış, ağaçlara bağlı öyle bıraktı, Çukurovaya yönünü döndü. Hiç konuşmuyor, durmadan yolda düşünüyordu. Kale boynunun oraya gelince arkadaşlarına:

"Azıcık burada duralım," dedi, atından indi. "Siz inmeyin, burada böyle durun," dedi, ilerdeki çamın altından kaynayan pınara yürüdü, kollarını çemreyip aptes almaya başladı. Aptes aldı, ceketini çıkarıp pınarın yanına attı, namaza durdu. Namazı uzun sürdü. Namazdan sonra sırtını çama dayadı, uzun bir süre gözleri kapalı çama dayalı düşündü kaldı.

"Kardeşler," dedi ölü bir sesle sonra da. "Ben bu işi kötü yaptım. Kadir Beye yaptığım insanlığa yakışmaz bir işti. Hiç kimsenin bir insana böyle bir şey yapmaya hakkı yoktur. Bu alçak işe sizi de karıştırdım, ama bunda sizin hiçbir günahınız yok..." Konuşması duyulur duyulmaz, ancak anlaşılıyordu. "Böyle bir işi yapan insanoğlu kendini öldürmekle bile bu lanetten, kendi kendinin lanetinden kurtulamaz. Ben de kurtulamam ama... Gene de tek kurtuluşum kendi kendimi öldürmemdir."

Tabancasını çekti, atların üstünde donmuş kalmış adamlarına döndü:

"Ben burada kendimi öldürdükten sonra, kellemi kesip alacak, doğru Hüsam Ağaya götürecek, meseleyi ona olduğu gibi anlatacak, bu vahşet bitsin artık diyeceksiniz. Ali Bey dedi ki, alsın kellemi ne yaparsa yapsın ama bu vahşeti, bu alçaklığı bitirsin. Beniadem alçaklığın, vahşetin bu kadarına layık değildir, dedi dersiniz. Siz de başınızın çaresine bakın... Bir daha

böyle kan işlerine karışmazsanız belki bir gün gelir bu pisliği unutursunuz."

Gözlerini kapadı, namluyu tam yüreğinin üstüne dayadı, tetiğe bastı, cansız yere yığılıverdi.

Vardılar, kellesini kestiler, Hüsam Ağaya doğru yollandılar, Hüsam Ağa kelleyi görünce önce sevindi:

"Bu Ali Bey, bu Ali Bey ha," dedi güldü, şadımanlık eyledi. "Bu Sarıoğlu Ali Beyin kellesi ha... Hah, hah, haaa!"

Sonra meseleyi dinleyince çılgına dönüp Ali Beyin kellesini tekmelemeye başladı, sonra da tabancasını çekip kelleyi getirenlerden hemen birisini vurdu. Adamlar kargaşalıktan faydalanıp kendilerini korumasalar, sonra atlara canlarını dar atıp binip kaçmasalardı hepsinin ölüsü Akyollu konağında kalacaktı.

"Kesilmiş kellesi gözleri bakar."

Bu olaydan sonra, uzun bir süre ortalık duruldu. Herkes bu iş bitti derken, bir gece Anavarza köyünden Veli Ağadan bir haber geldi Kadir Ağanın kardeşi Reşat Ağaya. Reşat Ağa sevinçten uçtu. Adamlarını hemen toplayıp atlandılar. Yağmur, poyraz, kış kıyametti. Parmağını gözüne soksan göz gözü görmez bir karanlıktı ortalık. Tam gece yarısı Veli Ağanın evine vardı Reşat Ağa.

Veli Ağa:

"İşte şu odada üçü de uyuyorlar. Az önce tüfeklerindeki kurşunu çıkardım, palaskalarını aldım."

"İyi," dedi Reşat Ağa. "Senin bu dostluğunu ölene dek unutmayacağım."

"Benim onları tanıdığımı bilemediler. Herhangi bir konuk gibi indiler evime. Bir baktım Sarıoğulları, üçü de Sarıoğlu. Ne yapayım, ne yapayım, bunları nasıl halledeyim derken... Siz aklıma düştünüz. Varayım haber vereyim de düşman sahiplerine kendi işlerini kendileri görsünler, dedim. Benim oğlanı ata bindirdim dün sabah, altındaki atı çatlatana kadar sür, Akyollu konağına ulaş, dedim. İçerdekinin birisinin adı Fethi, birisinin adı Enver, birisi de Niyazi... Sarıoğlu Ali Beyin kardeşi oğulları olurlarmış."

Reşat Ağa adamlarıyla odaya dalıverdi, uyuyanları uykuda yakalayıp kollarını bağladılar. Enver on dokuz, Fethi yirmi

bir, Niyazi on yedi yaşındaydı. Kollarını kendirle biribirlerine bağlayıp Anavarzadan Çukurköprüye doğru yola düştüler.

Reşat Ağa yolda yüksek sesle konuşuyordu:

"Bunları alalım dağlara götürelim, ağaçlara bağlayalım, usturayla... Alin Beyin yaptığı gibi, dilim dilim..."

Adamlardan birisi:

"Bu gidişle dağları tutamayız. Sarıoğulları, candarmalar da haberlenirlerse, bu ovanın yüzünde iyi olmaz. Hemen bu gece bunları burada öldürmeliyiz."

Oradakilerin hepsi de Reşat Ağaya karşı geldiler. Burada öldürüp Sumbas çayına atmaları en akıllıca yoldu.

Sonunda Reşat Ağa:

"Ne yapalım," dedi. "Kadere rıza.... Çarnaçar burada öldüreceğiz. Başka zaman, başka Sarıoğlu yakaladığımızda dağlara götürür usturalarız. "

"Çukurun köprüsünün üstündeyiz," dedi birisi. Der demez de, bağlı üç kişinin kendilerini kaldırıp suya atmaları bir oldu.

"Aman kaçtılar!"

"Kurşunlayın."

On beş el birden karanlıkta köprünün altını taradılar. Çay boyunca, karanlıkta durmadan suyu, suda gördüklerini sandıkları her kıpırtıyı, gölgeyi, karartıyı kurşunladılar.

Çukurköprü köyü silah seslerine uyandı. Sabaha kadar Sumbas çayı kıyılarından gelen kurşun seslerini dinlediler. Sabahleyin her şeyi öğrendiler, Veli Ağanın oyununu da...

Fethi, Enver, Niyazi soğuk suda çırpındılar, battılar, çıktılar.

Sumbas Anavarzanın dibine gelince yayılır. Suya düşenler çırpına çırpına suda aktılar, geldiler Anavarzanın yukarısında sudan çıktılar. Enver vurulmuştu. Niyaziyle Fethi bağlı oldukları ölüyü aralarında sürüyerek Anavarza köyüne, Veli Ağanın evine geldiler. Veli Ağa onları görünce aklı başından gitti. Köylüler başlarına biriktiler, kollarını açıp, kuru giyecek verdiler.

Veli Ağa:

"Benim bu işte hiç suçum yok," dedi. "Gece evimi bastılar, bu adamları aldılar gittiler."

Bu sözlere ne köylüler, ne Fethi ne de Niyazi inandılar.

Candarmalar Veliyi alıp kasabaya götürdüler. O da evini basanların, bildiklerinin adlarını teker teker bildirdi. Bilmedikleri için de: "Söylediklerimi yakalarsanız, yakalananlar ötekilerin adlarını verirler," dedi.

Kasabadan dönerken Veli Ağa, Alikesiğinde yolunu bekleyen bir köylüsü tarafından kurşuna tutuldu. Veli Ağayı vuran köylü çok gençti ve Veli Ağayla aralarında en küçük bir geçmişi bile yoktu. İfadesini alan candarma komutanına: "Sen olsan ne yapardın Kumandan Bey?" diye sordu, başka bir şey konuşmadı.

Adananın, Ceyhanın, Kozanın Beyleri, Ağaları, Milletvekilleri, Vali, Candarma Komutanları belki yirminci kere gene araya girdiler, iki soyu barıştırmak için çaba harcadılar, ötekiler inat ettiler, barışmadılar, barışamazlardı.

Sarıoğullarından hapiste dört kişi vardı, yıllardan bu yana yatıyorlardı, Akyollulardan üç...

Reşat Ağa dışında o gece delikanlıları yakalayıp kurşunlayan sekiz kişiyi tuttular hapsettiler. Reşat Ağa o gün kasabada bulunduğu üstüne otuz altı tane tanık dinletti.

Bu yıl Durmuş İbrahimi öldürdü... İbrahimin kardeşi Osman Hasanı öldürdü. Hasanın yaşı sekseni geçiyordu ve Sarıoğullarının uzak bir akrabası olurdu. Hasanın yedi oğlu vardı. Osmanın soyunda kaç erkek varsa hepsini öldürdüler. Hem de kellelerini kesip Akyollu konağının kapısına dizdiler.

"Kesilmiş kelleler gözleri bakar."

40

Eski, çamur içindeki mahalle artık dökülüyordu. Evlerin duvarlarının sıvaları çatlamış, damları çökmüş, ağılları, avluları yıkıntıya uğramıştı. Yüksek duvarlı sokaklara, çatı altlarına yaygaracı deldelliceler, eşekarıları yuva yapmışlardı. Nar ağaçları, zeytinler, dutlar yaşlanmışlar, yozlaşmaya yüz tutmuşlardı. Her bir zeytin ağacının gövdesini iki adam el ele verseler çeviremezlerdi. Tozlu yaprakları iri, kalındı ve kadifelemişti. Nar ağaçları sokaklar dolusu, iri gövdelerinin yöresinde dalları harmanlayıp çiçekleri büyük, ortalığı, ıssız sokakları, bir ala boyayarak, oğul veren yüzlerce tür arıyla salkım salkım bir uçup bir konarak, ıssızlığı daha artırıp çöken güneş altında arıların saydam kanatları kıpırdayamadan, durgun, unutulmuş, döl vererek, yeşil yaprakları al çiçeklerden gözükmeyerek, ölümünü bekleyenler gibi, capcanlı, alından yeşilinden uçarak, gene de hüzünlü, ölümlü, her bahçede, köşe başlarında, yıkılmış duvar diplerinde bekleşiyorlardı. Issız narlı, tozlu, eşekarılı, deldelliceli sokaklardan, ev aralarından arada bir insanlar, bırakılmış uyuz atlar, yaşlı eşekler kaygısız, dünyalarından geçmiş gidip geliyorlar, durup bu derin yıkıntı, ıssızlık ortasında bir şeyler, özlem gibi, ya da bomboş, hiçbir zaman ne olduğunu bilemeyeceğimiz bir şey düşünüyorlardı.

Issız sokaklar bir sabahları, kuşluktan az önce, bir ikindiüstleri, bir de gün kavuşurken canlanırdı. Çiçeklere çokuşmuş arılar canlı, uğultulu dolaşırlar, öğleye doğru gün kızdırınca uğultularını kirp diye keserler, bir tek kanat kıpırtısı bile gö-

zükmezdi çiçeklerin yörelerinde. Gün kavuşurken de duvarlardaki deliklerinden ok gibi fırlayan deldelliceler gökyüzünde sonsuz bir hızla dönerler, inerler çıkarlar, ortalığı delice bir sese boğarlar, bir telaş, bir kıyamet, karman çorman, çok mavi gökyüzüne durmadan çizgiler çizerek uçarlardı. Mahallede deldellice yakalamaya birkaç da meraklı çocuk vardı. Çocuklar geceleri, belki bir ağaçtan, belki bir yakın duvardan, belki de düz duvarı tırmanarak deldellice yuvalarına çıkarlar, küçücük, bir el büyüklüğündeki bu yırtıcı, gagaları kerpeten kadar sağlam ve cırnakları takıldığı yeri kopartan kuşu yakalarlardı. Kazalar, ölümler de olurdu bu yüzden. Duvardan, ağaçtan düşüp kolu bacağı kırılmış, ya da başları parçalanmış çocuklara ağıt yakarlardı öteki mahalledeki Türkmen kadınları.

Ağır Ceza Başkanının iki oğlu düştü nar ağacından, iri çakıltaşı döşeli ıssız sokağa, ikisinin de başları parçalandı. Sabahleyin çocuklar ak çakıltaşlarının üstünde, upuzun, ağzı aşağı kapanmış, kolları bacakları açılmış, kanları ta ötelere kadar akmış, kurumuş, üstlerinde çok yeşil sinek uçan, sıcak çökmüş, yeşil sinekler çakarken, mahzun, elleri sapsarı, yumulmuş bulundular. Birisinin başına sarıca karıncalar üşüşmüştü. Çocuğun kanlı başı sarıca karıncalardan gözükmüyordu.

Ağır Ceza Başkanı soğukkanlı geldi, çocukların başında bir süre durdu, azıcık dizleri titredi, sonra eğildi, önce küçüğünün elini yerden aldı, bastonunu yere koyarak, yüreğinin üstüne götürdü, sonra büyüğünün elini aldı... Tam bu sırada da Doktorla Savcı geldiler, Ağır Ceza Başkanı çocukların ölüsünü onlara bırakarak, işine gitti. Çok dedikodu çıktı çocukların ölümü üstüne. Ölümlerini nelere yormadılar, kimlerin üstlerine atmadılar ki... Başyargıcın idam, otuz yıl, on sekiz yıl verdiği her mahkumun yakınları üstünde teker teker duruldu, araştırıldı, en sonunda deldellicelerde karar kılındı.

Ağır Ceza Başkanı uzun yıllar geceleri uyumadı, sırtında bir merdiven duvar duvar, kovuk kovuk dolaştı deldellice aradı. Mahalleliler bazı sabahları uyandıklarında boyunları kopmuş birçok deldellice ölüsü buldular duvar diplerinde. Bu böylece sürdü gitti. Ama Ağır Ceza Başkanı deldellicelerin kökünü kurutamadı. Her gün akşam olup gün kavuşurken işinden evi-

ne dönen Başyargıç deldellicelerin o bitip tükenmeyen seslerini duydu. Ne düşündü, ne duydu, kimsecikler onun halinden tavrından hiçbir şey çıkaramadılar.

Bazı kişiler yemin içip ant veriyorlar ki çocuklarının başına, Başkan daha her gece merdivenini alıp deldellice avına çıkıyor.

Ağır Ceza Başkanı evini de değiştirmedi. Bu eski, yıkılıp bir ören olmuş mahalleyi, nar ağaçlarını, içi geçmiş, kocamış incir, bu Bizanslılardan kaldığına katiyetle inandığı zeytin ağaçlarını seviyordu. Ve zeytin ağaçlarının dibi mozaik döşeliydi. Keklik, tavus, ceren, insan başı ve zeytin ağaçları renk renk işlenmişti mozaiklere... Her büyük yağmurdan sonra, ulu sesler kasabanın sokaklarında gürüldedikten sonra Başkan bastonunu eline alır kasabanın ıssız sokaklarına, bahçelerine düşer, zeytin ağaçlarının altında mozaik arardı. Ve hem de her ulu yağmurdan sonra, ulu sellerin alıp götürdüğü toprakların altından Başkanı sevincinden deliye döndüren mozaikler çıkardı. Başkan o gün işi gücü unutup akşama kadar mozaiklerin yöresinde döner, durup hayran bakar, araştırır, karanlık kavuşuncaya kadar bir türlü oradan ayrılamazdı. Sonra yeni mozaiğe günlerce, avukatlar, yargıçlar, kasaba ileri gelenleriyle gelinir gidilir, karşısında el pençe divan durulup hayran bakılırdı. Başkan kasabadakilerin bu güzelim mozaiklerden hiçbir şey anlamadıklarını salt kendisinin gönlü olsun diye gelip baktıklarını biliyordu. Coşkunluğu, yalnızlığı içinde, bir ortak dost bulamamanın acısında kahrolup duruyordu.

Ev iki katlı, toprak damlı, her yağmurda akan, büyük bahçesinde mozaikler parlayan, narlar, zeytinler, çınarlar, yarpuzlar bitmiş, bütün yabanıl bitkileri, portakallar, böğürtlenleri biribirine karışmış, eşiğinde eski Yunandan kalmış, katmer gül nakışlı, yazılar oyulmuş mavi damarlı uzun bir taş olan eski bir evdi.

Kapı çalındığında tam gece yarıyı geçiyordu. Başkan uyumamıştı, kısılmış gaz lambasının fitilini kaldırdı, sarı ışık birden odayı aydınlattı, başucundan saatını aldı, baktı, saat biri gösteriyordu. Yataktan çıktı, pantolonunu duvardan aldı giydi. Kapı aralıklarla usul usul çalınıyordu. Gömleğini giymeden, yastığının altındaki tabancasını aldı, gıcırdayan merdivenlerden aşağı indi.

"Kim o, kimsiniz?"

Sesi tok, güvenli, telaşsız, meraksızdı. Hiç başına böyle bir iş gelmemişti yirmi beş yıllık yargıçlık yaşamında. Kimse şimdiye kadar, gece yarısı kapısını çalmak yürekliliğini kendisinde bulamamıştı. Başkan ömründe başına ilk olaraktan gelen bu olaya bile hiç şaşırmadı.

"Reis Bey, Reis Bey benim. Ben, Mustafa Akyollu. Kusuruma kalmayın, kusuruma kalmayın... Ancak bu saatta sizi rahatsız edebildim. Beni kabul etmenizi rica ediyorum."

"Bir dakika," dedi Başkan, hemen yukarı çıktı, sofadan geçerken aldığı gaz lambasını yaktı, lambayla aşağı indi, kapıyı açtı: "Buyurun."

"Teşekkür ederim Reis Bey."

Dışarda gök gürlüyor, sicim gibi bir yağmur yağıyordu. Mustafa Bey sırılsıklam olmuş, giyitleri sırtına yapışmış, dişleri vuruyordu.

"Atınızı ne yaptınız?" diye sordu Başkan.

"Kapıdaki zeytin ağacına bağladım," dedi Mustafa Bey.

Yukarı çıktılar, küçücük, sedirlerle çevrelenmiş, tam ortasında üstü kitaplarla dolu, kurt yemiş bir masa bulunan, yer yer havı dökülmüş bir İran halısıyla kaplanmış odaya girdiler. Başkan elindeki lambanın fitilini biraz daha kaldırdı, oda azıcık daha aydınlandı. Bu sırada Başkan kadar şişman karısı giyinmiş kuşanmış, gözlerine sürmelerini bile çekmiş, rastıklı kaşlarıyla odaya girdi, Mustafa Beye doğru yürüdü:

"Ooooooov, ne ıslanmışsınız! Ne ıslanmışsınız... Ooooovv!.. Ne yağmur, ne yağmur, ne yağmur!" Elini uzattı: "Hoş geldiniz. Bir kahve?"

"Evet," dedi Başkan. "Sağ olasın Hanım."

Aşağıdan uyanmış çocukların, evlatlığın öfkeli sesleri geliyordu.

Başkan:

"Uyandılar Hanım, nolursun şunları da sustur."

"Sustururum," dedi Hanım.

"Malum," dedi Mustafa Bey.

"Malum," dedi Başkan.

Karşılıklı tahta iskemlelere oturmuşlardı.

"Ne diyorsunuz Reis Bey? Bizi çoluk çocuk toptan idam etmezsiniz inşallah."

"Sizin için bu kasabadan ayrılmak bu kadar ağır mı?" diye sordu, kendi kendine sorar gibi, dudakları kıpırdamadan, duyulur duyulmaz bir sesle.

Onun tıpkısı, utançlı, usulca:

"Bizim için toptan ölmektir bu," diye konuştu Mustafa Bey. "Bizi sürgün ederseniz, biz biteriz, yok oluruz. Düşmanlarımız da bunu bildikleri için, yalnız be yalnız topraklarımıza konmak için, Akçasazı daha kolay pay edebilmek için... Bizi sürdürmek istiyorlar. İşte bunun için bu gece bu yağmurda, bu kışta kıyamette, bu saatta size geldim. Siz olmasaydınız, sizi yirmi beş yıldır tanımasaydım, soyunuzu bilmeseydim, ne için olursa olsun gelmezdim. Gelemezdim. Bir can için olsaydı, yalnız benim canım için, sizi gene rahatsız etmezdim."

"Malum."

"Malum," diye ekledi Mustafa Bey. "Bir anam var öldü ölecek. Belki doksanında... Son solukta. Oğlunu öldürenin öldürülmesini bekliyor. Yoksa çoktan ölürdü, direniyor."

"Malum."

Kahveler geldi, Başkan alelacele sigara uzattı, çakmağını çıkarıp önce Mustafa Beyinkini, sonra da kendininkini yaktı. Karşılıklı sustular. Düşünecek bir şeyleri, söyleyecek bir sözleri kalmamış gibi yüzleri bomboştu. Kahveler bittikten sonra Başkan gözlerini Mustafa Beyin gözlerinin içine dikti, bir şeyler araştırdı, yüzü uzadı, gerdanı sarktı, korkunç bir şey görmüş gibi gerildi, gözleri büyüdü, fırladı, dudakları birkaç kere açıldı kapandı, burun delikleri titredi, yüzü soldu, sağ eliyle şakaklarını ovuşturdu:

"Malum," dedi.

Dışardan yağmurun sesi büyüyerek geliyordu. İkisi de bir süre yağmurun sesini dinlediler. Arada bir de bir kuş sesi boğuk yağmurun sesine karışıyordu.

"Malum."

Mustafa Bey bir türlü kalkıp gidemiyordu. Bir şey de söyleyemiyordu. Aklına o kadar çok şey üşüşüyor ama hiçbirisini söyleyemiyordu. Kalkıp gitmeye de can atıyordu ama kalkamı-

yordu. Felç olmuş, tekmil bedeni çözülmüş, dağılmış, paramparça...

"Malum," dedi gene Başkan sesini yükselterek.

"İnsanlığa sığmaz işler oluyor bu dünyada," dedi Mustafa Bey. "Saçma bir iş. Ama ne gelir elden? İnsanoğlunun her şeyi saçma, anlamsız. Saçma ve anlamsız. Hem saçma, hem de anlamsız. Ama her şeyi. Kalkışı yürüyüşü, oturuşu, ağlaması gülmesi, yatması, kalkması, sevmesi, öldürmesi, uyuması, ölmesi, doğması, her şeyi saçma. Bizimki de bütün bu saçmalıklar içinde başka bir saçmalık, ne beş aşağı, ne beş yukarı. Bu saçmalığa, bu kadar çok, baştan aşağı bir saçmalığa bir saçmalık da, denize damla kadar, biz katmışız, ne fark eder Reis Bey?.."

"Malum."

"İnsanın doğması da saçmalık. Ama kuşların böceklerin, yerdeki karıncanın, sudaki balığın, dağdaki geyiğin kurdun doğması, yaşaması saçma değil. İnsanın, tepeden tırnağa, şu yeryüzünde her hareketi saçma."

"Malum."

"İnsanın en büyük saçmalığı düşünebilmesidir. Onu saçmalattıran bilincidir."

Başkan o iri gövdesi, haşmetli göbeğiyle etine iğne batırılmış gibi ayağa fırladıktan sonra Mustafa Beyin üstüne eğildi yüzüne öyle bir süre baktı.

"Malum," diye bağırdı. Sesi çığlık gibiydi. "Çok ıslanmışsınız. Titriyorsunuz. Çok yağıyor değil mi? Malum."

"Malum," dedi Mustafa Bey, sustu.

Sustular. Tüyleri diken diken olmuş, soluyan, göğsü inip inip kalkan Başkan yüzünün rengi yerine gelerek, turuncuya kesmiş odanın ışığında iri gövdesi tüm duvarı kaplayarak dolaştı, üç kere. Yerine otururken bir kere daha: "Malum," dedi keskin.

"Düşünebilmenin saçmalığı, hem de ahmaklığı. Düşünmeyen kin duymaz, öç almaz. Öldürme, düşünerek öldürme öldürmedir. İçgüdüde bilinçli öldürme yoktur. Bilinçli öldürme öldürmedir, canavarlıktır. O da insanın saçmalığındadır."

"Malum," dedi Başkan biraz öfkeli, sonra da güldü.

"Bizi sürünce ne olacak? Biz gene buluşacağız. Anam gene direğe yapışmış bekleyecek. Ölüme direnecek. Anam saçma değil... Anam, anam, anam, Karakız Hatun, işte o, işte işte o... O saçma değil. Hiçbir hareketi saçma değil. İçgüdüsü şuuruna hakim onun Reis Bey, Reis Bey, Reis Bey..." Sevinçle kollarını açtı kapadı. "Reis Bey, şu insan soyu içinde yalnız anamda saçmalık yok. İnsanlık içinde bir tek o, o ne yaptığını biliyor." Bulunmaz erişilmiz bir şeyi yakalamış gibi sevinci çoğalarak: "Reis Bey Reis Bey... Anam, anam, anam... En az saçma olanımız." Gözleri parladı, bir ikircikte durdu: "Bizimki de, bizimki de, bizimki de..."

"Malum," dedi Başkan gülerek, ağzı kulaklarına vararak.

"Malum."

Gün ışıyıncaya kadar konuşmayıp yağmurun sesini dinlediler, yarı uyumuş, yarı uyanık.

Gün ışırken Hanım odaya elinde büyük kahvaltı tepsisiyle girdi, sallana sallana. Tepsiyi sedirin üstüne koydu:

"Buyurun," dedi. "Halis Seylan çayı. Kaçakçılardan aldım evvelsi gün. Sekiz paket." Mustafa Beye döndü: "Elbiseleriniz biraz kurumuş," dedi. "İyi ki kurumuş. Yoksa hasta olurdunuz. Sizin Hatunu tanıyorum. Hiç konuşmuyor. Türkmen asilleri hiç konuşmazlarmış, doğru mu?"

"Biraz konuşurlar," dedi Mustafa Bey gülümseyerek, ak dişleri gözükerek... Kemerli burnu yüzünün bir yanını gölgeleyerek. "Ama her zaman değil."

"Çay tütüyor," dedi Hanım. "Bakın, mis gibi de kokuyor."

"Öyle," dedi Başkan. "Buyurun Mustafa Bey. Bizim Hanımın üstüne kahvaltı çıkaramaz kimse, malum."

"Malum," dedi Mustafa Bey hayranlıkla Hanıma bakarak. Hanım hayran bakışları sezdi, sevindi.

"Ballı börek de yaptım Reis Bey," dedi Hanım.

"Sağ ol Nilüfer Hanım," dedi Başkan ballı börekten bir parça koparark, az önce koyduğu çay ince belli bardakta tüterekten.

Kapı çalındı, kahvaltının bitimine yakın. Ballı börekten, Yörük peynirinden, sarı, üstü ayran kabarcıklı tereyağından kızarmış ekmekle yemişler, üç bardak da Seylan çayı içmişlerdi.

"Açıyorum," dedi Nilüfer Hanım, tahtaları sarsarak, merdivenleri titretip gıcırdatarak kapıya indi açtı. Kapıda, atının dizgini elinde, ıpıslak, sarı çizmeleri yağmurdan kararmış, çok esmer, uzun boylu, beli azıcık bükük gibi duran, ilk bakışta çıkık elmacık kemikleri çekik ela gözleri görünen birisi duruyordu.

"Reis Bey evde mi?" diye sordu yağmurda dikilip kalmış, üstünden başından sular süzülen adam. "Reis Beyi görmeye geldim." Sesi güvenli. Yürekli... "Adım Derviş. Sarıoğlu Derviş Bey..."

Nilüfer Hanımın nutku tutuldu. Yüzü sarardı. Döndü, merdivenlere yürüdü. Sonra gene döndü:

"Kim?" diye yeniden bir hoş sordu. "Kim? Kim?"

Nilüfer Hanım daldı, başını alamıyor, bir şey ansımaya çalışıyordu. Evin köşesinde kocasının geceleri hırsızlama yüklenip kuş yuvalarına ateş attığı, yakamadığı yuvalarda yakaladığı kuşların başlarını kopardığı merdiveni gördü. Her şeyi ansıdı, koşarak merdiveni çıktı.

"Bey, Reis Bey..." Sesi kısıktı. "Reis Bey... Kapıda... O, o!.."

"Kim?"

Eliyle bir Mustafa Beyi, bir kapıyı gösteriyordu.

"O, o, o! İşte o! Alayım mı eve? Bir şey, bir şey, bir şey... olur."

"Dur Hanım, ne bu telaşın?" diye ayağa kalktı Başkan gülerek. "Dur Hanım, kimmiş bakalım, seni bu kadar heyecanlandıran."

Merdivenleri sarsarak ağır ağır, her basamağa bütün ağırlığıyla yüklenerek indi, inmesiyle:

"Buyurun, buyurun, buyurun Derviş Bey," demesi bir oldu.

Derviş Bey ikircikli, ortada bir tuhaflık olduğunu anlayarak yukarı çıktı, odanın kapısı açıktı ve ortasında eli belinde tabancasının üstündeki Mustafa Beyi gördü. Mustafa Bey ceketinin azıcık altından, belli etmeden sağ elini tabancasının kabzasına kendiliğinden koyuvermişti.

"Buyurun, buyurun. Biz de kahvaltı ediyorduk."

Derviş Bey belli etmeden Mustafa Beyi şöyle bir tepeden tırnağa süzdü, sonra hiçbir şey olmamış gibi odaya yürüdü,

ayakta durmuş kalmış adama sağ omzu sürünerek sedire kadar vardı. İçine kuşku düştü Mustafa Beyin ama geriye dönemedi.

"Buyurun, buyurun..."

Mustafa Beyin şaşkınlığı o anda birden geçiverdi. Hemen döndü, olağan, düz bir sesle, gülümseyerek:

"Bana izin Reis Bey, çok teşekkür ederim. Her şey, her şey için."

Derviş Beye bir göz atmadan da kendini alamadı, merdivenleri ağır ağır indi. Bir de baktı ki eli tabancasının üstünde, ateşe değmiş gibi hemen elini tabancanın üstünden çekti, yüzü kıpkırmızı, yalım yalım oldu. Çok utanmıştı. Başkan bu halini gördü mü diye ona baktı. Başkan her şeyi görmüş anlamıştı. Göz göze gelince:

"Malum," dedi. "Malum. Alışkanlık."

41

Ağınağaçları daha çiçek açmamışlardı. Çakıltaşlı çayın kıyısına sıralanmışlar, kıpkırmızı tomurcukları açtı açacak. Uzun boyunlu mavi devedikenleri çiçeğe durmuşlardı. Otlar, yoncalar diz boyuydu. Akçasazın kıyılarında büyük kara gözlü nergisler, Alıçlı koyakta kayaların arasına sıkışmış alıç ağaçları çiçeklerini sere serpe bahar güneşine açmışlardı. Hemite dağının kayalıklarına mosmor, salkım sümbüllerin kokuları sinmişti. Sıcakta, azıcık yel fisileyince koyakların dibine sinmiş yoğun sümbül kokuları baş döndüren bir kokuyla esiyordu. Uzun kamışlar, itburnu çiçekleri, böğürtlenler doludizgin fışkırmışlardı. Çukurova toprağı binbir çiçek, renk, koku, otla nennileniyordu. Arılar, kelebekler, kuşlar, böcekler, biltekmil yuvalarından güneşe uğramışlar ılık Çukurova güneşine serilmişler, kum gibi kaynaşıyorlar, çiftleşiyorlardı. Besili yılanlar, kurbağalar sere serpe ovaya dökülmüşler, korkmadan ürkmeden kendi hallerinde ılık güneşin ağır kıpırtısındaydılar.

Yeşil, esen yelde dalgalanıp güneşe gelince ışılayan ekin tarlalarının içinden uzak turaç sesleri geliyordu. Sel yataklarında bahar suları şakırdıyordu. Ekin tarlalarının üstünde ışık iplikleri durmadan değişerek örümcek ağları dokuyordu. Ağaçlara, çalılara, kaya oyuklarına kuşlar yuvalarını yapıyorlar, yeniliyorlardı. Doğuran, besili Çukurova toprağı ılık güneşle, bol yağmurlar sonu inanılmayacak kadar zengin, bol çeşitli, renkli, canlı, kıvıl kıvıl kaynaşan ürünlerini dünyaya fışkırtıyordu.

Ceren sürüleri dolaşıyordu oradan oraya, tekmil ovayı dolaşarak... Şubat ortalarında gelmişlerdi, aşağılardan, çölden, Suriyeden, Harran üstünden, Abdülaziz dağlarından. Çukurovanın yakışığıydılar. Ve çok kimse onlara burada dokunmuyordu.

Dumlu altından kopan ceren sürüsü doğuya vurdu Hacıların kamışlığına geldi. Hacıların kamışlığı uçsuz bucaksızdı. Aslanlıdan, Hamamdan, Çukurköprüden ta Ceyhan ırmağına kadar iniyordu. Ortası da dümdüz, lekesiz yeşilde bir alandı. Cerenler kamışlığı geçip yeşil alana geldiler, otlara daldılar. Böyle taze, yumuşak, sütlü, özlü ot başka yerlerde yoktu, yumuldular. Gün kuşluk olup ortalık kızdırınca Anavarza kayalıklarından bir bölük kartal koptu, uzun kanatları gerilmiş, düz, çekilmiş kılıç gibi ışıltılı, bir anda cerenlerin üstüne geldiler. Gökyüzünde süzülüp, bir an durdular, çakılmış gibi, sonra toparlanıp, kulakları yırtan bir hışıltıyla cerenlere saldırdılar. Ceren sürüsü darmadağın oldu. Oraya buraya, çalıların, kamışların aralarına kaçıştılar. Avlarını yakalayan birkaç kartal hemen bir araya geliyor, cereni parçalamaya başlıyorlardı. Av yakalayamayan kartallarsa göğe ağıp hışım gibi geri iniyorlardı. Başını alan ceren ovanın bir yanına çekip gitmişti. Ardında da sağılan, hışım gibi kovalayan gözü kanlı bir, birkaç kartalla...

Deliler köyünün altından geçip Ali kesiğine gelen ceren kırmızı yalım gibi sünen, tüyleri yıldır yıldır genç bir cerendi. Bu genç cereni de bakır kanatlı, kızıltılı genç bir kuş kovalıyordu. Belki inen kartal bölüğündendi, belki Anavarza kayalıklarında tek başına dolaşırken keskin gözleri aşağıda tezikmiş, ürkmüş, ne yapacağını bilmez, şaşkın, oradan oraya vuran cereni görmüştü. Görür görmez toparlanıp cerenin üstüne sağıldı, bir göktaşı gibi kapkara, hızla indi cerenin üstüne. Ceren ürkmüştü, şaşkındı ama tetikteydi, bakır kanatlı yırtıcı kuşun saldırısını boşa çıkardı ve daha hızlı Ali kesiğinden geçip Ceyhan kıyısına vurdu, ağınağaçlarının arasına girdi. Bakır kanatlı kuş ağınağaçlarının arasındaki cereni az bir sürede bulmakta güçlük çekmedi. Ceren gene tetikte olmasaydı, bu sefer işi bitikti. Kuş tam üstüne inmiş, keskin çırnaklarını cerenin sırtına takacakken, ceren kuşun altından sola doğru bir kıvrılış yaptı, gözle görülmez bir çabuklukla, kuş kendini ta ötelerde, cerenin

epey uzağında buldu, nerdeyse yere çakılıp kalacaktı, güçlü, genç kanatları toprağa on on beş karış kala açılıp, taş gibi havaya çakılıp kalmasalardı. Bakır kanatlı kuş otların, çalıların uçlarını yalayarak ancak Ceyhan ırmağının üstünde hızını alabildi. Ceren de son hızla, sünerek, uçarak öteki yönde soluğu Mecidiye altında yarpuzlukta aldı. Bakır kanatlı kuş dönünceye kadar da Kesikliyi bulmuştu. Bir yere, bir çalı altına saklanmak, bir kovuğa girmek cerenin aklına gelmiyordu. Belki de saklanmak onun hiç aklına gelmiyordu. İçgüdüsünde saklanmak diye bir şey yoktu. İnce uzun, sağlam güçlü bacaklarına güveniyor, bacaklarının onu her beladan kurtaracağına inanıyordu. Ve kendi boyunun, bacaklarının üç misli, beş misli sıçrayarak, atlayarak, sünerek... Ve genç yırtıcı kuş kanatlarının bütün gücüne karşın cerene kolay kolay ulaşamıyor, ulaşsa da keskin tırnaklarını onun ince bedenine saplayamıyordu.

Ceren bir düzlükte, baştan aşağı kıpkırmızı kesilmiş, kendi boyunca uzamış bir gelincik tarlasında koşuyordu. Yırtıcı kuş uzaklarda kalmış, ölüm korkusu uzaklaşmıştı. Bacakları titremeye başlamıştı. Hızı gittikçe düşüyor, uzun atlamaları kısalıyordu. Gelincik tarlasını aşıp kısa çimenli bir pampal düzlüğüne düştü. Pampallar mavi, kırmızı, sarı, mor, pembe, ak ve çok iri, ince, beş perli çiçek yapraklarının ortasındaki kara gözleri insan gözleri gibi şaşkınlıkla açılmış, buradan, Endelin altından ta Hemite dağı yamaçlarına kadar açılmış, yeşil toprağı nakışlayarak, esen yelde inceden ığranarak uzayıp gidiyordu.

Yönünü Hemite dağına dönmüş, yoğun, mavi bir kelebek bulutu içinden geçen ceren biteviye koşuyordu. Alışkın, bir düzüye, şaşırmadan, süresi dolunca sıçrayarak, akıyordu. Ayaklarının altındaki her bastığı ince pampallar kırılmıyorlardı bile. Akar gibi... İncecik, yıldırdayan bir su gibi, aktığını belli etmeden, düz ovada kırmızı bir ışık çizgisi gibi. Pampallıkta en küçük bir çalı, bir ot kümesi, bir kamış topluluğu bile yoktu. Ve ceren bir düzlüğün ortasından kayıyordu, altın tüyleri yıldırdayarak...

Arkadan dehşet bir ses duydu, birden her şey değişti, genç, hırslı kuş, bakır kanatlarını arkaya yatırmış, pampalların bir insan boyu üstünden yıldırım gibi geliyordu. Cerenin yanından

yönünden akan yellerin sesi, kurşun gibi sağılan kuşun hışıltısı gelen ölümü haber veriyordu. Tam bu anda ceren bir sel yatağını geçerken yere kapaklanmasaydı işi tamamdı. Kuşun çırnağı cerenin sırtına takıldı, çizdi geçti. Azıcık kan çizginin üstünde tomurcukladı. Ceren düştüğü yerden göz açıp kapayıncaya kadar kalktı ama kuş pampalların üstünden bir insan boyu, bazı da daha aşağıdan çavıp gitmişti. Ta Hemite dağının dibinde kesildi hızı. Hırsla göğe ağdı, dikildi. Bozkuyuya doğru alıp yatırmış cereni hayal meyal sıçrayan, zikzaklı bir çizgi olaraktan gördü. Ceren bu sefer çok hızlı gidiyordu. Yaranın etkisinden dolayı canını dişine takmıştı. Gözükmez gibiydi. Kocaman kara gözlerinden bir hüzün, korku, pampallar, bakır kanatlı kuş kızıltılar saçarak, genişleyip büyüyerek geçiyordu.

Körmezarın oradan bir sürü kağnı cızırdayarak yorgun geliyordu. Ceren kağnıları görmedi, salt seslerinden dolayı Hemite dağının ardına, Çatala dönmesi bir oldu. Kırmızı, bulgur gibi ufalanmış kaya topraklarına düştü. Koyu kırmızı, mora çalan yapraklı sakızağaçlarının, yeşil benekli, kırmızı damarlı kayaların aralarında sarı çiğdem çiçekleri top top bitmişti. Sarılar, kayalıkların arasından, kırmızı toprağın içinden ta uzaklara kadar dünyayı, mavi göğü sarı bir altın buğusuna bürüyerek balkıyorlardı.

Yeşil, yeşilden doymuş, ak çiçekli murt çalılarının dibinde ağır, yoğun kokularını toprağa, bahara, ılık güneşe sindirerek, yoğun, mor menekşeler kokuyorlardı. Aşağıdaki ovada bir turaç kesik kesik üç kere öttü. Çataldan usul usul bir parçaymış gibi kuyruğunun üstüne dikilmiş öyle duruyordu. Ceren kayalıklara düşmüş yol alırken kuşun kanadının hışırtısını gene duydu. Soluğu kulaklarının dibindeydi, kayadan kayaya sekmeye başladı. Kayalıklar ince bacaklarına zor geliyordu. Kara gözleri bir ağıt gibi gittikçe büyüyordu. Bütün yüzü almış gibiydi gözler.

Kuş bu sefer bir kavak boyu yukardan cerenin üstünden hızla gelip geçti, yükseldi, ta tepede, mavi göğe yapışmış, gerilmiş usul usul, genişçe halkalar çizerek, sallanarak arada bir uzun çığlıklar atarak dolanmaya başladı. Bir şeyler çağırıyor, bir haber vermek istiyor gibiydi. Belki o da yorulmuş, böyle

göğe bakır rengi gerilerek, kanatlarının ucu titreyerek dinleniyordu.

Derken birden saldırdı, bu sefer onu çok iyi izleyen ceren kuşun saldırısını bir kayanın ardına atlayarak boşa çıkardı. Kuş bu sefer gerçekten az kalsın bütün hızıyla kayaya yapışıyordu, kanadından üç tane tüy kayalıkta kalmasına karşın kurtuldu. Ceren Çatalı indi, Adaca kayalıklarına doğru yola düştü. Adaca kayalıkları tepeden tırnağa nergis açmış, hava nergis kokusu esiyordu. Ve ceren Adacada ortadan yitti. Kuşun keskin gözleri en küçük kovuğu, çalı diplerini yükselip alçalarak aradılar, cerenin iziyle bile karşılaşamadılar.

İnatçı kuş cerenin buraya, Adaca kayalıklarına sığındığını biliyor, buradan ayrılmıyordu.

Ay ışığında, gece sabaha kadar, çakalların, tilkilerin, yabankedilerinin kaklıklara su içmeye geldiklerinde, onların üstünde çığlık çığlığa döndü. Gün ışırken cereni gene Çatalda, buğuların içine girer çıkarken gördü. Yorgun kanatları gerildi, çırnakları, gagası yumuldu, hırsla kendisini aldatmış avının ardınca atıldı, deli gibi gökte uğunarak avına yaklaştı. Ama o yaklaştıkça ceren koşuyordu. Araları bin adımdı önceleri. Bu, Kesikkelinin oraya kadar uzayıp kısalmadan böylece sürdü. Kesikkeliyi geçmiş Akçasazın insan boyu yükselip, pembe bir morlukta, düpedüz, lekesiz açmış yarpuzluğuna düşünceye kadar sürdü. Yarpuzlukta cerenin hızı gittikçe kesiliyor, ceren kendini sağa sola atıyor, sık, üst üste binmiş yarpuzluktan, yarpuzluğun kaygan, çatlamış, altı çamur toprağından bir türlü kurtulamıyordu.

Ceren yarpuzluktan çıktığında öğle sıcağı iyice çökmüştü. Dünkü çırnak çizgisinin kanına da sinekler sıvanmışlardı. Hızı kesilen cerene öfkeden deliye dönmüş, kanatları vızıldayan kuş on on beş adım yaklaşmıştı. Her an da yaklaşıyordu. Dövüş artık baş başaydı. Ne ceren bir yana kaçıp kurtulabiliyor, ne kuş keskin çırnaklarıyla cerenin boynuna, omuzlarına yapışıp gagasıyla gözlerini oyabiliyordu. Bu bakır renkli yırtıcı, yeşil gözlü kuşların huyudur, tavşanların, cerenlerin sırtlarına yapışıp önce gözlerini oyarlar, sonra kör olmuş, hali kalmamış hayvanı birikerek, her birisi bir parçasını koparark yerler. Leşi de akba-

balara kalır. Onlar da ak kemikler kalıncaya kadar, bir damla kan izi komamacasına kemikleri soyarlar.

Cerenin atlayışları kısalıyor, her atlayışta da dizleri bükülüyordu. Kuş bunu sezmiş olacak, birden göğe ağdı, rahat, gökte gezinmeye başladı. Artık ceren eskisi gibi koşamıyordu. Önüne bir karaçalılık geldi, geriye döndü, hızı iyice kesilmişti. Girebilecek bir kamış, bir ot içi arıyordu ama, görünürlerde böyle bir şey yoktu. Kuş da uzaklaşıp gitmişti.

Birden hızlı bir sesin, havanın, ağır bir kanadın kulağının dibinden geçtiğini duydu, geriye döndü, karaçalılığın kıyısında koştu. Kuş, dinlenmiş, kanatları yeynimiş, hemen geriye döndü, tam üstünden, onun hızına eşit uçmaya başladı. Karaçalılık bitip de gene pampallığa düşünce hızı azıcık arttı, sıçrayışları uzadı, kuş dört beş adım kadar geride kaldı, geride kalmasıyla kendini toparlayıp cerenin üstüne inmesi bir oldu. Tam üstüne inmişken ceren can havliyle silkindi, kuşun başı bir yana, kanatları, pençeleri bir yana gitti, ceren de kurtuldu, yeni açmış bir hıltanlığın içine düştü. Kuş hemen o anda toplandı, cerenin ardınca saldırısını bir daha yeniledi. Ceren gene silkindi, kuş gene düştü.

Dördüncüde artık kuş cerenin üstündeydi. Sağlam çırnaklarıyla cerenin boynuna yapışmış bırakmıyor, durmadan da arkadan gözlerini gagalıyordu. Gözleri gagalandıkça ceren hızlanıyor, uzun sıçrıyor, kendi yöresinde uğunarak dönüyor, çırpınıyor ama sırtındaki kuşu bir türlü düşüremiyordu.

Kuş kanatları savrulup biribirine karışarak durmadan gagalıyordu gözleri. Her gagalayışta bir parça koparıyor, cerenin kara gözleri kan içinde kalıyordu. Birden ceren üç kere havaya sıçradı geri düştü, kan içinde kalmış, gözleri çıkmıştı. Ve kuş parçalanmış gözleri durmadan gagalıyordu. Ceren sıçrıyor, yöresinde dönüyor, çıldırıyor, inliyor, kanatları, tüyleri karmakarış kuş dengesini yitirmemek için elinden geleni yapıyor, tüm gücünü harcıyor, çukurlaşmış, akmış gitmiş gözleri gagalıyor, parça parça etleri koparıyordu.

Her şey gün kavuşurken oldu, ceren birden silkindi, karaçalılığa düştü, dikenler derisini yırttı, birden kendini attı ve yan üstü hızla toprağa düştü, kuşun açılmış kanadının birisi sırtının

kemiğiyle sert toprak arasında kaldı. Bir kırılma, çatlama sesi geldi, bu anda da cerenin sırtındaki ağırlık gitti, çırnaklar çözüldüler ve ceren ayağa kalkar kalkmaz oradan, gecenin ortasına Akçasazın nergisleri içine aldı yatırdı.

Kuş bakır kanadı kırılmış orada kalakaldı, kanatlarını birkaç kere açmaya, uçmaya çabaladı, sol kanadı kıpırdamadı, yerde sürünüyordu.

Gün atarken Mustafa Bey cereni gördü. Hemen terkisindeki tüfeğine davrandı, nişan aldı, tetiğe basacaktı ki bir tuhaf bir şeyler oluyor, bu ceren başında bir sinek bulutu, kendi yöresinde topaç gibi dönüyordu. Tüfeği indirdi, olduğu yerde kalakaldı.

Ceren dönüyordu. Başının yöresindeki sinekler savruluyor, cerenin başına iniyor kalkıyordu.

Ceren döne döne, bahar sıcağının ortasında, tüyleri yıldırtısını yitirmiş, kanlanmış, kanlar kurumuş, ince bacaklar çamurlu, başı sallanarak, dengesini yitirmiş, bazı çok uzayarak, bazı yana giderek, kayarak, her bir ayağı bir yana giderek, dökülerek, ince bedeni acıdan kıvranarak, döne döne, dönerken bir yay gibi kıvrılarak, döne döne, döne döne Akçasazın çürük topraklı yarının başına kadar gitti, dönerek, ön ayakları bir an boşlukta sallanarak bataklığa tepesi üstü düştü.

Mustafa Bey koşarak kıyıya geldi, cerenin arka ayaklarının ucunu görebildi bir an, sonra onlar da yitiverdiler ve bataklık suyu ağır ağır kabarcıklanarak kapandı, bir gece gibi...

Mustafa Bey uzun bir süre gözlerini cerenin yittiği yerden alamadı, atının üstünde, eli belinde öyle baktı kaldı. Bir gece gibi, kapanan batağa...

42

Ala Temirin Mersedes otomobili Derviş Beyin konağının avlu kapısında durduğunda gün kuşluk oluyordu. Siyah otomobili toz örtmüş, tozdan otomobilin rengi belli olmuyordu. Tepeden tırnağa boz bir ağartı.

Otomobilin içinden önce apak olmuş şoför çıkıp hemen kapıyı açtı, Ala Temir çabucak otomobilden dışarı canını atıp silkinmeye, şalvarını, işliğini, başından çıkardığı şapkasını çırpmaya başladı. Kocaman elli, başının ağarmış saçları yer yer dökülmüş, inanılmayacak kadar büyük ayaklı, bir tuhaf giyinmiş, ayağı çarıklı bu adamı, böyle adamları çok görmesine karşın İbrahim şaşkınlıkla seyreyliyordu. Konaktan canı sıkılan İbrahim bir otomobil sesi, bir at ayağı tapırtısı duymasın hemen avlu kapısına çıkıyor, ödü koparak, bir kötü haber, bir felaket bekleyerek orada boynunu uzatmış, ince boynu az daha uzayarak, incelerek, geleni şaşkınlık içinde, ilk olaraktan insan yaratığını görüyormuşçana... Nutku tutulmuş kalakalıyordu.

Adamların hep sağ ellerine, kasıklarının üstüne gidip, oradan bir kocaman tabanca çıkaracak sağ ellerine gözlerini dikiyordu. Yanlışlıkla bir adamın eli sağ kasığının üstüne gidecek olsaydı İbrahim alır yatırır, canını kurtarmak için dağlara vurur, başını alır, Yel Veli gibi diyar diyar giderdi. Korkusundan sabahlara kadar uyumuyor, o ağaç kovuğu, o bahçe, o kuytu senin, bu çalı içi benim, büzülerek, titreyerek, korkudan çıldırarak, iliklerine kadar korkuya kesmiş, gün atıncaya kadar dolaşıp duruyordu. Bazı geceler de öylesine çok korkuyordu ki

kendini çınar ağaçlarının en yükseğinin geniş dallarında buluyor, kulağı kirişte, çınarın geniş bedenine sarılmış titreyerek sabahı zor ediyordu. Bazı bazı da tam tersini yapıyor, her şeye boş veriyor, uzun bacaklarıyla yollara düşüp Akyollu konağına gidiyor, avluya giriyor, Memet Alinin traktörlerine, onun yağ içinde elleri, tulumuyla çalışmasına, dünyayı unutarak traktörlerle uğraşmasına kendinden geçerek dalıyor, kavuşan günün, yiten gölgelerin bile farkında olmuyordu. Ne Memet Ali, ne de kimse ona, kimsin, necisin, nereden gelip nereye gidiyorsun diye sormuyordu. İbrahim de oradan mutlu karanlığa dalıyor, yol uzadıkça, içindeki çöreklenmiş korku uyanıyor, onu çılgına çeviriyor, konaklarına doğru koşuyor, koştukça korkuyor, korktukça koşuyordu. Ardından gelen ölüm onu korkudan kudurtuyordu.

Köylüler bir gece sabaha karşı onu Anavarza kayalıklarında, uçurumun başında, tam bir ayak boyu ucunda, kollarını açmış bağıraraktan, bir boğulan adamın sesiyle hırlayaraktan, imdat ister buldular. Uçurumun ucunda bir ileri bir geri sallanıyor, kolları kartal kanatları gibi açılmış, çırpınaraktan, "Öldürüyorlar, öldürüyorlar, yetişin, yetişin," diyor, oradan da bir türlü ayrılamıyordu. Büyülenmiş gibi. Aşağısı duvar gibi, karanlık, dibi gözükmeyen bir uçurumdu. Köylüler azıcık daha ulaşmasalar İbrahim uçurumun dibini boylayacak, paramparça olacaktı.

"Ben," diyordu İbrahim, "Mustafa Ağa babamı öldürürse, nasıl olsa öldürecek, ben ne Mustafa Ağayı, hele ne de Memet Aliyi öldüreceğim. Ben Aliylen barışıp dost olacağım. Çocuklarımız hiç hiç, hiç ölümden korkmayacak. Bizim tarlamız çok," diyordu İbrahim. "Memet Ali de toprağa, tarlaya çok meraklı, toprakları az gelmiş de köylülerini kovmuş, ben Memet Aliye bizim toprakların yarısını veririm. Şu koca Anavarza yazısı bizim değil mi?" Sonra korkuyor, korkusuna öfkelenip çıldırıyor, kuduruyor, deliriyor, konağın içini dolaşarak bağırıyor, kendi kendine konuşuyor, ağzı köpürmüş, kasları, derisi gerilmiş. "Öldüreceğim," diyordu İbrahim. "Öldüreceğim. Bir tek insan bırakmayacağım onlardan, ne erkek, ne de kadın... Şimdiye kadar, şimdiye kadar atalarımız akıl etselerdi de onların kökünü

kurutsalardı ne babam, ne babam, ne babam... Yaa, yaa, yaaa, ne de böyle korkudan her gün ölüp ölüp dirilmezdik. Hepsini, hepsini, bir tekini bile bırakmadan hepsini bir gece, konaklarının altına bir ton dinamit koyup uçuracağım. Onlardan bir tek insan bile, bir tek küçücük bir kız çocuğu bile kalırsa, o büyür, evlenir, oğlu olur, sonra gelir bizi öldürür. Onun için, onun için, onun hepsini hepsini..."

Sonra babasına gidiyor, odasının kapısında duruyor, ayaklarının ucuna basaraktan kapıda duruyor, usulca, kendinin bile zor duyabileceği bir sesle: "Baba, baba, baba," diyordu İbrahim, "ne zaman, ne zaman öldüreceksin bunların hepsini de beni kurtaracaksın? Beni, beni, beni, beni de öldürecekler baba. Öldürecekler."

Sürgünlük sözüne ilkönce çok sevindi İbrahim. Sevincinden köyün içinde dört döndü üç gün. Onları memleketin bir ucuna, Akyolluları da öteki ucuna sürecekler, ne onlar bulundukları yerden çıkabilecekler, ne de ötekiler. Oh, ne güzel, ne güzel! Bu sevinçle, babasının çok değer verdiği sedef kakmalı sapı olan nagant tabancasını Aliye verdi. Bundan böyle tabancanın ne gerekliği olacaktı? Öldürülmekten kurtulmuştu, hem de ölünceye kadar. Kasabaya gitti, deli gibi, sevinçten taşarak çarşıyı, demircileri, saraçları, arabacıları dolaştı, bir iki sandık boyalı şekerleme aldı, köyün bütün çocuklarını toplayıp dağıttı. Babası sürüleceklerine çok üzülüyor, deli divane oluyordu. "Ben bu kasabayı yakarım eğer beni sürerlerse," diyordu da başka bir şey demiyordu. "Koca Reise de söyledim, ben bu kasabayı kökünden silerim eğer beni sürerlerse, dedim. Bu kasabada ot bitmez ederim. Bu kasaba ören olur. Sonra da bu örenin üstünde benim ölümü bulurlar."

Babası da ölümden çok korkuyordu, anası da... Tekmil köylü de öldürülmekten korkuyorlardı. Akyolluların köylüleri, fıkaralar, kovulup kurtuldular. Peki bu kadar korkan insanlar neden sürgünü sevinçle karşılamıyorlar da kasabayı yakmak istiyorlar, yıkmak istiyorlar taş üstünde taş komamacasına?..

Babasının bu tepkisini duyduğu günün gecesi koşaraktan, ardından uğunarak gelen, onu yakalayıp, dişlerinin arasında parça parça eyleyecek canavarın elinden kurtulmak için var ça-

basını harcayarak Anavarza kayalıklarına çıktı, o her zamanki vardığı yere vardı, uçurumun başında durdu, bağıraraktan sallanmaya başladı. Tetikteki Anavarza çobanları hemen varıp onu yakaladılar, baygın, kayalıklardan ovaya indirip çiftliğe götürdüler. İbrahimi her getirişlerinde Derviş Bey onlara yüklüce bir bahşiş veriyor, çobanlar da keçilerini hep uçurumun yakınlarında otlatıyorlardı.

"Yavrum, azıcık bana bak hele, Derviş Bey konağında mola? Ben geldim. Ala Temir derler adıma."

"Yukarda," dedi İbrahim gözleri fal taşı gibi açılarak. Bu Ala Temiri çok duymuştu, bu muydu? Bu tuhaf, dört köşe kütük gibi adam mıydı Çukurovanın en becerikli, en çalışkan, en zengin adamı? Gidip de her yüz bin liraya soylu Cafer Özpolatın soyuna sopuna, anasına avradına söven? Ve dünyada yalnız be yalnız bundan hoşlanan, bundan başka da dünyadan hiçbir zevk almamış olan, cimriliğinden ayrandan, kuru ekmekten başka bir şey yemeyen adam bu muydu?

İbrahimi birden bir gülme tuttu, güldükçe gülüyordu. Ala Temir küçücük gözleri, ağladı ağlayacak buruşmuş yüzüyle, her zaman ağlamaklı, sarkmış dudakları, çocuk yüzüyle insanların yüreğini burardı. Öfkeyle İbrahimi süzüyordu. İbrahim önceleri onun ağlamaklı, sarkan dudaklarıyla burnunu çekmeye hazır çocuk yüzünü görseydi mümkünü yok gülemezdi. Öfkelenince Ala Temirin yüzü değişiyor, bambaşka, sert, dikenli, yırtıcı bir yüz oluyor, daha da çok, yırtıcılıkla çocuksuluk arasında gidip gelen kararsız, şaşkın yüz gülünçleşiyordu.

Avludan konağa doğru sert adımlarla yürüdü, onu Hidayet karşıladı:

"Buyur, buyur buyur Ağam, hoş geldin, Bey yukarda," dedi, önünce konağın kapısına doğru yürüdü. Hidayet Ala Temirin gelişine çok sevinmişti. Çünkü o yalnız bir şey için bir yere giderdi, hele Derviş Beyin evine yalnız bir şey için gelirdi, o da tarla için... Derviş Beyden tarla alacak, ona istediği kadar para verecek, Derviş Bey de parası olunca önüne gelene dağıtacak, onlara da bol bol para verecekti. Yalnız şu alçak Çiftçibaşı... Şu adam nerelerdeydi acep? Bir görürse Ala Temiri kendini öldürür. Bir avuç toprak satılacağına Çiftçibaşının kellesini kessinler

daha iyi... Ne yapar yapar da, ağzından girer burnundan çıkar da tarlayı sattırmaz. Rüstemoğlunu o hale getirdi ki adamcağız değil konağa gelmek, çiftliğin toprağına basmaya korkuyor. İyi, iyi ki ortalıkta gözükmüyor.

"Azıcık şurada dur Ağa, Beye haber vereyim."

Koşarak merdivenleri, ikişer üçer atlayarak çıktı, hemen geri indi:

"Bey sofada bekliyor, seni pencereden görmüş, hemen de tanımış. Yüzü sevinçli, seni görünce sevinmiş ki..."

Ala Temirin yüzü güldü, birden aklına daha dışarıdan kahkahası kesilmemiş olan İbrahim geldi:

"Kim o?" diye sordu Hidayete kızgın kızgın. "O gülen deli çocuk kim? Uzamış gitmiş kavak gibi. Neredeyse beli kırılacak, karınca gibi..."

"O gülen mi?"

"O," dedi Ala Temir. "Deli değil mi?"

"Yok," dedi Hidayet azıcık yaltaklanır, özür diler bir tavırla. "O Beyin oğlu İbrahim Bey..."

Ala Temir merdivende kalakaldı. Kusur işlemiş, Beyin oğluna deli demişti. Hidayetin yüzüne baktı, ardına döndü, açık kapıdan dışarıyı görmeye çalıştı, Hidayetin yüzünde en küçük bir kötülük yoktu, buna sevindi.

"Demek İbrahim Bey, demek Beyin en büyük oğlu? Maşallah maşallah, Allah bağışlasın, kocaman delikanlı olmuş, nereden aklıma gelsin o olduğu? Allah bağışlasın, Allah bağışlasın, bin bağışlasın..."

Merdivenleri çıktı. Derviş Bey onu sofanın ortasında durmuş, kırbaçlı sağ eli belinde ayakta bekliyordu. Ala Temir koşarak Beye vardı, önünde, ayağına kapanacakmış gibi eğilirken Derviş Bey onu tuttu kaldırdı, kocaman sağ elini eline aldı sıktı.

"Eee, hoş geldin Ala Temir," dedi. "Ne var ne yok bre ulan? Bizi bir iyice unuttun gittin, bu ne hal? Bre ulan sen zenginleştikçe dünyayı görmez oldun."

Tok, tepeden, yarı alay eden bir sesle konuşuyordu.

Ala Temir ayakta durmuş bekliyor:

"Sağ ol, Beyim, sağ ol, sağ ol," diyordu, sesi saygılı, alttan, titreyen. "Sağ ol efendim."

"Otur hele otur. Nasıl işler?"

Ala Temir oturdu, bacaklarını kavuşturdu, ellerini dizlerinin üstüne koydu, parmakları kirli, tırnakları yarılmış, parmak boğumları kabarık, kırış kırış dizlerinin üstüne yayıldı. Bedeni de dimdik gerildi. Gözleri karşıdaki bıyıklı, gözleri fal taşı gibi açılmış heybetli resme takıldı kaldı öyle.

"Rahat otur bre ulan Ala Temir."

O rahat otur deyince Ala Temir daha kasıldı, gözlerini kırpmadan fotoğraftan büyültülmüş karakalem resme dikti, ellerinin parmakları daha da açılarak dizlerine sıkı sıkıya gerilmiş yapıştı.

"Beyim sağ olsun," dedi. "Ben böyle çok rahatım."

"Eeeh," dedi Derviş Bey, "eeeh, bre ulan mademki rahatsın, canının istediği gibi otur."

Derviş uzun deneyleriyle biliyordu ki netse neylese Ala Temir durumunu, oturuşunu değiştirmeyecekti.

"Yahu Ala Temir sen çok zengin olmuşsun. Her oğluna bir otomobil almışsın. Büyük oğlun otomobilleri gitmiş de Alamanyadan fabrikasından almış gelmiş. Maşallah maşallah..."

"Sayenizde Beyim, sayenizde... Sizin soylu gölgenizde... Biz de... Beyim var olsun, hem de sağ olsun, kıyamete dek... Azıcık bir şeyler, dişimizden tırnağımızdan artırarak..."

"Ulan Karun kadar olmuşsun... Ulan diyorlar ki... Sen yüz bin lira veriyormuşsun her üç ayda bir Cafer Özpolatın anasına avradına, soyuna sopuna, Bey oğlu Bey babasının mezardaki kemiğine, köylüsünün ortasında, karısının, çocuklarının yanında sabahtan akşama kadar sövüyormuşsun. Söv kardeşim söv, helal olsun, değer... Söv kardeşim, bu deyyuslara müstahak. Söv kardeşim söv, bu deyyuslara ne kadar sövsen az gelir. Söv kardeşim söv!"

Ala Temir onaylarca bıyık altından gülümsedi, utandı, başını yere eğdi, sevincini yenemediği bir sesle, ne yapalım, bizim de elimizden şimdilik bu kadarlığı geliyor dercesine:

"Tevatür Beyim tevatür," dedi. "Tevatür. Hani azıcık öfkelenip çizgiden azıcık dışarı çıktık da..."

"Yok, yok," diye kahkahasını savurdu Derviş Bey. "Ben kulağıyla işitenden duydum, iyi, münasip, zorlu, güzel, usturup-

lu, Caferin ağzına layık sövüyormuşsun." Elini kaldırdı: "Ben biliyorum, biliyorum," dedi. "İtiraz istemem, siz dağlılar kadar iyi sövenine ben bu Çukurovada rastlamadım. Yüz bine bunlar karılarına, silsilelerine sövdürürler bunlar... Yüz elli bine senin altına karılarını, kız kardeşlerini, analarını verirler... Bas yüz elli bini, bas ulan! Bas da Caferin önce karısıyla, sonra bacısı, sonra baldızı, sonra, sonra soyunda ne kadar kadın varsa... Bas ulan, değer ulan Ala Temir... Bas yüz elli bini. Bas bre... İnsan bu dünyaya bir kere gelir. Sonra bir daha gelmez. Cafer yetmezse, Mahir Kabakçının da karısı, kız kardeşleri var... Onlar o kadar para istemezler... Her birisine bas üç bini... Yeter ki kimsenin haberi olmasın."

"Haşa, haşa," diye kıvranıyordu Ala Temir. Bu sözleri Derviş Beyin her yerde söyleyeceğini biliyor, kıvranıyordu. "Haşa haşa Bey! Ocaklardan ırak, ne haddimize! Onlar bizim soylu Beylerimiz..."

"Bas üç bini... Bak doğru söylüyorum. Değer oğlum Ala Temir. Sen de senin o pasaklı, otuz çocuk doğurmuş karıdan başka... Dünya malı dünyada kalır Ala Temir. Sende gani dünya malı... Bas üç bini, bas!"

"Haşa! Haşa! Haşa Beyim! Biz ekmek yediği sofraya bıçak sokan değiliz. Onlar bizim Beylerimiz. Onların ayaklarının vardığı yere bizim başımız varamaz."

"Bas ulan üç bini, bas! Dünya malı dünyada kalır. Kefenin cebi yok Ala Temir! Şu dünyada bir dem de sen sür. Mademki kazandın, mademki onların Allahı para, o da sende var, bas üç bini... Ve hem de karıları güzel, ipek gibi... Ben onların karılarını bilirim."

"Haşa Beyim, haşa! Haşa!"

Ter içinde kalıp bütün bedeni çıpıldak suya batmış Ala Temir üç kere ayağa kalktı, elleri dizlerinden ayrılmadan, haşa, haşa, bin kere haşa diye yerine oturdu.

Derviş ayağa kalkmış, uzun adımlarla sofayı bir boydan bir boya arşınlıyor:

"Bas," diyordu, "bas! Hakkın, hem de alın terin, göz nurun, kan emeğin, emeğinin hakkı bas!"

Artık Ala Temir bir şey duymuyor, kulakları uğulduyordu.

Bir süre sofada bir uçtan bir uca gidip gelen Derviş Beyin bağırdığını duydu Ala Temir:

"Çocuklar, çocuklar... Kim var orada, kim? Çukurovanın en değerli misafiri benim evime inmiş siz bir kahve bile getirmediniz. En kıymetli, değerli, aslan... Yüz bin liraya bir kere avrada... Söven... çabuk kahve..." Sesinde öldürücü kahredici bir alay vardı. "Çabuk kahve! Çabuk! Hidayet!"

"Buyur Beyim."

"Hemen aşağı in, bir koyun al kes konuğuma... Dünyanın en ilginç konuğu benim konuğum, onu yolu yordamıyla ağırlamayacak mıyım? Haydi yallah, çabuk!"

Yürüdükçe hızlanıyor, hızlandıkça öfkeleniyor, Ala Temir bir fırtınanın yaklaştığını sezip duruyor, ne yapacağını bilemiyor, kaçacak delik arıyor, geldiğine bin pişman, onu buraya gönderenlere içinden basıyordu kalayı. Gün yüzü görmemiş küfürlerle...

Bu arada Çiftçibaşı içeriye girdi, Derviş Beye dişlerini gıcırdatarak baktı.

Derviş Bey:

"Ne istiyorsun Çiftçibaşı?" dedi gülerek.

"Beyim sağ olsun," dedi Çiftçibaşı kırış kırış uzun boynu bir kaz boynu gibi uzayarak, çakır yeşil gözleri kısılıp dumanlanarak. "Hani dedim ki belki Beyin bir isteği vardır. Duydum da geldim."

"Otur şuradan. Senden hiçbir isteğim, yani ricam yok. Otur şuradan." Ala Temiri gösterdi. "Şu değerli adamı, şu yeryüzüne gelmiş paha biçilmez adamı tanıyor musun? Bu adam şimdiye kadar, Sarıoğlu evi ev oldu olalı bu eve inmiş en değerli adamdır. Eveeet, Sarıoğlu evine..." Sesini indirdi. "Çok değerli adamlar inmiştir. O zamanlar ki biz göçebeydik Mezopotamya çölünde, yani şimdiki Resulaynin alt başındaki çölde kışlıyorduk. Sultan Murattır ki Bağdat Seferine gidiyordu. Arkasında iki yüz bin kişilik ordusuyla... Sultan Murattır ki kulağına çalınmış, burada bir Türkmen obası kışlıyor ki bir il kadar büyük, Beyinin de bir çadırı var ki Horasandan getirilmiş, bir saray kadar, on dört göbekli, firuze, sedef kakma, mercan, inci kakma direkli, Horasan kilimleri, Buhara keçeleri, İran kilimleriyle dö-

şeli... Bu çadırın eşi gibi bir saray ne Hintte Yemende, Frengistanda, ne de çöl Arabistanda var."

Ala Temir ağzını açmış, şimşek gibi gözlerini Beyin yüzüne dikmiş, onu can kulağıyla dinliyordu, elleri dizlerine yapışmış terleyerek.

"Sultan Murattır ki haylamış, amanın, amanın ehibbalar gidelim de şu çadırı görelim. Bizim atamız Kayı Beyi de böyle bir çadırla gelmişmiş Harzemden... Gidelim de ata çadırımızı görelim, o görkemli günleri yeniden, şu ulu Bağdadı yağıdan alırken bir daha yaşayalım. Döndürün atların başını Sarıoğlu sarayına... Gelmişler saraya, çöl sıcak. Oba nerdeyse yaylalara göçecek, çöle sıcak basmış, Padişah terler, Sadrazam, serasker, vezirler terler. Çadıra girmiş ki Padişah, içi bir cennet... Cenneti ala... Odaları bir serinlik içinde püfür püfür gezen Padişah çadırın güzelliği, her odanın ayrı biçimi, rengi karşısında lalü ebkem kalmış. Bir oda tabanından duvarına kadar türlü geyik derileriyle kaplanmışmış. Bulunmaz sığın, yağmurca, alageyik, kızılcageyik derileriyle... Padişahın altına büyük konuk odasında altın işleme bir kaplan postu atmışlar. Koskoca Padişah dayanamamış da postun ucunu kıvırıvermiş altına doğru..." Hızla döndü, hemen sordu. "Sen söyle Ala Temir," dedi.

Ala Temir hemen toparlanıp, azıcık kekeleyerek:

"Ben bu postu çok beğendim, demektir Beyim."

"Eveeet, beğendim demektir. Kahvesini içmiş, yemeğini yemiş tam kalkacakken dedemiz Hacı Kutulmuş demiş ki, Padişahım demiş, bu gece burada benim konuğum olacaksınız, ordu da, siz de... Padişah taaccüp etmiş, iki yüz bin kişilik orduyu bir oba beyi nasıl konuklar diye. Çok da merak etmiş. Peki kalıyorum, demiş. Ordu o gece öyle bir konuklamış ki, sofralarında kuşsütü eksik... İkincisi, Padişah dedemiz Hacı Kutulmuşu huzuruna çağırıp, dile benden ne dilersen demiş. İstersen seni Anadolu Beylerbeyi yapayım, demiş. Dedemiz Hacı Kutulmuş yer öpmüş, ben salt Padişahımın canının sağlığını, hükmünün yeryüzüne yürümesini isterim, demiş. Sultan Murattır, parmağından yüzüğünü çıkartmış dedemiz Hacı Kutulmuşa vermiş, kendi eliyle de parmağına takmış, sonra da, ya Hacı Kutulmuş, demiş, hiçbir şey kabul etmemekte hakkın var. Ben

koca Al Osman ülkesinin Padişahıyım, senin saltanatın bende yok, demiş."

Birden bir hıçkırık sesi duyuldu, Ala Temir elleriyle yüzünü kapamış ağlıyordu... Derviş Bey hemen onun yanına vardı, telaşla:

"Ne oldu sana, ne oldu Ala Temir kardeş, ne oldu sana?"

"Bir şey ol... ol... olmadı Bey. Sen anlat... Nolur, nolur, nolur anlat.. Demek.. De... de... de... demek, o günlerden buraya geldik?"

"O günlerden bu hale düştük işte Ala Temir..." Hızla ayağa kalktı, kendisi de anlattıklarına bozulmuştu. "İşte Çiftçibaşı, Sarıoğlu, Sultan Murat da içinde şu adam gibi bir adamı konuklamamıştır. Bu Ala Temirdir... Yüz bin lira verip... Bu Ala Temir gibisi..."

Ala Temir yaşlı gözlerini kurularken bir gülmeden ağlamaklı yüze, bir ağlamaklı yüzden gülümsemeye geçiyor, Derviş onunla alay mı ediyor, yoksa ciddi mi konuşuyor bir şey anlayamıyordu. Derviş Beyin sesi de bir düzeyde değildi. Bazı insafsız bir alayda keskinleşiyor, bazı da sıcak, candan, inandırıcı oluyordu.

Derviş tam öğleye kadar böyle konuştu sustu, sustu konuştu. Çiftçibaşı üç kere dışarı çıkıp geri geldi. Derviş Bey Ala Temirin yanına otururken o yeniden dışarıya çıkıyordu.

Derviş Bey boşalmış, sevinçli, gülerek elini Ala Temirin sırtına koydu:

"Eeee, Ala Temir sen öyle boş yere bir eve gelmezsin, isteğini söyle bakalım."

"Doğru," dedi Ala Temir, "benim gözüm çıksın, bizim topumuzun gözü çıksın, bu kapının yolunu unuttuk da cümle felaketler yakamıza yapıştı. Böyle bir kapı hiç unutulur mu? Benim gözüm çıksın ki, önüme aksın da hiç görmesin. Hiç görmesin Bey..."

"Yazık," dedi Derviş Bey. "Yazık değil mi senin ela gözlerine? Düşmanların gözü çıksın."

Ala Temir gene o ağlamaklı çocuk yüzünü takındı, dudaklarını sündürdü. Bey gene alay mı ediyor, ciddi mi söylüyor anlayamamıştı.

"Beyim şu yeryüzünde kurt kuş, börtü böcek, yeryüzü gökyüzü mahlukatı biltekmil sayenizde sayeban oldu, bir bize düşmedi. Halbuki biz dağlıysak da Sarıoğlu Beyleri bizim de Beylerimiz. Kabaağacın gürlemesi dal ilen. Bana ağzı tutkun on kardeş gerek, şu Beyleri sürgün etsem el ilen... Şahan kocamaylan vermez avını, ta ezelden kurt eniği kurt olur. Bizim oralarda yıl on iki ay dağlar kekik kokar. Bir de dağ nanesi olur. Bir de mantıvar olur. Sarı çiçek savran kurmuş oturmuş. Ben senin dedene, hani o atına binip de bir daha geri dönmeyene, çocukken hep kekik toplardım... Paramın kökünü herkes bizim avrattan biliyor, halbuysem ki paramın kökü, bin rahmet içinde yatsın, senin dedendir. Her deste kekiğe, dağ nanesine, mantıvarı çok severdi, mantıvara bir avuç para verirdi. Senin o deden gibi Beyim, onurlu, güzel adam şu yeryüzüne gelmedi. O, Beyim, ölümü kendine yakıştırmayandır. İnsanlar onun ölümünü görmesinler, ölüsüne bakmasınlar diye başını alıp da insan ayağı basmamış dağlarda, ulu kartallar gibi yitendir. Ölüme karşı gelen, ölümü insan soyuna yakıştırmayandır."

Gözleri yaş içinde kaldı gene, sesi karıncalandı.

"Ben de o paraları yemez biriktirirdim. Kökünde Beyimizin parası olmasa benim bu kadar param olabilir miydi? Bana koca Allah, yürü ya Ala Temir kulum der miydi? Demezdi, demezdi, ala gözlü ulu Beyim, demezdi. O uğurlu para olmasaydı."

Ala Temirin coşkulu sesi gittikçe büyüyor, titremesi duruluyor, arada sırada da dizlerinin üstündeki elleri bir yana kayıyor, bunları bir an unutan Ala Temir hemen toparlanıyor, kasılıyor, konuşan bir put gibi dimdik, kaskatı duruyordu.

"Yerdeki karıncanın yürümesi, gökteki kuşun uçması sizin ulu sayenizde. Gidip de insan ayağı basmamış dağlarda imi timi bellisiz olana... Ölümünü kendisine yakıştıramayana... Bir ben, Ala Temir köleniz, bir ben kaldım yardımınızdan mahrum Çukurovada... Ölümü hor görene, gidip de insan ayağı basmamış, kartallardan başka canlı uğramamış dağlarda imi timi bellisiz. Soylu Arap kır atının üstünde dağdan dağa uçana... Herkes sayenizde sayeban olsun da, ben de servetini bu ocağa

borçlu olan köleniz olayım da, sonra da o mübarek, yiğit, kutsal elinizi benden çekesiniz. Bana yazık değil mi? Ben buna müstahak mıyım Bey? Ben de Üç Oğuzdan olurum. Dokuz Oğuz benim de soyumdur."

Ayağa hızla kalktı oturdu. Gözleri döndü.

"Ben de, ben de malımı canımı dokuz Oğuz yoluna feda etmekten sonsuz kıvanç duyarım. O dokuz Oğuz ki... Gidip de dağlara, kır atının üstünde, ölüme meydan okumuşlara..."

Derviş Bey onu tepeden tırnağa, gözlerini ondan bir an ayırmaksızın süzüyor, en küçük bir kıpırtısını, sesinde değişen en küçük bir ayrıntıyı bile kaçırmıyordu. Ömründe hiçbir insanın tavırlarına bu kadar dikkat etmemişti.

"Halbuki ben nasıl, nasıl kazandım, cümle alem biliyor, cümle, cümle alem, Beyim."

Şimdi sesi ağlamaklıydı. Biteviye çok acılı bir ağıt söyler gibi konuşuyordu.

"Ben hiç uyumadım. Yağmur çamur, poyraz kış demedim, çalıştım biriktirdim. Ekşi ayran içtim, kuru ekmek yedim yıl on iki ay. Ekşi ayranı, kuru ekmeği bile gün oldu ki tatlı canımdan esirgedim, yaaa ala gözlü, kalem parmaklı güzel Beyim! Gene de bir baltaya sahip olamadım. Tut elimden Beyim. Ben bir küçücük yavru kuşum ki gelmiş de sen çalıya sığınmışım, sıtarlanmışım, koru beni Beyim. Yüce Beyliğin şanındandır. Dileğim odur ki..."

Yutkunuyor, yutkunuyor bir türlü sözün gerisini getiremiyordu.

Derviş Bey sabırsızlıkla bağırdı:

"Dileğin ne Ala Temir?"

"Dileğim odur ki Beyim, yüksek zatınızdan Kurtkulağı tarlasını her ne pahasına olursa olsun isterim. Herkese yardımın oldu, bana da bu büyük iyiliği yap Beyim. Nasıl olsa Kurtkulağı tarlasını satacaksın, bari bana sat Beyim. Kurtkulağı tarlasını senden dilerim Beyim."

Sözünü bitirir bitirmez Derviş Bey saçları dimdik ayağa fırladı, bas bas bağırmaya başladı:

"Seni deyyus seni, seni alçak seni! Seni insan azmanı it seni! Ne biliyorsun ulan Kurtkulağını satacağımı? Ne biliyorsun

paraya ihtiyacım olduğunu? Sizi leş kargaları sizi... Cafer Özpolat, o alçak köpek, Hacı Kurtboğa, o insan soyunun yarattığı en pis yaratık, katil, o Süleyman..."

Hızla yaklaştı, bacağına bir tekme attı, ta uzaklardan duyulan sonsuz öfkede bir sesle:

"Kalk, siktirol köpek! Kapımdan ilk kovduğum it sensin, insana benzer it sensin. Sarıoğlu kapısından ilk kovulan."

Ala Temir hiç yerinden kıpırdamamış, ellerini daha çok dizine yapıştırıp daha dimdik, kaskatı olmuştu. Gözleri de cam gibi donmuş kalmıştı.

"Ulan siktirol ulan! Ulan bak hele alçağa! Ulan kalk git gözüm görmesin seni, ulan, ulan, ulan dinden imandan çıkarma beni. Ulan kalk siktirol..."

Koşarcana sofada o duvardan o duvara yürüyor, her yanına geldikçe Ala Temire bir tekme vuruyor, öteki daha çok kasılıyor, dikleşiyor, kendini sıkmaktan etleri ağrıyor, ama kalkmıyordu.

Sonunda, tekmeyi yedikten sonra:

"Bey," dedi, "Bey, beni öldür şurada... Öldürsen benim kanım sana doğru akar, beni kovma. Sen beni kovunca ben nasıl bundan böyle elalemin yüzüne bakarım?"

Derviş Bey onun başına dikildi, bir ara öyle dikildi kaldı.

"Tuh sana pis mendebur," dedi. "Allahın daha anasının karnında lanetlediği alçak."

Yüzüne kocaman bir tükürük savurdu.

Ala Temir:

"Öldür beni," dedi. "Öldür beni Beyim. Ne dersen makbulüm, yeter ki kovma şuradan, elalem ne der sonra, varmış da evine Beyi onu kovmuş der. Öldür beni şurada, yüce sayvanlı konağının altında, öldür ki beni, kanım sana doğru aksın..."

Derviş Bey ne yapacağını, neyleyeceğini bilmiyordu, gene yürümeye, homurdanarak gidip gelmeye başladı. Yürüdükçe öfkeleniyor, öfkelendikçe çaresizliğini anlıyordu. Bu herif gitmeyecekti, gitmeyecekti işte. Ne etse ne eylese gitmeyecekti. Tabancasını çekip de öldüremezdi ki... Aşağıdan iki adam çağırıp onu sürükleye sürükleye dışarı attıramazdı ki... Bir süre, şu insandan bozma yaratığı sürükleye sürükleye dışarı attırayım,

diye düşündü. Belki de bu düşüncesini yerine getirecekti, İbrahimin sesini duyar gibi oldu, arkasına döndü, İbrahim durmuş, iki elini kavuşturmuş, "Baba, baba, baba..." diyordu. Sesinde bir hüzün, bir yalvarma vardı. Çocuğun bu hali ona her zaman dokunurdu. İbrahimin hüzünlü sesini duyar duymaz, her şeyi, Ala Temiri unutup yumuşadı.

"Baba, baba, baba, bak şu adama ne gülünç duruyor! Bak, bak, bak nasıl oturmuş öyle! Bak, baba bak!"

Birden hüzünlü ses değişti, gülmeye başladı. Ala Temiri gösteriyor gülüyor, gösterip gülüyordu. Onun içten gülmesine Derviş Bey de katıldı, o da kasıklarını tutmuş gülüyordu, bu arada onların gülmelerine Ala Temir de katıldı. Üçü üç yerden makaraları koyuverdiler. Bu sırada Çiftçibaşı da sofaya girdi, o da başladı gülmeye. Derviş şimdi daha açık düşünüyordu. Bu Ala Temir bir meczuptu, bir para delisiydi. Hasta bir adamdı. Ne demiş de onu bu kadar ciddiye almış evinden kovmaya kalkmıştı, adam yerine koymuştu? Bütün bu paragözlerin hepsi deliydi. Bütün değer yargıları, beşe alırım ona satarım değil miydi?

"Allah gözünü kör etsin ulan Ala Temir senin," dedi. "Beni zıvanadan çıkardın. İbrahime şükret ulan deli adam. Yoksa seni kargatulumba şu konaktan attırıp kemiklerini un ufak ettiriyordum. Hay Allah kahretsin seni!"

Ala Temir kıvançlı, eli dizlerinde bir maymun gibi ayağa kalktı:

"Beyim sağ olsun. Et kemikten ayrılır mı hiç? İbrahim Beyime de Allah bin ömürler versin. Böyle bir tuvana delikanlıyı şol Osmanlı toprağı şimdiye dek görmemiştir. Efendim. Ta ezelden kurt eniği kurt olur. Göl yerinden de su eksik olmaz."

Geri oturdu. Apak dişleri ışılıyor, gülmekten, yeni davranıştan mest oluyor, aşağıdan gelen etin kokusunu özlemle içine çekiyor, ağzı sulanıyordu.

"Baba, baba!"

"Söyle İbrahim," diye Derviş Bey onun omuzlarına sarıldı, mutlu, gülerek.

"Baba, Kurtkulağını şu gülünç adama ver. Bir oyuncak adam gibi, bir hacıyatmaz gibi sallanıyor bak. Bir tahta..."

"Tahta gibi," dedi Derviş Bey gülmesini sürdürerek. Birden yüzündeki gülüş söndü, azar azar... Yüzü derin bir acıya gömüldü, içini çekti, bu da Ala Temirin gözünden kaçmadı. "Çok yazık, çok yazık ki İbrahim bir miktar toprak daha satmak zorundayım İbrahim. Ne yazık. O toprağın her avucu böylesi bin itin kanını değer. Rüstemoğlu gibi yüz bin köpeğin."

Çiftçibaşı:

"Sana demedim mi pişman olursun Bey, verme Rüstemoğluna demedim mi?"

Derviş Bey sert Çiftçibaşına baktı. Böyle bakınca kimse onun karşısında bir çift söz söyleyemez, herhangi bir işte kimse direnemezdi. Çiftçibaşı hemen dışarıya çıktı.

"Rüstemoğluna verme baba. Bu iyi bir adam, bak bak, nasıl oturuyor! Bak baba bak! Nasıl, nasıl, nasıl duruyor!"

Ala Temir bunu duymuş, daha dikilmiş, ellerini daha yapıştırmış, dağınık parmaklarını bitiştirmiş, boynunu uzatmıştı.

"Olur," dedi Derviş Bey şen şakrak. "Buna verelim."

Ala Temirin yanına vardı, Ala Temir hemen ayağa fırladı, önünde hazır ol durdu.

"İbrahime şükret ulan Ala Temir," dedi. "Sana Kurtkulağını verdim gitti. Kurtkulağı ta Akçasaz bataklığının karnına bir hançer gibi girer, değil mi?"

"Beyim sağ olsun."

"Burayı alınca, bu tarlayla birlikte en az beş bin dönüm tarla alıyorsun bataklıktan..."

Ala Temir daha dikildi, dimdik, çakı gibi durdu Beyin huzurunda.

"Bundan senin Cafer de faydalanır."

"Olamaz Beyim."

"Biliyorum, zırnık koklatmazsın onlara."

"Koklatmam Beyim."

"Biliyorum, biliyorum, otur yerine."

Ala Temir yayına basılmış gibi dizleri kırılarak sedire oturdu. İbrahim gene gülmeye başladı. Ala Temir bu sefer anlamlı gülüşmelere katıldı.

Hidayet bir yandan da yer sofrasını, bir genç kızla kuruyordu.

"Buyurun yemeğe."

Ala Temir sabırsızlıktan çatlıyor, içi içine sığmıyordu. Şu yemeği bir yeseler de Mersedesine binip uçsa, şu görülmemiş, duyulmamış haberi dünyaya ilanat verseydi.

Yemeğe nasıl oturdular, nasıl kalktılar, ne dediler, ne yediler Ala Temir hiçbirisinin farkında olmamıştı. Yalnız, bir tek, otomobile bindiği, çek oğlum şoförcü çek, dediğini biliyor, tepeden tırnağa, iliklerine kadar, saçlarının ucuna kadar sevinç kesildiğini tatlı tatlı ansıyordu.

43

En küçük bir efilti yoktu. Hava ağır, dumanlıydı. Ovanın yüzüne sıcak bunaltıcı bir buğu çökmüş kıpırdamıyordu bile. Tanyeri önce mosmor oldu. Sonra morluk usul usul açılarak eflatunlaştı, sonra da pespembe oldu. Seher yeli bir kere esti, serin, tatlı, sonra geçti. Ovaya çökmüş yoğun buğu kımıldar gibi oldu, sonra gene ağır, yoğun, koyu ovanın yüzüne çöktü. Az sonra gün doğacak, ovayı bir kırmızı demir sıcaklığına gömecek, sıcaktan kuş, sinek bile uçamayacak, arılar peteklerine sıvanıp kalacaklardı. Ovadaki bütün devinme durmuş, en küçük yaprak bile kıpırdamıyordu. Ne bir toz kalkıyor, ne bir canlı kıpırdıyordu. Bir kuş, bir kurbağa, bir ağustosböceği sesi bile yoktu ortalıkta. Ağır buğu, tozlu otlar, ağaçlar, akmayan, yüzü toz bağlamış sular.

Bir kaygan böceği bataklığın ağır suyunda, samanların, tozların, çöplerin arasından bir uçtan bir uca, bu söğüdün kökünden, uzaktaki öteki söğüdün köküne, göz açıp kapayıncaya kadar gidip geliyordu.

Aladağ üstünde bulutlar kaynaşıyordu, üst üste yığılarak, alttan kaynayıp hızla dönerek, kararark, dağlar boyunca akarak. Düldül dağı da bir kocaman, dönen savrulan bulut içinde kalmıştı. Bir an içinde kara bulutlar tanyerini de örttü. Sonra bulutlar dört bir yandan ovanın üstüne geldiler. Gelip yığılışıyorlar, gelip yığılışıyordular. Ötelerde gök gürledi. Bir şimşek Aladağın oralardan çıktı Akdenizin üstünde, toprağa girercesine tükendi... Keskin bir yel esti kuzeyden... Soğuk, ürpertici.

Yeller sonra sıcak, dalga dalga, dört bir yönden esmeye başladı. Tozları bulutlara kadar kaldırdı, tozlar, bulutlar, yapraklar, kuru otlar, samanlar biribirine karıştı. Birden iri, ağır damlalar yıllanmış, diz boyu tozların üstüne düşmeye başladılar. Toza düşen damlalar yumuşak tozları ta toprağın sert yüzüne kadar oyuyor, ak tozların yüzünü delik deşik ediyordu. Ortalık gece karanlığı gibi oldu, hiçbir yön gözükmüyor, yağmur gerilmiş bir kara perde gibi ışık sızdırmıyordu. Sonra yağmur usuldan açılmaya, ağaçların uçları, büyüklerin başları gözükmeye başladı. Yollar aydınlandı, sulara ışıklar düştü, karanlıklar uzaklara, sıradağlara usul usul çekildi. Yağmur usuldan, ardından kör bir ışıkla aydınlatılmış, ağardı... Sonra inceden bir sarı yağmur başladı. İnce, iplik iplik, pürtüklü, gözle ancak görülebilecek incelikte billur, sert... Yukardan aşağıya sapsarı iplikler sağılıyordu, çelik gibi. Azgın bir yel çıktı. Sarı çelik telleri kırdı, dört bir yana savurdu. Oradan oraya vuran çıvgınlar yumuşak toprağın yüzünü kırbaçlıyor, kurumuş otları yatırıyordu. Sarı çıvgınlar ağaçları, kayaları, hüyükleri, akan ulu suları, bataklığı, azgın bükleri, çiçekleri, bataklığın nilüfer azmanı apak açmış nilüferlerini, kayalıklarda büzülmüş, boyunlarını içine çekmiş Anavarza kartallarını, örümcek ağlarını, güneşte, sıcakta kurumuş petekleri, sapsarı bir ışığa, billur sarısına boyuyordu. Mustafa Bey söğüdün dalından inmiş, kamışlığa girip semaverini yakmış çayını kaynatıyordu. Mestan kamışlığın dışında, tüfeği elinde, bir kamış kökünün tümseğine oturmuş keskin gözlerini Derviş Beyin konağından gelen yola dikmişti. İbrahim İbo tüfeğini yağlıyor, Hamdi çukurdaki küçük karıncanın kocaman böcek ölüsüyle, canını dişine takmış, inadım inat cebelleşmesini seyreyliyor, arada sırada, küçük karınca böceğin bir bacağını kıpırdatınca bağırarak: "Bey, Bey, Bey," diyordu, "Bey, vallahi kıpırdattı. Bu karınca bu ölünün hakkından gelecek." Bey de ağır, oturaklı, güvenli, tok bir sesle, "gelecek," diye karşılık veriyordu. "Gelecek." Başı ağır bir külçe gibiydi. Hiçbir şey düşünemiyor, düşünmenin, beklemenin, hayal kurmanın bugün hiç tadına varamıyordu. Bütün bedeni, damarlarındaki kanı, beyni, görmesi duyması, koku alması uyuşmuş, donmuştu. Arada sırada, ne için olduğu belirsiz, karınca için mi, Derviş için mi,

kendi de bilmeyerek: "Gelecek," diyordu. Her "gelecek" dediğinde de sesi başka türlü çıkıyordu. Bazı keskin, bazı soğuk, bazı bağırtı, bazı duyulur duyulmaz. "Gelecek."

"Hakkından gelecek," diye de her seferinde karşılık veriyordu Hamdi. "Ben böyle inat, böyle sırnaşık bir huy görmedim. Hakkından gelecek, hem de nasıl!" Ve Hamdi çukurun içindeki ölü, sert kabuklu, kabuğu binbir ışıltı içindeki böceğe şöyle bir parmağını dokundurup, hiç olmazsa onu çukurun kıyısına çıkarmayı tasarlıyordu. Öyle olunca iş kolaylaşacak, küçük karınca böceği sürükleyerek köreye kadar götürecekti ama yapamıyordu. Bir kere Bey onun bu haltı ettiğini görürse kıyameti koparırdı, sonra da merak ediyordu Hamdi, bu küçük karınca bu inadıyla böceği çıkarabilecek mi? Çıkarmaktan vazgeçecek mi? Vazgeçerken ne yapacak, nasıl davranacak böceğe? Üstüne mi işeyecek? Kocaman karıncalar gelip böceği, yöresini uzun uzun dolanarak kokluyorlar, sonra ayrılırlarken de küçücük karıncayı kokluyorlar, tozlu ayakları, tozlu pörtlek gözleri, tozdan bozarmış, pırıltısını yitirmiş bedenleri incecik, karınlarını taşıyamaz belleriyle ayaklarını sürükleyerek çukurdan yenilmiş uzaklaşıyorlardı, küçücük karıncanın çabasına, inadına şaşarak. Akıllarına düşen anılarıyla, eski deneyleriyle övünerek, küçük karıncaya yürekten acıyarak...

Yağmur azıcık açtı, Mustafa Bey şöyle yandan köşeden, bölük pörçük düşünmeye başladı. Yağmur yağıyordu. Yel esince çıvgın vuruyordu. Yağmur kara, mavi, yeşil, ak, sapsarıydı. Herkes kendi tadınca görüyordu dünyayı. İnsanoğlu için her şey insandı. Çukurdan böceği çıkarmaya uğraşan karınca, böceği koklayıp sıvışan iri karıncalar, kuşlar, arılar, cerenler, kartallar, sudaki balıklar, yeryüzünde gökyüzünde, suda ne kadar gözüken yaratık varsa insan gibi davranıyor tekmili, insan gibi duyuyorlar, insan gibi davranıyorlardı. İnsan baktığı sürece evrendeki her şey insandır.

"Gelecek," dedi seslice Mustafa Bey, sonra da güldü. "Karınca ölü böceğin hakkından gelecek, sonunda onu tek başına yuvasına götürecek. Bu kış onu afiyetle yiyecekler. Derviş Bey de buradan geçecek. Nasıl olsa gelecek..." Anam da amma za-

yıflıyor, diye düşündü. Zayıflıyor ya, gece gündüz de bekliyor, hiç umudunu üzmeden, bir bekleme, bir umut, bir öç kesilerekten. Derviş ölmeden ölmeyi aklından geçirmeden. Derviş ölecek, işte o zaman da, Dervişin ölüm haberini alır almaz da anam çözülüverecek, her parçası bir yana dağılıverecek. Dervişle birlikte anamı da öldüreceğim... İki kişi birden... Derviş ölecek... Anamın eti, kemiği, gözü kulağı, burnu ağzı, ciğeri yüreği dağılıverecek... Şu küçük karınca da belki bir gün böcek ölüsünü çukurun başına çıkardığında bitiverecek, çözülecek, bir soluk alıp oraya düşüverecek. Evrende ne varsa hepsi insandır. İnsan suretinde olmayan insanlar. İnsandan başka ne var evrende... Taş toprak, börtü böcek, kurt kuş, hepsi hepsi insandır.

Yağmur yağmadan, tanyerleri pembeleşmeden çok önce, doğu yöndeki dağların başı morarırken Derviş Bey, bir de Hidayet, bir de ötekiler, sekiz kişi, bir de Zekeriya, bataklığa girmişler, usul usul, çıt çıkarmadan, sürünerek Mustafa Beyin bulunduğu kamışlığa doğru ilerliyorlardı. Derviş Beyin işaretini alır almaz bir anda kamışlığa saldıracaklar, dört kişiyi kıskıvrak bağlayacaklardı. Herhangi bir uygunsuzluk olup yakalayamazlarsa silah kullanacak, dördünü de öldürecek, sonra sınırı geçip Suriyeye, Kürtdağına gideceklerdi. Orada Derviş Beyin arkadaşları, Sultan Ağanın akrabaları vardı. Derviş varıp onlara sığınınca, onu hiç kimseye vermedikleri gibi, bütün bir aşiret kırılmadan, yere de bastırmazlardı. Derviş başka korkunç bir karar daha vermişti ama kendi kendine bile söyleyemiyordu. Bunları burada öldürüp Akçasazın bataklığına gömdükten sonra Akyollu konağına gidecek, konakta ne kadar canlı varsa doğrayacak, oradan kasabaya, akraba köye uğrayacak, Akyollu soyuna kim bulaşmışsa hepsini kurşundan geçirecek, dövüşerek Kürtdağına varacak, Sultan Ağanın akrabalarına sığınacaktı. Derviş Bey uzun bir süreden beri öfkelendikçe, ölüm korkusu hummasına yakalanıp, kapalı odasında sıcaktan boğulur gibi olup oluk oluk terleyip su içinde kaldıkça, bu korkunç inanılmaz düşünceye varıyor yapışıyordu.

Sarı yağmur çoğalarak durmadan indiriyordu. Geceden beri yağan yağmur otları, toprağı, bataklığı, terli bedenlerini kokutarak sıcak, buğulu, derilerinin altına, iliklerine işliyor, yoğunlaşıyor, sarardıkça sararıyor, bir billur sarısında ışıklanıyor, balkıyor, sel gibi, akan suya dönüşerek ağır, yukardan dökülüyor, elli adım ötesini göstermiyordu.

Derviş Bey yağmur yoğunlaştıkça seviniyor, yüreği kabarıyordu. Sert çıvgınlar kırbaç gibi, yüzlerini, sırtlarını, bir anda çamur olmuş toprağın yüzünü dövüyordu.

Derviş Bey sağ yanındaki Hidayete döndü, kulağına: "Her şey dediğim gibi olacak," dedi. "Sen, Zekeriya benimle geleceksin, bir anda üstüne çullanacağız Mustafanın. Sen önce, biz ayağa kalkar kalkmaz, Mustafa Bey, Mustafa Bey diye bağıracaksın. Telaşla kamışlığa gireceksin. Mustafa Bey, Mustafa Bey, anan... anan... anan... diyeceksin..."

Hidayet belki bir aydır her gün Derviş Beyin odasında: "Mustafa Bey, Mustafa, Mustafa Bey, anan... anan... anan..." diye bağırıyor, durmadan telaşlı talim ediyordu.

Sert, göz gözü görmez bir çıvgın dalgasıyla birlikte ayağa fırladılar, ayağa fırlamalarıyla birlikte Hidayetin bağırması bir oldu: "Mustafa Bey, Mustafa Bey, anan... anan... anan..." Acılı sesi telaşlı, kaygılıydı. Mustafa Bey ayağa kalkmış, gelen sesin sahibinin kim olduğunu anlamaya çalışırken bir anda üç kişinin birden üstüne yıldırım gibi geldiğini gördü, gelenlerden birisinin Derviş Bey olduğunu da gördü, bir an çözülür gibi oldu, eli tabancasına gitti, çekecekken başka iki el birden bileğine arkadan yapıştı, o anda da birden Mustafa Bey elini çekti, kurtardı, sıçradı, tam Derviş Beyin önüne düştü. Derviş Bey bir an ikirciklendi, sonra onun tabancayı çekmiş eline sarıldı, tabanca üç kere üst üste patladıktan sonra uzağa fırladı, ortalık karmakarışık oldu. Mustafa Bey düştüğü yerden kalktı, onu yere indirdi. Şimdi alt alta üst üste boğuşuyorlardı. Kamışlığın düzünde kurşunlar vızıldıyor, Mestanın sesi geliyordu.

Mustafa Bey birden silkindi, kamışlığın dışına doğru bağırarak kaçtı:

"Mestan vur beni, bırak onları da tüfeğini bana çevir, Mestan, vur beni, vur beni..."

Derviş Bey baktı ki Mustafa Bey kaçıyor, neredeyse kamışlığı çıkacak. Kamışlığı çıkınca da ya Mestan, ya da Zekeriya, birisinden birisi onu kurşunlayacak. İnanılmayacak bir hız, bir çabuklukla, belki de uçarak, ona ulaştı, ikisi birden bir su göleğinin içine düştüler, sular kamışlar boyunca göğe fışkırdı. Göleğin içinde çırpınıyorlar, dönüyorlar, biribirlerinden kopuyorlar, demirleşmiş eller, yeniden buluşuyorlardı.

"Hidayet," diye inledi Derviş Bey. "Hidayet."

Hidayet hemen göleğe, Mustafa Beyin üstüne atıldı. Sonra Zekeriya geldi, sonra da ötekiler. Beş altı adam Mustafa Beyin üstüne yüklenmişler, onu bir türlü zapt edip, kollarını bağlayamıyorlardı. Mustafa Bey altısıyla birlikte, altı çamura batıp çamurdan adam olmuş kişiyle birlikte ayağa kalkıyor, sonra hep birden gene göleğe düşüyorlardı. Cebelleşmeleri uzun sürdü. Mustafa Bey yavaş yavaş yoruldu, soluk alamaz oldu, bir ara kendinden geçti, ağzı yukarı soluk almadan, ölü, sapsarı bir yüzle, elleri ayakları açılıp toprağa serilmiş öyle cansız kaldı.

"Belki ölmedi," dedi Derviş Bey soluğu taşarak, tıkanarak... "Soyun şunu, anadan doğma, çabuk. Donu kalsın. Yalnız donu kalsın. Ellerini arkasına bağlayın, ayaklarını da... Çekin hançerlerinizi, kesin giyitlerini... Donunu da, donunu da soyun."

Kamışlıktan dışarıya çıktı, Mestan tüfeğinin başında, tüfeğinin namlusu gözüküyordu. "Mestan," diye bağırdı. "Dövüşme. Seni öldürürüm. Çık oradan. Sana bir şey yapmayacağım. Sen mert, soyu tükenmiş, dost, yiğit bir adamsın. Beni yakaladığın zaman... Unutamıyorum o günü. Sana Mustafa Beyin vereceği tarladan daha çok tarla vereceğim... Çık oradan!"

Mestan:

"Yel Veli, Yel Veli," diye inlerken tetiğe bastı. Derviş Bey onun böyle yapacağını biliyordu, o tetiğe basmadan kendisini kaldırmış yandaki hendeğe atmıştı. Tam bu sırada da gülerek, Yel Veli kamışlıktan çıktı, telaşsız, korkusuz. Hendekteki Derviş Beye doğru yürüdü, "Bağladık Bey," dedi. "Giyitlerini de soyduk."

"Yel Veli, Yel Veli al!"

Yel Veli hendekteki Mestana döndü, yıldırım gibi:

"Sık Mestan, sık," dedi. "Sık ulan kocamış köpek! Sık ulan, sık! Bundan sonra yaşamışım ki..."

Mestanın kurşunu kulağının dibinden, sıyırarak, kulağını sağır ederek, yakarak, uyuşturarak geçti. Yel Veli önce azıcık sakındı. Sonra, hiçbir şey olmamış gibi soğukkanlı:

"Sık Mestan," dedi. "Bundan sonra neyimiz kaldı ki, sık! Ne olursun sık köpek... Sen beni öldürmezsen ben seni öldüreceğim."

Elini kolunu sallaya sallaya Mestana doğru yürüyordu. Yürüdü, vardı Mestanın başına durdu:

"Sık Mestan," dedi yumuşacık, okşar gibi. "Sık kardeş."

Mestan bir daha tetiğe basamadı, Yel Veliyle göz göze geldiler, ikisi de gözünü kaçırdı.

Mestan kalktı, hendekten çıktı. Yel Velinin yanına geldi. Bir süre öyle yan yana, biribirlerini görmeden durdular, sonra Mestan uzandı Yel Velinin elinden tuttu, usulca elini sıktı: "Haydi kardeş," dedi, "gidelim, Allah bu Beylerin bin belasını versin, ondurmadılar bizi. Haydi gidelim."

Mestan tüfeğini yere attı, arkasından Yel Veli de tabancasını belinden çıkarıp yere attı:

"Haydi gidelim kardeş!"

İki yaşlı adam el ele tutuşup bir kere olsun Derviş Beye, kamışlığa bakmadan, yönlerini Anavarza kayalıklarına verdiler, yürüdüler.

Hendekten çıkan Derviş Bey uzunca arkalarından baktı, başını salladı. Sarı yağmur hışımlamış, çıvgınlar dört bir yandan savurarak dönüyor, ovayı kırbaçlıyordu. Sarı, billur sarısı, pürtük pürtük, diken, donmuş, incecik çelik iplikler, sarı billurda balkıyan...

44

Süleyman Aslansoypençe, Cafer Özpolat, Hacı Kurtboğa, Ala Temir Ağa, Mahir Kabakçıoğlu, Muallim Rüstem Bey, Süleyman Sami, daha birkaç kişi Şehir Kulübünde toplanmışlar, suskun, tetikte, bir beklemenin gittikçe artan sabırsızlığında oturuyorlardı.

Suskunluğu neden sonra Mahir Kabakçıoğlu bozdu:

"Doğru mu acaba?" diye sordu, bakışlarını orada bulunanların hepsinin üstünde dolaştırarak. Kimse karşılık vermedi.

Hacı Kurtboğa bıyıklarıyla oynuyordu. Kalın, derinlemesine, yüzün içine oyulmuşçasına inmiş çizgileri uzayıp incelerek. Bıyıklarını arada bir hırsla çekiştiriyordu, elleri titreyerek, titreyen eliyle karnını hart hart kaşıyarak. Parmaklarının şişi belliydi. Göz altları da şişip sarkmıştı. Boyu gene uzun, dik, omuzları geniş, gergindi.

Süleyman Aslansoypençe ayaklarını önündeki sandalyaya koymuş, çoraplarını çıkarmış, biteviye ayak parmaklarının arasını ovuşturuyordu. Cafer Özpolat öfkeden taşıp köpürüyordu. Kızgınlığını hep kusacakmış gibi tetikteydi. Bu tavrını bozmamaya, hele böylesi toplantılarda, hele toplantıda Ala Temir varken çok dikkat ederdi.

Muallim Rüstem Bey alçakgönüllü, yumuşak, ermiş, olgun yüzüyle, iyi huylu, oracıkta oturmuş, dünyadan habersiz, hiçbir şeyin, tekmil olup bitenlerin farkında değilmişçene, boynu uzamış, yorulmuş, gözlerindeki ışıltı yitip çoğalarak, oracıkta

oturmuş kalmış bekliyordu. Nasıl bir sabırla beklediğini, bu yumuşak yoğunluğunun içinde, herkes görüyordu.

Ala Temir Ağa gene bacaklarını bitiştirip ellerini dizlerinin üstüne koymuş, gözlerini karşı pencereden gözüken dut ağacının en uç dalına dikmiş, öylece kıpırtısız, kasılıp kalmıştı.

Mahir Kabakçıoğlu kıpır kıpır, yerinde duramıyor, sandalyasının üstünde duramıyor, kalkıp oturuyor, salonu bir uçtan bir uca geçerek kapıya gidiyor batı-kuzeydeki ağaran sıradağlara bir süre gözlerini dikip bakıyor, sonra dönüyor, bıkmış bir yüzle gene yerine oturuyordu. "Doğru mu acaba?" Gene kimse bir karşılık vermedi.

Mahir Kabakçıoğlu bu sefer sorusunu doğrudan doğruya Süleyman Aslansoypençeye yöneltti:

"Süleyman Ağa, sen bilirsin, bu işe hepimiz katıldık ama, eğer yakalanmışsa Kürt Mahmut, bu şeref yalnız be yalnız sana aittir. Kürt Mahmut gibi bir adamı yakalamak, hem de Dervişi tepelemek, senden başka kimsenin haddi değildir."

Süleyman Ağa büyük, manda gözlerini devirmiş anlamsız ona bakıyordu. Mahir Kabakçıoğlu bu bakıştan hiçbir şey anlamıyordu.

"Acaba yakalandı mı?"

Süleyman Ağa devrilmiş, akları dışarı taşmış gözlerini hiç değiştirmedi.

"Acaba yakalandı mı Kürt Mahmut?"

"Bekliyoruz," dedi Hacı Kurtboğa. "Belki."

"Yakalanmıştır," dedi Süleyman Sami. "Süleyman Ağamızın bir kere Aslansoypençesine geçmesin bir insan, şahin olsa da, ağzıyla, kuş tutsa da onun hakkından gelir Ağamız. Yakalanmıştır Kürt Mahmut."

Muallim Rüstem Bey bir ermiş gülümsemesi, bir hoşgörüyle:

"Yakalanması iktiza eder," dedi, pantolonunu çizgilerinden tutup usulca dizinden yukarı çekti. "Evet efendim, bu Kürt oğlunun şimdiye kadar yakalanması iktiza ederdi. Ve de hem de yakalanması iktiza eder. Bu Kürt oğlu ve onun arkasındaki Derviş Bey bir Hükümetle ve hem de bizimki gibi bir koca dünyayla dövüşmüş bir Hükümetle alay edemez. Ya Hükümetimiz

var, ya bunlar. Sağ olsun Süleyman Aslansoypençe Ağa, o olmasaydı, bu cani Kürdün kimse izini bile bulamazdı."

Süleyman Aslansoypençe kabardı, sırtını sandalyasının arkalığına bir iyice dayadı ve sandalya ağırlıktan, gerginlikten çatırdadı.

"Evet," dedi. "Muallim Bey doğru söylüyor, biz varken Hükümet yoktu. Cümle vetan düşmanlarını biz şu bileğimizin gücüyle ve de hem de silahımızın zoruyla alt ettik, bu vetanın uğruna serimizi koyduk, canımızı verdik, kızıl kanımızı akıtaraktan bu vetanı kazandık ki, ne mümkünat... İşte bu vetanın toprağı da bu yataraktan göt büyüten Beylere kaldı, sen de bekle ki, Kürt Mahmudu yakala ki, söylet ki, işte o zaman bu Beylerin kıymetli Hükümetimiz hakkından gelsin. Hakkından gelsin ki de, bizler bir avuç toprak sahibi olalım, bu hakka reva mı, bu durumlar, hem de vaziyetler insanlığa yakışır mı? Mademki Cumhuriyet oluptur, Padişah cehennem olmuş gitmiştir, değil mi sevgili Muallim Bey, bu Cumhuriyet, elinde yedi düvele, ve hem de, ve de Devleti Muazzamaya karşı dövüşmüş ordusu elinde durup dururken, ne demeye bir gecede bu Beylerin hepsini, hepiciğini..." Dişlerini sıktı, gıcırdattı. "Hepsini bir gece toplayıp buradan Kayseriye kadar darağacı kurup, hepiciğini bir anda ipe çekmez? Ne demeye, ne demeye, ne demeye? Hadi diyelim ki..." Gene dişlerini gıcırdattı, sağ kocaman elini küt diye dizinin üstüne indirdi. "Hükümettir, kendi öz vetandaşına kıyamadı, bize deseydi ki, Hacındaki gibi... Yürü ya vetandaş, gayrı ne yapacağını sen bilirsin... İşte o zaman ortalık alaboz duman olmaz mıydı? Bu Derebeylerinden her günde bin beş yüz tanesi yalnız benim kılıcıma yetmez miydi? Ben ki bir günde bunların hepsini doğrayıp, katli helaldir, malı da helaldir bu Beylerin deyip, Kuran mucibince ve hem de Allah yolunca bu Beylerin hepsini bir gece sabaha kadar Allah yoluna kurban etmez miydim? Şimdi böyle kıçı kırık bir Kürt Mahmut tutuldu mu, tutulmadı mı diye bekle dur. Bu kadar, kaplan gibi heykiren vetanseveranların eli yüreğinde... Allah buna razı olur mu? Bir avuç Bey toprağını binbir hileyle alacağız da, iflah olacağız? Ne demeye teslim etmezler bu Beylerin hepsini bize? Ne demeye, ne demeye?.." Ayağa kalktı, yumruklarını sıktı, boynunun

damarları şişti, alnı kızarıp boncuk boncuk terledi. "Ne demeye, ne demeye? Ne, ne, ne demeye?"

O anda Ala Temir de ayağa kalktı, birer odun parçası gibi ellerini yumruk yapıp salladı. Öfkeden titriyordu. Bütün bedeni, gözlerini de Cafer Özpolatın gözlerine dikmiş, sıtma görmemiş gür bir sesle:

"Ne demeye, ne demeye?" diye bağırdı. "Ne demeye?"

Salonun öteki büyük pencerelerinin camları zangırdadı.

"Ne demeye?"

Sonra birden, hiçbir şey olmamış gibi yerine oturuverdi. Ellerini dizlerinin üstüne koyup, kuruldu, kasıldı. Gözlerini de dut ağacının en uç dalının ucuna dikti.

Mahir Kabakçıoğlu durgun, olup bitenlere aldırmadan:

"Doğru mu acaba?" diye yeniden sordu. Onu bu ilgilendiriyordu. "Doğru mu?"

Hacı Kurtboğa:

"Hükümettir bu, hiç belli olmaz. Mahmudu yakaladığını söyler, altı fos çıkar. Yakalamadığını söyler, altı dolu çıkar. Hükümettir bu, belli olmaz," dedi.

Rüstem Bey kesti attı:

"Bu Yüzbaşı," dedi, "bizim evladımız. O bizim dediğimizden sapamaz ve hem de bize hıyanetlik edemez. Çünkü onun gözü büyük yerde. Göreceksiniz bu çocuk Paşa olacak ve de hem de bu milletin hayatında büyük rol oynayacak. Kürt Mahmudu, Murtaza Beyin, bu ince, nazik, kibar adamın alçak katilini yakaladım dediyse yakalamıştır."

"Yakalamıştır," dedi Süleyman Sami. "Ben böyle bir aslan yüzbaşı görmedim."

"Hele bekleyelim," dedi Cafer Özpolat tepeden bir tavırla. "Az sonra her şey apaçık ortaya çıkacaktır."

"Hele bekleyelim," dedi Mahir Kabakçıoğlu.

"Hele bekleyelim kardeşler," dedi Süleyman Aslansoypençe.

"Hele azıcık daha bekleyelim," diye bağırdı Ala Temir. "Azıcık daha beklersek sabırsızlıktan canımız çıkmaz ya..." Ayağa kalktı dimdik, kaskatı... Gene öyle oturdu.

Bundan sonra birden ortalığa bir sessizlik çöktü. Salonda

tavla oynayanların pul takırtılarından başka bir şey duyulmadı. Herkes gözlerini kısmıştı. Yarı uyur yarı uyanık.

Merdivenlerden sert ayak sesleri gelinceye, mahmuz şakırtıları duyuluncaya kadar bu yarı uyur yarı uyanık hal böylece sürdü.

Yüzbaşının çizmeleri eşikten gözükür gözükmez herkes ayağa fırladı. Yüzbaşı toz içinde, çizmeleri, giyitleri, yıldızları, şapkasının siperi, kaşları kirpikleri, bıyıkları toz içinde geldi, ak dişleri ışılayarak, mavi gözlerinde ölçüsüz bir kıvanç, ortada dimdik durdu, sağ ayağını öne uzatmış, sağ eli manevra kayışında, sol eli pantolon çizgisine yapışmış, bekledi, sonra ağır:

"Yakalandı," dedi. "Zor oldu, üç gün çarpıştık, onu öldürmemek, sağ yakalayıp konuşturmak için görülmemiş bir gayret sarf ettik ama başardık..."

Birden Kurtboğa ona doğru koştu, sarıldı:

"Senin taşağını yesin Hacı amcan," dedi. "Senin kıllı taşağını. Anaların doğurduğu aslan. Can kurtaran, vetan kurtaran, Cumhuriyet yavrusu, hem de yavru aslan Türk..." Coştu. "Türk oğlu aslan Türk... Bu Derebeylerin alçak cinayetlerine son veren Türk oğlu özel oğlu özel Türk..." Coşmuş, sıktıkça sıkıyordu onu.

Mahir onun görebildiği bir yere geçti, ona işaretini çaktı. Hacı Kurtboğa hemen Yüzbaşıyı bıraktı. Mahir Kabakçıoğlu:

"Sizi candan yürekten tebrik ederim Yüzbaşı Bey, sizden öncekiler de sizin gibi bu Beylerin cinayetlerini takip etselerdi, şimdiye kadar her şey bitmiş olur, vatanımız da bu gailelerden kurtulmuş bulunurdu. Halbuki sizden öncekiler... Son Türk devletini kimse sizin kadar düşünmedi. Evet en son Türk devleti..."

Süleyman Aslansoypençe... Süleyman Ağa soyadıyla çok övünüyor, her işe yarar görkemli yerde bir kere soyadını, bir yolunu bulup söylüyordu, Mahir Beyin sözünü kesti:

"Halbuki sizden öncekiler... Sizden önceki Osmanlı kalıntısı zabitler, bu Derebeylerin cinayetlerine ortaklık ediyorlardı. Bu Derebeylerin, vetan düşmanlarının sofralarından kalkmıyorlardı. Bir Yüzbaşı Nurettin vardı, ak saçlı... Bu Beylerin itiydi iti, haşa huzurdan... Bize gelince... Bizim yüzümüze bakmı-

yordu. Bakmıyor, bakmıyor, bakmıyordu. Ona dedim ki, oğlum Nurettin, dedim, ben kimim kim? Ben Süleyman Aslansoypençeyim. İyi belle bunu. Senin tozunu taaa Bağdatta savururum."

Hacı Kurtboğa:

"Dur," dedi, "dur Soyaslanpençe kardeş. Dur Aslansoypençe Süleyman Ağa, dur! Dur ki gidelim, hem de Kürt Mahmudu görelim, nasıl bir adam imiş, sualin soralım. Dur, Soyaslanpençe dur!"

"Aslansoypençe."

"Aslansoypençe."

Ala Temir titreyerek, tıkanarak, damarları şişmiş, boğularak, kıpkırmızı, Yüzbaşıya yaklaştı. Aklındakini heyecanından unutmamaya çabalayarak:

"Yüzbaşı, Yüzbaşım, Yüzbaşım..." dedi durdu. Bulduğu güzel sözler bir türlü aklına gelmiyordu. Dilinin ucunda, dilinin, dilinin... "Yüzbaşı, Yüzbaşı... Yüzbaşı, bre aslansoy Yüzbaşım, soyaslan, kaplan gözlü... Yüce dağın kaplanı Yüzbaşım..." Bütün bunları beğenmedi. Neydi o, neydi, neydi? Buldu, sertçe koluna yapıştı Yüzbaşının, Yüzbaşı ona döndü azıcık öfkeyle baktı. Ala Temir hemen hazır oldu... "Yüzbaşı, Yüzbaşım, dur bekle... Sen, sen, sen... Mareşal Fevzi Çakmak Paşamız kadar yücedesin..." Derin bir soluk aldı, gülümsedi. Kıvançlıydı. "Yücedesin," diye tekrarladı. "Yücedesin... O kafiri öldüren Paşamız kadar... Yücedesin..."

Muallim Rüstem:

"Hakikaten sizi tebrik ederim Yüzbaşı Bey... Hakikaten, bu vatanda bu Derebeylerin nüfuzlarını kırmak gerektir. Hem de ve de bu da sizin gibi evlatlarımıza düşer..."

Koluna girdi, kulağına doğru ağzını uzattı:

"İtiraf etti mi?" diye sordu.

"Hayır," dedi Yüzbaşı. "Bir şey sormadık daha. Ama itiraf ettireceğiz. Ne pahasına olursa olsun itiraf ettireceğiz ve buna da mecburuz. "

"Mecburuz," diye öbür koluna girdi Mahir Kabakçıoğlu. "Şimdi Komutanlığa gidelim ve işe başlayalım."

"Evet, gün geçirip fırsat vermemeli zamana," diye konuştu Kurtboğa.

Cafer Özpolat hep susuyordu.

Önde Yüzbaşı, yanında, bir adım gerisinde Mahir Kabakçıoğlu, onun yanında Kurtboğa, onların önüne geçmeye çalışan Süleyman Aslansoypençe... Merdivenleri inip koşarcana Candarma Komutanlığına yollandılar. Muallim Rüstem, kadim astımından dolayı önde koşarcana gidenlere bir türlü ulaşamıyor, tıkanarak, adımlarını kocaman açarak geride daha fazla kalmamaya çalışıyordu.

Kabakçıoğlu Yüzbaşıya soluk soluğa:

"Zaferinizi Kaymakama, Savcıya haber verdiniz mi?"

Genç Yüzbaşı umursamaz:

"Neye gerek, neye gerek," dedi. "Neye gerek. Bir küçük kaçak!"

"Neye gerek, neye gerek ne demek Yüzbaşım! Bu yakalanan, yakaladığınız koca bir derebeylik, yani feodalite sistemidir. Ben yarın bu zaferinizi Dahiliye Vekiline, Valiye, Candarma Umum Kumandanlığına telleyeceğim. Hem de ehemmiyetini belirterek. Ne demek, neye gerek, neye gerek?"

Arkasına döndü, Süleyman Sami hemen ardından geliyordu:

"Süleyman!"

"Buyur Mahir Bey..."

"Git hemen Kaymakama, Savcıya, Hükümet doktoruna... Hemen, hemen git... Meseleyi anlat. Derhal Candarma Kumandanlığına gelsinler. Değil mi Yüzbaşım?"

"Gelsinler," dedi Yüzbaşı.

Sessiz yürüdüler.

Candarma Komutanının odasındaki uzun masa yeşil çuha kaplamaydı. Kararmış, kerme bağlamış tahta sandalyalar masanın her iki yanına sıralanmışlardı.

Nöbetçi candarmalar, onlar Candarma Komutanlığına girerlerken selama durdular. Astsubay Rahmi koşarak geldi:

"Zincire vurdum Komutanım," dedi olduğu yere bir süngü gibi çakılarak. Gözleri genç Yüzbaşının gözlerinde, kıpırdamadan. "Zinciri de halkaya bağladım. Kollarındaki kelepçeyi de çözmedim. Kapısına da altı tane nöbetçi diktim. Uzatmalı Hasan Çavuş da emre hazır bekliyor, iki erle birlikte. Bu iki eri Hasan Çavuş kendisi yetiştirmiş."

"İyi, emrimi bekleyin."

"Baş üstüne Komutanım."

Selamını çaktı. Yüzbaşı bu Astsubay Rahminin selam çakışına bayılıyordu. Selamı daha çok Alaman usulüydü, şimdiki Amerikan usulü selamlara benzemiyordu ama, olsun, adam iyi selam çakıyordu.

Hasan Çavuşu dağ kollarındaki bir karakoldan özel olarak getirtmişti. Yirmi yıllık candarma çavuşuydu. Bu uzatmalılar köylüklerin en fıkara insanlarıydılar. Askere gidip candarma olduklarında ne yapıp yapıyorlar, uzatmalı oluyorlar, ondan sonra da Allah ne verdiyse... Bunların üstüne rüşvet yiyen, köylü döven, işkence etmesini bilen yoktur. Kasabalardaki tefecilerin bir kısmı bu uzatmalı onbaşılar, çavuşlardandır. Köylülerden rüşvet alıp biriktirdikleri paraları sonradan daha geçerli, onurlu bir yola döküp tefeciliğe başlıyorlar, bileklerinin gücüne, büyük deneylerine, yürekliliklerine dayanarak az bir sürede Karun olup çıkıyorlardı.

Oda uzun, koğuş bozması büyük bir odaydı.

"Rahmi!"

"Buyur Komutanım."

"Hasan Çavuşu çağır bakalım, gelsin."

Yeşil çuha kaplı masaya, sandalyalara büyük bir gıcırtıyla çökerek oturdular.

"Buyurun, buyurun... Buyurun efendim, buyurun."

Yüzbaşı konuklara yol gösteriyordu.

Ala Temir ayakta, hazır ol durmuş, oturmuyor. Yüzbaşının kendisine özellikle yer göstermesini bekliyordu. Ve bu anda kaçak ektikleri tütün tarlasında bir uzatmalı onbaşının kendisini, önüne katıp boğa aleti kırbaçla, kayalıkların arasında kovalayarak dövmesini anımsarken candarmalar da tütünleri yolup yakındaki çaya atıyorlar, çay da alıp yeşil tütünleri götürüyordu. Babası ala kana bulanmış, uzun bıyıklarından şıp şıp kan damlayarak kayanın dibine yatmış inleyerek ağlıyordu. Anasının tekmil giyitleri yırtılmış, onu döven candarmalara yalvarıyordu. Sırtı kan içindeydi, kayalıklar arasından kaçıyor, canını kurtarmaya çalışıyordu. Üç kere yere düştü. Her yere düşüşünde başına sırtına uzatmalının güçlü kollarından kırbaçlar yağdı.

Artık gücü tükenmiş, gözü kararıyordu. "Ölüyorum, ölüyorum, kurtarın," diye bağırdı. Babası bu ölüm çığlığını duyunca ayağa kalktı. Tekmil bedeni kan içinde kalmıştı. "Dur Yüzbaşım," dedi uzatmalı onbaşıya. "Dur Yüzbaşım, sana bir çift sözüm var. Dövme gayrı bizi. Bir buzağılı ineğim var, senin olsun." Uzatmalı onbaşı hemen durmuş, gülümsemeye başlamış, "Peki duruyorum, duruyorum, anan seni kadir gecesi doğurmuş ki bugün çabuk yoruldum. Aaaah yaşlandım," demişti sonra da, "yaşlandım kardeş. Yoksa, sen, çocukların, hepiniz şimdiye çoktan soluksuz uzanmış olurdunuz şuraya... Aaah, yaşlılık, bu kollar yirmi beş, tam yirmi beş yıl durmadan adam dövdü de bir kere olsun yorgunluk nedir bilmedi. İnek iyi mi?" Kana batmış, daha ağlayan adam: "İyi, iyi," dedi. "Her sabah on kilo süt verir." Uzatmalı onbaşı: "İyi," dedi. "Yarın sabah götür, karakola bağla, buzağısıyla birlikte. Bir daha da tütün ekme." Kanlı adam, "Tövbe tövbe, tövbe Yüzbaşım, bir milyon tövbe!"

"Ağa, ayakta kaldın," dedi Yüzbaşı Ala Temire saygıyla, hayranlıkla bakarak. Sandalyanın arkalığından tuttu, masanın ucuna doğru çekti. "Buyurun şöyle oturun Timur Ağa." Timur Ağa. Timur Ağa denmesi Ala Temir Ağanın sonsuz hoşuna gitti. "Ulan Yüzbaşı," dedi içinden, "bana bu Timur Bey demeyin altında kalmayacağım, bir iyilik düşüneceğim ki sana dünyanın parmağı ağzında kalsın."

Hemen sandalyayı aldı, oturdu ve ellerini dizlerinin üstüne koyup gerildi.

"Buyur Komutanım."

Yüzbaşı onu duymuyor, konuklarına yer gösteriyor, kahve için bir ere emirler veriyordu. Hasan Çavuş odanın köşesine çekilmiş, oraya çakılmış kalmıştı. Ayaklarında bir rugan iskarpin vardı, pantolonu buruş buruş, havı dökülmüş, yer yer yamalı dizleri, kıçı sarkmış, düşmüş, şalvar gibiydi. Ceketinin bir yakası karnında, bir yakası göğsündeydi, manevra kayışı yer değiştirmiş, bel kayışı mı, manevra kayışı mı belli değildi. Çizgili ipek gömleğinin yakasını isteyerek dışarı çıkarmıştı. Göğüs cebinden bir tutam, belki üç parmak kalınlığında da altın bir saat kordonu ta bel kayışına kadar iniyordu. Alabros tıraş olmuş,

kır saçları şapkasının altından alnına dökülmüştü. Diken diken bıyıkları da ağarmıştı. Çakır gözleri inatçı, çok çekmiş, kinli, öfkeli öfkeli dört bir yanı, yuvalarında fır dönerek kolaçan ediyordu.

Neden sonra, kahveler geldi içilirken, Yüzbaşı Hasan Çavuşu düşündü, baktı köşede kasılmış durur. Bir gözü Ala Temirin üstünde durdu, Hasan Çavuşla Ala Temir tıpı tıpına biribirlerine benziyorlar. Hasan Çavuş hık demiş Ala Temirin burnundan düşmüş.

"Şöyle bu yana gel Çavuş!"

Hasan Çavuş koşarak masanın ucuna doğru geldi Ala Temirin önüne çakıldı.

"Konuşturabilecek misin Çavuş, katili?"

"Evelallah konuştururum Kumandanım."

"Ne kadar bir sürede?"

Hasan Çavuş sıkılgan, başını o yana bu yana çevirdi, çok çekmiş, yanları kırış kırış olmuş çakır gözleriyle bir imdat ister, yalvarır gibi duvarlara, Yüzbaşıya, sonra da orada bulunanlara baktı. Gözleri gelip Ala Temirin üstünde durunca azıcık kendine geldi, onda odadaki soğukluğu gideren, bütün kasılmışlığına karşın bir candanlık vardı. Ala Temir gibi bir kişinin orada bulunması Hasan Çavuşu yüreklendirdi.

"Hiç belli olmazlar bunlar. Kimisi iki sopada hemen konuşuverirler, kimisi de öldür Allah ağızlarını açmazlar. Ta ki can verene kadar..."

Mahir Kabakçıoğlu okşar, yaltaklanan, biraz da tepeden bir sesle:

"Sopayın altında hiç can veren oldu mu Çavuşum?"

Hasan Çavuş böyle bir soruyu hiç beklemiyordu. O yüzden, birden, ne karşılık vereceğini bilemedi, Yüzbaşıya baktı, onun yüzü, söyle söyle, der gibiydi. Gözleri geldi gene Ala Temirin üstünde durdu, yüreklendi.

"Can vermez olur mu hiç Beyim, hiç can vermez olurlar mı? Çoook! Şunun şurasında yirmi beş yıllık uzatmalıyız. Hiç can vermez olurlar mı hiç? Çook! Elde ne inatçı insanlar var, ne inatçı, ne inatçı, kemiklerini un ufak edip, derisini yüzsen ağzından bir çift söz alamazsın..." Çavuş birden heyecanlandı.

"Birisinde bir adam yakaladım, dört kızın hep bir arada, bir ceviz ağacının altında ırzına geçmiş tam sekiz gün. Tek başına... Üçünü biribirine bağlamış, efendime söyleyim..." Mahcup, başını yere eğmiş, hiçbir yana bakmadan konuşuyor. "Birisini çözüyor, üçünün gözleri önünde onun ırzına geçiyor, bir saat iki saat, onu bağlıyor, ötekini çözüyormuş. Bu adamı kızlarla birlikte ben yakaladım, başladım ki ne başladım, Allah sizi inandırsın, ne başladım ki, ne başladım... Sonra..."

Yüzbaşı ona bakıyor, kaş göz işareti yapıyordu. Yüzbaşının bu kaş göz işaretini hep gördüler. Hasan Çavuş görmeyince Yüzbaşı:

"Çavuş," diye bağırdı. Çavuş hemen toparlanıp hazır ola geçti.

"Toprağa gömdüm, ağzından da şişirdim... Şişirdim ki... Öylesine...

"Çavuş!"

Yüzbaşının sert uyarması onu kendine getirdi.

"Buyur Yüzbaşım!"

"Git, Kürt Mahmudu al da buraya getir."

"Baş üstüne Yüzbaşım."

Patasını çaktı, sözünün yarım kalmasının doyumsuzluğunda, öfkelenerek, elleri titreyerek dışarı çıktı.

Kurtboğa:

"Bırakaydın da anlataydı Yüzbaşım."

"Neye gerek, neye gerek..." diye karşılık verdi Yüzbaşı.

"Bu milletin sırtından sopayı eksik ettiğin gün batarız," dedi Süleyman Aslansoypençe. "Bu milletin sırtından hiçbir vakit sopayı eksik etmeyeceksin. Sağ olsun, var olsun İsmet Paşamız ve hem de biltekmil vetanperveran öteki paşalarımız, hem de Çakmak Paşamız da, baş Mareşalimiz, ordumuzun soylu gözbebeği, hem de gözbebeğimizin öz bir çiçeği, bu milletin sırtından hiçbir zaman sopayı eksik etmediler. Edemezler," diye bağırdı Aslansoypençe.

"Bu millet sopasız edemez," dedi Kurtboğa. "Bir gün, yok yok, bir dakika bu milletin üstünden sopayı eksik et, vallah billah parmak atarlar adama, parmak, parmak..."

Ala Temir konuşmak için kendini zorlayarak:

"Alimallah, bu milletin üstünden kaldır sopayı, bir gün içinde başta paşalarımız, hepimizin kellesini uçuruverirler. Başta ulu İsmet Paşamız. Allah candarmalardan razı olsun ki, bir razı olsun... Her gün her köylünün üstünde beş sopa kırarlar. Aman Allah ha aman Allah, sopasız köylü ağılı dikene benzer, ağısı da yılana... Sopa yememiş köylünün nerenden sokacağı hiç belli olmaz, hiç belli olmaz. Bereket, ha bereket... Bereket versin ki bereket, Allah razı olsun ki paşalarımızdan, sopayı icat etmişler... Demokrasi sayesinde bu millet sopasız olamaz. Olamaz efendim, olamaz."

Mahir Kabakçıoğlu sözü Ala Temirin ağzından aldı, Temir kanatlı sözlere yol vermiş, büyük bir kıvanç içinde Yüzbaşının karşısında, bu kadar önemli adamın karşısında konuşmak fırsatını bulmuşken... Gözlerini belerterek, alacağın olsun dercesine Kabakçıoğlunun yüzüne baktı. Öteki hiç oralı bile olmadı. Bu daha da zoruna gitti Temir Ağanın.

"Evet efendim, her milletin bir karakteristiği vardır, bizim hamurumuz da sopayla yuğrulmuştur. Herhangi bir millete, bunun yüzde, binde, milyonda biri kadar sopa çek, değil otorite, değil faşizm, Nazizm, değil diktatörlük, yıkar geçerler. Bizim millet kadar sopaya mütehammil bir millet yoktur. Mütehammil değil, sopadan zevk alan... Bir yıl bu milletin sırtından sopayı eksik kıl, biz toptan delirir, zıvanadan çıkarız Yüzbaşım. Bu gerçeği sizin gibi kabiliyetli vatansever idare amirleri bilmeliler ve sopayı elden düşürmemeliler. Ne için olursa olsun bu milleti döveceksin... Sebep aramayacak, yaratmayacak, sebepsiz döveceksin ki, dövme dövme gibi dövme olsun Yüzbaşım. Sopayla kurulmuş binamız bizim... Ve ol sebepten soylu idare amirlerimiz bu milleti yedi yüz yıldır döverler. Cumhuriyet devrinde de bunun ilmi bir şekilde şuuruna vardığımızdan sopa dozunu on misline yüz misline çıkardık. Bu hakikati büyük paşalarımız görmeselerdi, bu vatan çoktan batmıştı. Dünya öküzün boynuzunda değil, Türkiye sopanın boynuzunda durur."

"Allah," dedi, "Allah..." Ellerini havaya açtı Hacı Kurtboğa, dudakları kıpır kıpır dualar okuyarak. "Şu milletin üstünden sopayı eksik etme... Allah Allah... Sopasız, biz batarız."

"Batarız," dedi Aslansoypençe.

"Batarız," dedi Ala Temir.

Tam bu sırada önde Kaymakam, onun arkasında Savcı, onun arkasında da genç Hükümet doktoru içeriye girdiler. Oturmakta olan kişiler hemen ayağa fırladılar.

Ala Temir duruyor duruyor, birden:

"Batarız," diye bağırıyordu. "Bizi bin yıldır dövüyorlar. Hafazanallah, bir gün dövmeselerdi, biz bu dünyayı yıkar batırırdık. Bizi öldürmeli, öldürmeli, öldürmeli, öldürmeli bizi dövmeli değil!"

Gelenler şaşkınlık içinde kalmışlar Ala Temirin konuşmasını dinliyorlar bir şey anlamıyorlardı.

Kaymakam:

"Tebrik ederim Yüzbaşı Bey, katili yakalamışsınız. Gerçekten büyük başarı..."

"Ne büyük başarısı," dedi Mahir Kabakçıoğlu, "Görülmemiş bir başarı. Bu feodalitenin, katil feodalitenin cinayetlerinin ilk cezasıdır."

Doktor:

"Tebrik ederim Yüzbaşım, evet öyledir."

Savcı:

"Mahir Bey yaraya iyi neşter vurdu. Hakikaten bu ilk cezası olacaktır katil Derebeyliğin," diye Mahir Beye sokuldu.

Yüzbaşı:

"Çok teşekkür ederim, geliyor."

"Geliyor," dedi Ala Temir. Hazır ol durumunda ayağa kalktı, geri oturdu. "Geliyor aman Allah, ala gözlü Murtaza Beyin alçak kanlısı geliyor. Geliyor ha, geliyor aman Allah." Yüzü dehşet içinde seğiriyor, gerilmiş gözleri büyümüş, "Geliyor, kanlı kafir Kürdü geliyor. Eli bileklerine kadar kan içinde geliyor."

Derken sözü ağzında dondu kaldı, yüzü kütük gibi cansız kesildi, gözleri kıpırtısız, saydam, bir noktaya dikildi. Boynunu da kapıya doğru uzatmıştı.

Kürt Mahmut uzun boylu, kumral, uzun, sarkık, kıvırcık püskül bıyıklı, kaşını kaldırıp da hiç kimseye, hiçbir yöne bakmıyor, bu yüzden gözlerinin rengini kimse görmüyor. Parmakları uzun, biçimli, omuzları geniş, düzgün, kaşları çatık, usul-

dan elmacık kemikleri çıkık, dudakları kırmızı, etli, yanaktan dudağa inen çizgi derin, gün görmüş. Gözlerinin yöresi kırışık içinde, çok güneşte kalmış.

Şangırtılar içinde odaya girdi. Eli karnın üstünde, açılmış bacaklarıyla dimdik ortada durdu. Şayak, kahverengiydi şalvarı, ceketi çizgili siyah, kaçak maldandı. Alnının sağ yanında derin bir Halep çıbanı izi kızarıyordu. Ak bir yün kuşak sarmıştı beline.

O içeri girince derin bir sessizlik oldu, herkes bir ona, bir biribirinin yüzüne baktı.

Ala Temir mırıldandı:

"Babayiğit oğlan imiş. Vay anasını."

Onun bu sözlerini kimse duymadı.

Eğer Mahir Kabakçıoğlu sessizliği bozmasaydı, daha uzun zaman kimse konuşmayacaktı:

"Sen öldürdün öyle mi Murtaza Beyi? Nasıl kıydın ona? Halbuki o, İstanbullarda, Avrupalarda okumuştu. Sen kimsin, kaç para edersin, nasıl kıydın ona?"

"Nasıl kıydın ulan Kürt iti? Nasıl kıydın aslana?" diye gürledi Kurtboğa. "Onun bir damla kanı senin gibi on bin Kürt itini değerdi. Okumuş, Avrupa görmüş, genç çağında vetana hizmete can atarken... On bin değil, yüz bin... Yüz bin değil bir milyon... Bir milyon değil..." Ayağa kalktı, öfkeyle üstüne yürüdü. İçinden de kendini dizginliyordu. Ya buradan kurtulur kaçar da, dağa çıkıp eşkıya olursa, eşkıya olup evini basarsa... Gene de iki parmağını gözlerinin içine doğru fırlattı. "Nah böyle, gözlerini gözlerini gözlerini çıkarırım. Gözlerini gözlerini, gözlerini çıkarırım. Nah böyle. Nasıl öldürdün ulan Kürt, aslan gibi yiğidi?"

Mahmut başını kaldırdı, çelik gibi, bir yeşil ışıltıda sert, öfkeli, ürkütücü ona bir an baktı, sonra gözlerini ağır, vakur geri yere indirdi.

Kurtboğanın, onun gözlerine değdi değecek parmakları büzüldüler, kolu düştü. Yutkundu, böyle birden kesmek de olmazdı. Gırtlak kemiği habire inip inip çıkıyordu.

"Allah belanı versin," diye savurdu. "Kıyılır mı?" Bayağı korkmuştu Mahmudun gözlerinden. "Öyle bir yiğide kıyılır

mı?" diye yumuşacık, okşar gibi mırıldandı. "Allah senin bin belanı versin. Bak oğlum Mahmut," diye kulağına eğildi. "Bak oğlum Mahmut, sana Murtazayı Derviş Bey öldürttü, senin bir suçun yok. Bunu bir kağıda yazacaklar, sen de imzanı basacaksın. İmzan var değil mi?"

"Kürt Mahmut çok iyi okuryazardır, ilkokulu bile bitirmiştir," dedi Hasan Çavuş. "Ben onun takibinde gezerken her bir şeyini öğrendim onun."

"İyi, iyi," dedi Kurtboğa. "İşte evladım Mahmut sen yeter ki, Murtaza Beyi Derviş Bey öldürttü de..." Kulağına eğildi, "Gerisine karışma sen... Ben seni buradan kaçırır, memleketine gönderirim." Kulağına az daha dudağını yaklaştırdı, daha usul bir sesle: "Bu dinsizler," dedi, "bu dinsiz Yüzbaşı emir almış Ankaradan ya seni söyletecek, ya da seni öldürecek. Beni dinle, hemen söyle de tatlı canını kurtar, yazık değil mi gençliğine?.."

Usullacık onun yanından uzaklaştı, sandalyasına sessiz çöktü.

Onun konuştuklarını, ne kadar yavaş konuşursa konuşsun sesi gürdü, fısıltısı bile uzaklardan duyulurdu, oradakiler duydular, duymamışlıktan geldiler.

Kurtboğadan sonra kimse konuşmadı, konuşmak istemediler belki de. Bir ağır duygu altında ezildiler. Bu ağır duygunun ne olduğunu kendileri de bilmiyorlardı. Hepsi birden gözlerini dikmişler, bu boynu laleli, elleri, ayakları, kolları kalın zincirlerle donatılmış, zincir de yetmeyip kelepçelenmiş yakışıklı, kanlı canlı, bir onur yontusu gibi duran adama bakıyorlardı.

Ala Temir de içinden, "Bir kartala, bakır kanatlı bir kızıl kartala benziyor bu," diye geçiriyordu.

Bu arada Mahmut hiç kıpırdamadı, ancak iki kere ayak değiştirirken zincirin bir iki halkası ses verdi. Bir kere de elleri azıcık yukarı çıktı, göbeğinin üstüne doğru, hemen geri yerine indiler. Bunda da inceden zincir ses verdi.

Birden düşüncelerden ayıkan Yüzbaşı:

"Çavuş," diye sert komut verdi, "al bu adamı, götür aşağı. Derviş Bey ona Murtazayı öldürttüğünü itiraf etmiştir. İstersen Derviş Beyi öteki hücreden al bununla yüzleştir. Derviş Beye de

buna da iyi davran... Murtaza Beyi kendisine Derviş Beyin öldürttüğünü söylesin, sonra bunu bırak. Bırakmadan önce bana getir. Konuşacağım... Eğer her şeyi söylemezse iki saatta bir bana tekmil haberi ver. İtiraf ederse hemen gelir bana haber verirsin. Biz..."

Mahir Kabakçıoğlu sözü ağzından aldı:

"Biz, bizim evdeyiz. Çünkü bugün bizde hazırlık yaptılar. Bizim ev de buraya yakın," dedi.

"Olmaz," dedi Hacı Kurtboğa. "Bizde de hazırlık var."

"Bizde de," dedi Rüstem Bey.

"Ya biz?" dedi Süleyman Aslansoypençe.

"Mahir Beyin evi buraya iki adım. Onun için Mahir Beye gitmeliyiz," dedi Yüzbaşı. "Çok merak ediyorum, bu adam konuşacak mı konuşmayacak mı? Meraktan deli oluyorum."

"Eğer itiraf ederse, Derviş Beyi hemen tevkif ederiz," dedi Savcı. "Hemen hemen tevkif, nuru aynim. Derhal tevkif ettiririm. Hakim Beyle karar aldık. Aaah bir konuşsa."

"Konuşacak," dedi hırsla Süleyman Aslansoypençe. "Ne yapacak, tabii konuşacak. Konuşmayıp da ne yapacak? Elbette konuşacak. Hasan Çavuş, sonra..."

Hep birden ayağa kalkıp Mahir Beyin evine yollandılar. Eve geldiklerinde onları başta Mahir Beyin Hanımıyla birkaç genç kız karşıladılar. İçerde sofra kurulmuştu.

Mahir Bey:

"Sağ ol, var ol Hanım," dedi usulca. "Beni mahcup etmedin."

Hanım:

"Bize geleceğinizi, bizi şereflendireceğinizi biliyordum. Çünküleyim ki... O yakalanmış." Kocasının kulağına eğildi. "Nasıl bir adam? Dedikleri gibi canavar mı, yakışıklı mı dedikleri gibi?"

"Dediklerinden de beter," dedi Kabakçıoğlu. "Canavar."

Gün kavuşmuş, çoktan gece basmıştı. Hemen masaya oturdular. Rakılar açıldı ve sofraya kızarmış tavuklar, kuzu butları, yeşil salatalıklar, başparmak büyüklüğünde ve daha buruşmamış sarı çiçekleri üstlerinde, beyaz peynir, acı biber, daha bir sürü yiyecek geldi. İki genç, güzel giyinmiş kız ve bir delikanlı

soğuk suları, buzları, dolu dolu türlü çeşitli yiyecekleri masaya taşıyorlardı.

"Şerefe."

"Şerefe."

"Böyle güzel, böyle mutlu günümüz çok olsun."

Kadehler tokuştu.

"Çok olsun."

Bir süre hiç konuşmadan yediler içtiler. Kaşıkların, tabakların, kadehlerin, çatalların seslerinden başka ses duyulmadı evde.

"Onu elleri kelepçeli üç kere baştan aşağı çarşının ortasından geçireceğim," dedi Savcı. "Görsün o. Bu kadar büyük cinayetlerinin ceremesini çekecek, ödeyecek. Ödemeli. Elimizi çabuk tutmazsak memleketi imha edecekler. O Derviş Bey yok mu, o imha edecek bu yurdu o! Gençlere hep okuyun, kitap okuyun diyormuş. Cezasını çekmeli."

"Yaşa, var ol," diye kadeh kaldırdı Kurtboğa coşarak. "Vetan sana minnettar kalacak Müddeiumumi Bey. Vetan senin bu hizmetinden dolayı... Yarın tel çekeceğim Ankaraya, bu Müddeiumumi şöyle aslan, böyle kaplan diye... Bu Müddeiumumi şöyle kaçar, böyle kuyruk tutar diye. Şerefe! Aziz, çok değerli, bir vetan kadar kıymetli, kasabamızın büyük Müddeiumumi şerefine. Var olsun."

Kadehler kalktı:

"Var olsun. Şerefe."

"Şerefe, şerefe, şerefe..."

Hiç konuşmayan Cafer Özpolat, biraz içince hemen sarhoşladı:

"Şerefe!" diye kadeh kaldırdı. "Cümlenin şerefine. Herkesin. Ben Kürt Mahmudu yakından tanırım, konuşmayacak. Dünyanın en yiğit, en mert, en güçlü, en inatçı adamıdır. Çocukluğumuz birlikte geçti. Tam teçhizat bir ordun olacağına, Kürt Mahmut gibi bir adamın olsun, yeter."

"Konuşacak," dedi Savcı.

"Hele bir konuşmasın da görelim onu," dedi Yüzbaşı.

"Hele bir konuşmasın," dediler ötekiler de Yüzbaşının sözünün hemen ardından.

"Ben yirmi yıldır kasaba kasaba dolaşırım. Yirmi yıldır bu uzatmalıları tanırım. Hasan Çavuş taşı, demiri bile konuşturur."

"Konuşturur," dedi Kurtboğa. "Taşı da toprağı da... Ölüyü, ölüyü bile konuştururlar bu uzatmalılar."

"Az sonra haberi getirir Çavuş ki, bülbül olmuş şakımış Kürt," dedi Süleyman Aslansoypençe.

"Bu Çavuş çok ferasetli," dedi Kurtboğa. "İki yıl da bizim köyün karakolunda kaldı. Gece gündüz okuyor düşünüyordu, işkence usulleri belliyordu. Amerikadan yeni söyletme usulleri belledi. İstanbulda iki yıl, Ankarada üç yıl, işkenceyle adam söyletme kursu gördü. Ölüyü konuşturur o! Alır bir ölüyü üç gün diker karşısına, çıkarır miting kürsüsüne, nutuk attırır, değil fıkara yalın kat Kürt Mahmudu, nutuk attırır ölüye."

Çok uğraşmışlardı bu kasaba Ağaları Kürt Mahmudu yakalamak için. Çok para dökmüşler, Derviş Beyin dağlardaki adamlarını teker teker satın almışlardı. Gene de Kürt Mahmudun yakalanması çok uzun sürmüştü. Mahmut cıva gibiydi, ele avuca sığmıyordu. İnanılmaz da bir haberci, gözcü ağı kurmuştu dağlarda, Derviş Bey de ona çok cephane, para yolluyordu. Kürt Haydar hayınlık etmeseydi, hiç olmazsa Mahmut kadar kurnaz bir adam olmasaydı Kürt Mahmudu kimsecikler yakalayamazdı. Kurşunları bitip, candarmaların üstüne koşarak atıldığında, vursunlar diye, tam o sıra onu arkasından yakalayan Kürt Haydar oldu. Mahmut dişlerini sıkıp: "İnşallah seninle bir karşılaşırız, Haydar," dedi. Haydar onun bu sözlerine güldü.

Herkes Cafer Özpolata bir tuhaf bakıyordu. Nasıl cesaret edebilmişti, burada böyle konuşmaya.

Kaymakam:

"Konuşmazsa eğer o, konuştururuz. Bu çağda artık konuşmayan adam olamaz."

"Olamaz," dedi Doktor. "İnsan bedeninin ancak direnci bir yere kadardır. Ondan sonra direnç sıfıra düşer."

Cafer Özpolat inatlaştı:

"Kürt Mahmudu hiçbir güç konuşturamaz."

"Cafer Bey," diye bağırdı Yüzbaşı. "On bin lirasına bahse girerim sizinle... Hem de iki saat içinde konuşacak. Hasan Ça-

vuşa şimdiye kadar iki saattan fazla dayanan çıkmadı. Amerikada enteresan gelişmeler oldu ama, onlar Hasan Çavuş metotları karşısında çocuk oyuncağı kalır. Bahse girerim."

"Ben de," dedi Cafer Özpolat, daha küstahlaşarak.

Oradakiler öldürecek gibi baktılar Cafer Özpolata.

Nedense, her kimse, konuşmayı başka bir yöne çeldi birisi. Derviş Beyin kız kardeşini, her zaman Sarıoğlu soyunda böyle bir kadının bulunduğunu uzun uzun konuştular. Doktor bunun bir çeşit hastalık olduğunu söyledi. Hani kadın da çok güzeldi. Gerçekten dünya güzeliydi. Sonra Hacı Murtaza Ağayı, onun dağ yamaçlarını bir uçtan satın aldığını, zeytinlikleri aşıladığını dillerine doladılar. Sonra Belediye Başkanını aldılar ele... Adanada bar kapattığını, her dizine bir kadını oturtup, sabaha kadar kadınların ayakkabılarında şampanya içtiğini söyleştiler... Bu adam bu kadar parayı nereden buluyordu? Onun kurduğu kaçakçı şebekesinden kimse söz etmedi.

Yüzbaşı ikide birde saatına bakıyor, sandalyasında dönüyor, kalkıyor pencereye gidiyor, geri geliyor, bir kadeh rakıyı dikiyor, gene saatına bakıyor, gene kalkıyor, sıkılıyor, durmadan yemek yiyor, hemen pencereye fırlıyor, kapıya kadar gidiyor, geri geliyordu.

"Buraya bak, delikanlı."

"Buyur Yüzbaşım."

"Söyle aşağıdaki candarmaya, buraya gelsin."

Candarma geldi:

"Buyur Kumandanım."

"Hemen Hasan Çavuşu çağır."

"Baş üstüne Kumandanım."

Az sonra Hasan Çavuş geldi. Süklüm püklümdü. Hazır ol durumuna geçmişti ama dökülüyordu. Bütün bedeninin tepeden tırnağa zangır zangır titrediği belli oluyordu.

"Ne oldu Hasan Çavuş, tamı tamına üç saat oldu? Senin marifetin böyle mi?"

"Konuşmuyor," dedi Çavuş. "Yirmi tırnağını teker teker çektim, bana mısın demiyor. Taşağına bağladım voltu, bana mısın demiyor. Ben böyle bir adam daha görmedim."

"Daha ne yaptın? Üç saat içinde bu kadar mı?"

Hasan Çavuş başını yerden kaldırmadan:

"Daha sabaha çok var Yüzbaşım."

"Bekliyorum Çavuş."

"Çok inatçı adam Yüzbaşım."

"Bak Çavuşum," diye ayağa fırladı Süleyman Aslansoypençe. "Ben onun yoluna bir servet döktüm. Ya konuşturamazsan onu? Konuştur şunu. Sana bin lira var. Anan sütü gibi helal olsun."

"Konuşacak," dedi Yüzbaşı.

"Konuşacak," dedi Kaymakam.

Doktor:

"Konuşmalı."

Savcı:

"Elbette konuşacak... Türkiye Cumhuriyeti her şeye kadirdir."

"Benden de bin lira," dedi Kurtboğa. "Yeter ki sen konuştur onu. O konuşmazsa bütün istikbalimiz mahvoldu demektir Çavuş. Göster kendini aslanım."

Kabakçıoğlu:

"Bin lira da benden."

Cafer Özpolata baktı herkes.

"Konuşmayacak," dedi Cafer. "Eğer sen onu konuşturabilirsen Çavuş, benden sana beş bin lira."

"İki bin lira da benden," dedi Ala Temir kekeleyerek. "Konuşursa iyi mi olur?" diye de usulca sordu.

"Konuşacak," dedi Çavuş... Yel yepelek hemen koştu. Sevinç içindeydi. Servet sahibi olmuştu. Nasıl olsa konuştururdu onu. Daha neleri, neleri vardı, Amerikan kursundan öğrendiklerinden başka...

Önce yalvarmaya başladı. Uzun bir süre kan içindeki adama yalvardı, kendine acındırmaya çalıştı:

"Bak kardeş," diyordu, "ne olursun, söyle şunu, ne var? Ne olursun. Sen bunu söylersen, bana çok çok para verecekler. Bir de Yüzbaşı beni astsubay yapacak. Düşün bir kere, astsubaylık ne demek, ne demek! Haydi kardeş, ocağına düştüm, oğlunu öldürdüm de ocağına düştüm, sebep olma ekmeğime, tam yirmi beş yıldır bu meslekteyim; bu kadar parayı bir arada görmedim.

Mahmut kardeş, çoluk çocuğum var, rızklarına engel olma. Rızk kesenin boynu kesilir. Derviş Bey senin nen olur? Halbuki ben, ben... Bu iyiliğini hiç unutmam. Bana bu iyiliği yaparsan ben de seni hapisten kaçırırım. İdam verirlerse seni darağacından alırım. Söyle ki bana Murtaza Beyi Derviş Bey öldürttü. Ne var bunda da nekes olup söylemiyor da rızkıma mani oluyorsun?"

Daha çok, çok söyledi ama Mahmuttan ses çıkmadı.

Çavuş:

"Günah benden gitti," diye gürledi.

"Bahse girerim," dedi Cafer Özpolat.

"Konuşacak," diye öfkeli, kesin konuştu Yüzbaşı.

"Türkiye Cumhuriyeti..." dedi Kaymakam.

"Var olsun, payidar olsun," dedi içki içmeyen, kasılmaktan, ellerini dizlerinin üstünde tutmaktan yorulmuş Ala Temir.

"Bu şerefsizliktir," dedi Doktor. "Bir katili tutmak alçaklıktır. Ne demek?" diye bağırdı Doktor.

Cafer Özpolat:

"Bütün bunlar bana mı Doktor?" diye soğukkanlı sordu.

Hep bir ağızdan:

"Sana olur mu?" diye konuştu ötekiler, Doktor ve Cafer Özpolat sustular.

Hacı Kurtboğa saatına baktı.

"Saat dört, nerdeyse tanyerleri ışıyacak," diye telaşlandı. "Hasan Çavuştan da bir haber yok."

"Şimdi gelir," dedi Yüzbaşı. "Hiç üzülmeyin."

"Ben gidiyorum. Bana izin ver de ben onu iki dakikada konuşturayım Yüzbaşım."

"Buyur git," dedi Yüzbaşı. "Konuşsun da, ister sen, ister Hasan Çavuş..."

Kurtboğa yalpalayarak Komutanlığa geldi. Mahmuda işkence yapılan yeri biliyordu. Kapıyı çaldı, Hasan Çavuş kapıyı hemen açtı. İçerde altı candarma ve Mahmut zincirleriyle pis bir çamurun içinde yatıyor, ölü gibi kıpırtısız, duvardaki gaz lambası titrek ışığını arada yanıp sönerek zincirleri ışılatarak salıveriyordu.

"Hepiniz dışarı çıkın," diye emretti Kurtboğa. "Çavuş sen de... Ben konuşacağım onunla, iyilikle..."

Kapı kapandı. Kurtboğa vardı, Mahmudu sağ elinden tuttu. Kan içindeki el sıcaktı.

"Osmanı bilirsin, işte şu senin yattığın yerde can verdi. Damarlarındaki tekmil kanı boşalttılar. Sarıçamda, bunu da iyi bilirsin, Hacı Veli çetesiyle birlikte otuz üç kişiyi kaçıyorlar diye, bir yarın dibinde kurşuna dizdiler. Kim sordu? Yozcuyu öldürüp Yalnızdut Karakolundan hendeğe attılar, kaçarken vurduk dediler, kim sordu? Resulün kellesini kesip anasına yolladılar, bütün köy görsün de ibret olsun diye... Kim sordu? Sarı Tanılı köyünde, köyün orta yerinde sekiz kişiyi meydan dayağına çekti candarmalar, hepsini döve döve öldürdüler, kim sordu? Sen bütün bunları görmedin duymadın mı? Şimdi sabaha karşı seni öldürecekler. Doktor raporunu yazdı bile, yaaa... Sana yazık değil mi? Sen öleceğine Derviş ölsün. Ben seni kurtarırım. Sana tarla veririm Akçasazdan... Çiftlik veririm, maaş bağlarım sana ölene dek. Haydi canım kardeşim, iki gözümün ışığı yiğit Mahmudum, haydi, söyle, söyle ki, beni Murtaza Beyi öldürmek için Derviş Bey yolladı de... Haydi canım..."

Sesi candan, okşayıcı, baba, ana, kardeş şefkatinde...

Daha konuştu, uzun, yanık, dost, kardeş gibi konuştu. Mahmuttan en küçük bir ses bile çıkmadı.

Kurtboğanın tepesinin tası attı:

"Ulan öldün mü?" diye tekmelemeye başladı Mahmudu. "Ulan anasını avradını... Ulan... İnatçı hayvan Kürt... Ulan, Hasan Çavuş," diye bağırdı. "Günah benden gitti, öldür şu deyyusu."

Sesi kesindi. Hemen, koşarcana oradan ayrıldı, bir öfke, bir yorgunluk olaraktan salona girdi:

"Konuşmayacak," diye inledi, dolu rakı kadehine sarıldı.

"Bir de ben gideyim," dedi Cafer Özpolat. "Çocukluk arkadaşımdır. Belki beni kırmaz, mert adamdır."

"Git," dediler. "Çocukluk arkadaşındır, seni kırmaz."

Cafer Özpolat kadehindeki rakıyı ayakta başına dikti, sonuna, son damlasına kadar içti.

Usul usul tanyerleri ışıyor, geç kalmış birkaç horoz kasabanın orasında burasında ötmelerini sürdürüyorlardı.

Gözaltı odasının kapısına geldiğinde içerden kırılma sesle-

rine benzer sesler geldi. Cafer Özpolatın yüreği cızz etti. Hemen kapıyı çaldı, kapıyı Hasan Çavuş açtı.

"Konuşmuyor, konuşmayacak bu adam Cafer Bey," dedi yılgın. "Konuşturamayacağım. Aaah!" Derinden içini çekti.

"Dışarı çıkın, hepiniz," diye emir verdi Cafer Özpolat. "Bakalım, bir de ben konuşayım."

Aşağıda, ıslak çimento tabanda Mahmut kıvrılmış yatıyordu, ölü gibi. Kanı çimentonun çukurlarına göllenmişti. İçerisi inanılmayacak kadar berbat kokuyordu. Cafer Özpolat başını yana çevirip burnunu tuttu bir süre.

"Öldürmüşler seni," dedi. "Seni öldürmüş allahsızlar Mahmut. Söyle kardeş... Ne olacak? Yoksa seni öldürecekler. Derviş Beye verseler verseler on sekiz yıl verirler. Sana da öyle. Bir af çıkar kurtulursunuz. Derviş Bey için öldürtme kendini..."

Sözünü bitiremedi kendini dışarı attı. İçerisi öylesine sası sası, ciğerleri delen kokuyordu ki...

Koşarak Mahir Kabakçıoğlunun evine geldi.

"Konuşacak halde değil, yarı canlı. Mahmut ölecek," dedi kadehine yapıştı, bir dikişte hepsini içti.

Mahir Kabakçıoğlu kalktı ayağa:

"Hele bir de ben deneyim," dedi. "Durun bakalım."

Kabakçıoğlu korkarak, ayağı ayağına dolanarak gözaltı odasına girdi:

"Mahmut, Mahmut!" diye bağırdı. "Kürt Mahmut, eğer Dervişin adını verirsen sana Akçasazdan iki bin beş yüz dönümlük bir çiftlik vereceğim. Yoksa ölüyorsun, ölmüşsün işte..."

Bu sözleri söylemesiyle dışarı çıkması bir oldu. O gelir gelmez Süleyman Aslansoypençe denedi kendini. Yarı kan içindeki adamı kucağına alıp yalvardı. Mahmut ona da en küçük bir kıpırtıyla olsun karşılık vermedi.

"Öleceksin, öleceksin. Senin gibi bir babayiğide, ana kuzusuna yazık değil mi? Derviş gibi bin it senin bir tırnağın eder mi, yavrum, aslanım?"

İçini çekti:

"Yazık," dedi, oradan ayrıldı.

"Ölecek," diye gürledi. "Ona hiçbir söz para etmez. Ölecek, konuşmayacak ölecek."

Yüzbaşı:

"Konuşacak."

Savcı:

"Elbette."

Kaymakam:

"Türkiye Cumhuriyeti ölüyü bile konuşturmaya muktedirdir."

Cafer Özpolat ayağa kalkıp bağırdı. Bir eli göğsünde, bir eli kadehinde:

"Türk övün, çalış, güven."

"Bravo," diye alkış tuttular ona.

"Hele bir de ben maşkımı deneyim şu Kürtte," dedi Ala Temir, yorgun, hazır ol durumunda, ellerini dizlerinden çekerek ayağa kalktı. Gözaltı odasına geldiğinde gün ışıyacaktı. Odada gözlerini kirpiştirerek baktı yöreye, bakışları geldi Mahmudun üstünde durdu:

"Vah," dedi, "vah. Öldürmüşler seni." Yanına çömeldi, usulcana ağzını kulağına dayadı. "Dayan kardeş," dedi, "sabah oluyor. Ele verme Derviş Beyi. Ele versen de onu vermesen de seni öldürecekler. Doktor gün atarken sana bir ağılı iğne yapıp öldürecek. Ona bunun için çok, bir ton para verdik. Sen ölüyorsun, hiç olmazsa Derviş Beyi öldürme. Sağlıcakla kal, hakkını helal eyle aslan Kürdüm."

Ağlayarak, göğsü kalkarak dışarıya çıktı. Mahir Beyin evinin kapısında bir süre beklemek zorunda kaldı. Gözyaşları bir türlü durmuyordu. Kendi kendine konuşuyor: "Bu Hükümet adamlarında, bu Ağalarda hiç din iman, merhamet insanlık kalmamış," diyordu. "Yılda binlerce, binlerce fıkarayı böyle öldürüyorlar, öldürüyorlar."

Gözlerini mendiliyle iyice kuruladıktan sonra yukarı çıktı.

Onu, "Çok geciktin," diye karşıladılar. "Ne oldu?"

"Konuşacak," dedi Ala Temir. "Mecburi."

"Konuşacak," dedi Yüzbaşı. "Hasan Çavuş."

"Buyur efendim."

"De konuştur şunu artık sabah olmadan."

"Konuşacak Beyim."

Doktor ayağa kalktı, uykulu, sersemdi. Dün akşamdan bu

yana sıtmalılar kapısını, yüzlerce, çoktan tutmuşlardı. Doktor buraya beş yıl önce tayin edilmiş, Erzurumlu fıkara bir evin çocuğuydu. İstanbulda medreselerde yatarak, artık yiyerek okumuş, kurda kuşa, tekmil yaratığa düşman kesilmişti. Kasabadaki tek doktordu ve her gün yüzlerce hastaya kinin iğnesi yapıyordu. Kasabada çıkan dedikoduya göre kinin iğnesi Doktora pahalı geldiğinden hastalara su enjekte ediyormuş. Ne ederse etsin Doktor beş yıl içinde zengin oldu. Bir portakal bahçesi, yetişmiş, yetmiş beş dönüm, altı bin dönümlük bir çiftlik, Anavarza ovasında, iki de ev yaptırdı kendisine, büyük bahçeler ortasında...

"Ben gidiyorum," diye ağzını bir karış açarak esnedi, gerindi. "Bu adam inatçı Kürt konuşmayacak. Ben raporu yazıyorum." Cebinden kalem kağıt çıkardı, bir süre yazdı. Yazdığını birkaç kere okudu. Oldu der gibi başını salladı, raporu Savcıya uzattı: "Kalp yetmezliğinden, karakola getirilirken yolda ölmüştür. At üstünde... Eğer ölürse rapor bu, ölmezse raporu yırtar atarsınız."

Hasan Çavuş:

"Ölmeyecek Doktor Bey," dedi çıktı.

"Eeeh, o zaman da raporu yırtar atarsınız," dedi Doktor. "Şimdi hastalar kapıları kırmışlardır."

"Dur Doktor," diye ayağa kalktı Hacı Kurtboğa. "Aklıma bir fikir geldi ki fikir derim sana."

"Ne?" diye merakla sordu Doktor.

"Ne?" diye sordu Yüzbaşı, bıkmış, yüzü kağıt gibi, solgun.

"Ne?" diye sordu uykulu, yarı sızmış Savcı.

"Beyler, Ağalar, hem de Muallim Bey Hocamız, diyor ki..."

"Ne diyorum?" diye uykusundan sıçrayarak sordu Rüstem Bey.

"Bey Ağalar diyorlar ki bir zabıt tanzim edelim, Kürt Mahmut konuşmuş gibi, imzasını atalım."

"Atalım," dedi Aslansoypençe.

"Atalım," dedi Cafer Özpolat. "Vay anasını, şimdiye kadar neden bunu akıl etmedik de gecemizi zehir eyledik?"

"Tuh," dedi Ala Temir. "Boşu boşuna öldürdüler babayiğidi. Kürt Mahmudu. Tuh yazık..."

Kabakçıoğlu sustu.

"Hayır," diye bağırdı Yüzbaşı. "O inatlaştı, bir de... Konuşacak."

"İnatlaştı," dedi Savcı. "Bu adam devlet güçlerine karşı inatlaştı. Bu adam hali isyandadır. Eğer o konuşmazsa biz bu halkı tutamayız. Bizi sokağa çıkarmazlar, daireye vardırmazlar. Bu adam inatlaştı, bu adam hali ayaklanma üzeredir, konuşacak sultanım, mirim."

"Konuşacak," dedi Kaymakam. "Kimsenin devlet güçlerine karşı böyle kafa tutmasına izin veremeyiz. Sahte evrak tanzim etmek bizim iktidarsızlığımızı gösterir. Devlet sahte evrak tanzim etmez. Bu adam konuşacak."

Ve Yüzbaşı gerilmiş bir yay gibiydi, ayağa fırladı:

"Vatanımızın bütünlüğüne," diye bağırdı. Ortalık zangır zangır etti. "Bütünlüğümüze kast ederek ve milletçe refah saadetimize engel olmak için... Ve son kalmış Türk devletinin selameti uğruna... Kimsenin, bir ölünün bile kafa tutmasına, son Türk devletine... İzin vermeyeceğiz. Ve ali menfaatlerimizi haleldar etmeye bir sinek de olsa, müsaade etmeyeceğiz. Bir Hükümet, bir devlet sahte evrak tanzim edemez. Son kalmış Türk devleti..." Soluyarak yerine oturdu. "Ne demek, ne demek," diyordu boyuna. "Ne demek, ne demek! Ne demek, sahte evrak tanzimi ne demek Beyler," diyordu köpürmüş, dudakları öfkeden titreyerek.

Savcı da ayağa fırladı Yüzbaşı gibi. Öfkeli, sallanarak, öfkelenmeye çalışarak:

"Eğer bir sinek, bir böcek, bir arı, bir hanımböceği, bir karıncaysa da bize karşı koyan, var gücümüzle, bütün varlığını toplayarak memleketin üstüne yükleneceğiz. Ne söz o?" Kollarını iki yanına açıp uçma talimleri yaparcana sallamaya, kendi de birlikte öne arkaya sallanmaya başladı. "Ne söz o, ne söz? Ne söz, sahte evrak tanzim etmek, işte bu olamaz. Kürt Mahmudu konuşturmaya Hükümetimiz elbette muktedirdir."

"Muktedirdir," dedi Kurtboğa, "Ne demek, ne demek..."

"Muktedirdir," dedi Özpolat.

"Muktediriz," dedi Aslansoypençe.

"Olamaz," diye ayağa fırladı Ala Temir.

"Bu nasıl bir söz ki ağzımızdan çıkar da devletin otoritesini beş paralık eder," diye candan konuştu Mahir Kabakçıoğlu. "Kim bu insan ki böyle bir teklifte bulunur?"

"Kim?" dediler hep bir ağızdan.

"Kürt Mahmut konuşacaktır," diye otoriter bir sesle, öfkeli, kesin küçümser, inatçı, güvenli konuştu Yüzbaşı.

"Konuşacaktır," diye bağırdı Süleyman Aslansoypençe. "Devlet gücüne dağ mı dayanır?"

"Konuşmazsa," dedi Doktor, "hem de ölürse, işte rapor elinizde."

Gün bir minare boyu yekinmişken Hasan Çavuş geriye döndü. Orada beklemekten canı çıkmışlar, gerilip, birer öfke yığını olmuşlar, hep birden ayağa fırladılar, kapıda gözüken Hasan Çavuşa doğru. Hasan Çavuş gözükür gözükmez...

Çavuş tepeden tırnağa kan, çamur içindeydi. Yüzü sararmış, uzamış, sarkmış, paslı bir renk almıştı. Akşamki Hasan Çavuşa bu dökülmüş bitmiş, erimiş, süklüm püklüm, derisi çuval gibi gevşemiş, gözleri çukura kaçmış adam hiç benzemiyordu.

Yüzbaşı odanın ortasına kadar ayaklarını sürükleyerek gelen Hasan Çavuşun yöresinde üç kere hızla döndü:

"Ne oldu, konuştu öyle mi?"

"Boğazına kadar toprağa gömdüm," dedi duyulur duyulmaz bir sesle Çavuş. Kekeledi. "Şişirdim sonra da pompayla onu, Amerikan usulü."

"Sonra, sonra, sonra?.."

"Çok inatçı."

"Anladık, inatçı inatçı. Anladık inatçı. Sonra, sonra... Sonra konuşturdun mu?"

"Ben, ben, be... be... ben... Böyle inatçı bir adam görmedim."

"Ne oldu ulan?" diye koparırcana onun kolunu çekti Yüzbaşı. "Ne oldu ulan?"

"İnatçı, inatçı, inadından..."

Yüzbaşı öfkeyle Çavuşun dizlerine dizlerine çizmelerinin burnuyla dürttü, vurdu, kırarcana.

"Ne oldu?"

"Öldü," dedi ağlamsı bir yüzle Çavuş. "İnadından öldü, biz onu şişirirken. Çok da şişirmediydik."

Yüzbaşı çıldırdı:

"Ben de seni, ben de seni, ben de seni öldüreceğim," dedi bağırarak, bütün mahalleyi çınlatarak, sille tokat Çavuşa girişti. Çavuş zaten yorgunluktan ölüyordu, yere düştü. Yüzbaşı yere upuzun uzanmış Çavuşun üstünde çılgın bir oyunda, saçları diken dikendi. Öfkesinin geçmesi uzun sürdü. Yerdeki Çavuşun üstünde dövünmesi bir türlü bitmedi.

Sonunda Savcı dayanamadı:

"Kendinizi helak ediyorsunuz Yüzbaşım, bu beş paralık adamlar için," dedi kolundan tuttu. Yüzbaşıyı getirdi sandalyasına oturttu. Yüzbaşı ter içinde kalmış, sapsarı, körük gibi soluyordu.

Ağır ağır, bacaklarını germiş, kendine gelen Yüzbaşı:

"Demek konuşmadı, öldü ha?" diye gülümsedi. "Demek koskocaman Türkiye Cumhuriyeti Hükümetinin gücü yetmedi ona. Bizi ölümle yendi, aşk olsun." Bir öfke nöbetine daha tutuluyordu ki, direndi: "Kalk Çavuş," dedi durgun bir sesle: "Kalk! Madem öldü, o itin ölüsünü, yani leşini götür çarşının ortasına, alana at... Nasıl olsa onun nasıl öldüğünü herkes bilecek. Bari leşini görsünler de ibret alsınlar."

Kasabanın alanında Mahmudun tanınmayacak kadar paramparça olmuş kanlı ölüsü iki buçuk gün halka gösterildi. Eski Yunandan kalmış geniş bir mermer lahit kapağının üstüne yatırılarak. Ve çelik sinekler ölünün üstüne inip inip kalkarak...

45

Anavarza kayalıkları sıcaktan çatır çatır yanıyor, tütüyordu. Sararmış kekiklerin kokuları kayalara sinmiş, arada bir esen yel bir dalga kekik kokusu getiriyordu, kavrulmuş. Çirişsikilerinin yöresinde çelik yeşili karınları, mavi saydam kanatlarıyla hızlı bir yanıp bir sönen arılar dolaşıyordu. Mor, kurumuş, ak benek kayalar bir yerlerden, derinden uğulduyorlardı. Mor kayalıklarda, yer yer, bir eski Yunanlının elinden açmış çiçekler, gün altında gittikçe morarıyordu. Eski kale duvarı, kalın güçlü, yüzyıllara dayanmış, kekiklerin, karamuk, kesme çalılarının, eşek incirlerinin arasında büyük kesme taşlarıyla yükseliyordu. Yerlerdeki kahverengi, kahverenginin üstüne mavi, kara, ak çizgili seramik kırıkları, yabanıl toprağı nakışlıyordu. Bir kör yılan, ağır, pullu, kırık seramiklerin arasından kayarak bir kaya yarığına giriyordu. Kırmızı dilli, tez ayaklı kertenkeleler, dilleri dışarda, bir top yalım çalmışlar gibi, oradan oraya telaşla kaçışıyorlardı. Kınalı bir keklik zurbası, uzun, kırmızı damarlı bir kayanın dibinde mavi, parlak göğüsleri, kırmızı gagaları, ayakları, kara, ak çizgili kanatları, uçuk yeşil dolgun gövdeleriyle eşiniyorlar, ince toprağı kanatlarına, sırtlarına savuruyorlardı. Sıcak kızdırdıkça kızdırıyor, ocaktaki yalımdan demire dönmüş kayalıklara, toprağa dokunulmuyordu. Az önce dalga dalga esen yel durmuştu.

Eli ayağı bağlı üç çırılçıplak kişiyi atlardan alıp kayalıkların yanan düzlüğüne attılar. Eli ayağı bağlı kişilerden hiçbir ses çıkmadı. Kıpırdamadan, dişleri sıkılmış, gerilmiş, diken diken,

yanan kayalıkların üstünde kalakaldılar. Yanarak, kıvranarak. Kıvrandıklarını belli etmeden.

Derviş Bey kayalıkları körüklü çizmesiyle bir uçtan bir uca gidip geliyor, arada bir göz ucuyla da kayalıkların üstüne ağzı yukarı serilip kalmış eli arkasına bağlanmış Mustafa Beye bakıyordu. Ayaklarını da dizlerine kadar Hidayet sıkı sıkıya bağlamıştı. Bu yüzden Mustafa Bey yanan kayalığın üstünde kazık gibi uzun duruyordu. Derviş Beyin gözü Mustafa Beyin hayasına gidiyordu ister istemez. Ve Derviş Bey onun hayasını hiç istemediği halde düşünüyordu. Buruşmuş, küçülmüştü. Gittikçe de buruşuyor küçülüyor, kararıyordu. Nerdeyse bacaklarının arasında yitip gidecekti. Ve soylu insanların ve soylu atların hayaları uyurken küçük olur... Uyandığı zaman, azdıkça büyür. Kadim insanlık insanın soylusunu mutlaka hayasıyla ölçmüştür. İnsanın her yeri, burnu, dudakları, çenesi, uzun bacakları, ince bilekleri, soyluluk gösteren başka yerleri değişir ama, soylu bir kimsenin, bir atın hayası değişmez. Eski Yunanda, Romada ayağın ikinci parmağının ötekilerden uzunluğu soyluluk alametidir. Yalan, uydurma... Hayayı bilmiyorlardı onlar, yozlaşmış Yunan, Roma toplumu. Kadim topluluklar, Sümerler, Urartular, Hititler hayanın soyluluk alameti olduğunu biliyorlardı. Mutlak biliyorlardı. Derviş Beyin de hayası tıpkı Mustafa Beyin hayasına benziyordu. Bu bir rastlantı olamazdı. Babalarının, dedelerinin, amcalarınınki de tıpkıydı. Şaşmaz. Eğildi, kayanın üstünde gerilmiş, bedeni seyirmekte olan Mustafa Beyin ayaklarının yanına çömelip, onun ayaklarına gözlerini dikti. Vay anasını, ikinci ayak parmakları ötekilerden uzundu. Hemen oradan ayrılıp surun öteki ucuna, kayanın kuytusuna gitti, sağ ayağının çizmesini çıkardı, şaşkınlık içinde kaldı. Onun ayağının da ikinci parmağı uzundu. Olacak gibi değil. İçini bir soyluluk sevinci doldurdu. Var, dedi, var, soylu insan diye bir insan tipi var. Var oğlu var. İnsanları hayalarına bakarak ölçsünler. Bir de ikinci ayak parmaklarına... Yalnız birisi varsa bir insanda, o yarım soyludur, ikisi bir aradaysa tam soylu. Bir de yiğitlik, mertlik var. Soylu insan ölümde yenilmez. Soylu insan, ha bir gün önce gitmiş bu dünyadan, ha beş gün sonra gitmiş, soylu insan birkaç gün daha fazla yaşamak için onurundan bir şey yitirmez.

"Şimdi deneyeceğiz soylu kardeşimiz Mustafayı... Tam soylu bir soy muymuş, yoksa yarım soy muymuş, parmak soylusu, haya soylusu muymuş. Şimdi anlayacağız," diye mırıldanarak, çabuk çabuk çizmelerini giydi, çıplakların yattığı kaya düzlüğüne geldi.

"Hidayet!"

"Buyur Beyim."

"Şimdi teker teker, Mustafa Beyden başlayarak, bunları öldüreceğim. Onlar bana işkence edecek, bir ayda öldüreceklerdi. Ben onları şimdi burada öldüreceğim."

İbrahim İbo epeydir için için ağlıyordu. Yalvarmaya başladı.

"Öldürme beni Bey," dedi. "Benim ne suçum var? Yerimizi Yel Veliye ben söyledim de sen geldin bizi yakaladın. Bizi, bizi yakaladın. Bu mu benim ödülüm? Bu mu bana ödül? Çoluk çocuğum var Bey, acı bana... Ben yerimizi söylemesem, Mustafayı alıp oraya götürmesem, sen bizi bizi bizi zor yakalardın. Bey, Bey, Bey, tırnağını öptüğüm, tabanlarının altına kurban olduğum..."

Yalvarması dayanılacak gibi değildi. Hamdi de yalvarmaya başladı. Derviş Beyin adamları surun dibine dizilmişler, orada sessiz olanı biteni seyreyliyorlardı.

"Şunları alın, öteye, seslerini duymayacağım bir yere götürün. Benim kurşun sesimi duyar duymaz, her ikisini de alır getirirsiniz. Sakın öldürelim demeyin bu kafirleri, uşakları. Onları ben kendi elimle öldüreceğim. Beni her gün bin türlü işkencelerle öldürenleri..."

Adamlar iki çıplağı aldılar, surun içine, yekpare kaya kapıdan geçirerek götürdüler.

"Hidayet, Zekeriya siz de Mustafa Beyi kaldırıp incitmeden, şu duvara dayayın ve buradan gidip, kurşun sesi, ya da benim çağırmamı duymadan buraya gelmeyin."

Hidayetle Zekeriya, Beyi kaldırıp yüksek Anavarza surunun dibine diktiler. Aşağıdaki ova çok derinde kalmış, yoldan geçen insanlar, otomobiller, arabalar, atlar birer kuş kadar görünüyorlardı. Ovaya çökmüş güneş buğusunun dibinde, kımıl kımıl birer tortu gibi...

"Haydi gidin!"

Hidayetle Zekeriya gittiler. Ortalıkta çıt yoktu. Ta uzaklardan duyulur duyulmaz bir uğultu geliyor, onu da Derviş Bey duymuyordu.

Duvar dibinde dimdik duran Mustafa Beyin yüzü, durmadan seyiren bedeni balmumu gibi sapsarı olmuştu. Yüzündeki çizgiler gittikçe derinleşiyor, uzuyordu. Mustafa Bey gözlerini kapamış, duvara bağlanmış bir ölü gibiydi, bedenindeki seyirmeler de olmasa, kıpırtısız.

Derviş Bey onun altı adım önünde, pürtüklü, örümcek ağı gibi mavi damarlı bir kayanın düzünde duruyordu. Açılmış bacakları sağlam, kayalara yapışmış, tabanlarının altının yandığını duyuyordu.

Tabancasını belinden çıkardı, şakırtıyla kurşunları avuçlarına boşalttı, geri doldurdu. Mustafa Bey gözlerini açmadı. Derviş Bey onun gözlerini açmasını sabırla, sessizlikle bekliyordu.

Gün kuşluk oldu. Mustafa Beyin gölgesi duvara yapışmış, Derviş Beyin gölgesiyse onun ayakları dibine kadar varmış, duvara yukarı uzamıştı.

Derviş Bey birden sevindi, Mustafa Beyin göğsü inip inip kalkıyor, kaburga kemiklerinin boşluğu şişip boşalıyordu. Şişip boşalma gittikçe hızını artırdı. Ama daha, karşıdaki çıplak gözlerini açmıyordu. Yüzü terleyip soğuyor, birden kızarıyor, sonra birden sapsarı kesiliyor, dudakları kıpırdıyor, morarıyor, burun kanatları bir arı kanadı gibi inceden titriyor, kapalı gözkapaklarının altı, körlerin gözleri gibi yuvalarında durmadan dönüyorlardı. Ve Derviş Beyin tabancasının namlusu tam alnının ortasındaydı. Eli hiç kıpırdamadan, oynamadan, titremeden öyle duruyordu. Tabancanın namlusu, topu, gövdesi ipileyen güneşte, binbir menevişte andan ana değişerek, türlü, kıvılcımlanan renkleri çeliğe dökerek menevişleniyordu.

Şimdi artık duvarın dibindekinin yüzü, tekmil bedeni ince bir titremede, sabırsızlıkta, gerinmede, seğirmedeydi. Derviş Bey buna seviniyordu. Çıplak, öyle kaskatı kesilip orada, duvara yapışmış öyle kalakalsaydı yapılacak hiçbir şey yoktu. Tek çare tabancadaki kurşunları onun üstüne boşaltmak, sonra da çekip gitmekti.

Birden dizleri bükülür gibi oldu. Ne güzel. Düşman dize geliyordu. Sonra Mustafa Bey toparlandı. Titremesi, bedenindeki seğirmeler durdu. Burun kanatları çırpınmadı. Yüzündeki sarı yitip gitti, gözlerdeki kımıltı da kesildi, yüzü keskin bıçak gibi, bütün beden taş gibi bir hal aldı. Kendine geliyor, diye düşündü Derviş Bey. Bakalım, bu gerginliğe ne kadar dayanabilecek? Bir insan bedeni, iradesinin dayanma gücü ne kadardır?

Ve Mustafa Bey kurşunun patlamasını her an bekliyordu. Göz aralığından, bir pus içinde tabancanın kıvılcımlanan menevişini bir an görmüş bekliyordu. Birden yüzü gülümser gibi oldu. Bu gülümsemeyi hemen o anda bir karanlık gerilme aldı. Yüz bir açılıyor, gülümser gibi ediyor, bir kararıp kaya gibi keskinleşiyordu, duygusuz, kanı çekilmiş, sert. Yüzündeki güneş gölgeleri andan ana değişiyordu.

Derviş Bey onun sırtındaki tüylerin dikilip dikilip yattığını, tüylerin dibinin şişip şişip indiğini şaşkınlıkla gördü. Tüyler dikildikçe, üşümüş bedenlerdeki tüyler gibi, yüz sertleşiyor, gerginleşiyor, avurtları içeriye çöküyordu.

Sıkmayacağım, diye inatlaşıyordu Derviş Bey, o gözünü açmadıkça, ben de böyle bekleyeceğim, tam alnının ortasında tabancamın namlusu. Bu namluyu o bir ara gözlerini aralayıp görmüştür. Mümkünü yok görmüştür. Görmemişse namluyu tam alnının ortasında duyuyordur. Tabancayı doldurur boşaltırken tabancanın nerede olduğunu sezmiştir. Namlu gittikçe bekledikçe alnını oyuyordur. Namlunun ağzındaki yer o bekledikçe yara olacak. Onu öldürmeden, öldürmeden dize getireceğim. Önce gözünü açtıracağım. On gün on gece böyle dayansa Mustafa ben de dayanacağım. Eli titremeye başladı. Ne o, kolum mu yoruluyor? Ne o? Dayanamayacak, hemen tetiğe çökecek miyim? O zaman ben onu değil, o beni öldürmüş olacak.

Mustafa Beyin burnu inceldi, sivrildi, dudakları ağardı, kırıştı, büzüldü. Avurdu avurduna iyice geçti.

Öğle sıcağı kızdırdıkça kızdırmış, dalga dalga gelip giden esintiler birer yalım dalgası gibi ortalığı kavuruyordu. Kekik kokuları ağır, toprağa yapışmıştı. Ortada bir yanmış toprak, kaya kokusundan başka koku yoktu.

Derviş Bey susadığını, yüreğinin susuzluktan yandığını birden duydu:

"Hidayet su!"

Hidayet hemen matarayı yetiştirdi.

"Sol elime, sol elime."

Sol eliyle, gözlerini Mustafa Beyin yüzünden ayırmadan suyu sesli, lıkır lıkır içti. Matarayı Hidayete verirken Mustafa Beyin usulca dudaklarını yaladığını, bedeninden, tepeden tırnağa bir titremenin geçtiğini, derinin parça parça kararıp ürperdiğini gördü, kıvanç içinde gördü.

Şimdi Mustafa Beyin bedeni usul usul rengini alıyor, kılların dibinden başlayarak belli belirsiz terliyordu. Az bir sürede, kırışık içinde kalmış, kırışıklıkları keskinleyip derinleşmiş alnı domur domur terledi. Ter çoğalarak, boncuklayarak baştan aşağı iniyordu. Az bir sürede bütün bedendeki terler boncukladı. Sonra boncuklamış terler oluk oluk aşağı, yere akmaya başladı. Ayaklarının çevresi bir ter ıslaklığında yuvarlak karardı. Sonra birden bedendeki terler kurumaya başladı. Deri gerildi, buruştu, pörsüdü. Bir buğu altında kalmış, üşümüş gibi yumuldu. Sustu. Yalnız gözkapaklarının altı durmadan, sonsuz bir devinmede oynuyordu.

Derviş Bey küçük bir kıpırdasa, bir çıt çıkarsa, biliyordu, Mustafa Beyin canına minnetti. O da durmadan oluk oluk terliyordu. Giyitleri yamyaş olmuş, çizmesinin içi ıpıslak, terle dolmuş, terler sırtından, pantolonundan, dizkapaklarından fışkırmıştı. Tabancayı tutan elinden toprağa şıp şıp ter damlıyor, terler daha ayaklarının altındaki yanan kayaya varmadan buğu oluveriyordu.

Sarı yağmur yağmaya başladı, birden bir sağanak indirdi geçti, sapsarı. Mor, kırmızı damarlı kayaları, güneşten yanıp kapkara kesilmiş toprağı, yalım yalım bozaran gökyüzünü, aşağıda bir kalay sıvısında yalbırdayarak akan Ceyhan ırmağını sarıya boyadı. Daha yeyni bir sağanak daha geldi geçti. Sonra yağmur usulladı, belli belirsiz, billur sarısında yağmaya başladı.

Mustafa Beyin sapsarı kesilmiş bedeni buruşuyordu. Rengi açılarak, solarak, kılların dibi domur olarak... Boyun damarları

şişmiş, yüzü de kırış kırıştı. Gözleri ölü bir yuvarlak gibi kıpır kıpır, sıkı sıkıya yumulmuş kirpiklerinin ardında.

Derviş Bey şaşılacak bir şeyi andan ana izledi, gözle görülür, elle tutulur gibi Mustafa Beyin bütün bedeni, tepeden tırnağa usul usul katılaşıyordu. Kolay, diye aklından geçirdi Derviş Bey, çok kolay... Böyle gözleri kapalıyken, yiyip kurşunu ölmek. Baban da ölür böyle, yersin kurşunu tamam. Ne acı, ne sızı, birden tamam. Alın da kaçan mı Mustafam, aslanım, yiğidim? Sen gözünü açıncaya kadar elimde tabanca bekleyeceğim. Gözünü açıp, ta ki tabancanın soğuk namlusunu alnının ortasında duyuncaya... Bekleyeceğim, sen böyle karşımda, alnının, namlu gelen yeri yara oluncaya kadar bekleyeceğim, ondan sonradır ki, şöyle erkekçe, göz göze öleceksin sen... Son deminde, korkunun, yalvarmanın menevişlediği o ela gözlerini göreceğim Mustafa Akyollu, soylu düşmanım.

Kasılmış beden, alından başlayıp, şakaklardan, duluklardan terler inerek, omuzda, koltuk yörelerinde domurlayarak terlemeye, buruşuğu açılmaya başladı. Yumulmuş gözlerdeki yuvarlaklar da fırıl fırıl dönmeye, hızla kıpırdamaya başladılar.

Derviş Bey bu ara onun gözlerini azıcık aralayıp yöreye, namluya baktığını sandı. Mustafa Beyin dudakları morarıyordu. Bıyıkları sarkmış, yarı aralık ağzı bir üçgen olmuştu. Şişkin, küt, kapkara bir arı, inanılmaz bir telaş, bir gürültü vızıltıyla Mustafa Beyin başının yöresinde üç kere döndü, sonra aynı hızla havalandı, surun üstünde bir ileri bir geri, sonra kayalıklarda yitti gitti. Hızlı arı bir an Mustafa Beyi kendine getirmişti. Çekip gidince Mustafa Bey sonsuz, gerilmiş, tutanaksız, zavallı ölüm boşluğuna yeniden düşüp, tabancanın alnını oyan, yakan, acıtan namlusunu derisinde bazı soğuk, buz gibi, alnına donmuş demir yapışarak, bazı yanarak, yakarak duydu.

Gene bedende seyirmeler başladı. Bacaktan giren bir kıpırtı belden çıkıyor, belden giren kıpırtı kalçalarda bitiyor, beden kıpırdaşıp duruyordu.

Arı giderken Mustafa Bey gözlerini bir daha araladı, yüreği sıkışıyordu, bu kadar beklemeye dayanamıyordu. Namlunun ağzından çıkacak kurşunu her an bekliyordu. Ve kurşun gecikiyordu. Başı dönüyor, dizleri titriyor, yüreği göğsünde kopacak-

mış gibi atıyor, ayağının altındaki toprak sarsılıyor, kayıyor kayıyor, yağlı, cilalanmış akıyor, bekliyordu. Soluğu durarak, çıkarak. Sık, sık, durma sık! Köpek, diye geçiriyordu içinden. Bunu içinden belki yüzlerce kez söyledi.

Önce ötede, kayanın ortasında bitmiş, altı top mavi, parlayan, her birisi bir yumruk kadar, en büyüğü uzamış, güneşe bulaşmış, ortalığı mavileyen kaya kengeri gördü. Altı top diken mavisi gözkapaklarının altında ışıklanarak, dönerek, mavisi keskinleşerek, yöresinde güneş halkaları, gökkuşağı renginde çoğalarak, ortasında dikenli yuvarlak, onun üstünde menevişli tabancanın ağzı karanlık, kuyulaşarak, çok ışık, çok diken diken mavi, çok karanlık kuyu ağzı, kuyu ağzını bekleyerek, bir çılgınlıkta kuyuya bir delilikte atılmak isteyerek, kaskatı kesilip soluğu taşarak, içinden yıldırım gibi bir ağrının, keskin ustura ağzı gibi geçtiği... Çaresizlikte hüzünlenen, kendi kendine acıyan, söverek kahrolan, bekleyerek, ölümü, az sonra gelecek ölümü, soluğunu tutmuş beklemekte delilenerek, çabuklaşması için çareler araştırarak, bulamadan kasları delicesine katılaşıp soğuyarak, yüreğinin kulağı sağır eden atışı birden durarak, bir boşluğa ustura ağzına düşer gibi paramparça düşerek, her parçada inanılmaz ağrılar duyarak, sonra mütevekkil, çözülmüş, terleyen, boyun eğmiş durarak, beklemekten hoşlanan, nerdeyse gülerek, gözlerini bir daha aralamak için canını verircesine isteyerek... Bekliyordu. Gözkapaklarının ardında güneş ışığı yanarak yoğunlaşıyor, turunculaşıyordu.

Gülüşe benzer, hıçkırığa, ayak sürtünmesine, kuş kanadı çırpınmasına benzer, bir uğultu içinde beliren bir ses geliyordu kulağına... Ses genişliyor, uzaklaşıp cılızlaşıyor, çoğalan, gözkapaklarının ardında yoğunlaşan ışıkla birlikte uğultu yaklaşıyor, fırtınalaşıyordu.

Derviş Bey Mustafanın bedeninin usul usul yorulup pörsüdüğünü, gücünü, dayanağını yitirdiğini anladı. Şimdi dayanamayıp gözlerini açacak, o da, kurşunu, gözlerinin içine baka baka, sıkacaktı, ölürken gözleri ne söyleyecekti? Hayasına baktı, büzülmüş, gittikçe, büzüldükçe kararmış, karnın altına, etin içine çekilmiş gitmişti. Kendi de yoruluyordu. Böyle tetikte, elinde tabanca, bu gittikçe bastıran, kızdıran sıcağın alnında

kızgın, kırmızı demire dönmüş kayalıkların ortasında daha ne kadar dayanabilecekti? Bir su gibi terliyor, çizmeleri terle doluyor, giyitleri çıpıldak suya batmış gibi ıpıslak oluyor, sonra birden çatır çatır, deride, giyitlerde, çizmede ince, ak bir toz tabakası bırakarak, hemen kuruyordu.

Gün öğleye geliyor, tepesindeki güneş çivi gibi beynine işliyordu. Mustafa Beyin küçülmüş, utançtan öne doğru yumulup iki kat olmuş bedeni apak, dümdüz kesilmişti.

Üstten, çığlık çığlığa bir kuş sürüsü geçti. Mustafa Beyin bedeni sağa sola birkaç kere sallandı. Azıcık da terledi, sonra ter buğulanır gibi hemencecik kurudu.

Derviş Bey onun bedeninin sarsıldığını, yüreğinin, göğüs kafesini yırtarak dışarı fırlarcasına çarptığını gördü. Beden olduğu yerde sarsılıyor, öne arkaya kırılarak zıngırdıyordu.

Tiz sesiyle, kuzeydeki kayalıkta bir yılan öttü. Derviş Bey şaştı kaldı. Mustafa Bey birden, içinde yeşiller yanıp sönen, kaynaşan gözlerini açmış, bütün gücü gözlerine toplanmış, iğne ucu gibi bir ışığı gözbebeğinin ucunda toplayarak çelik ışıltısında ona bakıyordu. Mustafa Beyin gözlerini açması onu çok şaşırtmıştı ama, o, daha da çok onun bu gözlerindeki yürekli çelik ışıltısına şaşmıştı. Önce sevinir gibi oldu. Mustafa Bey onun ölüm kusmaya hazırlanmış tabancasının karanlık ağzında, gerilmiş yüzünde, şaşırmış gözlerinde bir sevinç dalgasının bir an uçuşup yittiğini gördü, o an o da sevindi. Bu uçuşan sevinci Derviş Bey de onun yüzünde gördü, kendini toparladı, haydi, dedi, bitir şu işi, bas tetiğe... Tam alnı... Birden vazgeçti.

Ölümün geldiğini Dervişin yüzünden anlayan Mustafa Beyin gözleri birden ışıltısını yitirip saydamlaştı, büyüdü, apak, karasına kadar apak kesilip anlamsızlaştı. Yüzü de yıldı, önce karardı, soldu, acıya benzer bir karanlık geldi, sert, yüze çakıldı, bir an beklemede burun delikleri çırpındı, dudaklar kasıldı, incecik bir çizgi olup sonra açıldılar. Bu beklemede gene yürek delicesine çarpmaya, beden zıngırdamaya başladı.

Derviş Bey ne yapacağını bilemeden, elindeki tabancanın namlusunun ağzı toprağa doğru düşmüş, bitkin öyle kalakaldı.

Mustafa Bey bunu görünce, az bir sürede zangırtısı kesildi, yüzünün solgun rengi yerini canlı bir karartıya bıraktı. Kıvan-

ca, bir anlık daha, bir an daha, yaşamakta olmanın sevincinde yüzü allak bullak olurken, Derviş Bey bunu anında fark edip tabancasını doğrulttu, tam... Yüz gene, o anda soldu, keskinleşti, soldu, gözler saydam, buz gibi...

Kusmak geçti içinden Derviş Beyin. İğrendi bir şeylerden. Mustafa Bey de tıpkı onun gibi oldu, iğrendi. Ağzından kaygan, boz bir su akmaya, göğsünden aşağı süzülmeye başladı.

Mustafa Bey gülüyor, iyice, eremeke gülüyor, gözünü onun bedeninin bir yerine dikmiş gülüyor. Bayağı, bayağı dudakları gerilerek gülümsüyor. Gülümsüyor mu? Sevinçli mi? Tabanca gene doğruldu. Gülümsemeye korku karıştı, sonra bir hüzün, sonra bir yalvarma... Gözlerini bir yerine dikmiş, bir düğmeye, ceketinin düğmesine, yok yok, kravat iğnesine, değil, kuşağına... Derviş Bey bir süre onun neye baktığını araştırdı, buldu. Küçücük bir uğurböceği sol yakasına yapışmış, orada ölü gibi duruyordu. Derviş Bey araştırırken Mustafa Bey usul usul kendine gelmiş, gözlerini kırpıştırıyor, yalvarma, korku, acıma, acı duygularından sıyrılıyor, kendine geliyordu.

Derviş Bey dişini sıktı, kulakları uğuldadı, tabancasının sapındaki eli acıdı, sağa kaymış tabancayı alnın ortasından aldı, tam yüreğinin üstüne getirdi, Mustafanın gözleri tüm yalvarış kesildi. Derviş Bey bunu hiç beklemiyordu, şaşırdı, tetikteki parmağı gevşedi, bir tuhaf bakmış ki ona, Mustafa Bey utançla gözlerini yumdu, rengi de solukluktan kararmaya, kızarmaya geçti. Dayanamadı, kapar kapamaz da gözlerini açtı. Derviş Beyin sevinç içindeki utkulu yüzünü gördü. Kollarını indirmiş, yanına sarkıtmış, utkusunun tadını çıkarır bir haldeydi. Mustafa Bey gözlerini kapattı kapattı açtı. Kapattı açtı, Derviş Beyi karşısında dinlenmiş, öyle rahat ramrahat, işini bitirmiş, başarısını sağlamış bir insanın sonsuz mutluluğunda gördü. Yüzünde birden bir iğrenme, kinli bir gerilme, sertleşme oldu, gözleri gene menevişleyip dirildiler, canlı, o çelik ışıltı geldi gene, iğne ucu gibi gözbebeğinin ucuna kondu. Bekledi. Korkmadan ürkmeden, ölüm gibi, ölümü beklemeden, durgun, hiçbir şey olmuyormuş gibi. Bunu anında gören Derviş Bey öfkesinden tepeden tırnağa titredi, tabancanın namlusunu hızla alnının ortasına getirdi, tetiğe çökecekken, yüzüne, gözlerine baktı, buna

sonsuz şaşırdı. Vay anasını, yüzde, gözlerde herhangi bir değişiklik olmamıştı. Tabancasını indirdi, gülümsedi. Mustafa Beyin gözlerindeki o ışıltı öyle duruyordu. Yüzündeki hatlar keskinleşmiş, sert. Az önce tekmil çizgileri, derisi, diken diken olmuş saçları, sarkmış bıyıkları, bir yalvarış olup çıkmış gözleriyle, tekmil bedeni, büzülmüş hayasıyla tüm yalvarış olup çıkmış Mustafa Bey, bu Mustafa Bey değildi.

Bir kartal gökten aşağı fışıladı. Kırmızı dilleri dışarda on bir kocaman, sırtları yarılmış kaya kertenkelesi sur duvarına tırmanıp surun ötesine geçtiler. Kocaman, küt kapkara sırtı binbir sarı halkanın ışıltısında bir arı kulakları sağır eden uğultusu vızıltısıyla Mustafa Beyin başının yöresinde uzun bir süre döndü. Mustafa Beyin bir taş gibi donmuş kalmış yüzü ışıltı içindeki çelikleşmiş, sevinçli kıvılcımlarla canlanmış gözleri değişmiyordu. Sıcağa, korkuya, ölüme, burnunun ucundaki ha çıktı, ha çıkacak kurşuna meydan okuyordu.

İnandı, diye düşündü Derviş Bey, öldürmeyeceğimi sanıyor, köpoğlu alçak köpek, şunun yürekliliğine bak! Öfkeden tüm bedeni gerildi, tabancayı kaldırdı, gözlerini yumdu ki... Edemedi, yumulu gözlerini tetiğe çökmeden önce açtı... Açtı ki... Mustafa Bey, o Mustafa Bey değil, bir hüzün, bir ağlama, düşkün, yıkılmış, dudakları sarkmış bıyıkları çenesinin altına inmiş, başı göğsüne düşmüş, bakışları yitmiş gitmiş. Derviş Beyin eli iniverdi. Bu inen eli Mustafa Bey gördü, tepeden tırnağa tekmil bedeni, yüzü, gözleri, saçları, elleri, ayağı, ak dişleriyle gülümseyen, belli belirsiz gülen, içten, damarlarına kadar, iliklerine işleyen bir sevinç içinde kaldı. Aynı sevince, yaşama, azıcık daha soluk alma sevincine katılmaktan Derviş Bey de kendini alamadı. Sonra birden kendine de Mustafa Beye de öfkelendi, bir an çaresiz, ne yapacağını bilemedi. Bu öfkeyi Mustafa Bey gördü, artık kurtuluş yoktu. Yıldırımla çarpılmışa döndü, bedeni birkaç kere zikzakla, sert kesildi doğruldu, kesildi doğruldu. Çaresizlikle kapalı gözlerini ikisi de aynı anda açtılar. Uzaklarda, gökten apak ışıklı bir bulut gölgesini kayalıklara yaymış, karanlık geçiyordu. Mustafa Beyin gözleri ak buluta takıldı, Derviş Bey de kendinde olmadan ak bulutu izlemeye başladı. Bulut aktı gitti. Gölgesi ovayı, dereleri, hüyükleri, bataklı-

ğı, hamazlı, tozlu yolları yalayarak Torosa doğru vurdu. Yanmış kavrulmuş keskin kokulu kekiklerde daha yeşil karınlı sinek kadar küçücük arılar dolaşıyorlar, dallarda kalmış son kurumuş çiçeklere konup kalkıyorlar, inanılmaz bir gürültüyle uğulduyorlardı. Mustafa Bey kısılmış gözleriyle bütün bunları hayal meyal, çoğaltarak, soldurarak görüyor, duyuyordu. Ayağının dibindeki kayalıkta kertenkeleler birikiyordu. Her birisinin kırmızı dilinde bir sinek, çırpınmayı unutmuş, öyle birikişiyorlardı. Kapkara, uzun bacaklı ve sırtı ak çizgilerle derin, parça parça bölünmüş bir örümcek, üç kaya arasına ve bir kesme çalısına gerdiği ağının köşesinde kımıltısız duruyor, ağına dolmuş büyüklü küçüklü çırpınan sinekleri, arıları bekliyordu. Durgun, güvenli, bir eski zaman sultanı kadar konur. Bir uçtan bir uca bir çarşaf gibi kalın tellerle gerilmiş ağı sağlamdı. Anavarza kayalıklarında esen, tozu dumana katan sert yellere bana mısın demiyordu.

Kolu yorulan, ne yapacağını bilemeden, bir tuhaf bir düş içine giren, gözleri örümcekten, sineklerden, gittikçe büyüyen, mavisi usturalaşan yumruk yumruk kenger dikenlerinden, Mustafa Beyin hayasına, hayasından büzülen gözlerine, tırnaklarının uçlarına kadar terleyen, saçlarından bıyıklarına gidip gelen, gidip geldikçe çaresizleşen Derviş Bey birden yürümeye başladı. Bir deli öfkede, Mustafa Beyin üstündeki taşın düzlüğünden surun köşesine kadar gidip sert dönüyor, gidip dönüyordu. Mustafa Beyin çaresiz gözleri de ona bağlanmış gibi, aynı hızla onun gidip gelişlerini, yüzünün, ellerinin, ayaklarının, kabarıp inen sırtının, büyüyüp küçülen, bir hoş açılıp kapanan, beleren gözlerini en küçük ayrıntısına kadar, gözlerinin içine işlenmişçesine izliyordu. Ayaklarını, adımlarını atarken, kopmuş ayaklar gibi, sanki bedenden ayrılıp bir daha dönemeyeceklermiş gibi atıyordu. Şöyle fırlatıp fırlatıp, tabancalı elini kirli bir şeye dokunmuş da arıtamamışçasına sallıyor, silkiyordu. Gözleri kapanıp açılıyor, kapanıp açılıyordu. Yüzü kırışıklıklar içinde kalmış, bir açılıyor, bir kapanıyor, bir an mutlu, rahat bir yüz oluyor, kırışıklıklar gerginliğini yitiriyor, derken birden kapanıyor, korkunç keskin, yüzlerce kırışıkla kapanıyor, öfkeden kuduruyor, az sonra Mustafa Bey bu yüzde inceden bir sevin-

cin uçuştuğunu görüyor, ister istemez o da onunla seviniyor, sonra yüz kapanınca, o da kapanıyordu. Derviş Bey gidip gelirken tarifsiz bir korkuya kapılıyor, korkudan, kendinden geçiyor, bir ölüm boşluğunda çırpınıyor, damarlarındaki kan tekmil boşalıyor, sonsuzluğun uçsuzluğunda gidiyor, gidiyor, duracak yer bulamayıp bir çırpınmanın yokluğuna düşüyor, birden aynı duygu içine Mustafa Bey de kendisini kapıp koyveriyordu.

İkisinin de, köşeden Mustafa Beyin önüne gidip gelen, yürüyüşü gittikçe hızlanan, gittikçe bir uğuntuya yaklaşan Derviş Beyin, onu gözleriyle izleyerek, başı dönen, yaşadığı tekmil duyguları yaşayan Mustafa Beyin dizleri titriyordu. Derviş Bey birden durdu. Mustafa Beyin gözleri de durdu. Saydam, büyümüş, bir noktaya dikildiler. Derviş Bey bir kendi titreyen dizlerine, bir Mustafa Beyin dizlerine baktı.

Ustura gibi, diken diken sivrilmiş sarı yağmur, birden, faşşş diye indirdi.

Gülümsedi. Mustafa Bey de dalkavukça gülümsedi. Bütün cinleri tepesine sıçradı, elindeki tabancanın sapını sıktı. Avucuna kan oturdu. Sarı, ustura gibi yağmur maviye, kenger çiçeklerinin diken diken, tüten, savrulan mavisine dönüştü. Diken diken, keskin, mavi seller bin yıllık heybetli, ağır, kalın suru, keskin, mor, ak benekli, pembe, kırmızı, yeşil, çürümüş ak damarlı kayalıkları som maviye boyayarak, şakırdayarak aktı.

Aladağın üstünde kararak, kaynayan, üst üste yığılan bir yanı gittikçe gece karanlığına gömülen, karardıkça göğe, oradan ovanın üstüne kaynaşarak yürüyen, çoğalan, büyüyen, gelip Anavarza ovasının çok uzak göğünde üst üste yığılan, dönen, gürüldeyen, üst üste şimşeklenen, ovanın göğünü kırmızı bir yalımla biçen, ortalığı gün aydınlığından da keskin bir aydınlığa boğup hızla balkıyıp sönen bulut mavi yağmuru ovanın, kayalıkların bir o yanına, bir bu yanına kudurmuş mavi çıvgınlarla savuruyordu.

Avucuna kan oturdu. Dört döndü orada. Bir düş içinde tüm bedeni ağrımış sallandı sallandı. Mustafa Beyin alnına dikilmiş, sarhoş, sallanan tabanca indi, indi, yere kadar indi. Toparlanan Derviş Bey gene hızla yürümeye geçti. Hep yere bakı-

yor, derin bir düşüncede, iliklerine kadar duyarak, sarsılarak, düşüncesini ayaklarının hızına uydurmuş, uğunuyordu. Mustafa Beyin gözleri onunla gitti geldi, gitti geldi. Gözler ayaklara, ayaklardan kabzayı sıkmış, morarmış ele, bükülüp doğrulan bele, gözlere, kulağa, kırışıp açılan alna, sarkan, yumulan dudaklara gidip geliyor, gidip geliyordu.

Mustafa Bey birden kusar gibi yaptı, kusma sesi çıkardı, ama kendini tuttu. Derviş Bey durdu, ona küçümseyici baktı. Mustafa Beyin göğsü inip inip kalkıyordu. Derviş Beyin de yüreği aynı hızda çarpmaya başladı.

Sarı yağmur fooooşşş diye indirdi.

Derviş Bey daha hızlı yürümeye gidip gelmeye başladı. Mustafa Bey de aynı hızla onunla, gözleriyle başıyla, omuzları, saçları, kaşı, ağzı, boynu kımıldayabilen bedeninin her üyesiyle gidip geliyor, onunla birlikte koşturuyor, boynunu uzatmış onun hızına ulaşmaya çalışıyor. Her şey bitti, diye düşündü yıldırım çarpmış gibi. Artık Dervişin kendisini öldürmeyeceğine inanmıştı. Umudu yıkılınca yüzünde bir ikircik dolaştı, gözlerini kıstı, namlu ağzının geldiği, soğuk soğuk karardığı, sol yanağını buruşturdu, yıktı, sol gözü, yanağı kırışık içinde büzüldü. Ağzı çarpıldı, bir anlık düşünememenin dehşetinde dişleri biribirine geçmiş bekledi. Önce yüzde gergin bir zavallılık, sonra gözlerde yalvarış, sonra bir sevincin bedende uçuşur gibi olması...

Derviş Bey de bütün duyguları, yalvarmanın aşağılanmasını, sevinçteki dalkavukluğu, ölümü beklemenin, hiçbir şey düşünmeden beklemenin, bir anlık dehşetini ve vazgeçmenin rahatlığını, yorgunluğunu, çözülüşünü Mustafa Beyle birlikte, sanki onun bir parçasıymış gibi yaşadı.

Mustafa Beyin yüzü kaskatı kesildi. Beden doğruldu, kolları, beli, baldırları, kalçası, dizleri, hayası, kılları, saçları kaskatı kesildi. Sonsuz bir kin duydu Derviş Beye, onun gözlerine bütün soyunun yıllardır beslediği kinle dimdik baktı. Dimdik, korkusuz, aşağılayan, öldüren, bağışlamayan, hiçbir zaman da bağışlamayacak olan, kininin büyüklüğü, öfkenin dehşeti yalnız gözlerde beliren, hiçbir zaman, hiçbir devineğin, olayın, sözün, duruşun, sesin anlatamayacağı birikmiş bir öcün gözleriy-

le baktı. Derviş Bey bu korkunç öç almanın dehşetinde ezildi, çarpıldı, yıldırımla vurulmuşa döndü, eli ayağı boşandı. Gülmeye başladı. Kahkahalarla kendinden geçmiş gülüyordu. Kahkahalar, gülmeler, gözlerini onun gözlerinden kaçırıp kaçırıp yeniden bakmaları bu dehşeti azaltamadı, kanını donduran, içinde ne varsa alıp götüren bu buz gibi öfkenin, iğrenmenin, öldürmenin ağırlığını yeyniltmedi. Onu hemen öldürmeyi düşündü, vazgeçti. Hemen, hemen, hemen, hemen öldürmeli. Arkasını Mustafa Beye döndü, yandaki kayanın üstüne çöktü, soluğu taşmış, şu kayalığı koşarak çıkmış gibi göğsü körük gibi işliyordu. Öldürmeli, öldürmeli, öldürmeli hemen... Onu böyle, böyle yiğitlemiş, kinli, böyle öfkeli göndermek... Kıyamete kadar böyle yürekli, böyle yiğit, böyle ölüme meydan okuyan... Böyle kalmasını, böyle ölümsüzlemesini sağlamak demektir. İnsan ölürken hangi duygu içindeyse öyle kalmaz, öyle ölmez mi? Öyle kalması gerekmez mi? Onu sürüm sürüm, sürüm sürüm sürünürken öldürmek... Yalvarmayı, aşağılanmayı, korkuyu onun yüzünde donmuş, ölü yüzü korkmuş, dalkavuklukla gülümseyen...

Derviş Bey sırtını delen, ağır, öfkeli, yiğit, kaskatı gözlerin ağırlığını üstünde duyuyor arkasına dönmeye korkuyordu.

Bir sarı çıvgın vurdu geçti. Kayalıklarda diz boyu uzamış kenger dikenlerinin yumruk büyüklüğündeki, kayalıkları mosmor bir bahçeye çeviren çiçeklerini eğdi, büktü, yatırdı, doğrulttu, o yandan bu yana savurdu. Sarı sel kayalıklar arasından hızla, dolgun, gürültülü, ovaya doğru şakırdadı.

Derviş Bey ne kadar böyle gerilmiş, sırtını delen, yakan ağırlık üstünde, orada taşın üstünde oturup, bin türlü düşüncede dönerek kıvranarak oturdu, farkında değil. İlkin tabancalı elinin uyuşmuş gitmiş olduğunu anladı. Sonra bir boşluk içine düşünce içinden sevince benzer bir şeyler geçti, arkasına dönünce Mustafa Beyin can çekişir bir halde gibi, her yanının sarktığını, gözlerinin ferinin bitmiş, karasının bozarıp ışığını yitirmiş, buruş buruş, anlamsız, bakışsız olduğunu gördü. Beden bütün canlılığını yitirmişti.

Yavaş yavaş, aşağı doğru çözülmüş sağıldı, az önce kalktığı taşın acıtan keskinliğine oturdu. Yönünü de Mustafa Beye

döndü. Mustafa Beyin incelmiş, gittikçe küçülen, bükülen, canlılığını, kıvranmasını yitirmiş bedeni, kırpışmayı unutup, bakışsız, bir sonsuza açılmış gözleri buruşuyor, ağarıyor, soluyordu. Göğsünde, yüzünde donmuş, bakışsız bakışında en küçük bir kıpırtının bile izi yoktu. Ölse yere yuvarlanması gerekmez mi bunun? Yoksa uyuyor mu? İnsanlar ayakta ölür, yıkılmadan ayakta uyuyabilirler mi? Öldü, diye düşündü Derviş Bey, bu adama bundan sonra kurşun sıkılmaz. Bunu burada bırakıp gitmeli artık. Ellerini ayaklarını çözmeli bırakıp gitmeli, bir daha da benim bir düşmanım var, diye düşünmemeli. Kurşunu yemeden öldü daha. Korkak, pis, aşağılık... Bu kadar korkan, aşağılanan insan da öldürülür mü? Öldürmenin de bir yolu yordamı olmalı. Kuşu karıncayı, biltekmil yaratığı... Çiçekleri bile koparmanın bir yolu yordamı olmalı. Gebe kadına, tohuma kaçmış çiçeğe dokunamamalı insan. Bu halde zaten kendi kendine ölmüş insana da dokunamamalı insan... Mustafa beni yakalasaydı, bu halde öldürür müydü? Hiç düşünmeden, karşılığını az önceki kine kesmiş gözlerini ansıyarak verdi, ölüyü bile bu kin, bu öfkeyle bin kere öldürürdü bu insan. Ama bu insan, onca kinin ardınca böylesine de bitiyor. Hidayeti çağıracak, haydi bırakın, ellerini çözün de şunların gidelim, diyecekken, son olarak başını kaldırdı, şaşırdı, ona bakar bakmaz, Mustafa Beyin bir kurtuluşta sevince batmış, canlanmış yüzünü gördü, hemen vazgeçti. Tabancasına davrandı. Tabanca onun yüzünün hizasına, alnının ortasına gelinceye kadar Mustafa Beyin yüzü, gözleri değişti, buruştu, soldu, kanı çekildi. Derviş Bey daha da şaşırdı. Tetiğe basamadı şaşkınlıktan. Eli titredi. Allah belasını versin, diye geçirdi içinden. Böyle adamın Allah belasını versin. Tabanca gene ağır ağır aşağı indi. Arkasını döndü gene yürümeye başladı. Bu adamın yüzüne bakmamalı, diyor, gittikçe hızlanıyor ve bir kere olsun dönüp de Mustafa Beye bakmıyordu.

Her şeyin bittiğini anladı Mustafa Bey... Ve dudakları kıpır kıpır elham okumaya başladı. Derviş Beyin ayakları hızlandıkça, onun da elham okuması, dudaklarının uğunması hızlanıyordu. Kendini hızlandırmış, tüm kinini, iğrentisini ayağa kaldırmış, geriye dönerken... Mustafa Beyin dudaklarının kıpırtısı

kirp diye kesildi, gözleri bedeni, saçlarına kadar bir yalvarma kesildi. Donmuş.

Derviş Beyin tabancasının sıcak, yanmış, yağ kokan demiri alnına yapıştı. Demir onu alnından itti, başını surun duvarına üç kere vurdu. Öfkeden ikisi de iliklerine kadar titrediler. Bu sefer tamamdı. Öldürecekti. Derviş Beyin içinden, kararlı bir öldürmenin sevinci geçti, bir adım geriye çekildi, göz göze geldiler, Derviş Beyin parmağı kıpırda...

"Yeter, yeter, yeter," diye inledi Mustafa Bey. "Öldür beni Derviş... Öldür..."

Ölü gibi, kendinden geçmiş, duvardan kayalığın düzlüğüne cansız sağılıverdi. Boylu boyunca uzandı, gözlerini de kapadı. Solgun, bitkin yüzü ağarıyordu usul usul...

Duyulur duyulmaz, dudaklarının kıpırtısı belli olmadan, soluksuz:

"Öldür, öldür, yeter Derviş, öldür beni!" diye yalvarıyordu. Derviş Bey bu yalvarmaları duymuyordu artık.

Erişilmez bir sevincin ortasında, tadın sonsuzluğunda ayakları yerden kesilmiş kıvanıyordu.

Tabancasını yerine soktu, bir daha yerde yatan adama bakmadı. Bakmak gereğini de duymadı.

Yerde yatan adamın varlığından azıcık olsun haberi olsaydı, yerdeki kendinden geçmiş adamın durmadan, "öldür, öldür, öldür beni," diye yalvardığını duyar, daha çok, erişilmez bir sevinçte daha çok kıvanırdı.

Sarı, diken diken çıvgınlar günbatıdan birkaç kere üst üste vurdu. Sonra çıvgınlar güneyden, doğudan, kuzeyden, kısa aralıklarla savurmaya başladılar. Çıvgınlar, arada da kenger dikeni mavisinde veriştiriyorlardı her yönden. Bu anda kayalıklar, surlar, kale bedenleri, kilise kalıntısı, aşağıdaki ulu kapı, büyük, çinke taşlarından oturma yerleriyle olduğu gibi duran tiyatro, yollar, akarsu, aşağıda yeşillenen bataklık, köpürmüş yağan, şakır şakır derelerden inen bir sarı sel altında kaldı. Bir sarı karanlık, pul pul gökyüzünü, dağları, uzayıp giden eski Çukurova toprağını örttü.

Hemencecik de bu sel gibi inen yağmur dindi. Güneş yaktı, kavurdu.

Gün ışırken Akyolluların konağına geldiler. Karakız Hatun direğe yapışmış, bütün gece gözlerini kırpmadan, fesleğenlerin, kadife çiçeklerinin yanında içi yanarak, iki gündür imi timi bellisiz olmuş oğlunu bekliyordu.

Mustafa Bey, Hamdi, İbrahim İbo çırılçıplak, elleri ayakları bağlanmış, çıplak atlarının sırtlarına ağzı aşağı atılmışlar, hepsinin de uzamış boyunlarında başları cansızca sarkmıştı.

Karakız Hatun öndekini oğluna benzetti ama gözlerine inanamadı.

Avlunun kapısını Zekeriya açtı. Önce atının üstünde dimdik Derviş Bey girdi, arkasından Hidayet... Atlarını mavi traktörün yanına sürüp tetikte saygıyla durdular.

Zekeriya çıplak üç atı da getirdi konağın kapısına teker teker bağladı. Yukarı Karakız Hatuna bir göz attı. Yüreği acıdı.

Derviş Bey Karakız Hatunu bükülmüş beliylen ağır ağır yerinden doğrulup çıplak atlara atılmış çırılçıplak adamlara aşağı eğilmiş bakarken gördü. Atını sürdü, saygıyla avludan çıktı. Evden bir hayli uzaklaşıncaya kadar ağır gitti. Konak gerilerde kalıncadır ki atlarını doldurdular...

Sarı yağmur indiriyordu, sicim gibi.

46

Kamburu başından yukardaydı. Başı göğsüne yapıştırılmış gibi geniş omuzlarının ortasında duruyordu. Uzun, saydammış gibi kansız, kırışıksız yüzünde gözleri kocaman parlaktı. Soylu bir atın iri gözlerinin hüznünde bir yalımda ışılıyordu. Saçları kıvırcıktı, alnına dökülüyor, menevişleniyordu. Tellalın yüzü tüm hüzündü. Suskun, donmuş, hüzünlü. Bu donuk yüzde dudakları taze, dişleri çocuk dişleri aklığında. Tellal güldüğü zaman olduğu gibi değişiyor, bambaşka bir kişiliğe, havaya giriyordu. Kamburu bile göze çarpmıyor, silinip gidiyordu. Büyücek, acı çekmiş bir çocuğa benziyordu Tellal... Hep dayak yemiş, zulüm görmüş.

"Dünyada zulüm görmüş çocukların yüzü kadar, elle tutulurcana belli hüzünlü yüzler yoktur."

"Yoktur," dedi Tellal.

"Nereye böyle bu akşamüstü, gün kavuştu kavuşacak?"

"Hayıtlı bucağa," dedi Tellal.

"Çok düşüncelisin, ikircik içinde yüzün."

"Belli mi?" diye sordu Tellal şaşkınlıkla. "Şaştım."

"Şaşma olur mu? Yüzün bir gidiyor, bir geliyor. Ne düşünüyorsan yüzünde..."

"Onu öldürmeliyim," dedi Tellal. "Öyleyse onu öldürmeliyim. Hem de çarşının ortasında, ulu çınarın altında."

Hem de aptes alırken. Tam alnının ortasına, üç kurşun, üçü de aynı yerden. Ağzı yukarı serilmeli. Ölüsü öyle iki gün çınarın altında, tozun toprağın içinde, sıcakta, yeşil sinekler delir-

mişçene üstüne inip inip kalkarken, burnuna girip çıkarak... Orada, öyle kırık araba tekerleklerinin arasında... Hacı Kurtboğa vurulmuş diye namı tüm Çukurovaya, Binboğalara yayılmalı. Vay anasını, vay anasını parmak kadar adam, demeliler. Ne haber oğlum, ama herifte yürek var. Şahin de küçük ama vermez avını.

"Neden öldürmüş bu adam onu? Neden? Neden?"

"Neden öldürdün ulan o dağ gibi adamı? Onun gibi bir adamın bir damla kanı senin gibi bin adamı değerdi. Neden?"

"Neden öldürmüş? İnsanoğludur bu. Vardır bir sebebi."

"Neden öldürdün?"

"Neden?"

"Niye susuyorsun ulan köpek?"

"Dişini söke söke, o yılan dilini kopara kopara senin ağzından alacağım bunu. Neden?"

"Mustafa Bey, Derviş Bey öldür dedi, doğru mu? Söyle kambur köpek."

"Kurtboğa kim, sen kim!"

"Ancak kötüler kıyar koçyiğide."

"Yiğidin yiğide kıydığı görülmüş müdür?"

Kurtboğa her şeyi unuttu gitti. Bir kızgınlık için adam adamı öldürtür mü be Tellal? Ne demeye seni öldürsün bir koca Ağa, değil mi? Bir kızgınlıktır geldi geçti. Sen de işi çok büyüttün be kardeşim. Adamların işleri başlarından aşkın, bir de seninle mi uğraşacaklar. Aldırma be. Şu tabancayı da çıkar belinden. Beline tabanca takıp da kışkırtma adamı. Sen cengaver misin arkadaş, orada burada da sabahtan akşama kadar, her önüne gelene, beni öldürecek, öldürecek diye dünyayı velveleye verme. Öldürecekse öldürecek. Öldürsün. Varsın öldürsün. Ağır taş batman çeker. İnsan olan ölüm karşısında bu kadar telaşlanmaz. Ayıp ettin kambur Felek. Ölüm nasıl olsa var. Öyle de olsa ölüm var, böyle de olsa ölüm var. Çocuklar mı? Çocukların anası gibi yiğit ana var mı? Demirci yok mu demirci? O senin can bir kardeşin değil mi? Seni aratır mı onlara hiç demirci? Çok şükür kazancı da yerinde. Demirci senin çocukları değil, isterse daha senin çocuklar gibi on çocuk daha besler. Bıyıkları ince, omuzları çok geniş, pazıları kalın, nah beli bu kadar,

ince, parmakları çok uzun, koskocaman biçimli, güzel, nasırlı elleri... Demircinin elleri ne güzel!

Gelinböcekleri kaldırım taşlarını koklayarak, bir yere saplanmış, saydam mavi kanatları titreyerek saplanmış gibi durarak, çarşıyı bir uçtan bir uca geçiyorlar. Kemirilmiş karpuz kabuklarına eşekarıları sıvanmış, kıpkırmızı, saydam, dikilmiş kanatları yeşillenerek.

Kasaba çarşısına sabah aydınlığı, ıssızlığı vurmuş. Çınarların gölgesi ak çakıltaşlarından örülmüş alanı, çarşıyı nakışlamış. Çıt yok ortalıkta. Dallar bile kıpırdamıyor, bir tek yapracık bile. Uzun, ince, som mavi gelinböcekleri taşları koklayarak...

Tellal çarşının ortasında tek başınaydı. Uzaktaki sivri Düldül dağı yaklaşmış tatlı pembe sırtı leylak rengine ağır ağır dönüşüyordu. Tellal Düldül dağına baktı.

"Öldürmeliyim."

"Kim bakar çocuklara?"

"Sen avrat sen. Öldürmezsem olmaz. Yoksa o beni öldürecek."

"Öldürmez o seni. Delirme. Çocuklara, bir de hapiste sana ben tek başıma nasıl bakarım."

"Ya demirci, arkadaşım demirci?"

Onun hiç yüzü gülmez. Hiç kimseyle şakalaşmaz. Mert oğlandır ama...

"İnsanoğludur, sen ölünce bize nasıl davranacağı belli olmaz."

"Sus, suuus avrat, sus mendebur, benim kardeşim, canım, yiğidim için böyle konuşma! Ondan daha mert adam şu cihana gelmemiştir. Sus, konuşma."

Hayıtlık çakıltaşlı bir alandı. Çay hayıtlığın ortasından geçiyor, çakıltaşlarını mor yarpuzlu alana yayıyordu. Ortalık, çakıltaşları, toprak, ılgınlar, söğütler, kavaklar hayıt ve yarpuz kokuyorlardı. Yarpuzlar, hayıtlar mor çiçeklerini sonsuz aydınlık Çukurova güneşine sermişlerdi. Hayıtlık arıdan, böceklerden inil inil inliyordu.

Tellalın yüzü daha da donuklaştı, uzadı, sivrildi. Gözleri pırıltı içinde yandı.

Ak kelebekler inanılmaz bir aklıkta sürülerce, top top bir o yana bir bu yana uçuşuyorlardı.

Tepemsi yerde bir top yarpuz, iri çiçekli. Kokusu baş döndüren. Tellal yarpuz kümesinde birden tepeden tırnağa turuncuya battı çıktı. O yaklaşınca yarpuzdan binlerce kelebek havalandı. Yöresinde döndüler, sonra bir hortumda zikzaklar çizerek yittiler gittiler. Az sonra, ilerde bir leylak moruna girdi Tellal... Gözü mordan başka hiçbir şey görmedi bir süre... Binlerce leylak moru kelebek havalandığında, küçük küçük binlerce, bir hortumda dönüp bulut gibi göğe yayıldığında, leylak morunun ıslaklığında Tellal üşüdüğünde şaşkınlık içinde ellerini açıp açıp kapıyordu.

"Öldürmeliyim onu. Karıma, çocuklarıma da demirci kardeşim, hem de can bir dostum, arkadaşım. Ulan sağ ol sen be! Yatarım on beş yıl, çıkarım aslan gibi. Değil mi? İnsan dediğin insan gibi namıyla yaşar. Bak Mustafa, bak kardeş, bak demirci oğlu demirci sen beni hapiste, kuyunun dibindeki taş gibi bırakmazsın, değil mi? Bak Mustafa, bak arkadaşım, bak can bir biraderim, sana güveniyorum. Ulan alçak kambur, sen bu kadar alçak olmasan, ve de dört kitapta katli vacip bir yezit, bir mendebur olmasan Allah özenip bezenip de seni böyle bela bir kambur yapar mıydı? Kim bilir fıkaracık, Allah, seni böyle özene bezene yaratırken ne zorluklar çekti. Sus, dur, hakkın var Mustafa kardeş, demircim, öldüreyim şunu, şu bin avrat katili alçağı, rezili. Görsün avrat öldürmek nasıl olurmuş. Ya o beni?"

Kesik kolu, kesilirken yüreği kopacak, dayanılmaz bir acı. Kan fışkırıyor. Kamburuna kılıçlar iniyor. Kamburu paramparça, dilim dilim. Gözleri pörtlemiş, kan içinde, bir ipliğe bağlı, köpürmüş kan içinde yüzüyor...

Silme yıldız dolu gökyüzü, kimi iri, kimi ufak yıldızlar, imbikten geçmiş göğün laciverdine serilmişler. Doğuda, pembe çakmaktaşından yapılmış Düldül dağı da yaklaşmış, hayal meyal dayanmış yıldızlara... Başında, yamaçlarında, eteklerinde yıldızların ıyıp tükenmeyen ipiltileri. Sol köşesinde dönen, yalp yalp eden tan yıldızı.

Birden, belki yüz tane şimşek birden çakmışçana ortalık

aydınlık içinde kaldı. Akarsuyun dibindeki çakıltaşları, yeşili, sarısı, moruyla, balıklar ışıltılı pullarıyla, yarpuz çiçekleri, hayıt çiçekleri mavi kara gözleriyle gözüktüler. Patlamada her şey ışığa battı çıktı bir an. Tellalın eli ayağı çözülmüş kalakaldı, başını göğe kaldırdı. Yıldızların içinden bir yıldız, en kocamanı belki, göğü bir uçtan bir uca biçerek akıyordu. Yıldız aktı aktı geldi, Tellalın az önünde, belki beş minare boyu yüksekte, ışığını yüz misli, bin misli çoğaltarak paramparça oldu. Tellal bir süre için hiçbir şeyi göremedi. Gözlerini uğuşturdu açtı, gene göremedi. Sonra ağır ağır, her şey gene eskisi gibi olmaya başladı.

"Öldürmeli, öldürmeli, avrat öldürmeli."

"Yapma Halil, yapma! Halil, Halil, Halil, Haliiiil! Yapma, çocukların var Halil!"

Karın da ne güzel Halil.

Ama öldürecek beni o.

Tabancanın menevişi... İyi ki tabancalara bu menevişi vuruyorlar. Dur, seyret günlerce, gecelerce menevişi parlasın. Gün ışığında binbir ipilti biçiminde, menevişler ince ince, ipil ipil uçuşarak...

Sıcacık tabanca... Kurtboğanın iki öküz gözleri...

Çarşının ortasında bir ata binili. Elinde menevişli tabanca. Sarıoğlu Derviş Beyin armağanı. Ve üç kere çarşının ortasından doludizgin.

"Dur olduğun yerde köpek. Dur, dur, dur, dur! Dur olduğun yerde. Aç ağzını... Tak, tak, tak!"

"Ne dedi, ne dedi, Tellal Halil ne dedi? Dedi ki, aç ağzını..."

"Aç ağzını köpek Ağa."

"Aç ağzını ulan."

"Elham oku ulan."

"Senin gücün elin fıkara avratlarına yeter. Aç ağzını."

"Ne yaptın o kadar kadını? Öldürüp nereye gömdün? Aç ağzını."

"Sen beni... Bana, bana, bana kim derler... Kim? Kambur mu? Bana Tellal Halil derler, Tellal Halil! Aç ağzını."

Çarşının ortasında, başka yer olmaz. Herkesin gözünün önünde, bir dünya görmeli onun ölüşünü. Nasıl nasıl ölecek?

Taşları çırmalayarak, taşlara dişlerini geçirmeye çalışarak, kan içinde, baştan ayağa kana bulanarak... Sabahtan öğleye kadar inleyerek kıvranarak...

"Bir daha, bir daha sık, bir daha Tellal..."

"Karışmayın siz." Soğukkanlı. "O ölüm yarası aldı. Dünya cerrahı Lokman Hekim bile kurtaramaz onu." Öküz gibi böğürdü. Hem böğürüyor, hem kanı fışkırarak kamburun üstüne saldırıyordu. Öküz gözleri kocaman kocaman açılmış.

"Al, al, al bir daha."

Tam alnının ortasından.

"Kim öldürdü kim?"

"Tellal Halil."

"Kim öldürdü kim?"

"Bir içi geçmiş ağaç gibi devrildi."

Kalabalık, kalabalık akıyor tan ışımadan çarşıya, ıssızlığa... Gölgeler ağır, koyu, çarşının ak taşlarına vurmuş, yaprak yaprak beneklemiş çarşıyı. Demirciler küllerini bu ağacın dibine dökerler, oldum olası. Bir ağıl gibi pabuçincirleri çevirmiştir küllüğü. Sağda, çeşmenin on beş adım ötesinde, çınarın uzamış gitmiş yatık dalının altındadır. Bir alan kadar büyüktür küllük, içinden yeşil çimen, taze, en güzel yeşilde, yer yer fışkırmıştır. Pabuçincirleri, ak dikenleri, sarı, mor, pembe, kırmızı çiçekleriyle parlak güz güneşine açılmışlardır. Pabuçincirlerinin ağılının içindeki küllüğün fışkırmış çimenindeki kan kızıltısını ilkin Osman gördü. Süpürgeci göçmen Muradı çağırdı. Küçük bir kan birikintisiydi, sık çimende. Osman nasıl gördü sık çimendeki küçücük kızıltıyı? Osman her gün küllükten kömür toplardı, her gün, gün atmadan önce.

Kalabalık, kalabalık, kalabalık akıyor çınarın altına, demirciler çarşısına. Çocuklar, yaşlılar, kadınlar. Allak bullak yüzler sabahın alacasında. Uykulu değil, yılgın. Pembe Düldül dağı çakmaktaşından, yaklaşmış, başı kızarmış, keskin. Üstünde kan damlası gibi bir güneş.

"Demirciyi vurmuşlar, demirciyi..."

Sol eli örsünü sarmış sıkı sıkıya... Sağ elinde bir çekiç, körüğün altına kadar uzanmış, başı yere sarkmış, ama toprağa değmemiş. Sağ böğrünün altında kocaman, donmuş bir kan

gölü. Çekiçli, kocaman eli de kana batmış. Yalın, çorapsız, tabanları yarık yarık olmuş, nasır içindeki kirli ayakları da kan içinde. Pantolonu dizlerine kadar sıyrılmış...

"Demirciyi vurmuşlar, demirciyi."

Tellal döndü döndü döndü. Hep kendi yöresinde dönüyordu. Bir derviş gibi.

"Demirciyi vurmuşlar, demirciyi...."

Gözleri büyüyor, uzun, üç köşe yüzü saydamlaşıyordu.

"Demirciyi vurmuşlar."

Bütün bedeninde bir ölüm seğirmesi.

Demirci dükkanı bir arı kovanı gibi. Giren yüzünü acıtarak, buruşturarak, tiksindirerek, ağlayarak, şaşkınlaşarak, kırışık içinde dükkandan geri çıkıyorlardı.

"Arkadan vurmuşlar, arkadan."

"Kurşun arkadan girmiş, göğüs kafesini paramparça ederek çıkmış."

"Demirci bir kurşunda ölecek adam değildi."

"Onu ben öldürdüm ben."

Tellal demircinin ölüsünün yanına varamadı. Bir an, kapıdan, şöyle onun kan içindeki çekiçli iri elini, kirli kocaman çıplak ayaklarını gördü, orada daha fazla duramadı. Vardı, pabuçincirlerinin dibindeki çinke taşının üstüne oturdu.

"Onu ben öldürdüm, ben," dedi. "Beni öldürmedi alçaklar, beni öldürmeyi kendilerine yediremedi... Kurtboğa Hacı kendine yedirmedi beni öldürmeyi... Onu ben öldürdüm Ali... Onu ben öldürdüm, ben..."

"Onu kim öldürdü herkes biliyor Haliiil, Tellal Halil..."

"Onu ben öldürdüm ben. Kim ne derse desin, ben, ben..."

"Sen."

"Ben Ali ben... Üç kurşun... Arkasından... Üç domdom kurşunu. Ali, senden bir dileğim var Ali..."

"Söyle Halil Ağam."

"Halil Ağan sana kurban Ali. Ben de sağ olursam bu iyiliğiyin altında kalmam Ali."

"Söyle Halil Ağam."

"Ayakları yalındı Ali, kirlenmiş. Bekar adam. Kimi kimsesi yok. Al şu parayı Ali. Ona bir çift apak çorap al, giydir ayağı-

na... Ele aleme karşı Ali. Bir de don gömlek al! Onu soyarken doktor temiz görsün. Bekardı, kardeşim, demirci Mustafa."

Yeşil sinekler çoğaldı demirci dükkanında. Ölünün üstünde, yöresinde döndüler durdular. Gelinböcekleri daha, imbikten çekilmiş, mavi, taşları koklayarak uçuşuyorlardı. Kelebekler kanatları açık leylak, gövdeleri koyu, küçük küçük hayıtlıkta yüz binlerce bir hortumda eserek dönüyorlardı.

Ve demirci Mustafanın çekiçli sağ eline gün vurdu. Taşın üstüne yumulmuş, kendinden geçip donmuş Tellal Halile de gün vurdu.

Kurtboğa Hacı geldi. Parmaklarının arasında uzun bir sigara vardı. Dumanı sabah aydınlığında açık mavi dağılıyordu. Dimdik, azıcık da geriye kaykılmış yürüyordu. Bütün kalabalık gözlerini ona dikti. Kurtboğa Hacı gülümser gibiydi. Eğilerek demirci dükkanına girdi. Uzun bir süre orada kaldı. Yüzünde bir kıvançla sigarasını tüttürerek, savurarak oradan çıktı.

Beş tane silahlı candarma başlarında da Çavuş orada, çınarın altında hazır ol olmuşlar duruyorlardı.

Kurtboğa taşın üstüne oturmuş kalmış Tellala doğru geniş adımlarla yürüdü. Tellal küçüldü bir topacık kaldı. Karşısına geldi durdu:

"Sen öldürdün, demirci Mustafayı, sen öldürdün kambur, sen öldürdün. Ne öyle durmuş pel pel bakıyorsun? Sen öldürdün sen. Sen öldürdün, seeen!"

Tellal daha da yumuldu, daha da bir avuç kaldı.

"Çavuş, al şunu! Tak kelepçeyi! Dağ gibi adamı öldürmüş de daha serbest geziyor bu kambur alçak! Tak kelepçeyi... Boynunu ipte görsün de böyle dağ gibi bir adamı öldürmek nasıl olurmuş anlasın. Tak kelepçeyi."

Candarmalar geldiler, ölü gibi tüm kanı çekilip kurumuş Tellal Halili boş bir çuval gibi yerinden kaldırdılar, bileklerine kelepçeyi taktılar, iki candarma koluna girdi aldılar götürdüler. Kalabalık gidenlerin arkasından baktı. Ne homurdandı, ne şaştı, ne sevindi, öyle salt anlamsız, baktılar.

"Demirciyi öldürmüş Tellal, demirciyi."

"En yakın arkadaşını."

"Kim bilir neden?"

"Avrat meselesi..."

"Evinden çıkmıyordu Mustafa onun."

"İçtikleri su ayrı gitmiyordu."

"Dağ gibi demirci Mustafa kara gözlerine aşık değildi ya o pis kamburun..."

"Amma da öfkelenmiş kambur da... Uç domdom kurşunu. Parça parça olmuş Mustafanın tüm bedeni."

"Yaşasın kambur. Irz meselesi bu. Kambur olunca, varsın olsun, o insan değil mi, o yiğit değil mi? Varsın olsun kambur. Körü, topalı, kamburu Allah yaratmadı mı?"

"Kadın sevmese kamburu..."

"Dünya güzeli kamburun karısı..."

"Alimallah ben olsam, değil üç, otuz üç kurşunla paramparça ederdim demirciyi."

"Kulaklarımla duydum. Ben öldürdüm, ben Mustafayı diyordu da başka bir şey demiyordu."

"Saklamadı, herkes duydu. Şu kalabalığın hepsi..."

"Sabaha kadar mahallede dört dönmüş, önüne gelene, ben demirci kardeşimi, Mustafayı öldürdüm, diyormuş."

"Döne döne..."

"Niye öldürmüş ki... Tellalın karısı namuslu kadın. Şu pis Tellala da..."

"Her yeri kambur be onun."

"Ulan karı bu kamburun neresini sevdin bu kadar be?"

"Sevmemiş ki... Sevmemiş de... İşte sonu bu."

"Amma da övünüyordu, vay anasını, amma da övünüyordu demirciyi öldürdüm diye!"

"Öldürdü, oh olsun."

"Namusunu temizledi."

"Erkek dediğin böyle olmalı."

"Övünsün canı istediği kadar, övünmeyi hak etti."

Yüzbaşı da neden sonra geldi kalabalığa, demirci dükkanına girdi, bir süre orada kaldı, sonra dimdik çıktı gitti. Yüzü hiç değişmemişti. Kurtboğa onu yolda yakaladı, koluna girdi.

Candarma Dairesine geldiler. Hasan Çavuş odanın kapısında bekliyor, kurnaz, avına hazırlanan bir kurda benziyordu.

"İçeriye, aşağıya attım Beyim. Boynuna lale, ayaklarına da pranga vurdum. En ağırını. Kazığa da bağladım. Bir manga candarma da tam teçhizat canavarı bekliyor."

"Buyur Hacı Ağa."

"Estağfurullah Yüzbaşım, sen buyur."

Yüzbaşı emir verir gibi yüzünü sertleştirdi, Kurtboğaya kapıyı açtı, kesin:

"Sen misafirimsin. Önce sen buyur. Benden yaşlısın da..."

Hacı Kurtboğa mahcup, gülümseyerek, biraz daha kaykılarak içeriye girdi.

"Eveeet, eveeet..." Gerindi. Yüzündeki çizgiler gerildi, sertleşti. "İşte böyle Çavuş, derhal itiraf ettireceksin. Şimdi şu anda aşağıya inecek, Tellalın demirci Mustafayı öldürdüğünü ona itiraf ettireceksin. Adı, asıl adı neydi o Tellalın?"

"Halil Felek, Kumandanım."

"Sana bir ay, Halil Feleği bir ayda söyleteceksin. Yani demek istiyorum ki Halil Feleği bir ayda söyleteceksin, öldürmeden... Bir ay içinde konuşmazsa gerisi artık senin insafına bağlı Hasan Çavuş..."

"Baş üstüne Kumandanım."

"Hemen başla, tutumunu da, bana az sonra bildir. Bakalım nasıl dayanacak kambur, ne kadar."

"Hemen bildiririm Kumandanım."

"Bilirsin bu sakat insanlar sert olurlar. Bilhassa sağırlar, kamburlar."

"Kamburları bilmem ama, sağırlar aman aman... Bir de çolaklar... Çolaklarlan hiç başa çıkılmaz. Kamburu şimdi deneyeceğiz..."

"Haydi hayırlısı." Hasan Çavuş çıktı.

"Kahve?"

"Evet Komutanım."

Az sonra önü ak önlüklü bir candarma eri kahveleri getirdi.

"Dayanacak mı?"

"Bu kambur Mahmuttan da beterdir. Ölecek."

Yüzbaşının yüzü asıldı, dili hafiften bir göçmen şivesine çalıyordu. Yüzbaşının yüzü asılır, kaşı çatılırsa birden gözleri şaşı şaşı olurdu.

"Söyleteceğim onu bu sefer Hacı Kurtboğa. Hasan Çavuş kendi metotlarıyla söyletemezse, onu ben ele alacağım. Sağ olsun Amerika bize öyle mükemmel işkence aletleri verdi, öylesine işkence usulleri öğretti ki taşı, toprağı, ağacı, demiri söyletirsin. Bu Amerikanın insanlığa yaptığı iyiliği insan soyu hiçbir vakit unutamaz."

"Unutamaz," dedi Hacı Kurtboğa.

"Yüksek Amerika dostumuz olmasa, bu işkence aletlerini, bu işkence usullerini bulmasa, bize göndermese, bildirmese, öğretmese nice cinayetlerin faili meçhul kalırdı."

"Kalırdı," diye kaykıldı Hacı Kurtboğa. "Amerika bizim şerefli, akıllı, ferasetli dostumuz. Daha o..." Yüzbaşı sözü onun ağzından aldı:

"Amerika olmasa biz acımızdan ölürdük... Amerika olmasa... Gökte uçak, suda vapur... Şu yolları kimin sayesinde..."

"Vızır vızır otomobiller işliyor," dedi Hacı Kurtboğa.

"İncirlik Hava Alanı görmeye değer bir yer... Görülmedik uçaklar var... Aya giden."

"Amerika bizim canımız."

"Şimdi şimdi söyleyecek."

Kahveler içildi. Amerika üstüne övgü daha sürüp gidiyordu ki, ter içinde kalmış kıpkırmızı bir yüzle Hasan Çavuş içeriye girdi. Neredeyse ağlayacaktı. Oyuncağı elinden alınmış bir çocuğa benziyordu. Bomboş, ne yapacağını bilmez bir halde, küçülmüş, büzülmüş geldi, Yüzbaşının karşısına dikildi.

"Ne var, ne oldu?" diye Yüzbaşı masasından fırlayarak, gözleri şaşılaşmış sordu. "Öldü mü?"

Hasan bitkin, ölü bir sesle:

"Ölmedi," dedi. "Ölmedi ama..."

Yüzbaşı sabırsızlıkla:

"Ne oldu ona, kaçtı mı yoksa?"

"Konuştu," dedi Hasan Çavuş umutsuzlukla. "Demirciyi ben öldürdüm dedi..."

Ortada derin bir sessizlik oldu. Çıt çıkmadı, yüreklerinin atışı duyulur. Öyle suskun.

Yüzbaşı neden sonra başını kaldırdı, gözleri iyice şaşılamış:

"Sebebini de söyledi mi? Sordun mu?"

"Sordum," dedi, "ama hiçbir şey söylemedi."

"Şimdi beni iyi dinle, in aşağı, itirafını imza ettir kambura."

"Ettirdim Kumandanım."

Elindeki kağıdı Yüzbaşıya uzattı, Yüzbaşı daha şaşılamış kağıdı aldı okudu. "Allah Allah," dedi. "Allah Allah! Bu nasıl iş Kurtboğa?"

"O pis Tellaldan ne beklenir, demirciyi öldürenler bilmiyorlar mıydı ki bu kambur öldürülmeye değmez. İşte bunu o alçak derebeyleri bilmezler... Bilmezler de böylesi alçak ödleklere tabanca bile armağan eylerler. Hem de babalarından kalma yadigarı... Alsınlar kamburlarını işte, görsünler yiğitlerini, nasıl bülbül olmuş da şakıyor karakolda..."

"Tabanca bulundu mu?"

"Sordum Yüzbaşım, tabancam yok, diyor. Bana kimse de tabanca hediye etmedi diyor."

"Şimdi aşağı in çavuş, tabancayı mutlak isterim, bir de bu adamın bu cinayeti niçin işlediğini."

Hacı Kurtboğa kaykıldı, birden bir kahkaha koptu ta yüreğinin derininden... Güldükçe gülüyor, güldükçe gülüyor, kasıklarını tutmuş, gülmekten kıvranıyordu. Yüzbaşı da ona katıldı. İkisi iki yerden uzun bir süre güldüler...

Hasan Çavuş döndüğünde vakit öğleyi geçiyordu.

"Ne oldu Çavuş?"

"Söylemiyor Yüzbaşım."

Hasan Çavuşun yüzü sapsarıydı, yorgunluktan da ölüyordu.

"Ne yaptın?"

"Amerikan usulü."

"Ne oldu?"

"Bayıldı Yüzbaşım. Ne öldürme sebebini söylüyor, ne de tabancanın yerini. Ben böyle bir çetin ceviz görmedim."

"Devam," dedi Yüzbaşı ayağa fırlayarak. "Devam Çavuş. Bu gece işe ben başlıyorum, en yeni Amerikan metotlarıyla. Bakalım çetin ceviz kimmiş. Haydi sen şimdi git... O şimdiye kadar ayılmıştır. Aynı şekilde devam."

"Baş üstüne Yüzbaşım."

47

Ötelerde, doğuda, uzaklarda Düldül dağı bakırdan oyulmuşçana, bakır pembesi, keskin, çakmaktaşından bakır yeşili, uçuk, ala karlı, namnı karı serpilmiş, elini uzatsan tutuverecekmişsin gibi yakına gelmiş, koyaklarına koyu, bakır moru gölgeler inmiş, kuzeye yürümüş, başındaki bulutlar kaynaşmış, nazlı, salınıyor, bir ortadan yitiyor, soluyor, uçuyor, bir olduğu gibi keskin, oyulmuş, çakmaktaşı bakır kayalıklarıyla olduğu gibi ortaya çıkıyordu uçuk mavi, sallanan, belli belirsiz, ince tül gibi, yatık dağların arkasında.

Anavarza kayalıklarından indiler. Kurumuş kekik, ince, pul pul yapraklı nane, kurumuş çiriş çiçekleri içinden. Ova yeniden yeşermiş, iğne iğne, taze bir yeşil ovayı örtmüş, çiçekler patladı patlayacaklar. Bilinmeyen bir koku esiyordu esen ince yelde, Akçasaz kuştan, böcekten, kokudan, patladı patlayacak bir som yeşilden, sağlıklı hayvanlardan yükünü almış derinden uğulduyordu. Ve Akçasaz gözle görülecek kadar belli her gün kuruyordu. Kıyıları kurumuş, çatlamış doygun topraktı. Doygun, verimli, taş eksen taşı yeşertir ve gebe, rahat, binbir verime, doğurganlığa hazırlanmış, kendini sere serpe ışığa, güneşe, binbir tohuma, renge, kokuya, biçime, cana vermiş, Akçasaz toprağı dudaklarını açmış, ıslak, döllenmeyi bekliyordu, gerilmiş, yıllardan bu yana yanarak, üşüyerek beklemiş, kısır, donmuş.

Ve Memet Ali bunu bilmiyordu.

Ve Ala Temir bunu biliyordu.

Ve Ala Temir bu toprağın sıcaklığını ta yüreğinin başında duyuyordu, beklemesini, dolmuşluğunu.

"Vay anam vay," diyordu her adım attıkça, kırmızı, yeni postalları yumuşacık toprağa gömülerek. "Vay anam vay! Vay anam ne toprak, ne toprak. Durma o kadar, durma yürü Memet Ali Bey. Durma beş dakika üstünde, bitersin Memet Ali Bey. Bitersin yavru, bitersin oğul. Olduğun yere kök salarsın ayaklarından, başından da ışkın verir, çiçek açarsın. Vay anam vay! Ne toprak, ne toprak..."

Ala Temir bir sevinçten uçar gibiydi. Anavarzadan indiklerinden, yağlı kara toprağa ayak bastıklarından bu yana bir hoş olmuştu. Azıcık çocuklamış, azıcık oynar, azıcık ne yapacağını bilmez. Dolmuş da boşalamayan. Bir anlatamamada, bir coşkuda, coşkusunu ne yapacağını bilemez. Yerinde duramaz, sevinçten dört dönen.

"Vay anam vay!"

"Evet ne diyordum Timur Bey amca, siz o işi iyi yaptınız. İşte buna çok sevindim. Kıvanç duydum Timur Bey amca."

Memet Ali şaşkınlık içindeydi. Ala Temiri hiç böyle görmemişti. Ne büzülüyor, ne sıkılıyor, ne kaskatı, ne hazır ol durumda, ne de dizlerini bitiştirip iki kocaman elini dizlerinin üstüne yaymış, yapıştırmış, sere serpe Ala Temir, gülen, sevinen, coşmuş, taşan... Ala Temirin saçları, ışıklanıp gülen yüzü, ak dişleri, çakır ela, yeşillenen, hep tatlı bir yeşile kesmiş gözleri güzel. Ne tatlı adammış bu Ala Temir. Çocuk gibi de. Toprağa bastıkça el çırpıyor. Bir iki, görülmemiş çiçek görse, bir kocaman kuş kadar kapkara ışıklı kelebek görse, mavi kocaman benekli, beneğinin içinde sarının en sarısında bir yuvarlak, yuvarlakta bir kırmızı halka olan... Kocaman kara kapkara, el çırpıyor, çocuklar gibi seviniyor, yorulmasa, yaşlılıktan tıkanmasa, ondan da geçtik utanmasa, fıyt, ver elini kelebek, kelebek nereye, o oraya, koşacak...

"Vay anam vay!"

"Bak Timur Bey amca, bu Akçasazın bütün kıyılarındaki tarlaları almalıyız. Siz Derviş Beyden Kurtkulağını aldığınıza iyi ettiniz. Bakın Timur Bey amca... Öyle derinlemesine toprak alıp da çok para ödemeyelim, kıyı boyunca çizgi çizgi alalım.

Bataklık kuruyunca içeriye, derinlemesine gireriz, değil mi? Biliyor musunuz Timur Bey amca, bu bataklık yüz bin dönümden fazla... Belki de yüz elli bin dönüm. Düşün, düşün amca bir düşün... Bataklıktan kurtulmuş, bire yüz verir yüz. Bir dönüme beş yüz kilo verir... Bizim olacak, bizim... Düşün, düşün, düşün Timur Bey amca... Düşün..."

Yürüyorlardı bataklığa doğru. Ala Temir zınk, dedi, durdu. Domur domur terlemiş, kızarmış yüzü, güneşte yanmış, kırışık içinde, kalın, nasırlı ellerini kaldırdı:

"Düşündüm," diye bağırdı. "Vay anasını vay!.. Vay bre! Bu toprak olacak gibi değil."

Ve toprağa diz çöktü, doğan güne dikti gözlerini, öyle gözlerini kırpmadan bir süre durdu, dudakları öyle durduğu sürece kıpır kıpır birtakım dualar mırıldandılar, sonra iki kolunu sonuna kadar göğe uzattı. Uzun bir süre kolları göğü kucaklayarak, başı gökte dudakları kıpırdadı. Yüzünün kırışıkları açıldı.

Memet Ali ona iyicene şaşırmış, ilerde durmuş, ne yapacağını, nasıl davranacağını bilemez durup kalmıştı. Sonra göğü kucaklayan elleri indi. Yüzü öyle, kendinden geçmiş göğe çevrikti. Ellerini yüzüne götürdü, bir süre yüzüne sürdü. Avuçlarına bir şeyler mırıldandı, üfledi, gene sürdü. Çok üfledi, çok yüzüne sürdü. Sonra toprağa eğildi. İki eli önde, alnını toprağa dayadı, bir süre de alnı toprakta öyle kaldı.

Ağır ağır topraktan yekindiğinde gün kuşluk oluyordu. Yönünü doğuya dönmüş, şimdi daha da yaklaşmış olan bakırdan oyulmuş, namnı karlı, keskin, çakmaktaşından Düldül dağına bakıyordu. Düldül dağı bir ışık dumanı içinde, her taşı, koyağı, oyuğu, her çiçeği, çalısı, böceği, arısı gözükür gibi... Gözükür gibi oluyor, gözüküyordu da...

"Vay anam vay! Vay Allah vay! Ne toprak!"

"Bak Timur Bey amca..."

Durdu, karşısına geçti, Memet Aliye, bütün sevgisini, dostluğunu gözlerine topladı baktı. Ona ilk olaraktan bir insan, şu çocuk, gerçekten saygı duyarak konuşuyordu. Onu adam yerine koymak ne demek, onu yere göğe sığdırmıyor, övgülere, saygılara boğuyor, karşısında el pençe divan dura-

cak nerdeyse. Onunla paşalarla konuşur gibi konuşuyor, her sözünün başı, Temir Bey amca, Temir Bey amca... Bu Memet Ali şu Çukurovada adam oğlu adam, hem de insan oğlu insan. Bey de değil, o kendini kuran fos kavallardan da değil. O kendini kuranlardan... Taslayanlardan. Temir Bey amcası ona elinden geleni yapacak, elinden gelmeyeni de. Temir Bey amcası ona şu toprağın üstünde çalışmanın, durmadan, şu güzel güneş altında çalışmanın ne demek olduğunu anlatacak. Dünyada hiç hiçbir şey yok, hepsi boş, fos, bir çalışmak var. Bir de ala toprak, alaşafak gibi, alagül, alaşafak açan civanım toprak var... Temir Bey amcan sana toprağı, çalışmayı, var olanı anlatacak. Bunlar var olmayı yiyip içmek, bir de o işi yapmak sanıyorlar. Temir Bey amcan sana dünyayı anlatacak Memet Ali, Memet Ali... De yürü güzelce yolunda, arkanda dağ gibi Temir Bey amcan var. Yok yok, Timur, Timur Bey amcan...

"Timur Bey amca..."

"Timur Bey amcan sana kul kurban olsun Memet Alim."

Memet Ali şaşkılıktan şaşkınlığa geçiyordu. Şimdiye kadar bilmediği ılık ılık bir sevgi, dost sıcaklığında kalmış, dört bir yanından kanını ürperterek bir sevgi, dostluk sarıyordu onu.

"Bak Timur Bey amca, Derviş Bey de, babam da deli. Kürt Ali Ağa var ya, hani çok yaşlı, herkes onu çok akıllı, bilgili sanıyor, o bile zır deli. Şu eski Beyler var ya, hepsi hepsi bir iyice çıldırmış. Ninem var ya, babamın anası, o iyice bir tımarhanelik... Bir iyice, iyice. Bak Timur Bey amca, bizim konakta herkes deli. Murtaza Bey amcam var ya, o iyice kaçıktı."

Ala Temir gözleri, fal taşı gibi açılmış, bir adım atıp Memet Alinin yanına geldi kolundan tuttu:

"Gerçek mi, gerçek mi bunların toptan deli olduğu Memet Alim, yiğidim?"

"Gerçek," dedi Memet Ali, yüzünde acı bir hayıflanmayla. "Gerçek Timur Bey amca, gerçek..."

Merakla:

"Ya Abdülhalik Efendi?" diye sordu.

"O iyice zıvanadan çıkmış bir adam," dedi Memet Ali gülerek. "Bütün Çukurovayı toprağa boğdu. Herkesi toprak, çift-

lik, köy sahibi yaptı Timur Bey amca, kendisinin başını sokacak bir evi bile yok. Halbuki isteseydi çok toprağı, çok parası olabilirdi. O bir deli ki, ne deli Timur Bey amca..."

Memet Ali de, Timur Bey amca demesinden Ala Temirin mest olduğunu biliyor, her bir sözüne Timur Bey amca diye başlıyor, ya da öyle bitiriyordu.

"Doğru," dedi Ala Temir gözleri fal taşı gibi açılmış. Memet Aliye hayranlıkla bakarak.

Sonra ikircikli, bir şeyler söylemek isteyip vazgeçerek, durup Memet Alinin gözlerinin içine soru dolu gözlerle bakarak. Memet Aliyi meraklandırıp sabırsızlandırarak, yörede dolaşmaya başladı. O dolaşıyor, geliyor Memet Alinin karşısında duruyor, uzun bir süre soru dolu gözlerle onun yüzüne bakıyordu.

Usuldan, utangaç, Memet Aliye sokuldu sonunda yumuşak, sıkılmış bir sesle:

"Ya benim için ne düşünüyorsun Memet Alim?" dedi.

Memet Ali sevgiyle gülümsedi, onun koluna dokundu:

"Timur Bey amca sana bir şey sorayım mı?" dedi.

Coşkuyla, hemen:

"Sor!" dedi Ala Temir. "Sor, sor, sor!"

"Bak Timur Bey amca..."

Ala Temir gözlerini çelik gibi Memet Alinin gözlerine dikmiş, ağzından çıkacak soruyu bekliyordu.

"Diyorlar ki, sen Cafer Beye yılda yüz bin, iki yüz, üç yüz bin lira verirmişsin..."

Ala Temirin yüzündeki bütün kan birden çekildi, dudakları mosmor oldu, gözleri pörsüdü ve gözlerini yere dikti. Bu Memet Alinin gözünden kaçmadı. Keşki bu sözü açmasaydı, pişman oldu ama, elden ne gelir, ok yaydan çıkmıştı.

"Her yıl. O da sana..." Kekeledi. "O da size bu parayı, borç, borç aldığı halde geriye vermezmiş. Siz de bunun karşılığı olaraktan her yıl onun evine gider, karısının, çocuklarının, köylüsünün içinde ona bir gün sabahtan akşama kadar küfreder, sövmedik hiçbir yerini bırakmaz, sonra da akşam olunca parayı ona bağışlar evinize dönermişsiniz. Görenler diyorlar ki Cafer Beye sövüp boşaldıktan sonra öyle bir sevinir, öyle

bir sevinirmişsiniz ki sevincinizden ne yapacağınızı bilmez, beş tane koyun kurban kesip tüm köylüye dağıtır, üç gün üç gece uyumaz, sabahlara kadar türkü söylermişsiniz... Yaaa, böyle diyorlar."

Ala Temir başını ağır ağır kaldırdı, fersiz gözlerini Memet Aliye dikti. Yüzüne yavaş yavaş kan geliyor, gözü anlamlanıyor, yeşili tazeleniyordu.

"Doğru," dedi, durgun, sessiz, soğukkanlı. "Hepsi doğru. Ama bu iş... Başka..." Sustu. Bir suskunlukta, suskunluğun uyuşukluğu, düşü, uykusu içinde. Azıcık sıkılmış utanmış.

"O başka..."

"Nasıl?"

"O başka... O bizim... Beyimiz."

"O bir deli değil," dedi Memet Ali utkuyla. "O bütün Çukurovayı alacak.. O çok zengin olacak. Görmüyor musunuz Timur Bey amca, Akçasazın kıyılarının yarısını tapusuna aldı."

"Doğru," dedi Ala Temir.

Sonra gene Memet Aliye sokuldu, gülerek:

"Ben," dedi, "ben..."

"Sen çok akıllısın amca. Sen her şeyi aklınla, çalışkanlığın, tutumluluğunla elde ettin. Sen kendini kendin yarattın."

Bu, kendini kendin yarattın sözü bir hoşuna gitti Ala Temirin, durmadan içinden tekrar etmeye başladı. Kendini kendin, kendini kendin... Kendini, kendini... Ken...

"Cafer Bey işi de olmasa..."

Çabuk çabuk bu sözü kapatmak isteyerek Ala Temir:

"O başka, o, o, o, başka... Öyle ya, öyle ya... O başka bir iş."

Memet Ali boyun büktü:

"Sen akıllısın, sen iyisini bilirsin Timur Bey amca... Sen daha iyisini bilirsin..." Onun gibi de çabuk: "O başka, o başka..." dedi, bu söze bir daha dönmemek üzere kesti.

Kıyıya yürüdüler. Ala Temir önde, Memet Ali arkada, düz toprakta geniş adımlar atarak yürüyorlardı.

Kıyıya geldiler. Bataklık burada apaydınlıktı. Dibinin koyu, kara çamurları gözüküyordu, durulukta.

Ala Temir yönünü doğuya döndü, ilerdeki top karacan ağaçlarını gösterdi:

"Buraya kadar mı almalıyım Memet Ali Bey?"

"Oraya kadar Timur Bey amca... Derviş Bey bitik. Bütün tarlalarını üç beş yıl içinde satmak zorunda kalacak. Çünkü makinaya boş veriyor, gene eskisi gibi yarıcı kullanıyor. Biliyorsunuz, bir traktör bin insandan daha çok iş görür. Derviş Bey ölümde... Siz ona yanaşın. Duyduğuma göre sizi seviyormuş. Rüstemoğlunu kovmuş da size satmış toprağı... Bundan böyle de satar... Mecbur... O, ölünceye kadar toprak satacak... Derviş Bey ölümde..."

"Ölümde," dedi Ala Temir boyun kıvırarak, yüzü kırışıp acıyarak, hayıflı. "Ölümde..."

"Şimdi, amca, ben üç tane biçerdöver alacağım..."

Eski birer kamış kökü tümseğine karşılıklı sekilendiler. Memet Ali Timur Bey amcasına, gözlerini kırpmadan hayranlıkla bakıyordu. Sevdalanmış gibi. Onu gördü göreli, tanıdı tanıyalı hep böyle bakardı, sevdalanmış. Karşılıklı düşünüyorlardı. Bir ara ikisi birden başlarını gündoğuya çevirip Düldül dağına baktılar, yatık mavi, tül gibi sıradağların ardında yükselen Düldül dağı boz bir duman içinde kalmış ötelere uzaklaşmış gitmişti. Pembesi de dumana karışmış, solmuş uçmuştu.

"Bak amca, ben traktörleri, biçerdöverleri, otomobilleri çok seviyorum. Bak Timur Bey amca, ben ne yapıyorum bu kadar traktör, biçerdöver, kamyon almak için, Akçasazın uzağındaki tarlaların hepsini köylülere, Kürtlere satıyorum. Timur Bey amca biliyor musun, bir de para var bu köylülerde, Kürtlerde, nah bu kadar, tonla para. Nasıl kazanmış, nasıl da biriktirmişler, şaşılır."

Durdu, gözlerini uzun uzun Ala Temirin gözlerine dikti, ince yüzü yavaştan kızarıyordu. Bir iki kere konuşacak oldu, dudakları sündü, yutkundu, geri döndü.

Ala Temir:

"Söyle Memet Alim," dedi. "Ben senin öz bir emmin olurum. Babandan da sana yakınım, ne aklından geçiyorsa, her bir düşündüğünü bana söylemekte serbestsin, söyle."

Memet Ali onun yüzüne daha öyle, merakı, ikirciği daha da artarak bakıyordu.

Aralarında uzun bir süre sıkıntılı bir sessizlik oldu. Sonra, nedense, Memet Ali birden yüreklendi:

"Timur Bey amca," dedi soluğu coşkudan taşarak, yüzü kıpkırmızı kesilmiş. "Sana bir öneride bulunacağım."

Ala Temirin gözlerinin içi güldü. Zaten bu çocuk ne zaman yanına gelse insanlığına kavuşur, mutlu olurdu.

"Bulun bakalım Memet Alim, bu öneri de ne demekse..."

"Önerim şu ki Timur Bey amca, şu ki, ben sana salık veririm ki... Hani şu köylülerin kapıştıkları tarlalar var ya, ben nasıl olsa satıyorum, makina almak için satmam gerekiyor, bu tarlaları sen al, iyi tarlalar..."

Ala Temir o anda ayağa kalktı oturdu, otururken sağ elini Memet Alinin omzuna koydu, onu sıvazladı, yüksek sesle:

"Hayhay Memet Alim, hayhay! Sen ne istersen Temir Amcandan o olacaktır."

Memet Ali sevinç içinde kaldı. İstediği fiyata Timur amcasına tarlaları satabilecek, çiftliğini az bir sürede modernleştirecekti. Sevincinden uçuyor, içinden, şu Akçasazın kıyısında bir uçtan bir uca takla atmak geliyordu. Ah, ah, Timur Bey amcası onu anlasa, takla attığında sevincinin derecesini bir bilse... Ne yapacağını bilemez, kahkahalar atarak, tümsekte oturmuş kalmış Ala Temirin dört bir yanında dönerken, konuşmaya başladı. Kesik, tutarsız, bir başlayıp, sonra o sözü orada bırakıp başka bir konuya atlayarak, sayıklama gibi.

"Uzun bir kavak", diyordu. Düşte gibi, gözleri kapalı. Yaaa Timur Bey amca... Uzun bir kavak.. Kavak ormanı" diye de tamamlıyordu.

"Okaliptüs... On yılda okaliptüs öylesine büyür ki... On yıllık okaliptüs ağacının gövdesini iki adam el ele verse çeviremez. Boyu on beş metreyi... Gölgesine yatan sıtmalılar iyi olur, öyle... Bilimsel değil... Fabrika... Fabrika olmazsa olmaz. Şakır şakır işleyen fabrikalar. Hepsini hepsini yapacağım, yapmalı Timur amca yapmalı. Toprak ana temel, sonra fabrika, sonra banka... Banka açmadan, olmadan... Para parayı büyütür, sen daha iyi bilirsin Timur Bey amca..."

"Büyütür."

"Para parayı büyütmezse, büyümeyen para ölüme mahkumdur. Para her gün her gün doğuracak, doğurmalı."

"Ne doğurmalı?"

"Para para... Doğurmazsa ölür. Toprak da, insan da, kurt kuş da, bilcümle yaratık da doğurmazsa ölürler."

"Ölürler."

"Su işleri var ya, var. Mühendisi, başmühendisi iyi bir adam, dost, modern, o dedi ki, Akçasaza bir kanal açarız, bir yılda suyunu Ceyhan ırmağına akıtırız. Yukardan da Savrunu kesince Akçasaz bataklığı takır takır, takır takır kurur. Takır takır... Ben dedim aman Mühendis Bey. Ben dedim kurutma. Şimdi şu anda, ben dedim ona, kurutursan, biz öldük. Ben ona demedim, der miyim, biz Timur Bey amcamla kıyıları tutalım, ondan sonra bu bataklığı kurutmak kolay, onu ben de biliyorum... Ben dedim ona... Timur Bey amcam... Tanıyorum onu, dedi... O ki kendi kendini yaratandır. O dedi bana, seviyorum onu dedi. Bütün Çukurovada onun gibi adamların olmasını isterim. O dedi bana, eğer Çukurova böylesi büyük adamların eline geçerse cennet olur, cennet olur yurdumuz. O dedi bana... Derviş Bey ölü, elinden bütün tarlalarını almalıyız. Eşek bir çiftçibaşısı var, Çerkes, ona çok rüşvet vermeliyiz. O Çerkes olmasaydı eğer, şimdiye kadar, yaaa... Bütün çiftliği satmıştı. Dayatıyor. Ben olmasam babam da satmıştı. Daya... Dayattım. Fabrika, ölü... Banka... İstanbul... Okudum. Çok okumak gerek Timur Bey amca, çok çok... Dünyayı, ticaret alemini bilmek gerek. Bir yersen bin biriktirmek gerek..."

Konuşuyor, dolaşıyor, gülüyor, arada hopluyor ve ona hayranlıkla bakıyordu Ala Temir. Ve içinden Allah bana böyle bir oğul verseydi de tekmil malımı mülkümü, çocuklarımı elimden alsaydı, diyordu. Bunu bir dua gibi içinden tekrarlıyordu. Bu delikanlıyla işbirliği yapanın sırtı yere gelmezdi.

Sonunda Memet Ali yoruldu. Coşmuş, çırpınmış, sevinmiş, ter içinde kalmıştı. Kendinden geçmiş, suskun Ala Temirin yanına oturup yerden bir çöp aldı verimli toprağı eşelemeye, eşeleyip düşünmeye başladı. Ala Temir de öyle yaptı.

Vakit öğleye yaklaşıyordu at ayağı tapırtılarıyla başlarını kaldırdılar, kaldırdılar ki ne görsünler üstlerine doğru doludizgin üç atlı geliyor.

Ala Temirin korkuyla gözleri büyüdü:

"Derviş Bey, Derviş Bey," dedi usulca. "Kudurmuş geliyor, delirmiş. Bize geliyor. Bataklığa sığınalım, çabuk."

Memet Ali göz açıp kapayıncaya kadar bataklığın ormanındaydı. Ormana girmiş yitip gitmişti. Ala Temirse daha paytak küt bacaklarını zorla kaldırarak ormana ulaşmaya çalışıyordu. Atlılar ona bir iki yüz metre yaklaştılar, tüfeklerini kaldırıp üçü üç yerden kurşunlarını Ala Temirin üstüne boşalttılar. Sonra da kahkahalarla gülerek, Anavarza kayalıklarında gülüşleri, arka arkaya yankılanarak, yankıları dönüp kayalıklara yeniden çarparak, Ceyhan ırmağı altına doğru uzaklaştılar. Kurşunlar patlar patlamaz kendisini derin bir sel çukuruna atmış Ala Temir olanca sesiyle durmadan, böğürüyor, çabuk çabuk bedenini yoklayarak yara, kan arıyordu. Sararmış, tekmil bedeni zangır zangır titreyerek. Bulamadıkça da korkuyor, zangırdıyordu, uçacak gibi...

48

"Uso, dedim, Uso kalk yürü. Kalk yürü Uso. Kalk ayağa."

Orada, çadırın önünde kınalı tüyleri kıvırcık bir tazı duruyordu. Bacakları uzun, güçlü, beli yay gibiydi. Büyük gözleri sürmeli, kulakları düşük, boynu inceydi. Gölgesi çölün kumlarına uzanmıştı. Boz bir eşek kulaklarını dikmişti. Bir at eşiniyordu, uzun bacakları üstünde. Başını havaya dikip, burun deliklerini açıyor, çölün havasını kokluyordu.

Çöl sıcaktı. Tazı olduğu yerde öylecene duruyordu. Sarı bir çiçek açmıştı, iri. Çölün sıcağına yayılmıştı. Sarı çiçek sıcak arttıkça dallanıyor, yapraklanıyor, büyüyor, ışıltısı yoğunlaşıyordu.

Uso, tazının, çadırın, obanın yöresinde dönüyordu. Kırılmaz, kopmaz bir urganla bağlamışlar gibi. Arap kadınları çığlık çığlığa türküler söylüyorlardı, düz sesleriyle, çöl gibi geniş, yaygın, bitip tükenmeyen sesleriyle.

Uso, dedi, Uso kalk, kalk, kalk yürü. Altı üstü bir kınalı tazı. Tazının kınalı tüyleri yıldırdıyordu. Orada, yağız uzun bacaklı Arap atının yanında. Orada kara kıl çadırın önünde derin, dalgalı kumun ortasında. Kara çadırlar eski zamandan, çadır icat olunduğu çağlardan kalmışlardı. Kara kaşlı, kara gözlü, uzun bacaklı Arap kadınları. Ve uzun, çökük yüzlü, avurtları avurtlarına geçmiş, beli hançerli, savrularak yürüyen, uzun adımlı, çok iri, yalım karası gözlü erkekler... Uzun parmaklı.

Uso dağlardan gelmişti. Uso düş içindeydi. Uso çölü seviyordu. Usonun çölden ödü kopuyordu. Uso, dedi, Uso kalk

yürü, Uso. Uso koşarak, obanın uzağında, çepeçevre, keskin gözlerini tazıdan ayırmayarak, tazının tüyleri bir kınalı bir kırmızı, bir sarı, bir belli belirsiz, uçacakmış, uçup dağılacakmış gibi çöl mavisi, yok olmuş, ince bir dumanda bir mavi, gene böyle bir yeşilde yıldırdayarak parlıyordu. Uso, dedi, Uso kalk yürü. Usoyu tazıya bağlamışlardı. Tazının ekseninde dolanıyordu Uso...

"Ver bana bu tazıyı ver bana Ağam, ölene dek sana kul olayım. Emirler emiri bu tazıyı ver bana. Tutuldum."

Ve süzgün gözlü ve ak ipek agelli, dik bakışlı, ince bıyıklı, kömür karası, kartal burunlu, kıvırcık sakallı, susuyordu.

"Ver bana. Ne istersen veririm sana. Ne, ne istersen."

Sabahtan gün batımına kadar Arabın önünde diz çöktü Uso, Arap konuşmadı. Durgun, öyle uzaklara, sonra da bir tazıya bir Usoya baktı. Sonra da çölün uzağına, kanatları geniş bir kuş dönüyordu çadırların üstünde. Arap bir süre kuşa, bir süre de yağız, soylu atına baktı. Gene sustu.

Uso, dedi, Uso kalk yürü.

Uso çölün gecesine karıştı. Uso atına bindi. Usonun atı güzeldi.

"Al bu atı, ver tazıyı, ver tazıyı. Soylu bir attır. Üç yüz yıldan bu yana gelip durur soyu, gelip durur."

Arap gene konuşmadı. Yüzü donuk, öyle kalakaldı.

Uso, kalk yürü.

Uso çok öfkelendi.

Ve gecede, çok iri yıldızlar şavkırken, Uso tazıyı kazıktan çözdü, kucağına aldı, atını geceye sürdü. Gece seslerle çığlıklarla doldu bir anda. Çölün tanyerleri kızıltılar içinde kumları, göğü, yıldızları, çadırlarıyla ışırken Usonun arkasından sünen atlarıyla Araplar ulaştılar. Uso tazıya sarılmıştı. Gelenler ucu sivri hançerlerini tanyerinin kızıltısında çektiler. Kumlar kızıltılarla savruldu.

Uso, dedi, Uso... Usoyu tazıdan kopardılar. Uso çölün ucunda öyle boylu boyunca uzanmış kalakaldı. Soylu atı başında, kederli, iri gözleriyle... Ve dişini Usonun giyitlerine taktı ve Usoyu kaldırdı sırtına attı, tazıyı götürenlerin ardınca koştu, yel gibi. Ve Uso gece yarısına doğru atın sırtında uyandı, geldi

tazıyı gene kucağına aldı. Çölün ucunda, sarı çiçeğin açtığı yerde, kokusu dalga dalga çölü alırken, kumlar inceden eserken ona gene ulaştılar.

Uso, dedi, Uso kalk yürü. Bu sefer tazı yoktu Usonun kucağında. Uso atının üstünde üç gün üç gece tazıya ağıtlar söyledi ve çöle armağanladı.

Süphan dağına geldi. Sivri, ulu dağ orada, Van gölünün mavisinde, çok uzak, başı görünmez, keskin, göğe, gölün mavisine ağmıştı.

Uso, dedi, Uso kalk yürü. Ve orada, uzun kavak ağaçlarının altında uzun, belik belik saçlarıyla bir kız duruyordu. İri, ceren gözlüler. Gözlerinde keder, ışıltı. Uzun kuğu boynu. Turnalar, uzun bacakları üstünde, uzun yeşil boyunları, sarkan, kıvırcık, renk renk tüyleri, toparlak, kadınsı kalçaları, Patnos ovasının ağzına kadar çiçek dolu toprağında, tepedeki ulu Süphan dağının şavkı mavi göle, yeşil, ağzına kadar çiçek dolmuş ovaya vururken... Van gölü bir an süt mavisinde, camgöbeğinde, şimşek kızıltısında yıldırım gibi akıp giderken, saydam yeşilde, koygun turuncuda balkırken, bir an sütbeyazda donarken, tepede, uzaklarda, bir aklık mavi göğe ağıp gider yiterken, salınırken orada Süphan dağının dibinde uzun, kuğu boynu, azıcık dışarıya doğru ak dişleri, yüzünü bir çocuk tazeliği, saflığı, güzelliğiyle en cana yakın soldururken, iri, söbe, ışıltılı, dünyanın tekmil kederlerinin balkıdığı göz kenarları kırışırken, bir küsmede en sıcak olurken, yüreğe ılık ılık değerken, yüzü gittikçe en güzelde incelirken, Uso, dedi, Uso, Uso, Uso, Uso... Uso bağırdı. Dağlara, sulara, turnalara bağırdı. Her şey silindi gitti ve gün doğarken, gökyüzü bin misli maviledi. Van gölü maviledi. Gök, Van gölü, ak Süphan dağı, yeşil Patnos ovası, Erciş, Muradiye ovası maviledi. Kırmızı Esrük dağı, ovalarca saçılmış kırmızı kayalıklarıyla Sor ovası maviledi. Ağaçlar, kuşlar, yeraltı köylerinden karıncalar gibi toprağın üstüne, güneşe çıkan insanlar maviledi, ışık, kuşlar, güneş, bulutlar maviledi. Sor deresinin kıpkırmızı toprağından kınalı keklikler uçtu. Eski, yoğun, hiç bitmemiş, tükenmemiş türkülerle... Mavi turnalar gökte, bir ışık selinde mavilediler. Ve yalımdan bir yaprak düştü gece-

nin, mavinin, ışığın ortasına döne döne. Gökte salınarak, kızılladı.

Kapkara, yıldırdayan, büyük bir göz kaldı mavinin ortasında. Yalım kırmızısı yaprağın yanında, iri yaprağın damarları daha kırmızı, daha da yanan, kırmızı mercan ışıltısında maviyi oyan, yakan...

Uzun kuğu boyunlu, Uso, dedi, Uso bu hal ne haldir Uso?

Uso ince uzun bacakları üstünde yaylanarak, kıvırcık sakalı dalgalanarak, çökük avurtları, ak dişleri, kalın kırmızı dudakları, gamzesiyle Uso güzelleşerek, hep gülerek, sevinç içinde, yöresini sevince boğarak uzun kavakların yanına geldi. Kavaklar mavi oldular. Som maviye ak Süphan dağı şavkıdı.

Uso toprağa diz çöktü. Katar katar turnalar geçti gökten. Bir ceren sürüsü vurdu aklığına dağın ve atlar vurdu. Ve yalınkılıçlar ışıladı, gölgeleri akın üstüne düşerken. Adın ne, adın ne, dedi Uso. Kız sustu. Uso, toprağa, ağaca buluta dağa, cerenlere, atlara, sulara, turnalara söyledi: Adın ne, adın ne senin? Kız çok sustu. Uso sevda toprağına diz çöktü, yüz bin yıllık sevda dağına başını dayadı. Yağmur yağdı, som mavi. Uso yanan alnını kadim yağmura dayadı. Adın ne, adın ne? Yağmur Gazele, dedi. Bulut, su, çiçekler, turnalar, karıncalar, kuşlar, Sor deresinin kırmızı toprağı, doludizgin, ayağa kalkmış taşları, yanan ateş, dalgalanan mavi, Gazele, dedi. Kızın gözleri ceren gözlerine benziyordu. Tekmil cerenler, uzak çölden seslendiler. Gazele, Gazele! Ve Uso kızın adını Gazele koydu. Ve Uso çölde kalan tazının adını Gazele koydu. Atının, anasının, pınarının, sevdiği her şeyin adını Gazele koydu. Ve Uso, kırk gün kırk gece türküler söyledi, Gazelenin karşısında kırk gün kırk gece el bağlayıp divan durarak, bin yıllık sevda toprağına diz çökmüş. Ve sonra Uso, üç kere Gazele, Gazele, Gazele, dedi. Yüreğinden en güzel türküler koptu bütün yeryüzüne yayıldı. Uso her yerde, her şeyde Gazeleyi gördü. Her sözde, her türküde.

Uso, dedi, Uso kalk yürü! Uso, Uso, Uso! Usonun yüreği bir yangın gibiydi. Usonun kanında Gazele akıyordu. Uso, Uso! Uso, dünyanın sevincinde fışkırdı. Usonun eli nereye değse orayı yaktı. Ve Gazele Usoya göre ceren sürülerine karıştı. Ol sebeptendir ki gözleri, ceren gözlerine benzer.

Uso... Ve tanyerindeki ışıklar çok maviydi. Uso unutmadı. Hiç, hiç, hiçbir zaman... Üç kızı oldu, üçünün de adına Gazele dedi.

Ve orada, kasabanın çarşısında, nalbantın çalıştığı ağacın altında Uso tazısıyla duruyordu. Orada, ak çakıltaşından kaldırımda, saydam gelinböcekleri bir karış yukardan uçarak yeri koklarken, köşede, ardında üç candarmayla, Uso Yüzbaşıyı gördü. Sağ ayağı önde, boyalı çizmelerinin üstünde suretler parlar... Uso çok korktu. Bir kötülük heybeti gibiydi Yüzbaşı Uso için. Yüzbaşıyı görmüş, tazısını tutmuş tam ağacın ardını dönerken Yüzbaşı kınalı tazıyı gördü. Hoşuna gitti.

"Dur," diye komut verdi, "dur köylü!"

Uso durdu.

"Bu tazıyı nereden buldun?"

"Çölden, Arabistandan getirdim Beyim. Çok düştüm peşine. Babasını anasını vermediler. Bu yavru daha."

"Güzel güzel, ver tazıyı candarmaya. Alın onu bizim eve götürün. İyi iyi, güzel güzel."

Sağ ayağı öndeydi. Sarışın bir kurda benziyordu. Dimdik... Ağaca, toprağa, karıncaya, ya da hiçbir şeye, bir boşluğa bakar gibi bakıyordu Usoya... Bir korkuya, karmaşıklığa, öfkeye, küçülmüşlüğe, acıya bakar gibi, yabanıl bir uzaklık, bir küçümseme gibi bakıyordu Usoya. Bir taşa, toprak parçasına bakar gibi.

Uso tasmasından yakalamıştı tazıyı. Candarma onu tekmeliyordu. Öteki candarmalar da vardılar tekmelemeye başladılar Usoyu.

"Vay alçak vay! Bir yüzbaşıya... Cumhuriyetin bir yüzbaşısına. Vay alçak vay, bir tazıyı çok görüyor bana, Yüzbaşısına..."

Yüzbaşı sarışın, köpürmüş, delirmiş gururu incinmiş bir kurda benziyordu.

"Vay alçak vay! Bir yüzbaşıya... Cumhuriyetin bir yüzbaşısına... Vay dil bilmez vahşi köpek vay! Serin serin onu yere serin!"

Oraya, ağacın altına, nalbant tezgahının yanına çarşının tüm kalabalığı bir anda hıncahınç dolmuştu.

Az bir sürede üç candarma Usoyu yere serdiler. Kalabalıktan utkulu bir uğultu yükseldi, çarşıyı doldurdu, indi. Yüzbaşı

yerdeki Usonun üstünde dövünür, çizmeleriyle yere yamyassı yapışmış adamı çiğnerken, kalabalıktan arada sırada sevinç çığlıkları geliyordu.

"Bir tazıyı, bir tazıyı, bir yüzbaşıya."

Yüzbaşı sarışın bir kurda benziyordu. Şikarını çiğneyen, yutmadan önce...

Yüzbaşı tazıyı tasmasından tuttu. Kalabalığa döndü, gülümsedi. Mavi gözleri ışıladı. Usonun üstünden indi. Kalabalıktan en küçük bir ses bile çıkmadı. Yüzbaşı önce kalabalığa gülümsedi, onların onayını istedi, kalabalık duvar gibi, taş gibiydi.

"Alçaklar," dedi, gürleyerek. Kalabalığı yararken, sağına soluna dönerek, hep "alçaklar," diyordu. "Bir yüzbaşıya bir tazıyı siz de, öyle mi? Bir tazı, tazı, tazı, tazı öyle mi?"

Kalabalığın ortasında durdu. Sağ ayağını öne uzatıp yere heybetle vurdu. Sarışın, taştan bir kurt heykeline benziyordu.

"Haydi, dağılın siz de... Köpekler..." dedi.

Kalabalık sessizce dağıldı.

"Uso," dedi, "Uso, kalk ayağa yürü!"

Ve Uso orada, o dağın dibinde... Uso dört döndü. Usonun tazısı aklından çıkmadı. Tazının da adına Gazele demişti.

Ve bir yıl sonra, bir çiçek açımında Yüzbaşı çarşının ortasında, sağ çizmeli ayağını toprağa çakıp durdu. Arkasına döndü. Üç gün kendisini izleyen adamı gördü. Gerçekten adam onu adım adım izliyordu, gölge gibi. Yüzbaşı çok korkmuştu. Geriye dönünce onu gölge gibi izleyen adamı gözleri bir yerlerden ısırır gibi odu. Korkusu azıcık geçti, ikircikli adamın üstüne yürüdü. Adam ona gülen gözleri, sevinç içindeki yüzü elleriyle gülümsüyordu. Adamın gülmesine Yüzbaşı da sevindi. Yüreğindeki korku adamın gülümsemesiyle silinmiş gitmişti.

Yüzbaşı daha adamın kim olduğunu çıkaramıyor, gülümsemesini sürdürüyordu.

"Merhaba! Ne istiyorsun?"

"Uso," dedi. "Uso... Van gölünden. Tazı," dedi, "tazı... Gazele."

Yüzbaşı birden kaya gibi kesildi, yüzü kapkara oldu, kan tepesine sıçradı, öfkeden kudurdu.

"Köpek, seni köpek oğlu köpek! Bak şuna bir iti, bir tazıyı bana çok görüyor da, ta buralara kadar geliyor Süphan dağından, Patnos, Patnos ovasından, Van gölünden..."

Azıcık yumuşar gibi oldu, meraktan:

"Nasıl geldin ta oralardan buraya? Benim burada olduğumu nereden buldun, kimden öğrendin?"

Usonun gözlerinin içi güldü Yüzbaşı yumuşayınca. Konuştu, uzun anlattı. Onu bulmak için nerelere, nerelere başvurmamış, ne zorluklara katlanmamıştı. Ta Vandan buraya, Akdeniz kıyısına, İskenderuna yürüyerek gelmişti bir buçuk ayda.

"O tazı benim iki gözümdür. Ver tazımı Yüzbaşım."

"Bir tazı ha! Bir iti, bana ha!.. Çok gördün ha! Candarmalar!"

Ve çarşının ortasında, dört candarma, Usoyu yere serinceye kadar... Sonra Yüzbaşı hırslı çizmeleriyle kalabalığın ortasında yere yamyassı yapışmış Usonun üstünde dolaşarak... Sureti çizmenin parlaklığına çıkarak, ala kanı sert çimentonun üstüne sızarak... Yüzbaşı yöresindeki suskun kalabalığa baktı. Gülümsedi, kalabalık suskunlaştıkça suskunlaştı, duvar gibi oldu. Yüzbaşının sırtı ürperdi, öfkelendi. Dişlerini sıktı, dişleri gıcırdadı. Kalabalıktan hiçbir yankı gelmedi. Yüzbaşı titredi. Kalabalığı yardı, çıkarken, ötede, kalabalığın ucunda durdu. Kalabalık ona bir öç gibi geldi.

"Bir tazıyı çok görüyor bana. Bir yüzbaşıya... Dil bilmez, vazalak bir yaban adamı, beni bir yıldır izliyor, nereye gidersem. Ta Vandan buraya kadar gelmiş, sözüm ona bir tazı için... Bir tazıyı koskocaman bir devletin bir yüzbaşısına çok görüyor. Ona böyle davranmasan, bir tazı için böyle yapan bir insan, bir tazı için Süphan dağından yürüyen bir insan daha önemli işler için ne, ne, ne yapmaz? Öyle değil mi? Son Türk devletinin varlığına kastetmez mi? Son, son, son..."

Konuştu, konuştu, köpürdü, coştu bağırdı, kalabalıktan çıt çıkmadı, Yüzbaşının yılan yeşili gözleri kıvılcımlandı, öfkesi kudurdu.

"Haydi yallah," diye kalabalığın üstüne kollarını savurdu. "Haydi yallah, dağılın."

Kalabalık kavuşan günle birlikte, denize doğru ağır ağır

dağıldı. Uso orada, çimentonun üstünde, kanı sıcağın altında sasılanarak, sızarak kaldı.

"Uso," dedi, "Uso, kalk yürü. Kalk ayağa da yürü Uso."

Uso ağaca, taşa toprağa, ne ki güzel gördü, doğan güne, batan aya, tanyerlerine, en şavklı yıldızlara, her an bir renk güzelliğinde değişen Van gölüne, bir anda bir uçtan girip kırmızı bir ok gibi öteki uçtan çıkan ışığa, geyiklere, turnalara, ne ki güzelse, ne ki güzel göründüyse gözüne Gazele dedi. Türküler söyledi uzun, günlerce, gecelerce.

Uzundu, usuldu tazının boyu. Karnı bir yay gibi gerilmişti bacakları üstünde. Kınalı kulakları, daha kınalı, kırmızı bacakları, uzun burnu, iri güzel gözleriyle tazı düşlerinde uçuştu. Arabistan çölünden Patnos ovasına, Van gölüne yalımlarca sündü.

Uso uyuyamadı. Uso gene İskenderuna geldi. Yüzbaşı yok, dediler, başka bir yere atandı. Uso Yüzbaşıyı aradı. Bulursam bu sefer Yüzbaşıyı, tazımı bana verecek, diyordu. O da insan, baştan sona ona tazıyı anlatacağım. Bir tazı ne ki onun için, ne kadar sevse de bir tazı bir tazıdır. Benim için bir tazı başka bir şeydir. Bir tazı tüm kara gözlü Arabistan çölüdür. Tüm Gazele, Van gölü, Patnos ovası ve evimin dirliğidir.

Ve böylece türküler düzdü. Her şeyi Yüzbaşıya türküyle söyleyecekti.

Araya sora Yüzbaşıyı burada, bu kasabada, ulu Torosun eteğinde buldu. Uso Düldül dağını gördü. Bakırdan oyulmuş, ala karlıydı. Süphan dağına benzetti. Ve tazılar gördü. Çukurovada ay karınlı.

Gitti Yüzbaşının avlu kapısında asmanın altında, gölgesinde durdu. İki gün Yüzbaşı her sabah her akşam önünden geçti, onu görmedi. Üçüncü günün sabahı Yüzbaşı bir türküyle uyandı, yanık, keskin, acı, gür, çın çın öten, çığlık çığlığa... Pencereden baktı. Bağdaş kurup yumulmuş, elini kulağına atmış, ığranarak türkü söyleyeni gördü. Adam kupkuruydu. Bir deri bir kemik kalmış, boynu da incelip uzamış, türküyle birlikte boynu da sünüyor, inceliyordu. Gözleri adamı bir yerlerden ısırıyordu ama, adamı bir türlü tanıyamadı. Kalktı giyindi. Yumulmuş türkü söyleyenin yanına geldi, yanına gelmesiyle adamı

tanıması bir oldu. Kahkahalarla gülmeye başladı. Kasıklarını tuta tuta, boyun damarları şişerek, yüzü kırmızı olarak...

"Tazı için geldin gene, değil mi?" diye sordu. "Tazı için? Kınalı tazı, öyle mi? Tazıyı öldürdüm, öldürdüm," dedi bağırarak. "Bir kurşunda..."

Uso bir çelik yay gibi yerinden fırladı, parmakları Yüzbaşının boynuna kenetlendiler. İkisi birden yere düşüp, alt alta üst üste toprakta yuvarlandılar. Yüzbaşının boynuna kenetlenmiş Usonun elleri sıktıkça, onun gözleri biraz daha şişiyor, pörtlüyordu. Dudakları morarıyor, yüzü sararıyor, pörtlemiş gözleri yuvalarından fırlamış sünüyordu, kopacak gibi. Yüzbaşı yarı canlı kalıncaya kadar Usonun elleri onun boğazını sıktılar. Sonra Uso korkuyla dağlara doğru aldı yatırdı.

Ve Uso dağları gördü. Ulu Süphan dağını. Ulu kervan yollarını gördü. Uso mitralyoz, Uso bomba, Uso çok tüfek, çok candarma, çok asker gördü. Uso yedi yıl dağlarda gezdi.

Usogiller çok kalabalıktılar dağda, yüzbaşılar daha kalabalıktılar ovada... Dağdakilerle ovadakiler çatıştılar, çok insan öldü. Çoluk çocuk doğrandılar. Ve Uso Torosları gördü, Karadenizi, Akdenizi... Evler yıkıldı yakıldı, ocaklar söndü. Uso bir geçitte, keskin, çakmaktaşından ak kayalar arasında, yanında üst üste yığılmış arkadaşlarının ölüsü ve kan içinde, mitralyozunun başında omzu parçalanmış, kendinden geçmiş yakalandı.

Uso yargıcı gördü. Uso hiç konuşmadı. Dili boğazına aktı. Uyuyan, bir kaya parçası gibi orada donmuş kalmış yargıç Usoyu Yüzbaşıdan, askerlerden, candarmadan, kandan, kurşundan daha çok korkutuyordu. Yargıç duruşmalarda keyfince uyuyordu. Düşler görerek. Uso onun dazlak başına yüreği kuş gibi çırpınarak ancak bakabiliyordu. Yargıç düşünde yalımlar görüyordu. Yalımlarda kavrulan deldelliceler. Yüzlerce... Merdiveni elinde gece sabaha kadar deldellice yuvalarına yalımlar atarak, çığlık çığlığa yanan kuşları görüp keyiflenerek, sabaha karşı evine mutluluklar içinde dönüp kahvesini doğan güne karşı höpürdeterek, duruşmalarda mutlu düşler içinde yalım yalım bütün kuş yuvalarını yakarak, düşlerinde mutlulanarak.

"Hasan oğlu Uso idama mahkum edilmiştir."

Uyanıp, acı, çok acı bir şey içmiş gibi yüzünü buruşturup önündeki bir kağıdın ucunu imzalayarak, sonra acıdığı kalemini kırarak...

Uso hapisaneyi gördü. Hapisanede yaraları iyileşti. Uso bir türkü duydu. Çok uzak, eski, yürekten...

Uso ölüme karşı geldi. Uso ölüme güldü.

Diyarbakır surlarının dibine geldim. Toprağına diz çöktüm, eski taşların, eski otların, eski kapıların, eski demirlerin, çok eski bakırların yeşiline diz çöktüm. Eski surların aydınlığına, ışığına, yalımına diz çöktüm.

Üç kere bağırdım Diyarbakır surlarından içeri... Üç kere yerle bir ettim Diyarbakır surlarını, üç kere yıktım Diyarbakır mahpusanesini. Üç kere gördüm Usoyu... Üç kere elini tuttum Usonun, üç kere öptüm Usoyu, üç kere yaralarını okşadım Usonun.

Vardım yargıcın önüne, ben Gazeleyim Gazele, dedim. Ceren gözlüyüm, çöllerin cereni benim ben, dedim. Babamın tavlası Arap atlarla dolu. Al, sizin olsun. Alnım, göğsüm, bileklerim altın dolu, hepsini sökeceğim, al, sizin olsun, yeter ki Usonun canını bağışlayın. Ben Gazeleyim Gazele, sırma saçlıyım. Keseceğim sırma saçlarımı, al, sizin olsun, yeter ki Usonun canını bağışlayın. Ben Gazeleyim Gazele, ceren gözlüyüm, gözlerim çöllerin tekmil cerenlerinin gözleri kadar güzel, al gözlerimi, sizin olsun, yeter ki Usonun canını bağışlayın.

Surun bedenlerinde incirler bitmiş, nar ağaçları, mavi güller açmıştı. Ve bir türkü orada mavi açmış kocaman gülün altında daha öyle ığranarak durur.

Diyarbakır gül kokar, menekşe kokar, zulüm kokar. Diyarbakır çarşılarına, kaldırımlara baştan ayağa menekşe sererler, gül sererler.

Mavi, katmer katmer pembe... Demeti yüz paraya, yüz paraya...

Diyarbakır çarşısında menekşe satacağım, bağların, ovaların, kırların tekmil menekşelerini toplayacağım. Usoyu kurtaracağım, Usonun canını...

Tanyerine daldı Gazele. Diyarbakır hapisanesinin kapısına bağlamışlar gibi onu, zincirle, kelepçelerle... Gazele menekşe

sattı. Yargıçlara, yüzbaşılara. Ben Gazeleyim Gazele, dağların, göklerin, ovaların turnası, çöllerin cereniyim. Sevda çiçekleri açmış surlarımda, toprağımda, yüreğimde. Sevda çiçekleri bitirdim, açtırdım Diyarbakır mahpusunun taş duvarlarında, taş duvarlarında. Ben Gazeleyim Gazele, Gazele... Üç kere katar katar olmuş turnalara sesledim. Üç kere Usoya ses verdim.

Uso Aliciği de gördü. "Kalk Uso kalk yürü," dedi. "Kalk yürü zulüm üstüne."

Alicik kendi evini yaktı. Öteki evleri de, konağı da ateşledi. Alicik Anavarza ovasını yaktı. Alicik delirmiş, önüne ne çıktıysa hepsini yaktı. Alicik sonunda kendi canına verdi ateşi...

Alicik mahpusaneye ölü gibi, yarı yanmış geldi. Uso, dedi, Uso... Uso, Uso, kalk ayağa da ilaç yap Aliciğe... Usonun atası, anası, nenesi çok ilaç bilirdi. Alicik iyileşti.

Uso Aliciği iyi gördü.

Ve Uso, ve Uso, ve Uso Tellalı gördü. Bir kan, paçavra, bir et yığını gibi getirip onu mahpusun orta yerine atıverdiler. Tellal soluksuz orada kalakaldı. Yüzü uzundu, sivriydi, kemiktendi. Gözlerini üç kere açtı açtı kapadı. Bütün yüz yalnız iri, kederli göz oldu. Sevgiler, dostluklar ışıladı gözlerinde Tellalın. Ayaklarında, ellerinde ağır zincirler... Tellala yakışmıyordu. Küçücük bir çocuğu zincire vurmuşlar gibi. Boynunda lale. Bol geliyordu, incecik, kopacakmış gibi duran boyna...

Uso, dedi, Uso kalk ayağa... Tellal inlemeye başladı.

Uso onun elini tuttu, yüreğinin üstüne götürdü:

"Kardeş," dedi, "kardeş, böyle olma. İyi olacaksın, iyi olacaksın, iyi."

Neden sonra Tellal konuştu. Ses gibi değil, soluk gibi:

"Ben öldürdüm," dedi. "Ben öldürdüm. Demirciyi ben öldürdüm. Sebebini de kimseye söylemem. Öldürün öldürün, öldürün beni, söylemem. Ben öldürdüm."

Uso Yüzbaşıyı gördü.

Tazıyı, Gazeleyi, Aliciği, Tellalı, dağları, turnaları, zincirleri, kanları, yalanları, yargıcı, kuşları, zulmü gördü Uso, zulmü. Uso kapkara sırma saçlar gördü.

Ol sebepten Gazelenin gözleri ceren gözlerine benziyordu.

49

"Ölecek, Mıstık ölecek."

Karakız Hatun Kozan altından eski bir soydan bir Türkmen Beyinin kızıydı. Söbe, çekik gözleri, ince çenesi, çıkık elmacık kemikleri, uzun Türkmeni boynu, çok uzun ve gamzeli, her zaman gamzeli yanakları, duru, bir su gibi aydınlık teni, hep gülen izlenimi bırakan havasıyla Karakız Hatun gören insanı büyüleyen bir kızdı.

Ata biner, ceren kovar, ava giderdi. Erkek gibi tabanca kullanır, cirit oynardı. Atının üstünde ovadan ovaya, dağdan dağa sünerdi. Ve altı kardeşin bir bacısıydı.

Bir gün tanyerleri ışırken, sarı başaklar seher yelinde ığranırken, mor devedikenleri tanyerini boyarken, Düldül dağı bakıra kesmiş namnı karlı ovanın üstüne aydınlığa batmış yürür gelirken Karakız Hatun ovaya at sürdü. Ekin tarlasının ortasında, orağını koluna dayamış Mıstığı gördü. Mıstık yumuşak huylu, ince, esmerdi. Uzun yüzü çocuksu bir gülümsemedeydi, ak dişleri düzgün, ışıltılıydı. Yüzünde düş, büyü içinde bir hal vardı. Ürkek gözleri bir sıtmada, bilinmedik bir sevgide yanardı. Orada durdu, daldı. Kendinde olmadan az sonra baktı ki usul usul Mıstığın yanına varmış.

Mıstık başını yere eğdi. Öyle karşı karşıya, ışıyan günün ortasında, ekin tarlasında, Karakız Hatun büyülenmiş, Mıstık utanmış, başını kaldıramaz, öyle kalakaldılar gün bir kavak boyu kalkıncaya kadar. Sonra Mıstık bir an usuldan, kendinde olmadan başını kaldırdı Karakız Hatuna baktı. Göz göze geldiler

ve Karakız Hatun atını dağlara doğru çevirdi, ekin tarlasından doludizgin sürdü.

Bundan sonra Karakız Hatun her gün tanyerleri ışıdı ışıyacak ağır başaklı ekin tarlasına geldi. Gün doğuncaya kadar öylece karşı karşıya kaldılar. Sonra Mıstık usuldan belli belirsiz başını kaldırdı, büyülenmiş Karakız Hatuna baktı.

Mıstık ekini biçmiş bitirmiş, harman eylemiş, döven sürüyordu. Acısaman kokuyordu ortalık, kızgın gün altında. Şafaktan bu yana Karakız Hatun atının üstünde dikilmiş, orada, harmanın ağzında duruyordu. Mıstık onun birden attan atladığını harmana koştuğunu, dövene bindiğini, bir yalımın tüm bedenini sardığını duydu yüreğinin sıcağında. Elleri, ayakları, yürekleri bir tatta belirleştiler, çözüldüler, bir tatta biribirlerine karıştılar. Yalım gibiydi Karakız Hatun. Ve öğleye doğru samanların üstünde yarı baygın, bitmiş, öpmedik yerini komamış Mıstığı bırakıp gitti. Mıstık ikindiye kadar samanların üstünde kaldı.

Karakız Hatun uzun bir süre tarlada, ovada bir daha gözükmedi. Bir daha Mıstıktan yana yaklaşmadı.

Mıstık Karakız Hatunun evlerinin önündeki çınarın dibine geldi, her gün tanyerleri ışırken. Gün doğarken de oradan ayrıldı.

Sonra Mustafa Beyin babasına nişanladılar Karakız Hatunu. Mıstık konağın yöresinde gecelerce dolandı. Karakız Hatun onu pencereden görüyor, Mıstığın tutkusu hoşuna gidiyordu ama Mıstığın yanına varmıyordu.

Mıstık sarardı soldu, kara kıvırcık sakalları, kara, iri gözleri ışıltısını yitirdi.

Karakız Hatun için büyük bir toy düğün yapıldı. Yedi gün yedi gece süren. Mıstık başını aldı Anavarza kayalıklarına vurdu. Yedi gün yedi gece kartallarla kayalıklara tünedi.

Anavarzadan indi doğru Akyollu çiftliğine yollandı. Karakız Hatun onu gördü. Mıstığın sararmış, uzamış yüzü daha bir sevdalı, daha bir büyülü olmuştu.

Karakız Hatun kocasına konağın avlusundaki delikanlıyı gösterdi:

"Bu delikanlı bizim köyden, o burada kalacak," dedi.

Mıstığa iş verdiler, Mıstık sevinç içinde kaldı. Günlerdir ilk

olarak Karakız Hatunu görünce güldü. Yıllardır belki de ilk olarak gülüyordu.

Karakız Hatun şimdiki fesleğenlerin, kadife çiçeklerinin olduğu yerde, direğin dibinde duruyor, aşağıda duvarın dibinde kalakalmış Mıstığa gözlerini dikiyordu. Mıstık da gözlerini kırpmadan çocuksu bir ışıltıda ona bakıyordu.

Karakız Hatun direğin dibinden çekiliyor, içeriye gidiyor, ovaya çıkıyor, şehre iniyor Mıstık oradan, duvarın dibinden ayrılmıyordu. Ne gece ne de gündüz.

"Mıstık ölecek, ölecek."

Aradan aylar geçti, yıllar geçti. Mıstık eridi bitti, Mıstık oradan, o duvarın dibinden ayrılmadı.

Bir gece Karakız Hatun kocasının yatağından çıktı, geceye pus düşmüştü. Karanlıkta göz gözü görmüyordu. Ilık bir güz gecesi karanlığı... Karakız Hatun el yordamıyla duvarın dibindeki Mıstığı buldu, bir deli yalımda sarıldı Mıstığa, bir anda onu çırılçıplak soydu, kendi de soyundu. Duvarın dibinde, orada, otların üstünde, fesleğenleri, kadife çiçeklerini ezerek iki beden inanılmaz bir yalımda kenetlendi. Sonunda bitmiş, bir ah, dedi Mıstık.

Karakız Hatun onu gecenin içinde giydirdi. Sonra gün ışıyıncaya kadar tepeden tırnağa durmadan onu öptü.

"Mıstık ölecek."

Gün açıldı. Duvarın dibinde Mıstık bir top karartıydı. Öyle yumulup, küçülüp kalmış.

"Mıstık ölmüş."

Karakız Hatun, o gündür bugündür Mıstık için kara bağlar... Ve ilk oğlunun adını Mıstık koydu. Sonradan Mıstığa Mustafa dediler.

Ve Karakız Hatun Mustafasını işte böyle gördü. Çırılçıplak, bir atın üstüne yüzükoyun atılı. Derviş Beyi gördü. Eli direkten çözüldü, yarı baygın. Ağlayamadı, gülemedi, oynayamadı.

Oğlunu ölü sanıyordu. Mustafa Beyi adamlarını atlardan aldılar, konağa taşıdılar. Karakız oğlunun diri olduğunu öğrenince daha çok kahroldu. Oğlu kendinde değildi. "İnşallah ölür, ölür, ölür Mustafam," diyerek, dualar okuyarak odasına gitti. "Düşmanın çırılçıplak soyup da, öldürmeyi bile kendine yediremediği Mustafa inşallah ölür."

Odasına kapandı, bir daha çıkmadı, kimseyi görmedi, kimseyi sormadı. Yatağında kıpırtısız, sapsarı, can çekişir öyle kalakaldı. Birkaç günde eridi bitti, gözlerindeki tüm ışıltı da söndü.

Bütün bedeni mosmor olmuştu Mustafa Beyin, havanda dövülmüş gibi. Pörsümüş, sönmüş. Yatağına yatırdılar, hemen Kürt Cerraha haber saldılar. Kürt Cerrah yel yepelek geldi ve Akyollu konağının avlusunda, ulu çınar ağaçlarının altında, renk renk traktörlerin yanında bakır tencerelerde türlü otlar, sıvılar, çiçekler, yağlar kaynadı, merhemler, emler yapıldı. Günler geceler türlü, acı, bir hoş, keskin, yumuşak kokular koktu konak, ağaçlar, insanlar. Kürt Cerrah her gün Mustafa Beyin bedenini ova ova tepeden tırnağa merhemledi. Günde iki üç kere belki de. Beden merhemleri emdikçe, yuttukça, o bedeni durmadan besliyor:

"Allahtan umut kesilmez, kesilmez," diyor, boyun kırıyordu. "Bu ademoğlu bitmiştir ama, Allahtan umut kesilmez..."

İki güne bir de Karakız Hatuna uğruyordu Kürt Cerrah. Soğumuş, kanı çekilmiş, cansız ellerini eline alıyor, gözlerini kırpmadan onun sönmüş, tükenmiş yüzüne dikiyor, öyle düşüncelere dalıyordu.

Kürt Cerrah çok eskiden beri tanıyordu Karakız Hatunu. Yüreği yanıyordu onun böyle bir sonla tükenişine, gözleri açık gidişine.

"Herkes bir kere ölür, Karakız bin kere öldü. Şimdi de ölse de kurtulsa... Ölüm onun için en güzeli olacak. Öldür Allah Karakız Hatunu da, o dünya güzelini. Öldür Allah."

Karakız Hatunun yatağı yanında diz çöküp ellerini havaya açıyor, dudakları kıpır kıpır Kürtçe dualar okuyordu.

Aradan ne kadar, kaç gün geçti, kimse bilmiyordu, bir sabah Karakız Hatun iri, tükenmiş, ışığını yitirip pörsümüş ölü gözlerini açtı. Şaşkın şaşkın, belki de görmeden yana yöreye bakındı. Gün doğuyordu, ötelerden, dağların ardından. Mıstık duvarın dibine yığılmıştı. Kocaman, kara, tüm sevgiye kesmiş gözleri ışık içindeydi, gülüyordu. Karakız Hatun bir kuş gibi çığlık çığlığa Mıstığın yöresinde dönüyordu. Ölene dek yar yolunu beklerim. Yar yolunu...

Mıstık, dalgalı, sarı ışıktan, yel estikçe sırtı kabaran, yol yol aydınlığa dönüşen ekin tarlasının içindeydi. Mıstık onu, o Mıstığı kovalıyordu.

"Cerrah ilaç milaç, merhem istemem Cerrah," dedi Karakız Hatun. "Bana çabuk yiyecek. Çabuk çabuk..."

Kürt Cerrah, elleri titreyerek, ayakları biribirine dolanarak dışarıya çıktı. Bir büyü gerçekleşmişti.

"Çabuk Karakız Hatuna yemek. Önce tarhana çorbası, sonra koyu bir tavuk suyu... Sonra tavuğun ak yeri, sonra bal, sonra bal... Çabuk... Karakız Hatun ölmeyecek."

Karakız Hatun üç dört gün içinde kendine geldi, yataktan çıktı, giyindi kuşandı, konağın içinde dolaşmaya başladı. Oğlunun odasına gitti, onu kucakladı, çocukluğunda öptüğü gibi, Mıstığı öper gibi öptü. Yıllar sonra Mustafa Bey, unuttuğu bir öpüşle öpüldüğünü anladı, sevinçten doldu taştı, kendine geldi. Merhemler çoktan bedenindeki morartıları almıştı. Anasının sevincine hiç şaşmadı. Uzun yıllardan, ta çocukluğundan bu yana anası böyle olmamış, onu böylesine sevinçle kucaklamamış, öpmemişti. Mustafa Bey kendisini öylesine anasının sevincine kapıp koyvermişti ki, bütün bunları düşünmek aklına bile gelmiyor, bunca belalardan sonra bile anası neden böyle sevinç içinde çalkanıyor, neden bin yürek olup sevgiyle dolmuş, şaşmıyordu. Her şeyi çok olağanmış gibi kabul ediyordu.

Karakız Hatun gelinini çağırdı.

"Yakın hamamı, yakın," dedi. "Yunacağım. Kınalar hazırlayın, ellerimi saçlarımı kınalayacağım."

Konağın içini, odalarını, en kuytu yerlerini dolaşıyor, bir kedi merakıyla konakta ne varsa inceden inceye bakıyor, araştırıyordu.

Üstünde iri iri güller açmış kabartma, mor damarlı ceviz sandıklar, ceviz masalar, sandalyalar, uzun bacaklı, Maraştan getirilmiş. Türkmen kilimleri ki, duvarları baştan ayağa süslemiş, heybeler, hurçlar, kara nakışlı kıl çullar, göz alan keklik, turaç alaları, kundakları som sedef, en güzel tahta işleme tüfekler. Türkmeni, altın yaldız kılıçlar, üstlerine ayetler hakkedilmiş... Ve Karakız Hatun çeyizlerine bakıyordu. Teker teker her bir parçayı çıkarıyor, gün ışığına seriyor, saatlarca gözünü bir nakı-

şa, bir parçaya dikiyor, dudaklarında bitmeyen bir gülümseme, seyreyliyordu.

Mustafa Bey de artık iyice kendine gelmiş, yatağının içinde, anasından dolayı büyük bir mutlulukta gönenerek, hiçbir şey düşünmeden, yeynilmiş, yunmuş arınmış orada, öylece gülümsüyordu boyuna. Kürt Cerrah ona boyuna eski doğu Beylerini, eski Çukurova Beylerini, bire bin katarak anlatıyordu. Mustafa Bey olanı biteni de unutmuş gibiydi. Derviş Bey düşüncesinin, düşüncesinin en küçük bir kırıntısını bile yanına uğratmıyordu.

Aradan on gün, on beş gün geçti, Karakız Hatun artık bambaşka bir Karakız Hatundu. Yüzünün örümcek ağı gibi olan kırışıkları açılmış, boynu gene eskisi gibi uzun, düzgünlemiş, gözleri parıltı, sevinç, mutluluk içinde. Bükülmüş beli iyicene doğrulmuş, ince, uygun, yürürken genç kızlığındaki gibi salınan, yumuşak...

Her sabah, odasını içerden kilitliyor, kocasından kalan nagant tabancayı sandığından alıyor, gün ışığına götürüp menevişine bakıyor, mavzer yağıyla yağlıyor, kurşunlar koyuyor, boşaltıyor, pencereden dışardaki çınarın dalına konmuş kuşlara nişan alıyor, tetiğe çöktü çökecek, vazgeçiyor, sonra kutsal bir emanet gibi tabancayı sarıp sarmalayıp geri sandığa koyuyordu.

"Atımı çekin," dedi bir sabah.

Doru bir at çektiler altına, soylu. Karakız Hatun atı binektaşına götürdü, kimsenin yardımını istemedi, ata atladı, sürdü. Yolda, tabancayı belinden çıkardı, denemek için, bir Kars ağacı ışkınına ateş etti, üç kere. Dal kırıldı düştü. Yıllar sonra bile Karakız Hatun alışkanlığını yitirmemişti. Sevinçten dolup taşarak atını Sarıoğlu konağına sürdü. At gelip Sarıoğlu konağının avlusunda kendiliğinden duruncadır ki, Karakız Hatun her şeyi anladı. Azıcık heyecanlandı ama kendini, soğukkanlılığını yitirmedi.

Dik bir sesle hemen önünde biten delikanlıya sordu:

"Ben çok uzaklardan geliyorum. Ünü büyük Sarıoğlunun konağı bu mu? Derviş Bey evde mi? Ben eski bir baba dostuyum. Uzak yollardan geldim, Derviş Beyi görmek dilerim."

Delikanlı:

"Hoş geldin safalar getirdin, büyük Hatun," dedi sevinerek. "Buyur in." Atının başını tuttu. "Buyur in, babam az önce

atına bindi çıktı. Öğleye kalmadan gelir. Sen buyur in, rahat et babam gelinceye kadar. "

Karakız Hatunun yüzü birden soldu, elleri titredi, dudakları, yüzü seğirdi. Atının üstünde bir süre öyle düşündü kaldı.

"Senin adın ne?" diye sordu delikanlıya usulca, sesi boğularak, parça parça karıncalanarak, titreyerek. "Kimin oğlusun sen yavru, adın ne senin yiğidim? Ne de yakışıklıymışsın. Bir içim su gibisin yavru."

"Derviş Beyin oğluyum, adım da İbrahim... Buyur büyük Hatun... Hoş..."

Karakız Hatunun belindeki tabancayı çekmesiyle içindeki kurşunları İbrahimin üstüne boşaltması bir oldu. İbrahimden ancak bir uzun çığlık duyuldu, sonra olduğu gibi yere düştü, bir topak, oraya avlunun çimenleri üstüne kıvrıldı, uyur gibi rahat, kıpırtısız.

Tabanca patlar patlamaz da at şahlandı, Karakız Hatun son kurşuna kadar onu zapt etmeyi başardı. Kurşunlar son buluncadır ki at aldı yatırdı, yel gibi, karnı yere değerek, Anavarza ovasında uçmaya başladı. Karakız Hatun atın dizginini bırakmış, yelesine yapışmış, atın çıkardığı yele dayanmaya, düşmemeye çalışıyor, boylu boyunca atın sırtına yatmış.

At Anavarza ovasında uğunuyordu. Önce, dosdoğru bir çizgide Tozlu altına vurdu. Orada bir böğürtlen çalısından ürküp hızını kesmeden Kesikkeliye döndü. Oradan da Yalnızdut altına düştü. Oradan da Cığcık deresine düştü. Konağa geldiğinde köpüğe batıp çıkmıştı.

Avluda körük gibi soluyarak durdu. Karakız Hatun atın boynuna yatmış, bir an orada öyle yatmış kaldı. Sonra, usuldan, baş aşağı atın tırnağının dibine sağıldı. Önde Kürt Cerrah, arkada tekmil konak halkı koştu. Kürt Cerrah vardı Hatunun elini ellerine aldı:

"Tamamdır," dedi. "Bu ölmüş, soğumuş bile..."

At orada, köpük içinde soluyarak duruyordu. Karakız Hatun sağ yanına yatmış orada toprağın üstünde uyur gibi, uykusunda gülümser gibiydi.

"Mıstık ölecek, Mıstık, Mıstık, Mıstık ölecek. Ölecek Karakız Hatun, Mıstık ölecek!"

50

Bulanık suyun altında, su sallanıyor. Büyümüş, donmuş, sonuna kadar açılmış gözleri dalgalanıyor, bir uzuyor, söbe, bir kısalıyor, yusyuvarlak. Suyun altına başın gölgesi düşmüş, uzuyor, gidip geliyor. Çakıltaşlarının üstünde sekiyor gölge. Çizmeye su doluyor, kan fışkırıyor köpüklenmiş. Köpeğin gölgesi de suyun dibinde, yeşilimsi, yosun bağlamış, tozlu gibi pürtüklenen çakıltaşlarının üstünde. Köpeğin gölgesi bazı bazı bir mandaya benziyor, gerilip boşalıyor, gerilip boşalıyor. Gözbebekleri sallanıyor akarsuyla birlikte. Donmuş, çakılmış, kıpırdamayan bir parıltı suyun altında, köpek yalanıyor gözlerini suyun altındaki gözlere dikmiş. Su dönüyor, salkım salkım saçlı, suya kapılmış, uzadıkça uzamış başın yöresinde. Bir balık dokunup dokunup kaçıyor. Bir oyunda hızlı sırtı menevişli dönen savrulan suyun hızını kesen parmak kadar. Bir kuytuya gidiyor yarın dibine gölgesine sığınıyor bir süre. Sonra birden gene başa dönüyor başa dokunup dokunup son hızda kaçıyor. Başın burnundan, çizmelerinden kan çıkıyor, suyu kızıllaştırıp bir çizgi olup aşağıya köprünün altına aşağı kırmızı birer yol çiziyor. Çizginin biri tam sağ kulağın altından geçiyor. Tam altından...

Kurşunlar döküldüler pat pat, koygun durgun bir seste. Bir, iki, üç, yedi. Yedi birer ışık damlası olmuşlar.

Üstünden sular dökülüyor. Yürüdü kuru ak çakıltaşlarının üstünden hızla kayarak. Burnundan, bastıkça vırç vırç, bastığı yerde çizmelerinden kan, burnundan su içindeki bedenine çiz-

gi çizgi, iplik gibi sarkarak kan iplikleri bırakarak, sünmüş, bir hoş saydamlıkta sünmede.

Üç kere tökezledi tepenin altındaki kayalığın dibinde, batağın ucundaki sazlığın ucunda. Sonuncuda kalkamadı. Çizmeleri kan doluyordu.

"Kalk ayağa köpek."

Ayağa kalktı, kurulmuş gibi.

"Yürü önümden."

Yürüdü kayalığa doğru;

"Tökezleme, dik dur, dik yürü."

Kasıldı.

"Yalpalama."

İki elleri yanında, kasları bükülmeden, her adımda bastığı yeri yordamlayarak. Sarı bir sis örtmüştü bataklığın üstünü. Sisin arkasındaki güneş yeyni, belli belirsiz bir sallantıda. Sisin ardındaki ağaçlar, otlar, sazlar, toz direkleri sallantıda. Tozun ardındaki bulutlar, otomobiller, kamyonlar hep birden farlarını yakmışlar sallanıyorlar. Işıklar donuk ses gibi koygun ötelerde, toz direklerinin altında gıcırdayarak sallantıdalar. Suyun üstünde nilüferler sarı, ak, iri, serilmişler incecik dalgaların üstüne, sallanıyorlar.

Kurşunlar parlak, menevişli tabancaya bir anda parmaklara bile değmeden öyle bir hızda alışkanlıkta akar bir su gibi parmakların arasından kayarak doldular. Boşalıp doldular boşalıp doldular. Boşaldılar yorganın üstüne pat pat. Gömüldüler.

"Dur."

Kaya uzun, ter çıkmış kulunçlarından. Ortalık yanıyor çatır çatır. Kayalar köz gibi.

"Uçurumdan aşağıya bak."

Kuyu gibi, karanlık. Aşağıdaki orman, bataklık, insanlar, köyler küçücük. Hepsi bir avuç içine sığar. Akarsular çizgi. Aydınlıkta erimişler.

"Kıpırdama. Bağla bacaklarına şu dinamit lokumlarını Mestan. Korkma Yel Veli, sen de şu fitilleri tak ona, birleştir."

Mestanın elleri usta. Yel Veli kıyamıyor Beyine. Sapsarı olmuş. Biliyor, her şeyi herkesten iyi biliyor. Yel Veli de bulacak

belasını az sonra. O Kafirden sonra. Ya kendisini kaldırır uçurumdan aşağı atarsa?

"Yel Veli bağla şunu ağaca, çeke çeke."

Ağaç bir sakızlık ağacı. Yaşlı, tam kayalığın ucunda kayalığın yarığında bitmiş.

"Çabuk Mestan."

"Sıvadım Beyim. İki bacağına, gövdesine dinamit döşedim. Ver Yel Veli. Hah şöyle..."

Fitil uzun. Her bacağa bir tane.

"Tamam. Ben tabancayı patlatınca, tamam. Siz de ateşleyeceksiniz fitili. Yok yok, fitili bana getirin."

Fitil uzun, nereye kadar götürsen gider. Çok uzaktan ateşlemeli, dumanı çıka çıka, yana yana, yavaş yavaş yürümeli. Gelen ölümü görerek, bekleyerek, bakarak...

Eğildi, sonra geri yekindi, dört bir yöresine bakındı, kibriti çaktı ateşleyecekti, vazgeçti, soğukkanlı, hiçbir şey olmuyormuşçasına, kollarını sallayarak sakızlık ağacının yanına vardı. Oraya, ağacın on metre ilerisine oturdu. Mestan adamı çeke çeke bir iyice ağacın gövdesine sarmıştı. Adam gözlerini yummuştu. Burnundan iplik iplik gerilmiş kan ıyıyordu, aşağılara, dudaklarının ucuna değerek. Çizmelerinin konçları köpürmüş yere gölleniyordu. Yeşil sinekler arı oğul verir gibiydi, yüzlerce çakıyordu. Gülmeye başladı. Mestan da güldü, sesli, konuşur, söver gibi bir gülme. Yel Veli de güldü. Güler gibi ağladı. Başına geleceği biliyor. Gözlerini açmadı. Tam başının üstüne, kulaklarının dibine. Elleri titrediler, yedi kurşun birden aktılar tabancanın içine. Üç kurşun patladı arka arkaya ve dallardan serçeler yere düştüler pat pat.

Gözlerini açmıyor, kapalı, kurşun değil top patlatsan gözlerinin içine gene açmayacak.

Kayayı deldiler, öğleye kadar uğraşarak, deliğe dinamit doldurdular. Yeşil sinekler kayalıklarda, köpüklenmiş kanın yöresinde, üstünde şimşek gibi çakarak, kurşun gibi uçarak, uçurumun yarısından ancak hızlarını alarak dönerlerken, dinamit patladı patlayacak.

"Ben yanına gidiyorum. Gözlerini gözlerini, gözlerinin içini görmeliyim."

Bir metre ilerisinde durdu. Çıplak tabancası elinde, tabancanın topu durmadan fır fır dönüyor, fırrr. Dönüyor. Kurşunlar akıp doluyorlar. Parmaklarının ucundan kayan sular gibi. Gözkapaklarının altından gözleri kıpır kıpır ediyor. Yanakları, çıkık elmacık kemiklerinin üstü seyiriyor. Dudakları kurumuş, yer yer ağarmış çatlamış. Arada bir kırmızı dilini çıkarıyor, dudaklarını, bıyıklarını yalıyor. Bir de tepeden tırnağa titriyor, bir de tepeden tırnağa... Bir de tepeden tırnağa... Gerilmiş bedeni titrerken sarılı olduğu ağacı sallıyor. Ağacın dalları, yaprakları gövdesi ince, alttan belli belirsiz bir sallantıda, küçük küçük. Bazı hızlı hızlı, bazı sert sallanıyor, gerilmiş.

Dinamitin gürültüsü toprağı kayaları derinden salladı. Gürültü kulakları sağır edercene uzun, patlamalarla yankılandı. Gözlerini açmadı, daha da sıkı kapadı. Göz kıyıları kırıştı. Duman çöktü bir süre aralarına. Sonra ağır ağır kalkarken, gözleri gene sıkı sıkıya kapalıydı. Yandan yönden çok yakınlardan, kayaları parça parça fışkırtarak, yerleri sarsarak, uzun uzun patlayarak, yankılanarak, yankılar gök gürültüsü gibi göğün ortasında gürleyerek dinamitler ateşleniyordu. Ve gözleri gittikçe kapanıyordu. Gözkapaklarının altındaki gözleri kıpırtılarını yitirmiş, yok olmuşlardı. Gözlerinin yeri derinleşerek çukurlaşıyordu. Ağacın sallantısı gittikçe artıyordu. Fırtınaya tutulmuş gibiydi ağaç, bir iner bir kalkar gibi, eğilip doğruluyordu. Sarsılıyor, yaprakları ulu bir yelde hışırdıyor, karmakarış oluyor, dökülüyor, uçuyordu.

"Yel Veli, Yel Veli geliyorum, kesin patlatmayı geliyorum."

Koşarak fitillerin olduğu yere vardı.

Tabancadan kurşunlar aktılar döküldüler, sonra yeniden usulcana bir su gibi tabancaya doldular, kendiliğinden gibi.

Kayanın arkasına geçti, fitili ateşleyecek, bir dakika içinde de her şey bitecek, baş bin parça, kol, gövde bin parça, havaya savrulacaktı. Pelte pelte yanmış, kavrulmuş kayalıklara dökülecekti.

Koştu, sivri kayalar çizmelerini dalayarak, yiyerek... Hançerini çekti, dişlerini sıktı: "Al ulan," dedi, "al ulan." Hançerin ucunu bacağına karnına daldırdı, üç kere. Kan inceden, bir yarıktan ince bir su sızar gibi bedenden sızmaya başladı. Yeşil

sinekler gittikçe çoğalıyor, gittikçe de hızlanıyordu. Burnuna bir yerlerden pis bir koku geldi. Uzağı, kayaları, çiçekleri, sapsarı, günün berisindeki pusu kokladı, koku hiçbir yerden gelmiyordu.

"Ateşleyin fitili," diye bağırdı. "Ateşleyin de patlasın bu kafir. Haydi Mestan, Yel Veli ateşleyin..."

Ta aşağıda kayalığın, uçurumun en altında Yel Veli başını almış gidiyordu, koşarak, adımlarını kollarını uzaklara açarak, bir kuşa benzeyerek, dört köşe bir devingen olarak...

"Dur Yel Veli!"

Filintasını çekti, yere diz çöktü, kayanın pürtüğüne, sivrisine, dikenine gelen dizi ağrıdı, nişan aldı, Yel Velinin az önüne boşalttı beş kurşunu arka arkaya... Yel Veli üç kere havada dönerek savruldu, bağırarak, bağırtısı kurşun seslerine karışmış kayalıklarda yankılanarak. Yere düştü, bacakları, kolları açılmış, ağzı yukarı toprakta kalakaldı, kıpırtısız.

"Seni köpek seni."

Birden, vay anasını, ağaçta gerili adamı unutmuştu, gördü ki gözlerini açmış, azıcık tepeden, alaylı kendine bakıp durur.

"Mestan, Mestan ateşle fitili." Ses yok Mestandan. "Sen de mi kaçtın Mestan?"

Aşağıya, Yel Velinin serildiği yere baktı... Baktı ki ne görsün, Yel Veli yerinde yok, ötede suyun kıyısında bir topak olmuş kayıp gider. Diz çöktü, filintasını doğrulttu, beş el daha ateş etti. Yel Veli düştü, sonra da kalktı. Geriye döndü, ağaca gerili kişi gülümser gibi, gözleri suyun dibinde, açılmış, büyümüş, donmuş. Dalgalarda sünüyor, uzuyor, bir çizgi olup sonra da yuvarlaklaşıyor.

Fitile koştu hemen ateşledi. Fitil dumanı tüte tüte yanmaya, adama doğru gelmeye başladı.

"Aç gözlerini, aç gözlerini. Bak, geldi geldi, patlayacaksın. Aç aç, fitil yandı, geliyor."

Çırpınıyor, bağırıyodu. "Aç aç aç gözlerini, aç..."

Fitil geliyor, ağaçtaki geriliyor, gerildikçe gözlerini yumuyor, yumdukça gözleri çukura düşüyordu. Fitilin dumanı iki üç kulaç yaklaşmışken vardı, birden fitili çekti kopardı öteye fırlattı. Fitil kayanın dibinde çöreklenmiş yandı bitti. İnce dumanı

bir süre bir boz, gümüş, soluk çizgi gibi kayalıkların üstünde kaldı, silindi.

Gözleri gülüyor, öyle mi?

"Görürsün bu sefer görürsün, seni patlatayım da görürsün. Görürsün gözlerini kapamayı..."

Bir kangal fitil daha aldı. Açtı. Adamın bedenine sarılı dinamitlere soktu, uzattı eski yere, kayanın kuytuluğuna kadar. Hemen de ateşledi, koşarak geldi. Şaşkınlıktan orada, adamın üç adım ötesinde kalakaldı. Adamın gözleri dönmüştü, açılmıştı. Kirpikleri de uzamış, seyrek, diken diken, kıvrılmış. Gözleri dumanlanarak gelen fitilde. Kıpırdamadan, boynu yanıp gelen fitile doğru uzadıkça uzuyor, sünüyor. İnanılmaz, bu kadar uzadıkça uzayan bir boyun görülmüş değil. Fitil yaklaştıkça gözler de pörtlüyor, uzuyor, yuvalarından fırlayacaklar. Fitil on beş metre kaldı. Adamın yüzü mosmor. Gözleri pörtlemiş, domur domur ter. Ter damlıyor. Fitil yaklaşıyor, kaçmak mı? Kaçtı, sonra geri döndü. Beş adım, adamın yüzü sapsarı, gözleri yumulu... Birden fitile saldırdı, kopardı attı. Fitil ağır gün ışığında kayanın dibinde yandı bitti. Boğazı kurudu, elleri titriyordu. Ağaçta serçeler vıcırdaşıyorlardı, tam pencerenin ağzında. Kurşunlar ağırca aktılar, titreyen avuçlardan yumuşacık pamuğa döküldüler, bir süre orada ellerinin titremesi geçinceye kadar yan yana kaldılar.

Adama sarılı dinamitlere fitilleri gene soktu, gene kayalığın kuytuluğuna çekti ucunu. Adam merakla gözlerini açıyor, yanarak gelen, kendisini patlatacak fitili bekliyor, on beş adım ötesine gelinceye kadar pörtlemiş gözleri, uzamış, sünmüş, ter içinde, morarmış yüzüyle bakıyor, sonra sararıyor, çözülüyor, gözlerini kapatıyor, başı göğsüne düşüyor, bekliyordu, son anı, son saniyeyi. Bunun farkına varıyor, üç adım, iki adım, bir adım kala fitili çekiyor... Akşama kadar bu oyun böylece sürdü ve adamın bedenindeki dinamitler patlamadı.

Burnundan akan kan durdu. Çizmelerinde köpüren kan da kesildi. Yeşil sinekler alacakaranlığa karıştılar. Gece ötmeye başladı. Mercan gözlü yılanlar kayalıkların üstüne çıktılar, kıvrımlı, ağır gövdeleriyle. Aşağıdan üç tane çıngıraklıyılan çıngıraklarını öttürdüler. Adamı ağaçtan çözdü, dinamitleri çözdü.

Kollarını ayaklarını bağladı. Adam bitmişti. Götürdü sürüyerek, kayanın dibine koydu. Adam orada kıpırtısız yığıldı kaldı. Dinamitleri ağaca sardı, fitili taktı, kayanın kuytusuna çekti, ateşledi.

"Bak," dedi, "bak nasıl patlayacaktın, bak. Ağaca bak. Bak ağaçtan bir zerre bile kalmayacak."

Fitil duman saçarak, ince dumanı fitil boyunca bir çizgi gibi bırakarak geldi sakızlık ağacına dayandı, bir anda da gök gürler gibi bir patlama oldu, kayalıklar biribirine geçti, ayağı kolu bağlı adam birden olduğu yerden fırladı birkaç metre ileriye bir kayanın düzüne düştü. Derinden bir inleme sesi duyuldu. Gözleri dışarıya uğramış orada kalakaldı. Ortada ne ağaç vardı, ne de bir parçası. Ağacın çıktığı kaya parçası bile yoktu ortada.

"Bak, seni böyle yapacağım işte. Baksan da bakmasan da."

Adam gülümser gibiydi.

Sarı pusun ardındaki güneş bulanık, doğarken, bir balkıdı, sonra sallandı, dağın yamacına düştü. Sarı pusun ardındaki dağ mora, bakıra, kızıltılara dönüşmüş, pusun ötesinde, uzağında sallanıyordu.

"Sana acıyacağımı sanıyorsun, değil mi? Sana ağacı gösterdim ki... Uyudun değil mi bütün gece?.."

Çiy yağmıştı. Damarlarındaki kan akmıyor gibiydi.

Başka bir ağaç buldu uçurumun ucunda. Öteki sakızağacından daha kalın, daha uzun, bedeni daha pürtüklü. Adamı yattığı kayanın düzünden aldı, sürüyerek götürdü, adam ölü gibi de değil, pelteleşmiş, yumuşamış, kemiksiz, cıvık. Ağaca dayadı sırtını, adam hooop, yere iniverdi. Kaldırdı dikti, kaldırdı dikti, adam bir türlü ayakta duramıyordu. Tuttu, koltuk altlarından geçirdiği iple adamı üst dallardan birisine astı. Adamın ayakları yerdeydi, başı göğsüne düşmüştü. Dinamit lokumlarını bacaklarına, bedenine döşemeye başladı.

"Şimdi şimdi, korkma. Sen de, ben de bu beladan az sonra kurtulacağız, yiğidim. Yeter sana çektirdiğim. Bana ne çektirdinse hepsini ödeştik. Şimdi de çok uzak götüreceğim fitili. Yarım saatlık yola... Usul usul, yana yana gelecek... Sen sağ ben selamet."

Fitili taktı, bu sefer gündoğuya, uzaklara çekti. Yorulmuştu. Bir sigara aldı tabakasından yaktı. Koyu mor, bir el büyüklüğündeki kara, turuncu, kanatlarının ucu sırmalı benek kelebek geldi önündeki sığırkuyruğuna kondu. Konduğu dal sallanmaya başladı. Kelebekler aktılar geldiler, aktılar geldiler. Sığırkuyruğu mosmor kesildi. Arada bir kayalıklarda turuncu ışıklar çakıyordu.

Adamın gözlerini gördü. Gene boynunu uzatmış, sündürmüş, fitile doğru ağmış gitmişti. Fırlak gözleri yuvalarından kopacakmış gibi. Damarları şişmiş parmak parmak. Kırışıkları derinleşmiş.

Kurşunlar tabancadan eline, elinden tabancanın topuna dolup boşalıyor, top durmadan çıt çıt dönüyordu, biteviye.

Yüzü suyun altında gibi bir uzuyor bir kısalıyor. Suyun altında aydınlık göz, donmuş, bir çift. Gözler sünüyor, kapanıp açılıyor. Çok iri, çok donmuş, suyun dibinde. Gözbebekleri sallanıyor, göz akları parlıyor. Bir parıltı donmuş, suyun altında, bir çift, su dönüyor. Tozlu yosun, tozlu çakıltaşları suyun dibinde. Bir balık dokunup dokunup kaçıyor gözbebeklerine. Sonra balıklar çoğalıyor. Gözleri açılıp açılıp kapanıyor, donuyor. Balıklar gözlerinde. Su sallanıyor, balık salkımları sallanıyor. Birden, bir anda darmadağın oluyorlar. Gene usul usul korkarak toplanıyorlar, toplanıp dağılıyorlar. Gölgeleri oynuyor suyun dibinde, koyu yeşil, aydınlığın üstüne düşmüş, ince dalgalarda kırılıyor. Durgun, kıpırtısız, bir an...

51

"O iyi insanlar o güzel atlara bindiler..."

Puslu sarı yağmur yağıyordu. İnce, dümdüz, çelik teller gibi sağılarak dimdik, göğün çok uzağından, eğilmeden bükülmeden, yer yer aydınlanarak, uzakta arada sırada balkıyarak... Arkasında gölgeler sallanarak, gölgeleri geçerek, belirsiz ağaçlar, kamışlar tozaklayarak, saçılarak, yağmurun içine küçük mavi binlerce kuş dökülüp çavarak, oradan oraya. Yağmur balçıklaştı, sıvandı, koyulaştı, soluk aldırmaz oldu. Bakır kanatlı kartal kanatlarını germiş, öyle ıslak hiç kıpırdamadan, iğne iğne yağmur ışınları kanatlarından, gagasından, bedeninden geçerken orada, iki kavak boyu süzülüyordu. İri gözleri genişleyerek bir şeyler araştırıyordu. Ölü avlunun ortasında balçığın üstünde yapış yapış yatıyordu. Pus altında. Gözleri büyümüş, donmuş, cam gibi. Yüzünde korku, inanılmayacak bir şaşkınlık çöreklenmiş, çakılmış kalmış. Yüz, ölüm değil, korku, şaşkınlık olmuş. Yağmurun altında sarı buğusu içinde ölünün yüzü, gözleri korku kesmiş kolları, bacakları, bedeni durmadan uzuyor inceliyor. Kanı balçığa sızıyor, balçık yutuyor, taze, sasılı. Ağzının ucundan sızan kanı yağmur yıkıyor. Mersin dalları ak çiçekli, ortalık yağmur, mersin, çürümüş kabuk kokuyor. Sarı, pas kokuyor. İbrahim kalaycıları severdi. Hep yüzünde korku. Bazı da coşkunluk, sevinç. İbrahimin boyu uzuyor, barut kokuyor bedeni. Çok yakından... Ve ağıtlar başladı. Meyronun sesi uzun, kesilmeyen, bitmeyen, sünen, durmadan buradan dağların ardına uzanan, uzanıp gelen çığlığı... Kocasının paramparça

olmuş ölüsüne gözlerini dikmiş öyle kalmıştı. Azıcık dudakları büzülmüş, yüzü seğirmiş, o kadar. Yabanıl ağıtlar söylüyorlardı daha akrabaları, daha Mahmuda, bitip tükenmeyen. Şimdi Meyro bir uzun çığlık... Durmuyor. Parça parça kan... Derviş Beyin elleri koynunda, düşkün, acındıran. Şimdi daha da acındırıyor, suskun sallanıyor, yağmurun arkasında, sapsarı... Bakır kanatlı, kıpırtısız kartalın altında, çakılmış. Gözlerini ölüden ayırmadan.

Çizmelerinden, üzengiden kan damlıyor, tozun üstüne, tozu deliyor. Atın ayakları bileklerine kadar toza gömülmüş.

"Sultan Ağa, Sultan Ağa!"

Atın tırnağının dibine sağılıverdi, yağmur içinde. Çınar yaprakları diz boyu avluyu doldurmuştu. Yaprakların üstüne ağzı yukarı serildi. Tüfekler patladı avlu duvarının ardında, arka arkaya. At ayaklarının sesi geliyordu.

Üç adam geldi odaya. Oturmadılar. El bağlamış, boyun bükmüş öyle durdular. Konuşmadılar, öyle baktılar.

"Sultan Ağayı ver bize Bey," dediler, sonunda. "Doğru, gelmiş evine, yüce sayvanlı konağına sığınmış, veremezsin. Ama ver Bey..."

Gecenin karanlığından çıktılar. Uyku ölümdür. Ölümde bastırdılar. Sabaha kadar hançerler işledi. Sabah olup gün açılınca, her yan kan içinde kaldı. Beşikteki bebeleri, çocukları, kadınları kızları, yaşlıları, erkekleri, kim varsa konakta, ne ki canlıysa hepsi hançerlenmişti. Tepeden tırnağa kan içinde.

"Sultan Ağa, Sultan Ağa budur işte... Onu bize ver Bey... Onu senden alacağız. Tüm Harran ovası buraya akacak, onu senden alacağız. O gerek bize, o gerek. Ver onu bize... Onu kimseye verme. Yağmur yağıyor, onu ver bize. Şu avluda yatanın ölüsü yüzü suyu hürmetine onu ver bize..."

Suskunlar, orada, elleri göğüslerine kenetlenmiş orada, öyle duruyorlar, karanlıkta kıpır kıpır, konuşmuyorlar gibi, konuşuyorlar. Dudakları hiç oynamıyor. Dişleri kenetlenmiş.

Traktörlerle, kamyonlarla, atlarla, arabalarla geldiler. El pençe konağın yöresine sıralandılar. Geceyi beklediler. Gece dağlardan indi. Uzun, iri, saçılan, en hızlı dönen, yalbırdayan dönerken toz direği kapıda gecenin ortasında durdu.

"Sultan Ağa, Sultan Ağa."

Sultan Ağa ateşler içindeydi. Sayıklıyor, bir görünmeze yapışıyor gibiydi. Kara kıvırcık kirpikleri terliydi. Yüzü gittikçe sararıyordu.

"Varsın hasta olsun, hasta olsun."

Meyronun çığlığı geliyordu uzaktan, gecenin arkasından, en ucundan... Mahmudun parça parça kanlı etleri balçığa, bir aklıktan dökülüyordu. Kıpırtısız bakır renkli kartallar kanatlarını germişler göğe çivilenmiş asılmışlar, çığlık çığlığa.

Boşluğun içine düştü. Derviş Bey bir düş içinde uyuşmuş, bomboş. Ölümden ötenin, sonranın boşluğu. Atına bindi. Ayakları üzengide Karakız Hatunun, doksan yaşında, başı toprakta, at durmadan koşuyor. Karakız Hatunun kanlı başı çalılardan, taşlardan, çukurlardan, dikenlerden, çiçeklerden, kan damlaları bırakarak sürükleniyor.

Anavarzanın ucundaki toz direği küçücük saydam, orada Ceyhan ırmağının kıyısında usuldan dönüyor gezinir gibi. Uslu, az sonra sönecek gibi.

Derisi kemiğine yapışmış bir ceren bacakları bükülerek bataklığın kıyısından nergislerin içinden, nergislerin oymağında yitip çıkarak yürüyor.

Doludizgin konağın yöresinde, alaşafağın ortasında, bir deli dönmede Derviş Bey. Akşamdan beri bağırıyor, ne bağırıyor, kime bağırıyor, konağın pencerelerine kurşun sıkıyor dönerek.

Avlunun ortasında, ayağı üzengide, başı tozların içine yarı yarıya gömülmüş, gözleri yumulu. Karakız Hatun. At, taştan bir at gibi, kıpırtısız. Karakız Hatun ayağı üzengide... Sol ayağı, başı yerde. Yüzünde hiçbir kırışık kalmamış. Tellal, suyun içinde, tuzlu suyun içinde bir topacık kalmış. Kambur, yüzü gerilmiş, kemiklerine yapışmış, sarkmış. Gözleri gittikçe kocamanlaşıyor.

Ağıtlar, çığlıklar biribirine karışmış. Memet Ali kaçmış gitmiş. Memet Ali yok. Traktörleri, otomobilleri, Akçasaz toprağını bırakmış başını almış gitmiş. Hiçbir şey söylemeden.

Yağmur yağıyor, iğne iğne, sarı çelik teller iniyor, sıkı sıkıya gerilmiş yukardan aşağıya, balçık toprağın üstüne. Mersin kokuyor.

Karanlık gölgesi toprağa düşüyor Derviş Beyin. Sıcak çatırdıyor. Derviş Bey kıpırtısız, ovanın ortasında, yalnız, dikilmiş kalmış. Altındaki at terliyor.

Başını kaldırdı. Akyollu konağı sıcağa oyulmuş gibi kalakalmış. Irgatlar tarlalarda, sarı sıcakta boyunları sünmüş, karıncalar gibi, ağır ağır deviniyorlar, uzak.

Toprakkale yönünde Telkubbeden bir iki toz direği yekindi, Değirmenocağına doğru geliyor. Düldül dağı bakırdan kızıltılar içinde biçimli, dumanlanıyor, ateşteki bakırın tütmesinde.

Ve kapıya dayandılar.

"Sultan Ağa, Sultan Ağa..."

"Durun geliyorum," diyor Sultan Ağa. "Durun köpekler. Siz bin, ben bir kişiyim ama, durun geliyorum," diyor Sultan Ağa.

Abanoz sakalı, yalım karası gözleri... Ayağa kalkıyor, ayakta duramayıp düşüyor.

Ak sakalları uzundu, kirliydi. Duvarın günden yanına oturmuş, sırtını ağaca dayamıştı. Gözleri kapalıydı. Derviş Bey atını sürdü konağa konağın yöresinde pencereleri kurşunlayarak doludizgin dönmeye başladı. Konaktan hiçbir karşılık gelmiyordu. Sanki hiçbir canlı yoktu içerde.

Yaşlı adam gözlerini açtı. Toz direkleri azıtmış garbi yelinde, apak şişmiş yelken bulutlarının altında, gölgeleri tarlalarda koşarken, yaşlı adam gözlerini açtı. Derviş Bey dönüyor, içindeki boşluk büyüyordu. Ölümden sonraki gibi.

"O iyi insanlar o güzel atlara bindiler çekip gittiler."

Akçasazın Ağaları tarihle, zamanla, düzenle hesaplaşmanın hikâyesidir. Ağalar çökerken yanı başlarında yeni bir tarih yazılır, değişim kaçınılmazdır. Güçlüler dövüşürken doğa da ses verir.

Demirciler Çarşısı Cinayeti birbirini yok etmek için tüm hünerlerini, olanaklarını, güçlerini, bundan da öte akıllarını, nefretlerini ve kinlerini kullanan iki derebeyinin ayakları altında ezilen toprağın, toprağın insanlarının ve yeşerttiği doğanın büyük efsanesidir. Lanet, çıktığı bağrı vuracaktır.

"Yaşar Kemal sadece Mitterrand'ın kalbindeki sevgili halk ozanı değil. Yaşar Kemal edebiyatın bir devi."

Andre Clavel, *Nouvelles Littéraires*, Fransa

"*Demirciler Çarşısı Cinayeti* birbirlerini yok etme amacıyla tüm hünerlerini kullanan iki karşıt grup arasında kalan ülkenin kaderi üzerine dev lanet okumayı konu ediyor."

Alain Bosquet, Fransa

"Eski rapsodilerin epik esinini, gücünü, doğa aşkının usta bir lirizmiyle iç içe sokarak, Yaşar Kemal, bize büyüleyici kişilikler çiziyor ve bizi kapıp götüren bu destandan ayrılmak çok güç oluyor."

Bulletin Critique du Livre Français, Fransa

"Dramatik devinim öylesine canlı bir şekilde anlatılmış ki, insan Toroslar'ın eteklerinde kimi zaman bir kovboy filmi kimi zaman da bir Shakespeare trajedisi izlediği kanısına kapılıyor."

Christian Guidicelli, *Guide Lire*, Fransa

Kapak resmi: Turan Erol